

Sven Winnell 12 mars 2021:
Utrikesartiklar 23 februari -12 mars och
inrikes artiklar 5 -12 mars 2021

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzy18.pdf>

Sven Winnell 12 mars 2021:
Utrikes artiklar 23 februari -12 mars och inrikes artiklar 5 -12 mars 2021

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzy18.pdf>

Sida **Innehåll:**

- 3 **Utrikes artiklar 23 februari - 12 mars och inrikes 5 - 12 mars 2021**
- 4 **Utrikes DN-artiklar om USA 23 februari - 12 mars 2021**
- 68 **Utrikes DN-artiklar 23 februari - 12 mars 2021, utom USA**

- 378 **Inrikes DN-artiklar 5 - 12 mars 2021**
- 379 Riksdagen och politiska partier
- 432 Statsrådsberedningen och statsministern
- 440 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 463 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 529 Infrastuktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 595 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 744 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 786 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 824 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 834 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. -854

Utrikes artiklar 23
februari - 12 mars
och inrikes 5 - 12 mars
2021

Utrikes DN-artiklar
om USA 23 februari -
12 mars 2021

23 Döende avtal borde ges nytt liv

President Joe Biden var med och ordnade det internationella kärnteknikavtalet med Iran 2015. Under valkampanjen lovade han att återställa den uppgörelse Donald Trump drog sig ur. Men vägen dit går genom ett minfält.

I helgen meddelade FN:s atomenergiorgan IAEA att Iran har accepterat att låta inspektionerna av nukleära anläggningar fortsätta. Men det sker med tidsbegränsning och inskränkningar. Kravet förblir att USA lyfter alla sanktioner som återinfördes av Trump.

Avtalets idé var alltid att fördröja utvecklingen av en eventuell iransk atombomb. Anrikningen av uran stoppades, och det som fanns skeppades utomlands. Både IAEA och USA:s underrättelsetjänster intygade att Iran skötte sina åtaganden.

Iran har dock hunnit bygga upp ett nytt lager anrikat uran, tolv gånger större än avtalet stipulerar. Europa, och nu även USA, vill börja om. Men iranierna måste först backa bandet.

Bidenadministrationen har dessutom sagt att det gamla avtalet borde kompletteras. Irans missilprogram behöver också tyglas, liksom Teherans stöd till sina brutala bundsförvanter i Syrien, Libanon och Jemen. Sådana mål hade även Trump, och kongressen insisterar.

Det ryms alltid problem i förhandlingar med en sluten, auktoritär regim. Iran har en lång tradition av att förtiga, fuska och förhala. Dagens situation kompliceras ytterligare av det presidentval som ska hållas i juni, och som föregås av en styrkemätning mellan falanger inom den härskande klicken.

Nyligen förklarade underrättelseministern Mahmoud Alavi att det kanske är dags att ompröva löftet att aldrig bygga kärnvapen. Och han är den högste ledaren ayatolla Ali Khameneis förtrogne.

Joe Biden gör klokt i att skynda långsamt. Kärnteknikavtalet fungerade och förtjänar förlängt liv. Men iranska garantier måste gå att lita på. Och kunna inspekteras.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se **23 Bakslaget kan ge Trump stora ekonomiska problem**

New Yorks högsta åklagare Cyrus Vance har vunnit slaget om Donald Trumps deklaration, efter beslut av Högsta domstolen. Det är ett stort nederlag för ex-presidenten, som försökt hemlighålla deklARATIONERNA I MÅNGA ÅR. Vance får omedelbart tillgång till deklARATIONERNA, men de offentliggörs inte.

KOMMENTAR

”Ingen medborgare, inte ens presidenten, kan kategoriskt ställa sig över plikten att dela med sig av bevisföring under ett åtal”, skrev chefsdomaren John

Roberts efter beslutet att ge New Yorks åklagare rätt att ta av del Donald Trumps deklARATIONER.

Domslutet är ett stort nederlag för Trump i en utdragen juridisk strid. Anklagelserna handlar om skattefusik och bedrägeri. Åklagaren Cyrus Vance utreder det han beskriver som ”potentiellt långvariga och utförliga kriminella handlingar på Trumps företag”.

Trump misstänks bland annat för att ha fört två olika redovisningar. En redovisning hade ändamålet att visa maximala förluster för att undvika skatter, medan en annan redovisning användes för att visa vinster för att få banklån och försäkringar. Går det att bevisa bedrägeri kan det leda till fängelsestraff, enligt Vance.

Han hävdar att Trump och hans företag kan ha gjort sig skyldiga till tre sorters bedrägerier, gentemot banker, försäkringsbolag och skattemyndigheten, samt även för att ha lämnat falska skattedeklARATIONER.

Domslutet betyder att de ekonomiska problemen för Trump snart kan få hans politiska problem att blekna. Rättsprocesserna kan bli början på en lång och kostsam juridisk strid för ex-presidenten.

Enligt en granskning av New York Times kan Trump vara skyldig skattemyndigheten mer än 100 miljoner dollar. Trumps företag ska även ha skulder på mer än 300 miljoner dollar som måste återbetalas inom fyra år. Enbart juridiska kostnader för rättsfallen kan kosta Trump tiotals miljoner dollar.

Efter måndagens domslut skickade Cyrus Vance ut ett pressmeddelande med en enda rad: ”Arbetet går vidare.”

Martin Gelin

23 Erik Ohlsson: Vem ska blinka först – USA eller Iran?

IAEA, FN:s internationella atomenergiorgan, har kommit överens med Iran om att tillfälligt förlänga övervakningen av det iranska kärnteknikprogrammet. IAEA kan nu fortsätta sina inspektioner i ytterligare tre månader. DN:s Mellanösternkorrespondent Erik Ohlsson förklarar läget.

KOMMENTAR 1Vad innebär söndagskvällens överenskommelse egentligen?

Iran ställde ett ultimatum: USA måste dra tillbaka de ekonomiska sanktionerna mot Iran. Annars skulle IAEA:s inspektörer inte längre tillåtas att hålla koll på Irans kärnteknikprogram på plats. Tidsgränsen var satt till i morgon tisdag.

Men IAEA-chefen Rafael Grossi reste till Teheran och lyckades utverka fortsatt närvaro för inspektörerna, om än på begränsade villkor. Inspektörerna får exempelvis inte göra oannonserade kontroller längre.

2 Varför är förlängningen av inspektionerna viktig?

USA:s nye president Joe Biden försöker få upp kärnenergiavtalet, det som kallas JCPOA, på rälsen igen. Bidens ambition är att USA ska återinträda i avtalet som ju hans företrädare Donald Trump drog sig ur. Om inspektionerna stoppats helt hade det betytt ett steg åt fel håll.

3 Vad kommer att hända nu?

De två huvudpersonerna i kärnenergiavtalet, USA och Iran, har köpt sig tid för att komma överens om villkoren för USA:s återinträde, och de eventuella motprestationer som Iran skulle göra.

Länderna måste börja ha en dialog.

4 Hur ska det gå till?

EU kan spela en viktig roll som medlare. EU-länderna Frankrike och Tyskland samt Storbritannien har också undertecknat avtalet. Även Qatar, som står fria från Irans huvudfiender i regionen, Israel och Saudiarabien, kan bidra.

5 Vad är huvudproblemet?

USA vill att Iran genast återgår till de villkor som står i avtalet vad gäller begränsningen i kärnteknikprogrammet. Iran vill att USA genast tar bort de sanktioner som landet infört. Frågan är vem som ska blinka först: USA eller Iran?

Erik Ohlsson

23 Barack Obama gör podd med Bruce Springsteen

Före detta president Obama och rockikonen Bruce Springsteen släpper en ny podd på Spotify. Tillsammans ska den oväntade duon diskutera en rad ämnen, som etnicitet och äktenskap, meddelar musiktjänsten på en presskonferens.

Satsningen görs tillsammans med Higher Ground, ett produktionsbolag grundat av Michelle och Barack Obama och som bland

annat vunnit en Oscar för dokumentären ”American factory”.

Podcasten heter ”Renegades: Born in the USA” och beskrivs av Spotify som en ”personlig och fördjupande diskussion mellan två vänner”. Vårdarna Obama och Springsteen utgår från sina egna, skilda upplevelser i livet när de resonerar kring ämnen som etnicitet, faderskap och utanförskap samt giftermål. De diskuterar även ett polariserat USA – dess historia, var landet befinner sig just nu och hur de går vidare därifrån.

Med orden ”Hur hamnade vi här? Hur kan vi hitta tillbaka till en mer förenad amerikansk historia?” introducerar Barack Obama podcastens första avsnitt. Den före detta presidenten passar även på att dela ut en känga till sin efterträdare, som han beskriver som ”diametralt motsatt” till allt han står för.

Framför allt är det hanteringen av pandemin som ifrågasätts, men också hur Donald Trump spädde på ett redan delat USA.

Vidare förklarar Obama hur han och Springsteen, som på ytan kanske inte verkar ha mycket gemensamt, delar samma syn på jobb, familj och landet de älskar. Springsteens raspiga stämma ackompanjeras av Obamas retoriska träffsäkerhet över det 53 minuter långa första avsnittet där allvar varvas med skratt.

Enligt pressmeddelandet hoppas Obama och Springsteen kunna hitta ett sätt att koppla deras ”individuella sökande efter mening, sanning och samhälle” med den större berättelsen om USA. Podcastens första två avsnitt släpptes på måndagen. Totalt ska det bli åtta avsnitt.

Joakim Hultström

joakim.hulterstrom@dn.se

24 Hunter Biden i storbråk med svensk myndighet

DN kan i dag avslöja tidigare okända mejl som visar ett storbråk mellan sonen till USA:s president och en svensk myndighet.

Hunter Biden sågs som en säkerhetsrisk när han smuglade in en ung kvinna och en hemlös vän i svenska ambassadens byggnad i Washington DC.

DN kan också avslöja nya uppgifter som sätter nytt ljus på en smutskastningskampanj mot Joe Biden.

Hunter Bidens läckta mejl slog ner som en bomb i valrörelsen 2020. Trumptrogna medier publicerade hela hösten avslöjanden som bygger på vad som påstås vara en kopia av Hunter Bidens personliga dator.

Målet för smutskastningskampanjen har varit att koppla Joe Biden till sonens misstänkt korrupta affärer. Och visa hur Hunter Biden använt sin pappas inflytande för att berika sig och i förlängning även Joe Biden i affärer med ukrainska och kinesiska bolag.

Dagens Nyheter har granskat härvan och kan nu publicera helt nya uppgifter där ett par extranycklar till svenska ambassadens hus fått en central roll.

House of Sweden är ett av Washingtons mest exklusiva kontorshus med sitt läge vid Potomacfloden.

Fastigheten som är ritad av arkitekten Gert Wingårdh administreras av den svenska myndigheten Statens fastighetsverk. Det spektakulära huset i glas, ljust trä och sten ska vara Sveriges fönster mot Amerika. Det erbjuder förutom lokaler till den svenska och isländska ambassaden också konferensanläggning och kontor.

I februari 2017 flyttar Hunter Biden och hans företag in i svit 507 – granne med den isländska ambassadören. Hyran är på 50 000 dollar i kvartalet – motsvarande 400 000 kronor.

Hunter Bidens vistelse i svenskhuset blir kortvarig och konfliktfylld – redan efter ett år bryts avtalet och Hunter Biden flyttar ut. Men kontoret i House of Sweden får under hösten 2020 en framträdande roll i en republikansk smutskastningskampanj mot Joe Biden. Iscensatt av Donalds Trumps dåvarande advokat Rudy Giuliani.

Med stöd av offentlighetsprincipen har DN begärt ut all kommunikation mellan Statens fastighetsverk och representanter för Hunter Bidens bolag. Vi har gått igenom mängder med dokument, kontrakt och e-post som skickats från presidentsonen till myndighetens svenska representanter i Washington.

I december 2020 publicerar medier i USA ett mejl som visar hur Hunter Biden ska ha bett om fyra extranycklar till pappa Joe Biden, styvmamma Jill Biden, farbror Jim Biden samt ett sändebud för den korrupsionsanklagade kinesiske affärsmannen Ye Jianming.

Nyheten får snabb spridning från en högerrsajt på nätet till ledande konservativa medier som Fox News och New York Post. Mejlet beskrivs som ett bevis för att Joe Biden varit indragen i sin sons påstått smutsiga affärer. Hunter Biden utreds av FBI bland annat för sina affärer med Kina.

De allmänna handlingarna från Statens fastighetsverk som DN tagit del av bekräftar delvis de tidigare läckta uppgifterna – mejlet om nycklar till Joe Biden är äkta. Det togs emot på myndighetens server den 21 september 2017. Men det är inte hela bilden – i bakgrunden finns en konflikt mellan Hunter Biden och Statens fastighetsverk.

Redan någon månad efter att Hunter Biden flyttar in i House of Sweden blir det problem. Han har vid upprepade tillfällen släppt in besökare via en bakväg i strid med säkerhetsreglerna som säger att alla besökare måste passera huvudentrén och metalldetektorerna.

I mejl från april 2017 lyfter den svenska lokala chefen för fastigheten frågan med Hunter Biden och hans personal, hon ber kollegor se till att reglerna följs. Hon påpekar också att det inte är tillåtet att låna ut nycklar till gäster.

I september är det dags igen. Övervakningskamerorna visar hur Hunter Biden tar in gäster kvällstid. Fastighetsverkets representant skriver till Hunter Biden:

”Det har återigen kommit till min kännedom att det verkar som att besökare fått tillgång till nummer 507 genom den nordliga entrén efter kontorstid – då vi har videoövervakning dygnet runt i hela byggnaden. Hjälp oss att hålla byggnaden säker genom att följa House of Swedens regler.”

I ett långt mejl svarar Hunter Biden i upprörd ton och anklagar personalen på House of Sweden för att vara rasister och diskriminera hans gäster:

”Om NN har ett problem med mina gästers ras eller klädsel tycker jag att vi alla ska sätta oss och prata om det med en advokat närvarande.”

En av besökarna som gått bakvägen är Lundon Roberts – enligt Hunter Bidens mejl var hon baskettränare åt hans äldsta dotter och Barack Obamas dotter. Kvinnan, som arbetade på strippklubb, födde senare ett barn och tvingades gå till domstol för att få Hunter Biden att erkänna faderskapet.

I mejlet skriver han också att House of Sweden stört sig på en hemlös kvinna som kommit på besök.

”NN hade (bland andra) särskilt problem med en medelålders afroamerikansk kvinna som på grund av sin ekonomiska situation klädde sig i kläder som jag antar att NN associerar med en extremt fattig person.”

Hunter Biden uppger att kvinnan är en vän som han försökt hjälpa.

”Hon har sovit över i MINA föräldrars hem. Hon har varit i Vita huset med mig och hon har träffat hela min familj.”

24 minuter efter det ilskna mejlet skickar Hunter Biden ett nytt mejl till House of Sweden där han ber om extranycklar till kontoret åt sin familj och den kinesiska affärsmannen. Han lämnar också ut Joe Bidens privata mobilnummer och skriver att den svenska chefen gärna får ringa honom för referens, ”om hon insisterar”.

Trots att det bara skiljer 24 minuter mellan de två mejlen så har inget medieföretag tidigare rapporterat om vad som föregick beställningen av nycklar till pappa Joe Biden.

I Hunter Bidens läckta mejl som på olika vägar har spridits till journalister runt om i världen har DN inte hittat något kring bråket med House of Sweden.

Trumplägret har använt Hunter Bidens mejl om nycklar till pappan som ett bevis för att Joe Biden har

varit en del av sonens affärer med bland annat den korrupsionsanklagade kinesiske affärsmannen. Men DN:s granskning visar att Joe Biden aldrig haft några nycklar till kontoret i House of Sweden.

– Nycklarna tillverkades, men kvitterades aldrig ut av någon, skriver Michael Blomqvist, fastighetschef på Statens fastighetsverk, i en kommentar till DN.

Någon vecka efter det upprörda mejlet meddelar Hunter Biden på ett möte att han vill säga upp kontraktet i förväg. Något som efter en tid också beviljas av Statens fastighetsverk i Stockholm.

Men då har Hunter Biden slutat att svara på mejl och posten samlas på hög.

I januari hotas han av vräkning men till slut betalas hyran med den inestående säkerhetsdepositionen, kontraktet hävs och han flyttar ut.

Michael Blomqvist på Statens fastighetsverk förnekar att Hunter Bidens gäster diskriminerats:

– SFV anser inte att Hunter Bidens gäster behandlats på något annat vis än andra hyresgästers besökare. Det finns regler som ingår i hyresavtalet och vi påpekar, vänligt men bestämt, för alla hyresgäster när dessa inte följs, skriver han i en kommentar till DN.

Angående säkerhetssituationen skriver han:

– Det finns två ambassader i byggnaden, Sveriges och Islands ambassad, vilket i kombination med brandsäkerhet ställer stora krav på vetskap om vilka och hur många personer som befinner sig i byggnaden.

Lokalen hyrdes ut till en annan hyresgäst direkt efter att Hunter Bidens bolag flyttade ut, uppger Michael Blomqvist.

DN har inför publiceringen sökt Hunter Biden och Lunden Roberts för en kommentar – de har inte återkommit.

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se

24 Skandalerna som gjort Hunter Biden till presidentens svaga länk

Den 51-årige Hunter Biden är presidentfamiljens svaga länk. Under hela sitt vuxna liv har sonen stått i ett beroendeförhållande till sin pappa.

När Statens fastighetsverk gav Hunter Biden reprimander för att han brutit mot säkerhetsföreskrifterna i ambassadbyggnaden House of Sweden i Washington DC svarade han med att lämna ut telefonnumret till sin mäktige pappa, USA:s nuvarande president.

Den detaljen i Mattias Carlssons avslöjande illustrerar ett faktum i Hunter Bidens liv: den 51-årige presidentsonen har ofta stått i ett problematiskt

beroendeförhållande till sin far och försökt snylta på hans goda renommé.

– Jag tror inte mycket hade hänt i mitt liv om mitt namn inte varit Biden, sade Hunter Biden i en tv-intervju 2019.

Hunter är familjen Bidens svaga länk. Men fadern har nästan alltid försvarat sin son i offentligheten. Den lojaliteten kan ha förstärkts av att Hunter är presidentens enda överlevande barn från hans första äktenskap.

Dottern Naomi dog tillsammans med Bidens första hustru Neilia i en bilolycka 1972. Hunter och hans äldre bror Beau överlevde kraschen med skullskador. Men Beau, arvtagaren till Joe Bidens politiska imperium, dog i sviterna av en aggressiv hjärntumör i maj 2015. På begravningen sade den dåvarande presidenten Barack Obama om Beau:

– Han handlade aldrig med sitt namn.

Det är alltså mer än man kan säga om lillebrodern.

Hunters beroendeförhållande till pappan etablerades tidigt.

I mitten av 1990-talet, när Joe Biden kandiderade för att bli återvald som senator, landade Hunter tjänsten som biträdande kampanjchef. Han var då 26 år gammal och just utexaminerad från universitetet. Samtidigt anställdes Hunter på en bank i Delaware som skänkt stora summor till Joe Bidens kampanj.

När Hunter tröttnade på bankvärlden sökte han sig till Washington. En kontakt ringde den dåvarande presidenten Bill Clintons handelsminister William Daley, som arbetat för Joe Bidens misslyckade presidentkampanj 1987, och fiskade efter ett jobb för senatorns son. Hunter blev politiskt sakkunnig med inriktning mot den blomstrande dot.com-industrin.

I huvudstaden började Hunter Biden dricka alltmer. 2003 lade han första gången in sig på ett behandlingshem i Karibien. Sedan dess har han åkt in och ut på olika institutioner. Men ständigt givits nya chanser.

2013 antogs Hunter som reservofficer i marinen. Pappan, då vicepresident, arrangerade en liten ceremoni för honom i Vita huset. Men efter mindre än ett års tjänstgöring testade han positivt i militärens obligatoriska drogtest och fick sparken.

Efter den förödmjukelsen gick Hunter ner sig, skiljde sig från sin hustru, inledde en sexuell relation med änkan till sin avlidna bror och började umgås med socialt utslagna personer i centrala Washington.

Under en period lät han en hemlös kvinna som brukade köpa cigaretter åt honom flytta in i hans lägenhet. Hunter kallade kvinnan för "Cykeln" eftersom hon brukade rulla omkring sina tillhörigheter på en cykel. Det var sådana vänner som oroade säkerhetsvakterna på House of Sweden.

Under valrörelsen försökte Trump slå mynt av svågerpolitiken i familjen Biden. Först attackerade Trump Hunter för en lukrativ styrelseplats han givits i ett ukrainskt gasbolag på tvivelaktiga meriter.

Närmare valdagen lät presidentens advokat Rudy Giuliani och tidigare chefsstrateg Steve Bannon sprida innehållet i en hårddisk som de hävdade tillhört Hunter Biden. ”Hårddisken från helvetet”, som de kallade den, var full av fotografier och andra dokument från Hunters liv som missbrukare.

Förhoppningen var förstås att demokratiska väljare skulle förfäras. När DN besökte Steve Bannon kvällen före valdagen i höstas räknade han med att en miljon konservativa katoliker i vågmästarstaten Pennsylvania i sista sekund skulle vända Joe Biden ryggen.

Så blev det inte. Joe Biden vann valet. Men Hunter Biden kan fortfarande vålla pappan politiska problem i Vita huset.

FBI och federala åklagare i Delaware utreder Hunter Biden för misstänkta skattebrott som gäller inkomster från affärer i Kina. En fällande dom skulle vara mumma för Republikanerna.

Björn af Kleen bjorn.afkleen@dn.se

24 Grönt ljus för Joe Bidens FN-val

USA. President Joe Bidens nominering till det prestigefyllda arbetet som landets FN-ambassadör har godkänts av senaten. Veterandiplomaten Linda Thomas-Greenfield blir därmed USA:s högsta FN-representant.

Röstsiffrorna slutade med 78 ja till utnämningen och 20 nej. Samtliga som röstade nej var republikaner och de har tidigare motiverat sina ståndpunkter med att de anser att Thomas-Greenfield under ett tal 2019 uttryckte sig för vänligt om Kina.

TT-Reuters

24 Sara Martinsson: Obama och Springsteen kan få en luttrad cyniker att tro på (nästan) allt de säger

Barack Obama och Bruce Springsteens nya podd är en av Spotifys bästa idéer hittills. Man luras faktiskt att tro på bilden att de är som vilka killar som helst, skriver Sara Martinsson.

Poddformatet är förrädiskt. När röster börjar tala till en riktigt nära ens öra uppstår en omedelbar närhetskänsla. Så också när Barack Obama introducerar första avsnittet i hans och Bruce Springsteens just lanserade poddserie för Spotify. Med ”Renegades. Born in the USA” vill de, förklarar ex-

presidenten, undersöka möjligheten att hitta en ny, enande berättelse för USA.

Det explosiva politiska läget i nationen blir en tacksam brygga för att leda in samtalet på rasism, utanförskap, klass och manlighet. Den avskalade miljön i Springsteens studio i New Jersey bidrar till upplevelsen av autenticitet. Man luras faktiskt att tro på bilden som de tecknar av att vara som vilka killar som helst.

Det första avsnittet heter ”Outsiders”. Obama beskriver hans och Bossens vänskap som oväntad, eftersom de ju är så otroligt olika. Att man köper dessa sökta positioneringar från två ultraprivilegierade maktmän har förstås allt att göra med deras gemensamma geni. De har båda uppnått sin ikonstatus tack vare otrolig berättarförmåga. På var sitt håll har de sett och tolkat den moderna amerikanska erfarenheten på sätt som saknar motstycke inom deras respektive fält. De kan få även den mest luttrade cyniker att tro på (nästan) allt de säger.

Således är idén att låta dem i åtta delar diskutera den typen av svåra frågor som just nu sliter det amerikanska folket itu en av den betalande strömningsjättens bästa hittills. Om några har förmågan att nå fram till lyssnare som värjer sig för samtal om vit skuld eller manliga misslyckanden så är det duon Obama-Springsteen.

Illusionen att de gör ”Renegades” för att de tycker så mycket om att prata med varandra håller i sig ända till slutet av det första avsnittet. Då kommer en ny röst in och läser upp historiens längsta namnlista över involverad personal i en poddproduktion. Och så kommer man på att just det, den där känslan av närhet som uppstår är ju själva anledningen till att poddar blivit sådan big business. Spotifycheferna kommer att få fina bonusar i år med.

Sara Martinsson

kultur@dn.se

26 Trump har lämnat ut sina deklamationer

USA. USA:s tidigare president Donald Trump har lämnat över sina inkomstdeklamationer till en åklagare i New York. Men in i det längsta har Trump vägrat.

Åklagare Cyrus Vance i distriktet Manhattan i New York fick ta emot deklamationer och andra efterfrågade dokument på måndagen, enligt en talesperson. Enligt källor som mediebolaget CNN talat med handlar det om flera miljoner sidor, som sträcker sig från januari 2011 till augusti 2019.

TT

26 Biden rundar saudiske kronprinsen

En sak är säker. USA:s nytilträdde president Joe Biden vill att Saudiarabiens härskare ska märka att det är en ny sheriff i staden.

Det går knappast att tänka sig en tydligare markering än den väntade publiceringen av den tidigare hemligstämplade CIA-rapporten, ett offentliggörande som föregåtts av noggrant utplacerade läckor. CIA-dokumentet visar att den saudiske kronprinsen Mohammed bin Salman gav sitt godkännande till mordet på den regimkritiske journalisten Jamal Khashoggi.

Det bestialiska mordet i oktober 2018 fick i stort sett alla världens ledare att markera mot Saudiarabien – med undantag för USA:s dåvarande president Donald Trump, som demonstrativt visade att USA:s (vapen)affärer med landet var prioritet ett.

Trump's utrikespolitiska rådgivare och tillika svärson, Jared Kushner, odlade en förtrolig vänskap med Saudiarabiens 35-årige kronprins, Mohammed bin Salman, ”MBS” kallad. Och på ett närmast utmanande sätt valde Trumps administration att runda Saudiarabiens monark, kung Salman, för att i stället göra business med hans son MBS.

Men nu har president Joe Biden tydligt kungjort att han ska återställa den formella rangordningen och i fortsättningen vända sig till kungen, som med sina 85 år är sju år äldre än Biden.

Saudiarabien har länge varit USA:s viktigaste allierade i Mellanöstern, vid sidan om Israel. En rad amerikanska presidenter, inte bara Trump, har valt realpolitikens väg och blundat för det enväldiga saudiska kungahusets diskriminering av kvinnor och dess strypgrepp på civilsamhället.

Men hur långt är Joe Biden beredd att gå i sitt sidsteppande av kronprinsen? Om Bidens administration väljer att peka ut Saudiarabiens

kronprins, tillika försvarsminister, som anstiftare till ett mord, borde det rimligen få konsekvenser. Någon form av sanktioner är inte otänkbart. Och frågan är då hur Saudiarabien kommer att reagera.

Erik Ohlsson

27 Syrienattacken kan ses som Bidens markering mot Iran

Joe Biden har beskyllts för att vara mjuk mot de iranska ayatollorna, eftersom han vill att USA återgår till kärnenergiavtalet med Iran. Men det amerikanska flyganfallet mot iranska milisförband i Syrien kan ses som en signal att USA inte kommer att låta Iran diktera villkoren för en uppgörelse mellan länderna.

KOMMENTAR

Det hann gå fem veckor efter att Biden installerats som USA-president tills han beordrade sin första militära operation. Torsdagens flygangrepp mot två Iranstödda milisgrupper i östra Syrien beskrivs av försvarshögkvarteret Pentagons presstalesperson John Kirby som ett ”proportionellt svar” på en attack mot en

amerikansk flygbas i Erbil i Kurdistan i norra Irak i förra veckan.

Vid USA:s vedergällning ska flera anläggningar vid en gränsstation mot Irak som har använts av ”flera Iranstödda militanta grupper” ha förstörts.

USA har under lång tid, under presidenterna Barack Obama, Donald Trump och nu Joe Biden, anklagat shiamuslimska irakiska milisgrupper som stöds av Iran för att ha attackerat amerikanska militära styrkor i Irak.

John Kirby förklarade att ”operationen skickar ett entydigt budskap, att president Biden kommer att försvara den amerikanska och koalitionen personal”.

USA-attacken riktades enligt Pentagon mot två grupper: Kata'ib Hizbollah and Kata'ib Sayyid al-Shuhada.

Observatörer har noterat att ingen av dessa två grupper tagit på sig den senaste tidens beskjutning av USA-trupper i Irak. Det är också anmärkningsvärt att

USA:s svar inte riktades mot någon av de proiranska grupperingarna i Irak, utan i grannlandet Syrien.

En förklaring är sannolikt att regeringen i Bagdad, till skillnad från den i Damaskus, är såväl USA- som Iran-allierad. Bidenadministrationen vill inte ge irakiska nationalisterna och Teheran nya argument för att Iran är en bättre och pålitligare vän till Irak än USA.

När Trump för lite över ett år sedan gav order om att döda den iranske toppgeneralen Qassem Soleimani – den man som ledde olika iranska och Iranstödda grupper i Mellanöstern – i Bagdad ledde det till att stödet för proiranska miliser ökade i Irak.

I vilken mån Bidens val av land det skyddar USA-intressen från nya Iranstödda attacker i Mellanöstern är oklart. Efter attacken som dödade Soleimani svarade Iran med en missilattack mot en bas i Irak som hyste hundratals USA-trupper.

En annan sak att notera är att det militära ingripandet inte ligger i linje med den utrikespolitik som

Bidenadministrationen har sagt sig vilja driva. Mellanöstern hör till de områden som ska nedprioriteras och där ska USA:s engagemang successivt avvecklas.

För Biden är de viktigaste områdena Asien och Stillahavsregionen (för att motverka Kinas ökade inflytande) och i andra hand Europa (för att motverka Ryssland).

Därför är det osannolikt att Bidens första krigshandling kommer att följas av fler militära operationer i Mellanöstern.

Tidpunkten för Irans attack mot USA ”genom ombud”, liksom USA:s vedergällning, kommer i ett känsligt ögonblick. Washington och Teheran är på väg att inleda överläggningar om villkoren för att de båda länderna åter ska följa kärnenergiavtalets regler. I stora drag är utgången klar: Iran ska upphöra med sin högre urananrikning, mot att USA upphäver de sanktioner som Trump införde när han drog sig ur avtalet. Det pågår ett ordkrig om vem som ska ta första

steget, och då kan Iran ha använt ett militärt nålstick för att testa Biden.

Michael Winiarski

27 Trump överglänser alla när konservativa samlas i Florida

Ingen kan överglänsa Donald Trump på den konservativa CPAC-konferensen i Florida.

I väntan på den amerikanske expresidentens tal i kväll, söndag, försöker hans arvtagare presentera sina tolkningar av trumpismen.

ORLANDO. Gordon Kushner från Indiana knäböjer på skämt framför den gyllene Trumpstatyn av fiberglas på hotellet Hyatt Regency i Orlando. Han har kommit till Orlando för att sända några avsnitt av sin podd ”Another bleeping podcast”.

Han identifierar sig själv som republikan. Han är inte lika säker på om Donald Trump egentligen hör hemma i partiet.

– Jag tror att det var fåfänga som fick honom att satsa på presidentposten. Om han hade trott att han hade kunnat ha lika stora framgångar som demokrat så hade han satsat på Demokraterna, säger Gordon Kushner.

Han tycker ändå att Trump lyckades skaka om politiken och partiet.

– Men för mig är det lite obehagligt att se den här personkulten. Vi talar inte om konservatismen eller partiet utan vi talar bara om Trump. Jag hör många vänner som säger att de röstade på Trump 2020, men det kommer inte att göra det 2024. Jag hoppas och tror att han är färdig med politiken nu.

Expresidenten kommer till den konservativa konferensen CPAC (Conservative Political Action Conference) först i kväll för att hålla det stora avslutningstalet. Men hans ande svävar över hela arrangemanget. Flera besökare bär munskydd med texten ”Trump 2024” för att visa sitt stöd om den före detta presidenten kandiderar igen i nästa val.

Om det finns en väg bort från Trump för Republikanerna så är det ingenting som kommer att synas på scenen på CPAC i Orlando. De högerpolitiker som har kritiserat eller hamnat i konflikt med ex-presidenten är inte på plats – senatens minoritetsledare Mitch McConnell fick ingen inbjudan och den tidigare vicepresidenten Mike Pence har tackat nej.

Den före detta FN-ambassadören Nikki Haley – som också är en tänkbar presidentkandidat 2024 – tycks ha fullt upp med att skicka pressmeddelanden.

Typiskt nog blir det i stället journalister som CNN:s Jim Acosta som ger sig in i debatten. Han buas ut i korridoren utanför kongressalen när han försöker konfrontera arrangören Matt Schlapp om att CPAC ger Trump en ny plattform mindre än två månader efter stormningen av Kapitolium.

Det är svårt att veta om de som hörs mest också är de som representerar flest. Men CPAC ägnar hela sju tal och paneldebatter åt olika påståenden om det som

politiska motståndare kallar den stora lögnen, nämligen påståenden om att valet var riggat. Av reaktionerna att döma är det många i lokalerna som aldrig har accepterat att Republikanerna förlorade makten över Vita huset i november förra året.

Det spelar ingen roll att Trumplägrets anklagelser har prövats och förkastats av en lång rad domstolar.

– Det finns så mycket korrupcion på så många platser, säger Shannon Kroner från Kalifornien som kommit till CPAC i Florida för att knyta kontakter.

Hon inspekterar en väska i metall vid en Trumpshop med kampanjmaterial från 2020. Kanske ska hon investera i fler prylar från fjolårets valrörelse.

– Donald Trump är fortfarande min president. Jag hoppas att han ska presentera en plan för framtiden i sitt tal. Jag vet inte vad han kan göra. Men jag tror inte att vi klarar fyra år med Biden, säger hon.

Trumps anförande på CPAC blir hans första stora framträdande sedan sortin från Vita huset för drygt en

månad sedan. Det råder ingen tvekan om att han vill visa att han fortfarande har makten över den konservativa rörelsen. Däremot är det oklart om han verkligen vill ge sig in i kampen om presidentposten igen. Flera nära rådgivare tvivlar, enligt uppgifter i olika amerikanska medier.

Det skapar en del huvudbry för de republikaner som gärna skulle lansera sig som Trumps arvtagare inför presidentvalet 2024. I väntan på tydliga besked får de ägna dagarna i Orlando åt att presentera sina framtidsvisioner om trumpismen.

Floridaguvernören Ron DeSantis har profilerat sig som politikern som trotsar de tuffa coronarestriktionerna.

I invigningstalet på fredagsmorgonen hälsade han åhörarna välkomna till ”frihetens oas”.

– I Florida är skolorna öppna. Alla Floridabor har rätt att försörja sig och alla företag har rätt att hålla igång verksamheten, sade han.

DeSantis försöker framstå en värdig motståndare till Demokraterna och president Joe Biden. På sin korta talartid i Orlando presenterar guvernören en ganska bred programförklaring, med attacker på alltifrån Kina till migrationen.

Senator Ted Cruz satsar i stället på att elda massorna med en blandning av humor och dramatik. Han börjar med sin egen hårt kritiserade Mexikoresa till solen under den svåra köldknäppen och elkrisen hemma i Texas tidigare i februari.

– Orlando är grymt bra. Det är inte lika trevligt som Cancún, men det är trevligt, säger Cruz, innan han går över till att varna för alla de mörka hoten mot friheten.

Han får rungande applåder när han säger att Donald Trump inte är på väg bort från den politiska scenen.

Några timmar senare hyllas senator Josh Hawley som en hjälte, när han påpekar att han försökte ta strid mot valresultatet och sammanräkningen av elektorsrösterna som gav Biden segern.

”Stoppa stölden” var ett slagord för Trumpanhängarna inför den ödesdigra stormningen av Kapitolium. Efter upploppet fick Josh Hawley hård kritik och tvingades byta förläggare för sitt bokprojekt om de amerikanska techjättarna.

Han ägnar stora delar av sitt tal på CPAC åt att lansera en närmast antiliberal politik mot storbolagen, med udden riktad mot företag som Google, Facebook och Amazon. Det är dags att begränsa deras makt, säger han.

– De vill styra det här landet. Om vi inte gör något så kommer de att göra det, säger han.

Besökaren Ingrid Mueller som är dansare från Kalifornien lyssnar uppmärksamt på programpunkt efter programpunkt. Hon säger att alla talarna är fantastiska. Men det är Donald Trump som hon ser fram emot mest.

– Det är ju därför som vi är här allihop. Han har alltid så mycket information, säger hon.

I väntan på originalet spanar hon in när Fox News gör en liveintervju med Donald Trump Jr. Expresidentens son håller även ett eget anförande, där han går rakt på den ömmaste punkten för det republikanska partiet, det vill säga sprickorna internt efter stormningen av Kapitolium.

Trump Junior attackerar Liz Cheney, som ingår i Republikanernas ledarskikt i kongressen, och som röstade för riksrätten mot Donald Trump.

Han skämtar också om hur Trumpismen har ersatt konservatismen på det som än så länge kallas Conservative Political Action Conference.

– Jag hörde någon som använde ett lite bättre uttryck: TPAC. Det är så det känns, säger Trump Jr.

Karin Eriksson

karin.eriksson@dn.se

FAKTA. CPAC

Conservative Political Action Conference har varit ett årligen återkommande arrangemang i USA sedan början av 70-talet. Både Ronald Reagan och Donald Trump har lanserat sina politiska karriärer på CPAC.

I år har arrangemanget flyttats från Maryland till Florida, eftersom arrangörerna vill undkomma coronarestriktioner.

Temat för 2021 är ”America Uncanceled” – en protest mot vad konservativa beskriver som en raderingskultur i offentligheten, där personer som uppfattas som förkastliga bojkottas och blockeras.

27 Biden markerar men vännar till Khashoggi vill se hårdare tag

USA kommer att ställa Saudiarabiens kronprins Mohammed bin Salman i skamvrån men vill inte gå efter honom personligen.

Det är resultatet av USA:s publicering av den tidigare hemligstämplade rapport som utpekar kronprinsen som inblandad i mordet på journalisten Jamal Khashoggi.

KOMMENTAR

När uppståndelsen om CIA-rapporten lagt sig – där kronprinsen pekades ut som inblandad i mordet på journalisten Jamal Khashoggi – ser det ut som om USA vill välja en ”lagom” konfrontativ väg för att

markera mot Saudiarabien. Rapporten offentliggjordes på fredagen svensk tid.

USA:s agerande i frågan har rönt stort intresse, eftersom denna världens överlägset största militärmakt under flera decennier haft Saudiarabien som sin närmaste allierade i arabvärlden. Utrikesminister Antony Blinken meddelade att ett ”Khashoggiförbud” kommer att införas mot 76 saudier som pekas ut som inblandade i mordkomplotten. Några av dem straffas med inreseförbud till USA, andra får sina tillgångar i USA frysta. Och det blir otillåtet för amerikaner att ha med dem att göra i affärssammanhang. Blinken underströk att fler saudier kan komma att straffas om de beslås med att förfölja saudiska dissidenter utomlands.

Sedan tidigare har president Joe Biden fryst delar av tidigare överenskomna vapenleveranser till Saudiarabien. Det är oklart om affärerna fortsatt ställs ”på vänt” eller om kontrakten annulleras.

Joe Biden har också stoppat amerikanska vapenaffärer och militär hjälp till Saudiarabiens krig i grannlandet Jemen, en blodig konflikt som kallats ”Mohammed bin Salmans krig” och som pågått i snart sex år.

Dessutom har Biden tidigare markerat att han kommer att distansera sig från kronprins Mohammed bin Salman i officiella sammanhang.

Den 35-årige kronprisen, tillika försvarsminister i Saudiarabien, har ju tidigare ställt sin pappa, den 85-årige kung Salman, i skuggan och de facto varit den som styr och ställt i monarkin. Men nu kommer Washington i fortsättningen att demonstrativt följa protokollet.

Åtgärderna kan å ena sidan ses som en kraftig markering från USA:s sida gentemot Saudiarabien: presidentadministrationen kommer inte att blunda för Saudiarabiens övergrepp mot oppositionella, så som man gjort tidigare, under Donald Trump.

Å andra sidan löper ju inte heller president Joe Biden linan ut och straffar den individ – Mohammed bin Salman – som USA bundit vid ett brott. En sådan åtgärd skulle kunna förändra de amerikansk–saudiska relationerna i grunden, och det vill inte USA. Därtill är Saudiarabien en alltför viktig strategisk partner.

Den närmsta kretsen kring Jamal Khashoggi, mannen som fick betala med sitt liv för sina kritiska artiklar mot det saudiska kungadömet, är märkbart besvikna. De anser att Mohammed bin Salman, ”MBS”, behandlats med silkesvantar.

– Glöm inte att även Donald Trump införde sanktioner mot saudier efter mordet – 17 personer inklusive Mohammed bin Salmans närmaste man, Saud al-Qahtani. Påverkade detta MBS? Nej.

Det säger Sarah Leah Wilson, generalsekreterare i Democracy for Arab World (Dawn), en amerikansk påtryckarorganisation som Jamal Khashoggi grundade kort före sin död. Wilson vill att kronprins bin Salman ska straffas med ”skarpa ekonomiska sanktioner”.

Den saudiska regeringen däremot, protesterar mot rapporten om mordet. ”Felaktig information och felaktiga slutsatser”, sägs det i ett uttalande från utrikesministeriet i Riyad. ”Kungadömet har tagit nödvändiga steg för att försäkra sig om att en sådan tragedi (mordet på Khashoggi, red. anm.) inte kommer att upprepas”, heter det.

Erik Ohlsson

FAKTA. FÖLL I ONÅD

Jamal Khashoggi föddes 1958 i en välbärgad familj i Medina, i Saudiarabien.

Han studerade på universitet i USA och återvände sedan till Saudiarabien, där han blev känd som en orädd journalist.

Khashoggi var ett kort tag rådgivare åt Saudiarabiens regering, men föll sedan i onåd och flydde till USA.

Den 2 oktober 2018 mördades och styckades Khashoggi på det saudiska konsulatet i Istanbul. Hans kvarlevor har aldrig återfunnits.

I september år 2020 dömdes åtta saudier för inblandning i mordet. FN:s utredare Agnes Callamard kallade rättegången i Saudiarabien för "en parodi".

27 Vita huset nära att infria coronalöfte

Joe Biden tar ett viktigt steg mot att infria vallöftet om ett gigantiskt stödpaket i pandemin.

Men han har inte rört sig en millimeter mot målet om samarbete över partigränserna.

KOMMENTAR

ORLANDO. Bidenadministrationen vill lägga svindlande 1 900 miljarder dollar på kampen mot pandemin. I stödpaketet ingår alltifrån pengar till vård och vaccinerings till omfattande åtgärder för att få fart på ekonomin och stötta låg- och medelinkomsttagare.

Representanthuset röstade ja till satsningen med röstsiffrorna 219 för och 212 emot. Nu fortsätter förhandlingarna i senaten.

Det är bråttom om pengarna ska nå amerikanska medborgare i tid. I mitten av mars slopas de nuvarande bidragen till utsatta hushåll.

– Om vi agerar nu, bestämt, snabbt och djärvt, så kan vi äntligen få ett övertag mot viruset och få fart på ekonomin igen, sa Biden i en kommentar från Vita huset på lördagen.

Bidenadministrationen har majoriteten med minsta möjliga marginal – Demokraterna och Republikanerna har 50 ledamöter vardera, och vicepresidenten Kamala Harris har utslagsröst i senaten. Det kan räcka eftersom Demokraterna har valt att försöka driva igenom stödpaketet som ett slags budgetjustering, som kan klubbas med enkel majoritet. Men då måste alla demokrater trycka på ja-knappen.

Det finns förvisso mittenpolitiker i Republikanerna som ibland går Demokraterna till mötes. Sju senatorer röstade trots allt för att fälla Donald Trump i riksrätten. Men om det är något som förenar alla republikaner just nu så är det motståndet mot vad de

uppfattar som slöseri med skattepengar.

Republikanerna är också upprörda över att Demokraterna använder budgetjusteringstekniken i stället för att förhandla.

Mycket talar därför för att Joe Biden kan infria ett viktigt vallöfte, samtidigt som han anklagas för att svika ett annat. Hans rivstart efter maktskiftet har inte fört honom en millimeter närmare målet om brett samarbete i kongressen. Och pandemin tycks förbli en politisk stridsfråga.

Karin Eriksson

27 Nathan Shachar: Behandlingen av kronprinsen skrämmar USA:s allierade

USA:s beslut att ompröva sina relationer till Saudiarabien och peka ut dess kronprins som människorättsförbrytare har skrämt USA:s - allierade i regionen. I ett agerande som bär tydliga spår av panik skyndade sig statliga nyhetsbyråer i Förenade Arabemiraten och Bahrain, liksom Kuwaits utrikesdepartement, att uttrycka sitt stöd åt den saudiska regimen.

JERUSALEM. Under Donald Trump vände sig gulfstaterna, Turkiet, Israel och Egypten vid att Vita huset bortsåg helt från människorättsaspekter. Trump uttalade sig till och med gillande om den egyptiske presidentens brutala ledarstil, och USA:s ambassad i

Israel slutade rapportera hem om övergrepp och landbeslag på ockuperade områden. Men allra mest bortskämda blev staterna på Arabiska halvön. Varken Kuwait, Emiraten eller Bahrain fängslar och avrättar tillnärmelsevis så många människor som Saudiarabien, men deras politiska system och lagstiftning är i många stycken medeltida, med dödsstraff för homosexuella och en snårskog av förbud mot kvinnlig medverkan i det offentliga livet.

Sedan Joe Bidens utrikesansvariga inrättade sig för en månad sedan har alla de nämnda staterna fått omilda tillrättavisningar. Turkiets förföljelse av journalister och aktivister har brännmärkts. Israels beslut att inte vaccinera ockuperade palestinier har fördömts. Det palestinska självstyret, Trumps fiende, som nu välkomnats åter i de USA-trogna krets, har varnats för att försöka fuska bort de förestående parlaments- och presidentvalen.

Under Trump räckte det för de allierade att prisa presidenten, köpa amerikanska vapensystem och samarbeta med USA i kampen mot det iranska

kärnenergiprogrammet. Bidens stab har, förvånansvärt tidigt och förvånansvärt skarpt, signalerat att vänskapen har moraliska aspekter, utöver de affärsmässiga.

För att lägga kraft bakom sina diplomaters ord lät Biden bli att konsultera med Mellanösterns ledare under sina första veckor i Vita huset, fast han ringde upp en rad ledare i andra länder. Israels Benjamin Netanyahu, som kunde ringa upp Trump när han ville, fick vänta nästan en månad innan Biden ringde upp honom, ett tydligt varsel om nya tider. När Turkiets Recep Tayyip Erdogan ringde Biden för att gratulera till valsegern svarade han inte.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

02 Republikanerna kan räddas på ett sätt – genom att partiet förlorar igen

Om det fanns några tvivel om vems parti Republikanerna är så skingrades de i helgen.

När politiker och aktivister träffades i Orlando på den årliga CPAC-konferensen inleddes alltså mötet med att en gyllene staty av Donald Trump rullades in. På söndagen avslutades det hela med att den förre presidenten gjorde klart att han inte har några planer på att lämna den politiska scenen. Och att han själv överväger att försöka ta sig tillbaka till Vita huset.

Lögnerna om det stulna valet återupprepades. Partikamraterna jublade.

Dagarna efter stormningen av Kapitolium verkade det som att Republikanerna tröttnat på sin ledare. Det

talades om att många av partiets senatorer var beredda att rösta för att fälla honom om han ställdes inför riksrett.

Kanske skulle det gå att vädra ut Trumps rasism och auktoritära nycker.

Det som har hänt sedan dess är djupt nedslående. De kongressledamöter och senatorer som tagit avstånd från expresidenten har straffats av sina lokala partiorganisationer. I stater som Arizona har Republikanerna kramat lögnerna om valfusk än hårdare. Senatsledaren Mitch McConnell och många andra av dem som fördömde Trump har vikit sig.

Förlusten i förra årets val och Donald Trumps efterföljande attacker på de demokratiska institutionerna var inte tillräckligt för att få partiet att vända honom ryggen. Nu finns det bara ett sätt som Republikanerna kan räddas på – genom att förlora, förlora igen, och förlora stort.

Förhoppningsvis blir det också så. Många väljare som traditionellt stöttat Republikanerna vände partiet ryggen förra året därför att de inte stod ut med Trump. Det var därför Demokraterna kunde vinna stater som Georgia och Arizona.

Spelar president Joe Biden sina kort rätt, ser till att USA tar sig ur coronakrisen och samtidigt håller sitt parti nära mittfåran, lär fler väljare våga ta steget över till Demokraterna från den motståndarsida som är helt i Trumps grepp. Då kan till och med delstater som Texas, som i en generation röstat för Republikanerna, svänga.

Statsbärande partier med en stolt historia och sin bas i politikens breda centrum har ibland kört fullständigt vilse och svängt av åt politikens yttermarker. Brittiska Labours omfamning av marxismen under 70- och 80-talen och under Jeremy Corbyn är ett exempel.

Men eftersom dessa typer av partier vill tillbaka till makten har de en förmåga att kasta ut extremister och

kurskorrigera om de åker på däng tillräckligt stort, tillräckligt många gånger.

Det är bara att hoppas att det också gäller för Republikanerna.

Martin Liby Troein

martin.liby-troein@dn.se

02 Karin Eriksson: Trumps tal en lång maktdemonstration – gjorde klart vem som leder partiet

Kommentar. DN:s korrespondent.

Donald Trumps första framträdande sedan sortin från Vita huset blev en enda lång maktdemonstration av mannen som vägrar att erkänna att han förlorat.

Expresidenten ger inget besked om sina planer – men visar att han avgör framtiden för alla andra i Republikanerna.

ORLANDO. Det var en inledningsvis ganska dämpad Donald Trump som äntrade scenen på den konservativa konferensen CPAC, för att tala till

anhängarna för första gången sedan maktskiftet i slutet av januari. Han talade om hur Republikanerna måste visa enighet och styrka. Senare stod det klart att det är han som avgör vem som får vara med och vem som kan vara stark.

Trump ägnade den första timmen av talet åt att angripa de politiska motståndarna i den nya Bidenadministrationen. Han dömde ut lättnaderna i migrationspolitiken och beslutet att stoppa oljeledningen Keystone XL. Han anklagade Vita huset för att försöka ta åt sig äran av vaccinationerna. Han uppmanade Demokraterna att se till att skolbarnen återvände till klassrummet.

Det var, för att vara Trump, ett ganska traditionellt politiskt anförande. Inte helt olikt det tal som Floridas guvernör Ron DeSantis höll vid invigningen av CPAC på fredagsmorgonen, med udden riktad mot de politiska motståndarna och med syftet att framstå som en värdig politisk motståndare.

Sedan bytte Trump både tempo och spår. Det var som om han plötsligt hade fått fatt i manuset från den 6 januari 2021, då han uppmanade folkmassan utanför Kapitolium att protestera mot rösträkningen i kongressen. Han upprepade sina ogrundade påståenden om fusk och korruption i presidentvalet 2020. Över 60 anklagelser om problem och oegentligheter har granskats och avvisats av olika domstolar i USA. Trumps slutsats är att ledamöterna i Högsta domstolen borde skämmas, eftersom de saknade modet att säkra hans valseger.

De interna kritikerna i Republikanerna tycker att Trump måste ställas till svars för att ha uppviglat folkmassan. Liz Cheney som ingår i Republikanernas toppskikt i representanthuset ställde sig bakom kravet på riks rätt. Sju republikaner i senaten röstade för att fälla Trump. Senatens minoritetsledare Mitch McConnell var inte en av dem, men han hävdade efteråt att Trump var praktiskt och moraliskt ansvarig för attacken. Vicepresidenten Mike Pence, som var en av måltavlorna under upploppet, har distanserat sig

från Trump. Den tidigare FN-ambassadören Nikki Haley har tagit avstånd från expresidenten i skarpa ordalag.

Dessa personer var inte på plats på CPAC. Under de gångna dagarna har arrangörerna försökt tona ned alla interna stridigheter och ge bilden av att högern står enad mot hoten från den nya demokratiska Bidenadministrationen.

Men Donald Trumps hämndgirighet är svår att tygla. I talet på CPAC räknade han upp sina interna fiender. Han gjorde också klart att han avgör vilka som lyckas i partiet framgent.

”Jag kommer att jobba aktivt för att välja starka, tuffa och smarta republikanska ledare”, deklarerade han.

En viktig fråga fick inget svar i Orlando. Trumps anhängare blickar redan mot nästa strid om Vita huset. På CPAC har de gått omkring med munskydd och tröjor med texten ”Trump 2024”. Är expresidenten verkligen beredd att ställa golfklubbarna på Mar-a-

Lago åt sidan och ge sig in på heltid i politiken igen? Enligt uppgifter i amerikanska medier är hans nära rådgivare tveksamma.

I talet i Orlando nöjde han sig med antydningar om att han kanske skulle besegra Demokraterna ”en tredje gång” (matematiken bygger alltså på den felaktiga premissen att han vann valet i november förra året). Han beskrev hur en republikansk president skulle flytta in i Vita huset om fyra år – och tillade att han undrade ”vem, vem, vem” det kunde vara.

Hans otydlighet blir ett problem för alla de politiker som kommit till CPAC för att lansera sig som Trumps äkta arvtagare – som Floridaguvernören Ron DeSantis eller senatorerna Ted Cruz, Tom Cotton och Josh Hawley. Men framför allt blockerar Trump idédebatten i sitt eget parti.

Mitt i alla utfall om mygel med regler och valsedlar finns några sanningar. En är att Trump fick över 74 miljoner röster, betydligt fler än valet 2016, och fler än någon tidigare sittande president. I delstater som

Florida och Texas fick Republikanerna fler röster än vad opinionsinstitutet hade förutspått.

Mycket tyder på att Republikanerna gynnades av de generösare röstningsreglerna, likaväl som Demokraterna. Men det är uppenbart att Trumps politik har lockat stora väljarskaror, om än inte tillräckligt många för att behålla makten över Vita huset. Vallokalsundersökningarna 2020 – som ska tolkas med stor försiktighet – antyder att republikanska väljare var mer förtjusta i politiken än i personen.

Det finns många frågor för konservativa strateger att besvara: Vad var det som väljarna uppskattade med trumpismen? På vilka punkter behöver partiet gå vidare och utveckla nya svar på de frågor som engagerar de amerikanska medborgarna?

Men så länge Donald Trump uppfattas som ofelbar på alla punkter blir den diskussionen svår att föra. Den som inte erkänner några brister kommer inte vara beredd att ompröva någonting. Personkulten runt

Trump har överskuggat debatterna om ideologier och visioner på CPAC 2021.

Visserligen har några talare försökt fortsätta i Trump-tangentens riktning, med attacker på de amerikanska techjättarna och multinationella storbolag. Det ska bli spännande att se om delar av den amerikanska högern tänker ta strid mot näringslivet, parallellt med den stora kampen mot socialismen.

Intressant var också talet av South Dakotas guvernör Kristi Noem, som gjorde ett försök att placera konservatismen i samtiden. I stället för att komma med antydningar om att valet stulits eller bedyra sin trohet till expresident Donald Trump sa hon rent ut att hon var besviken över valresultatet och att USA:s konservativa hade mycket arbete framför sig.

Men sådana budskap drunknade i alla tal och panelsamtal om problem och oegentligheter i valet 2020.

Kanske finns ändå tecken på frigörelse från Trump i det finstiltta.

I högertidningen Washington Times omröstning bland deltagarna på CPAC blev det uppenbart att åtskilliga trots allt skiljer på sak och person. Hela 95 procent av deltagarna ville att det Republikanska partiet skulle hålla fast vid Trumps politik och agenda.

Betydligt färre, 68 procent, tyckte att Trump skulle kandidera i nästa val. Många av Trumps kritiker kommer att förfäras över det höga stödet. Några skulle säga att det med tanke på tillfället och publiken var ganska lågt.

Långt bakom Trump men med mätbart stöd på listan över tänkbara kandidater 2024 finns de båda guvernörerna DeSantis och Noem. Kanske har de en framtid – om de bara kan undvika att stöta sig med Trump.

Donald Trump höll ett en och en halv timme långt tal, som avrundade CPAC (Conservative Political Action

Conference), en av de största amerikanska konservativa konferenserna. Foto:Shutterstock

Karin Eriksson

03 Ett nytt kallt krig är oundvikligt – Biden kommer att fullfölja Trumps Kinapolitik

Arrogans och underskattning gjorde att USA lät Kina växa sig rikt och starkt. Nu väntar en ekonomisk och militär kraftmätning.

I det nya kalla kriget ersätter Kina Sovjetunionen som USA:s motståndare. I stället för att räkna missiler och kärnstridspetsar kommer det mer att handla om hackare, tullar, kvoter, handelsembargon och industrispionage. Mot Moskva bedrev Washington en långsiktig politisk strategi av *containment* (1947–1989), medan den *decoupling* som nu avtecknar sig som strategi mot Peking blir långt mer komplex och i större global skala än under det första kalla kriget. Dessutom måste den ge snabba resultat samtidigt som tid blivit en knapp tillgång.

Vem utlöste det nya kalla kriget? Kina som med egna spelregler underminerat den globala världsmarknaden? Eller USA som nu vill förhindra att Kina tar över som världens mäktigaste stat, mätt i ekonomisk och militär förmåga? Och detta bokstavligen till varje pris: målet för USA:s allt annat överordnade säkerhetspolitik utgår axiomatiskt ifrån att man förblir nummer ett på dessa områden, en av de allt färre övertygelser det i USA fortfarande råder fullständig politisk enighet om.

Det första kalla kriget växte fram ur andra världskriget, men knappast som plötslig överraskning. Ganska snart kunde en gemensam krishantering – avskräckning, terrorbalans – med gemensamma kontrollmekanismer utarbetas. Framgångsrikt. Inga kärnvapen kom till användning och vi som levde i kalla krigets skugga sov sällan oroligt om nätterna. Det nya tycks däremot ha tagit oss just på sängen och redan etablerat fakta som – när vi nu till fullo verkar bli medvetna om dem – fyller oss med obehag: den nya Sidenvägen, Huaweis

5G-nät, det omöjliga att när det gäller Kina hålla politik och ekonomi isär.

Den liberala världsmarknaden utgår ifrån fri konkurrens på lika villkor. Sedan 2001 är Kina accepterat som medlem av WTO på grund av sin ekonomiska vikt, inte för att landet skulle uppfylla världshandelsorganisationens krav på frihandel. I stället tillåts Kina använda dubbla måttstockar. Det visste man i väst förstås redan från början, men valde att bortse ifrån.

Varför? Mycket på grund av arrogans och underskattning: Kina sålde enkla och billiga, massstillverkade varor, och att detta så rasande snabbt skulle förändras var svårt att föreställa sig. Landet behövde inte riktigt tas på allvar samtidigt som det lockade omvärlden med sin potentiellt oändliga hemmamarknad. Men ännu viktigare var att historien efter kommunismens fall ansågs ha kommit till sitt slut och att den liberala demokratin segrat. Alla postkommunistiska stater skulle nu av egen kraft demokratiseras. I brist på alternativ bli som vi. Också

Kina; att just där Kommunistpartiet blivit kvar vid makten – i grunden ett ännu i dag oreformert marxist-leninistiskt parti – lyckades vi förvånansvärt nog bortse ifrån.

Lättvindigt lät vi Kina hållas. Men landet, världens största nation och äldsta, ännu existerande civilisation, hade ingen avsikt att bli som vi. Ett jätterike, som diktatur sammanhållen av statens våldsmonopol och känslan av att i något hundratal år ha förödmjukats av västvärlden – och kanske främst av en över världsmarknaden uppnådd enorm förbättring av kinesernas levnadsstandard. Revansch, tillväxt och expansion står skrivet på den kinesiska fanan; som under den stalinistiska kommunismen känner man bara till högre, längre, större och snabbare; och precis som för den vore stillestånd en föraning om sammanbrott.

Där är vi inte i dag. Men brådstörtat och försenat har USA insett att Kina numera exporterar mer högteknologi än vardagsprylar och mer konkret makt än man någonsin importerat demokrati och mänskliga

rättigheter. Kina måste därför ”lösas ut” ur den sammanflätade världsekonomin, de globala tillverkningskedjorna (som aldrig fanns under det första kalla kriget) upplösas, en uppgift som kan likna det beryktade försöket att av fisksoppan återskapa akvariet. Denna *decoupling* liknar mer den *roll back*-strategi som under kalla krigets första början var ett offensivt, aggressivt alternativ till George Kennans mer försiktiga *containment*-strategi av inringning och uppdämning. Men att bevara status quo räcker inte längre.

Ty Kina har hunnit ta för sig och finns redan på plats där det inte borde finnas.

Denna kommande amerikansk-kinesiska kraftmätning kommer att omfatta också det militära, i dag inte någorlunda statiskt och reglerat som under det första kalla kriget, i stället dynamiskt och oöverskådligt. Det lär göra morgondagens värld farligare än då. Men inget intresse för reglering lär finnas från kinesisk sida så länge som inte en viss paritet föreligger; nu skulle avtal riskera att frysa fast kinesisk underlägsenhet.

Och medan vi andra under det första kalla kriget kunde stå vid sidan om i en värld som ännu inte var globaliserad, kommer vi nu alla att tvingas välja sida. Både Kina och USA kommer att hota oss med ekonomiska konsekvenser; någon zon för Europa att hålla sig undan för att slippa att ta ställning kommer inte att finnas. Och vi bör räkna med att det snart lär bli ännu tydligare: att Biden kommer att fortsätta vad Trump började.

Av tvingande skäl – samtidigt som det nya kalla kriget med Kina förmodligen är bästa chansen att lappa ihop den kluvna amerikanska nationen.

Richard Swartz

richard.swartz@chello.at

04 USA måste sluta buga för prinsen

Donald Trump förstod aldrig problemet. Så sauderna har haft ihjäl en journalist? Än sedan? De har ju lovat att köpa massor av amerikanska vapen.

För Joe Biden ställer sig saken däremot som ett dilemma. I fredags offentliggjordes en CIA-rapport om styckmordet på journalisten Jamal Khashoggi på det saudiska konsulatet i Istanbul 2018. Där fastslogs att kronprins Mohammed bin Salman, Saudiarabiens verkliga härskare, godkände dådet. Dödskommandot hörde till hans innersta krets, och det är ytterst osannolikt att det skulle ha agerat på egen hand.

USA straffade 76 saudier med inreseförbud eller beslag av tillgångar. Men inga sanktioner drabbade Mohammed bin Salman.

För USA har Saudiarabien varit en central bundsförvant i Mellanöstern sedan andra världskrigets

dagar. Regimen är bra att ha inte bara för oljereserverna, utan också som partner mot Iran och diverse terrorister.

Fast Mohammed bin Salman låser in och halshugger oppositionella, och behandlar kvinnor som andra klassens medborgare. Förutom att han beordrade mordet på Khashoggi låter han kidnappa andra dissidenter utomlands eller använder deras släktingar som gisslan. Som Iran, Kina och Ryssland brukar göra.

Trump gav bleka tusan i mänskliga rättigheter, men Biden kallade i valrörelsen Saudiarabien för en pariastat. Som president har han fryst en del vapenaffärer och stoppat USA:s stöd till det blodiga kriget i Jemen. Nu slipper kronprinsen tydligen undan. Men skulle Biden kapa banden med den man som snart kan bli saudisk kung i decennier framåt?

Realpolitiken går att begripa. För Bidens trovärdighet är det dock förödande att ha en standard för Saudiarabien och en annan för övriga fiender till demokratin. Både USA och EU måste hitta sätt att visa

att människorättsbrott inte lönar sig, inte heller för allierade. Något annat vore hyckleri.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

04 Ett illavarslande steg för planeten. Det amerikanska experimentet med Kirunas himmel kan få katastrofala följder

Inom kort väntas en oberoende rådgivande kommitté uttala sig om en begäran från ett forskarlag på Harvarduniversitetet om att få genomföra en ballongflygning i Kiruna. Forskarna vill testa en flygteknologi som en dag skulle kunna användas till att släppa ut aerosoler i stratosfären.

Även om denna första ansökan bara avser en test av själva flygtekniken skulle ett framgångsrikt försök sannolikt leda till fler tester som skulle inkludera aerosoler av kalciumkarbonat och sulfater. Dessa partiklar kan "hacka" klimatet genom att reflektera

delar av solljuset tillbaka ut i rymden innan det når marknivån.

Det är ett illavarslande steg i planetens historia. Där vi nu befinner oss bör vi avstå från att ta det.

Denna så kallade ”solära geoengineering” är det slutgiltiga ”I nödfall krossa glaset”-svaret på klimatkrisen. Idén har, så att säga, varit en försöksballong under lång tid (jag skrev om den 1989, i boken ”The end of nature”), men den hittills mest heltäckande redogörelsen finns i min kollega Elizabeth Kolberts fantastiska nya bok ”Under a white sky”. Titeln syftar på att om man på detta sätt hackar atmosfären skulle den blå kupolen över våra huvuden kunna byta färg och bli mjölkigt grå. Det bör ge oss en känsla för vilka dimensioner ett sådant ingrepp har.

Argumentet för att göra något sådant är att mänskligheten, trots 30 år av vetenskapliga varningar, har gjort så lite för att klara klimatkrisen att vi kanske inte har något annat val än att låta våra utsläpp av koldioxid följas av ett utsläpp av sulfataerosoler.

Man kan föreställa sig det som ett slags globalt Narcan, läkemedlet som används mot överdoser av opioider. ”Geoengineering är inte något man ska förhålla sig lättvindigt till”, säger Daniel Schrag, professor i miljövetenskap och teknik vid Harvard, till Kolbert. ”Skälet till att vi överväger det är att verkligheten har givit oss så usla kort.”

Och visst, det är fullt möjligt att föreställa sig hur det skulle kunna gå till. Man kan tänka sig ett framtida läge när ett sådant alternativ framstår som ett överlevnadsvillkor för, säg, både Marshallöarna och Mobil Exxon och de tack vare moralisk respektive ekonomisk övertalningsförmåga kan få oss att slå in på en väg som inte bara rymmer metafysiska risker (en vit himmel?) utan också på ett konkret plan är enormt farofyllt.

Den konstgjorda motsvarigheten till ett permanent vulkaniskt askmoln skulle kunna störa de asiatiska monsunerna och definitivt möjliggöra fortsatt försurning av haven. Och vi skulle, som klimatforskaren och geofysikern Raymond

Pierrehumbert påpekat, klättra ännu längre ut på en redan svag gren. Om vi maskerar stigande kolhalter med svavel kommer vi aldrig att kunna sluta göra det utan att samtidigt trigga i gång en period av accelererad uppvärmning.

”De förödande konsekvenserna av en plötslig temperaturhöjning (*termination shock*) skulle”, framhåller han, ”bli värre och värre i takt med att vi tillbringade år efter år under ett bräckligt stratosfäriskt parasoll i förhoppning om att tekniken för att fånga in koldioxid i atmosfären skulle bli praktiskt användbar i massiv skala innan katastrofen var ett faktum.”

Det är också värt att hålla i minnet att vem som än applicerar ingenjörskonst på himlavalvet så kommer denne någon att få skulden för varje framtida väderkatastrof. Det är illa nog att tvingas hantera kaskaden av nonsenspåståenden om att det var den gröna energin som var orsaken till strömavbrotten i Texas nyligen.

Att säga att vi aldrig någonsin kommer att vara tvungna att överväga att ta detta fruktansvärda steg vore dumt. I sin strålande nya roman, ”The ministry for the future”, gör science fiction-författaren Kim Stanley Robinson den frågan till ett bärande intrigelement. Efter att en fruktansvärd värmebölja krävt miljoner indiska liv skickar Delhi upp en flygflotta som ska pumpa ut aerosoler för att kyla ner planeten.

Men om vi nu, i den verkliga världen, fortsätter driva sådana projekt minskar pressen på de politiska systemen i just det ögonblick – på månaden när – som de till sist börjar få styrfart. USA, världens största ekonomi, har till sist visat vilja att ta sig an den globala uppvärmningen. Det federala klimatteamets första möte, lett av Bidens klimatrådgivare Gina McCarthy, var en Zoombild av hur koncentrerad makt i framtidens tjänst skulle kunna se ut.

Ingenjörer har försett oss med billig sol- och vindkraft och prisvärda batterier som kan lagra denna energi. Det betyder att om vi vill kan vi som civilisation ägna

nästa decennium åt en fullskalig satsning på att förändra vårt energisystem. Och FN:s klimatpanel IPCC har slagit fast att om vi gör detta, om vi 2030 har minskat våra utsläpp med 45 procent i jämförelse med 2010 års nivåer, har vi en chans att begränsa temperaturhöjningen till 1,5 grader, Parisavtalets mål.

Vårt fokus bör vara det målet, inget annat. Om vi inte lyckats förverkliga det 2030 måste vi ha ett allvarligt samtal och utvärdera våra framtida alternativ som art. Det skulle vara ögonblicket för att börja genomföra tester av det slag som är aktualiserat i Kiruna, ögonblicket är inte nu när försöken bara kommer att bli en samlade kraftkälla för personer och intressen som vill slå av på takten under detta decennium av förändringar.

Av olika skäl är det särskilt ironiskt att Harvard vill genomföra sitt test i Sverige. Ett av dem är att en svensk, Greta Thunberg, är en av dem som fört oss fram till en punkt från vilken vi faktiskt kan hålla kursen framåt mot en begränsning av utsläppen.

Ett annat skäl är att Harvard, mitt i klimatkrisen, har vägrat att ansluta sig andra universitet som Oxford, Cambridge och Berkeley när de avvecklar sina ekonomiska intressen i fossilbaserade energibolag (och detta trots massivt stöd för en sådan åtgärd bland Harvards studenter, fakultetsmedlemmar och alumner). Harvards styrande organ, The Harvard corporation och The board of overseers, har till och med ändrat valregler för att hindra rebelliska, klimatförsvarande alumner från att utse en majoritet av ledamöterna.

Allt tyder på att det första vi måste testa inte är aerosolspridande ballonger utan vår förmåga, som art, att lägga band på oss själva. Allt tyder också på att tiden för detta test är det decennium vi har framför oss. Om vi misslyckas har vi kanske gjort oss förtjänta av att patetiskt stirra på en vit himmel.

Bill McKibben

05 Bidens nya giv är för mycket bidrag och för lite samarbete

President Joe Biden har tvingats backa på ett par viktiga punkter i det gigantiska stimulanspaket han slagit in för att bekämpa coronapandemin. Det gör inget. Tvärtom borde han rensa betydligt mer i posterna på sammanlagt 1 900 miljarder dollar, av både ekonomiska och politiska skäl.

Senatens regelorgan har redan bestämt att en höjning av minimilönen inte kan antas med

enkel majoritet, och därmed faller den eftersom Republikanerna är emot. Och detta hade heller inget med covid-19 att göra, utan med att allmän fattigdomsbekämpning tillhör Demokraternas hjärtefrågor.

Flera demokratiska senatorer har också sett till att i viss mån begränsa antalet höginkomsttagare som får kontantcheckar på 1 400 dollar. Dessa utgör nästan en fjärdedel av ursprungspaketet, och det var aldrig vettigt att sprätta i väg dem till 90 procent av alla amerikaner. Det som sätts in på banken stimulerar ingen konsumtion.

Men vänstern i Bidens parti morrar. Uträkningen var att ju fler som får checkarna, desto större blir väljarstödet för hela paketet. Det kan jämföras med det svenska Vänsterpartiets nej till behovsprövning av till exempel barnbidraget, så att medelklassen är med på socialförsäkringarna.

Få ifrågasätter stimulans som sådan, eller pengar till vaccination och sjukvård. Att förlänga den höjda arbetslöshetsersättning som annars går ut i mars är också en god idé. Men utöver kontantcheckarna finns det åtskilliga andra invändningar mot utsvävningarna.

De 1 900 miljarderna ska läggas till de nästan 3 000 miljarder dollar som redan pumpats in i ekonomin. Totalt handlar det om över 25 procent av bnp.

Och riktigt så uselt har USA egentligen inte gått under pandemin. Det faktiska tappet är klart mindre, även för delstater och kommuner som annars brukar ta stryk i en kris. Detta påpekar även inflytelserika ekonomer som står Demokraterna nära. Nog går det att leva med en viss överstimulans, eftersom priserna är relativt stabila. Risken för att inflationen tar fart går dock inte att räkna bort.

Ledande demokrater hänvisar till att stödet för ekonomin brast under finanskrisen för tio år

sedan. Det är ett klen skäl att blåsa på för mycket nu.

Sedan har ju Biden lovat att försöka ”ena nationen”. Demokraternas övervikt i senaten beror bara på att vicepresident Kamala Harris har utslagsröst. Tio republikaner ville göra upp om en stimulans på 600 miljarder, men presidenten har viftat undan de utsträckta händerna.

En kompromiss hade varit både ekonomiskt rätt och visat god politisk vilja inför de kommande åren. Att i stället sikta på att köra över även moderata republikaner tyder på fartblindhet.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

05 Bill Gates har vaknat i klimatfrågan

Superfilantropen Bill Gates säger sig ha receptet för att undvika klimatkatastrofen. Miljardären som flyger jorden runt i privatjet? Jo, hans okonstlade ingenjörssyn på klimatkrisen är faktiskt uppfriskande, skriver Peter Alestig, men bristen på tillväxtkritik skaver.

Bill Gates

”Så undviker vi klimatkatastrofen. Lösningarna vi har och genombrotten vi behöver”

Övers. Margareta Eklöf, Albert Bonniers förlag, 254 sidor

Jag säger det direkt: jag har fått pengar av Bill Gates. För några år sedan tilldelades jag ett journaliststipendium som finansierades av Bill & Melinda Gates foundation. Mitt projekt handlade om hur flickor hindras från att gå i skolan i fattigare länder, som Kamerun och Sydafrika, och vilka konsekvenser det får.

Utbildning. Det har länge varit ett av makarna Gates huvudspår i deras världskända filantropi. Hälsa har varit det andra. Svåra frågor att lösa, men också traditionella biståndsfrågor där det är lätt att göra och tycka ”rätt”.

Klimatfrågan, som är betydligt mer kontroversiell, har de länge undvikit att prata högt om. Men nu har något hänt. Med ”Så undviker vi klimatkatastrofen” är det uppenbart att Bill Gates har vaknat i klimatfrågan – och det med besked.

Att läsa en bok är ofta att lära känna en författare, eller i alla fall illusionen av att göra det, och detta är inget undantag. Den Bill som

framträder mellan raderna är en intelligent och ödmjuk ingenjör med ett stänk av torr humor och en god dos självdistans: ”Jag vet mycket väl att jag inte är klimatförändringens perfekta budbärare. Världen saknar inte precis rika män med storvulna idéer om vad andra människor ska göra eller som tror att tekniken kan lösa vilket problem som helst”.

Han är också beredd på attacker för hycklande. Han erkänner något skamfyllt att han flyger privatjet världen över – det var rentav så han tog sig till klimatmötet i Paris. En antropolog som granskat utsläppen från några av världens rikaste beräknade nyligen att Bill Gates orsakar utsläpp på 7 493 ton koldioxid om året. Det är ungefär lika mycket som en mindre stad i de fattiga länder Bill Gates brukar besöka med privatjet.

Så visst kan man skjuta ned Bill Gates som en klimathycklare, peka på hans hysteriska flygresande, hans överdådiga hem med privat

bio, 24 badrum samt ”en samling” helikoptrar (allt enligt studien från nämnda antropolog).

Men att attackera budbäraren hjälper inte mot klimatkrisen. Den stora frågan är om hans bok gör det. Jag är beredd att svara ja – men med en stor brasklapp.

Inledningsvis är Bill Gates rationella analys av det ofattbara hot som klimatkrisen utgör väldigt drabbande. Som när han skriver att antalet dödsoffer som pandemin vållat ligger i nivå med vad som kommer att inträffa regelbundet om vi inte får ner utsläppen till noll. Eller när han konstaterar att bensin är billigare än Coca-Cola, rentav billigare än flaskvatten på en bensinmack.

Men han lugnar den oroliga läsaren – han har ju en lösning.

Hans modell för att hantera krisen har tre steg. Ett, nulägesanalysen: utsläpp på 51 miljarder ton om året, inom allt från elproduktion och

tillverkning till jordbruk och transporter. Två, målet: nollutsläpp till 2050. Tre, och här misslyckas de flesta politiker i dag, menar han: ta fram en plan för hur vi tar oss till målet.

Så börjar han rada upp lösningar. För att kvala in på listan måste de kunna minska utsläppen med minst 1 procent globalt, annars är de inte värda att lägga resurser på. Därefter beräknar han ”den gröna merkostnaden” för lösningarna, alltså hur mycket dyrare lösningarna är än dagens utsläppsbovar – ett smått genialiskt grepp. Är den gröna merkostnaden hög, som inom elektrobränslen? Då måste vi lägga mycket kraft på innovation för att få ner kostnaden. Är den gröna merkostnaden negativ, alltså att det fossila är dyrare, som för värmepumpar till bostäder? Då är vi nära. Om det ändå inte sker implementering måste politiken se över sina föråldrade regelverk.

Till sist går han igenom områden där det i dagsläget saknas lösningar. Som cement – hur ska man ersätta detta supermaterial, som vid

tillverkningen orsakar enorma utsläpp?
Lösningen: innovation, såklart.

För att lyckas, måste världens regeringar radikalt öka sina investeringar i forskning. Och om vi ändå inte lyckas? Ta till *direct air capture*, teknik som suger koldioxid ur atmosfären, eller *geoengineering*, som att skicka upp partiklar i atmosfären för att reflektera bort solinstrålningen.

Det ska sägas: Bill Gates okonstlade ingenjörssyn på klimatkrisen är uppfriskande – precis som hans uppmaning, med hänvisning till hans framlidne ”vän” Hans Rosling, att föra ett faktabaserat samtal om klimatförändringen.

Men någonstans i övergången mellan den dystra problembeskrivningen och Bill Gates lösning skaver det något. Bokens första halva är tung läsning, problemen är så överväldigande att de lösningar som Gates presenterar helt enkelt inte känns tillräckliga.

Frånvaron av tillväxtkritik väcker också frågor. Gates konstaterar själv att något liknande som det som nu måste ske, aldrig har inträffat i historien. Att då inte ens diskutera om ökad tillväxt på global skala och ett utsläppsras världen aldrig tidigare skådat verkligen går ihop, tycks märkligt. I stället påpekar han flera gånger att ökat resande och ökad handel är bra. Där frångår Gates sin rationella analys och blir i stället ideologisk.

Men trots frågetecknen är det välkommet att Bill Gates äntligen tar bladet från munnen i klimatfrågan. Att ägna sitt liv åt att göra världen till en bättre plats blir helt enkelt inte trovärdigt om man inte tar klimatkrisen på allvar. Och om fler superrika kunde ägna så mycket engagemang och pengar åt klimatkrisen som Bill Gates, skulle deras egna utsläpp spela mindre roll.

Ur det perspektivet tror jag du har fel, Bill Gates – du är visst en perfekt budbärare för

klimatkrisen. Även om du inte har alla lösningar.

Peter Alestig

peter.alestig@dn.se

07 Björn Wiman: Dansen runt guldkalven kommer fortsätta

En väderbiten man sätter ner sina slitna skinnboots på insteget till ett terränggående fordon, händelsevis av varumärket Jeep. Sedan kliver han in i ett vitmålat litet kapell, beläget i den amerikanska delstaten Kansas. Kyrkan anses vara USA:s geografiska mittpunkt och bör i detta sammanhang förstås som en metaforisk plats för politisk försoning i en djupt splittrad nation.

Reklaminslaget, som sändes under den amerikanska fotbollsfinalen Super Bowl tidigare i vintras, hånades som ett pekoral. Kritiken minskade inte när det några dagar senare uppdagades att dess huvudperson, sångaren Bruce Springsteen, hade stoppats i en nationalpark på sin motorcykel, misstänkt för (och senare frikänd från) rattonykterhet.

Reklamfilmen var dock inte det enda exemplet på hur den amerikanska populärkulturens patinerade ikoner framträdde som enande symboler dagarna efter stormningen av kongressen i Washington den 6 januari. Författaren och juristen Philippe Sands påminde i en artikel i DN Kultur nyligen om hur den tidigare kroppsbyggaren, skådespelaren och guvernören Arnold Schwarzenegger spelade in en lång video med en kraftfull appell till försvar för demokratin och dess institutioner. Också han använde ett stämningsskapande soundtrack och insignier från sin tidigare karriär, det vill

säga svärdet från ”Conan Barbaren”, för att understryka allvaret i sitt budskap.

Schwarzenegger berättade om sin våldsamma far, en man som så många andra i grannskapet under hans uppväxt i Österrike: ”Krossade män som försökt supa bort sina skuld känslor över att ha varit delaktiga i det mest ondskefulla våldet i historien.”

Varför söp Arnold Schwarzeneggers far? Vad Schwarzenegger inte sade rakt ut var att hans far hade varit medlem i nazistpartiet. Det var fadern inte ensam om.

Österrike var minst lika impregnerat av nazism som Tyskland, men har inte efter kriget på samma sätt gjort upp med sitt mörka förflutna. När de tyska trupperna kom till Wien för att införliva landet med Tredje riket 1938 hade de lokala poliserna redan tagit på sig de nazistiska armbindlarna. 250 000 jublande människor mötte Adolf Hitler i Wien när han några dagar

senare proklamerade Österrikes Anschluss till Tyskland.

Den österrikiska antisemitismen var lika stark, om inte starkare, än den tyska. Befolkningen förödmjukade och skändade sina judiska grannar på ett sätt som samtida vittnen beskrev som helvetet på jorden. Många österrikare hade ledande roller i Förintelsen, inte minst på Östfronten.

Av detta syntes föga eller intet i landets historieskrivning. Enligt den officiella bilden var Österrike ett försvarslöst offer för nazismen. I decennier fortsatte de stora partierna att underhålla denna myt, av rädsla för att tappa stöd bland de många nazistsympatisörer som fortfarande fanns bland deras väljare. Det var inte en tillfällighet att Jörg Haider och hans parti FPÖ blev ett slags banbrytare inom EU för den radikala högerpopulismens genomslag på bred front.

Trots samarbete med diverse högerextrema brödraskap, flagranta nazistsympatier och antisemitiska utfall fick partiet under flera år rollen som regeringspartner. Som vice förbundskansler fick dåvarande ledaren Heinz-Christian Strache nycklarna till makten. Allt kulminerade i den så kallade Ibiza-skandalen 2019, där han fångades på hemliga inspelningar, där han syns utlova affärskontrakt till vad han tror är en släkting till en rysk oligark mot löften om stöd i kommande val.

Så kan det gå. Det är ingen slump att man ständigt tvingas påminna om hur bristen på uppgörelse med det förflutna hotar dagens demokrati.

I Arnold Schwarzeneggers andra hemland, USA, tar historiens spöken gestalt igen, efter bara någon månad i skuggorna. Nästan direkt efter en historisk attack mot demokratin tycks landets konservativa etablissemang redo att än en gång omfamna den högst ansvarige för attentatet. När Donald Trump gjorde politisk

comeback förra helgen prisades han med ett beläte i form av en guldstaty, kringsvärmad av vettskrämda tillbedjare. Själv gormade han som vanligt mot sina fiender, med den stora lögnen om det stulna valet som ett potent vapen inför framtiden.

Bruce Springsteen fick berättigad kritik för sitt naiva budskap om att ”mötas i mitten” i kapellet i Kansas. Det finns inget utrymme för en gruppkräm med en motpart som envisas med att fortsätta slåss.

I den nya podden ”Renegades” som Bruce Springsteen har med USA:s förre president Barack Obama fördjupas resonemangen om historisk skuld, uppgörelse och försoning. Att två av världens mest välbärgade och beundrade män sätter sig för att lösa världsproblemen har givetvis mötts av en del sarkastiska muntrationer, men innehållet är ändå långt ifrån kitschigt content från en pr-byrå. Ett av poddens grundteman är hur arvet från rasismen fortfarande utgör en väsentlig del av den

amerikanska erfarenheten. Den dödsspiral som USA befinner sig i dag, där ömsesidig tolerans och respekt för det parlamentariska systemets regler har upphävts, beror i grunden på att landet aldrig har gjort upp med slaveriet och det rasistiska samhällssystem som kom i dess efterföljd.

I podden talar både Barack Obama och Bruce Springsteen öppet om detta – och det är tydligt att ämnet är svårt och smärtsamt. Bruce Springsteen berättar att han spelade med saxofonisten Clarence Clemons i 45 år, men att det trots deras nära vänskap fanns frågor och områden där de inte fullt ut kunde nå eller förstå varandra, på grund av deras olika hudfärg.

”Varför är detta så svårt att tala om? Varför blir jag tyst?” frågar sig Springsteen. Kanske för att de våldsamma spåren från slaveriet och apartheidpolitiken finns kvar som ett öppet sår i både de vardagliga relationerna och det politiska livet i USA. En stor del av landets

historia har bestått av plundring, våld och ett politiskt system som är konstruerat för att missgynna svarta medborgare.

Dansen runt guldkalven på det konservativa konventet förra helgen var på så sätt bara en följdriktig manifestation av fortsatt förnekelse i ett land som vägrar göra upp med sitt förflutna. Det finns ingen försoning utan uppgörelse. Innan dess kan man inte mötas i mitten.

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

10 USA:s utrikesminister hotar lämna Afghanistan åt sitt öde

Terrorstämplade talibanrörelsen kan ta över makten i Afghanistan om inte landets president sätter fart på fredssamtalen, varnar USA:s utrikesminister Antony Blinken. Han föreslår att regeringen i Kabul ersätts med en övergångsregering där talibanerna ingår.

Det är bråttom – samtliga amerikanska styrkor ska ha lämnat Afghanistan före den 1 maj.

KOMMENTAR

Det är president Joe Bidens utrikesminister Antony Blinken som i ett brev till Afghanistans president Ashraf Ghani påminner om att klockan tickar – det återstår sju veckor tills USA enligt en tidigare uppgörelse ska dra bort de sista 2 500 amerikanska militärerna från det krigshärjade landet.

Tonfallet i brevet är osedvanligt bryskt: enligt Blinken krävs ”brådskande ledarskap” under de närmaste veckorna för att en politisk lösning ska hinna nås. Om inte, antyder Blinken, kan USA lämna Afghanistan åt sitt öde.

Huruvida denna ökade press på regimen i Kabul ger resultat återstår att se. Ghani har tidigare avvisat maktdelning, med motiveringen att han

valdes av det afghanska folket och tänker fullfölja sin mandatperiod.

Att Joe Biden snarast vill avsluta USA:s längsta krig, i ett land som på senare tid har blivit allt mer våldsutsatt, är ingen överraskning. I höst kommer detta krig ha pågått i 20 år, om den amerikanska insatsen då inte är avslutad.

Alla är medvetna om att utan USA-uppbackning av regeringen i Kabul återkommer talibanerna till makten. Afghanistan blir då än en gång en islamistisk diktatur med sharialagar, brutalt förtryck mot kvinnorna, förbud mot politiska partier och bestraffningar med stening, stympning eller döden.

I det avseendet står Biden inför samma omöjliga dilemma som hans tre företrädare George W Bush, Barack Obama och Donald Trump.

Bush, som gav order om att invadera Afghanistan efter terrordåden mot USA i

september 2001, gjorde inga allvarliga försök att dra sig ur kriget. I oktober 2001 kördes talibanerna bort från Kabul. Men talibanerna besegrades inte och han lät Afghanistan hamna i bakgrunden för att vända all uppmärksamhet mot Irak, som USA anföll våren 2003.

Obama lyckades inte få bukt med Afghanistan, trots en drastisk upptrappning och sedan en lika kraftig neddragning av antalet USA-trupper i landet. Obama satsade på ett utökat drönarkrig, som visserligen dödade många terrorledare, men också skördade stora mängder civila dödsoffer. Allt medan talibanerna erövrade stora delar av den afghanska landsbygden.

Inte heller Trump, som gått till val på att avsluta USA:s "eviga krig", gick i mål, även om det var under hans mandatperiod som formella överläggningar med talibanerna inleddes. I februari förra året undertecknade USA och talibanerna ett fredsavtal. Enligt avtalet ska de amerikanska styrkorna stegvis dras bort från

landet så att den sista amerikanska soldaten lämnar Afghanistan den 30 april 2021.

I utbyte förband sig talibanerna att inte angripa eller hota USA eller dess allierade. Talibanerna lovade också att garantera att terrorgrupper som al-Qaida inte åter ska utnyttja Afghanistans territorium för att angripa USA.

Det är Trumps avtal med talibanerna som Bidens utrikesminister Blinken nu pekar på. Ghanis regim i Kabul deltog inte i fjolårets fredsprocess och har ännu ingen uppgörelse med talibanerna.

Enligt Blinken kommer USA be Turkiet att stå värd för direkta samtal mellan Kabul och talibanerna. Han vill också med hjälp av FN dra in ett antal länder med intressen i Afghanistan i fredsprocessen – Indien, Pakistan, Iran, Kina och Ryssland.

Initierade bedömare ser det som högst osannolikt att USA kommer att lyckas med att vara ute ur Afghanistan redan den 1 maj.

– Under rätt förutsättningar kan reträtten vara fullbordad till slutet av året, sade Adam Smith, ordförande i representanhusets försvarsutskott, under en debatt på Brookings Institution.

Michael Winiarski

11 Niklas Wahllöf: Historien om Bidens hund visar hur odrägligt sentimental vår kultur blivit

Hur ska det gå för Major Biden efter - incidenten i Vita huset? Engagemanget är starkt i sociala medier. Måste han

skickas tillbaka nu? Det sätter väl mest fingret på hur sentimentaliteten breder ut sig i medierna. Inget är längre för litet att snyfta över.

Den här veckans starkaste nyhet måste vara den om Major, presidentparet Bidens schäfer. I tisdags rapporterade medier världen över, inklusive denna tidning, att Major blivit överraskad av en människa i Vita huset och tillfogat denne viss skada. Inget allvarligt – ”no further medical attention” som Guardian uttrycker det – men ändå.

I denna lilla händelse fanns tydligen allt som samtidsapan behöver inifrån de mäktigas tempel: En stackars ursöt hund. En stackars oskyldig Secret service-människa som svängt runt ett hörn för hastigt och fallit offer för besten. En stackars president som nu får också detta ovanpå sitt skrivbord. Och en stackars förstadam som i en tv-show sagt: ”Jag har verkligen försökt få hundarna att känna sig som hemma.” Vilket föranledde Expressen att efter

incidenten skriva: ”Nu står det alltså klart att Jill Bidens försök varit förgäves, och hundarna skickas tillbaka till deras förra hem i Delaware.”

Jag tänker att man bara vill gråta nu.

Det är också precis vad ett ansenligt antal gör i kommentarsfält på de rapporterade mediernas plattformar. Fast av andra anledningar. Man gråter, och rasar, man symboliserar med tårfyllda ansikten, händer i bedjan, och rödglödgat ursinne, över Bidens oförmåga att uppfostra byrackan, alternativt att han omgående bör stiga ned från sitt ämbete och flytta med till Delaware, ty inget är viktigare än en hund. Eller så anser man vredgat att ”den här soppan” är ett bevis för hur dålig han är som president.

Allra mest gråt och ursinne orsakade en oförsiktig journalist med en fråga på pressträffen: ”Kommer hunden att avlivas nu?” Där brast inte bara en åder i pannan ute i Facebookflödet.

En sentimental är helt enkelt en som vill njuta av lyxen av en känsla utan att behöva betala priset för den. Det var inte jag som sade, utan Oscar Wilde. Det som gradvis har skett sedan hans sorgliga dagar är att steken har vänts på; sentimentaliteten har flyttat från en överromantisk konstscen till dagens medier. Ända upp i nyhetsrapporteringens topp. På vägen har vägen svept oss alla med sig, så till den grad att precis allt kan bölas över.

De neoromantiska känslorna utanpå dagens kravatt och kråsklänningar har blivit ett så universellt språk att alla som överhuvud taget vill bli tagna för en någorlunda seriös, bra, kanske god, människa överdriver sina sentimentala självsvängningar. Så även en krönikör, också *petit moi* har klämt ut tårar i spalterna.

Vad som är hönan och ägget är svårt att säga, men uppenbarligen anses vi behöva detta. Lyssna på P2, det är andäktigt gråt i halsen mest hela tiden. Häromdagen började en människa

gråta hejdlöst i ett lekprogram på SVT, orsaken var ett en söt kanin leddes in i studion. Och de sociala medierna ska vi inte tala om, eller det ska vi visst: den gråtande emoji är nu förbi tummen upp i antal klick, visar forskningen.

Just där skarvade jag lite, men det är i alla fall mycket vanligt med sentimentala loopar, att inlägg och kommentarer hulkar känslösamt med varandra i evig dans. Som Milan Kundera sade: ”Vi faller en tår när barnet leker på gräsmattan, sedan faller vi en tår till för vår förmåga att gråta när barnet leker på gräsmattan.”

I bästa fall gör det ingen större skada att försöken att låtsas vara empatiska är tillgjorda. Kanske har vi också tid och plats för flera nyheter från Vita huset. I värsta fall fortsätter man att läsa Oscar Wildes aforismer: ”Kom i håg att den sentimentala innerst inne alltid är en cyniker.”

Niklas Wahllöf niklas.wahllof@dn.se64

12 Michael Winiarski: Ring ring, bara du slog en signal! När ska Biden höra av sig?

Det har gått över 50 dagar sedan Joe Biden svors in som USA:s president, men ännu har han inte ringt sin polske kollega Andrzej Duda. Det är ingen tvekan om att det är en markering mot inskränkningarna av demokratin i Polen. En allt mer isolerad Duda vänder sig i stället till diktaturens Kina.

Medan telefonen i det polska presidentpalatset i Warszawa varit stum vecka efter vecka, har Biden varit desto mer sysselsatt med att ringa upp andra statsledare runt om i världen.

Den förste som fick en signal var grannlandet Kanadas premiärminister Justin Trudeau. Sedan har USA-presidenten talat med Boris Johnson, Angela Merkel och Emmanuel Macron. Inga konstigheter med tanke på att det handlar om de tre tyngsta ledarna i Europa.

Men det tog åtskilliga veckor innan Biden ringde till några av de högnationalistiska och auktoritära ledare som var Donald Trumps närmaste utländska förtrogna: Israels premiärminister Benjamin Netanyahu, Rysslands president Vladimir Putin och Saudiarabiens kung Salman, fast Biden förbigick den saudiske de facto-härskaren, kronprins Mohammed bin Salman, på grund av att denne utpekats som ansvarig för styckmordet på journalisten Jamal Khashoggi.

Även Japans och Kinas ledare har fått samtal från Vita huset.

Men Dudas telefon är tyst, och detsamma gäller den turkiske presidenten Recep Tayyip Erdogan, som var den utländske ledare Trump oftast pratade med.

Den polska regeringens tilltagande isolering, trots medlemskapet i EU och den västliga försvarsalliansen Nato, har sin förklaring. Såväl EU-kommissionen som EU-domstolen, och sedan Bidens tillträde också USA, har riktat skarp kritik mot utvecklingen i Polen, där PIS-regeringen har inskränkt mediefriheten och domstolarnas oberoende och utlöst homofoba kampanjer mot landets hbtq-personer.

Bidens seger var allt annat än välkomnad av den polska regeringen, som leds av nationalistpartiet Lag och rättvisa (PIS). Duda dröjde hela sex veckor efter valsegern med att gratulera Biden. När Trump vann 2016 gratulerade Duda honom – dagen därpå.

Så vart ska då regimen i Polen vända sig?

Att lägga ut trevare till Ryssland är på detta stadium knappast tänkbart. Visserligen använder sig PIS-ordföranden Jaroslaw Kaczynski, den polska regimen faktiske ledare, av liknande metoder som Putin för att kväva de återstående oberoende institutionerna.

Men politiskt är det omöjligt för en polsk regering att vända sig till Kreml. Trots allt är Ryssland – tillsammans med Tyskland – den historiska arvfjenden, och en rad historiska tvister är ännu ouppklarade med Moskva.

Därför vänder sig Kaczynski och hans högernationalistiska regering längre österut. Till skillnad från Polens strategiska partners EU och USA lär inte Peking ha synpunkter på begränsningar av demokratiska fri- och rättigheter eller kränkningar av pressfriheten i Polen. Kina anklagas självt för grova övergrepp, och till och med folkmord mot den uiguriska minoriteten i provinsen Xinjiang.

Redan för några år sedan träffades presidenterna Andrzej Duda och Xi Jinping för att diskutera hur Polen ska kunna bli en inkörsport till Europa för Kina, särskilt i ekonomiskt avseende.

Och i förra veckan talade Duda med Xi i telefon, enligt uppgift ett lyckat samtal. Duda och Xi diskuterade möjligheterna för Polen att köpa Sinopharm, det kinesiska vaccinet mot covid-19. Detta vaccin har ännu inte godkänts av EU. Trots det har Ungern börjat vaccinera sina medborgare med såväl kinesiskt som ryskt vaccin.

Avsaknaden av en signal från USA:s nya president kan rimligen inte vara en tillfällighet. Tvärtom är det snarare ett exempel på hur ”tystnaden skriker”, som en polsk kommentator uttryckte det.

Annat var det före Bidens tid. Trump var likgiltig för frågor om demokrati och var nära befryndad med den polska högerpopulistiska

regeringen. Duda gästade flera gånger Vita huset.

Nu blir han inte ens uppringd av USA:s president.

Att den polske utrikesministern Zbigniew Rau nyligen hade ett telefonsamtal med sin USA-kollega Antony Blinken borde kunna ses som ett litet tröstpris.

Problemet var att de två utrikesministrarna tycks ha talat förbi varandra. Medan Rau uppehöll sig vid den polska författningens biologiska könsdefinition. Blinken fokuserade på frågor som demokrati och pressfrihet. Det kan bara tolkas som uttryck för oro från Biden-administrationens sida för utvecklingen i Polen.

Michael Winiarski

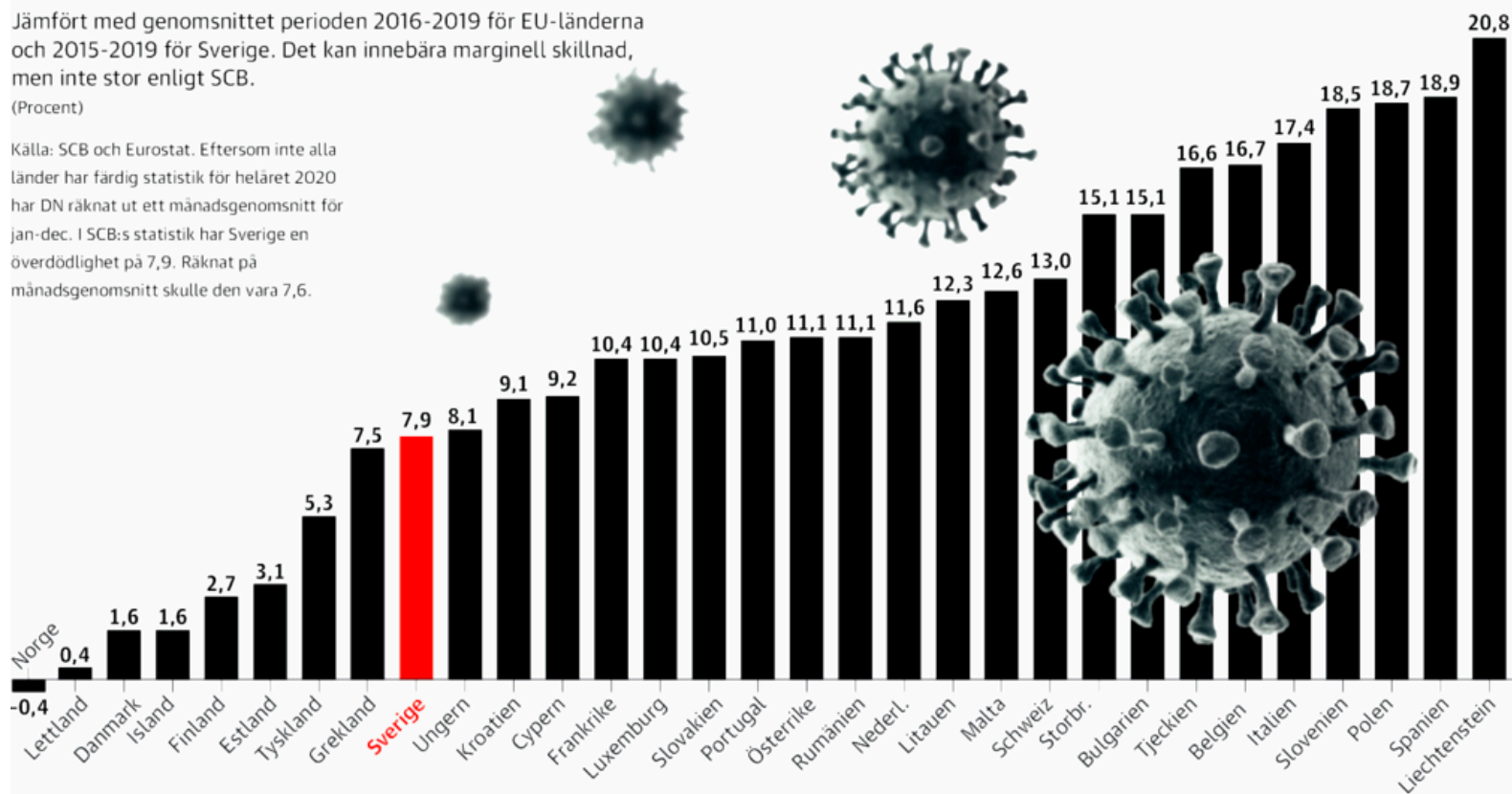
Utrikes DN-artiklar 23
februari - 12 mars
2021 utom USA

Överdödligheten i Europa 2020

Jämfört med genomsnittet perioden 2016-2019 för EU-länderna och 2015-2019 för Sverige. Det kan innebära marginell skillnad, men inte stor enligt SCB.

(Procent)

Källa: SCB och Eurostat. Eftersom inte alla länder har färdig statistik för helåret 2020 har DN räknat ut ett månadsgenomsnitt för jan-dec. I SCB:s statistik har Sverige en överdödlighet på 7,9. Räknat på månadsgenomsnitt skulle den vara 7,6.

23 Överdödligheten i Sverige bland de lägre i Europa

Överdödligheten i Sverige för 2020 landar på 7,9 procent jämfört med genomsnittet för 2015–2019. Det visar färskta siffror från Statistiska centralbyrån, SCB.

Statistiken bekräftar därmed att Sveriges överdödlighet är bland de lägre i Europa.

Under 2020 avled 98 124 personer i Sverige, 10,5 procent fler än 2019. Jämfört med genomsnittet för 2015–2019 avled 7,9 procent fler under 2020. Föga förvånande under pandemiåret 2020 var det främst bland äldre människor som antalet avlidna var fler än de fem föregående åren. Störst skillnad i fjol låg hos män över 75 år.

SCB:s nya siffror bekräftar den rapportering som gjordes i helgen om att Sveriges överdödlighet skulle vara bland de lägre i Europa.

– Jämfört med våra nordiska grannländer har vi haft en mycket större dödlighet det senaste året, men det är klart att det finns länder i Europa som haft det tuffare än Sverige, säger Linus Garp, befolkningsstatistiker på SCB.

I DN:s sammanräkning finns åtta länder med lägre överdödlighet än Sverige: Norge, Lettland, Danmark, Island, Finland, Estland, Tyskland och Grekland. 22 europeiska länder har drabbats värre än Sverige under pandemin, sett till dödstalen under 2020.

Några länder i Europa har ännu inte hunnit rapportera siffrorna för december månad, men i längden kommer det inte att göra någon större skillnad för Sveriges ställning bland sina europeiska grannar, tror Linus Garp.

– Det finns säkert några i Europa som fortfarande kommer att justera siffrorna, men då kommer man troligen att justera upp dem, säger han.

Eurostat har jämfört överdödligheten per månad 2020 med den genomsnittliga överdödligheten för perioden 2016–2019 i respektive land. SCB räknar för perioden 2015–2019, men även i det här fallet lär det enligt Linus Garp inte leda till praktiska skillnader i resultat. 2015 var nämligen inget år som stack ut.

– Det är klart att det kan bli en mindre differens som kan påverka något land, men i övrigt använder vi samma metod, säger han.

Sveriges befolkning ökade också med 0,5 procent under 2020, vilket är den lägsta ökningen på 15 år. Den låga folkökningen beror dels på en minskad naturlig folkökning, att färre har fötts än snittet tidigare år, och att antalet invandrare varit det lägsta sedan år 2005.

Hugo Ewald

hugo.ewald@dn.se

Simón Bastamente

23 Vaccin hårdvaluta i kampen om makt mellan Indien och Kina

Vaccin är den nya hårdvalutan i Kinas och Indiens maktkamp om inflytande i Asien. Genom att ge bort doser till fattiga länder hoppas de kunna vinna strategiska fördelar i framtiden.

PEKING. Öparadiset Seychellerna i Indiska oceanen är ett talande exempel på det som kommit att kallas vaccindiplomati. Först landade ett kinesiskt plan på ön, som har 98 000 invånare. I lasten fanns 50 000 doser av kinesiska Sinopharm. Två veckor senare var Seychellernas utrikeminister Sylvestre Radegonde tillbaka på flygplatsen. Den här gången för att välkomna ett plan från Indien lastat med 50 000 doser av Astra Zenecas vaccin, tillverkat i Indien.

– Det är en enorm fördel. Vi uppskattar att Indien, liksom Kina, alltid är närvarande i tider av nöd, säger Sylvestre Radegonde till Wall Street Journal.

För Seychellerna är det förstas välkommet att få gratis vaccin. Det ökar chanserna för landet att åter öppna för den viktiga turismen. Seychellerna har nu seglat upp på plats nummer tre i antal vaccinerade i förhållande till befolkningsstorleken. Bara i Israel och Förenade Arabemiraten har en större andel av befolkningen vaccinerats.

Men för Kina och Indien handlar det om mer än välgörenhet. I Seychellerna och flera andra länder i regionen, som inte har råd att köpa vaccin, passar de två stormakterna i regionen på att försöka förbättra sina möjligheter till inflytande efter pandemin. Förhoppningen är att i framtiden kunna dra fördel av någon sorts tacksamhetsskuld.

Vad gäller Seychellerna är framför allt dess läge intressant. Här har Kina länge försökt motarbeta Indien som velat bygga upp en militärbas på en av

öarna. Syftet är bland annat att ha uppsikt över kinesiska militära och civila fartyg som rör sig i området.

Kina var tidigt ute och deklarerade att landet skulle dela med sig av sitt vaccin. Landet deltar i WHO:s samarbetspool Covax som ska fördela vaccin till fattiga länder och ser här en chans att förbättra sitt rykte efter att ha varit landet där pandemin startade.

Men hittills tycks Indien ha varit mer aktivt. Landet är centrum för tillverkning av vaccin även när det inte råder en pandemi. Företaget Serum Institute of India är världens största vaccinfabrik. Här tillverkas på licens 2,5 miljoner doser av Astra Zenecas vaccin varje dag, under namnet Covishield.

Samtidigt pågår utvecklingen av två inhemska vaccin. Hittills har över 23 miljoner doser gått på export, varav över sex miljoner har donerats till länder i regionen: som Afghanistan, Nepal, Bangladesh, Myanmar och Kambodja.

Faktum är att Indien har exporterat mer vaccin än vad den inhemska befolkningen har fått. Anledningen är att Serum Institute tillverkar vaccin i snabbare takt än vad Indiens vaccinationsprogram kan hantera.

Kina, som har utvecklat egna vaccin, har hittills inte exporterat lika mycket. En del länder är skeptiska till de kinesiska vaccinen som i studier haft sämre effektivitet än västerländska. Informationen om de kinesiska vaccinen är också mindre. Det, och ibland politiska skäl, gör att en del länder är skeptiska.

Sri Lanka är ett annat land där vaccin har blivit en bricka i spelet mellan Indien och Kina. För fyra år sedan gick landet med på att, som en del av Kinas gigantiska infrastruktursatsning nya sidenvägen, hyra ut hamnen Hambantota till Kina i 99 år. Det rörde upp känslorna i Indien där landets ledare såg leasingen av hamnen som ett hot mot landets säkerhet.

Nu har Sri Lanka fått 500 000 doser av Astra Zenecas vaccin från Indien. Samtidigt har Kina utlovat 300 000 doser.

För fattiga länder som inte har kunnat köpa upp vaccin som i väst är förstås alla erbjudanden välkomna. Och än så länge lyser hjälp från den rika världen med sin frånvaro. Tvärtom har många länder i väst köpt upp eller bokat fler doser än de behöver. ”Världen står inför ett katastrofalt moraliskt misslyckande”, varnade nyligen WHO:s generaldirektör Tedros Adhanom Ghebreyesus.

För Indien har nu vaccinet blivit ett sätt att slå tillbaka mot Kinas ökade inflytande i regionen. Som en del av den nya sidenvägen har Kina knutit till sig en rad länder genom att finansiera investeringar i infrastruktur och energi och erbjuda billiga lån. Till exempel i Sri Lanka, Nepal och Maldiverna.

Nu har Indien donerat vaccin till flera av de länderna, exempelvis Nepal, som man historiskt har en dålig relation till. Bergslandet mellan Indien och Kina är strategiskt viktigt och har på senare tid hamnat under allt större inflytande från Kina. Regeringen har till och med haft workshoppar om den kinesiske ledaren ”Xi

Jinpings tankar”, något som lärs ut vid kinesiska myndigheter och i skolor.

Nu kanske Indien har en chans att förbättra relationen. Landet har donerat en miljon doser till Nepal, medan det kinesiska vaccinet inte fått godkänt där ännu.

Vaccinationer är också viktiga för ländernas imageskapande. Det rapporteras flitigt varje gång en leverans till utlandet har skett. I Indien går vaccinationerna under hashtagen #VaccineMaitri (maitri betyder vänskap på hindi). Också kinesiska diplomater är snabba att meddela när kinesiskt vaccin landat på främmande mark.

Samtidigt har kinesiska medier publicerat flera artiklar som ifrågasätter säkerheten och effektiviteten med indiska vaccin.

Det har fått indiska medier att anklaga Kina för att föra en smutskastningskampanj. Den nationalistiska tv-kanalen Republic deklarerade: ”Vissa sprider sjukdom,

andra erbjuder vaccin”. Det var ingen tvekan om att de syftade på att utbrottet började i Kina.

Marianne Björklund

23 Abbas varnas för att ställa in de palestinska valen

Ramallah. Om president Mahmoud Abbas ställer in de palestinska valen i vår och i sommar måste EU ompröva sitt bistånd till det palestinska självstyret. Det bryska meddelandet från utrikeskommissionären Josep Borrells kansli nådde i förra veckan Ramallah.

När Abbas utlyste palestinska parlamentsval i maj och presidentval i juli reagerade den palestinska allmänheten och världspressen med en gäspning. Abbas utlovar ofta val, men hittar alltid ett svepskäl för att avstyra dem. Sist, för tre år sedan, krävde Abbas strax före valet att Israel skulle tillåta östra Jerusalem palestinier att delta – väl medveten om att Israel skulle vägra. Men denna gång ser det ut som om Abbas, till vardags enväldig, tappat kontrollen över situationen.

Palestinier måste registrera sig för att kunna rösta. Få brukar göra det för de anar att valet inte blir av eller att endast handplockade kandidater ställer upp. När det blev känt att nationalhjälten Marwan Barghuti, i israeliskt säkerhetsfängelse sedan snart tjugo år, tänkte ställa upp registrerade sig på några veckor över tre miljoner väljare i Gazaremsan och på Västbanken.

Redan i december gjorde den palestinska ledningen en hårdhänt ommöblering i Högsta domstolen, pensionerade sex domare och ersatte dem med regimlojalister. Eftersom HD kan diskvalificera personer från att ställa upp i valet antogs det att syftet var att svartlista Abbas rival Muhammad Dahlan, Förenade arabemiratens skyddsling, och andra utmanare.

Men ingen domstol och ingen palestinsk regering skulle våga svartlista Barghuti, en av ledarna för det andra palestinska upproret mot Israel 2000–2004. Han är så populär att Abbas av allt att döma vädjat till Israel att inte inkludera honom i fångutväxlingar.

Häromveckan skickade Abbas en av sina närmaste, Husein al-Sheikh, till Barghuti i fängelset för att övertala honom att dra sig ur leken, i utbyte mot tio platser i parlamentet åt Barghuti och hans krets – men förgäves. Från Jordanien, Egypten, Emiraten, och nu också EU, mottar Abbas signaler som varnar honom för att trola bort valen.

Advokat Fadwa Barghuti, Marwans hustru, säger DN:

– Min make är palestinsk medborgare och har all rätt att ställa upp. Mer kan jag inte säga nu.

För Israel kan detta bli en mycket het potatis. Väljs Barghuti till palestinsk president så kommer Israel att betala ett pris om det fortsätter att hålla honom fängslad, i synnerhet om USA, vilket är troligt, skulle visa sitt missnöje.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

FAKTA. MARWAN BARGHUTI

Marwan Barghuti, 61, hör till en av Västbankens mest kända klaner.

Han formades under det första upproret mot Israel 1987–1991 och stödde Yassir Arafat då denne upprättade självstyret 1994.

Under det andra palestinska upproret 2000–2004 ledde Barghuti väpnade styrkor som uppgavs ha skjutit skarpt mot israeliska bosättare och skickat självmordsbombare in i Israel.

Han greps 2002 och dömdes till fem livstidsstraff av en israelisk domstol.

23 Nu döms unga efter protesterna

I Belarus avgörs nu rättsprocesser på löpande band mot journalister, läkare och minderåriga. Det senaste fallet är sextonåriga Mikita Zalatarou, som fick fem år för våld mot polisen.

På måndagen dömdes Mikita Zalatarou till fem års fängelse av tingsrätten i Homel. Zalatarou anklagades för att ha brukat våld mot ordningsmakten då han kastade en molotovcocktail mot polisen under en demonstration mot valfusket i presidentvalet den 9 augusti 2020. Ingen skadades. Pojken, som har suttit häktad sedan den 11 augusti, lider av epilepsi och säger att han förvägrades sina mediciner och blev misshandlad av polisen medan han satt häktad.

I fredags inleddes rättegången mot läkaren Artiom Sorokin och journalisten Katsiaryna Barysevitj. De avslöjade polisens lögn om den till döds misshandlade

Raman Bandarenka. Den 11 november 2020 slogs Bandarenka till marken hemma på sin egen gård. Han fördes bort och misstanken är att inte bara säkerhetstjänsten utan även ordföranden för Belarus hockeyförbund deltog i misshandeln. Följande dag avled Bandarenka.

De belarusiska polismyndigheterna påstod senare att Bandarenka hade varit berusad. Kriminalreportern Barysevitj från oberoende tut.by anklagas nu tillsammans med läkaren Artiom Sorokin för att utan tillstånd ha publicerat uppgifter ur sjukhusjournalen för Bandarenka – något som de anhöriga hade gett sin tillåtelse till. Enligt blodprovet hade han noll promille i blodet.

I torsdags dömdes två journalister, Katsiaryna Andrejeva och Darja Tjultsova, till två års fängelse för att de sände live under demonstrationerna för Bandarenka.

Anna-Lena Laurén

23 EU-ja till nya sanktioner mot Moskva

EU. Klartecken ges för nya sanktioner mot Ryssland från EU. Fängslandet av oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj och det hårdföra agerandet mot demonstranter har lett till krav på utökade EU-åtgärder.

TT

23 Skolor öppnas den 8 mars

Storbritannien. Skolor ska åter öppnas den 8 mars, enligt premiärminister Boris Johnson. Även fritidsaktiviteter får återupptas. Det blir också tillåtet för två personer att träffas utomhus och besökare tillåts på äldreboenden.

Restriktionerna kommer att hävas i ytterligare tre omgångar fram till halvårsskiftet.

17,5 miljoner briter har fått en första vaccinspruta – men bara en bråkdel har hunnit få den andra dosen.

DN

23 16 publicister i upprop till Turkiets president. ”Frige den turkiske författaren Ahmet Altan”

Efter den misslyckade militärkuppen 2016 har Turkiets president Recep Tayyip Erdogan samlat all lagstiftande, dömande och verkställande makt i sin hand.

Konsekvenserna är allvarliga för landets 83 miljoner invånare:

Folkvalda politiker sitter sedan hösten 2016 i fängelse på grund av sina åsikter, bland dem

den före detta presidentkandidaten Selahattin Demirtas från det prokurdiska partiet HDP.

Erdogan kontrollerar över 95 procent av medierna. Yttrande- och pressfriheten är så gott som uttraderad. Sedan flera år är Turkiet världens största fängelse för journalister och intar plats 154 i Reportrar utan gränsers senaste pressfrihetsindex.

Godtyckliga massavskedanden och massarresteringar av oliktankande tillhör vardagen. Ett inlägg på sociala medier kan innebära flera års fängelse, tortyr eller en förstörd karriär.

En av dem som betalar ett högt pris för Erdogans godtyckliga förföljelse av oliktankande är den 70-årige journalisten och författaren Ahmet Altan, som sitter inspärrad i en liten cell på fyra kvadratmeter i det ökända

Silivri-fängelset. Han fängslades efter kupp försöket och hann sitta frihetsberövad i tre år innan han dömdes till fängelse i tio år och sex månader för delaktighet i kupp försöket 2016. Något som helst bevis saknas för detta ”brott”, och Altan har hela tiden nekat till anklagelserna.

Ahmet Altan är en av de mest inflytelserika, respekterade och lästa författarna i Turkiet. Hans böcker har publicerats i 23 länder. Inte sällan går han likt P O Enquist en balansgång mellan fiktion och verklighet med utgångspunkt i historiska händelser, till exempel det osmanska imperiets slutskede. Människornas känslvärld och inbördes relationer i Turkiet i en historisk och social kontext är återkommande i hans romaner. I april kommer hans bok ”Jag kommer aldrig mer se världen.

En fängslad författares memoarer” ut på svenska.

Det råder inget tvivel om att Erdoganregimen vill tysta denna oberoende röst som har miljontals beundrare och endast utövar sin yttrandefrihet genom att delge den breda allmänheten i Turkiet sina åsikter.

Altans advokat meddelade i början av januari att coronapandemin har spridit sig till den fängelseavdelning som Altan sitter inlåst på. Situationen för Altan är mycket allvarlig och vi fruktar för hans liv.

Därför kräver vi att Ahmet Altan släpps ur sin fångenskap. Eftersom han har fängslats på order av Erdogan vill vi skicka ett klart och tydligt budskap till Turkiets president: Du kan fängsla oliktankande på absurda, Kafkaliknande

grunder, men du kan aldrig fängsla det fria ordet. Frige Altan omedelbart!

Kristina Ahlinder, vd Svenska -
Förläggareföreningen

Robert Aschberg, ordförande Svenska
Publicistklubben

Kurdo Baksi, författare

Jesper Bengtsson, ordförande Svenska PEN

Anders Q Björkman, bitr kulturchef Svenska
Dagbladet

Helena Giertha, chefredaktör Tidningen
Journalisten

Erik Halkjaer, ordförande Reportrar utan
gränser

Ulrika Hyllert, ordförande -
Journalistförbundet

Lisa Irenius, kulturchef Svenska Dagbladet

Ola Larsmo, författare och ledamot av PEN
Internationals styrelse

Karin Olsson, kulturchef och stf ansvarig
utgivare Expressen

Martin Kaunitz, Ahmet Altans förläggare i
Sverige

Jesper Monthán, ordförande Svenska
Förläggareföreningen

Nalin Peggul, fd riksdagsledamot och
sjuksköterska

Grethe Rottböll, ordförande i Sveriges
författarförbund

Björn Wiman, kulturchef Dagens Nyheter

24 Överseende hjälper inte mot Putin

EU tänker låta sin nya Magnitskijlag debutera, lämpligt nog mot Ryssland. Den har fått sitt namn efter en advokat som misshandlades till döds i ett ryskt fängelse 2009, och ska användas mot personer som begår grova övergrepp mot mänskliga rättigheter.

Där kvalar onekligen den ryska säkerhetstjänstens försök att giftmörda oppositionsledaren Aleksej Navalnyj in, liksom skådeprocessen där han dömdes till fängelse.

Enligt Reuters formulerar EU inom kort sanktioner mot Rysslands riksåklagare och tre andra toppmän i det så kallade rättsväsendet. De förtjänar utan tvekan bestraffning. Samtidigt är de kuggar i president Putins korrupta system. De tar sina order direkt från Kreml, precis som de agenter som satte in det kemiska stridsmedlet novitjok mot Navalnyj.

Poängen med Magnitskijlagen är förvisso att komma åt dem som hjälper Putin. Domare och poliser som börjar tvivla på sitt kall lär ändå vara utbytbara. Mer effektivt vore sannolikt att slå mot maktapparatusens plånbok, och särskilt mot de oligarker och mutkolvar som är stommen i strukturen.

Det är också vad Navalnyjs anhängare föreslår. Dessutom påpekar de att Europadomstolen för mänskliga rättigheter sitter på mängder av bevis mot hundratals ryska tjänstemän, inte bara fyra.

USA:s och sedermera EU:s sanktioner efter Putins militära överfall på Ukraina 2014 var av helt andra dimensioner, och sårade Rysslands ekonomi på allvar. Den här gången lägger sig EU alltför lågt.

Oligarkerna är svåra att angripa juridiskt, sägs det, för att det inte går att koppla dem direkt till människorättsbrott. Splittring inom unionen är dock det främsta skälet till att det blir mest symbolpolitik. Tyskland vägrar till exempel fortfarande att strypa gasprojektet Nord Stream 2.

Men EU ska inte skämmas för sanktioner till försvar för demokrati, tvärtom. Det är dags att tuffa till sig.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

24 Vaccinpass kan skapa en ny underklass när Israel öppnas

Som första land kan Israel nu skörda frukterna av en landsomfattande vaccinering. Men bara den vaccinerade halvan av befolkningen är berättigad till det ”gröna pass” som öppnar dörrarna till teatrar, restauranger, simbassänger och gym.

JERUSALEM. Kritiker och människorättsaktivister protesterar mot att en ny underklass skapas, som inte kan ta del av den återvunna friheten. Bland dessa finns ett par hundra tusen vaccinvägrare, som många menar får stå sitt kast.

Men de flesta i den icke-vaccinerade gruppen är oskyldiga till sin belägenhet: arbetare från Eritrea och Västbanken som inte tillhör någon sjukkassa, tonåringar och barn som är för unga för att vaccineras,

samt personer med allergier eller andra medicinska förhinder.

Det israeliska civilrättsförbundet och andra organisationer planerar att utmana regeringens strategi i Högsta domstolen, något som kan tvinga den splittrade expeditonsministären till ny lagstiftning, en svår uppgift under den pågående valkampanjen.

Butiker och köpcentrum öppnades på söndagen för alla – också för icke-vaccinerade. Men endast vaccinerade och de som tillfrisknat från covid-19 ges tillträde till idrottsarenor, teatrar, gym, synagogor och moskéer. Skolornas lågstudier öppnades också på söndagen, men gymnasieskolorna får vänta i två veckor, i väntan på rön och statistik från öppningen.

De 3,2 miljoner israeler (utom de ultraortodoxa som inte har smarta telefoner) som erhållit bägge injektionerna av Pfizer-Biontech-vaccin har i sin mobiltelefon ett intyg med en streckkod, som de anmodas visa upp vid entréer. Anhopningar av människor, inklusive större fester, bröllop och

begravningar, är öppna endast för personer med det elektroniska intyget.

Privata arbetsgivare har ännu inte rätt att kräva vaccinering, men många har meddelat sina anställda att detta förväntas av dem.

I mitten av april skall fem miljoner personer, nära 60 procent av befolkningen, ha fått bägge sprutorna. På fredagen beslöts att de som tillfrisknat från sjukdomen också måste vaccineras, den naturliga immuniteten har visat sig kortlivad.

I sommar påbörjas en ny omgång vaccineringar, en tredje injektion med vaccin som uppdaterats för att täcka för de nya genetiska varianter som noterats i olika länder.

Sedan vaccineringen tog fart i slutet av december har dödligheten bland personer över 50 år tvärstannat. Det ser ut som om vaccinet ger ett nära 99-procentigt smittskydd, och att det fåtal som ändå smittas undgår

svårare symtom. Hittills har inga vaccinerade avlidit i sjukdomen.

De personer som tas emot på sjukhusens intensivvårdsavdelningar är allt yngre, många av dem gravida kvinnor, som ser ut att vara särskilt sårbara för den ”brittiska” varianten av viruset – som nu dominerar helt i landet.

Den så kallade R-koefficienten, som mäter hur många andra personer varje smittbärare smittar ned under sin sjukdomsperiod, ligger nu under 0,8, vilket betyder att epidemin är på tillbakagång. Men experterna är inte säkra på att de många vaccineringarna – kring 140 000 om dagen – räcker för att tygla spridningen när samhället nu öppnas.

Mellan Jordanfloden och Medelhavet lever fjorton miljoner människor på en yta mindre än Dalarnas. Sveriges tätorter är ödemarker jämfört med ultraortodoxa judiska kvarter – eller palestinska flyktingläger, där vaccineringen ännu inte börjat. Regeringens högste ansvarige för

pandemibekämpningen, professor Nahman Asch, sade på söndagen:

– Jag har fjärilar i magen. Det här kommer bara att fungera om folk visar mogenhet och ansvar – det har varit så och så med det hittills.

De allra flesta följer instruktionerna om avstånd och munskydd. Men varje dag begås flagranta regelbrott. I början skedde dessa främst i den arabiska sektorn, där bröllop och begravningar ofta bevistas av tusentals personer.

I dag är det framför allt den ultraortodoxa judiska sektorn som ignorerar direktiven och drabbas svårast av sjukdomen. Häromveckan följde tjugo tusen sörjande en berömd rabbin till graven, utan åtgärd från polisens sida. De ultraortodoxa partierna är premiärminister Benjamin Netanyahus trognaste koalitionspartner, och deras väljare åtnjuter sin alldeles speciella form av immunitet.

Sjukvårdens tidiga planering och sjukhusens vana vid krishantering har gjort vaccineringen till en succé. Konkurrensen mellan de fyra sjukvårdarna, som är vårdgivare, har de senaste decennierna främjat effektiviteten i primärvården.

Detta har uppnåtts utan att privatisera vårdsektorn.

I bjärt kontrast till dessa framgångar står regeringens motsägelsefulla och ständigt skiftande linje. Israel är, epidemiologiskt sett, en ö. När Ben Gurion-flygplatsen och broarna över Jordanfloden stängs kommer ingen in i landet.

Resoluta åtgärder av den typ som vidtogs i Taiwan eller Nya Zeeland hade förskonat Israel från det gångna årets berg- och dalbana mellan drakoniska förbud, lättsinniga öppningar och plötsliga kontraorder. Efter den första hårda nedstängningen i somras hade premiärminister Benjamin Netanyahu intrycket att faran var över och uppmanade allmänheten att ”leva livet” utan hämningar, vilket mycket snart fick smittkurvorna att skjuta i höjden.

Lucy Aitchison, allmänläkare på en klinik i Tel Aviv, säger till DN att regeringens impulsiva och kortsiktiga agerande varit en tung börda för sjukvården:

– Vi har fått planera själva, för regeringen har inte haft mycket till planer. När den fattat beslut har de varit infekterade av politiska baktankar.

Doktor Aitchison säger att den största omställningen under krisen var att upprätta ett kommunikationssystem för virtuell patientmottagning. En positiv effekt av pandemin, säger hon, är att andningsskyddet i det närmaste eliminerat den vanliga influensan och vinterförkylningarna.

Den 2 mars i fjol, ett par veckor innan pandemin vände upp och ned på samhälle och ekonomi, gick Israel till val, det tredje på ett år. I maj upprättade Benjamin Netanyahu och hans främste motståndare, general Benny Gantz från liberala Blåvitt, en koalition ”för att hantera krisen och rädda ekonomin”. Men från första stund var herrarna och deras partier i luven på varandra. Deras krishantering utspelades i skuggan av

en annan, lika dramatisk kris: Korruptionsrättegången mot Netanyahu.

Mycket snart stod det klart att Netanyahus ambition var att få till stånd ännu ett nyval i hopp om att vinna majoritet för en lagändring som skulle sätta stopp för rättegången. När han utlyste val den 23 mars valdes datumet noga. Just då väntas ekonomin ha vänt uppåt ur sin vågdal och pessimismen ha förbytts i tillförsikt.

Netanyahus politiska och privata öde är alltså intimt kopplat till de kommande veckornas ekonomiska och medicinska utveckling. Fortsätter rättegångarna mot honom kommer han med stor sannolikhet att dömas, eftersom flera av hans närmaste medarbetare kommer att vittna mot honom.

Men lyckas öppningen och valet ger honom majoritet i knesset så blir han coronakrisens store vinnare.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

FAKTA. HALVA BEFOLKNINGEN HAR FÅTT EN DOS

Israel är det land i världen där störst andel av befolkningen hittills har vaccinerats mot covid-19. Den 22 februari hade 51,5 procent av israelerna fått åtminstone en av två doser.

Därefter kommer (i procent):

Storbritannien 26,1, Bahrain 16,4, Chile 15,4, USA 13,2.

Siffran för Sverige var den 19 februari 3,9 procent.

Israel har hittills redovisat 742 752 fall av covid-19 och 5 522 rapporterade dödsfall.

Källa: WHO och OurWorldinData

24 Merkel: Tyskland är i tredje vågen

Landets förbundskansler Angela Merkel hävdade vid ett internt möte med partikamraterna i kristdemokratiska CDU på tisdagen att Tyskland är inne i den tredje vågen av coronapandemin, rapporterar Reuters med hänvisning till två källor som var med på mötet.

Vid mötet varnade Merkel även för att alltför snabbt lätta på de totala nedstängningarna som landet införde i slutet av 2020.

Det senaste budet är att nedstängningarna blir kvar till åtminstone den 7 mars men kan lättas beroende på hur vaccineringsprocessen och samhällsspridningen av viruset fortgår.

– Vi har inte råd med att gå fram-och-tillbaka, sade Merkel på mötet, enligt Reuters källor.

I Tyskland har drygt 68 000 personer avlidit efter att de smittats av coronaviruset enligt siffror från Johns Hopkins-universitetet i USA. 5,2 miljoner personer i Tyskland – eller 6,3 per 100 invånare – har fått sin första vaccinspruta, enligt Financial Times.

TT

24 Orangutanger flögs hem i helikopter

Indonesien. Tio orangutanger har flugits tillbaka till sin naturliga miljö på Borneo. Det är första gången på ett år som orangutanger kan släppas ut på ön i Sydostasien, då arbetet försvårats på grund av pandemin.

De tio Borneoorangutangerna har tidigare befunnit sig i fångenskap och bland dem finns en 19-årig hona som hämtats hem från Thailand.

Orangutanger delar 97 procent av människans dna och oron har varit stor för att de ska smittas av coronaviruset under transporten. Flytten gjordes därför med helikopter så att de slapp den långa och mer riskabla resan till land och till havs.

TT-AFP-Reuters

24 Prins Philip blir kvar på sjukhus

Storbritannien. Brittiske prins Philip är kvar på sjukhuset och väntas inte bli utskriven än på ”flera dagar”, meddelar Buckingham Palace i ett uttalande på tisdagen. I uttalandet framgår också att prinsen, eller hertigen av Edinburgh som hans formella titel lyder, vårdas för en ”infektion”, att han har det bra och svarar på den behandling han får.

Sky News har också rapporterat att prinsens son Edward sagt att hans far är ”mycket bättre” och ser fram emot att ”få lämna sjukhuset”. Prins Philips är sedan 1947 gift med drottning Elizabeth. I juni fyller han 100 år.

TT-Reuters

24 Tjeckien tar Polen till EU-domstolen

Den tjeckiska regeringen ska stämma Polen vid EU-domstolen. En polsk gruva i gränstrakterna håller på att byggas ut och det försämrar grundvattnet i området, enligt tjeckerna. Det är första gången ett EU-land stämmer ett annat i en klimatfråga.

Enligt regeringen i Prag har man förhandlat länge med Polen för att hitta en lösning. De senaste samtalen blev dock resultatlösa, enligt regeringen, som därför inte ser någon annan utväg än att gå till EU-domstolen. En stämmningsansökan ska lämnas in vid månadsskiftet.

Missnöjet i Tjeckien beror på att verksamheten i polska gruvan i Turow försämrar luftkvaliteten för tiotusentals tjecker och sänker grundvattennivåerna. Regeringen vill därför ha ett interimsbeslut att verksamheten helt ska upphöra i väntan på att EU-domstolen meddelar sitt utslag.

Skulle EU-domstolen prioritera ärendet kan en dom komma inom ett år, tror regeringen i Prag.

Gruvan i Turow ägs av ett statligt polskt bolag vars nuvarande tillstånd gäller till april i år. Planen är dock att driva gruvan till 2044. Förra året gav polska regeringen företaget rätt att expandera området där kolet bryts. Gruvan gränsar även till Tyskland och lokalpolitikerna i staden Zittau stöttar den tjeckiska regeringen.

Enligt nyhetssajten Euractive är detta första gången ett medlemsland stämmer ett annat medlemsland i EU-domstolen en klimatrelaterad fråga.

Det statliga polska bolaget PGE tillbakavisar stämningen och hänvisar till att beslutet att expandera verksamheten är i linje med polsk geologisk lagstiftning, rapporterar Reuters.

Bolaget skriver i ett uttalande att under processen att söka tillstånd ”samarbetade företaget intensivt med

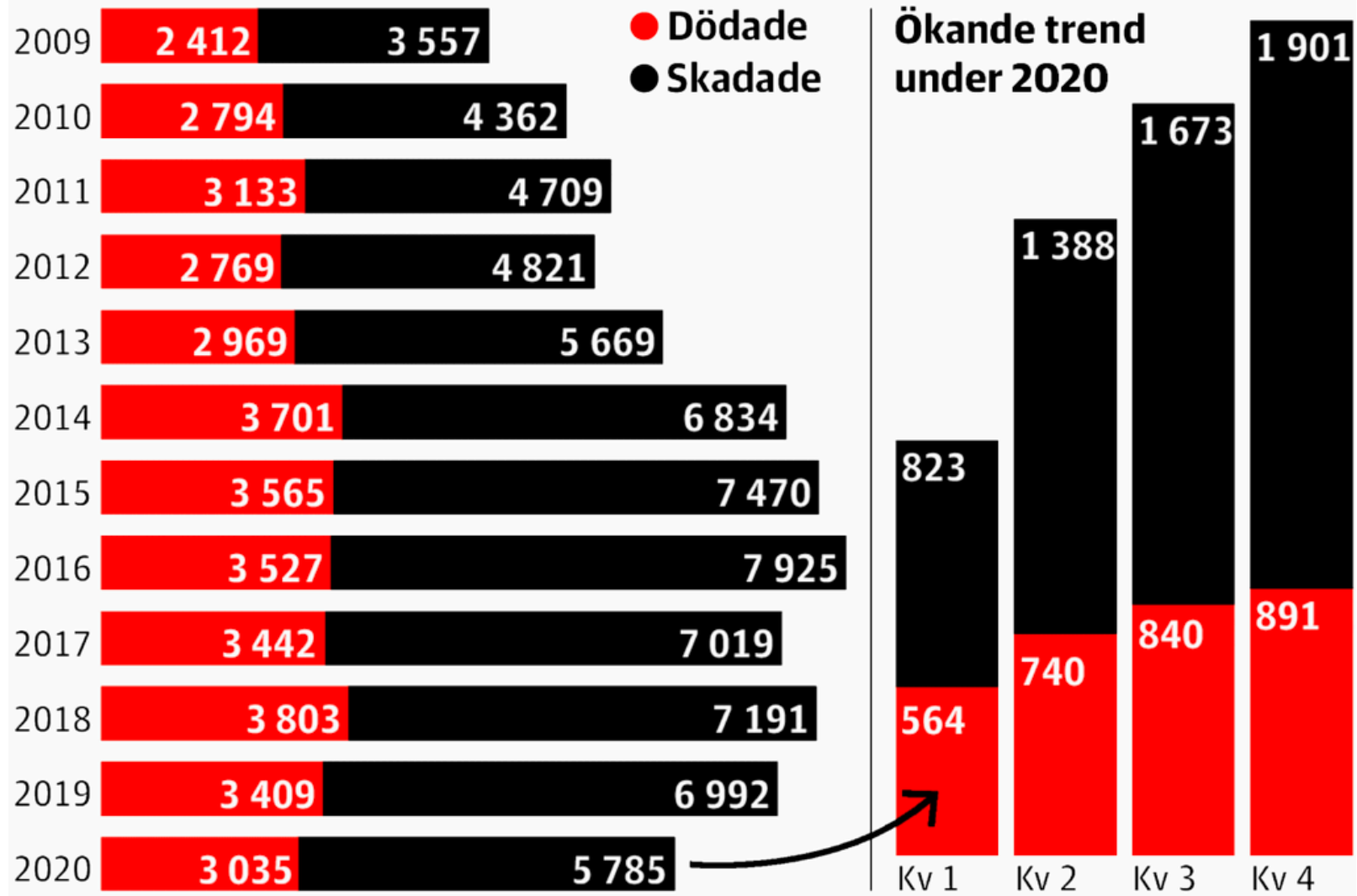
sina parter i Tjeckien och Tyskland när det gäller miljökonsekvenserna”.

Den tjeckiska regeringen framhåller å sin sida att Polen inte tillhandahöll nödvändiga dokument och underlät att räkna in miljökonsekvenserna när gruvan fick förnyat tillstånd.

– Jag är bedrövad över att en stämningsansökan måste lämnas in nu när hela Europa söker efter lösningar för att gradvis minska kolbrytningen på grund av klimatförändringarna, säger Tjeckiens utrikesminister Tomas Petricek.

Delar av Europa är fortfarande mycket beroende av kol i sin energimix. Tjeckien planerar att fasa ut alla sina kolgruvor till 2033. Polen beslutade i höstas att till 2049 ska alla landets kolgruvor vara stängda. I sitt pressmeddelande skriver tjeckiska regeringen att även om gruvan i Turow ska stängas inom 30 års uppväger det inte bristen på vatten och försämrad livskvalitet i området. **Pia Gripenberg**

Civilbefolkning som dödats eller skadats i Afghanistan

24 Ökat våld sedan fredssamtal med talibanerna inleddes

De dödliga attackerna mot civila i Afghanistan har ökat kraftigt sedan fredssamtalen mellan regeringen och talibanerna inleddes i september förra året. Det visar en FN-rapport som presenterades på tisdagen.

Unama, FN:s särskilda organ för Afghanistan, har publicerat sin årsrapport om säkerhetsläget i landet. Slutsatserna är inte enbart nedslående.

Under förra året dödades något över 3 000 afghaner i konfliktrelaterade händelser, och 5 785 skadades. Förskräckande siffror, men ändå en minskning med 15 procent jämfört med år 2019.

Nedgången beror på att det inträffade färre storskaliga terrordåd och färre attacker från de internationella aktörernas bombflyg.

Men statistiken visar också att våldet stegrades kraftigt under förra årets sista kvartal, som visade en nästan 45-procentig ökning jämfört med samma period året innan.

Den dramatiska ökningen råkar sammanfalla med de fredssamtal som påbörjades den 12 september förra året, mellan den afghanska regeringen och den sunniextremistiska talibanrörelsen. Men förhandlingarna har hittills mest behandlat procedurfrågor. Några konkreta resultat har inte visats.

Det verkligt alarmerande är den stora ökningen av attacker riktade mot högt uppsatta personer inom civilsamhället, framför allt kvinnor. Även journalister och människorättsaktivister har drabbats. Detta har dokumenterats av Unama i en tidigare rapport som publicerades för en dryg vecka sedan.

Av denna FN-rapport framgår att inte mindre än elva personer verksamma inom medier eller människorätt dödats under de senaste fem månaderna i Afghanistan.

Den 17 januari sköts två kvinnliga domare ihjäl utanför Högsta domstolen i Kabul, i ett område som generellt räknas som säkert och välbevakat.

Svenska Afghankommittén (SAK) är en stor biståndsaktör med snart fyra decenniers närvaro i landet. Andreas Stefansson, generalsekreterare i SAK, säger till DN att utvecklingen är oroväckande.

– Talibanerna har parallellt med fredsförhandlingarna ökat trycket på den afghanska regeringen vilket gett en ökning av våld och stridigheter. Vad vi verkligen önskar nu är att alla politiska krafter mobiliserar för att vända utvecklingen. Att våldet ändå minskade i början av förra året visar att detta inte är omöjligt.

– SAK arbetar främst med skolor, hälsovård och landsbygdsutveckling i Afghanistan, och vi vet att det finns en stark förhoppning bland afghanerna om att de stridande parterna ska återvända till förhandlingsbordet. Just nu är läget skört och ovisst, säger Andreas Stefansson. **Erik Ohlsson**

24 ”Högerpopulismen är en kulturell belastning”

Den högerpopulistiska vågen i Europa är en kulturell belastning. Den bygger på grundläggande lögner om att den egna nationen är bäst. Den bygger på grumliga föreställningar om att hudpigmentering har med hjärnfunktion att göra.

Den bygger på polarisering mellan grupper och har sin livsluft i människors rädsla för det okända och annorlunda. Genom att ständigt upprepa sina mantran göder man de sämsta drifterna hos oss. Genom andra partiers rädsla att förlora väljare styr de till sist spelplanen i den politiska debatten.

Man kan med goda skäl tala om en kulturell belastning. Och nu gapar Jimmie Åkesson om att stoppa all asylinvandring. Vet han inte att Migrationsverket i praktiken avskaffat den individuella

asylrätten för länge sedan? Genom den kulturella belastning som högerpopulismen utgör har man länge sett mellan fingrarna med att Migrationsverkets handläggare har blivit superskickliga på att kringgå, förtiga och förminska den sökandes asylskäl.

Migrationsdomstolarna granskar i stort sett bara formalia, utredningar och bedömningar som utredaren gjort ändras ytterst sällan. Rättssäkerheten blir ett spel för gallerierna.

Det var först efter att ha sett inifrån hur migrationsrätten fungerar som jag liksom fick en nyckel till gåtan att invandrare kunde kasta sten på ambulanser och brandbilar. Den första statliga myndighet som en migrant möter behandlar människor på ett kränkande sätt, ibland rent kriminellt.

Så långt har det gått med den kulturella belastning som främlingsfientliga rörelser skapar.

**Åke Boa Lundberg, komminister
emeritus**

24 "Den mest orena berättelse som skrivits sedan världens begynnelse."

Markis de Sades "De 120 dagarna i Sodom", skriven under hans fängelsevistelse 1785 på en 12 meter lång pappersrulle, går nu under klubban. Trots, eller kanske tack vare, dess gediget förargelseväckande rykte söker franska regeringen hjälp från företag för att kunna köpa in originalmanuskriptet.

24 I Spanien måste man nu återigen passa sig för vad man säger

Sedan en tid skakas Spanien av våldsamma protester mot att den katalanske rapparen Pablo Hasél dömts till fängelse. Regissören och författaren Astrid Menasanch Tobieson ser sina spanska vänner ge upp hoppet om - yttrandefriheten.

När rapparen Pau Rivadulla, mer känd som Pablo Hasél, tittar ut från sin lägenhet i den katalanska staden Lleida ser han polispatrullen på gatan. Samma polis som sedan i fredags kväll väntat utanför hans bostad för att plocka in honom.

Han twittrar: ”Våra rättigheter står på spel. I dag är det jag, i morgon kan det vara du. Låt oss inte göra det lätt för dem.”

Han har haft tio dagar på sig att inställa sig till fängelset. Visst har han funderat på att gå i exil, som andra kolleger gjort, men har ångrat sig i samma andetag som tanken tänkts.

”De vill använda mig för att skrämma resten”, säger han till tidningen El Diario. ”Att gå i exil skulle normalisera den här situationen.”

Nu väntar i stället nio månaders fängelse och 30 000 euro i böter för ”upphöjande av terrorism, förolämpning och förtal av monarkin och polismakten”. Bara för att han twittrat och skrivit raptexter där kungen kallas för ”parasit”, ”maffia” och ”tjuv” och liknat den spanska polisens mentalitet vid ett ”attentat mot rikets värdighet”.

Hundratals kulturarbetare, däribland Pedro Almodóvar, Javier Bardem och sångaren Joan Manuel Serrat, har i ett öppet brev gemensamt bett om amnesti för rapparen.

När jag flyttade till Spanien 2010 hade jag precis kommit in på scenskolan Estudio Corazza i Madrid. Skolan, som fostrat några av landets främsta skådespelare, Javier Bardem är en av dem, ligger gömd i en liten ruffig gränd i ytterkanten av huvudstadens stadskärna. Den ser inte mycket ut för världen men kom under de fyra åren jag gick där att bli vår värld. Vi bodde i den slitna gränden, repeterade på torget vid tjurfäktningsarenan och analyserade pjäser på baren intill. Mina studentkompisar kom från hela Spanien och alla samhällsklasser. Deras föräldrar arbetade på kycklingfabriker och i jordgubbsland, var lärare, företagsledare och arbetslösa.

Samtalen var oändliga om vad vi ville, borde gestalta, vilka historier som skulle lyftas fram och vilket uppdrag konstnärer har i samhället.

Tiden vi levde i andades framtidstro trots att den ekonomiska krisen nyligen drabbat Spanien hårt. Gatorna och torgen fylldes visserligen av demonstrationer som bar på indignation och vrede men också på tron att förändring är möjlig.

När det högerkonservativa partiet Partido Popular fick makten 2011 reformerades antiterrorlagarna. Nya säkerhetslagar, bland annat inskränkningar av demonstrationsrätten och yttrandefriheten, utformades. I folkmun döpta till ”munkavlelagarna”.

Väl medvetna om vad 36 år av diktatur hade gjort med den konstnärliga friheten anordnade vi läsningar, deltog i demonstrationer och valde pjäser som tog upp konflikten mellan repression och frihet.

Nu, 12 år efter finanskrisen, befinner sig Spanien fortfarande i politisk och social kris. Arbetslösheten är dubbelt så stor som i andra EU-länder. Hälften av alla unga vuxna bor hos sina föräldrar. 990 korrptionsmiljarder försvinner årligen ur statskassan. Förra året gick kung Juan Carlos i exil, misstänkt för att ha mottagit mutor på hundratals miljoner euro från bland andra Saudiarabien. (Vilket är vad Pablo Hasél refererar till i sina raptexter.)

Och ändå har Spanien ännu inte sett de sociala och ekonomiska föjderna av coronakrisen.

I slutet av 2019, när den socialdemokratiska vänsterkoalitionen vann riksdagsvalet, var Spanien det land i världen med flest åtalade och dömda konstnärer. Vänstern gick till val på att upphäva säkerhets- och antiterrorlagarna. Ironin är att 2020 var det år då ”munkavlelagarna” tillämpades som flitigast av polisen.

Aldrig kunde vi drömma om vad detta lagpaket konkret skulle innebära för konstnärlig och politisk frihet. Eller att fler repressiva lagar skulle tillkomma. Det är numera straffbart att inte bära giltiga identitetspapper, att delta i oanmälda sammankomster på offentliga platser, att samlas framför kongressen och andra statliga byggnader och använda fotografier eller videoupptagningar som inte auktoriserats av polisen. Som svar på demonstrationerna i Katalonien reformerades ytterligare en lag som ger regeringen möjlighet att stänga ner hemsidor med hänvisning till ”rikets säkerhet”.

Mina vänner som drömde om Federico García Lorca, Ödön von Horvath och Alice Birch, och om en social

och politisk framtid har slutat drömma. De få som arbetar med teater och film måste livnära sig på annat för att få ihop det. Den statligt finansierade kulturen är, med tanke på landets storlek, så obetydlig att den nu kan anses obefintlig. De flesta av mina vänner pusslar i stället ihop vardagen med tillfälliga jobb som servitörer, receptionister, ambulansförare och garderobiärer. Somliga bor i delade lägenheter, andra har flyttat tillbaka till föräldrarna, någon enstaka har råd med eget boende men nästan ingen startar familj.

På Whatsapp säger en vän från scenskolan:

”Tiden går och jag kan inte dra in en unge i det här kaoset. Jag vet inte ens säkert var jag bor nästa månad eller om jag har kvar jobbet.”

Förra måndagen efterlystes Pablo Hasél nationellt. Han sökte skydd i Lleidas universitet; dit får polisen enligt lag inte gå in. Men samma kväll gav domstolsväsendet den katalanska polisen tillstånd att gå in på campus.

Gatorna fram till universitet spärrades av sittdemonstranter, framför byggnaden väntade en mänsklig sköld och porten till universitetet barrikaderades noggrant.

I en tv-intervju inifrån rektorsexpeditionen förklarade Pablo Hasél varför han envisas:

”Det handlar inte om mig, det är en attack mot allas våra fri- och rättigheter. Skandalen får inte pågå i tystnad.”

På tisdagsmorgonen fördes han ut eskorterad av kravallpolis. En våg av protester har nu svept över Spanien varje kväll. Fordon sätts i brand, bankkontor och polisstationer attackeras, flera hundra skadas och häktas. Det konservativa högerpartiet ropar på lag och ordning och fascistpartiets ledare lägger all skuld på den folkvalda socialdemokratiska regeringen och kräver att den ställs inför rätta.

En av mina vänner från scenskolan som lämnat landet för att få jobb talar in ett meddelande till på Whatsapp:

”Plötsligt är vi tillbaka i ’passa dig för vad du säger’-samhället. Det märks att vi aldrig gjort upp med diktaturen. Även om jag har svårt för Pablo Haséls råa texter så beundrar jag hans mod. Jag tänker på Lorca i ’Blodsbröllop’: ’Att vara tyst när man blir bränd är det största straffet vi tilldelar oss själva.’ ”

Astrid Menasanch Tobieson

25 Arbetslöshet och ensamhet

Sina Hosseini i Iran förlorade jobbet på grund av pandemin och franska Heïdi Soupault skrev ett förtvivlat brev till presidenten.

DN har frågat unga vuxna från fyra världsdelar hur pandemin påverkat deras liv.

Bodour Sari, 28, jurist, Syrien

– Vi har haft krig i tio år, och nu kommer pandemin.

Bodour Sari jobbar på en advokatbyrå i kuststaden Latakia. Här är situationen stabil, men människor lider fortfarande av krigets konsekvenser, säger hon.

– Fattigdom, brist på bilbränsle, problem med elektriciteten som gör det väldigt kallt inomhus på vintern. Och i vissa delar av Syrien, som vid gränsen till Turkiet, är det fortfarande oroligt.

I mars stängdes butiker i landet, resor mellan flera städer förbjöds och ett nattligt utgångsförbud infördes, för att minska risken för spridning av covid-19. Men restriktionerna började lättas upp redan i maj, enligt BBC på grund av ett ekonomiskt krisläge i landet.

Bodour Sari säger att många kämpar hårt för att klara att försörja sig själva och sina familjer.

– Om de inte får arbeta svälter de ihjäl, bokstavligt talat, säger hon.

Trots det ansträngda läget betar sig syrierna precis som invånarna i andra länder, säger Bodour Sari. Vissa tar pandemin på allvar och gör allt de kan för att minska smittspridningen. Andra påstår att covid-19 inte är värre än en vanlig influensa, eller förnekar helt att det pågår en pandemi.

– Det är ingens fel att pandemin har drabbat oss. Men människor betalar ett högt pris.

Heïdi Soupault, 19, student, Frankrike

– Jag älskade mitt liv!

Heïdi Soupault beskriver tiden före pandemin, när hon precis börjat plugga statsvetenskap på universitetet i Strasbourg. Hon trivdes med studierna, lärde känna nya människor, gick på fester. När pandemin kom stängdes universitetet och Heïdi Soupault flyttade hem till föräldrarna i norra Frankrike. Undervisningen på distans fungerade dåligt. 19-åringen hade allt mindre kontakt med sina vänner och grät allt oftare.

– Jag fick dåliga betyg och kände mig otroligt misslyckad.

Heïdi Soupault skrev ett öppet brev till president Emmanuel Macron på Facebook. ”Jag är 19 år gammal och det känns som om jag är död”, skrev hon. Emmanuel Macron svarade att han förstod att det var jobbigt att vara ung nu, men bad henne att hålla ut.

– Först blev jag besviken, för att ingenting förändrades. Men mina föräldrar sa att jag ändå hade

lyckats, eftersom frågan fick så mycket uppmärksamhet.

Nyligen beslutade regeringen att studenter får komma till universitetet en dag i veckan. Det är Heïdi Soupault tacksam för.

– I våras stöttade jag restriktionerna – jag vill självklart inte heller att mina mor- och farföräldrar ska dö. Men stängningen har också förstört människors liv, säger hon.

Sina Hosseini, 26, säljare, Iran

– Målet med strategin är att regeringen ska tjäna pengar.

När pandemin nådde Iran arbetade Sina Hosseini som säljare, och reste till olika delar av landet för att träffa kunder. Men när 26-åringen smittades av covid-19 tvingades han lämna sitt jobb.

– På grund av pandemin och sanktionerna mot Iran har de flesta företag gått i konkurs, och endast de med

verksamhet online har kunnat fortsätta.

Undervisningen i skolor, på universitet och högskolor sker på distans, vilket har minskat kvaliteten drastiskt.

Frustrationen över hur regeringen hanterat situationen är stor, säger Sina Hosseini. Ett utgångsförbud har införts mellan nio på kvällen och fyra på morgonen. Den som bryter mot det riskerar böter. Regeln är främst ett sätt för regeringen att tjäna pengar på situationen, säger 26-åringen.

Själv försöker han undvika att tvingas in i militären.

– I Iran måste män göra militärtjänst i två år. Jag har bestämt mig för att inte göra det förrän pandemin är över, och accepterat att det betyder att jag måste betala böter.

Milka Njeri, 22, student, Kenya

– Det värsta har varit att inte kunna träffa min familj.

Mellan Kenyas huvudstad Nairobi, där 22-åriga Milka Njeri bor tillsammans med sin man och son, och

staden Eldoret där hennes övriga familj bor, har regeringen infört reserestriktioner. Hemma i Nairobi försöker Milka Njeri få studierna att fungera på distans, samtidigt som hon tar hand om sin nio månader gamla son.

– Det är väldigt svårt. Hälften av uppmärksamheten går till barnet, hälften till studierna.

En annan utmaning är internetuppkopplingen, som ofta krånglar. Tentan som Milka Njeri nyligen skrev gick så där, säger hon. Studenten är glad att hon snart kommer att få återvända till universitetet, men samtidigt orolig för att smittspridningen kommer att öka när landet börjar lätta på restriktionerna.

– Jag hade önskat att regeringen inte öppnade universitetet och skolorna på så lösa grunder. Smittspridningen ökar fortfarande, och studenter är inte så duktiga på att hålla distans till varandra, säger hon.

Jared Blanchard, 21, jobbar för en livsmedelsgrossist, USA

– Jag har haft fem olika jobb under året som gått.

I februari förra året jobbade Jared Blanchard i köket på en restaurang, samtidigt som han pluggade på universitetet i Boise i Idaho, en delstat i nordvästra USA.

När restaurangen stängde på grund av pandemin följde en tid av osäkerhet.

– Nu har jag fått ett nytt jobb, på en grossist som räknas som samhällsviktig. Det är bra betalt, och jag behöver inte oroa mig för att förlora jobbet på grund av en ny stängning. Det är skönt, jag måste klara hyran och har skulder jag måste betala av.

21-åringen har pausat sina universitetsstudier, och planerar att fortsätta till sommaren. Vissa av hans vänner har gjort likadant

– När universitetsområdet stängde var många studenter som bodde där tvungna att flytta hem till sina föräldrar i andra delar av landet. De förlorade sina extrajobb och har fått lägga mycket tid på att resa fram och tillbaka under pandemin.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

FAKTA. WHO VARNAR FÖR ANDRA VÅG I SYRIEN

I Syrien har drygt 15 000 fall av covid-19 registrerats, och knappt 1 000 dödsfall i samband med viruset rapporterats. Enligt Världshälsoorganisationen WHO är det troligt att de verkliga siffrorna är betydligt högre. Sjukvården är högt belastad i landet, och situationen har förvärrats av att vårdpersonal smittats av viruset. Syrien har ansökt om deltagande i WHO:s vaccinationsprogram Covax.

Källa: WHO

FAKTA. DRYGT 1 800 DÖDSFALL REGISTRERADE

I Kenya har knappt 104 000 bekräftade fall av covid-19 registrerats, och drygt 1 800 dödsfall i samband med en covid-19 rapporterats in.

Det råder utgångsförbud nattetid. Munskydd ska användas på offentliga platser. Barer och restauranger håller stängt efter kl 21.

Skolor och universitet har varit stängd, men öppnades igen i början av januari.

Källa: Kenyas hälsodepartement, USA:s ambassad i Kenya, WHO

FAKTA. 1,5 MILJONER BEKRÄFTADE FALL AV COVID-19

Iran var bland de första länderna i världen att drabbas hårt av coronapandemin. Drygt 59 000 människor har dött efter att ha bekräftats smittade med det nya coronaviruset. Totalt har över 1,5 miljoner fall av covid-19 bekräftats i landet.

För att minska risken för smittspridning måste alla som reser in i landet sitta 14 dagar i karantän. Sedan i augusti beviljas inga turistvisum.

Källa: WHO, Garda World

FAKTA. NATTLIGT UTEGÅNGSFÖRBUD I FRANSKA STÄDER

Drygt 3,5 miljoner personer har bekräftats smittade med coronaviruset i Frankrike. Knappt 84 000 personer har dött efter att ha smittats..

Förskolor och skolor håller öppet i Frankrike, liksom butiker. Barer, restauranger och teatrar är stängda. I städerna måste den som rör sig ute mellan 18 på kvällen och 6 på morgonen ha med sig ett dokument som anger varför personen lämnat huset. Källa: Franska regeringen, WHO

FAKTA. NÄSTAN EN HALV MILJON DÖDSFALL

Drygt 27 miljoner fall av det nya coronaviruset har bekräftats i USA. Nästan en halv miljon människor har dött efter att ha smittats.

Butiker, restauranger och skolor är i regel öppna, men i vissa delstater råder skarpare restriktioner. Exempelvis är gym, barer och restauranger stängda i Oregon, Vermont, Rhode Island och Puerto Rico. I Washington DC är nattklubbar stängda. Källa: New York Times, WHO

25 Sveriges svar i diplomatbråket – misstänkt rysk spion utvisad

En anställd vid Rysslands ambassad i Stockholm har utvisats från Sverige efter att ha förklarats icke önskvärd av den svenska regeringen.

Utvisningen är Sveriges svar på att Ryssland för några veckor sedan utvisade en svensk diplomat från Sankt Petersburg.

Svenska myndigheter är, enligt uppgifter till DN, övertygade om att den 35-årige mannen arbetar för den ryska underrättelsetjänsten SVR och var i Sverige under täckmantel.

Den utvisade mannen heter Dimitry Volkov och kom till Sverige i februari i fjol, enligt Folkbok-

föringsregistret. Han var under sitt år i Sverige bosatt på ryska ambassaden i Stockholm där han också var skriven.

Dimitry Volkov finns inte med i UD:s lista över utländska diplomater utan ska ha varit registrerad som teknisk personal på ambassaden.

Enligt DN:s uppgifter flög han hem till Moskva förra lördagen efter att UD lämnat beskedet om att han förklaras persona non grata tidigare den veckan.

Utrikesdepartementets presstjänst bekräftar i ett mejl att mannen har lämnat landet.

”Den ryske medarbetaren med diplomatisk status i Sverige har ombetts lämna landet som ett svar på Rysslands beslut att utvisa en svensk diplomat. UD kan bekräfta att medarbetaren har lämnat landet.”

Svenska myndigheter är, enligt DN:s uppgifter, övertygade om att mannen i Sverige arbetade under täckmantel för den ryska säkerhetstjänsten SVR. Bedömningen är att han sysslat med signalspaning.

På internet har Dimitry Volkov en nästan obefintlig profil förutom ett konto utan bild på det ryska sociala mediet VK. Där har mannen ett 40-tal vänner, många från samma avgångskull från Moskva tekniska universitet för kommunikation och informatik som bland annat utbildar experter inom radio- och telekommunikation.

Utvisningen sker som ett svar på att Ryssland för veckor sedan utvisade tre diplomater – en svensk, en tysk och en polack.

Behandling av den svenska diplomaten har väckt stor irritation på Utrikesdepartementet.

Sveriges svar med utvisningen av den misstänkta ryska underrättelseofficeren kom bara en vecka före åtalet mot en svensk man som misstänks ha spionerat på både Volvo och Scania åt den ryska underrättelsetjänsten.

Som DN tidigare berättat greps mannen 2019 mitt under ett möte med den ryske underrättelseofficeren

Jevgenij Umerenko – som var placerad i Sverige under diplomatisk täckmantel vid ryska ambassaden i Stockholm.

I samband med att åtalet presenterades i måndags gav Daniel Stenling, chef inom kontraspionage vid Säkerhetspolisen, en intervju med DN. Han sa då att samtliga ryska säkerhets- och underrättelsetjänster är verksamma i Sverige. Och att de är aktiva och har stora resurser.

– Vi har vetskap om att det finns ett antal personer som är här under diplomatisk täckmantel från de ryska underrättelsetjänsterna.

– Vi gör vad vi kan för att motverka rysk underrättelseverksamhet som vi bedömer som ett allvarligt hot mot Sverige.

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se

BAKGRUND.

I början av februari kom beskedet att Ryssland utvisar en svensk diplomat. Enligt ryska utrikesdepartementet ska diplomaterna ha deltagit i en demonstration till stöd för den fängslade oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj den 23 januari. Något som svenska UD starkt förnekar. Utrikesminister Ann Linde har tidigare fördömt Rysslands agerande och sagt att det är "helt oacceptabelt".

Enligt Ann Linde har den svenska diplomaten bara observerat demonstrationen – vilket ingår i det diplomatiska uppdraget.

Den utvisade svenska diplomaten namngavs också i rysk press och på statskontrollerade Kanal 1 visades mängder med bilder från övervakningskameror som visade hur diplomaterna är ute och går på gatorna under demonstrationen till stöd för den fängslade - oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj.

Rysk säkerhetstjänst tycks ha haft svensken under bevakning och enligt tv-kanalen var bilderna ett bevis på att han deltagit i demonstrationerna. Även en tysk och en polsk diplomat utvisades.

25 Jobbet ligger 300 meter fel – snart ska statsministrarna diskutera pendlingen

På måndag ska statsminister Stefan Löfven (S) ringa sin norska kollega Erna Solberg och kräva en lösning för de svenskar som gränspendlar till Norge.

Det var först då Erna Solberg kunde svara i telefon, uppger statsministerns stab.

Under tiden tvingas tiotusentals svenskar gå utan lön och får inte heller andra ersättningar.

Den norska verktygsfabriken där Nils-Göran Hultman är anställd ligger 300 meter från den svenska gränsen. Företaget har fem anställda men han är den ende som bor i Sverige.

I slutet av januari förbjöds pendlingen för Hultmans del, när den norska regeringen stängde gränsen för att hindra smittspridningen av covid-19. I västra Värmland och stora delar av Västsverige är det många som delar hans öde.

– Det är det stora samtalsämnet på bygden. Vi är tusentals som pendlar här, säger Nils-Göran Hultman, som bor på en gård i värmländska Skillingsfors.

Problemet för pendlarna är att de inte har någon försörjningsmöjlighet alls i nuläget. De kan inte utföra sina arbeten och får därför ingen lön, men de är inte heller sjuka eller arbetslösa och därför inte berättigade till andra ersättningar.

– Jag har ett visst hopp om att bli permitterad nu, för mitt företag har just tappat en stor kund och kan hävda arbetsbrist, säger Nils-Göran Hultman. Men han känner flera drabbade vars norska arbetsgivare nekats permitteringsstöd för svensk personal, så inget är säkert än.

På tisdagen misslyckades arbetsmarknadsminister Eva Nordmark med att lösa krisen för de svenska gränspendlarna. Frågan ska i stället upp på statsministernivå.

Den svenska gränsen är också stängd, och har under en period vaktats av svensk militär, men de norrmän som har anställningar i Sverige får resa in om de uppvisar negativa covidtest. Den svenska regeringen hoppas på en liknande lösning från norsk sida. Men avgörandet dröjer.

När DN frågar Stefan Löfvens stab om när han ska tala med statsminister Erna Solberg (Høyre) blir svaret: ”På måndag, det var först då hon kunde.”

Nils-Göran Hultman är besviken över dröjsmålet.

– Det finns tydligen viktigare saker än tusentals gränspendlare utan lön eller rättigheter...

Hans sambo som är apotekare får resa till sitt arbete i norska Skotterud eftersom hennes arbete anses samhällskritiskt, och för sådana yrken görs undantag.

– Det visar att detta är ett egoistiskt beslut för norsk del, tycker jag. Jag skulle bara träffa fem kollegor i närområdet. Hon står i en strid ström av kunder mitt i staden. Det är klart att om någon av oss kan sprida smitta är det hon, säger Nils-Göran Hultman.

De norska motiven bakom den hårda gränsstängningen har ifrågasatts på flera håll. En av de mest högljudda kritikerna är kommunalrådet Kent Hansson (S) i Strömstad.

– Situationen saknar all form av logik. Det här visar på att samarbetsklimatet mellan Norge och Sverige är krispigt, sa han till Strömstads tidning på tisdagen.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

25 Isoleringen slår hårt mot Berlins unga

I Sverige känner sig många unga människor avskärmade under pandemin. För ungdomar i flera andra länder är isoleringen nästan oundviklig. I Berlin får man utanför hushållet enbart träffa en person. Fritidsaktiviteter är inställda, många skolor stängda, restauranger och kaféer igenbommade.

– Jag är rädd att vi förlorar en del till drogerna, säger socialarbetaren Zeljko Ristic.

19-åriga Cem Yildirim försöker få dagarna att gå genom att spela Playstation och träna med hjälp av instruktörer på Youtube. Han har gått ut skolan och söker en introduktionsutbildning hos polisen.

– Det är inte omöjligt att bli antagen, men det har blivit svårare på grund av pandemin, säger han.

Tonåringen från Neukölln i sydöstra Berlin borstar bort snö från en fotboll. Träningen är det han saknar allra mest.

– Jag vill lyckas med fotbollen, men nu har det inte gått att spela på ett år. Det påverkar mina chanser, min framtid, säger Cem Yildirim.

I mars förra året stängdes skolor, butiker och restauranger i Tyskland. Även utomhus begränsades människors sociala kontakter – till maximalt en person utanför hushållet.

Reglerna satte stopp för ungdomsidrott med fler än två deltagare. Fotbollstränaren och socialarbetaren Zeljko Ristic säger att träningarna, med undantag för en kort period under sommaren, nu varit inställda i nästan ett år.

– Vi har kontakt med ungdomarna, säger till dem att vi kanske kan dra i gång nästa vecka, eller veckan därpå. Men det är lite som en dejt – om du skjuter upp den om och om igen tröttnar den andra till slut, säger han.

Socialarbetarens arbetsplats i Berlinstadsdelen Kreuzberg är stökig. Kontoret fungerar som en improviserad fritidsgård, där några ungdomar släpps in i taget, trots att det egentligen inte är tillåtet.

– Vi kör inte ut dem om de kommer hit. Här får de lite lugn och ro, säger Zeljko Ristic.

Det är svårt för barn och ungdomar som är trångbodda att koncentrera sig på skolarbetet hemma, enligt socialarbetaren. Många unga vuxna som studerar och bor själva har det omvända problemet – de lider av ensamhet och isolering, inte minst unga tjejer.

Coronapandemin har blivit ett hinder för unga som försöker frigöra sig från sina föräldrar och utveckla sin egen identitet. Det menar Julia Asbrand, som är professor i barn- och ungdomspsykologi vid Humboldtuniversitetet i Berlin.

– Ungdomen är en tid när man löper linan ut, gör saker som man senare i livet tycker är orimliga. På så sätt lär man känna sig själv och sina gränser. Dessutom

är sociala kontakter väldigt viktiga för unga. Det handlar om att ta reda på vilka människor man passar ihop med, säger hon.

Under pandemin har fler barn och ungdomar i Tyskland sökt hjälp för psykisk ohälsa. Många av de som hör av sig har haft problem med oro, ångest och depression tidigare.

– Vissa talar om en förlorad generation – riktigt så illa är det inte. Men pandemin har slagit hårt mot de som redan tidigare mådde dåligt, säger Julia Asbrand.

18-åriga Ayman Hamdallah som bor i Berlinstadsdelen Kreuzberg har inte varit i skolan sedan före jul. Han tror att situationen är tuffast för de av hans klasskompisar som saknar nära vänner och fritidsintressen.

– För dem var skolan den enda aktiviteten de hade, säger han.

Själv ska han ta studenten i år, och försöker strukturera vardagen så gott det går. Han går upp

tidigt för att plugga, har kontakt med klasskompisar, försöker träna på egen hand eller med en kompis. Restriktionerna för hur många människor som får träffas innebär att ungdomar inte får ses i grupp vare sig inomhus eller utomhus.

Stängda fritidsgårdar, inställda träningar och undervisning på distans gör att många upplever att de inte har någonstans att ta vägen, säger socialarbetaren Zeljko Ristic.

– Vi märker att droganvändningen har gått upp. I Berlin kan du få tag i allt. Och eftersom alla barer och restauranger är stängda är försäljningen ännu mer närvarande på gatan. Jag är rädd att vi förlorar vissa av ungdomarna till drogerna.

Zeljko Ristic tittar på när Cem Yildirim och Ayman Hamdallah tränar på finter i snön. Killarna klarar sig bra, säger han. Om det var rätt att stänga skolor och avbryta fritidsaktiviteter under pandemin vill socialarbetaren helst inte uttala sig om.

– Jag är ingen epidemiolog. Men kanske borde man ha haft med en representant för barns och ungas intressen när besluten fattades, säger han.

19-åriga Cem Yildirim längtar efter att livet ska återgå till det normala, men säger att människors hälsa är viktigast. 18-åriga Ayman Hamdallah håller med.

– Jag tror att många har lärt sig det av pandemin – att vara tacksamma för det man har och för att man är frisk, säger han.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

FAKTA. PAUSADE FRITIDSAKTIVITETER

För att minska risken för spridning av coronaviruset i Tyskland är det endast tillåtet att träffa en person som inte tillhör det egna hushållet. Detta gäller även för barn.

Förskolor och skolor i tio av landets delstater öppnar denna vecka för vissa årskurser. Skolorna har varit stängda sedan i december.

Sport- och fritidsaktiviteter är, med undantag för viss elitidrott, inställda. Gym och simhallar håller stängt. Sport får, liksom andra aktiviteter, endast utövas tillsammans med medlemmar av det egna hushållet samt ytterligare en person.

Källa: Bundesregierung.de

FAKTA. TIPS TILL BARN OCH UNGA UNDER PANDEMIN

1 Sänk kraven och förväntningarna på vad du ska klara av. Pandemin är ett undantagstillstånd, då går det inte att prestera hundra procent.

2 Skapa rutiner. Det är viktigt att strukturera upp dagen och att undvika att stanna kvar för länge i sängen.

3 Många känner sig ensamma under pandemin. Det kan vara svårt att göra något åt, men kanske går det att träffa någon enstaka person.

4 Sök professionell hjälp om du mår dåligt.

Råd från Julia Asbrand, professor i barn- och ungdomspsykologi vid Humboldtuniversitetet i Berlin.

Bodour Sari, 28, jurist, Syrien

– Vi har haft krig i tio år, och nu kommer pandemin.

Bodour Sari jobbar på en advokatbyrå i kuststaden Latakia. Här är situationen stabil, men människor lider fortfarande av krigets konsekvenser, säger hon.

– Fattigdom, brist på bilbränsle, problem med elektriciteten som gör det väldigt kallt inomhus på vintern. Och i vissa delar av Syrien, som vid gränsen till Turkiet, är det fortfarande oroligt.

I mars stängdes butiker i landet, resor mellan flera städer förbjöds och ett nattligt utgångsförbud infördes, för att minska risken för spridning av covid-19. Men restriktionerna började lättas upp redan i maj, enligt BBC på grund av ett ekonomiskt krisläge i landet.

Bodour Sari säger att många kämpar hårt för att klara att försörja sig själva och sina familjer.

– Om de inte får arbeta svälter de ihjäl, bokstavligt talat, säger hon.

Trots det ansträngda läget betar sig syrierna precis som invånarna i andra länder, säger Bodour Sari. Vissa tar pandemin på allvar och gör allt de kan för att minska smittspridningen. Andra påstår att covid-19 inte är värre än en vanlig influensa, eller förnekar helt att det pågår en pandemi.

– Det är ingens fel att pandemin har drabbat oss. Men människor betalar ett högt pris.

Fakta. WHO varnar för andra våg i Syrien

I Syrien har drygt 15 000 fall av covid-19 registrerats, och knappt 1 000 dödsfall i samband med viruset rapporterats. Enligt Världshälsoorganisationen WHO är det troligt att de verkliga siffrorna är betydligt högre. Sjukvården är högt belastad i landet, och situationen har förvärrats av att vårdpersonal smittats av viruset. Syrien har ansökt om deltagande i WHO:s vaccinationsprogram Covax. Källa: WHO

Heïdi Soupault, 19, student, Frankrike

– Jag älskade mitt liv!

Heïdi Soupault beskriver tiden före pandemin, när hon precis börjat plugga statsvetenskap på universitetet i Strasbourg. Hon trivdes med studierna, lärde känna nya människor, gick på fester. När pandemin kom stängdes universitetet och Heïdi Soupault flyttade hem till föräldrarna i norra Frankrike. Undervisningen på distans fungerade dåligt. 19-åringen hade allt mindre kontakt med sina vänner och grät allt oftare.

– Jag fick dåliga betyg och kände mig otroligt misslyckad.

Heïdi Soupault skrev ett öppet brev till president Emmanuel Macron på Facebook. ”Jag är 19 år gammal och det känns som om jag är död”, skrev hon. Emmanuel Macron svarade att han förstod att det var jobbigt att vara ung nu, men bad henne att hålla ut.

– Först blev jag besviken, för att ingenting förändrades. Men mina föräldrar sa att jag ändå hade lyckats, eftersom frågan fick så mycket uppmärksamhet.

Nyligen beslutade regeringen att studenter får komma till universitetet en dag i veckan. Det är Heïdi Soupault tacksam för.

– I våras stöttade jag restriktionerna – jag vill självklart inte heller att mina mor- och farföräldrar ska dö. Men stängningen har också förstört människors liv, säger hon.

Fakta. Natligt utgångsförbud i franska städer

Drygt 3,5 miljoner personer har bekräftats smittade med coronaviruset i Frankrike. Knappt 84 000 personer har dött efter att ha smittats..

Förskolor och skolor håller öppet i Frankrike, liksom butiker. Barer, restauranger och teatrar är stängda. I städerna måste den som rör sig ute mellan 18 på kvällen och 6 på morgonen ha med sig ett dokument som anger varför personen lämnat huset. Källa: Franska regeringen, WHO

Sina Hosseini, 26, säljare, Iran

– Målet med strategin är att regeringen ska tjäna pengar.

När pandemin nådde Iran arbetade Sina Hosseini som säljare, och reste till olika delar av landet för att träffa kunder. Men när 26-åringen smittades av covid-19 tvingades han lämna sitt jobb.

– På grund av pandemin och sanktionerna mot Iran har de flesta företag gått i konkurs, och endast de med verksamhet online har kunnat fortsätta.

Undervisningen i skolor, på universitet och högskolor sker på distans, vilket har minskat kvaliteten drastiskt.

Frustrationen över hur regeringen hanterat situationen är stor, säger Sina Hosseini. Ett utgångsförbud har införts mellan nio på kvällen och fyra på morgonen.

Den som bryter mot det riskerar böter. Regeln är främst ett sätt för regeringen att tjäna pengar på situationen, säger 26-åringen.

Själv försöker han undvika att tvingas in i militären.

– I Iran måste män göra militärtjänst i två år. Jag har bestämt mig för att inte göra det förrän pandemin är över, och accepterat att det betyder att jag måste betala böter.

Fakta. 1,5 miljoner bekräftade fall av covid-19

Iran var bland de första länderna i världen att drabbas hårt av coronapandemin. Drygt 59 000 människor har dött efter att ha bekräftats smittade med det nya coronaviruset. Totalt har över 1,5 miljoner fall av covid-19 bekräftats i landet.

För att minska risken för smittspridning måste alla som reser in i landet sitta 14 dagar i karantän. Sedan i augusti beviljas inga turistvisum.

Källa: WHO, Garda World

Foto: Privat

Milka Njeri, 22, student, Kenya

– Det värsta har varit att inte kunna träffa min familj.

Mellan Kenyas huvudstad Nairobi, där 22-åriga Milka Njeri bor tillsammans med sin man och son, och staden Eldoret där hennes övriga familj bor, har regeringen infört reserestriktioner. Hemma i Nairobi försöker Milka Njeri få studierna att fungera på distans, samtidigt som hon tar hand om sin nio månader gamla son.

– Det är väldigt svårt. Hälften av uppmärksamheten går till barnet, hälften till studierna.

En annan utmaning är internetuppkopplingen, som ofta krånglar. Tentan som Milka Njeri nyligen skrev gick så där, säger hon. Studenten är glad att hon snart kommer att få återvända till universitetet, men samtidigt orolig för att smittspridningen kommer att öka när landet börjar lätta på restriktionerna.

– Jag hade önskat att regeringen inte öppnade universitetet och skolorna på så lösa grunder. Smittspridningen ökar fortfarande, och studenter är inte så duktiga på att hålla distans till varandra, säger hon.

Fakta. Drygt 1 800 dödsfall registrerade

I Kenya har knappt 104 000 bekräftade fall av covid-19 registrerats, och drygt 1 800 dödsfall i samband med en covid-19 rapporterats in.

Det råder utgångsförbud nattetid. Munskydd ska användas på offentliga platser. Barer och restauranger håller stängt efter kl 21.

Skolor och universitet har varit stängd, men öppnades igen i början av januari.

Källa: Kenyas hälsodepartement, USA:s ambassad i Kenya, WHO

Foto: Privat

Jared Blanchard, 21, jobbar för en livsmedelsgrossist, USA

– Jag har haft fem olika jobb under året som gått.

I februari förra året jobbade Jared Blanchard i köket på en restaurang, samtidigt som han pluggade på universitetet i Boise i Idaho, en delstat i nordvästra USA.

När restaurangen stängde på grund av pandemin följde en tid av osäkerhet.

– Nu har jag fått ett nytt jobb, på en grossist som räknas som samhällsviktig. Det är bra betalt, och jag behöver inte oroa mig för att förlora jobbet på grund av en ny stängning. Det är skönt, jag måste klara hyran och har skulder jag måste betala av.

21-åringen har pausat sina universitetsstudier, och planerar att fortsätta till sommaren. Vissa av hans vänner har gjort likadant

– När universitetsområdet stängde var många studenter som bodde där tvungna att flytta hem till sina föräldrar i andra delar av landet. De förlorade sina extrajobb och har fått lägga mycket tid på att resa fram och tillbaka under pandemin.

Fakta. Nästan en halv miljon dödsfall

Drygt 27 miljoner fall av det nya coronaviruset har bekräftats i USA. Nästan en halv miljon människor har dött efter att ha smittats.

Butiker, restauranger och skolor är i regel öppna, men i vissa delstater råder skarpare restriktioner. Exempelvis är gym, barer och restauranger stängda i Oregon, Vermont, Rhode Island och Puerto Rico. I Washington DC är nattklubbar stängda. Källa: New York Times, WHO

Arbetslöshet och ensamhet. Sina Hosseini i Iran förlorade jobbet på grund av pandemin och franska Heïdi Soupault skrev ett förtvivlat brev till presidenten.

DN har frågat unga vuxna från fyra världsdelar hur pandemin påverkat deras liv.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

25 Oklart varför Navalnyj fick ny status

Amnesty International fråntar Putinkritikern Aleksej Navalnyj statusen som samvetsfånge – på grund av hans nationalistiska förflutna.

I Ryssland blir frågan starkt symbolisk. Inte minst eftersom Amnesty i Moskva bekräftar att det pågår en kampanj – bland annat i Sverige – för att diskreditera den ryske oppositionspolitikern.

SANKT

PETERSBURG. Människorättsorganisationen betraktar Navalnyj som en politisk fånge, men har fattat det interna beslutet att sluta kalla honom för samvetsfånge.

– Vissa av hans tidigare uttalanden överskrider gränsen för hatpropaganda och han har fortfarande inte tagit avstånd från dem. Detta är inte förenligt med

definitionen av en samvetsfånge, säger Natalja Zvjagina, Amnestys chef för den ryska avdelningen, till ryska BBC.

Enligt Amnestys regler kan en person som har fängslats på grund av sin tro, sin politiska övertygelse eller sin etniska eller sexuella tillhörighet kallas en samvetsfånge – förutsatt att vederbörande inte har brukat eller uppmanat till våld. Navalnyjs nationalistiska förflutna, där han bland annat jämförde kaukasiska arbetsinvandrare med skadeinsekter, har varit känt i årtal. På senare år har Navalnyj visserligen inte använt sig av den sortens retorik, och han har inte deltagit i den ryska nationalistmarschen Russkij marsj sedan 2012. Men han vägrar ta avstånd från sitt förflutna.

Det som väcker frågor är egentligen inte själva beslutet. Frågan är en annan: Varför utser man först Navalnyj till samvetsfånge den 17 januari bara för att en dryg månad senare ta tillbaka beslutet? Navalnyjs nationalistförflutna har stötts och blötts i både rysk och internationell press i årtal. Även DN har skrivit

om det. Det kan inte ha varit någon okänd omständighet för Amnesty.

Amnestys pressekreterare i Moskva, Alexandr Artemjev, säger till oberoende Meduza att beslutet föregicks av en kampanj mot Navalnyj.

– Amnesty blev kontaktat och ombett att granska vad Navalnyj har sagt. Det kan ha varit en del av en koordinerad kampanj för att diskreditera honom, säger Artemjev till Meduza.

När jag ringer upp Artemjev svarar han inte i telefon, men svarar därefter skriftligt på mitt meddelande.

”Jag kan bekräfta att vi har blivit kontaktade angående Navalnyj, och att detta har skett bland annat via den brittiska och svenska sektionen”, skriver Artemjev.

Han vill inte ge någon intervju utan hänvisar till Amnestys huvudkontor i London.

På Amnestys kontor i Stockholm bekräftar pressekreteraren Ami Hedenborg att kontoret blev

kontaktat via sociala medier angående Navalnyjs nationalism. Det skedde efter att Navalnyj utsågs till samvetsfånge den 17 januari.

– Vi frågade då Alexander Artemjev, medieansvarig för östra Europa och Centralasien hur det egentligen ligger till med Navalnyjs nationalism. Det var inga konstigheter. Vi ville kunna ge ett kompetent svar, säger Hedenborg.

En anonym källa inom Amnesty säger till oberoende Meduza att skribenter som jobbar utanför Ryssland för den statliga ryska propagandakanalen RT har varit i kontakt med Amnesty om Navalnyj. En sådan person är den New York-baserade ryska journalisten och vänsteraktivisten Katya Kazbek. Hon skriver kolumner för engelskspråkiga RT. På Twitter har hon kallat Navalnyj en nationalist och rasist.

Exakt hur det har gått till när Navalnyj fräntogs sin status som samvetsfånge har Amnesty än så länge inte redogjort för. Frank Johansson, verksamhetsledare för

Amnesty i Finland, säger att beslutat var rätt, men tågordningen olycklig.

– Vi kräver precis samma saker som tidigare när det gäller Navalnyj. Nu är det någon som har vaknat och insett att vi inte borde använda ordet samvetsfånge. Beslutet är i sig helt rätt. Att det sedan kan används för andra politiska syften är olyckligt, men inget som går att göra något åt. Det är bättre att erkänna att vi var förhastade och gjorde ett misstag än att hålla fast vid en status som inte överensstämmer med våra kriterier.

Anna-Lena Laurén

25 Historisk dom: Agent dömd för människorättsbrott

En domstol i Koblenz i Tyskland dömde på onsdagen en syrisk säkerhetsagent till fyra och ett halvt års fängelse för medhjälp till människorättsbrott. Domen är den första i sitt slag mot en företrädare för Syriens regering.

Den 44-årige mannen anklagades för att ha gripit demonstranter efter regeringskritiska protester i den syrisk staden Douma våren 2011. Ett trettiotal av dessa demonstranter fördes därefter till den fruktade sektion 215 i fängelset al-Khatib utanför Damaskus. Där utsattes de för utstuderad och långvarig tortyr.

Den nu dömda mannen arbetade vid en av de syrisk säkerhetstjänsterna. Han hoppade av sitt jobb år 2012 och flydde från Syrien året efter. Efter att ha bott i Turkiet och Grekland kom han år 2018 till Tyskland

där han sökte asyl. Men i Tyskland blev han igenkänd av några av sina offer, som också tagit sig dit som flyktingar. Den före detta säkerhetsagenten greps, åtalades och har nu fått sin dom: 4,5 års fängelse.

Försvaret yrkade på frikännande med motiveringen att mannen hade blivit skjuten av sina överordnade om han vägrat lyda order. Mot detta stod ett flertal vittnesmål från tortyroffer som beskrivit hur de misshandlats i timal och spärrats in i överbefolkade celler.

Ytterligare en syrier som står åtalad i samma rättegång riskerar ett betydligt hårdare straff. Den 58-årige mannen som i tyska massmedier går under namnet Anwar R var befälhavare inom säkerhetspolisen. Mellan april 2011 och september 2012 var han chef för al-Khatib-fängelset där han enligt åtalet bär skulden till tusentals fall av tortyr och 58 människors död.

Även Anwar R lämnade Syrien för Tyskland. Enligt vittnesmål från andra syrier i exil skulle Anwar R infiltrera oppositionen utomlands, medan hans

försvare hävdar att han deserterade och lämnade säkerhetstjänsten. I likhet med den nu dömda syriern blev Anwar R igenkänd av landsmän som gick till tyska polisen.

Anwar R väntas inte få sin dom förrän i oktober. Tillsvidare välkomnar människorättsorganisationer som Human Rights Watch och Civil Rights Defenders domen mot den 44-årige ”underhuggaren”.

Denna dom anses kunna bana väg för att bringa klarhet i vad som hänt 130 000 syriska regimotståndare som försvunnit sedan de gripits av säkerhetstjänsten under det tio år långa kriget.

Domstolar i Tyskland (och i Sverige för den delen) kan döma i krigs- och människorättsbrott även om gärningsmannen eller de drabbade är av en annan nationalitet, enligt så kallad universell jurisdiktion.

Erik Ohlsson

25 Oenighet om pass för vaccinerade

När EU:s 27 ledare möts i dag står vaccinationerna åter på agendan. Sydeuropa driver på för att införa särskilda vaccinationspass för att rädda turistsäsongen.

Flera av EU-länderna i Sydeuropa driver på för att EU ska införa digitala vaccinationsintyg som ska underlätta resandet och få fart på ekonomierna i de turistberoende länderna. Grekland har gått i förväg och tillåter vaccinerade israeler att komma in i landet utan att behöva visa ett negativt coronatest.

Andra länder, särskilt Frankrike och Tyskland, spjärnar emot. De befärrar bland annat att integriteten hotas samt att vaccinationspass indirekt kan uppfattas som ett tvång att vaccinera sig för att kunna röra sig fritt inom EU.

Vaccinationspassen är en av punkterna när EU:s 27 stats- och regeringschefer möts via video i dag och i morgon. En stor del av mötet handlar också om hur tillgången på vaccin ska öka.

Pia Gripenberg

25 Nytt vaccin mot covid-19 effektivt och säkert

Coronavirus. Ett vaccin mot covid-19 från det amerikanska läkemedelsbolaget Johnson & Johnson verkar vara säkert och effektivt enligt ett dokument som USA:s läkemedelsmyndighet FDA publicerade på onsdagen. Vaccinet har testats i kliniska försök, och enligt offentliggjorda resultat är skyddsnivån 85,9 procent i USA, 81,7 procent i Sydafrika och 87,6 procent i Brasilien.

Beskedet från FDA innebär att vaccinet kan komma att godkännas för så kallad nödanvändning.

TT-AFP

25 Tio års fängelse för tysk IS-ledare

Tyskland. En hatpredikant som beskrivs som extremistgruppen IS ledare i Tyskland har dömts till tio år och sex månaders fängelse för terrorbrott.

Den 37-årige irakiern Ahmad Abdulaziz Abdullah Abdullah, känd som Abu Walaa, stod åtalad för att ha styrt ett jihadistnätverk som radikaliserat unga i - Europa och hjälpt dem att resa till Irak och Syrien. Han döms för medlemskap i en utländsk terrororganisation, terrorfinansiering och ”medhjälp till förberedelse till ett allvarligt, statshotande våldsdåd”.

TT-AFP

25 Första gratisvaccinet levererades till Ghana

Ghana. Världens första vaccindoser i det globala Covax-projektet kan komma att injiceras i Ghana. En leverans med 600 000 doser från Indien har nått det västafrikanska landet.

Målet för Covax-projektet att fattigare länder kostnadsfritt ska förse med två miljarder doser under 2021. Men detta är ännu inte helt finansierat, och kommer heller inte att räcka till världens befolkning.

TT-Reuters

25 16

ton kokain har beslagtagits av tyska tullen i hamnen i Hamburg. Det är det största kokainbeslaget hittills i Europa. Kokainet låg dolt i containrar från Paraguay. Det hade inbringat flera miljarder det sålts på gatan.

En person som misstänks ha koppling till beslaget greps i veckan i Nederländerna.

TT-AFP

25 Venezuela utvisar EU-diplomat

Venezuela. Venezuela utvisar EU-ambassadören Isabel Brilhante Pedrosa. Portugisiskan får 72 timmar på sig att lämna landet.

Beskedet kommer från utrikesminister Jorge Arreaza. Han beskriver samtidigt EU:s sanktioner i måndags mot 19 venezuelanska befattningshavare som ”oacceptabla”. EU har utfärdat sanktioner mot sammanlagt 55 personer i president Nicolás Maduros regim.

TT-AFP-Reuters

25 Toppchefer avgår efter strömavbrottet i Texas

USA. Sex toppar hos den oberoende elnätsoperatören Ercot i Texas avgår, samma dag som en grupptalan lämnats in mot operatören. Miljontals Texasbor blev utan ström då turbiner och generatorer havererade när snö och kyla drog in i förra veckan.

Ercots ordförande, vice ordförande och tre chefer avgår. Ingen av dem bor i Texas. Delstaten ska också utföra en utredning om vad som gick fel.

TT-Reuters

26 *I en kruka under jorden på en kulle i Ungern låg ett fruset ögonblick*

Det finns en särskild kittling i de oplanerade avtryckens arkeologi, där vi tillåts skymta en scen på andra sidan tiden.

För snart tre månader sedan hittades en nedgrävd kruka på en kulle i byn Ujlengyel, fem mil söder om Budapest. Krukan var trasig, förmodligen sargad av en plog för länge sedan. Och om vi unnar oss antagandet att det var en bonde som spräckte krukan kan vi unna oss ett till: att bonden aldrig märkte det. Den som finner sig nödd att försöka plöja en kulle har knappast råd att kliva över skatter. I krukan låg 7 000 mynt av silver och fyra av guld.

Det är inte ovanligt att krukor med mynt hittas gömda kring den gamla världens konfliktlinjer – i all hast

nedgrävda av någon som sett horisonten röra på sig. Det är inte heller ovanligt att krukans ligger vid någon kulle eftersom grävaren behövde ett riktmärke bortom krigets och skövlingens fador. Och varje kruka som hittas i dag har en sällsam sak gemensamt: den begravdes av någon som strax därefter skulle möta sitt öde. Annars hade den ju inte legat kvar där.

Jag återkommer till krukans i Ujlengyel men först vill jag förklara varför jag kittlas av den här sortens fynd, vad de nu ska kallas? De oplanerade avtryckens arkeologi? I det en gång tappade eller gömda ryms en särskild möjlighet att röra vid frusna ögonblick i tiden. Varje morgon kammar jag det arkeologiska nyhetsflödet i hopp om att någon ska ha hittat något som inte låg där det borde ha legat. Tempel och sarkofager har sin egen tjusning men de mejslades ju fram för att bestå och när de grävs upp är det på sätt och vis bara en ordning som återställs. I oordningen finns en annan närvarokänsla.

2017 hittade en renjägare ett över tusen år gammalt vikingasvärd på 1 640 meters höjd i norska fjällen. I

november förra året hittade en svampplockare ett 3 300 år gammalt bronssvärd i en tjeckisk skog. Det är den sortens notiser jag letar efter. De frusna ögonblicken.

Ungefär samtidigt som den där svampplockaren gick hemifrån sjönk några litauiska dykare ner till nio meters djup i sjön Asveja, norr om Vilnius. De skulle besikta bropelare när de fick syn på ett skelett med ridstövlar i dyn. På skelettets höft vilade ett svärd. Intill låg två knivar. Soldaten hade legat där i 500 år och måste ha fallit, hoppat eller kastats från den bro som stod där innan den nya (men nu döende) bron byggdes. På ön dit bron bar fanns en gång en borg men inget känt slag rasade där på 1500-talet. Blev han mördad? Kanske var bara en av knivarna hans egen? Obduktionen pågår och det litauiska nationalmuseets arbetslag hoppas kunna skänka scenen skärpa innan årets slut. Men bilden från sjöns botten kittlade genast. Liksom notisen om krukans i Ujlengyel.

De äldsta mynten i krukans bar den romerska kejsaren Lucius Verus prägling, de nyaste Ludvig II:s. Om dessa

män vet vi mycket, som att Lucius Verus dog i ett slaganfall år 169 och att Ludvig II av Böhmen och Ungern dog när han föll baklänges från hästen i en brant ravin, flyende de osmaner som hade krossat hans armé i slaget vid Mohacs 1526. Osmanerna fortsatte norrut mot Buda och Pest och i varje by på vägen dit började plundringen med en rörelse på horisonten.

Man kan anta att krukans i Ujlengyel grävdes ner i slutet av augusti 1526. Eftersom vi vet så mycket om männen på mynten. Men vi vet ingenting om människan som grävde hålet. Vi kan bara anta att det var natt (för vem begraver en skatt i dagsljus?) och att grävaren med jämna mellanrum stannade upp för att lyssna och se sig omkring. Det är sensommar och skräcken håller alla utom de minsta vakna.

Tusentals trådar ledde fram till den enda och slarvigt belysta scen vi tillåts skymta i grävarens liv. De 7 000 mynten hade ju vandrat mellan händer och över landsgränser i århundraden innan de samlades och blev stilla under jorden. När hålet grävdes var krukans innehåll värt ungefär sju hästar men på sin väg dit

hade de mynten rimligen tjänat som köpeskilling för allt möjligt. Om en varelse begåvad med något slags fjärrsyn kunde lägga handen på mynten och se varje scen de varit rekvisita i skulle hon nog bli åksjuk. Den mentala bandbredden skulle liksom inte räcka till. Men vi är inte den sortens varelser och allt vi får se är en skepnad med en spade på en kulle i mörkret. Och då har vi ändå unnat oss gissningar.

Man behöver inte alltid gissa för att kittlas. En av de mest drabbande arkeologiska texter jag läst handlade om 180 välbevarade fot- och handavtryck i en grotta i norra Italien. Med modern teknik hade ett forskarlag återskapat de timmar då spåren lämnades i den nu förstenade leran på grottans golv.

En dag för 14 000 år sedan utforskades grottan av fem personer: två vuxna, en ung tonåring, en sexåring och en treåring. De var barfota och använde brinnande tallstickor som ljuskälla när de tog sig 150 meter in i berget. I grottans flaskhalsar kröp de på ett led med treåringen i spetsen. I grottans innersta rum doppade de två yngsta händerna i leran på golvet och kladdade

på stalagmiterna. Barnens lek är det enda som liknar ett planerat avtryck. Sedan återvände de till grottans mynning och klev ut ur historien.

En dag i en familjs liv för 14 000 år sedan.

Ingen grottmålning eller skatt har fångat min blick som avtrycken av deras nakna fötter gjorde.

Andrev Walden

26 Sökes: Svenskar som vill börja jobba i Bryssel

Sverige är underrepresenterat bland anställda i EU:s institutioner. I EU-kommissionen saknas flera hundra svenska tjänstemän. Bristen lär dessutom öka de närmaste åren i takt med att äldre chefer går i pension. Utvecklingen bekymrar regeringen, som skrivit brev till kommissionen och efterlyser riktade uttagningsprov till svenskar.

EU-kommissionen är Europeiska unionens motor. Här utformas de lagförslag som påverkar invånarna i 27 medlemsländer. Av kommissionens nästan 33 000 anställda är drygt 500 svenskar. De borde vara fler. Runt 350 personer till för att Sverige ska vara representerat utifrån den vikt vi har i EU.

– Det är väldigt viktigt att ha en representativ kommission. Har vi folk från bara fyra, fem medlemsstater är vi inte representativa längre. Vi har inte längre en värderingsgrund som passar alla medlemsstater, säger Gertrud Ingestad, generaldirektör för hr, human resources, och en av de mäktigaste svenskarna i EU-maskineriet.

Sveriges problem delas av fler ”gamla” medlemsländer – för få unga söker sig till EU. Från de nyare länderna, som blivit medlemmar från 2004 och framåt, är intresset större. För dem saknas i stället representanter på de högre chefsnivåerna.

Gertrud Ingestad framhåller att det är av högsta politiska prioritet att ha bra representation från alla medlemsstater.

– Kommissionen ska vara bra på det vi behöver göra och göra mindre av det som inte är nödvändigt. Då måste vi ha en värderingsgrund för vad som är viktigt för alla nationaliteter och medborgare, säger hon.

Enligt henne är svenskarna i förvaltningen ofta uppskattade. De arbetar enkelt, baserat på fakta och har en rättfram attityd.

På chefsnivå ser det hyggligt ut för Sverige inom EU-kommissionen. Vi är till och med överrepresenterade på högsta direktörsnivån. Från mellanchefer och nedåt är det sämre.

– Kommissionen är inte längre så attraktiv för Nordeuropa. Lönerna är inte lika konkurrensmässiga som förr så där måste vi jobba med andra ingredienser, konstaterar Gertrud Ingestad.

I stället lockar EU unga från länder med ekonomiska problem som Bulgarien, Rumänien, Grekland, Italien, Spanien och Portugal. Den bulgar eller rumän som får en tjänst som handläggare kan försörja en hel familj i hemlandet.

Trenden med färre svenskar i EU:s förvaltning bekymrar regeringen. Sedan ett par år tillbaka finns därför en ny plan för att locka fler att söka sig till

institutionerna i Bryssel och Luxemburg. Men regeringen vill även ändra kommissionens rekryteringsmetod.

I ett brev till kommissionär Johannes Hahn, som är ansvarig för personalpolitik, skriver EU-minister Hans Dahlgren att som utvecklingen ser ut nu skulle det ta 40 år innan Sverige når geografisk balans i kommissionen.

– Kommissionen håller på att ta fram en ny strategi för personalpolitik och vi vill att den ska tänka på att det blir bättre geografisk balans. Vi har en idé om riktade uttagningsprov till svenskar och andra grupper som är underrepresenterade, säger Hans Dahlgren.

Dagens prov som är präglade av traditioner från delar av Kontinentaleuropa har blivit allt svårare och det krävs studier i många månader för att klara dem.

– De är inte så lika högskoleprovet om man säger så, konstaterar Dahlgren.

I sitt svar skriver Johannes Hahn att geografisk balans är avgörande i den nya hr-strategin. Begäran om särskilda uttagningsprov för svenskar och andra underrepresenterade undviker han att svara på.

Proven kan i vilket fall vara på väg att förändras som en del av nya strategin. Generaldirektör Gertrud Ingestad anser att de är för komplicerade.

– Unga människor som kommer med energi och bra utbildning vill ha jobb snabbt. Att gå igenom en process som kan ta ett år eller mer, sedan finnas med på en reservlista och kanske få jobb om två år är inte attraktivt för dem. Då har de flesta redan fått ett annat jobb, säger hon.

Sveriges regering skriver i sin plan att det är av stor betydelse att svenska medborgare är väl representerade på alla chefsnivåer inom institutionerna.

Varför är det viktigt?

– Vi vill ha en bred kunskap i de olika institutionerna om vår förvaltningskultur, vilka värderingar vi har och vårt sätt att se på hur man bäst når resultat i samarbetet. Olika EU-länder arbetar på lite olika sätt och vårt är känt för att vara ganska ohierarkiskt, öppet och präglat av jämställdhetstänkande. Det är värderingar och förhållningssätt som jag tror att Europeiska unionen skulle tjäna på att ta till sig ännu mer av, säger Hans Dahlgren.

I regeringens strategi står även att fler svenskar ger bättre insyn och inflytande som ökar Sveriges möjligheter att påverka EU:s inriktning.

– Man ska inte missförstå det. Dessa tjänstemän ska bara ha EU:s bästa för ögonen, inte gå regeringens ärende. Men det är klart att det kan göra det lättare att få information om hur en sak ligger till för oss som jobbar i Stockholm och för svenska EU-parlamentariker.

Med en svensk tjänsteman i Bryssel blir det helt enkelt smidigare att lyfta luren och få en fråga förklarad för

sig. Då finns dessutom personer inne i systemet som förstår svenska förutsättningar, som att glesbygden i Norrlands inland har andra villkor än tätbefolkade delar av Europa när det gäller framtidens transportpolitik.

Dagens uttagningsprover tar alltså lång tid. De få svenskar som gör proven klarar dem ofta bra, enligt Gertrud Ingestad.

– Vi har bra resultat, men för få som söker, säger hon.

Andelen svenskar i kommissionen är nu 1,6 procent. När når vi en representativ nivå?

– Tiden är svår att uttala sig om. Nivån ska ligga runt 2,7 procent. Det är ganska stort steg. Eftersom många av oss är i den äldre skaran är risken att vi blir färre innan vi blir fler, säger Gertrud Ingestad.

En snabbare väg att få in svenskar är tidsbegränsade tjänster som till exempel en expert där det kan vara Sverige, inte EU, som betalar lönen. För dessa tjänster finns nu mer pengar avsatta i svenska statsbudgeten.

Det har länge varit känt att en stor grupp svenskar i EU kom in åren efter medlemskapet 1995 och att många pensionerar sig inom tio-femton år. Frågan är varför arbetet att få in fler inte har kommit i gång tidigare, särskilt som regeringen har ambitionen att Sverige ska vara representerat på olika chefsnivåer.

– Vi har gjort andra insatser tidigare och försökt få in svenskar. Jag har uppmuntrat våra statsministrar att ta upp enskilda kandidater till några av toppjobben. Men vi har sett att detta är ett bekymmer och nu behöver vi göra ännu mer för att rätta till det, säger Hans Dahlgren.

Han kallar det ett ”betydande problem” att så många svenska chefer närmar sig pensionsåldern.

– Det är inte bra med en mindre andel svenskar.

Pia Gripenberg

De mäktigaste i EU

Politiska ledningen:

Ursula von der Leyen, ordförande för EU-kommissionen, från Tyskland

Charles Michel, ordförande för Europeiska rådet, Belgien

David Sassoli, talman i EU-parlamentet, Italien

Högsta tjänstemän för institutioner som är inskrivna i Lissabonfördraget:

Christine Lagarde, ordförande ECB, Frankrike

Koen Lenaerts, ordförande EU-domstolen, Belgien

Klaus-Heiner Lehne, ordförande Europeiska revisionsrätten, Tyskland

Övriga höga tjänstemän:

Ilze Juhansone, generalsekreterare EU-kommissionen, Lettland

Jeppe Tranholm-Mikkelsen, generalsekretare
Europeiska rådet, Danmark

Klaus Welle, generalsekreterare EU-parlamentet,
Tyskland

Fakta. De mäktigaste svenskarna i EU

Tre svenskar har titeln generaldirektör i EU-
kommissionen:

Gertrud Ingestad, generaldirektoratet HR, human
resources.

Christian Danielsson, EU-kommissionens
representation i Stockholm.

Helena König, biträdande generaldirektör för
generaldirektoratet Trade, handel.

Utöver det finns tio svenskar med högre chefsposter i
kommissionen. Snittåldern för dessa 13 personer är
55,5 år.

Fakta. Sveriges vikt i EU

I en rapport från 2018 skriver EU-kommissionen att
Sveriges andel av antal anställda borde vara 2,7
procent.

Siffran bygger på:

antal invånare i landet

hur många svenskar som är EU-parlamentariker

samt antalet röster som Sverige har i ministerrådet.

Andelen är något högre än om enbart befolkning
använts.

Fakta. Så söker du jobb i EU

Den som vill göra karriär i EU:s institutioner måste i
regel göra ett krävande uttagningsprov. Men det finns
andra vägar in.

På uppdrag av de flesta stora EU-institutioner, som EU-kommissionen, ordnar EU:s rekryteringsbyrå Epsos uttagningsprov. I Epsos databas lagras de personer som godkänts vid proven. Testerna är komplicerade och svenska Universitets- och högskolerådet (UHR) stöttar dem som ska göra proven.

Andra vägar in i den Europeiska unionens förvaltning är att söka praktikplats eller via sin arbetsgivare i Sverige få ett tidsbegränsat kontrakt som så kallad nationell expert.

På regeringens webbplats finns länkar till EU-institutionernas lediga jobb: regeringen.se/arbete-i-eu/

UHR skickar ut ett nyhetsbrev där lediga tjänster och praktikplatser listas.

26 Navalnyj flyttas till fängelse på okänd ort

Ryssland. Regimkritikern Aleksej Navalnyj har förflyttats från ett fängelse i Moskva till en anstalt på okänd ort. Förflyttningen tyder på att Navalnyj ska börja avtjäna det straff som han dömts till och som omvärlden ser som en politiskt motiverad dom. Inte ens hans närmaste familj har informerats, och Navalnyjs nära medarbetare Leonid Volkov är orolig för hemlighetsmakeriet.

Navalnyj dömdes till två års fängelse för att ha brutit mot en villkorlig dom.

TT-AFP-Reuters

26 Finland stänger ned under tre veckor

Finland. Nu införs en tre veckor lång nedstängning i Finland med start den 8 mars, enligt statsminister Sanna Marin.

Det senaste dygnet har 565 nya fall av covid-19 bekräftats i Finland och allt fler smittade bär på muterade varianter, rapporterar Hufvudstadsbladet.

Undantagstillståndet är i första hand till för att kunna stänga restauranger. Hämtmat kommer fortfarande att vara tillåtet.

TT

26 WHO: Gör långtidscovid till ett fokusområde

FN. Att förstå långtidscovid är avgörande för kampen mot coronaviruset. Det anser Världshälsoorganisationen (WHO) och uppmanar myndigheter att göra det till ett fokusområde.

Vissa studier har inletts men det är fortfarande oklart varför somliga covidpatienter i veckor har symtom som trötthet, förvirring, neurologisk påverkan och problem med hjärta och kärl.

– En av tio covidsjuka är fortfarande dålig efter tolv veckor, säger Hans Kluge, regional chef för WHO i Europa.

TT-AFP

26 Grönt ljus för ytterligare två vaccin i Kina

Kina. Ytterligare två inhemska vaccin mot covid-19 har godkänts för allmänt bruk av kinesiska myndigheter. De två har tagits fram av Cansino Biologics och Wuhan Institute of Biological Product. Det finns nu fyra godkända lokalproducerade vaccin i Kina.

TT-Reuters

26 Därför är Chile femma i världen på vaccinationer

Mot alla odds har Chile blivit världens femte snabbaste land att vaccinera sin befolkning mot covid-19. På fredag väntas 80 procent av landets invånare över 65 år vara vaccinerade. Framgången anses vara regeringens pragmatiska inköp av vacciner.

De senaste åren har Chile genomgått en social kris som fått miljontals att demonstrera mot ökade klassklyftor. Delar av huvudstaden Santiago har varit ockuperade av missnöjda medborgare som kritiserar den privatiseringsvåg som höjt levnadskostnaden i landet. När protesterna var som starkast kom pandemin – och regeringen införde utgångsförbud.

President Sebastian Piñera hade då popularitetssiffror på kring 10 procent. Sedan

massvaccineringskampanjen inleddes den 3 februari har det svängt. I dag anser 24 procent av befolkningen att Piñera gör ett bra jobb.

– Jag gillar inte den här regeringen, men jag måste erkänna att vaccinationskampanjen har fungerat väldigt effektivt, säger César Astudillo.

Han är 70 år, bor i huvudstaden Santiago och vaccinerades i början av förra veckan.

– För att undvika köer bokade jag tid på en privatklinik i mitt kvarter. Jag fick en tid klockan 11 och kom tio minuter i förväg. Det fanns ingen i kö, så jag fick sprutan direkt. Mycket smidigt och snabbt, säger han.

Hittills har över tre miljoner av Chiles invånare vaccinerats mot covid-19. Det innebär att landet, räknat per capita, är det femte snabbaste i världen att vaccinera sin befolkning. Endast Israel, Förenade Arabemiraten, Storbritannien och USA har en snabbare takt.

Det mesta av vaccinet har köpts av kinesiska Sinovac, som hittills har levererat sex miljoner doser av vaccinet coronavac. Ytterligare två miljoner doser väntas på fredag och fyra miljoner doser i mitten av mars. Chile har också köpt vaccin från Pfizer-Biontech.

Vad som också spelar in i framgången är erfarenheter från tidigare vaccinationskampanjer.

– Redan på 1960-talet hade vi en effektiv kampanj mot polio. Vårdcentraler över hela landet har varit väl förbereda, säger César Astudillo.

För att öka takten har borgmästare hittat alternativa platser att vaccinera befolkningen på. I Santiagos grannkommun La Florida har borgmästaren använt den kommunala fotbollsarenan som vaccinationscentral. På gräsplanen har ett stort tält monterats med 94 avskärmade bås där invånarna vaccineras.

– Den som av olika anledningar inte kan ta sig dit kan boka tid på en vårdcentral och få sprutan i hemmet, säger César Astudillo.

Han tillhör en av tiotusentals politiska flyktingar som Sverige tog emot efter militärkuppen i Chile. Han kom till Skåne 1975 och arbetade på socialförvaltningen i Lund och som hemspråklärare i Malmö. Efter att diktatorn Augusto Pinochet lämnat makten flyttade han tillbaka 1991.

– Jag har kvar många chilenska vänner i Sverige. De ringer och undrar hur vi kan vara så snabba. De är besvikna på hur lång tid det tar i Sverige och vill resa hit för att bli vaccinerade.

Den chilenska regeringen har köpt in nästan 90 miljoner doser till en befolkning på 19,2 miljoner. 60 miljoner av doserna kommer från Sinovac. Att det kinesiska läkemedelsföretaget kunnat leverera i en sådan takt beror på att Sinovac och det katolska universitetet i Santiago sedan tidigare bedriver gemensam forskning på virussjukdomar. Förtroendet

fanns där och Chiles regering var snabb med sin beställning.

Vad som också underlättat är att regeringen skapat en tydlig webbsida där befolkningen kan gå in och se när det är dags för respektive åldersgrupp att vaccineras. Som mest har Chile vaccinerat 240 000 personer om dagen.

– Chile är väldigt frihandelsorienterat. Regeringen började redan i april att slänga ut flera krokar samtidigt för att få tag på vacciner. Det har hjälpt till, säger Oscar Stenström, Sveriges ambassadör i Chile.

Att Chile genomfört så kallade fas 3-studier och att landet har ett fungerande distributionsnät är ytterligare faktorer som bidragit till framgången.

– Vaccinet flygs från Kina över Stilla havet och delas ut proportionerligt över landet, säger Oscar Stenström.

Regeringen kallar sin kampanj Yo Me Vacuno (Jag vaccinerar mig) och har skapat en app där

befolkningen kan se vilken vårdcentral som har köer för att kunna välja en annan.

För att få ned smittspridningen införde landet nattliga utegångsförbud som gällt sedan mars förra året. Under sommarsemestern, som började i julas på södra halvklotet, utfärdade regeringen ett respass som endast gav tillåtelse till en resa per person.

– Det har funnits vägkontroller som kontrollerat varje persons respass. Om någon gjort mer än en resa har den bötfällts och fått köra hem igen, säger Oscar Stenström.

Henrik Brandão Jönsson

FAKTA. COVID-19 I CHILE

Mer än 20 000 personer i Chile har dött i covid-19.

Över 800 000 har bekräftats smittade, enligt statistik från Johns Hopkins-universitetet.

Det nattliga utegångsförbudet gäller fortfarande i Chile, men har kortats ned. Tidigare var det inte tillåtet

att visas utomhus mellan klockan 22.00 och 05.00. Från och med torsdag kan befolkningen vare ute till 23.

26 Anna-Lena Laurén: Järn-Felix nya liv ett slag i ansiktet på oppositionen

Få historiska personer i Ryssland förkroppsligar våld mot den egna befolkningen som Felix Dzerzjinskij.

Nu är det möjligt att han gör comeback i Moskva.

KOMMENTAR

SANKT PETERSBURG. Lubjankatorget har en kuslig klang. Här står det över hundra år gamla stenhuset som ursprungligen byggdes av Allryska försäkringsbolaget, men sedan 1918 har varit boningen för den fruktade och hatade underrättelsetjänsten. I begynnelsen hette den Tjeka, i dag FSB. Tjekas första chef hette Felix Dzerzjinskij och kallades Järn-Felix.

Dzerzjinskij sade själv att Tjekas uppgifter var organiserad terror. Som historisk figur förkroppsligar han det bolsjevikiska våldsidealet och föraktet för människolivet. Godtyckliga avrättningar och systematiska förföljelser av verkliga och inbillade oppositionella var legio under hans tid som chef för Tjeka.

Efter den sovjetiska hökfalangens misslyckade försök till statskupp i augusti 1991 revs statyn. Den förstördes dock inte, utan fick ett andra liv i statyparken Muzeon i centrala Moskva. Och nu är det alltså meningen att den ska få ett tredje liv. Det är inte första gången någon gör ett försök att återföra Dzerzjinskij till en av Moskvas mest centrala platser. Senast för fem år sedan gjorde kommunistpartiet ett försök, men valde till sist att avstå. Enligt ryktet som ett resultat av kohandel med Kreml.

I dag är situationen annorlunda. Man behöver inte samla in namn för att återbörda Dzerzjinskij – makthavarna själva är nu så tätt lierade med

säkerhetstjänsten att någon folkomröstning inte behövs.

Den så kallade Folkets kammare (Obsjtjestvennaja palata) i Moskva, ett slags halvofficiell institution för samhällelig debatt, har nu bestämt att Moskvaborna får rösta om Dzerzjinskij. Det kommer inte att ske i form av en juridiskt bindande folkomröstning. I något som snarare är att likna vid ett slags sociologisk undersökning får Moskvaborna rösta på nätet om huruvida de vill ha Dzerzjinskij eller Alexander Nevskij. Nevskij är ett ryskt nationalhelgon från 1200-talet som stoppade svensk och tysk expansion in på ryskt område.

Därefter är det Moskva stad som fattar det slutgiltiga beslutet.

Under de senaste månaderna har Putinregimen skingrat demonstrationer med våld, häktat över elvatusen personer och utsett vissa av dem för elchocker. I denna situation vore det ett slag i ansiktet på oppositionen att resa en staty mitt i Moskva av en

person som Dzerzjinskij. Många gör nu tolkningen att hökfalangen vill få sin revansch. Den 22 augusti i år har det gått exakt 30 år sedan Dzerzjinskij vältes över ända. **Anna-Lena Laurén**

26 Maktkamp efter rykten om statskupp

Den armeniska premiärministern Nikol Pasjinjan säger att armén försökt genomföra en statskupp.

Situationen i Jerevan är ytterst spänd, med både Pasjinjans anhängare och motståndare ute på gatorna.

Det var en tidsfråga innan det skulle bli en kraftmätning i Armenien. Ända sedan den svidande förlusten i kriget kring Nagorno-Karabach i höstas har det varit upprorsstämning mot premiärminister Nikol Pasjinjan, som utpekas som skyldig för katastrofen. Armenien förlorade bland annat den historiska staden Sjusja och områden med armeniska kyrkor och kloster, vilket var ett politiskt och moraliskt hårt slag.

Efter att Pasjinjan avskedat en general som han hade en konflikt med tog generalstaben ställning mot sin

egen premiärminister och sade att avskedandet var olagligt. Detta kallade Pasjinjan för ett kupp försök. Att armén nu vänder sig mot Pasjinjan kan bli ödesdigert för hans politiska framtid, eftersom armén har en mycket stark ställning i landet.

Anna-Lena Laurén

26 Boeingdelar skulle bytas ut

Boeing hade tänkt att byta ut delar som täcker motorerna på plan av typen 777. Utbytet skulle ske inom några månader, enligt Wall Street Journal.

777 är samma modell som de två plan som tappade flygplansdelar över bebyggda områden i USA respektive Nederländerna för några dagar sedan. Motorerna började brinna, och spred sedan bråte när stora delar föll ned. Ingen blev dock allvarligt skadad, däremot har utredningar satts igång och Boeings plan av modellen har stoppats i många länder.

TT-Reuters

26 Kärnkraftverks livslängd förlängs

Frankrike ger grönt ljus för att förlänga livslängden på sina gamla kärnkraftverk.

I dag står kärnkraft för nära 70 procent av landets energibehov, men målet är att reducera kärnkraften till 50 procent, samtidigt som förnyelsebar energi byggs ut.

Men fram tills dess får de gamla kärnkraftverken tuffa på. Frankrike har 32 verk som är byggda på 80-talet, och de får fortsätta vara i drift ännu ett decennium. Därmed förlängs deras livslängd från 40 år till 50 år.

TT-AFP

26 Nya licenser för oljejakt i Arktis

Norges olje- och energiminister Tina Bru har dragit igång processen för att erbjuda nya licenser för oljeutvinning. Det rör sig bland annat om 70 så kallade block i arktiska Barents hav, öster om Svalbard.

Till detta kommer ytterligare fyra nya block i Nordsjön och tio block i Norska havet. Vilka bolag som får licenserna ska tillkännages i januari 2022.

TT-NTB-Reuters

26 Lögnen i Moskva har blivit absurd

I Putins Ryssland har lögnen blivit ett samhällstillstånd. Det verkligt gåtfulla är att regimen fortsätter ljuga, trots att alla vet att den ljuger och att den själv vet att alla vet. Per Wirtén läser Anna-Lena Lauréns ”Sammetsdiktaturen”. Den fångar mörkret med esprit.

Anna–Lena Laurén

”Sammetsdiktaturen”

Norstedts, 201 sidor

Anna–Lena Laurén flyttade till Moskva 2006. Sedan till Sankt Petersburg. Ryssland har blivit hennes öde. Hon noterar sina vardagliga samtal på bussen och i badhuset. Försöker förstå vad motsträviga ryska tjänstemän egentligen menar. Och undrar samtidigt

hur stark proteströrelsen mot Putin kan bli. Sedan redovisar hon sina slutsatser i Dagens Nyheter.

Jag läser hennes nya bok med en rysning av estetisk lycka. Stilen är lättsam. Skrivandets ansträngningar är borttrollade. Den som läser uppmärksamt finner även allvaret, tyngden. Hon påminner om franska filmregissörer i sin förmåga att fånga mörkret med esprit.

Sammetsdiktatur är ett oklart ryskt begrepp för Putinregimens pendlande mellan diktatorisk repression och mellanmänsklig frihet. Jag vet inte om det är så lyckat. Men Laurén använder det för att beteckna den korrupta kleptokratins samtidiga skörhet och seghet, instabil och ändå uthållig.

Boken kan först påminna om en samling personliga reflektioner i lite olika riktningar. Men efter ett tag förstår man att de är en försiktigt ambitiös undersökning av språkets innebörder i Ryssland; hur både vardagens samtal och offentlighetens politiska ordval formats av landets historia – och av

sammetsdiktaturen. Den utvecklas till ett finfördelat försök att möjligen kunna förstå samspelet mellan sanning och lögn.

Varför ljuger Putin, undrar hon. Det är ingen enkel fråga. Han ljuger ju ofta. Helt skamlöst. I alla sammanhang. I tv till nationen. I telefon till Frankrikes president. Lögnen har blivit ett samhällstillstånd. Men det verkligt gåtfulla är att regimen fortsätter ljuga, trots att alla vet att den ljuger och att den själv vet att alla vet. Situationen har blivit absurd, skriver hon. De styrande lägger ner oändlig möda på kulissbyggen ingen längre tror på, inte ens Putins övertygade stödpatruller. Strömmen av halvsanna utspel har utvecklats till en språklig show på bästa sändningstid, ett skådespelssamhälle.

Lauréns hypotes är att den semantiska dimman framkallar en systembevarande seghet. Hon visar hur den sipprar ner genom samhället. Sanningen relativiseras. Övergrepp och korruption bortförklaras nu av vanliga ryssar som naturliga tillstånd i alla

samhällen. Varje land har väl haft sitt Gulag? Man rycker på axlarna.

Fascinerad följer jag med när hon öppnar entrén till vardagslivets svårmanövrerade labyrint av överrumplande öppenhet och tillknäppta tystnader. Varje dag tvingas människor hantera glappet mellan olika fantasifulla besked ovanifrån och den faktiska verkligheten. Vad händer med människans psyke inne i själva mellanrummet?

För några år sedan skrev poeten Lev Rubinstein i ”Ryska dagsedlar” att den strategi Sovjetkommunismens dissidenter använt – att alltid, även i de mest banala sammanhang, säga sanningen till makten – inte längre fungerar lika effektivt. Han borde veta. Han hade tillhört dem. Nu, konstaterade han, får man det avväpnande svaret: ”Säger du att vi ljuger? Det är klart vi gör. Alla gör ju det. Är du dum i huvudet, eller?” Den föreställning om heder, gott uppsåt och rättvisa som totalitära system trots allt vilar på har lösts upp av Putins kleptokrati.

Något fundamentalt håller på att förändras i förhållandet mellan sanning och lögn, inte bara i Ryssland. Donald Trump försökte upprepa det ryska tricket i USA. Laurén rör sig med vidöppna öron i den här diskussionen, aldrig teoretiskt, alltid nära.

Men Lev Rubinstein uttryckte sig kanske för kategoriskt. Anna–Lena Laurén pekar på två moderna sanningssägare som lyckats skaka systemet: Aleksej Navalnyj med sina avslöjanden om korruption och historikern Jurij Dimitrijejev som envist avslöjat detaljer i Stalins terror och nu dömts till ett långt fängelsestraff för pedofili, med vad som verkar vara falska anklagelser.

Det är möjligt att regimen skräck för de båda oppositionella signalerar ett nytt läge. Under de senaste tio åren har protester mot olika missförhållanden blivit naturliga inslag i Moskvas vardagsliv. Och Laurén beskriver hur de också börjat sprida sig till andra städer. Ja, långt in i de ödsliga skogsbältena. Men vem vet om en förändring innebär en demokratisering, tillägger hon lakoniskt.

Anna-Lena Laurén är DN:s korrespondent i Ryssland. Hennes bok recenseras därför av Per Wirtén, författare och kritiker i Expressen.

Per Wirtén

27 Lastbilsförare tar färjan runt Storbritannien efter brexit

Tullkontroller och mer pappersgöra efter brexit har fått tiotusentals lastbilschaufförer att välja bort vägen via Storbritannien när de kör till och från Irland. Det har fått färjetrafiken i hamnstäder i Frankrike att leva upp.

– Ju hårdare brexit, desto bättre för oss! säger chefen i hamnen i Cherbourg, där britternas EU-utträde lett till hopp om en bättre framtid.

Mullret från båtmotorn får luften på kajen att vibrera. En lång kö med långtradare väntar på att få rulla ombord på färjan till Irland.

Inne i terminalbyggnaden, mellan vita väggar och panoramafönster som vetter mot hamnområdet, står verksamhetschefen Michel Géhanne och ser nöjd ut.

– Sedan nyår har vi haft en tredubbling av mängden gods som passerar här på väg till Irland. Förarna väljer att komma hit, i stället för att ta Kanaltunneln via England. Där måste de ju deklarerera varorna i tullen mer ingående, först vid inresan i Storbritannien och sen en gång till vid gränsen till Irland. Och då är det lättare att bara ta färjan till Dublin, säger Michel Géhanne.

Förändringarna är stora. Omkring hälften av de omkring 150 000 lastbilar som tidigare passerat Storbritannien och Kanaltunneln på vägen mellan Irland och kontinenten varje år, väljer nu att ta en annan väg.

Samtidigt upplever många färjelägen vid Atlantkusten en boom.

– Vi har nyanställt tio personer i hamnen sedan nyår, och det kommer nog att bli fler. Jag behöver någon som kan polska, till exempel, för en hel del av förarna kommer från Polen eller andra länder i Central- och Östeuropa och de talar ibland varken franska eller engelska. Men det löser sig! Brexit är en stor möjlighet för oss. Ju hårdare brexit desto bättre för oss, säger - Michel Géhanne med ett skratt.

Cherbourg har i århundraden varit en viktig militär hamn. Napoleon Bonaparte anlade ett stort fort här för att hålla britten på avstånd, och kort efter de allierades landstigning under andra världskriget rasade ett stort slag vid hamnen.

Men färjetrafiken har länge varit eftersatt.

Fram tills nu, vill säga.

Sedan den 1 januari är den så kallade övergångsperioden slut, och Storbritannien har lämnat EU på allvar. Det avtal som slöts på julafton gör visserligen att man slipper nya höga tullavgifter på de

flesta varutransporter. Men allt måste ändå deklarerars ingående.

Förare som är på väg till eller från Irland vittnar om längre väntetider och att de nu måste fylla i betydligt fler formulär än tidigare.

En av de som väljer färjan för att slippa pappersgöret är 51-årige Jacek Sadziak. Han står på kajen i Cherbourg och väntar på att få rulla ombord med sin lastbil. I vindrutan har han en skylt med texten ”Maklowicz”.

– Det smeknamnet fick jag för att de andra tycker att jag lagar så god mat. Maklowicz är en berömd polsk journalist och tv-kock, förklarar Jacek Sadziak.

I lasten har han äpplen. Han hämtade upp dem i franska Marseille, efter att ha lastat av en laddning irländsk biff där. Nu är han på väg tillbaka till Dublin.

– Jag föredrar att ta färjan, för jag får vila ut lite och slipper köra hela tiden. Men huvudskälet är ju brexit. Sedan nyår måste man visa upp en massa papper och

det tar extra tid. Gränspolisen kan vara riktigt jobbig. Så många av oss föredrar att åka direkt till Irland med färjorna nu. I mitt åkeri är vi 20 förare och alla är från Polen. Ingen av oss tar den gamla vägen längre – vi har order om att runda Storbritannien, säger Jacek Sadziak, som har sin fru och tre söner i utkanten av Warszawa.

Antalet färjeavgångar mellan Irland och Frankrike har ökat kraftigt på bara ett par månader. Enligt den irländska ambassaden i Paris rör det sig nu om nästan 40 avgångar i veckan.

På andra sidan kanalen har brittiska myndigheter överraskats av kraften i förändringarna. I den stora hamnen Holyhead i Wales, som förut haft omfattande trafik till och från Irland, har flödet av gods minskat med 50 procent sedan nyår. Många av de extra färjeavgångar till England som den brittiska regeringen sponsrat för att säkra tillgång på basvaror efter brexit, går också mer eller mindre tomma. Detta samtidigt som persontrafiken minskat påtagligt under pandemin.

Skiftet i godstrafiken tros dock handla betydligt mer om brexit än om pandemin. I Frankrike märks uppsvinget i färjetrafiken inte bara av i Cherbourg, utan också i hamnstäder som Roscoff, Saint-Malo och Dunkerque.

Samtidigt har den irländska hamnen Rosslare på den gröna öns sydspets nu fyra gånger fler avgångar än före nyår.

Omställningen för med sig en mängd utmaningar. Till skillnad från i hamnarna i Calais och Dover finns inte lika stor beredskap för stora in- och utflöden i dessa mindre hamnar.

När DN besöker Cherbourg har gränspoliserna fullt upp med att kontrollera förarnas PCR-test, medan tullarna jobbar på högtryck med att göra stickprov. Inga höga stängsel omger hamnområdet, och infrastrukturen är inte alls som den runt Kanaltunneln och hamnen i Calais, där man ibland får intryck av att stiga in på en militärbas.

Risken är inte oansenlig för att det ökade in- och utflödet leder till ökad smuggling av bland annat droger och vapen, och att Nordirland i förlängningen kan få ökad betydelse som inkörsport för illegala produkter i Storbritannien. Även papperslösa migranter rutter skulle på sikt kunna komma att ändras.

Det vore inte första gången som ändrade rörelsemönster och varuflöden leder till nya smugglingsrutter. När det nordamerikanska frihandelsavtalet Nafta trädde i kraft 1994 mångdubblades exempelvis godstransporterna över gränsen mellan USA och Mexiko – och mexikanska drogsyndikat fick möjlighet att successivt ta kontroll över kokainsmugglingen från Sydamerika till USA.

Om brottssyndikat på Nordirland nu får ökad makt över smuggling till England och Skottland, kan krav snart komma på ökad bevakning av den i dag mer eller mindre osynliga gränsen mellan Irland och Nordirland. Något som i sin tur kan leda till politiska

oroligheter mellan unionister och republikaner i Nordirland.

Michele Belliard, 45, är en av många förare som vittnar om att det blivit mer oreda i hamnen i Cherbourg. Hon är van vid att frakta gods till Irland, men har aldrig sett sin hemmahamn så här.

– Det är så mycket folk nu, och de parkerar lite hur som helst. Hamnarbetarna behöver organisera det här bättre, för det har blivit rätt kaotiskt nu, säger hon och slår ut med armarna.

– Men de nya killarna från Öst- och Centraleuropa verkar trevliga. Så det blir nog bra, till slut.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

FAKTA. KRAFTIGT ÄNDRAT GODSFLÖDE

Vid nyår tog övergångsperioden efter brexit slut och nya och hårdare tullkontroller infördes mellan EU och Storbritannien.

Det har lett till att godsflödet mellan Storbritannien och Irland minskat med upp till 50 procent. Mycket av tappet består av varutransporter mellan Irland och andra EU-länder, som tidigare ofta passerade England och Wales.

Nu väljer förarna i stället en 17–20 timmar lång färjetur direkt mellan Irland och franska hamnstäder som Cherbourg, där mängden fraktgods som hanteras har mer än tredubblats sedan nyår.

27 Uppgifter om ny kidnappning av barn i Nigeria

I en ny attack befaras över 300 skolbarn ha förts bort av kidnappare i Zamfara i nordöstra Nigeria, uppger lokal polis.

”Zamfaras polisdistrikt har i samarbete med försvaret beordrat en kombinerad sök- och räddningsinsats för att undsätta de skolbarn som kidnappats av banditer från flickskolan i Jangebe”, säger polistalespersonen Mohammed Shehu i ett skriftligt uttalande.

Nigerias regering har ännu inte kommenterat händelsen.

Nordvästra och centrala Nigeria har de senaste åren drabbats av ett ökat antal räder från kriminella gäng, som bland annat genomför kidnappningar för att sedan kräva lösen. Men informationen kring tidigare

dåd har varit bristfällig, ofta motsägelsefull och ibland direkt felaktig.

Bland de senaste fallen rapporterades 42 personer, varav 27 elever, ha förts bort från en internatskola i Kagara i delstaten Niger. Såvitt känt saknas de fortfarande.

TT-AFP-Reuters

27 Zoodjur i Prag coronasmittade

Tjeckien. Gorillan Richard och lejonen Jamvan och - Suchi vid Prags zoo har testat positivt för covid-19.

”Deras symptom har hittills varit milda. Lejonen är förkylda och hostar. Richard är trött och har tappat aptitet”, säger djurparkschefen Miroslav Bobek på Facebook.

Djurparken är stängd till följd av pandemin och djuren har antagligen smittats av personal. Man har kontaktat andra djurparker som har haft fall av smittade.

TT-Reuters

27 Sprutan – den gjorde inte alls ont.

Storbritanniens drottning Elizabeth berättar under ett videomöte med personal som jobbar med vaccinationskampanjen om när hon och hennes make Philip vaccinerades mot covid-19 i januari.

TT-AFP

27 Diplomater tog tralla ut ur Nordkorea

Nordkorea. Åtta ryska diplomater och deras familjer, däribland en treårig flicka, har lämnat Nordkorea på en tralla.

Det ovanliga färdmedlet är ett resultat av Nordkoreas strikta virusrestriktioner som stängt gränserna för resor med flyg eller tåg.

Efter att gränserna stängt bestämde sig gruppen för att ta sig till sitt hemland landvägen – en resa som tog ett och ett halvt dygn. 32 timmar tog tågresan från huvudstaden Pyongyang, följt av två timmars bussresa till gränsområdet. Den sista kilometern var det tralla som gällde.

TT-AFP

27 Israels löfte: 5 miljoner vaccinerade före 15 april

Drygt 4,6 miljoner israeler, halva befolkningen, har mottagit minst en injektion covid-19-vaccin. Det sade hälsominister Yuli Edelstein på fredagen, och lovade att 5 miljoner israeler skall ha färdigvaccinerats före den 15 april.

JERUSALEM. En spansk chefsläkare på ett sjukhus i Madrid säger till DN om den framgångsrika israeliska kampanjen:

– Vi har på papperet allt israelerna har, sprutor, vaccin, och personal. Men hos dem har vårdsektorn fått sköta saken själv, utan byråkrati, medan vi går och väntar på att politiker och ämbetsmän skall fatta beslut.

Antalet svårt coronasjuka sjunker hastigt och på Israels intensivvårdsavdelningar har personalen fått en smula andrum. Men sedan den tredje långa nedstängningen hävdades i söndags har smittkurvorna tagit en skarp vändning uppåt. Den pågående högtiden Purim, med maskerader och fester, får inte firas efter klockan halvnio på kvällarna, då utgångsförbud träder i kraft. Men trots böter på upp till 25 000 kronor har tusentals unga struntat i reglementet och firat i privatbostäder och på gator.

R-talet – som visar antalet personer som varje smittad person i genomsnitt sprider viruset till – är åter över 1, och mycket pekar nu på att valet den 23 mars måste hållas under en ny nedstängning. Allt som rör pandemin och vaccinet har här en politisk aspekt.

På torsdagskvällen stoppade regeringens juridiske rådgivare den export av vaccin till nitton länder som premiärminister Benjamin Netanyahu beslutat om utan att informera behöriga instanser. Vice premiärminister Benny Gantz anklagade honom för att göra ”privat bruk” av landets tillgångar.

Ett honduranskt flygplan landade på tisdagen i Tel Aviv för hämtning av 15 000 doser vaccin åt Honduras och Guatemala. Sedan detta blev känt har USA:s utrikesminister Antony Blinken och hans demokratiska partikollega Bernie Sanders uppmanat Netanyahu att förse palestinska områden med vaccin innan han exporterar det.

– Som ockupationsmakt är Israel skyldigt att sörja för de ockuperades hälsa. Det är upprörande att Netanyahu använder vaccin till att belöna allierade länder när så många palestinier fortfarande väntar på att vaccineras, twittrade Bernie Sanders natten till torsdagen.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

27 Kronprinsen pekas ut som inblandad i journalistmordet

Saudiarabiens kronprins Mohammed bin Salman godkände, och beordrade sannolikt också, mordet på den saudiske journalisten Jamal Khashoggi i oktober 2018.

Det framgår av en amerikansk underrättelserapport.

Rapporten har hittills varit hemligstämplad. Att USA:s underrättelsetjänst lägger en stor del av skulden för mordet på kronprinsen har ändå varit känt sedan tidigare. Nu har president Joe Biden beslutat att frångå sin företrädare Donald Trumps defensiva hållning i det uppmärksammade mordfallet.

Jamal Khashoggi ströps och styckades inne på Saudiarabiens konsulat i Istanbul den 2 oktober 2018. Khashoggi besökte konsulatet för att hämta dokument

som behövdes för att genomföra giftermålet med sin turkiska fästmö Hatice Cengiz. Enligt underrättelserapporten är det högst osannolikt att saudiska tjänstemän skulle ha mördat Khashoggi utan kronprisens godkännande.

Efter att ha blivit överbevisade av hemliga bild- och ljudinspelningar erkände Saudiarabien att Khashoggi mördats, och dömde åtta personer för dådet. Det fanns emellertid ingen insyn i rättegången, som beskrivs som ”en parodi” av FN:s utredare.

Jamal Khashoggi, som blev 59 år, var en känd journalist som skrev kolumner i Washington Post och med 1,5 miljoner följare på Twitter. Han såg sig själv som nationalist, men kritiserade det styrande kungahuset hårt.

Saudiarabien är USA:s viktigaste allierade i arabvärlden. Lite tillspetsat kan man säga att USA utkämpat Saudiarabiens krig, medan saudiernas oljepengar har smort den amerikanska vapenindustrin.

Men publiceringen av rapporten innebär ett ställningstagande från Joe Biden som kastar om spelplanen i ländernas förhållande.

Under president Biden har USA redan lagt stora vapenaffärer med Saudiarabien på is och nu införs även olika former av sanktioner mot flera saudiska medborgare.

Joe Biden gick till val på att distansera sig från Donald Trumps cynism och acceptans för människorättsbrott. Då måste Biden också leverera. Det har han gjort nu.

Med tanke på Mohammed bin Salman är en ”Trump-typ”, det vill säga han gillar att reagera häftigt och oväntat, kan en skarp saudisk reaktion inte uteslutas.

Men förmodligen blir det inte så. Andra tänkbara supermakter, som Kina och Ryssland, har trots allt inte särskilt goda relationer med Saudiarabien de heller. De står närmare saudiernas arvfiende Iran.

Erik Ohlsson

27 Nu skapas gråzonerna i utgångsförbudets Paris

Du måste vara inne före klockan sex – och får inte gå ut efter maten. Utegångsförbudet har förändrat den franska vardagen i grunden.

Men för att stå ut pågår en ständig, fransk omförhandling av vad som är okej att göra – och inte.

JORDEN RUNT

PARIS. Hur tar du dig igenom en vinter med hårda restriktioner kvällstid under en pandemi? I Frankrike har vi inga säkra svar, men en hel del erfarenhet att dela med oss av.

Sedan i oktober råder nattligt utegångsförbud ("couvre-feu") här, och sedan i januari gäller det från klockan sex på kvällen.

Den som absolut måste röra sig utomhus mellan 18 och 06 – på grund av skiftarbete, läkarbesök eller något annat giltigt skäl – behöver ha med sig en särskild, ifylld blankett. Annars: 135 euro i böter. Fler än 277 000 fransmän har fått en sådan böteslapp i vinter.

Följden har blivit en märklig tillvaro, där det gemytliga kvällslivet i Paris är ett minne blott och ensamheten breder ut sig.

Vid halv sex kommer de första varningarna i mataffärernas högtalare: "På grund av statliga restriktioner måste vi stänga vid 18, så vi uppmanar er att genast gå till kassan."

Det infinner sig en lite hetsig stämning. Vi raskar på stegen, och köer uppstår utanför bagerier och grönsaksbutiker.

Någon timme senare har plåtjalusierna dragits ned. Bara enstaka bud med hämtmat i väskorna viner fram på öde gator.

För fransmännen är detta något av en kulturell kris mitt i hälsokrisen. Men de har funnit sätt att ta sig igenom den.

Enstaka rejvpartyn har skapat rubriker i tidningarna. Men för de flesta handlar det om mindre saker; en ständig omförhandling av vad som är "okej" inom ramen för bekämpningen av pandemin i det "quartier" där man själv bor.

Kaféer och restauranger får inte ha servering, men avhämtning är tillåten. Det har lett till en gråzon.

Vid 17-tiden uppstår klungor av kunder utanför vinbutiker och restauranger som säljer öl och vin i plastglas – för "provsmakning" eller "avhämtning". Alla står upp, som om de var på väg någonstans. Men de står stilla. Och pratar med varann tills glaset är tomt.

Andra har helt sonika flyttat apéron – den traditionella franska aperitifen (som ibland liknar en ”AW”) – till hemmet.

– Det går ju att ha apéro med vännerna redan klockan fyra, och om man då dricker snabbt hinner alla hem i tid! förklarade en vän glatt för mig häromdagen.

Jag kan inte säga att jag är den mest olydiga i bekantskapskretsen. Men som alla andra skarvar jag ibland. Tar en sen taxi från stationen utan att ha rätt blankett med mig. Återvänder hem efter en promenad en halvtimme efter utsatt tid. Eller smyger hem efter en middag hos en vän i kvarteret.

Det går så klart att moralisera över det. Men myndigheterna har värre problem än så just nu.

Den senaste veckans vårväder har fått klungorna i gathörnen att börja röra sig mot parkerna, och den kanske mest franska av alla uteaktiviteter: picknicken.

Mon dieu, utbrister man i regeringen där man noga följer kurvan över nya fall. Man har nu börjat införa

totalt utgångsförbud på helgen i de hårdast drabbade regionerna. Frågan är om det kan få stopp på viruset – och på de spirande franska vårkänslorna.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

27 Mer växtbaserat på snabbmatsställen

Amerikanska Beyond Meat, som gör växtbaserade substitut till köttprodukter, har tecknat långtidskontrakt med McDonalds och Yum Brands, som äger kedjor som KFC och Pizza Hut.

Beyond Meat ska enligt avtalet förse McDonalds med en burgare i tre år framöver, en burgare som för närvarande testas på snabbmatskedjans restauranger.

Yum Brands har sedan tidigare ett kycklingsubstitut liksom vegetarisk korv från Beyond Meat.

TT-AFP

27 Birkenstocks nya ägare – lyxmärkeskoncernen LVMH

Birkenstock-sandaler kan nu komma att stega in rejält på den internationella modescenen. Den franska lyxmärkeskoncernen LVMH med varumärken som Louis Vuitton och Marc Jacobs har köpt en majoritetspost i bolaget, summan har inte uppgetts men analytiker bedömer att den kan ligga på omkring fyra miljarder euro.

Birkenstock grundades redan 1774 av Johann Adam Birkenstock. Företaget har varit familjeägt och har nu 4 300 anställda.

TT-AFP

27 Facebook backar om nyheter från Australien efter justering

På fredagen kunde Facebookanvändare i Australien åter ta del av nyheter via plattformen. Likaså har de australiska mediehusens konton återställts efter cirka en veckas blockad.

I torsdags godkände Australiens parlament en ny lag som tvingar it-jättar som Google och Facebook att betala lokala medier för innehåll som publiceras på plattformarna.

Som en protest mot den kommande lagen blockerade Facebook förra veckan allt nyhetsinnehåll i och från Australien. Men efter att ha förhandlat med regeringen, som gick med på vissa justeringar i lagtexten, har Facebook nu backat.

Arbetet med att ta fram den nya lagen har pågått i över tre år. En utredning visar att över 80 procent av alla annonsintäkter på internet i Australien går till Google och Facebook.

– Det har varit mycket fram och tillbaka och helt klart så har varken Google eller Facebook velat att den här lagen ska finnas. Men nu gör den det och det betyder att australiska nyhetsmedier kommer att få betalt för sitt innehåll och journalistiken kommer att hållas vid liv, sade den australiske finansministern Josh Frydenberg till radiokanalen 2GB på torsdagen.

Mediemagnaten Rupert Murdoch har internationellt varit en tung röst för att it-jättarna ska betala för nyheter. Eftersom han kommer från Australien och har bra förbindelser i huvudstaden Canberra antas han ha bidragit till regeringens hårda linje mot Facebook med flera.

TT

27 Koreanska batterier kan stoppas i USA

Den koreanska batteritillverkaren SK Innovation kan bannlysas från USA i tio år. Det skulle i så fall påverka tillgången på elbilsbatterier i landet då tillverkaren redan i år skulle stå för hälften av landets batteriproduktion.

Förslaget kommer från International Trade Commission (ITC) med vissa dispenser rörande import och viss tillverkning för Ford och Volkswagen. SK Innovation påstås ha spionerat på konkurrenten LG Chem.

DN

27 8,3

miljarder svenska kronor. Så mycket satsar Ford på omställningen till elektrifiering i sin fabrik i Köln. Där ska märkets första elbil anpassad för Europa byggas. Produktionen ska sätta i gång 2023, sju år senare ska alla bilar vara helt elektrifierade. I dag har man bara en helt eldriven bilmodell i utbudet, Ford Mustang Mach-E.

DN

27 Bilproduktionen haltar

Pandemi och brist på delar har lamslagit bilindustrin. Nu följer kyla och jordbävningar.

Produktionen av bilar bromsades förra våren på grund av coronapandemin, för att till viss del återhämta sig under hösten. Men på grund av brist på halvledare och processorer har närmare en halv miljon bilar inte kunnat byggas i vinter. Bristen på material väntas pågå under det första halvåret 2021.

Nu sätter naturens makter käppar i hjulet för bilindustrin. I Japan tvingas Toyota stoppa produktionen i nio fabriker efter en rad jordbävningar. Närmare hälften av Toyotas totala kapacitet i Japan berörs.

I USA har det kyliga vädret påverkat bilfabriker från norr till söder. Ford och General Motors hör till de tillverkare som har dragit ner tempot eller stängt ner delar av sin produktion. På vissa håll råder det brist på energi. **DN**

27 Heliga döda i Rom var inte apostlar

I femtonhundra år har vad som sagts vara kvarlevorna efter två av Jesu lärjungar vördats i en kyrka i Rom. En ny undersökning visar dock att benen kommer från helt andra personer.

Hur de franciskanermunkar som sköter kyrkan Santi XII Apostoli (Heliga tolv apostlars kyrka) har tagit emot nyheten har ännu inte framgått. Det är i vilket fall ingen tvekan om saken – de relikskrin som stått i centrum för kyrkans verksamhet ända sedan den byggdes på 500-talet e Kr innehåller inte alls kvarlevorna efter Jakob den yngre och Filippus, två av Jesu lärjungar.

Det framgår med all önskvärd tydlighet av en ny studie, ledd av danska forskare, som nyligen publicerats i tidskriften Heritage Science. Studien visar nämligen att de skelettdelar som så länge har vördats

som dessa lärjungars relikier kommer från personer som levde någon gång mellan 214–340 e Kr, det vill säga ungefär tvåhundra år efter att Jakob och Filippos gjorde det.

Studiens resultat kastar ljus över en brytningsperiod inom den tidiga kristna kyrkan, säger professor Kaare Lund Rasmussen, som lett projektet, i ett pressmeddelande. Det var under 300-talet, då de personer vars kvarlevor som nu finns i kyrkan i Rom precis hade dött, som kristendomen gick från att ha varit förbjuden och förföljd inom det romerska riket till att bli den officiella statsreligionen. I samband med detta genombrott, som fullbordades under den andra hälften av århundradet – då i stället de gamla religionerna förbjöds och deras tempel förstördes – började ett stort antal kyrkor byggas runt om i det vidsträckta väldet. I många av dessa placerades relikier av kristna martyrer, kvarlevor som tänktes göra det lättare för de troende att komma i kontakt med och välsignas av Gud.

Snart ökade efterfrågan på sådana relikier så mycket att man helt enkelt började gräva upp martyrernas gravar och flytta deras skelettdelar till relikskrin, som sedan placerades i de nybyggda kyrkorna. Den första dokumenterade så kallade skrinläggningen, eller ”translationen”, genomfördes år 354 då martyren Babylas kvarlevor togs från en kyrkogård i Antiokia och flyttades till en kyrka i staden. Det fanns de inom kyrkan som hade invändningar mot detta sätt att hantera de döda, men den nya sedvanan slog ändå igenom stort.

Ytterligare ett steg togs när en teolog på 400-talet kom fram till att det gick lika bra att använda små delar av en relik: ”nåden är hel i varje del”, som saken uttrycktes. Vilket alltså innebar att man kunde dela upp de dödas kvarlevor i mindre bitar och fördela dem mellan olika kyrkor. I vissa fall flyttades sådana relikier långa sträckor, vilket var fallet med det som sades vara kvarlevorna efter just lärjungen Filippos. Han led martyrdöden i dagens Turkiet långt innan vad som senare påstods vara hans kvarlevor först hamnade i

Konstantinopel, innan relikskrinet senare fördes till Rom och då alltså placerades i kyrkan Santi Apostoli.

I takt med att kristendomen spreds än mer följde sedvänjan att varje nybyggd kyrka skulle innehålla minst en relik med. År 787 slogs det till och med under ett kyrkomöte fast att en ny kyrka över huvudtaget inte fick invigas om det inte fanns en helig relik där. Vid det laget hade en regelrätt handel med relikker uppstått. Det gällde inte bara kvarlevor efter martyrer, utan även andra föremål som sades ha koppling till den bibliska historien, som taggar från Jesus törnekrona, delar av spjutet som han stacks med, eller bitar av det kors på vilket han till sist avled.

I många fall kretsade relikhandeln kring medvetna bedrägerier. Så behöver dock inte vara fallet med kvarlevorna efter Jakob och Filippus i Rom, betonar de forskare som nu undersökt saken. Snarare är det troligt, säger professor Lund Rasmussen, att de som flyttade kvarlevorna till kyrkan Santi Apostoli trodde att de verkligen kom från de två lärjungarna. Och att

det handlar om personer som tillhörde den tidiga kristna kyrkan är det i vilket fall ingen tvekan om.

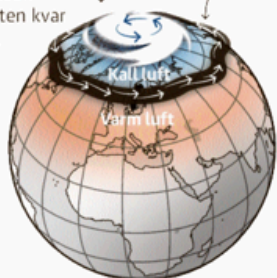
Magnus Västerbro

Så orsakar jetströmmen extremväder

Den polära jetströmmen är ett band med vindar på runt 10 kilometers höjd i atmosfären. Jetströmmen håller i normala fall kallluft kvar vid Nordpolen - men när den försvagas får den stora vågor som går ner över delar av norra halvklotet. Kall luft från Arktis följer med vågorna.

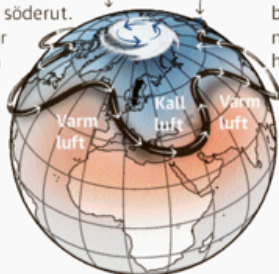
Grafik: Helena Shutrick, Maria Westholm.
Källa: insideclimatenews.org.

Stark polarvirvel
När polarvirveln är stark och stabil hålls kallluften kvar runt polen.

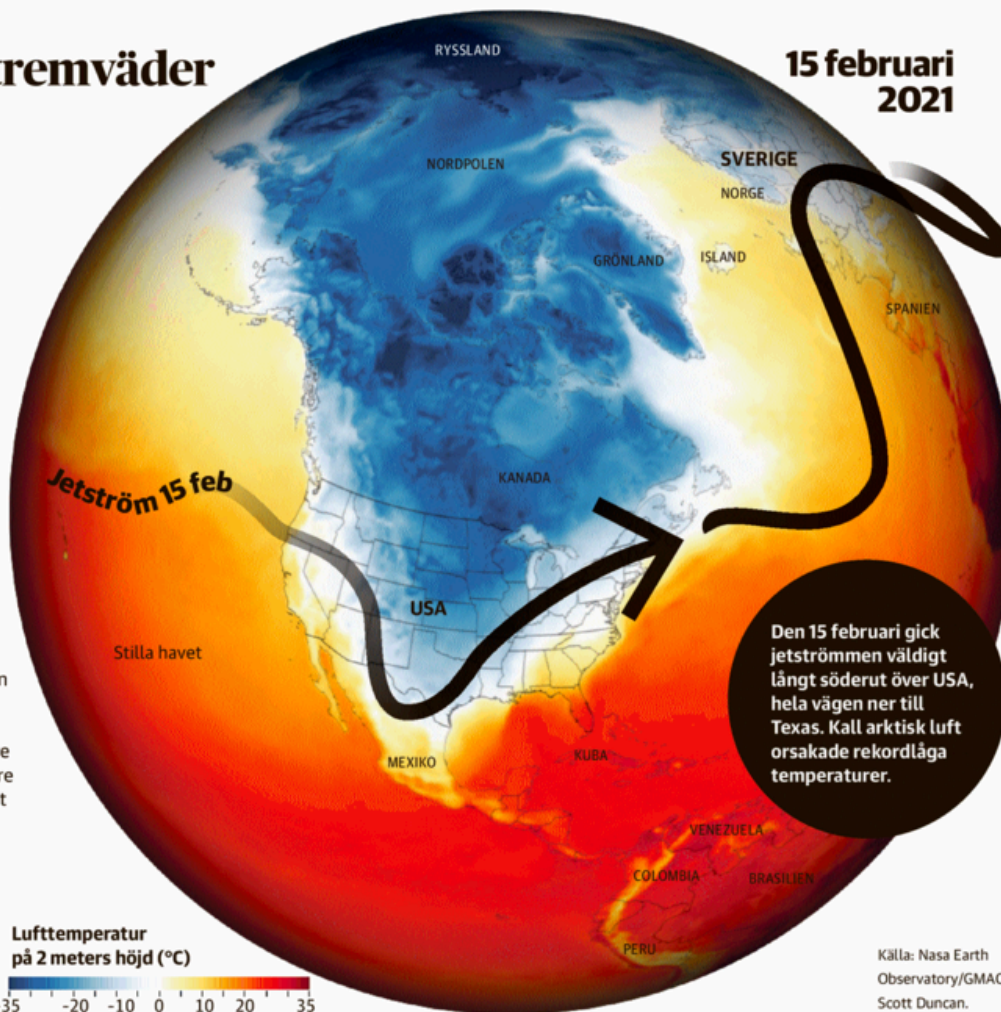

Stark jetström
Jetströmmen är en kraftig luftström på hög höjd som delvis styr lågtryckens banor.

Svag polarvirvel
När polarvirveln försvagas släpper dess grepp om kallluften, som "rinner" söderut. Samtidigt blir jetströmmen svagare och börjar gå i vågor.

Svag jetström
Exakt var den kalla luften när ner beror på var den försvagade jetströmmen buktar söderut respektive norrut. När det blir kallare hos oss kan det samtidigt bli ovanligt varmt någon annanstans.

15 februari
2021

Lufttemperatur
på 2 meters höjd (°C)
-35 -20 -10 0 10 20 35

Källa: Nasa Earth
Observatory/GMAO,
Scott Duncan.

27 Extremkyla och värmerekord – här är förklaringen till det märkliga vädret

Nytt värmerekord i Sverige, köldrekord i Texas och sommarvärme i Peking mitt i vintern. Det märkliga vädret globalt har en gemensam förklaring: ett ovanligt beteende hos vindar på hög höjd i atmosfären.

Är det en effekt av den globala uppvärmningen? Kanske – forskningen försöker just nu besvara den frågan.

På torsdagen svepte varma Atlantvindar in över Sverige. På vägen över landet blev luften allt torrare – och när den drog in över Kalmar fick den temperaturen att klättra till 17,0 grader vid stadens flygplats.

Det är nytt temperaturrekord i Sverige för februari, 0,3 grader högre än det tidigare rekordet för februari som uppmättes så sent som för två år sedan i Karlshamn.

Och Sverige är inte ensamt. Polen slog också nytt februarirekord på torsdagen, med 22,1 grader. Samma sak i Slovakien, med 20,8 grader.

Rekorden är uppseendeväckande i sig – men de kommer också bara drygt en vecka efter att iskylan haft ett stadigt grepp om Europa. På Amsterdams kanaler åktes skridsko. I Aten var Akropolis täckt av snö.

Även i Texas blev det plötsligt arktisk kyla förra veckan. I Dallas uppmättes 19 minusgrader den 16 februari, den lägsta temperaturen sedan den 31 januari 1949.

Samtidigt var situationen den rakt motsatta i Kina. Den 21 februari var det 25,6 grader varmt i Peking – mitt i vintern. Det gamla rekordet för perioden december–februari pulveriserades, med hela 6 grader.

Köldrekord på ena sidan planeten och häpnadsväckande värmerekord på den andra. Vad är det som händer med vädret?

Faktum är att alla extremerna har en gemensam förklaring – ett ovanligt beteende hos den så kallade - polära jetströmmen.

– Det har definitivt med jetströmmen att göra. Den har hamnat i ett läge som gör att det kommit ner kallluft väldigt långt söderut på vissa håll. Det är ovanligt, säger Erik Kjellström, klimatolog vid SMHI.

I normala fall rör sig jetströmmen – ett bälte med vindar på hög höjd – ganska cirkulärt runt nordpolen, där den gör att mycket av den iskalla luften i norr låses fast.

Men den här vintern inträffade ett relativt ovanligt meteorologiskt fenomen, kallat snabb stratosfärisk uppvärmning, ovanför Arktis – och det påverkade jetströmmen. Den saktade ner och började röra sig i en

sorts klöverform, med utpräglade så kallade Rossby-vågor, ner över delar av norra halvklotet.

– Det är som en snurra som snurrar på sin spets. Om den snurrar snabbt är den stabil – men om den tappar fart, då börjar den vobbla och röra sig oregelbundet. Det är precis vad som händer med jetströmmen, säger Hans Linderholm, professor i naturgeografi vid Göteborgs universitet och en av Sveriges främsta experter på jetströmmen.

Vågorna blir större och den kalla luften kan inte hållas kvar vid Arktis utan dras ner, till exempel till Texas eller Europa. Och samtidigt som kall luft strömmar ner i jetströmmens ”dalar”, dras varm luft från längre söderut in i ”topparna”.

– Då kan väldigt varm luft åka upp till Kina, till exempel, eller ända upp i Arktis. Det skapar de här stora kontrasterna, säger Hans Linderholm.

Men nu har kylan släppt sitt grepp om Europa och varmluft har flödat in söderifrån, med en rad

värmerekord som följd. Erik Kjellström påpekar att detta, liksom det faktum att kylan i Sverige nyss inte var på rekordnivå, är i linje med den uppvärmning som sker – det blir helt enkelt varmare i både värmeböljor och köldknäppar.

Men frågan om jetströmmens beteende beror på den globala uppvärmningen är knepigare att besvara. Enligt vissa forskare är svaret ”ja”. Jetströmmen drivs nämligen av temperaturskillnaden mellan Arktis och den tempererade zonen, alltså på våra breddgrader. Eftersom Arktis värms upp snabbare än jorden i genomsnitt leder det till att jetströmmen försvagas och ”snurrar” mindre stabilt.

Men om man tittar på väderdatan är bilden inte lika klar, berättar Erik Kjellström på SMHI.

– Det har funnits en trend mot mer storskaliga vågor i jetströmmen under en period. Men i de senaste studierna som jag har läst på området syns inte den trenden riktigt längre. Men variabiliteten i klimatet är

väldigt stor, man måste ha långa tidsserier för att se trenderna.

Hans Linderholm håller med.

– Det finns många teorier, men just nu råder det stor osäkerhet. Observationerna är helt enkelt för korta för att dra tydliga slutsatser.

Hans Linderholm och ett internationellt forskarlag försöker nu täppa till kunskapsluckorna, genom att rekonstruera hur jetströmmen varierat historiskt.

– Vi använder trädringar, iskärnor, alger, musslor, allt sådant som har klimatinformation. När vi har fått till rekonstruktionerna kommer vi med större säkerhet kunna säga om det vi ser nu beror på den globala uppvärmningen.

När kan ni veta, tror du?

– Jag hoppas vi är där om några år.

Peter Alestig

peter.alestig@dn.se

FAKTA. JETSTRÖMMEN ÄVEN BAKOM TIDIGARE
VÄRMEBÖLJOR

Även Sommaren 2018 rörde sig jetströmmen i stora vågor ner över norra halvklotet.

Den gången blev effekten i Europa att ett högtryck låstes fast, med rekordvärme på stora delar av kontinenten.

Forskare har även kopplat värmeböljorna 2015, 2006 och 2003 till samma sorts beteende hos jetströmmen.

27 12 000 år gamla djungeldjur

På en klippvägg i Colombia i Sydamerika hittade forskare mer än 12 000 år gamla målningar. En hel del djungeldjur var avbildade, bland annat apor och tapirer. Men också djur som i dag är utdöda, som jättesengångare och mastodonter (en släkting till elefanten). Då, under senaste istiden, levde människorna i samma skogar som dessa arter. Jättesengångare kunde bli över fyra meter. De levde på marken och rörde sig, precis som dagens släktingar, mycket långsamt.

27 De som dödar noshörningar kan säkert förklara sig

Jag minns när jag läste om de döende träden. De vackra pilträden längs strandpromenaden. De som var till för alla. Jag läste att det finns människor som borrar hål i dem och hållt in växtgift för att förbättra sin egen sjöutsikt, eller värdet på sin fastighet. Jag får samma känsla när jag läser Erik Esbjörnssons reportage om de utrotningshotade nordliga vita noshörningarna.

Jag har träffat människor som gör den sortens saker, både privat och i jobbet. Och de har en sak gemensamt: de vet att de gör fel, men de struntar i det. Och här kommer det som jag tycker är intressant, nämligen hur de motiverar för sig själva att de ska göra det som är fel. De förklaringar jag har fått faller i två kategorier. ”Många andra gör likadant” och ”Jag gör ingen skillnad, det är ändå kört”.

Båda dessa förklaringar handlar om att lägga ansvaret på någon annan. Noshörningarna har redan jagats till utrotningens gräns, så mitt skott är inte lika allvarligt som de som skjutit före mig. Och: om jag inte skjuter, så kommer ändå någon annan göra det.

Om man bortser från det rent moraliskt tvivelaktiga med att lägga ansvaret för våra egna gärningar på andra finns det ytterligare en aspekt som lätt glöms bort.

Även om ingen annan vet vad jag gjorde så finns det en person som gör det. Jag själv.

På samma sätt är det med de nordliga vita noshörningarna. Alla människor på planeten är tillsammans ansvariga för vad som händer med djuren. En del har mer makt, andra mindre, men precis som ingen enskild människa kunde utrota djuren, kan inte en enskild människa rädda dem.

När vi bevarar de sista nordliga vita noshörningarna är det inte djuren vi försöker rädda, utan vår egen värdighet.

Augustin Erba

augustin.erba@dn.se

Intressant just nu:

I filmgenren hjärndöd action utan komplikationer som skådespeleri eller manus har männen länge dominerat. Men efter att ha sett Jessica Chastain i "Final target" och Ellen Hollman i "Army of one" är det uppenbart att det nu finns fler att välja på när jag vill ha en avslappnad kväll.

27 Två noshörningshonor är de sista av sitt slag. Kan de ändå rädda arten?

Najin och Fatu är mor och dotter och betar på savannen i centrala Kenya. Den nordliga vita noshörningen är i praktiken utrotad, men Najin och Fatu kan fortfarande få ungar. Ska provrör och pipetter rädda arten som utrotats av giftpilar och gevär?

Ett ensamt träd på savannen, småfåglar kvittrar i lövverket – annars det tyst och fridfullt. Men inskriptionerna på de svarta gravstenarna under trädet vittnar om den brutala slakt som pågår här nattetid, år efter år, medan människan sakta knuffar en art – noshörningen – mot utrotningens brant:

Upendo, född den 6 februari 1991, död den 14 mars 2013. Dog av skottskador klockan 18.30 vid en tjuvjakt.

Muigo, född den 6 februari 1987, död den 23 maj 2016. Skjuten av tjuvskyttar klockan 23.20 den 22 maj. Båda hornen hade avlägsnats.

Ishirini, född den 17 maj 1996, död den 22 februari 2016. Troligtvis dödad med giftpilar. Säkerhetsteamet hittade henne i dödssmärter med båda hornen avlägsnade. Hon var havande i tolfte månaden.

Inga djur vilar på denna symboliska gravplats – den skulle snart plundras av samma människor som jagar de levande djuren. Malt noshörningshorn betingar ett pris på en halv miljon kronor kilot hos asiatiska uppköpare som använder pulvret i naturmedicin. Men de bär inte ensam skulden. Noshörningar i tusental har dödat för sitt kött av soldater under krigen på

1990-talet i Afrikas inre. Innan dess fällde europeiska storviltjägare djuren för att hänga deras huvuden som troféer på väggen. Människan är kollektivt skyldig.

Gravarna är för både vita och svarta noshörningar. De är alla grå till färgen men holländska bosättare i södra Afrika beskrev en gång den breda, vida munnen på den större varianten som ”wijd”. Detta felöversattes till engelskans ”white”. Två nordliga vita noshörningar har fått sina gravplatser här i Ol Pejeta. En av dem var Sudan, den sista hannen i världen av sitt slag, som avlivades av veterinärer för tre år sedan.

– Han hade haft åldersrelaterade problem i flera år och det hjälpte inte längre med medicin. En dag gav hans ben vika och han kunde inte längre resa sig upp. Då beslöt veterinärerna att avliva honom. Det var en ledsam dag, berättar Zachary Mutai.

Zachary Mutai, kallad ”Zach” av sina kollegor, har tillbringat de senaste elva åren av sitt liv hos de vita noshörningarna. Som huvudskötare på Ol Pejeta, en tidigare boskapsfarm som gjorts om till viltreservat,

har han blivit en talesperson för djuren som så tydligt illustrerar människans brutala framfart i naturen. Ingen har samma kontakt med noshörningarna som Mutai.

– Jag känner varje individ och vet hur de reagerar. Om de är nervösa eller om de är aggressiva. Jag vet när jag ska ha en kommenderande ton eller när jag ska vara artig och använda deras namn.

Najin och Fatu – så heter de två sista noshörningarna av sitt slag. De är mor och dotter och de föddes i en viltpark i Tjeckien och flögs till Kenya för drygt tio år sedan jämte Sudan, som var pappa till Najin och morfar till Fatu. Sudan hade fått sitt namn från landet där han fångades på 1970-talet. Han var 45 år gammal när han fick avlivas.

– Det motsvarar en människoålder på närmare 100 år, säger Mutai.

På morgonkvisten, när Najin och Fatu vaknar, börjar de fort beta av gräset medan det ännu är mjukt av

nattens dagg. Zachary Mutai och jag går fram till varje djur med utsträckta händer för att de ska bekanta sig med lukten. Efter denna introduktion är de inte längre nervösa på grund av vår närvaro. Mutai påpekar att djuren är stillsamma varelser.

– Det är du och jag, människorna, som är det farligaste djuret här just nu, säger Mutai.

Den formella termen för artens status är ”funktionellt utrotad” eftersom Najin och Fatu båda är honor. Nedräkningen mot utrotningen har stannat på två djur. Så många finns kvar av arten och vi står mellan dessa de sista djuren av sitt slag i världen.

De är lika oberörda av sitt öde som hanen Sudan var när jag träffade honom för sju år sedan. Honorna är på glatt humör och tar klumpiga skutt i gräset, de närmar sig oss ibland. Men för oss som betraktar dem är hela situationen oändligt vemodig.

Går det att vrida klockan tillbaka? Arten utrotades med enkla vapen som gevär, spjut och giftpilar men kan

återupplivas med provrör och mikroskop. Arbetet pågår just nu för fullt på ett världsledande laboratorium över 500 mil norrut, utanför Cremona i Italien. Ägg från Najin och Fatu har med expressleverans skickats till Italien i omgångar och så sent som i julas gjordes den senaste rundan, berättar professor Thomas Hildebrandt på telefon från Berlin. Han leder reproduktionsavdelningen vid Leibnizinstitutet för zoo- och viltvårdsforskning.

– När Sudan var den sista hanen kvar såg det mörkt ut. Han var redan för gammal för att para sig. Najins gamla bakben klarar sannolikt inte en graviditet för fostret väger uppemot 100 kilo och det skulle knäcka dem. Fatu är yngre men har en känd livmodersdefekt sedan tidigare, säger han.

Thomas Hildebrandt samlade en grupp ledande forskare från hela världen och detta konsortium skapade en plan för att rädda arten. Provrörsbefruktnings skulle genomföras med ägg från Najin och Fatu och med tre deciliter sparade spermier från fyra olika hanar som nu är döda.

Därefter skulle en sydlig – inte nordlig – vit noshörningshona bli surrogatmamma och rädda sin nordliga kusin. En tillfälligt steriliserad ”sydlig” hane, Owan, är på plats i Ol Pejeta för att identifiera de honor som är brunstiga och redo att ta emot ett embryo.

– Det är bråttom. Ett embryo kan sparas i hundratals år men det går inte att spara det sociala arvet på samma sätt. Vi måste få fram en kalv så fort som möjligt så att Najin och Fatu kan lära den vad det innebär att vara en nordlig vit noshörning. Annars skulle vi få ett djur som genetiskt är en sådan noshörning men utan rötter eller historia. Därför är tidspressen ganska extrem för att producera den första kalven. Den kommer inte att rädda arten men kommer att bevara den sociala kunskapen.

Nästa steg är att med ny teknik skapa ytterligare äggceller från vanlig vävnad. Det finns biologiskt material från totalt tolv separata noshörningsfamiljer vilket borgar för genetisk mångfald. Detta är fullt möjligt men kan ta 10–15 år, menar Hildebrandt som

hoppas att man först kan avla ett par kalvar genom provrörsbefruktning och surrogatföräldrar som på sikt kan kompletteras med fler individer.

– När vi runt 20 eller 30 exemplar så skulle den gruppen ha en större genetisk variation än vad som är fallet med den sydliga vita noshörningen, trots att det finns 20 000 av dessa. För de var också en gång bara 20 till antalet och de kom från samma familj, berättar Thomas Hildebrandt.

Arbetet har gått så bra i de första stegen att Thomas Hildebrandt ser ljus på framtiden.

– Våra senaste embryon frös vi ned på julafton.

Så då har du ett namnförslag på en ny kalv, om det blir ett gossebarn?

– Haha, jag vill nog inte gå in på den vägen, flera skulle inte gilla det.

Vi utrotar arter och har nu makten att återuppliva dem? Någon skulle kunna påpeka att vi leker gud?

– Jag har naturligtvis tänkt en hel del på det. Jag gillar inte tanken på att klona utdöda djur som till exempel mammuten. Men här har vi en noshörning som fortfarande är vid liv och vi har möjlighet att rädda ett nyckeldjur i näringskedjan.

– Det är dyrt och kostsamt (10 miljoner kronor per kalv, beräknar man) och får inte bli vägen framåt för alla arter vi dödar. Mänskligheten måste förstå vad det kostar att reparera misstag från det förflutna.

Erik Esbjörnsson

erikesbjornsson@gmail.com

**”Svarta”
och ”vita”
noshörningar**

Noshörningarna i Afrika är uppdelade i vita och svarta noshörningar – som samtliga är grå till färgen. Vit tros vara en felöversättning till engelskans white av holländskans wijd som beskrev den breda, vida munnen hos den större varianten. Av de mindre ”svarta” finns 5 000 kvar i Afrika.

Den vita noshörningen är uppdelad i en nordlig och en sydlig variant, som kan para sig men får steril avkomma.

För den sydliga vita noshörningen var läget kritiskt för 100 år sedan då bara 20 exemplar fanns kvar i ett hörn av Sydafrika. Den lyckades mirakulöst återhämta sig och är i dag den vanligaste arten i Afrika med 20 000 exemplar medan utvecklingen gått i motsatt riktning för den nordliga vita noshörningen, som det bara finns två exemplar kvar av.

27 Vilka arter är viktigast för framtiden?

I miljontals år har noshörningar betat på den afrikanska kontinenten utan att behöva bekymra sig över rovdjur. Det kan hända att lejon, krokodiler eller hyenor dödar en kalv, men de vuxna djuren hade inga naturliga fiender – tills människan kom.

Nu är honorna Najin och Fatu de enda som finns kvar av den nordliga vita noshörningen.

Men spelar det verkligen någon roll om det finns vita noshörningar i Afrika?

Det är förstås en fråga vi kan ställa om varje hotad art. Betyder det något om just den här arten av vilda bin, den här oansenliga lilla plantan eller den här rovfågeln överlever?

Och är det värt pengarna det kostar med provrörsbefruktning för att bevara en art som i praktiken redan är utdöd? Alla forskare är inte överens om det. Somliga menar att pengarna i stället borde satsas på arter som fortfarande har chansen att överleva på naturligare sätt, som den sydliga vita noshörningen, eller deras än mer hotade asiatiska kusiner.

Diskussioner om vilken art vi ska välja att rädda kan vara viktiga, och nödvändiga, men de kan också skymma sikten för det verkliga problemet. Aldrig tidigare i mänsklighetens historia har den biologiska mångfalden minskat så snabbt som nu, trots att den är en förutsättning för vår egen existens. Förutom skönhet, kunskap, lugn och inspiration, får vi också mat, rent vatten, ett reglerat klimat och dessutom skydd mot nya sjukdomar och pandemier.

Allt detta förutsätter vi ska finnas helt gratis. Det är viktigt att komma ihåg när vi räknar på vad det kostar att rädda en art – inte minst då det är vårt eget fel att arter minskar och dör ut.

Det är lätt att skylla hotet mot noshörningarna på asiatisk medicin, och pandemin på att levande exotiska djur såldes på fiskmarknaden i Wuhan. Men det är bara två symtom på något större: Att vi ser naturen som en outtömlig resurs som vi inte behöver betala för.

Övervakning och provrörsbefruktning är en akut behandling av ett symtom. Det behövs mer för att rädda noshörningar – som att se till att de har någonstans att leva, och framför allt minska tjuvjaktens lönsamhet. Forskare i Oxford och Shanghai har gjort trovärdiga imitationer av noshörningshorn av hästtagel och klister likt det spindlar och silkesmaskar producerar, och hoppas på att värdet på noshörningshorn försvinner om marknaden översvämmas av förfälskningar.

Men på sikt kan den biologiska mångfalden bara räddas när vi inser att vårt levnadssätt får konsekvenser för många fler än oss själva.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

28 Ledare: 200 dagar efter att valet stals glömmer vi dem inte

Reaktionen på att president Alexandr Lukasjenko stal valet i Belarus för drygt 200 dagar sedan blev de första tre-fyra dagarnas starka folkliga vrede. Modiga medborgare steg ut med ett klart budskap i offentligheten. De hade fått nog. Överallt där den kom till uttryck slogs ilskan brutalt ned av regimen, med övergrepp och med tortyr.

Men anden var ur flaskan. En känsla av att ”vi är många” spred sig i breda lager. Först gick 10 000-tals, sedan 100 000-tals människor i demonstrationståg på Minsks avenyer. En tid skakade marken under Lukasjenko. Men när Belarus militär och den ryske presidenten Vladimir Putin tydligt valde sida växte Lukasjenkos tuppkam i en ny våg av repression.

Men den folkliga oppositionen försvann inte inför förtrycket, den bytte bara metod igen.

Man genomförde exempelvis flashmobs och dokumenterade dem för spridning i sociala medier. Memes cirkulerade. På offentliga platser började man signalera med färgerna rött och vitt, och sjunga pop- och folksånger vars ord fick ny innebörd.

Under vintern träffades man på innergårdarna i städerna. Det hölls föreläsningar. Korvgrillning med grannarna ägde rum i kontexten att visa att man står enig mot regimen. I kampen för demokrati har det en stor betydelse att det inte bara är hemma vid köksbordet sanningarna sägs.

Det som räddar Lukasjenko kvar vid makten är det statliga våldsmonopolet. Det är ett verktyg han har mycket svårt att motivera användningen av givet - protesternas fredliga karaktär. Att sammanstötningarna är färre har också lett till att internationella medier i någon mån tappat intresset.

Men belarusiernas djärva frihetskamp fortsätter att förtjäna vårt stöd även under en mer lågmäld metodik.

Såväl regim som opposition laddar just nu inför den 25 mars, den så kallade Frihetsdagen; en högtidsdag till minne av utropandet av den belarusiska folkrepubliken 1918 (som kom att finnas nio månader).

Omvärlden har ett stort ansvar.

I Sverige glöms det ofta bort att det handlar om ett land i vårt grannskap där folket lever under förtryck. Det är en skyldighet att ge starkast möjliga stöd åt den belarusiska oppositionen.

Cyperns försök att få in EU:s relation till Turkiet i ett sanktionspaket fördröjde Bryssels respons en tid. Sanktionerna kom sedan att utformas så att de träffar pricksäkert men smalt. Under 100 personer har fått kännas vid inreseförbud i EU och frysta tillgångar.

Krav från oppositionella i Belarus på att sanktionerna ska träffa fler i maktapparaten har hittills klingat ohörda. Det är inte svårt att identifiera bortåt 2000

domare och tjänstemän i statsapparaten som de facto administrerat fängslande av frihetskämpar och valfusk. De journalistiska nätsändningarna från den polska kanalen Belsat sprider information och granskning, och fängslandena av medarbetarna borde ges mer uppmärksamhet internationellt.

Att flera länder, däribland Sverige, tagit emot eller bjudit in oppositionsledaren Svjatlana Tsichanouskaja, är betydelsefullt. Tusentals små gräsrotsinitiativ runt om i Belarus skulle behöva stöd, och Sverige och svenska organisationer gör en hel del.

Mer än 200 dagar har gått sedan Lukasjenko ljög om att han fick 80 procent av rösterna. Omvärlden måste i både ord och handling verka för demokrati i Belarus.

DN 28/2 2021

28 Peter Wolodarski: SD:s tidning försvarade attacken i USA.

Sverigedemokraterna önskade att Donald Trump skulle bli omvald som president. Efter valet har deras partitidning försvarat den blodiga stormningen av kongressen.

Ryggmärgsreflexer avslöjar ibland mer än många år av tänkande. När USA:s kongress stormades den 6 januari, var den instinktiva reaktionen hos vissa högerdebattörer i Sverige att antingen tona ned allvaret i händelsen eller att förbigå den med tystnad.

Vi skulle för guds skull inte oroa oss för några arga 20-åriga killar i mjukisbyxor som tar selfies, som det hette i en famös tweet från nättidningen Bulletins nuvarande chefredaktör.

Metaforen fick stor uppmärksamhet och berättigad kritik. Efter en stark motreaktion valde upphovsmannen Ivar Arpi att radera inlägget och nyansera sig.

Men mitt i den svenska debattens uppståndelse kring mjukisbyxorna, missade många att det gjordes betydligt grövre kommentarer om den våldsamma attacken på USA:s politiska hjärta – inlägg som fram till nyligen inte uppmärksammats.

I Sverigedemokraternas egen tidning Samtiden valde chefredaktören Dick Erixon, som är en välbekant röst i offentligheten, att inte bara släta över stormningen av kongressen. Han skrev en artikel som gick ut på att både försvara den våldsamma mobben och att i halvt hotfull ton förutspå liknande aktioner i andra länder. Liberalernas Fredrik Malm uppmärksammade i veckan inlägget under riksdagens utrikesdebatt.

I artikeln från den 10 januari kallar Dick Erixon stormningen för ett ”spektakel”, och försöker framställa våldsverkarna som ett slags nutida

frihetskämpar som i likhet med föregångare i historien bekämpar tyrannisk överhet. De är en sorts modern variant av dem som deltog i protestaktionen Boston Tea Party och frihetskriget, att döma av artikeln.

”Det är bara med denna bakgrund man kan förstå varför folk sprungit in i kongressbyggnaden med krigsmålningar i amerikanska flaggans färger. De knyter an till nationens historia”, skriver Dick Erixon urskuldande.

I hans text finns inget avståndstagande mot våldet, eller det uppenbara försöket att välta den demokratiska processen, eller det otäcka viftandet med den diskrediterade sydstatsflaggan – en historisk symbol för förtryck. Trivialiseringen är total. Nej, SD-chefredaktörens ärende är att ta mobben i försvar, att försöka göra den rimlig och att idiotförklara alla som fördömt och pekat på allvaret i attacken den 6 januari.

Om det finns någon skuld att tala om i sammanhanget, så ligger den enligt Dick Erixon inte hos våldsverkarna. Enligt hans skruvade politiska logik är det vänsterns

försök att ”strypa debatten” och vänsterns ”klimat-hysteri” och ”kränkthetskultur” som bäddat för den 6 januari, genom att driva på politisk polarisering. Även liberalers tänkande om fri invandring, identitetspolitik och kvotering bär skuld för det som hänt, enligt Erixon. Det saknas bara att göra Greta Thunberg ansvarig för alla problem.

Tonen genom artikeln är rakt igenom urskuldande och uppmuntrande. De historiska exempel som Dick Erixon för fram, avslöjar väldigt mycket om hans syn på vår tid och på demokratin.

Sant är att USA föddes ur en frihetskamp och strid mot övermakt. Men det som skedde den 6 januari var ju antitesen till det amerikanska samhällets kärnvärden: respekten för konstitutionen och den demokratiska processen. Det var ett planlagt och av president Trump påhejat försök att förhindra de folkvalda att fullgöra sitt uppdrag: bekräftandet av en ny, framröstad president.

Och inte bara det. Fem människor dödades under attacken, varav en polis. Det var ytterst nära att fler hade fått sätta livet till – från folkmassan hördes krav på att vicepresidenten skulle hängas. Åtskilliga av inbrytarna bar vapen och var på jakt efter bland andra talmannen.

Det vi bevittnade den 6 januari var ett försök att göra våld på det demokratiska USA:s grundvalar.

Hur ser egentligen Sverigedemokraterna på det?

Att SD:s ledande företrädare ville att Donald Trump skulle bli omvald är ingen hemlighet. Jimmie Åkesson och andra ledande sverigedemokrater har stått bakom Trump för att de uppskattat hans styre, och inspirerats av det. Det är under Trumps år vid makten som SD sträckt ut en hand till det republikanska partiet.

De lögnaktiga påståendena om valfusk och angreppen på demokratiska institutioner, som pågick långt före presidentvalet, fick inte SD att tänka om. Tvärtom ville partiets chefsideolog och ett par andra ledande

partikamrater nyligen belöna Trump med Nobels fredspris.

Jimmie Åkesson har tagit avstånd från stormningen av Kapitolium. Något annat hade varit politiskt självmord i Sverige.

Men i SD:s partitidning, som riktar sig till de egna leden, liknar chefredaktören Dick Erixon ledarna i USA och Europa vid en despot, som förvägrar människor deras rättigheter.

Språket är orwellskt: frihet är förtryck och diktaturens metoder är demokrati. Dick Erixon sätter punkt med en illa dold varning: det beror helt på dagens makthavare, om de ska gå samma öde till mötes som en historisk tyrann.

De som tror att frågan om samarbete med SD handlar om politisk taktik, underskattar grovt vad som är drivkraften i det politiska engagemanget hos väldigt många svenskar.

Synen på demokratin, på alla människors lika värde, är inte en fråga om spel eller billig pr. Det är den mest grundläggande av sakfrågor. Och den har växt fram till en huvudkonflikt i den värld vi lever i.

Peter Wolodarski

peter.wolodarski@dn.se

28 Arktis isar smälter – nu rustar stormakterna vid den nya fronten

Klimatförändringarna är på väg att göra Arktis till ett högintressant militärt område. När isen smälter öppnas nya farleder och mer tillgängliga naturresurser ökar konkurrensen mellan stormakterna. Därför står många länders militärmakter på kö för att lära av jägarna från Arvidsjaur när de övar anfall i 30-gradig kyla.

Trots att vi fått den gömda observationsplatsen ungefärligen utpekad verkar den omöjlig att hitta, ända fram tills att vi nästan snubblar över den.

Här, bakom en klippa på fjällsluttningen, i ett litet tält med ett maskeringsnät som ser ut som snöig mark, har fyra jägarsoldater tillbringat ett par dygn. De har legat stilla, inte ens gått ut för att kissa. Temperaturen har

varierat mellan minus 25 och minus 35 och den enda värmekällan är stormköket som de kokar vatten på.

Nu när övningsledaren Carl-Johan Olofsson väl har hittat dem får de kliva ut ur tältet en liten stund och räta på ryggarna. Deras kapten har funnit observationsplatsen genom värmekamerabilder tagna från en drönare. Tältet såg han aldrig, men de översopade skidspåren på vägen hit kunde anas.

En av soldaterna suckar över alla spår vi kommer och sätter i snön, han börjar raskt sopa igen märkena efter vinterkängor. Sannolikt finns det andra, okända, soldater någonstans som ligger och spanar häråt med kikare.

Carl-Johan Olofsson är ändå belåten över hur gruppen av prickskyttar gömt sig.

— Värmekameran såg temperaturskillnaden som blev av den packade snön skidorna skapade, det är svårt att skydda sig mot. Nästa gång ska vi försöka gå in

övningsområdet när det snöar och blåser, då slipper vi spåren, säger han.

Världens militärmakter blir allt mer högteknologiska. Men här på fjället är det fortfarande förmågan att klara kyla som ger militärt övertag, tillsammans med att kunna ta sig fram på skoter och skidor där det ser ut att vara helt omöjligt.

— Här uppe på fjället ställs allt på sin spets. Det är kallt, det är mörkt och gör du misstag... ja, miljön förlåter inte misstag.

Carl-Johan Olofsson utbildade sig till jägarsoldat och inledde sin officersutbildning på Lapplands jägarregemente i Kiruna i slutet av 1990-talet. Så föll muren, invasionsförsvaret lades ner och Kirunaregementet med det. Carl-Johan Olofsson flyttade till Arvidsjaur, där regementet också lades ned, men en ensam jägarbataljon fick vara kvar. Vinterförmågan fick övervintra medan försvaret tog fram ökenuniformer och skydd mot vägbomber för att använda i Afghanistan, Mali och Irak.

Nu håller klimatförändringarna på att förändra det. Den ökade temperaturen i Arktis har redan gjort det möjligt för de första stora containerfartygen att gå mellan Atlanten och Stilla havet via Nordostpassagen, en mycket kortare resväg. Mineraler, fisk, olja och gas blir lättare att utvinna. Konkurrensen om farleder och rikedomar bidrar till en militär upprustning som gör att många länder vill komma till hit och lära sig att strida i Arktis.

Carl-Johan Olofsson har lett övningen Mace, Mountain arctic combat exercise, varje år sedan starten 2015. Detta är första gången det enbart talas svenska här.

På grund av pandemin ställde de danska soldaterna in i sista stund. De har tidigare övat här för försvaret av Grönland. USA hoppade också av.

Men det internationella intresset för att öva med Sverige stort.

— Vi har ju tillgång till stora övningsområden här uppe, det är väldigt orört både i luftrummet och på

marken. Och vi har ju det subarktiska klimatet, säger Carl-Johan Olofsson.

Trots att jägarbataljonen i Arvidsjaur ses som ett förband för framtiden andas deras utrustning något annat. Soldaterna i dalen använder samma typ av skidor, ”Vita blixten”, som min far berättade om från sin värnplikt i Boden i slutet av 1940-talet.

— Vi har bara en pluton, alltså 35 jägarsoldater, som har riktigt bra förmåga att verka i berg, kyla och mörker. Vi ska täcka en rätt stor del av Sveriges yta. Men nu är vi en tydlig prioritet från ÖB, vi ska snart bli ett eget regemente. Jag kommer snart att få utbilda fler bergsspecialister. Och nästa år får vi nya skotrar.

Försvarspolitikerna diskuterar att i nästa försvarsbeslut, efter 2025, återuppliva även regementet i Kiruna. Vindarna har vänt och försvaret av norra Sverige byggs tillbaka, med hjälp av en svensk försvarsbudget som ökar med 40 procent under fem år. Till skillnad från under kalla kriget samarbetar Sverige

nu öppet med andra länder i försvarsplanering och under övningar.

Försvarsmaktens vinterenhet utbildar utländska soldater och officerare i att operera i Arktis. De kommer framför allt från övriga Norden, USA, Tyskland, Nederländerna, Frankrike och Storbritannien, länder som Sverige samarbetar militärt med. Chefen för vinterenheten, Morgan Gustafsson, beskriver det internationella intresset för att utbildas här som på gränsen till vansinnigt. Sedan 2016 har antalet utländska deltagare ökat med nästan 300 procent.

Försvarsmakten har nyligen låtit göra en serie filmer om det säkerhetspolitiska läget, ”När kriget kommer”. De utspelar sig delvis i Arktis. Speakertexten i inledningen är långsam och suggestiv: ”En tänkbar konflikt i Arktis kommer att påverka oss, varken vi vill eller inte. För vad händer när kriget kommer?”

Kapten Carl-Johan Olofssons kunskaper som jägarofficer och bergsmästare har placerat honom i storpolitikens fokus.

Den främsta anledningen till att han hamnat där är våra utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser. De resulterar i smältande isar och vikande permafrost. Arktis har kallats för klimatets Ground zero av klimatforskare, eftersom utvecklingen går så fort här uppe att den kan ha passerat en tröskel där det inte längre finns någon väg tillbaka.

I delar av Arktis och norra Sibirien har temperaturen redan stigit i snitt tre grader, i mindre delar upp till sex grader. Tidpunkten när nordpolen bedöms bli isfri på högsommaren har tidigarelagts flera gånger av forskarna.

Nu väntas det ske redan kring 2035.

Ett nytt hav fem gånger så stort som Medelhavet håller på att öppna sig, där det finns både pengar och makt att vinna.

Det betyder till exempel att sträckan från norra Europa till Japan nästan kan halveras om det går att välja en farled rakt över Arktis. Det kommer inte bara att ändra kalkylerna för att ta upp fisk, mineraler, gas och olja, utan också världens handelsmönster och geopolitik.

Under kalla kriget var Arktis starkt militariserat. Efter att Sovjetunionen upplöstes har de åtta arktiska staterna byggt ett nytt, fredligt samarbete i Arktiska rådet tillsammans med sex organisationer för ursprungsbefolkningarna. Samarbetet mellan staterna började knaka i fogarna när Ryssland i augusti 2007 gick ner med två ubåtar för att släppa en rysk flagga i en titankapsel på nordpolen. Men det har inte upphört. Samarbete och spänning existerar sida vid sida, även om många fruktar att upprustningen är på väg att ta över.

Utrikesminister Ann Linde (S) tror att samarbetet trots allt kommer att övertrumfa upprustningen, berättar hon när vi besöker henne i tjänsterummet på Arvfurstens palats.

— Det har blivit mer spänningar, vilket ju är orsaken till vår militära uppbyggnad. Men det finns ett genuint intresse av att behålla det arktiska området som ett lågspänningsområde.

— Det är fortfarande så att det nära och väl fungerande samarbetet som vi har i Arktiska rådet blir mer och mer viktigt.

Utrikesministern menar att de smältande isarna i sig har skapat upprustning.

— Det blir en ny militär dynamik när isen smälter. 50 procent av den arktiska landmassan är rysk. Det betyder att Ryssland har en mycket lång kust mot norra ishavet. Den här isen har varit ett slags naturlig skyddsbarriär för Ryssland. När den smälter bidrar det till att Ryssland upplever ett ökat hot.

Ann Linde beskriver hur Ryssland har svarat med att skjuta fram sitt militära försvar och hur det har fått Nato att svara genom fler övningar och upprustning.

— Eftersom vi ligger där vi ligger så påverkar det vår säkerhet. Och det är en del i att vi nu rustar upp försvaret.

Rysslands annektering av Krim har ytterligare förvärrat samarbetsklimatet. Gamla baser från kalla kriget öppnas igen, länderna försöker skaffa sig både civila och militära hållpunkter. Färöarna, Grönland och Island uppvaktas till exempel av såväl kineser, ryssar som amerikaner.

Kina har börjat kalla sig för en ”near Arctic nation” och samarbetar militärt med Ryssland.

Det är inte bara klimatförändringarna som accelererar längst upp i norr. Nyheter om upprustning och militärövningar gör det också. Här är ett axplock från de senaste fyra veckorna:

USA har för första gången placerat tunga bombplan i Norge. De övar över Arktis med skandinaviska länder under någon månad.

Ryssland har meddelat att landet samtidigt ska göra ett robottest mellan Nordkap och Svalbard. Ryssland har också placerat nya stridflyg och besättningar på ett moderniserat flygfält i Novaja Zemlja ute i Ishavet och etablerat ett nytt flygfält på Frans Josefs Land.

Danmark ska satsa 1,5 miljarder danska kronor på ett militärt övervaknings- och kommunikationssystem för Arktis. En bas för drönare ska placeras på Grönland och en radarstation öppnas på Färöarna .

När svenska militärer övade för tio år sedan brukade scenariet ofta utspela sig i ”Bogdaland”, en påhittad stat långt borta, skakat av inbördeskrig. Nu utspelar sig övningsscenarierna här hemma i Sverige.

Jägarsoldaterna i bergen väster om Vuoggatjålme har fått veta att en fiende har kommit in österifrån, trots att inget krig har förklarats. Dess soldater har tagit sig omärkt in i landet, kanske blev de släppta i fallskärmar. De har byggt små baser i ödemarken och rest en mobilmast långt ut bland fjällen.

Fienderna tänker spränga en kraftverksdamm och en bro för att hindra vänligt sinnade utländska soldater från att komma in från väster och hjälpa Sverige.

Man får inte kalla det där fientliga landet i öster för Ryssland. De soldater från arméns jägarbataljon i Arvidsjaur som spelar fienden kallas rätt och slätt för B-styrkan.

De har en bas i en gammal renvaktarstuga i en dal och ovanför, på väg upp mot mobilmasten, har de byggt ett skyttevärn.

Här sitter två soldater med kulsprutor och kikare och bevakar dalen och fjällsidorna. De har minerat skogsdungen nedanför, som skydd för basen.

De har suttit här i tre och en halv timme nu och spanat ut i det kalla vita och blå. Militär verksamhet handlar mycket om att vänta, att härda ut under det långtråkiga.

Det är Ryssland som är motorn i Arktis upprustning. Niklas Granholm är forskningsledare på Försvarets

forskningsinstitut och har följt utvecklingen där sedan 2007.

Han beskriver hur Rysslands kärnvapen påverkas av klimatförändringen. Ungefär två tredjedelar av de ryska kärnvapenbestyckade ubåtarna har sina hemmabaser på Kolahalvön

– Detta är en helt existentiell funktion för Ryssland. De strategiska kärnvapnen är det som gör att Ryssland kan mäta sig militärt med USA, berättar han.

Ryska och amerikanska ubåtar använder sig av istäcket i Norra Ishavet för att gömma sig. Det blir ett väldigt bakgrundsbrus när istäcket rör sig och det gör att det är väldigt svårt att spåra dem.

Detta är centralt i kärnvapenmakternas krigsplaner. Även om ett land skulle kärnvapenbomba ett annat kärnvapenlands landbaser sönder och samman, måste landet som anfallit ändå räkna med att få en kärnvapenattack i retur. Den skulle avlossas från dessa ubåtar som inte går att komma åt.

Detta kallas för andraslagsförmåga och gör att ett kärnvapenkrig inte går att vinna. Det är som två skorpioner instängda i en flaska, sticker den ena sticker den andra tillbaka, men ingen av dem överlever.

— Men när istäcket börjar försvinna kan man lättare upptäcka de här stora ubåtarna och då påverkar det andraslagsförmågan, säger Niklas Granholm.

Han lägger till att nu när Nordostpassagen börjar öppnas för sjöfart norr om Kolahalvön anser sig Ryssland ha ett ännu större behov av att skydda sina baser och sin energiexport. FOI-forskaren beskriver hur Rysslands intresseområde som en konsekvens numera sträcker sig långt ner i norra Finland och täcker Norrbotten, Västerbotten, Nordnorge och en del av Nordatlanten.

— Allt militärt som rör sig i den här regionen blir intressant för Ryssland. Skulle landet känna sig hotat under en kris tror jag att man kan vänta sig en ganska hög grad av hänsynslöshet.

Enligt Niklas Granholm är detta en delförklaring till det närmare nordiska försvarssamarbetet.

Bergsjägaren Jonathan har inte tid att fundera över storpolitiken medan övningen pågår.

— Mitt fokus är spaningen och radiopassningen. Det går åt mycket energi när det är kallt.

Han fick tillbringa sammanlagt två och ett halvt dygn med sin grupp i det lilla maskerade tältet.

— Det gäller att hålla sig torr och att isolera kroppen mot markkylan, det handlar om rutin och om att aldrig försöka ta genvägar. Slarvar man blir det kallt och då är konsekvenserna stora.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

FAKTA. SVERIGES MILITÄRA SAMARBETE MED ANDRA LÄNDER

Enligt försvarsbeslutet som togs i riksdagen i december 2020 ska det svenska försvaret samordnas och

planeras tillsammans med andra länders militär:
”Sverige bör så långt som möjligt utveckla gemensam operationsplanläggning med Finland samt samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato.”

De nya regementena har delvis lokaliserats på orter där de kan underlätta för Sverige ta emot militärt stöd från andra länder. Regimentet i Östersund och Sollefteå ska till exempel underlätta för Nato-förband att ta sig från mellersta Norge till Östersjön.

Sverige bjöd också nyligen in USA att delta i de flygövningar som regelbundet genomförs med grannländerna på Nordkalotten.

28 Anna-Lena Laurén: Ryssland bevakar svartsjukt Arktis och håller alla konkurrenter på avstånd

Den ryska politiken när det gäller området kring Nordpolen är enkel: Arktis ska vara en rysk angelägenhet. Ryssland är framför allt intresserat av naturtillgångarna och att kontrollera den nya sjörutten Nordostpassagen.

I detta ingår militär kontroll.

Kreml är känt för att improvisera. Men när det gäller Arktis improviserar man inte, man har en långsiktig

plan. Den går i korthet ut på att göra Arktis till en rysk angelägenhet.

Kremls politik i Arktis kunde jämföras med en scen i den kända ryska tecknade serien ”Masja och björnen”. De båda huvudpersonerna har fått i uppdrag att dela ut julklappar, men Masja vägrar. Hon lägger sig över alla klappar och säger bestämt:

– *Ne dam!* (De är mina!)

Den ryska statsledningen inställning till Arktis i ett nötskal.

Ungefär hälften av den arktiska landmassan tillhör redan Ryssland. I och med att isen smälter har dels nya öar, dels farleder uppstått. För Kreml är det en strategisk prioritet att behålla och utvidga kontrollen över alltsammans.

Då en rysk forskningsexpedition teatraliskt planterade en flagga i titan på Nordpolens botten år 2007 var det dels ett skådespel för hemmapubliken, men också en signal utåt. Samma år lämnade Ryssland in en ansökan

till FN om att få utvidga sitt territorialvatten ända fram till Nordpolen.

År 2015 lämnade Ryssland in en förnyad ansökan där man hävdar att den sibiriska kontinentalhyllan sträcker sig ända under och förbi Nordpolen.

Ryssland rustar upp sina militärbaser i Arktis. Man satsar stora resurser på att tillverka krigsmaterial som går att använda i hård köld.

Samtidigt är Ryssland helt inställt på att ha hundra procentig kontroll över Nordostpassagen. Det är den nya farleden från Europa till Asien som öppnas då isen drar sig tillbaka. I planen ingår transitavgifter och lukrativa servicesystem där kommersiella kraftfartyg hyr in ryska isbrytare som eskorterar dem. Ryssland saknar konkurrens på området – det är det enda landet i världen med en kärnkraftsdriven isbrytarflotta.

Ryska experter varnar visserligen för att det kommer att ta lång tid innan sträckan blir ekonomiskt lönsam.

Ishavet är grunt, bränsledepåer och servicestationer saknas. Andra varnar för att klimatförändringen kommer att bli så kostsam för Ryssland (bland annat då Sibirien sjunker ned i dyn) att inkomsterna från Arktis blir betydelselösa.

Men för Kreml är det fortfarande bara en sak som gäller i Arktis: Att muta in varje ny del av det som det bara går att komma över. **Anna-Lena Laurén**

28 Svenska ministern vill se uppförandekod

Att Norge löser den akuta situationen för svenska dagspendlare är ett positivt, men otillräckligt besked, tycker Nordenministern Anna Hallberg (S).

Hon menar att den nordiska krishanteringen har brutit – och att ett slags uppförandekod nu kan vara på gång mellan grannländerna.

Sedan den 29 januari har tusentals svenskar med arbete i Norge inte kunna ta sig till sina jobb. Från och med måndag är arbetspendlare åter välkomna. Det norska beslutet gäller dock enbart dagspendlare och förutsätter att de kontinuerligt testas för covid-19. Men problemet kvarstår för veckopendlare.

– En fungerande gränspendling är otroligt viktig för våra gränsregioner och en grundsten i det nordiska samarbetet, säger Anna Hallberg (S),

utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor.

Hon menar att det är Norges ansvar att lösa problematiken, eftersom det ”drastiska beslutet” kom från det hållet.

Nordenministern menar också att åtgärden är en del av ett större problem; ett bristande krissamarbete under pandemin.

– Jag tror att vi tidigare har tagit samarbetet för givet, och att vi inte kunnat förutse hur det skulle fungera under en kris. När krisen kom så tänkte vi inte på Norden, utan vi tänkte i termer av nationell krishantering. När solen skiner fungerar samarbetet, men inte när det regnar och är oväder.

Ministern driver därför frågan att Norden ska utforma ett gemensamt förhållningssätt – ett slags uppförandekod – som bland annat säkerställer att eventuella gränsstängningar framöver först förankras

hos grannarna. Med förbehållet, påpekar hon, att varje land i slutändan har rätt att fatta suveräna beslut.

– Vi måste ha en modell för hur vi samverkar inför beslut om gränshinder. Ha dialoger då vi överblickar och försöker minimera konsekvenserna, och tar ansvar för dem.

– Nu ser vi också exempel på sociala motsättningar, en ”vi och dem”-känsla i Norden. Jag fortsätter att driva och hoppas gå i mål med den här gränssamverkansmodellen.

Omkring två miljoner människor bor längs gränserna i Norden och tiotusentals nordbor arbetspendlar under normala omständigheter över gränserna. En öppen arbetsmarknad och få barriärer är två hörnstenar i samarbetet länderna emellan. För knappt två år sedan enades de nordiska statsministrarna kring målet att Norden ska bli världens mest integrerade region.

– Den visionen känns allt längre bort, vilket är allvarligt både kort- och långsiktigt. Det sätter spår i de mellanmännsliga relationerna.

DN i går.

Jenny Nyman

jenny.nyman@dn.se

BAKGRUND.

Gränsen mellan Norge och Sverige har varit stängd sedan den 29 januari. Tusentals svenskar som gränspendlar har därmed stått utan jobb och a-kassa.

I fredags meddelade den norska regeringen att arbetspendlare från och med 1 mars får passera gränsen. Beslutet inkluderar dock enbart dagspendlare och förutsätter att de kontinuerligt testar sig för covid-19. Däremot är veckopendlare fortsatt stoppade.

28 Sparkad militärchef räddas kvar

Armenien. President Armen Sarkisian vägrar att ställa sig bakom avskedandet av Armeniens generalstabschef.

Premiärminister Nikol Pasjinians gav militärledaren Onik Gasparjan sparken i torsdags sedan militären uppmanat Pasjinian att avgå. Beslutet måste dock undertecknas av presidenten, som anser att det bryter mot grundlagen.

Militären har vädrat starkt missnöje med premiärministerns hantering av den blodiga konflikten om utbrytarregionen Nagorno-Karabach i Azerbajdzjan i fjol.

TT-Reuters

28 Kidnappade uppges nu vara fria

Nigeria. De 38 personer som i mitten av februari fördes bort från en internatskola i Kagara i Nigeria har nu frigivits, meddelar delstaten Nigers guvernör.

Gruppen består av 24 elever, skolanställda och några anhöriga. De togs tillfånga när beväpnade gärningsmän stormade lärosätet, som ligger i de centrala delarna av landet. En pojke dödades i samband med kidnappningen.

TT-Reuters

28 Kvinna ihjälskjuten i Myanmar

Myanmar. Protester mot militärstyret skakade flera städer i Myanmar under lördagen. I Monwya, i de centrala delarna av landet, rapporteras en kvinna ha skjutits till döds. Detta efter att polis försökte stoppa demonstrationer med hjälp av vattenkanoner.

I Myanmar's största stad Rangoon försökte polis skingra prodemokratiska aktivister och jaga bort journalister.

TT-AFP-Reuters

28 En extraordinär upptäckt som ökar vår förståelse för den antika världen.

Massimo Osanna, avgående chef för de arkeologiska utgrävningarna vid Pompeji, om att man hittat en ceremoniell, romersk, fyrhjulig vagn vid det som en gång var en villa utanför den antika staden som ödelades av ett vulkanutbrott år 79.

TT-Reuters

28 Ambassadörer hedrade mordoffer

Ryssland. Hundratals ryssar och utländska diplomater uppmärksammade att det på lördagen var sex år sedan den ryska oppositionspolitikern Boris Nemtsov - mördades.

Ambassadörerna från USA, Storbritannien och ett antal EU-länder fanns bland de hundratals som samlades kring den inofficiella minnesplats som mordplatsen har blivit.

TT

28 Evakuering efter jordskred i centrala Oslo

Norge. Fyra bostäder har evakuerats efter att ett jordskred gått i centrala Oslo. Skredet drog fram mellan Telthusbakken och Gamla Akers kyrkogård, cirka 500 meter från stortinget. Polisen befarar inte att någon människa ska ha dragits med.

TT-NTB

28 Auckland stängs efter oklart covidfall

Nya Zeeland. Nya Zeelands största stad Auckland kommer att stängas efter att ett covidfall med okänt ursprung uppdagats där. Nedstängningen inleds på söndag och ska pågå i sju dagar, meddelar premiärminister Jacinda Arden.

TT-Reuters

28 Svårt för östeuropéer att få toppjobben i EU

Att vara från Väst- eller Sydeuropa underlättar om du ska bli hög EU-chef, visar en färsk - rapport.

Central- och Östeuropa har i stället särskilt låg representation bland höga direktörer.

I toppgarnityret som nu styr EU finns inte en enda som har sina rötter öster om Hannover. De fem högsta posterna är besatta av Tyskland, Belgien, Italien, Frankrike och Spanien. Louis Drounau, som grundat European Democracy Consulting, ser detta som ett demokratiskt problem. I en rapport har han gått igenom vilka nationaliteter som innehar de 89 högsta chefsposterna i EU:s institutioner, rådgivande organ och byråer.

– Väst- och Sydeuropa dominerar ledarskapsposterna. Så har det varit historiskt och så fortsätter det att vara på de positioner vi undersöker. Central- och Östeuropa är helt klart underrepresenterade och det ser inte ut att bli mycket bättre.

Louis Drounau talar hellre om regioner än om länder. Det finns så pass många små länder inom EU att av- eller tillsättningar på de högsta chefsnivåerna ger kraftiga utslag för enskilda länder mellan åren.

I kartläggningen är de 27 EU-länderna indelade i fem regioner. De baltiska länderna ingår tillsammans med Polen, Rumänien och Bulgarien i Östeuropa. Central-europa omfattar Tjeckien, Slovakien, Ungern, Slovenien och Kroatien. Dessa elva länder representerar tillsammans 40 procent av EU:s medlemsstater och 20 procent av befolkningen, men har sedan 2016 bara fått cirka 14 procent av chefstillsättningarna. Om jämförelsen sträcker sig till 2004, året då EU fick tio nya medlemsländer, är andelen ännu lägre.

Påtagligt är också att cheferna från Central- och Östeuropa i betydande utsträckning finns vid EU:s byråer, motsvarande de svenska statliga verken, och inte på poster med politiskt stort inflytande.

– Ju längre den här trenden fortsätter desto mer göder du nationalisterna i Central- och Östeuropa som säger att EU bestämmer över dem och att de behöver försvara sina länders intressen gentemot EU. Det handlar om demokrati och representation, säger Louis Drounau.

Han konstaterar, lite besviket, att EU-kommissionen inte hört av sig med synpunkter på hans rapport medan den blivit uppmärksam i Polen och Ungern.

Drounau anser dock att det inte är en medveten diskriminering.

– Men statistiken visar att det hjälper att ha varit medlem länge i EU och att vara från ett folkrikt medlemsland, särskilt ett med ekonomiskt tyngd.

Central- och Östeuropa består, med undantag av Polen och Rumänien, av jämförelsevis små länder.

Gertrud Ingestad, generaldirektör för hr inom EU-kommissionen, delar uppfattningen att det är ett demokratiskt problem med underrepresentation från dessa regioner på chefsnivå.

– Vi har kartlagt var dessa nationaliteter finns, vi har kontakt med ländernas ambassadörer och vi har satt i gång flera åtgärder för att nå ut till de här personerna, säger hon.

Gertrud Ingestad märker att anställda från Central- och Östeuropa inte är lika aktiv i olika nätverk och att alla inte får stöd av sitt hemland.

– Vi kan inte ha tillit till alla medlemsstater. Eftersom vissa anställda tror att de inte får stöd av sin regim måste vi övertyga dem om att de kan ta sig fram av sin egen kraft.

Hon vill inte närmare gå in på vilka medlemsländer det är problem med. Att inte ha stöd av sitt hemland kan

vara ett stort bekymmer. En anställd vid en väst-europeisk EU-representation säger till DN att det krävs mycket lobbying från olika håll, däribland hemnationen, för att få in sina kandidater på viktiga chefsposter.

Ett fall som är känt offentligt är när nya åklagarmyndigheten Eppo sökte generaldirektör. En av kandidaterna var rumänskan Laura Kövesi, populär chef för landets korruptionsmyndighet. Hon drog på löpande band tjänstemän och politiker inför rätta och fick till slut sparken. Dåvarande regeringen motarbetade hennes kandidatur. I stället agerade det rumänska civilsamhället, rumänska EU-parlamentariker och många andra, vilket resulterade i att Frankrike till slut drog tillbaka sin kandidat till förmån för Kövesi.

En anställd vid en östeuropeisk EU-representation säger att man lobbar för sina kandidater och regelbundet tar upp frågan om underrepresentation.

– Vi är inte glada över situationen. Även om vi kommer från en region med annan historisk bakgrund kan vi bidra till det gemensamma och bredda perspektiven. Vi vill känna oss inkluderade och att vi är en del av beslutsfattandet, säger personen som hänvisar till att frågan är känslig och därför vill vara anonym.

Pia Gripenberg

FAKTA. DE HÖGSTA POSTERNA

Vid ett toppmöte i juli 2019 gjorde EU:s stats- och regeringschefer upp om vilka som skulle få toppjobben:

Ursula von der Leyen, ordförande EU-kommissionen, Tyskland.

Charles Michel, ordförande Europeiska rådet, Belgien.

Christina Lagarde, ordförande Europeiska centralbanken, Frankrike.

Josep Borrell, EU-kommissionens utrikeschef, Spanien.

Till detta valde Europaparlamentet David Sassoli, Italien, till talman.

02 ”Vaccinsjabblet visar att

EU måste bli vassare”

Om EU inte fokuserar på att göra färre saker men bättre är risken stor att man inte lyckas bättre med vare sig klimatet eller tillväxten än med vaccinuppköpen. Sverige bör nu ta tåten bland länder som står emot att delegera fler fluffiga uppdrag till EU. I en ny rapport visar vi hur Sverige kan göra det, skriver Stefan Fölster.

DN. DEBATT 210302

EU:s regeringar överlät upphandlingen av coronavaccin till en avdelning i Bryssel vars huvudsakliga kompetens var märkning av livsmedel. Detta är bara ett av många exempel på uppdrag som den svenska och andra regeringar delegerat till EU utan att kräva en resultatutvecklad organisation. Det

sinkar inte bara européer. Värre är att demokrati och rättsstatlighet framstår som mindre lyckosamt i världen. I en ny rapport visas hur Sverige kan gå i tåten för länder som kräver ett EU som levererar och ses som förebild.

För Sveriges del har vinsterna av EU-medlemskapet blivit betydligt större än väntat. Framöver överskuggas dock ekonomiska vinster av ett pressande behov av att värna demokratin. Enbart 8 procent av världens befolkning lever i fullvärdiga demokratier, många av dessa inom EU. Tillit till styrelseskick byggs enligt övertygande forskning av att offentliga institutioner levererar. Världens förtroende för demokrati som styrelseskick hänger därför på att EU lyckas uppvisa resultat.

Det gör EU i dag endast fläckvis. Föga uppmärksammat var till exempel EU:s initiativ som gav upphov till den mRNA-baserade teknik som de snabbaste covidvaccinen bygger på. Ett pris på två miljoner euro utlystes år 2012 till den som först kom på ett alternativ till traditionell vaccinproduktion,

vilket fick många läkemedelsbolag att ta sjumilasteg. Sedan ryckte EU undan mattan för sin egen framgång med en amatörmässig vaccinupphandling.

En parallell är att EU:s konkurrenspolitik är ett föredöme i världen, men sedan misslyckas tillväxtpolitiken i övrigt. Tillväxtprogrammet Lissabonstrategin och dess efterföljare har hittills inte vänt EU:s svaga tillväxt, ofta på grund av att opportunistiska slagord tränger undan resultatfokus. Ursula von der Leyen påstod till exempel nyligen att klimatsatsningar i sig garanterar tillväxt: "The European Green deal is our new growth strategy." Detta står i direkt i strid med forskningslitteraturen och vad EU-kommissionen själv räknar fram. Tvärtom behövs större tillväxtpolitiska reformer för att betala höjda klimatambitioner.

I EU:s vitbok från 2017 utmålade Jean-Claude Juncker en framtidsvision under rubriken "doing less more efficiently", att göra färre saker men bättre. Där förordades ett upptrappat EU-arbete inom säkerhet, innovation, handel, klimatpolitik och digitalisering.

Samtidigt skulle EU dra sig tillbaka från områden där man haft mindre framgång, till exempel regional utveckling, hälso- och sjukvårdsfrågor, arbets- och socialpolitik såvida de inte direkt berör den inre marknadens funktion. EU bör inte slösa energi på att försöka förbättra vad länderna ändå själva gör, utan bör fokusera på vad som annars inte görs alls.

I praktiken har den svenska regeringen ofta valt den motsatta linjen. Till exempel drev regeringen på EU:s yviga sociala pelare – och blev sedan tagen på sängen när EU med den som grund vill lagstifta fram en minimilön i strid med den svenska modellen. En svensk regering som vill driva på för ett mer resultatinkänt EU bör naturligtvis också gå före med gott exempel på hemmaplan.

I den nya rapporten utvecklas omvälvande, men inte omöjliga, förslag som skulle göra EU mycket mer slagkraftigt:

1 Inför en övergripande princip att enbart betala för resultat. EU-byråkratin försöker med föga framgång

kontrollera utbetalningar. Det misslyckas därför att många stödprojekt är svårutvärderade och det är normalt omöjligt att få tillbaka pengar i efterhand. EU-medel bör främst slussas till projekt där betalning kan ske för synliga resultat.

2 Byt mer innovationsstöd från anslag till betalning för resultat. Många studier visar att traditionellt anslagsfinansierad universitetsforskning står för en mycket liten andel av viktiga innovationer. I stället var det betalning för resultat i form av EU:s framgångsrika innovationspris som till exempel drev fram snabbutvecklade vacciner. I USA har metoden använts i stor skala. De så framgångsrika techbolagen har haft stor draghjälp av innovationerna som kommit fram.

3 Regionalpolitik – enbart till det som fungerar. Ungefär en tredjedel av EU-medel satsas på regionalpolitik. Flera studier finner dock att enbart den delen som finns i den så kallade Sammanhållningsfonden fungerar. Den finansierar främst infrastruktur i fattigare EU-länder. Förklaringen tycks just vara att infrastrukturprojekt i

form av en järnväg eller en vattenreningsanläggning lätt kan verifieras. De andra delarna av regionalpolitiken bör slopas för att lämna mer pengar till klimatpolitiken.

4 Resultatinriktad klimatpolitik. EU ansvarar för det framgångsrika systemet för utsläppsrättigheter. Därtill vill EU i den så kallade ”Green deal investment plan” mobilisera investeringar på över en tusen miljarder euro under 10 år. Risken är stor att pengarna slösas på projekt i befintlig teknik som skulle genomförts ändå. EU själv illustrerar med modernisering av elsystem, fjärrvärme och solpaneler – investeringar som redan är lönsamma.

I stället bör EU satsa på sådana ”gamechangers” som IPCC anser nödvändiga, en storskalig ökning av elproduktion för industriomställning samt koldioxidlagring, CCS. EU har i dag ingen genomtänkt strategi eller policyinstrument för någondera. Ett resultatinriktat EU bör satsa stort på forskning och utveckling av klimatvänliga teknologier, inte minst CCS och en ekonomisk mekanism för dess införande.

Denna kan bestå av en koldioxidpremie till dem som fångar in växthusgaser och återför dem till jorden.

5 Vrid jordbrukspolitiken från inkomststöd till klimatnytta. Fyrtio procent av EU:s utgifter går till jordbruket. Större delen av detta, åtminstone arealstöden, bör omvandlas till en omvänd koldioxidskatt. Den ger en subvention till den som odlar sådan biobränsle vars koldioxidutsläpp återförs till marken. Bönder skulle då få betalt för produktion genom att sälja biomassa till energibolag som utvinnet värme och el och sedan sköter koldioxidlagringen.

6 Acceptera inte stöld av EU-medel. En del EU-länder blockerar villkor om demokrati och rättsstatlighet, vilket lett till strid och i slutändan kompromiss om fördelning av medlen i den så kallade Återhämtningsfonden. Inför förhandlingar om framtida budgetar och stödpaket bör Sverige gå i spetsen för en plan B. Givarländerna kan enligt den skapa en Resultatfond vid sidan om EU. I denna Resultatfond skulle deltagande länder med enkel majoritet bestämma vilka krav som ska ställas. Europa

måste på det sättet kunna gardera sig mot att några länder avvecklar demokratin. Även större EU-länder som Italien är faktiskt i farozonen.

Med nuvarande kurs är risken stor för att EU inte lyckas bättre med vare sig klimatet eller tillväxten än med vaccinuppköpen. Ändå avgör EU:s förmåga att leverera hur världens folk värderar demokratiska och rättssäkra styrelseskick. Därför bör Sverige ta taten bland länder som står emot att delegera fler fluffiga uppdrag till EU, och i stället driver på för en smalare, vassare, resultatriktad union.

FAKTA. RAPPORTEN

Rapporten som artikeln bygger på heter ”Detta vill vi med EU – sju förslag för en union som lyckas med tillväxt och demokrati” och ges i dag, tisdag, ut av tankesmedjan Frivärld.

Stefan Fölster, chef och grundare till tankesmedjan Better future economics

Tankesmedjan är oberoende och inriktad på att analysera framtida risker och möjligheter för världens ekonomier som forskning baserad på historiska data riskerar att missa

02 De räds inte fängelse i sin kamp mot Putin

Håller Ryssland på att få en politisk generation som vänder sig mot Putin?

Unga människor som kan sina rättigheter och demonstrerar på gatorna. Nätter i illaluktande häkten, säkerhetstjänsten som förföljer en på gatan, husundersökningar – inget skrämmer dem.

Målet är att besegra Putin i val.

– Jag fick sexton dygn i häktet.

– Jag fick tre.

– Amatör!

För några veckor sedan kom Denis Lugovskij och Marina Matsapulina ut ur häktet. Han greps på

demonstrationen mot Putinregimen i Sankt Petersburg den 23 januari. Hon åtta dagar senare. När de jämför sina erfarenheter är tonen prosaisk.

– Första natten var hemsk. Jag satt tolv timmar inlåst i en sal medan de bestämde vad de skulle göra med mig. Sedan hamnade jag i apburen med sängar bestående av en stålhylla utan sängkläder och stinkande toalett. Därefter flyttades jag till en *spetsprijomnik* för att sitta av mitt tredagarsstraff. Där var förhållandena helt okej, säger 29-åriga Marina Matsapulina.

– Jag fick sitta i en iskall *avtozak* i fyra timmar innan de förde mig till apburen. Sedan fick jag först sju och därefter tio dygn i *spetsprijomnik*, säger Denis (26).

Matsapulina och Lugovskij använder sakkunnigt de ryska fängelsetermerna, som är en del av jargongen för dem som går på oppositionens demonstrationer mot Putin. Många av dem är svåra att översätta direkt. Först blir demonstranterna inlåsta i bussar, som kallas *avtozak*. Därefter hamnar man i apburen, det vill säga polisarresten, över natten. Då man fått sitt straff flyttas

man över till *spetsprijomnik*, det tillfälliga häkte där man i Ryssland sitter av så kallade administrativa straff. Det betyder korta fängelsestraff för mindre förseelser.

All denna terminologi är en del av verkligheten för den nya urbana ryska generationen, som deltar i demonstrationer mot Putinregimen. De kan sina rättigheter, och vet till exempel att polisen enligt lagen inte har rätt att ta fingeravtryck på någon man bara förhör. De vet hur man hittar jurister som hjälper demonstranterna på frivillig basis för att kunna överklaga sitt straff efteråt. De vet hur man känner igen så kallade *e-sjniki*. Så kallas personer som jobbar för inrikesministeriets avdelning för kampen mot extremism.

– De är ofta svartklädda och följer efter en, filmar en med kamera, säger Marina Matsapulina.

Hon jobbar som webbdesigner i Sankt Petersburg. Hennes arbetsgivare har förståelse för att hon går på demonstrationerna och hon fick behålla både sin lön

och sina semesterdagar, trots att hon var frånvarande från jobbet i tre dagar medan hon satt av sitt straff.

Denis Lugovskij är frilansande civilingenjör. Bägge är politiskt aktiva i Libertarianska partiet, ett ultraliberalt parti som inte har lyckats registrera sig i Ryssland.

Just nu har demonstrationerna mot Putinregimen i Ryssland tagit en paus. Efter de två riksomfattande manifestationerna den 23 och 31 januari för att den fängslade oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj ska frias sitter över 11 000 personer gripna i Ryssland. Navalnyjs team har meddelat att demonstrationerna återupptas i vår.

Men det viktiga för Marina och Denis är inte bara demonstrationerna. Det är också att delta i politiska val. De förbereder som bäst sina kampanjer inför kommunalvalet till Sankt Petersburgs stadsfullmäktige i höst. Samtidigt hålls även dumaval, enligt planerna den 19 september. Nu ser de sin chans att rubba Putinregimen genom att använda sig av demokratiska instrument.

I Ryssland har valda församlingar för länge sedan förlorat sin legitimitet. Rösträkningen manipuleras och oppositionen tillåts inte delta. Men sedan Navalnyj började gå in för devisen ”rösta smart”, det vill säga att rösta organiserat på andra partier än Putinpartiet Enade Ryssland, har oppositionen haft framgångar dels i Moskvas stadsfullmäktigeval, dels i Novosibirsk, Tomsk och Irkutsk. Och nu ser Marina och Denis sin chans att rida på protestvågen.

– Efter de här demonstrationerna och alla gripanden finns ett tydligt protesthumör bland väljarna. Det gäller att ta vara på det. Folk som är mot Putin brukar inte rösta, men nu finns det en chans att de gör det, säger Marina.

Både hon och Denis tänker ställa upp i kommunalvalet. En viktig förutsättning för att de ska ha en chans är att man rekryterar tillräckligt många valobservatörer för att om inte eliminera, så åtminstone begränsa fusket.

På Aleksej Navalnyjs kontor i centrala Sankt Petersburg är det precis vad stabschefen Irina

Fatianova för tillfället planerar – att rekrytera valobservatörer.

– Vi har fått in 500 ansökningar om att bli volontärer under de senaste veckorna. Jag har aldrig varit med om något liknande. Det är en enormt viktig resurs eftersom vi behöver valobservatörer, säger Irina Fatianova.

Navalnyj-stabens kontor i Sankt Petersburg ligger några stenkast från Isakskyrkan. Irina sitter bakom ett skrivbord i den öppna studion med glasväggar. Hon är på gott humör och full av stridslust efter att ha tillbringat femton dagar i häkte som straff för att ha organiserat olagliga demonstrationer.

– Nu befinner vi oss på en våg uppåt. Det viktiga nu är inte bara att gå ut på gatan, utan också att satsa på valet i september, både дума- och stadsfullmäktigevalet. Samtidigt måste vi fortsätta kampen. Det kommer att vara en massa demonstrationer i sommar och det blir en bra upptakt till valet.

Irina Fatianova tänker själv ställa upp som kandidat i kommunalvalet. Hon håller nu på och förhandlar med olika partier för att kunna ställa upp på deras listor. (Bara partier som redan har mandat i stadsfullmäktige slipper det tidskrävande jobbet att samla in 4 500 namnunderskrifter för att få ställa upp i valet.)

– Samtidigt jobbar vi för att hjälpa dem som sitter i häkten och för att överklaga rättens beslut. Vi har ett system med frivilliga som väntar utanför häktena för att skjutsa hem folk när de kommer ut, ofta mitt i natten. Vi har frivilliga jurister som ger gratis advokathjälp och psykologer som ger samtalsterapi. Folk donerar böcker och mat till häktena. Det är många som inte vågar gå på demonstrationerna, men som vill hjälpa på andra sätt.

Samtidigt som oppositionen har vunnit en moralisk seger är man mycket medveten om styrkeförhållandena. Kreml sitter inte bara på våldsmonopolet. Dessutom har man fria händer att på alla tänkbara sätt sätta käppar i hjulet för

oppositionen. Marina Matsapulina säger att hon inte är optimist inför valet i höst.

– De kommer att göra allt för att hindra oss. Varenda oppositionskandidat som går att stoppa blir stoppad. Men vi kan ändå inte låta bli att fortsätta med vad vi gör. Vi bor i det här landet, det är värt ansträngningen.

Medan vi sitter och pratar stiger en dam upp från grannbordet. Innan hon går kommer hon fram till vårt bord och klappar Marina och Denis på axeln.

– Det är skrämmande, allt ni berättar. Men jag stöder er. Bravo!

Anna-Lena Laurén

02 Anastasia Romanova: ”Jag försökte se poliserna i ögonen, men de var inte människor”

Många ryska ungdomar har gripits på mycket oklara grunder under demonstrationerna. Ett sådant fall är 21-åriga Anastasia Romanova i Sankt Petersburg. Hon berättar för DN vad hon var med om.

Jag studerar journalistik och har varit med och grundat den oberoende sajten Razvilka här i Sankt Petersburg. Vårt mål var att skriva reportage om mänskliga historier och sociala problem. Vi ville inte skriva om politik, men i dagens Ryssland går den inte att undvika. Att vägra befatta sig med politik är som att befinna sig i ett mörkt rum med monster som nafsar en i fötterna och låtsas som om allt är normalt.

Jag hade aldrig deltagit i en demonstration, men den 31 januari visste jag att jag måste göra det. Annars kan jag inte vara kvar i mitt yrke. Journalister ska vara på plats när de viktigaste sakerna i landet händer. Jag gick ut på demon och hade med mig en ryggsäck med te, frukter och extra telefonbatterier. Jag trodde inte att jag skulle bli gripen men visste att risken fanns, därför utrustade jag mig.

Demonstrationen hade tagit slut och jag var på väg för att träffa min man när jag av misstag hamnade i en avspärrning. Vi var ett tjugotal personer som hamnade där. Poliserna sade att de strax skulle öppna grindarna och vi skulle få gå hem. Men plötsligt anlände kravallpoliserna, Omon, och omringade oss. De började slå på sina sköldar för att injaga skräck. Vi stod där fredligt och de fick order om att knuffa ihop oss på trottoaren med våld. Det gick inte att få ögonkontakt med dem, jag försökte se dem i ögonen och det var som att se in i ett djurs ögon. Jag kände en skräck som är svår att förklara – man inser att de kan göra vad de vill med en, fast man inte har gjort något fel.

Jag fördes till polisstationen och satt där i sju timmar. Nu är jag kallad till rättegång den 12 mars. Jag anklagas för att ha brutit mot sanitära normer, det vill säga coronaregler. Jag kan få böter, men också fängelse. När jag går dit blir jag tvungen att ha alla mina saker med mig, för blir det en fängelsedom verkställs den omedelbart.

En kollega till mig på Razvilka har uteslutits från journalistiska fakulteten på grund av sitt deltagande i demonstrationer. Den risken får jag också räkna med.

Anastasia Romanova

02 Historisk dom mot Sarkozy – comeback nu osannolik

Paris. Frankrikes expresident Nicolas Sarkozy döms till tre års fängelse, varav två villkorligt, för korruption och mutbrott.

Det är första gången som en tidigare fransk president döms för ett så allvarligt brott. Om - Nicolas Sarkozy haft några planer på att göra politisk comeback, lär han nog skrinlägga dem nu.

KOMMENTAR

Den 66-årige Sarkozy befanns på måndagen skyldig till att ha försökt muta sig till information om en utredning om illegala kampanjbidrag 2007, då han valdes till president.

I utbyte mot information ska expresidenten via sin advokat ha lovat en domare en prestigefyllt tjänst i Monaco – ett jobb som domaren aldrig fick.

Men det finns starka bevis för att ”en korruptionspakt” ingåtts, menar domstolen, vilket enligt fransk lag kan ge upp till tio års fängelse.

Åklagaren hade yrkat på fyra år. Domen ger dock expresidenten tre års fängelse, varav två villkorligt.

Sannolikt kan Sarkozy förhandla sig till elektronisk fotboja och husarrest i ett år, i stället för fängelse. Trots det får domen anses vara smått historisk.

Det är första gången som en fransk tidigare president döms för ett så pass allvarligt brott. Det kan så klart ses som pinsamt för landet – men också som ett tecken på att något faktiskt är på väg att förändras.

I många år har misstänkta korruptionsaffärer haft en tendens att dras i långbänk. Med hjälp av skickliga advokater och kontakter har mäktiga politiker ofta

blivit friade eller fått se sina processer rinna ut i sanden.

Expresidenten Jacques Chirac dömdes 2011 till villkorlig dom för att ha slussat offentliga medel till partikassan under sin tid som borgmästare i Paris (1977–1995). Men Chirac var då vid så dålig hälsa att han aldrig ens behövde närvara i rättegångssalen – och domen kom som en överraskning, för till och med åklagaren hade yrkat på ett frikännande.

Denna gång har Sarkozys advokater fått kämpa med näbbar och klor. Domen kommer att överklagas, så rent rättsligt är saken inte över. Men de politiska konsekvenserna är omedelbara.

Nicolas Sarkozy har nu fått en fängelsedom. Det gör det svårt, för att inte säga omöjligt, att göra politisk comeback i nästa års presidentval, vilket många misstänkt att han har övervägt.

Sarkozys högerparti Republikanerna söker med ljus och lykta efter en kandidat som på allvar kan ta upp

kampen med Emmanuel Macron och högerextrema Marine Le Pen. En av få högerpolitiker som anses vara tillräckligt populär för att göra det är just Nicolas Sarkozy.

Han är både hatad och älskad bland fransmännen – men åtnjuter också många konservativa väljares gunst. Att Emmanuel Macron tagit tydliga steg åt höger det senaste året har inte bara att göra med att Marine Le Pen ser ut att bli hans främsta utmanare, utan också med oron för att Sarkozy – eller en annan högerkandidat – ska dyka upp och förändra schackbrädet snabbt.

Sedan korruptionsskandalen kring högerkandidaten François Fillon i förra valrörelsen har Republikanerna gått kräftgång. De har fortfarande inget självklart namn inför valet 2022.

Förra sommaren dömdes Fillon – som för övrigt var Sarkozys premiärminister under dennes tid som president – till fem års fängelse, varav tre villkorligt,

för att ha skapat fiktiva anställningar åt sin fru och parets barn.

Måndagens dom riskerar därför att ge Republikanerna stämpeln som något av ett näste för korrupta politiker. Dessutom är det långt ifrån slutet på rättsprocesserna mot Sarkozy.

En utredning pågår om misstänkt illegala kampanjbidrag från bland andra Libyens förre diktator Muammar Khaddafi inför valet 2007. I januari blev det därtill känt att Sarkozy utreds av franska finanspolisen för att han under flera års tid utfört konsultuppdrag för ett ryskt försäkringsbolag som ägs av två ryska oligarker.

Expresidenten nekar till samtliga brott – och om det är något Sarkozy gjort sig känd för, så är det att han inte ger sig i första taget.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

02 EU-sanktioner mot fyra ryssar som fått Navalnyj inlåst

EU kommer att införa sanktioner mot fyra ryska medborgare som man anser är inblandade i fängslandet av oppositionsledaren Aleksej Navalnyj.

Enligt samstämmiga medieuppgifter är de fyra personerna: Igor Krasnov, riksåklagare, Viktor Zolotov, chef för Nationalgardet, Aleksandr Bastrykin, chef för landets mäktiga utredningskommitté Sledkom, samt Aleksandr Kalasjnikov, chef för Rysslands federala kriminalvård FSIN.

Beslutet om sanktioner togs på måndagen av EU-ländernas 27 ambassadörer i Bryssel och ska bekräftas med så kallad skriftlig procedur senare i veckan. Sanktionerna innebär att de fyra får inreseförbud till

EU samt eventuella ekonomiska tillgångar i unionen frysta.

Sedan tidigare har EU infört sanktioner mot ryska medborgare kopplade till kriget i Ukraina. Detta är första gången som ett sanktionsbeslut tagits utifrån EU:s nya ramverk om allvarliga människorättsövergrepp, vardagligt kallad Magnitskijlagen efter en advokat som avled i ryskt fängelse 2009.

Pia Gripenberg

02 Undantagstillstånd under tre veckor

Finland. Den finska regeringen inför undantagstillstånd den 8–28 mars. Det görs för att ha juridisk möjlighet att bland annat stänga restauranger, skolor och transporter efter den kraftiga ökningen av coronaviruset i landet.

Statsminister Sanna Marin vädjar till medborgarna om att ”undvika sociala sammankomster, hålla fysisk distans och använda munskydd, skriver nyhetsbyrån SPT.

Smittspridningen har ökat kraftigt i flera finska regioner de senaste två veckorna. Hittills har landet 742 dödsfall. För närvarande vårdas 210 personer på sjukhus för covid-19.

Juan Flores

juan.flores@dn.se

02 Världen vänder ryggen åt Jemen – FN tvingas skära ned sin insats

Jemen, ett av världens fattigaste länder, håller på att duka under i krig, hungersnöd och torka. Men omvärlden är ovillig att ge FN bidrag för att hjälpa Jemens folk. Det visade sig vid måndagens Jemenkonferens i Stockholm.

– Detta är en dödsdom för Jemen, säger FN:s generalsekreterare António Guterres.

FN och den svenska regeringen höll på måndagen en så kallad givarkonferens i Stockholm, riktad till världsorganisationens 193 medlemsländer. Målet var att samla in 3,4 miljarder dollar (nära 33 miljarder kronor).

Men omvärlden lyckades bara skaka fram hälften, eller 1,7 miljarder dollar. Det upprepar mönstret från förra årets insamlingsdrive, då FN fick ihop 1,2 miljarder dollar. Också den summan var hälften av vad FN hoppats på.

En besvikelse, tycker FN-chefen António Guterres om måndagens utfall. Nu tvingas FN att stänga eller krympa biståndsprojekt som barnhälsovård, undervisning och vattenrening:

– Att skära ned i biståndet (till Jemen) är som en dödsdom.

Representanter för en lång och brokig rad av FN:s medlemsnationer yttrade på mötet djupsinniga och allvarsamma ord om krisläget i Jemen, sittande i sina respektive länder – mötet var helt och hållet virtuellt.

Den norske diplomaten Jan Egeland, generalsekreterare i hjälporganisationen Norska flyktingrådet (NRC), hade hjärtskärande syner från fältet att förmedla:

– Jag mötte en liten flicka, Kadja. Jag trodde att hon var tre, högst fyra år gammal. Hennes mamma berättade att hon fyllt nio, men Kadja är så försvagad av hunger att hon inte orkar gå, mamman får bära henne. Mamman har förlorat fem barn som dött av hunger.

– Jag har talat med människor som lever av matrester de hittar på soptippen... men också där är det svårt att hitta något att äta. Folk lever under helt omänskliga förhållanden. Sådant här borde inte få hända år 2021, sade Egeland.

Men Jan Egelands larmrapport bevekade alltså inte givarna att lätta tillräckligt mycket på plånboken för Jemens skull.

Erik Ohlsson

02 Förslag om vaccinpass i mars

EU. Redan inom en månad kommer konkreta förslag om hur ett vaccinpass kan se ut. Det lovar EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen i ett framträdande inför tyska konservativa EU-parlamentsledamöter på måndagen, enligt nyhetsbyrån Reuters.

Flera stora turistländer i södra Europa trycker på för att få till stånd någon form av vaccinpass eller -certifikat för att underlätta resandet efter coronapandemin.

I förra veckan enades EU:s stats- och regeringschefer om att låta EU-kommissionen samordna vilka uppgifter som bör finnas med.

TT

02 Suu Kyi anklagas för nytt brott

Myanmar. På måndagen riktades allt ljus mot den fängslade ledaren Aung San Suu Kyi som när hon framträdde i rätten, via videolänk, tycktes vara vid god vigör.

Suu Kyi anklagas av militärjuntan för illegal import av kommunikationsutrustning och för att ha brutit mot pandemiregler. Hon sattes i husarrest vid kuppen den 1 februari.

En ny anklagelsepunkt har tillkommit, med den ungefärliga innebörden: offentliggörande av information som kan orsaka rädsla eller oro.

TT-AFP-Reuters

02 Moskvabörsen håller öppet längre

Moskvabörsen öppnar nu tre timmar tidigare än förut från och med i dag, den 1 mars. Redan klockan fem, svensk tid, drar handeln i gång.

Syftet är att täcka fler tidszoner och öka likviditeten. Moskvabörsen vill nu attrahera asiatiska investerare.

TT-Reuters

03 Ledare: Orbán och Kaczyński har straffat ut sig ur EU

Den europeiska striden mellan demokrater och autokrater är på väg in i ett nytt skede. På onsdagen väntas den borgerliga EPP-gruppen i EU-parlamentet ändra sina stadgar så att ett medlemsparti kan uteslutas med enkel majoritet. Udden är entydigt riktad mot Ungerns regerande Fidesz. Och dess ledare Viktor Orbán har förklarat att han i så fall hellre tågar ut självmant.

Det är på tiden. Fidesz togs emot med öppna armar av EPP vid EU:s östutvidgning i början av 2000-talet. Naturligtvis är det tragiskt att Orbán har förvandlat sitt parti till en nationalistisk sörja dominerad av hans auktoritära världsbild, men hoppet är ute om en renässans för dess liberala ådra.

Sveriges moderater och kristdemokrater, som också ingår i EPP, vill kasta ut Orbán. För två år sedan stängdes Fidesz av från gruppen, men särskilt Angela Merkels CDU har försökt undvika en total brytning. Det snöda motivet har varit röster i EU-parlamentet. Men det har också tagit emot att erkänna att utvecklingen gått snett i flera länder som förr låg på andra sidan järnridån.

Tyvärr går det inte att blunda längre. Sedan Viktor Orbán kom till makten för drygt tio år sedan har han fört Ungern i en obehaglig riktning.

Han har systematiskt tagit kontroll över rättsväsendet och förvandlat det till ett regeringsorgan. Tv och radio har blivit propagandakanaler, tidigare oberoende medier har köpts upp av Fidesz vänner. Vallagarna har ändrats till det styrande partiets förmån. Orbáns kompisar tillåts sko sig på allmänna medel.

En parallell process pågår, med viss eftersläpning, i Polen sedan Jaroslaw Kaczynskis nationalkonservativa PIS vann valet 2015.

Domstolarnas oberoende har undan för undan monterats ned. Televisionen drivs i regeringens regi, och även här attackeras det fria ordet oförtrutet. I höstas köpte ett statligt oljebolag större delen av landsortspressen. Och i februari belades privatägda tidningar med en annonsskatt, en strypsnara som skylls på statsbudgetens behov i coronatider.

I både Ungern och Polen pågår ett nationalistiskt projekt för att likrikta kulturen, skolorna och samhället i stort. Sloveniens regeringsparti SDS låter sig inspireras till angrepp mot yttrandefriheten, och fler efterföljare kan befaras.

SDS är till skillnad från PIS också medlem i EPP. Men frågan är bredare än vilka partier som är med i en parlamentsgrupp. Det handlar om hela EU:s värderingar.

Före östutvidgningen tvingades de nya medlemsländerna att uppnå en rad ekonomiska och politiska kriterier. Därefter visade sig utrymmet för att hävda EU:s principer vara begränsat. Bulgarien och

Rumänien präglas fortfarande av omfattande korruption. Ungern och Polen har kunnat skydda varandra från självklara krav på att bevara rättsväsendets integritet.

EU sjösatte i fjol en väldig återhämtningsfond, till värn mot pandemins härjningar. Den stora majoriteten medlemsländer ville koppla miljardrullningen till villkor om rättsstat och demokrati. Ungern och Polen hotade med veto, och EU borde ha satt hårt mot hårt. I stället blev resultatet en urvattnad kompromiss, där kännbara sanktioner lär lysa med sin frånvaro.

Dessvärre försattes en chans att bryta den sorgliga utvecklingen i Ungern och Polen. EU ser villrådigt ut. Stora länder som Tyskland tycks måttligt intresserade när unionens trovärdighet undergrävs av antiliberala härskare. Detta måste få ett slut.

Auktoritära system som Orbáns och Kaczynskis har inte i EU att göra. En stor majoritet av ungrarna och polackerna vill stanna i unionen. Måtte de visa det vid valurnorna. Medan rösterna fortfarande betyder något.

DN 3/3 2021

Frustrationen ökar – flera EU-länder fixar vaccin på egen väg

Regeringscheferna i Danmark och Österrike reser till Israel på torsdag för att säkra tillgången på vaccin mot covid-19.

Även i andra EU-länder ökar frustrationen över vaccinbristen. Bland annat Slovakien, Tjeckien och Ungern tar nu in kinesiska och ryska läkemedel.

Statsminister Mette Frederiksen och förbundskansler Sebastian Kurz är frustrerade över bristen på vaccin i EU och åker på torsdag till Israel för ett möte med premiärminister Benjamin Netanyahu. Israel har redan vaccinerat över hälften av befolkningen med en första dos. Av dem över 60 år har 80 procent hunnit få två doser.

”Vi kommer bland annat att diskutera hur vi kan bli mer självförsörjande i vacciner. Både på kort sikt när det gäller att få tillgång till fler vacciner mot covid-19. Men också på längre sikt”, skriver Mette Frederiksen i ett uttalande inför resan.

Förutom att Israel ligger långt fram i vaccinationstakten hänvisar Mette Frederiksen till att landet är intressant när det gäller att utveckla vacciner och behandlingsmetoder.

”Därför ser jag fram mot att mötet kan få ännu mer fart på vårt samarbete och erfarenhetsutbyte, så att vi kan arbeta tillsammans för att hitta lösningar inom områden som forskning och utveckling av nya vacciner, offentlig-privata partnerskap och vaccinproduktion”, fortsätter statsministern.

Sebastian Kurz skriver på Twitter att Österrike, Danmark och Israel har haft nära kontakt sedan pandemin bröt ut förra året och att de nu vill utöka samarbetet. Han hänvisar till att experter uppskattar att Österrike behöver kunna vaccinera sex miljoner

invånare årligen. Därför behöver man arbeta med Israel och Danmark i forskning och produktion, framhåller han.

Resan är ett kvitto på att de två regeringscheferna inte längre litar på EU:s gemensamma strategi. Kurz har bland annat kritiserat Europeiska läkemedelsmyndigheten, EMA, för att vara alltför långsam att godkänna nya vaccin. Det medför, enligt honom, att Österrike måste ha fler samarbeten för att bekämpa kommande varianter av coronaviruset som kräver nya vaccin.

Kurz vill att Österrike har en egen produktion av vaccin och har redan pekat ut en tänkbar plats för en anläggning. Mette Frederiksen är inte lika tydlig med egen tillverkning, men understryker att vaccin inte bara handlar om här och nu, utan även om att kunna vaccinera om fem eller tio år.

Danmark tillhör toppländerna inom EU när det kommer till vaccinationer. Över tio procent av befolkningen har fått sin första injektion. Österrike är i

nivå med Sverige, där drygt sju procent fått sin första dos.

Bristen på vaccin väcker frustrationer runt om i EU. I flera av de nu hårt drabbade länderna i Central- och Östeuropa letar man därför andra leverantörer.

Ungerns premiärminister Viktor Orbán lät sig fotograferas när han nyligen fick ett kinesiskt vaccin. Det har fått ett nödgodkännande i Ungern, som köpt fem miljoner doser, men får inte användas i övriga EU. Det ryska Sputnikvaccinet är också nödgodkänt i Ungern.

Även Polen, Tjeckien och Slovakien letar alternativ. Slovakien har köpt två miljoner doser av ryska Sputnik, Tjeckien överväger också det ryska vaccinet medan Polen hellre vill ha det kinesiska.

Tyskland tecknade redan i september förra året ett eget avtal med Pfizer/Biontech som ska ge landet 30 miljoner extra doser utöver det tyskarna köper via EU-ländernas gemensamma upphandling.

Socialminister Lena Hallengren anser att Sverige fortsatt ska följa EU:s upphandling och inte teckna egna avtal. Hon hänvisar bland annat till att det inte finns lager av vaccin, godkända av EMA, som ligger och väntar.

I ett mejl till DN skriver Lena Hallengren: ”Sverige har gjort samma bedömning som samtliga länder i Norden, inklusive Norge och Island: Genom EU-samarbetet får vi tillgång till vaccin för mer än hela befolkningen. Jag noterar att det Danmark och Österrike talar om med Israel inte är inköp av vaccin utan om eventuell framtida produktion”.

Hon tillägger att diskussioner om framtida produktion förstås kan vara intressanta även för Sverige. Hon konstaterar att regeringen har gett innovationsmyndigheten Vinnova i uppdrag att ta reda på hur svensk produktion av vaccin och biologiska läkemedel kan öka.

”Regeringens vaccinsamordnare har fortsatt i uppdrag att säkra tillgång till vaccin för Sverige. Vi har avtal för

fortsatta inköp under 2021 och 2022 av redan godkända vaccin”, skriver Lena Hallengren.

Pia Gripenberg

Fakta. Tre vaccin har hittills fått godkänt i EU

2,6 miljarder vaccindoser mot covid-19 har EU-kommissionen för EU-ländernas räkning förhandsbeställt, vilket är långt mer än antalet invånare i unionen.

Tre av de beställda vaccinerna har godkänts av läkemedelsmyndigheten EMA:

Pfizer/Biontech, Moderna och Astra Zeneca.

Ett fjärde godkännande väntas för vaccinet från Johnson & Johnson den 11 mars. Därefter hoppas exempelvis Curevac på ett färdigt godkännande för sitt vaccin i slutet av maj eller början av juni.

Flera av företagen har samtidigt haft problem med att producera och leverera så mycket som utlovats, vilket väckt stor irritation bland EU-länderna.

Källa: DN/TT

03 Gorbatjov fyllde 90 – fick fira i karantän

Michail Gorbatjov, den siste ledaren för Sovjetunionen, fyllde på tisdagen 90 år. Han rapporteras vara vid god hälsa och firar dagen stillsamt på ett sjukhus, där han befinner sig i covid-karantän.

RYSSLAND. Michail Gorbatjov är en av de senaste hundra årens viktigaste politiker, en av de få som verkligen förändrade världshistoriens gång.

Det var den 25 december 1991 som han lämnade sin post som Sovjetunionens förste och siste president. Samma kväll halades den röda sovjetiska fanan och den ryska trikoloren hissades över Kreml.

Under sina sex år vid makten hade han med slagorden ”glasnost” (öppenhet) och ”perestrojka” (ombyggnad) etablerat sig som en i Väst respekterad ledare. Han avslutade det sovjetiska kriget i Afghanistan, han

avstod från att krossa frihetssträvandena i de östeuropeiska länderna, han slöt flera nedrustningsavtal med USA och trappade ned det kalla kriget tillsammans med USA-presidenterna Ronald Reagan och George W H Bush.

Gorbatjov var den förste ledaren i Ryssland, i varje fall i landets moderna historia, som lämnade ifrån sig makten på fredlig väg, om än inte helt frivilligt.

Michael Winiarski

03 Kronprinsen anmäls för mord

Saudiarabien. Pressfrihetsorganisationen Reportrar utan gränser anmäler den saudiske kronprinsen Mohammed Bin Salman som ansvarig för mordet på Jamal Khashoggi och andra brott mot journalister i kungadömet. Även fyra andra högt uppsatta saudier anmäls för brott mot mänskligheten.

En anmälan på över 500 sidor har lämnats in till åklagare i Karlsruhe i Tyskland. I den lyfts brott mot 35 journalister: den mördade Jamal Khashoggi och 34 andra som har fängslats i Saudiarabien, bland dem bloggaren Raif Badawi.

TT

03 Covidinlägg kan få varning av Twitter

USA. Twitter ska börja varningsmärka inlägg som vilseleder eller ljuger om coronapandemin. Som exempel tar sociala medier-företaget inlägg som påstår att vaccin används för att skada eller kontrollera människor.

Förutom varningsflaggorna införs ett system för att stänga av personer som upprepade gånger lägger ut vilseledande påståenden på plattformen. Första överträdelsen resulterar enbart i en uppmaning från Twitter att ta bort inlägget. Överträdelse två och tre resulterar i tolv timmars avstängning, medan nummer fyra ger sju dagars avstängning. En femte leder till att användaren blockeras permanent.

TT-AFP

03 Nästan 300 skolflickor frigavs

Nigeria. Nästan 300 flickor som kidnappades från en internatskola i nordvästra Nigeria har frigivits. Flickorna vittnar om hur de misshandlades och hotades till livet av kidnapparna. Det var i slutet av förra veckan som kidnapparna kom, strax efter midnatt.

Men på tisdagen frigavs de som kidnappats sedan regeringen tagit hjälp av ”ångerfulla banditer” som samarbetar med regeringen, enligt guvernören Bello Matawalle.

Matawalles kansli uppger att ingen lösesumma betalades ut.

TT-AFP-Reuters

03 Kapplöpningen mot botten – det händer i Polen och Ungern

Ungern och Polen ägnar sig åt en kapplöpning mot botten i Europas demokratiska rankningslista. Men i vilket land har det auktoritära styret nått längst? Public service är i båda länderna ett rent propagandaorgan för makten. Kvinnors rättigheter ifrågasätts. I Polen finns fortfarande självständiga domare och advokater. De är borta i Ungern.

”God morgon, Europa!” utropade tidningarnas extraupplagor den 1 maj 2004. Det var den natten som Polen åter hade blivit en del av det fria Europa som landet varit uteslutet från ända sedan andra världskriget.

Jag befann mig vid Gamla stan i Warszawa och bevittnade hur jublet och fyrverkerierna steg mot

natthimlen. Dåvarande presidenten Aleksander Kwasniewski förklarade att detta innebar det definitiva slutet för den orättfärdiga uppdelning av Europa som skapades i Jalta, då Polen blev en sovjetisk vasallstat.

Samtidigt blev också ett land strax söderut – Ungern – medlem i EU. För de många polacker och ungrare som hade växt upp bakom järnridån var det ett svindlande ögonblick. Nu kunde de äntligen vara trygga från diktatoriskt förtryck, påtvingat utifrån. De var en del av en europeisk familj med demokratiska länder.

Snart 17 år senare är stämningen helt annorlunda. En övervägande majoritet av befolkningarna i de båda länderna (70–80 procent) är fortfarande EU-anshängare. Men regeringarna i Polen och Ungern ligger i ständig fejd med EU, och har blivit något av unionens strykpojkar. Deras medlemskap i den europeiska familjen ifrågasätts allt mer.

Det avgörande skälet: Polens starke man, PIS-ledaren Jaroslaw Kaczynski, och Ungerns premiärminister Viktor Orbán, har en lång lista med överträdelser mot

vad EU hävdar är unionens demokratiska rättsprinciper. Särskilt gäller det inskränkningar av pressfriheten, skärpt politisk kontroll av domstolarna och kränkningar av kvinnors och minoriteters rättigheter.

– Båda diktatorerna har liknande avsikter, och Kaczynski vill gå i Orbáns fotspår. Han har sagt att han vill göra Warszawa till ett andra Budapest, säger Michal Wawrykiewicz, advokat och medgrundare till Wolne Sądy, ”Fria domstolar”, som bildats av polska jurister för att motverka politiseringen av rättsväsendet.

Polen ligger en bra bit efter Ungern, menar Michal Wawrykiewicz. Orbán har haft tio år på sig att avskaffa alla oberoende institutioner, massmedier och domstolar, som skulle kunna stå i vägen för hans envælde.

– Det är dit Kaczynski har strävat i fem år. Hans mål är ”all makt åt partiet”, med en fasad av demokratiska institutioner, precis som under kommunismen.

Han får medhåll av den ungerske författaren Miklós Haraszti, en ledande demokratiaktivist före kommunismens fall 1989 och i dag FN:s särskilde rapportör om människorättsläget i Belarus.

– Det finns ett liknande illiberalt mål, ”demokrati till namnet”, men de går olika vägar dit.

Vägen mot en fullkomlig ”putinisering” av Ungern accelererar, Orbán har medierna och domstolarna helt i sina händer, säger Miklós Haraszti på telefon från Budapest.

En annan avgörande faktor är att Orbán har ändrat författningen och vallagen så att han bara behöver 40 procent av rösterna för att få två tredjedelars majoritet i parlamentet.

– Det är det perfekta icke-liberala systemet, det är praktiskt taget omöjligt att byta makthavare. Men i Polen finns fortfarande möjlighet till regimskifte.

Båda är överens om att mycket skiljer Ungern och Polen åt.

Haraszti säger:

– Orbáns regim är i total avsaknad av någon som helst ideologi, förutom nationalismen, som används för att stämpla oppositionella som ”nationens fiender”. Han är redo att samarbeta med vem som helst, gärna Ryssland, Turkiet och Kina, men även med Tyskland, om han har nytta av det. Kaczynski är däremot en katolsk nationalistisk ideolog, som dessutom är anti-Bryssel eftersom han där ser Tyskland lura bakom EU.

Wawrykiewicz säger:

– Den största skillnaden är att det i Polen finns ett enormt folkligt motstånd mot regimen. Det pågår ständigt protestaktioner och det finns mängder med modiga domare och advokater med ryggrad. Det är inte så lätt att ta ifrån polackerna deras frihet.

Från EU-majoritetens sida har svaret på den odemokratiska utvecklingen i två av medlemsstaterna varit lamt.

Det kan sägas att Bryssel sedan 2016 har haft två större och mer akuta problem att brottas med: brexit och Donald Trump.

Samtidigt har dessa två faktorerna gett Kaczynski och Orbán råg i ryggen att ifrågasätta det europeiska projektet.

Ändå har EU försökt att tala de polska och ungerska ledarna till rätta. Men Bryssel har inte lyckats få Ungern och Polen att backa.

I december 2020 slöts en kompromiss mellan Polen/ Ungern och de övriga 25 EU-medlemmarna om en långtidsbudget och ett covid-stödpaket på 1 800 miljarder euro. Det presenterades som ett avtal om ”pengar i utbyte mot rättsstat”.

Warszawa och Budapest hotade att stoppa avtalet (som krävde enhällighet), men till slut spikades uppgörelsen.

Utan en uppgörelse skulle Ungern och Polen ha ställts utanför stödfonderna och deras regeringar och företag skulle ha blivit utan ett stort antal miljarder euro.

Alla förklarade sig som vinnare i avtalet. Men flera kritiker menade att avtalet var för harmlöst, att EU mer hade sett till sina ekonomiska intressen än att hindra de polska och ungerska regimerna att kväva demokratin i sina länder. EU:s pengar kan dras in på grund av ekonomiska oegentligheter, men inte som ett svar på inskränkningar i domstolarnas oavhängighet.

– Tyskland lade sig i onödan för den ungersk-polska utpressningen. Hotet om veto var aldrig allvarligt menat, det skulle inte ha drabbat EU, eftersom 25 av de 27 medlemsländerna då skulle ha skapat en egen fond utan Polen/Ungern, säger Miklós Haraszti.

– Det hade varit ett utmärkt tillfälle att ge de centraleuropeiska autokraterna en läxa.

I och med att principen ”pengar i utbyte mot rättsstat” sköts upp i två år har Orbán god tid på sig att styra ostört fram till nästa val år 2022.

EU-beslutet lär därmed knappast påverka demokratiutvecklingen i Ungern. ”Ett grovt misstag av

EU” som gör att regimen går fri, hävdar Miklós Haraszti.

– Rättsstatsfrågan gäller bara brott mot gällande lagar, och Orbán stiftar lagar som gör korrruptionen legal. Merkel och de andra backade för Orbán och Kaczynski, som inte behöver ändra på något. Tvärtom är följden att Orbán kan exploatera EU:s svaghet och få fortsatt finansiering för sin maffiastat.

Michal Wawrykiewicz är inte lika kritisk mot EU-avtalet:

– Det var ett otillräckligt ingripande, men man kan inte säga att de helt har gett upp försöken att påverka utvecklingen. Problemet är att regimerna i Ungern och Polen agerar så snabbt att EU inte hänger med i deras tempo.

EU-kompromissen i december sammanföll med att den polska PIS-regeringen återupptog attackerna på pressfriheten. Kaczynskis parti lät det statliga oljebolaget Orlen köpa Polska Press, en tyskäg

tidningskoncern som ger ut 20 av Polens 24 regionala tidningar med sammanlagt 17 miljoner läsare.

Några veckor senare kom nästa försök att tygla medierna: en reklamskatt, riktad mot just de icke-PIS-kontrollerade medierna i syfte att tvinga fram försäljningar eller konkurser.

Det var så Orbán hanterade medierna: att steg för steg låta regeringsvänliga företag eller statliga institutioner ta över. I dag finns praktiskt taget inga oberoende medier kvar. Ett av de sista, radiostationen Klubradio, tvingades för två veckor sedan upphöra med sina FM-sändningar, men finns kvar på internet.

– EU befinner sig i en identitetskris. När unionen bildades kunde nog ingen förutse att det skulle finnas medlemmar som inte respekterar grundläggande demokratiska principer. Frågan blir då om EU kan tolerera sådana medlemmar, om EU kan fungera om det saknas enighet om rättsprinciperna, säger Michal Wawrykiewicz.

Michael Winiarski

Så urholkas demokratin. Statlig mediepropaganda, partiljala domare, angrepp på den akademiska friheten. DN:s *Michael Winiarski* om läget i Ungern och Polen.

1. Pressfriheten

Ungern

Under de tio senaste åren har premiärminister Viktor Orbán och hans parti Fidesz förvandlat public service (radio och tv) till ett rent propagandaorgan för makten. Det gäller också de flesta tidningar, som steg för steg övertagits av vänner till Orbán. Den senaste skärpningen är en lag som kan ge upp till fem års fängelse för ”felaktig information” som undergräver myndigheternas åtgärder mot coronaviruspandemin. Ungern har fallit till plats 89 i Reportrar utan gränsers rankning (World press freedom index) för 2020

Polen

Public service-medier (radio och tv) är förvandlade till renodlade propagandaorgan för det regerande partiet PIS. Partiledaren Kaczynski vill även få kontroll över de oberoende tv-kanalerna och tidningarna, som till viss del har tyska och amerikanska ägare, genom att ”polonisera” dem: ”Vi måste ha våra egna medier, icke-polska medier bör vara ett undantag.” Polen hamnade på plats 62 i World press freedom index för 2020.

2. Domstolarna

Ungern

Viktor Orbán har skaffat sig total kontroll över rättsväsendet, genom en nyinrättad panel, vars ordförande utnämner alla nya domare. Europarådets så kallade - Venedigkommission har slagit fast att inget annat land i EU har lagt så stor makt i händerna på en person ”som saknar demokratisk översyn”.

Polen

Det högnationalistiska regeringspartiet PIS tog kontrollen över det tidigare oberoende rådet för

domstolarna, och nu är det partiloyalitet som avgör vilka domare som utnämns, befordras eller bestraffas. Ännu finns det självständiga domare och advokater, men de utsätts för ständiga trakasserier av en nyinrättad ”disciplinkammare” vid Högsta domstolen.

3. Kvinnors rättigheter

Ungern

Orbán vill i konservativt kristen anda betona kvinnors roll som hemmafruar och mödrar, i syfte att säkra den ungerska nationens överlevnad. Aborter är med några undantag legala, men sedan 2010 har flera begränsningar införts. Enligt författningen (från 2012) ska det mänskliga livet vara skyddat från befruktningsogonblicket, men det har hittills inte påverkat abortlagen.

Polen

Pådrivna av konservativa katoliker vill Polens regering att landet drar sig ur Istanbulkonventionen (som parlamentet ratificerat) där de anslutna länderna

förbinder sig att bekämpa våld mot kvinnor och flickor och våld i hemmet. Flera områden täcks in, däribland våldtäkt, sexuella övergrepp, kvinnlig könsstympning, hedersrelaterat våld och tvångsäktenskap. Efter ett beslut i Författningstribunalen är aborter praktiskt taget totalförbjudna.

4. Akademisk frihet

Ungern

Regeringen har inskränkt den akademiska friheten genom att för första gången efter andra världskriget tvinga en högskola, Central European University, att flytta från Budapest till österrikiska Wien. Andra universitet, senast Teater- och filmhögskolan, har överförts till Orbán-trogna stiftelser.

Polen

Forskning om Förintelsen av landets judiska befolkning, särskilt vad polacker gjorde under Nazi-Tysklands ockupation av Polen under andra världskriget, har utsatts för upprepade angrepp. 2018

stiftades en hårt kritiserad lag som straffbelägger uttalanden om att polacker var ”ansvariga eller medansvariga för brott som begåtts av det tyska Tredje riket”.

5. Minoriteter

Ungern

Den grupp som främst drabbas av diskriminering är den romska minoriteten, som kan utgöra upp till tio procent av befolkningen. Romerna utpekades som tjuvar och utsattes ofta för rasistiskt våld i högerextrema attacker. Europadomstolen har slagit fast att polisen inte skyddar romerna och att förövarna av brotten ”så gott som undsluppit rättsliga påföljder”, vilket kan uppfattas av allmänheten som att staten ser genom fingrarna eller legitimerar sådana brott.

Polen

Här är det homosexuella och andra hbtq-personer som är utsatta. Dussintals orter har förklarats vara ”hbtq-fria zoner”. En avvikande sexuell läggning är inte

olaglig, men regeringen – med katolska kyrkans bistånd – bedriver en häxjakt på en påstådd ”hbtq-ideologi”. President Andrzej Duda har sagt att denna ideologi är mer destruktiv för människan än den sovjetkommunistiska.

03 Presidentens ökade makt väcker farhågor om minskad pressfrihet

El Salvadors populistiske president, den 39-årige Nayib Bukele, samlar allt mer makt till sig. I helgens parlamentsval fick hans parti två tredjedelars majoritet. Rädslan växer nu för vad han tänker göra med sitt inflytande.

Nayib Bukele gillar när han kallas världens stiligaste och coolaste president. Han brukar möta sina väljare i svart mc-jacka och en vit, bakvänd keps. Under valnatten finansierade han ett fyrverkeri som lyste upp huvudstaden San Salvador. Valmyndigheten har nu bekräftat att hans parti får 56 av parlamentets 84 platser.

”Vårt folk har väntat i 40 år på detta. Vi skapar historia”, skriver Bukele på Twitter.

Under de två år som Bukele varit president i El Salvador har han krossat det politiska etablissemang som styr land sedan inbördeskriget tog slut 1992. Både högerpartiet Arena, som tillhört militären och den ekonomiska eliten, och vänsterpartiet FMLN, som var en gerillarörelse under inbördeskriget, gjorde sina sämsta val på flera decennier.

I stället gick merparten av rösterna till Nayib Bukeles parti Nuevas Ideas (nya idéer) som ställde upp för första gången. Partiet grundades för tre år sedan och fick så många röster att presidenten nu kan ändra grundlagen utan att oppositionen lägger sig i. Det finns farhågor om att han kan ta bort spärren som hindrar en president från att sitta mer än en mandatperiod i rad.

– Det är oroväckande. Inte sedan freden 1992 har en man haft så mycket makt i sin hand, säger den salvadoranska journalisten Victor Menjivar till DN.

Han menar att resultatet från söndagens parlamentsval är ett bevis på att Nayib Bukeles strävan efter makt lyckats.

– Han har ställt sig i mitten och varit skicklig på att utnyttja missnöjet med att de andra partierna inte lyckats minska våldet och korrruptionen.

Efter att ha tagit emot dödshot för sin journalistik om gatugången i San Salvador befinner sig Victor Menjivar i exil i Stockholm.

– Sedan Bukele blev president har situationen för medierna försämrats. Så länge journalisterna dansar efter hans pipa ler han och svarar hjärtligt på alla frågor. Men om han får en kritisk fråga, från en seriös journalist, går han direkt till attack och iscensätter en hatkampanj på sociala medier, säger han.

Nayib Bukeles farmor och farfar var kristna palestinier som migrerade till El Salvador innan staten Israel bildades. Deras son konverterade till islam och var en av de första att bygga moskéer i Centralamerika.

När Nayib Bukele föddes 1981 hade inbördeskriget pågått i två år, där USA-stödda dödsskvadroner mördade människor som de misstänkte sympatiserade med vänstergerillan FMLN. För tio år sedan gick Bukele med i FMLN och blev borgmästare i en by med knappt 8 000 invånare. 2015 vann han borgmästarvalet i San Salvador.

Efter att ha bråkat med en av FMLN:s ledamöter blev han utkastad ur partiet. Att Bukele också kritiserat högerpartiet och satt hårt mot hårt mot gatugängen i San Salvador har gjort honom omåttligt populär bland befolkningen.

Att Bukele, som är Latinamerikas yngste president, i princip uttraderat oppositionen gör att civilsamhället och oberoende medier i landet fått en viktigare roll att spela.

– Problemet är att han med all tydlighet visat att han inte har mycket till övers för fria medier, säger Erik Halkjaer, ordförande i Reportrar utan gränser.

De senaste åtta åren har El Salvador tappat 36 placeringar på Reportrar utan gränser pressfrihetsindex. I dag är landet rankat 74 av 180 länder.

Henrik Brandão Jönsson

FAKTA. NAYIB ARMANDO BUKELE ORTEZ

Ålder: 39

Familj: Gift med psykologen och balettdansösen Gabriela Rodríguez. Paret har en dotter.

Bakgrund: Har arbetat på pappans reklambyrå och importerat japanska motorcyklar till El Salvador.

Åsikter: Han är mot samkönade äktenskap och tycker att abort är att likställa med folkmord.

03 Tyskar skeptiska till Astra Zenecas vaccin

Berlin. Oro för biverkningar och för att vaccinet ska ge dåligt skydd har fått många tyskar att tacka nej till Astra Zenecas vaccin. Nu försöker politiker och epidemiologer förbättra vaccinets rykte.

Men även Tysklands komiker har förslag på hur problemet kan lösas.

– Här ser ni hur pansarvagnen kör över burken – för tusende gången! Men den har inte fått en enda rispa!

Skådespelaren Larissa Riess håller upp en liten svart burk framför kameran, och förklarar att Astra Zenecas vaccin är det enda rätta för riktiga män. Den snygga, kolsvarta burken klarar att köras över 4 000 gånger med en pansarvagn, och står emot trycket på 400 meter djupt vatten.

– Beställ nu, så skickar vi med en bok med grillrecept! säger Larissa Riess till tittarna.

Satirprogrammet ZDF Magazin Royal gav i sin fredagssändning förslag på hur Astra Zenecas vaccin ska få ett bättre rykte i Tyskland. Det behövs.

Från vaccinationscentraler runtom i landet kommer larm om att många inte vill ta emot vaccin från det svensk-brittiska bolaget. I staden Unterschleissheim, nära München i södra Tyskland, tackade fler än var femte person nej till vaccinet under en vecka i februari, skriver tidningen Merkur.

Vid centralen i Köln tog endast 120 personer emot Astra Zenecas vaccin den sista måndagen i februari, trots att det fanns kapacitet för 500. Det säger Johannes Niessen, som är chef för sjukvårdsförvaltningen i Köln till Deutsche Welle.

– De som kallas till en vaccination med Pfizer/Biontech dyker upp en timme i förväg för att inte missa

sin bokning. Så är det tyvärr inte med Astra Zeneca, säger han.

Det dåliga ryktet tros bero på att Tyskland redan i slutet av januari meddelade att vaccinet inte rekommenderas för personer över 65 år. Dessutom har Astra Zeneca, enligt nuvarande kunskapsläge, lägre skyddseffekt än vaccinen från Moderna och Pfizer/Biontech – drygt 60 procent, att jämföra med 94 och 95 procent.

Det framstår som stor skillnad, men i de studier som gjordes innan vaccinen godkändes blev endast ett fåtal av de vaccinerade inlagda på sjukhus, och ingen avled.

Även rapporter om biverkningar, som feber och huvudvärk, har lett till skepsis mot Astra Zenecas vaccin.

Men det finns ingenting som tyder på att Astra Zeneca skulle ge allvarliga biverkningar, sa Charlotta Bergqvist, vaccinsamordnare på det svenska Läkemedelsverket, till DN i början av februari.

– Vi ser ingenting som sticker ut i de biverkningsrapporter som vi fått. Alla biverkningar som vi har tagit med i produktinformationen är sådant som beror på att immunförsvaret reagerar, som huvudvärk, sjukdomskänsla, ont vid stickstället, feber.

I Tyskland hoppas politiker kunna förbättra vaccinets rykte genom att själva visa sig beredda att ta emot det. EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen sa nyligen till den tyska tidningen Augsburg Allgemeine att hon skulle ta Astra Zenecas vaccin ”utan att tveka”.

Ett annat sätt att snabba på processen är att erbjuda fler personer tillgång till vaccinet. Elke Breitenbach, minister i Berlins regering, föreslog nyligen att hemlösa skulle få gå före i prioriteringsordningen. Bayerns regeringschef Markus Söder går steget längre, och säger att alla som vill borde få möjlighet att ta emot Astra Zenecas vaccin.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

03 Krisande Hertz behöver kapital

Det krisdrabbade, globala biluthyrningsföretaget Hertz tar nu hjälp av två investerare för att räddas från konkurs. Hertz får in ungefär 3,5 miljarder kronor från Knighthead Capital Management och Certares Opportunities om affären går i lås. Investerarna köper aktierna i Hertz för att rädda den amerikanska bilflottan och täcka skulderna.

Hertz ansökte om konkursskydd i USA i maj i fjol, då marknaden dök under pandemin. Bolagets verksamhet i Norden påverkas inte direkt, eftersom den bedrivs som en franchise av ett dotterbolag till Volvo Cars.

TT

03 Fler tyskar blev arbetslösa i februari

Drygt 2,7 miljoner tyskar var arbetslösa under februari, ungefär 9 000 fler än månaden innan, enligt färsk statistik från tyska myndigheter. Den tyska arbetslösheten ligger på 6 procent. Det är första gången sedan i juni i fjol som arbetslösheten ökar. Bedömare hade väntat sig en minskning av antalet arbetslösa med 13 000 personer.

TT-Reuters

03 EU-gemensam granskning av sena återbetalningar

EU:s konsumentmyndigheter inleder en gemensam granskning av flygbranschen tillsammans med EU-kommissionen efter problemen med uteblivna återbetalningar för inställda resor.

– Det finns inga undantag till den här regeln, säger Konsumentverkets jurist Maja Lindstrand.

Det är konsumentmyndigheterna i respektive EU-land som tillsammans med EU-kommissionen ska granska flygbolagen för att ta reda på hur branschen förhåller sig till reglerna som gäller vid inställda flygningar, och vad som eventuellt behöver göras. En resenär har enligt EU:s flygpassagerarförordning alltid rätt att

välja mellan ombokning eller återbetalning vid inställd resa.

– Under pandemin är det återbetalning som varit mest aktuellt, och då ska återbetalning av hela biljettpriset ske inom sju dagar. Det finns inga undantag till den regeln, säger Maja Lindstrand.

Trots det har rapporter om saknade eller kraftigt försenade återbetalningar duggat tätt. Anmälningarna till Konsumentverket och Allmänna reklamationsnämnden styrker det, och det ser likadant ut i stora delar av övriga EU, enligt Konsumentverket.

– Det här problemet finns inte bara i Sverige utan det gäller de allra flesta flygbolagen och då är det rimligt att agera genom de kanaler vi har inom EU, säger Maja Lindstrand.

Genom granskningen hoppas man få klarhet i hur stort problemet är. Ett antal flygbolag som flyger inom unionen har nu tre veckor på sig att redovisa för myndigheterna och kommissionen hur de arbetar med

återbetalningar och informationsgivning om resenärernas rättigheter när ett flyg ställs in.

I flygpassagerarförordningen står det att man som flygbolag tydligt ska informera om vilka rättigheter konsumenten har vid inställd resa. Bland annat ska det framgå hur återbetalningen går till men myndigheterna befarar att långtifrån alla är tydliga nog med detta.

Som DN tidigare rapporterat har Konsumentverket ett särskilt tillsynsärende mot SAS där miljonböter och stämning hotar om bolaget inte bättrar sig. Det handlar delvis om hur de förhåller sig till sjudagarsregeln, men också om informationsgivningen som många resenärer klagat på. I dag onsdag är sista dagen som SAS kan inkomma med svar på de frågor Konsumentverket ställt innan man fattar beslut om huruvida man tänker låta Konsumentombudsmannen stämma bolaget.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

03 I topp två år i följd – men nu är Jack Ma inte längre rikast i Kina

Jack Ma, grundare av Alibaba och Ant Group i Kina, är inte längre rikast i landet, enligt den kinesiska Hurun Global Rich-listan för 2020. Han och hans bolag drog inte helt jämnt med regimen i följd, och under en period i höstas var Jack Ma helt osynlig. Ma och hans familj har hållit toppositionen på listan både 2020 och 2019, men har nu passerats av Zhong Shanshan som äger företaget Nongfu Springs, Pony Ma som driver Tencent Holdings och Collin Huang som driver uppstartsbolaget Pinduoduo.

TT

04 I Tyskland får den syriske säkerhetsagenten äntligen sitt straff

Den nya svenska terrorlagen har varit på plats i ett år nu, och ännu har inte en enda person ens åtalats, det rapporterade Ekot häromdagen (1/3). Det är frustrerande. Att bevisa brott är svårt nog under normala omständigheter, men när det rör sig om grova brott mot mänskligheten, begångna utomlands, långt bortanför det fungerande rättssamhället? Då är det snudd på omöjligt. Men bara snudd på. För det finns också ljusglimtar i mörkret. En sådan är fallet Eyad A.

Han jobbade inom säkerhetstjänsten i Syrien fram till 2012, och arresterade sammanlagt ett trettiotal människorättsaktivister och frihetsdemonstranter som skickades till det ökända al-Khatib-fängelset strax utanför Damaskus.

Där utsätts fångarna rutinmässigt för långdragen och mycket utstuderad tortyr, lika mycket för att tvinga fram bekännelser som för att straffa dem för att de satt sig upp mot diktatorn Bashar al-Assad, och avskräcka deras likasinnade.

Så här i efterhand är detta givetvis ingenting som Eyad A vill kännas vid. Hans urskuldanden för tankarna till andra som gjort sig skyldiga till fruktansvärda förbrytelser under epoker då detta har varit möjligt, och som sedan hamnat på fel sida av historien. Där är nazisterna och kommunisterna, som alla bara lydde order. Och så, i vår egen tid, de fega IS-terroristerna som nu säger sig vara oskyldiga: varenda en har jobbat som kock eller ambulanschaufför och inte sett något.

Eyad A har till sitt försvar anfört att han hade blivit skjuten om han inte hade gjort sitt jobb, som var att finna och fängsla regimen motståndare. Men det var givetvis ingen som tvingade honom att ta tjänst hos den syriska regimen, än mindre att vara nitiskt noggrann i sitt arbete. Och kanske hade han undgått sitt straff ännu en tid, om han hade stannat i Syrien.

Där råder ju fortfarande skräckväldets undantagstillstånd.

Eyad A tog sig emellertid till Tyskland, liksom ett av diktaturens verkliga högdjur: Anwar R, chefen för al-Khatib-fängelset.

De säger båda att de jagas av regimen, men det finns goda skäl att tro att planen varit att de skulle infiltrera exiloppositionen. Väl i Tyskland råkade de snart på andra syrier, utan att känna igen dem. Men dessa flyktingar hade aldrig glömt deras ansikten.

Och de höll huvudet kallt. Tillsammans med människorättsadvokater har de under lång tid, och i tystnad, samlat bevis. Domen mot Anwar R förväntas falla i höst. Och Eyad A har just mött sitt öde: fyra och ett halvt års fängelse får han för sin medhjälp till brott mot mänskligheten.

Ett litet stycke rättvisa har skipats.

Lisa Magnusson lisa.magnusson@dn.se

04 GM stoppar produktionen i fabriker

Biltillverkaren GM avser att minska och också stoppa produktionen tillfälligt på tre bilfabriker i Nordamerika på grund av bristen på halvledare. Eventuellt kan också en fjärde fabrik beröras. GM har tidigare sagt att halvledarbristen kommer att påverka intäkterna med ungefär 2 miljarder dollar, men att GM kommer att försöka ta igen så mycket som möjligt av tappet.

Nu försöker GM hitta producenter som kan göra halvledarkomponenter. Men alla biltillverkare är på jakt efter samma sak. Då pandemin slog till tvingades bilfabriker stänga, och det har också påverkat underleverantörer. Nu får bilproducenterna slåss om halvledarna.

TT-Reuters

04 Digital konst säljs för miljontals dollar med kryptoteknik

I mitten av mars klubbas ett verk bestående av 5 000 digitala bilder på det anrika auktionshuset Christie's. Auktionen är den första i sitt slag men del av en större trend där digital konst säljs för mångmiljonbelopp.

Bland säljarna finns artisten Grimes och bakom trenden ligger ny kryptoteknik, som garanterar verkens äkthet.

Torsdagen den 25 februari lades verket "Everydays: The first 5 000 days" ut på Christie's onlineauktion. Utgångspriset var 100 dollar. Efter knappt ett dygn låg det högsta budet på 2,4 miljoner dollar, drygt 20 miljoner svenska kronor. En ansenlig prisökning för ett verk som inte har någon fysisk existens utan enbart kan betraktas på en skärm.

"Everydays: The first 5 000 days" är ett digitalt kollage bestående av 5 000 separata målningar gjorda av konstnären Beeple, eller Mike Winkelmann som han egentligen heter. I tretton år har Winkelmann gjort en målning per dag, ofta i form av en visuell kommentar till en samtida nyhetshändelse. I början utgjordes bilderna av relativt enkla skisser, med åren blev de mer färgrika och komplexa tack vare avancerade 3D-program. Beeples kollage är det första heldigitala konstverk som Christie's säljer. Det är också första gången som det anrika auktionshuset accepterar kryptovalutan Ethereum som betalning.

Men prisrusningen på "Everydays: The first 5 000 days" kom inte som en fullständig chock. Under pandemin har marknaden och intresset för digital konst närmast exploderat. Redan i december sålde Beeple 21 bilder på sajten Nifties Gateway. Han la upp dem för 969 dollar styck, slutpriset blev 100 000 dollar per bild. På samma sajt sålde artisten Grimes häromdagen en serie illustrationer föreställande

vingklädda spädbarn i en rymdvärld till ett pris av närmare 6 miljoner dollar, cirka 50 miljoner kronor.

– Digitala konstnärer och konstverk har funnits sedan digitaliseringen inleddes på 60-talet. Det som är nytt nu är sättet att sälja, äga och förmedla digital konst. Detta har man försökt hitta en modell för länge, nu har polletten trillat ner, säger Marina Schiptjenko som sedan trettio år tillbaka driver galleriet Andréhn-Schiptjenko.

Modellen heter Non-fungible token, NFT, och utgör ett seriöst försök att komma runt en tydlig nackdel med digitala verk – att de är enkla att kopiera. För varför köpa en digital bild för miljontals dollar om den redan finns överallt, som exempelvis i den här artikeln?

Den nya tekniken gör det möjligt att förse ett verk med ett slags digitalt fingeravtryck, som med hjälp av blockkedjeteknik försäkras att ett verk är ett original och därmed skiljer det från eventuella avbildningar. I en artikel i New York Times kallar Noah David,

specialist på samtida konst på Christie's, det här för "ett potentiellt paradigmskifte" i konstvärlden.

– Det fungerar så att man tar en given mängd data och kör den igenom en algoritm som spottar ut ett digitalt fingeravtryck. Ändrar man så mycket som en byte i datamängden så blir det ett nytt och annat fingeravtryck, säger Martin Lundgren, universitetslektor i informationssäkerhet vid Luleå Tekniska Universitet.

Blockkedjeteknik är kanske mest känt som tekniken bakom kryptovalutor som bitcoin, men innebär att information lagras decentraliserat. I stället för att traditionellt lagra data i en databas hos en enskild aktör delas databasen av ett större antal volontärer runt om i världen. Så fort något ska ändras, som ett ägarbyte, måste förändringen registreras överallt.

– Tanken är att man ska uppnå transparens, så att ändringar kan spåras och alla kan ta del av alla förändringar som skett över tid. Så fort man lägger in något i blockkedjan så finns det förevigat och går inte

att ändra i efterhand. Det är för evigt, för alltid, säger Martin Lundgren.

NFT:en är knuten till verket och följer alltså inte med om man till exempel gör en skärmavbildning.

– Det har en stor potential för att kunna spåra vem som äger ett visst digitalt verk. Hur det har spridits, vem som köpt, vem som äger den just nu och att det faktiskt är originalet, säger Martin Lundgren.

Men det finns en nackdel. Har man originalet i sin ägo kan man som med alla digitala entiteter kopiera det.

– Jag kan sälja ett verk till dig, men du kan inte veta helt säkert att jag inte sparat en egen kopia av det, som också stämmer överens med blockkedjan.

Martin Lundgren ser med dagens teknik ingen lösning på problemet – all data är representerad av ettor och nollor som alltid går att kopiera. I stället får man luta sig mot de transaktioner som finns registrerade i blockkedjan.

– Om jag säljer till dig och vi registrerar det i blockkedjan, men så dyker det upp ett likadant verk på andra sidan jorden. Då kan vi hänvisa till att det inte finns registrerat i blockkedjan att en sådan transaktion har gjorts, det finns inte i köphistoriken. Det kan alltså vara en identisk klon, men den personen är inte den rättmätige ägaren, säger Martin Lundgren.

Hittills har NFT-konsten huvudsakligen uppmärksamats från ett försäljnings- och förmedlingsperspektiv. Inte mycket har skrivits om verken i sig, om exempelvis konstnärlig kvalitet, referenser och genrer. Enligt Marina Schiptjenko blir det ofta så när ett nytt fenomen tar plats i konstvärlden.

– Diskussionen som nu pågår berör knappt konstupplevelsen alls. Jag ser fram emot när intresset för fenomenet lagt sig något och vi kan föra en kritisk diskussion om konstnärligt innehåll, säger hon och fortsätter:

– Men det finns också något paradoxalt med NFT-konsten. Den innebär nya pengar, nya transaktioner, nya format, men ska ändå inlemmas i en traditionell och konservativ värld, dit exempelvis Christie's hör. Man kan fråga sig varför. Svaret är väl att tanken på konsten som en vara som går att köpa och sälja består och kanske till och med stärks med NFT.

En annan fråga som den digitala konsten väcker är den om vilken roll gallerierna kommer spela i framtiden och hur konsten kommer att förvaras och användas.

– Man kan tänka sig att det blir färre fysiska galleriutställningar och fler virtuella visningsrum även efter pandemin. Jag kan också tänka mig att de digitala verken till slut ändå tar fysisk form genom exempelvis projektioner eller tryck.

Ser du för dig att Andréhn-Schiptjenko i framtiden kommer sälja NFT-konst och acceptera kryptovalutor som betalning?

– Det är inte omöjligt. Jag tror att det kan bli svårt att helt ställa sig utanför den här tekniken men jag vill se tiden an och vänta till spekulacionerna lugnat sig något.

Fotnot: Christie's onlineauktion av Beeples "Everydays: The first 5 000 days" pågår till den 11 mars. I skrivande stund är det högsta budet på drygt 3,2 miljoner dollar.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

Sandra Stiskalo

NON-FUNGIBLE TOKEN.

En särskild typ av kryptoteknik som bland annat används vid försäljning och ägande av digital konst.

Varje token motsvarar en unik del i en blockkedja som skapar ett slags digitalt fingeravtryck. Detta gör att digitala konstverks originalitet och autenticitet kan verifieras, vilket i sin tur lett till att marknaden för

digital konst i fjol växte enormt och att priserna sköt i höjden.

NFT-tekniken används även för att skapa så kallade digitala samlarkort och tillgångar eller tillträde till olika delar i datorspel.

05 dom skärper skydd av hotade arter

En ny dom från EU-domstolen skärper skyddet för hotade arter. Det kan få konsekvenser för svenskt skogsbruk, enligt Naturskyddsföreningen.

Domen från EU-domstolen som kom på torsdagen skulle i vissa delar kunna ändra på tidigare svensk rättspraxis om förbud mot att döda, störa eller skada vissa skyddade arter. Svenska domstolar har tolkat förbudet som att en hel population av en skyddad art måste påverkas för att en verksamhet, som skogsavverkning, ska stoppas. Men enligt EU-domen ska förbudet generellt gälla även om bara en individ från en skyddad art störs eller skadas.

Domen kommer efter en strid om en skog i Västra Götaland. Där har Naturskyddsföreningen i Härryda, föreningen Skydda Skogen och Göteborgs ornitologiska förening, protesterat mot avverkningar som planeras i Yxsjöskogen, där planer bland annat finns på en ny stadsdel. Där lever runt 100 skyddade arter, bland andra tjäder och åkergröda.

Länsstyrelsen ansåg inte att avverkningen i området strider mot artskyddsförordningen. Men organisationerna överklagade till mark- och miljödomstolen som i sin tur vände sig till EU-domstolen, för att utröna om artskyddsförordningen och praxis i svenska domstolar är förenlig med EU:s fågel- och livsmiljödirektiv.

Josia Hort, miljöjurist på Naturskyddsföreningen:

– Det här en väldigt positiv dom för skyddade arter och för den biologiska mångfalden. Det är

glädjande att EU-domstolen tar krisen för den biologiska mångfalden på allvar.

Enligt honom skulle domen kunna få konsekvenser för skogsbruket och andra verksamheter. Skogsägare behöver nu ha bättre koll på vilka arter som finns på deras marker, när åtgärder ska vidtas och hur. En annan konsekvens, bedömer Josia Hort, är större krav på myndigheternas, särskilt Skogsstyrelsens, hantering av ärenden.

Rättsfallet rör skogsbruk men EU-domstolen uttalar sig generellt om artskyddet. Även andra verksamheter som bostadsbyggande, infrastruktur, gruvdrift, vindkraft och vattenkraft kan påverkas.

När det gäller fåglar underkänner EU-domstolen att Sveriges förbud endast omfattar vissa fåglar i skogen. EU-domstolen säger att alla fåglar skyddas av förbuden.

Jakt i enlighet med jaktlagstiftningen kommer inte att påverkas av EU-domstolens avgörande.

Catrine Nylén, länsjurist i Västra Götaland vill inte kommentera domen. DN har sökt Skogsstyrelsen och Härryda kommun.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se

FAKTA. ARTSKYDDET UNDER UTREDNING

EU-lagstiftningen påverkar svenska bestämmelser om att skydda arter. EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv har lagt grunden för den svenska artskyddsförordningen.

Regeringen har tillsatt en utredning om eventuella förändringar i artskyddsförordningen för att effektivt och rättssäkert skydda arter och samtidigt vara tydlig gentemot markägare, som ska presenteras i maj.

Källa: Regeringen, Skogsstyrelsen, Naturskyddsföreningen.

05 Migranter kastades överbord

Djibouti. Minst 20 migranter drunknade efter att smugglare tvingade dem överbord i Adenbukten, uppger FN-organet IOM. Migranterna lämnade östafrikanska Djibouti på onsdagsmorgonen, med sikte på Arabiska halvön. En halvtimme efter avfärd kastade människosmugglarna av runt 80 personer från den överfulla båten.

”Onsdagens tragedi är ytterligare bevis på att kriminella fortsätter att utnyttja människor som är desperata att förbättra sina liv, säger IOM:s Djiboutichef Stephanie Daviot i ett uttalande. Flera liknande händelser har inträffat i Adenbukten under det senaste halvåret. **TT**

05 Jag gläder mig över att Danmark kan samarbeta med Israel, som just nu är världsmästare på vaccin

Danmarks statsminister Mette Frederiksen till
Danmarks radio innan hon och Österrikes
förbundskansler Sebastian Kurz på torsdagen

flög till Israel för att diskutera samarbete om
vaccintillverkning. Kritikerna påpekar dock att
Israel trots höga vaccinationssiffror inte själv
har utvecklat eller tillverkat något vaccin. I
stället var landet tidigt ute med att såväl
godkänna som beställa Pfizers vaccin.

TT

05 Prins Philip har opererat hjärtat

Storbritannien. Prins Philip, 99, har genomgått hjärtkirurgi, uppger Buckingham Palace i ett uttalande. Operationen ska ha gått bra, och prinsen – drottningen Elizabeths make – ska nu återhämta sig på sjukhus.

Philip har legat på sjukhus i drygt två veckor och flyttades nyligen till en hjärtklinik. 2011 genomgick han en bypass-operation. Det är oklart om den aktuella operationen har någon koppling till detta.

Både Philip och Elizabeth har fått sina första vaccindoser mot covid-19.

TT-AFP

05 Indisk ko hade 71 kilo skräp i magen

Indien. 71 kilo. Så mycket plast, spikar och skräp hittade indiska veterinärer i magen på en påkörd ko.

Kon i indiska Faridabad, några mil utanför huvudstaden Delhi, var dräktig när hon blev påkörd. Hon togs om hand av en lokal djurskyddsorganisation men trots en fyra timmar lång operation gick kalvens liv inte att rädda.

Trafikolyckan var inte den enda förklaringen. I stället var huvudproblemet mammans sopiga diet. Sammanlagt plockade veterinärerna ut 71 kilo plast, spikar och annat skräp från kons magar.

– Kalven hade inte tillräckligt med utrymme att växa inuti mammans mage så den dog, säger djurskyddsorganisationens ordförande Ravi Dubaj.

TT-AFP

05 Den ryska gasledningen har blivit Angela Merkels största dilemma

Berlin. Gasledningen närmar sig Tysklands kust. Bygget fortsätter, trots att Polen och Ukraina ser Nord stream 2 som en rysk snara kring EU:s hals. Och trots att USA:s president Joe Biden kallat ledningen för en ”dålig deal” för Europa.

Regeringen i Berlin fortsätter att försvara projektet. Det blir allt svårare.

Plötsligt var arbetet i gång igen. Det 170 meter långa ryska fartyget låg drygt två mil utanför Bornholms kust, och dess besättning sänkte ner rör i havet. Riktning: sydväst. Mål: Tyskland.

Rören bildar Nord stream 2, den gasledning som löper från Ryssland genom finska, svenska och danska vatten med Tyskland som slutdestination. Bygget pausades 2019, efter att USA infört sanktioner mot det schweiziska företaget som arbetade med rörläggningen. När ryska Gazprom tog upp arbetet i början av februari i år återstod knappt 74 av ledningens 1 230 kilometer. Men än är det omstridda projektet inte i hamn, och i takt med att rören närmar sig Tysklands kust blir det allt svårare för Angela Merkel att försvara det.

Den nyttillträdda amerikanska presidenten beskriver Nord stream 2 som ”en dålig deal för Europa”. Just i den här frågan är Joe Biden och föregångaren Donald Trump överens, de delar en kritisk inställning till den ryska gasledningen. Ur ett amerikanskt perspektiv

innebär Nord stream 2 att EU utökar sitt beroende av Ryssland – och samtidigt minskar sitt behov av energiimport från USA. En dålig deal även för amerikanerna, alltså.

Skarp kritik mot projektet kommer även inifrån EU.

”Nord stream skapades för att sabotera Europas energisäkerhet”, skriver Polens utrikesminister i en debattartikel i tidningen Politico tillsammans med sin ukrainska motsvarighet. I januari krävde Europaparlamentet att projektet stoppas, efter att Ryssland fängslat demonstranter som visat sitt stöd för oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj.

Av andra skäl, men med samma mål, kritiserar flera klimatorganisationer gasledningen. Om Tyskland ska kunna nå sina klimatmål måste användningen av fossila bränslen minska drastiskt. Den tyska organisationen ”Deutsche Umwelthilfe” kräver en omfattande utredning

av projektets klimatpåverkan innan ledningen får byggas färdigt.

Så vad är det som får regeringen i Berlin att fortsätta försvara gasledningen?

Den första, och enklaste, förklaringen handlar om pengar. Det statligt ägda, ryska Gazprom står för hälften av kostnaden för projektet, och tyska, österrikiska, nederländska och franska företag för resten. Den totala kostnaden för bygget är 9,5 miljarder euro.

Den andra förklaringen gavs nyligen av den tyska presidenten, Frank-Walter Steinmeier, i en intervju med den tyska tidningen Rheinische Post.

– Energihandeln är en av de sista broarna mellan Europa och Ryssland, sa presidenten.

– Den 22 juni är det 80 år sedan Tyskland anföll Sovjetunionen. Mer än 20 miljoner invånare dog i kriget. Det ursäktar inte några fel den ryska regeringen begår i dag, men vi får inte

glömma bort det större perspektivet, sa Frank-Walter Steinmeier.

Uttalandet säger något om den speciella relation som Tyskland har till Ryssland. Förhållandet har formats av skulden efter andra världskriget och av Östtysklands beroende av Sovjetunionen. Det säger Sarah Pagung, politisk analytiker med relationen mellan de två länderna som expertområde.

– Av historiska skäl har en del av Tysklands befolkning en nära relation till Ryssland och en mer negativ inställning till USA. På 90-talet var tyska företag bland de första att etablera sig i Ryssland. Tysklands strategi har varit att försöka påverka Ryssland genom nära samarbete, säger Sarah Pagung.

Gasledningen Nord stream, som stod färdig 2011, och Nord stream 2 som nu håller på att byggas, är produkter av just denna strategi. Men inte ens speciella relationer klarar vad som helst. Vid flera tillfällen under det senaste

decenniet har Tyskland skärpt tonen mot Ryssland, efter att landet gått över gränsen för vad regeringen i Berlin kunnat acceptera.

2015 införde Tyskland sanktioner mot Ryssland, efter att datorerna i den tyska förbundsdagen slagits ut av en cyberattack. Spionprogram hittades på ett stort antal datorer – däribland Angela Merkels egen. Förbundskanslern lade skulden för attacken på den ryska säkerhetstjänsten.

2019 mördades en man som levde i exil i Tyskland efter att ha stått på Tjetjeniens sida i kriget mot Ryssland. Mannen sköts med flera skott, mitt på dagen, i parken Tiergarten i Berlin. Enligt den tyska riksåklagaren rör det sig om ett beställningsmord med koppling till den ryska staten. Domen har ännu inte fallit.

Sarah Pagung säger att det blivit allt mer uppenbart att den tyska regeringens försök att samarbeta med den ryska inte gett det resultat Tyskland hoppats på. Hon sammanfattar den

nuvarande relationen mellan länderna med ett ord.

– Dålig.

Hur ser då framtiden ut för den omstridda gasledningen?

En utväg för Angela Merkels regering är att försöka blidka amerikanerna. Det har redan skett – nyligen läcktes dokument som visar att den tyska finansministern försökt göra en överenskommelse med USA om att importera amerikansk flytande naturgas. I utbyte ska finansministern ha bett om att få slutföra och använda Nord stream 2 ”ostört”, rapporterar flera tyska medier.

Ett annat förslag är att införa en mekanism som gör det möjligt att strypa energiimporten via gasledningen om Ryssland bryter mot mänskliga rättigheter.

Klimatorganisationen Deutsche Umwelthilfe hoppas på en tredje utväg – ett stopp för

projektet med hänvisning till de tyska klimatmålen.

Regeringen i Berlin har ännu inte backat. Men argumentet som förbundskanslern envist upprepat – att gasledningen är ett ”rent affärsmässigt” projekt, var svagt redan från början. I takt med att ledningen närmar sig de tyska vattnen kommer Angela Merkel att behöva hitta nya sätt att försvara den.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

FAKTA. BYGGET AV NORD STREAM 2

Bygget av gasledningen Nord stream 2 påbörjades 2016. Projektet beräknas kosta omkring 9,5 miljarder euro.

Ledningen ska frakta naturgas från norra Ryssland till Tyskland, och löper genom finska, svenska och danska vatten.

Vanliga argument för projektet är att det stärker energitillgången i Västeuropa och att naturgasen kan ersätta kol, som har större negativ klimatpåverkan. Rysslands och Tysklands regeringar hör till förespråkarna av projektet.

Kritiker, bland annat USA och Polen, menar att gasledningen förstärker Europas beroende av Ryssland. Klimatorganisationer varnar för att ledningen kan fördröja omställningen till ett fossilfritt samhälle.

Källa: Cleanenergywire.com

05 Blodbad i Myanmar – juntan sköt ihjäl demonstranter

Myanmars junta trappar upp våldet för att stoppa protesterna. Onsdagen blev den blodigaste dagen hittills. Minst 38 demonstranter dödades. Ändå fylldes gatorna åter med demonstranter på torsdagen. Nu ökar omvärldens kritik och i dag ska Myanmar tas upp i FN:s säkerhetsråd.

PEKING. Säkerhetspolis som utan förvarning skjuter in i en folkmassa, en 18-årig kvinna klädd i en t-tröja med texten ”everything will be OK” ligger skjuten till döds i huvudet.

Ambulanspersonal som tvingas ut ur sina bilar för att därefter bli attackerade av polisen med batonger.

Bilderna som cirkulerar från onsdagens protester i Myanmar är brutala. Dagen blev den blodigaste hittills sedan protesterna mot militärkuppen den 1 februari inleddes. Enligt FN dog minst 38 personer och ännu fler skadades.

Och något slut på våldet syns inte. Demonstranterna är desperata och vägrar acceptera att militären återigen sitter vid makten i Myanmar. Det har de gjort i ett halvt sekel och folket är trötta på deras styre som innebär strypta friheter och fängslande av oliktankande.

På torsdagen fylldes gatorna återigen med demonstranter, trots att militären fortsatte att skjuta skarpt. Demonstranterna hyllade och sörjde bland annat 18-åriga Ma Kyal Sin, en av dem som blev skjuten till döds på onsdagen. En

kvinnan med framtiden för sig, som uppges ha älskat taekwondo, stark mat och röda läppstift. Medveten om risken hon tog genom att protestera hade hon på Facebook meddelat sin blodgrupp och sagt att hon vill att hennes organ doneras om hon dör.

– Vi vet att vi kan skjutas och dödas men det är ingen mening att leva under juntan så vi väljer den här farliga vägen, säger aktivisten Maung Saungkha, till Reuters.

Juntan å sin sida verkar inte bry sig om en alltmer upprörd omvärld. När FN:s speciella sändebud i Myanmar, Christine Schraner Burgener, varnade generalerna för att FN kan vidta ytterligare åtgärder för att straffa och isolera Myanmar fick hon svaret.

– Vi är vana sanktioner och har överlevt. Vi får lära oss leva med ett fåtal vänner.

I dag ska FN:s säkerhetsråd diskutera Myanmar. Men hittills har medlemmarna i

rådet haft svårt att enas i ett fördömande av kuppen. Ryssland och Kina blockerar med motiveringen att det handlar om ”interna affärer”. I kinesiska medier har kuppen beskrivits som en ”betydande regeringsombildning”.

Totalt har nu minst 50 personer dödats i protesterna sedan juntan tog makten. Under onsdagen återfanns fyra barn bland de döda, enligt biståndsorganisationer.

Militären motiverar sitt maktövertagande med att valet som genomfördes i november inte var rättvist, men har inte kunnat lägga fram några bevis. I valet vann Aung San Suu Kyis parti NLD stort. Aung San Suu Kyi är nu frihetsberövad och anklagad för bland annat olaglig import av radiokommunikation. Demonstranterna kräver att hon släpps fri och att valresultatet i november respekteras.

Marianne Björklund

05 varnar för brasiliansk mutation

Ett år efter pandemins utbrott i Brasilien slår landet nya dödsrekord. I onsdags dog 1 840 personer i covid-19, vilket är 500 fler än vanligt. Forskare menar att den brasilianska virusmutationen är betydligt smittsammare och farligare.

RIO DE JANEIRO. – Världen måste kraftfullt börja prata om vilken risk som Brasilien innebär för pandemin, säger den framstående brasilianske hjärnforskaren Miguel Nicolelis vid Duke University i USA, till The Guardian.

Han menar att det inte finns någon mening med att Europa och USA bekämpar pandemin så länge Brasilien inte gör något åt sitt utbrott av

en ny virusvariant som anses farligare än den brittiska och sydafrikanska mutationen.

– Brasilien har blivit ett utomhuslaboratorium för att sprida viruset och skapa fler dödliga mutationer, varnar Miguel Nicolelis.

Den brasilianska mutationen upptäcktes i Japan i januari hos fyra brasilianska turister från miljonstaden Manaus i Amazonas. Kort efter sågs en kraftfull ökning av antalet dödsoffer i Manaus. Sjukvården kollapsade och syrgasen räckte inte till patienterna. Forskare vid universitetet i Oxford och vid Brasiliens främsta universitet, USP i São Paulo, kallar den brasilianska varianten för P.1.

Enligt deras studie är denna variant 1,4 till 2,2 gånger mer smittsam. Enligt forskare vid det biologiska forskningsinstitutet Fiocruz i Amazonas är siffran betydligt högre. Deras studie visar att hos vuxna är den tio gånger mer smittsam.

Hittills har den brasilianska varianten upptäckts i 25 länder, däribland Sverige.

Brasilien är, förutom USA, det land med flest antal dödsoffer under pandemin. Över en kvartsmiljon människor har dött, vilket utgör 10 procent av antalet döda av covid-19 i världen. Utmaningen för Brasilien är landets president Jair Bolsonaro. Han har uppmanat befolkningen att möta pandemin med öppet bröst.

Henrik Brandão Jönsson

05 Nytt hårt slag mot Hongkong väntas på folkkongressen

Snaran kring Hongkongs friheter förväntas dras åt ytterligare när Kinas folkkongress inleder sitt årliga möte på fredag. Kongressen ger också ledtrådar om Kinas kommande ekonomiska politik och om hur landet ska nå sina ambitiösa klimatmål.

DN:s Asienkorrespondent Marianne Björklund svarar på tre frågor om kongressen.

PEKING. 1. Vad är egentligen Kinas folkkongress som inleder sitt årliga möte på fredag?

Folkkongressen brukar liknas vid ett gummistämpelparlamentet och är mycket av ett skådespel. Här fattas beslut som redan har tagits bakom lyckta dörrar. Det handlar om tillväxtmål, budget och nya lagar. Kongressen består av runt 3 000 handplockade ledamöter från hela Kina. Mötena sker i folket stora sal som ligger vid Himmelska fridens torg. Kongressen är också ett tillfälle för Kinas ledare Xi Jinping att skina. Han meddelade nyligen att extrem fattigdom i Kina är utrotad och väntas i år trycka på fördelarna med Kinas auktoritära system jämfört med ”kaoset” i väst.

2. Vilka frågor blir viktiga i år?

Vid förra årets folkkongress beslutades om den kontroversiella nationella säkerhetslagen i Hong- kong. Sedan dess har flera i opposition till Peking fångslats enligt lagen och

möjligheten till yttrandefrihet kvästs. I år väntas folkkongressen ta ytterligare steg mot att inskränka de små demokratiska inslag som finns kvar i Hongkong. Enligt läckor till flera medier väntar en förändring i valsystemet till Hongkongs parlament som innebär att bara ”patrioter” får ställa upp val, det vill säga ledamöter som svär sin trohet till Kinas kommunistparti.

Ekonomi står alltid i fokus under folkkongressen och kanske ännu mer efter covid-19. Det lär skrytas om hur Kina har fått kontroll över viruset och att dess ekonomi var en av få med tillväxt förra året. Men det finns fortfarande osäkerhet i ekonomin och de flesta räknar med att Kina liksom förra året slopar att ha något tillväxtmål i år.

3. Klimatet då? Kina har sagt att landet ska vara klimatneutralt 2060.

Många väntar på detaljer om hur målet ska uppnås. Kina är världens största utsläppare av

koldioxid. Att landet går mot en grönare ekonomi är av stor vikt för de globala klimatmålen. Men under folkkongressen är det mer troligt att bredare penseldrag om en grönare ekonomi presenteras. Kina är världsledande i att öka andelen sol- och vindkraft i sin energimix. Men samtidigt har landet fortsatt bygga nya kolfabriker, särskilt utomlands som en del av infrastrukturprojektet den nya Sidenvägen.

05 ”Kinas kol kraftverk visar att väst gått på en blåsning”

Klimatet. Apropå ”Utrikesbyrån” i Sveriges Television om Kina och kol kraft: Enligt BP Statistical Review stod Kina 2019 för 28,8 procent av världens koldioxidutsläpp, medan USA stod för 14,5 procent och Europa för 12 procent. Europa och USA minskade det året sina utsläpp med 3 procent, medan Kina ökade sina med över 3 procent.

I "Utrikesbyrån" berättade SVT:s klimatkorrespondent Erika Bjerström att Kinas villkor för att underteckna Parisavtalet var att länder som Tchad, Yemen eller Burundi ska räknas som u-länder. På så sätt behöver de inte ta itu med några koldioxidutsläpp förrän efter 2030.

Kina bygger nya kolkraftverk i en takt av ett nytt i veckan. Dessutom är Kina världsmästare i att finansiera och uppföra kolkraftverk i samma höga takt i tredje världen.

Har vi i västvärlden åkt på en blåsning av Kina på grund av Parisavtalet? Sitter den kinesiske presidenten Xi Jinping med sin godmodiga och nöjda uppsyn och myser?

Ska medborgare och industri i Europa spåka sig med skatter på fossil energi och subventioner till vind och sol, medan man i en annan del av världen bygger ut kolkraft och annan fossil el? Europas industri och befolkning blir förlorarna i detta spel.

Torbjörn Lang, Märsta

05 En mässa för Kinas envælde

Nationella folkkongressen, Kinas låtsasparlament, har startat på allvar i Peking. Jippt ska pågå i en vecka, men besluten i kommunistdiktaturen är givetvis fattade på förhand. Funktionen är framför allt att låta president Xi Jinping ta emot de 3 000 delegaternas underdåniga vördnad.

Två inslag sticker ut. Det ena är att stadfästa krossandet av Hongkongs frihet. Förra årets folkkongress dunkade igenom den nationella säkerhetslag som innebar slutet för modellen "ett land, två system". Nu ska stadens valsystem förändras så att bara patrioter, det vill säga de som avgudar Kommunistpartiet, får vara med och stifta lagar.

Ett annat öde väntar de 47 demokratiaktivister som åtalades i veckan för att ha stört ordningen under massprotesterna 2019.

Det andra stora ämnet på samlingen i Peking är landets ekonomi. Coronaviruset innebar en tvärnit, precis som i övriga världen. Men Kina har gjort comeback, och tillväxtmålet för året sätts till 6 procent. För Xi Jinping är det beviset på hans auktoritära systems överlägsenhet. En rejält ökad militärbudget får han också råd med.

Men kinesisk statistik är inte pålitlig. De ständiga frågetecknen finns kvar. Pandemins effekter bekämpades med stimulanser i form av de vanliga investeringarna i infrastruktur och exportindustrin. Nödvändig ombalansering till privat konsumtion fick stå kvar på önskelistan.

De minst en miljon muslimska uigurerna i Xinjiangs interneringsläger kommer det inte att knystas om från talarstolen. Inte heller torde den senaste utrensningsskampanjen, inom de nationella säkerhetstjänsterna, debatteras.

Korruption, påstås det gälla. Bristande lydnad till Xi Jinping, är mer sannolikt.

Åtta år har gått sedan han fick makten. Att det fortfarande finns några uppstudsiga kvar i hans upplysta despoti är något att förundras över.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

06 Ändrat valsystem utplånar Hongkongs opposition

Peking. Valsystemet i Hongkong kommer att ändras – det står klart efter folkkongressens första dag i Peking. Förändringen banar vägen för ett Hongkong helt utan opposition.

KOMMENTAR

Hongkongs valsystem ska ”förbättras”, sade Wang Chen, vice ordförande i folkkongressen ständiga utskott, på fredagen när årets

viktigaste politiska möte i Kina, folkkongressen, inleddes. Exakt vad den förbättringen innebär, avslöjade han inte. Men att de politiker som representerar oppositionen i Hongkong inte håller med är ingen vild gissning.

Av det som framkommit hittills kommer det nya valsystemet bland annat ge valkommittén, som är Pekingvänlig, utökad makt. Valkommittén utser i dag Hongkongs högsta ledare och hälften av dem som sitter i parlamentet. Den andra hälften väljs i direkta val. Det nya valsystemet kommer enligt medieuppgifter innebära en kontroll av alla kandidater till parlamentet. Bland annat ska det säkerställa att de som ställer upp är ”patrioter”, trogna kommunistpartiet i Fastlandskina.

Därmed glider Kina allt längre bort från sitt löfte om att Hongkong skulle få behålla sina friheter i 50 år efter överlämnandet från Storbritannien till Kina 1997. Enligt den partitrogna tidningen Global Times kommer den minigrundlag som skrevs i samband med

överlämnandet ändras när det nya valsystemet har klubbats. I minikonstitutionen försäkras bland annat att Hongkong är en del av Kina under principen ”ett land, två system”. Det vill säga att pressfrihet, yttrandefrihet och ett oberoende rättsväsende, rättigheter som inte finns i Fastlandskina, skulle råda i Hongkong även efter att landet blev en del av Kina. Här ingick även ett långsiktigt mål om allmän rösträtt i Hongkong.

I stället är Hongkong på väg att bli som resten av Kina, precis som de massor som demonstrerade i Hongkong fram tills covid-19 slog till befarade.

– Kinas kommunistiska parlament har tagit sitt största steg hittills för att utplåna Hongkongs frihet, säger Hongkongs sista brittiska guvernör, Chris Patten, till organisationen Hongkong Watch med anledning av förändringen av valsystemet.

Marianne Björklund

06 Anna-Lena Laurén: Amnesty tappade bort sig i dagens förrädiska medie- landskap

Livet har satt mig i många olika skolor.

En var att studera utomlands. En annan att bli sågad i recensioner. En tredje att rapportera från krig.

Men den skola som verkligen har lärt mig hur saker och ting fungerar i det mellanmänniska är prosaisk. Den går ut på att sitta i styrelser.

Nej, jag har aldrig varit särskilt bra på att sitta i styrelser. Jag tycker inte om möten och jag avskyr att läsa mötesprotokoll. Jag är dålig på att tolka budgetar och jag blir fullständigt galen på folk som drar ut på mötena därför att de inte kan hålla sig till saken. (Sådana finns i alla styrelser.

De absolut mest irriterande - styrelsemedlemmarna är sådana som tycker om att gå på styrelsemöten och därför gör allt för att de aldrig ska ta slut.)

Trots detta har jag suttit i ett antal styrelser. Som tjugoåring i styrelsen för statsvetenskapliga klubben på Åbo Akademi.

Som förälder hamnade jag i finska skolans styrelse i Moskva. För tillfället sitter jag i finska skolans styrelse i Sankt Petersburg.

Är det något dessa uppdrag har lärt mig så är det följande: Om en styrelse gör något som ser illa ut så spelar det ingen roll vad styrelsen själv anser.

Ser det illa ut – då är det illa.

Det vet förstås en global, professionell och viktig organisation som Amnesty International. Om man ger en fängslad rysk oppositionsledare status som samvetsfånge så finns det inget sätt i världen att frånta honom denna status utan att det ser illa ut.

Aleksej Navalnyj fick status som samvetsfånge den 17 januari. En månad senare fråntog Amnesty honom samma status. Detta på grund av hans sedan länge kända nationalistiska förflutna.

Därefter får vi veta att Amnesty har blivit utsatt för en kampanj angående beslutet att ge Navalnyj denna prestigefyllda status. En av de texter som har skickats till organisationen är Katya Kazbeks twitterflöde. Kazbek är en rysk - frilansjournalist och översättare som egentligen heter Jekaterina Dubovitskaja och bor i New York. (Hon skriver under signatur men döljer inte sin identitet.) Dubovitskaja är dotter till den förmögna ryska affärsmannen Jurij Dubovitskij och skriver bland annat kolumner för den Kremlfinansierade propagandakanalen RT. Hon kallar sig kommunist, har uttryckt sympatier för Stalin och kritiserat demonstrationerna mot Lukasjenko i Belarus som neoliberala och nationalistiska.

Amnestys representanter både i London och i Moskva har sagt att beslutet egentligen inte ändrar på något. Navalnyj är fortfarande politisk fånge och Amnesty jobbar för att han ska frigges.

Den saken är självklar. Tyvärr kvarstår problemet.

Att Amnesty anser att Navalnyj inte kan vara samvetsfånge är i sig inte ett problem. Det är ett beslut som organisationen har all rätt att fatta, på basis av sina egna kriterier.

Problemet är att Navalnyj först gavs och sedan framtogs denna prestigefyllda status.

Antingen har Amnesty inte tagit reda på exakt vem Navalnyj är, eller också har man låtit sig påverkas av kampanjen mot honom.

Själv tror jag inte att Amnesty på något sätt har böjt sig för Kreml. Det handlar i stället om en indirekt följd av att man tydligen slarvade med researchen och sedan fick stora skälvan då den – mycket förutsägbara – kampanjen mot Navalnyj satte i gång. En viktig sak när det gäller dagens medielandskap och auktoritära regimers påtryckningsmetoder är nämligen att de ofta jobbar indirekt. Resursstarka RT drar till

sig skribenter som inte stöder Putin – det gör inte Dubovitskaja – men som av andra skäl står på samma sida som Kreml. Dubovitskajas tillhör den övervintrade kommunistfalang som betraktar klasskampen som överordnad allt annat. Hennes ideologiska kamp är inte densamma som Putins, men den sammanfaller.

Därför är det besvärande för Amnesty att man blir ängslig av den sortens kritik. När proffsiga organisationer fattar beslut som med största sannolikhet kommer att kritiseras måste de vara beredda på just den saken. Som britterna sade redan 1939: Keep calm and carry on.

Anna-Lena Laurén

06 Norge tänker kompensera gränspendlare

Den norska regeringen jobbar med en lösning för att kompensera de arbetspendlare som blivit utan lön på grund av stängda gränser.

– Jag är väldigt glad över det här norska beskedet, säger arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S).

Detaljerna kring förslaget till lösning i kompensationsfrågan är inte klara, men enligt den norske arbets- och socialministern, Torbjørn Røe Isaksen, är arbetet högprioriterat.

– Med ökade smittal i Norge får vi räkna med stränga restriktioner för inresa en längre tid. Då

är det viktigt att ge arbetstagare från EES-området som drabbats av stängda gränser ett handtag, säger Røe Isaksen till norska nyhetsbyrån NTB.

På fredagen presenterade den norska regeringen ett stort stödpaket till landets företag, som syftar till att få permitterade tillbaka i tjänst, men några detaljer kring hur gränspendlare ska kompenseras framkom inte.

Det var den 29 januari som Norge stängde gränsen för alla gränspendlare som inte ansågs ha samhällsviktiga jobb. Det innebar att tusentals svenskar inte kunde åka till sina jobb. De fick heller inte ut sin lön och de beviljades heller inte ersättning som a-kassa. Efter skarpa protester från de drabbade, från fackligt håll och från den svenska regeringen ändrades reglerna från och med i måndags så att dagpendlare kunde passera gränsen. De som veckopendlar kan dock fortsatt inte vara på jobbet och många drabbade svenskar har krävt kompensation från norska staten.

Det är en sådan lösning som den norska regeringen nu skissar på. Det fanns på fredagsförmiddagen inga uppgifter kring om den norska regeringen avser att ge ekonomisk kompensation till dem som blivit helt eller delvis utan lön i februari.

Røe Isaksen har poängterat att det inte är möjligt att ändra lagen bara för svenskar och finländare utan att lagen måste gälla alla EES-arbetstagare. Sveriges arbetsmarknadsminister Eva Nordmark, som efter ett tidigare möte med sin norske kollega uttryckte stor besvikelse över att ingen lösning kommit på plats, är nöjd med det besked som nu kommit.

”Jag är väldigt glad över Norges besked och ser det som ett kvitto på vårt goda nordiska samarbete. Det betyder väldigt mycket för alla de gränspendlare som varit oroliga för hur de ska betala sina räkningar, men det är även viktigt för den framtida utvecklingen för de nordiska gränsregionerna”, skriver Nordmark i ett mejl till DN.

Jens Littorin jens.littorin@dn.se

06 Havet bromsar klimatkrisen – men priset är högt

Haven spelar avgörande roll för klimatet. De har tagit upp mer än 90 procent av den extra värme som mänsklig aktivitet har orsakat och en fjärdedel av koldioxiden. Men det har ett högt pris – haven har också blivit ett reellt hot. Nu hotar höjda havsnivåer miljontals liv.

Närmare en tiondel av världens befolkning, 680 miljoner människor, bor i lågt liggande

kustområden som hotas av stigande havsnivåer. Varmare vatten och smältande isar får havsnivåerna att stiga allt fortare, enligt en specialrapport från FN:s klimatpanel IPCC.

På drygt hundra år har havsnivån stigit cirka 20 centimeter globalt, redan det ökar risken för högvattenhändelser till exempel i samband med stormar. Lågt liggande städer som New York och Miami arbetar redan med planer för skydd mot sådana händelser.

Tidigare var huvudorsaken till höjningen att varmare vatten tar mer plats än kallare, så kallad termisk expansion. Men nu står smältande is från glaciärer, inlandsis på Grönland och Antarktis för mer än hälften, 60 procent, av höjningen.

Även om utsläppen av växthusgaser minskar kraftigt och den globala uppvärmningen hålls väl under 2 grader kan havsnivån stiga uppemot 60 centimeter till år 2100. Om växthusgasutsläppen fortsätter att öka kan höjningen bli

uppemot 110 centimeter, enligt IPCC. Det skulle bland annat innebära att nästan en femtedel, 18 procent, av Bangladesh yta skulle hamna under vatten.

Många experter anser att IPCC:S beräkningar ligger i underkant. Enligt flera rapporter på - senare tid kan höjningen bli mycket högre, kanske till och med över 2 meter.

– För varje grad vi höjer temperaturen har vi byggt in drygt 2 meters havsnivåhöjning över en lång tidsskala, säger Ola Kalén, oceanograf vid SMHI.

Haven är långsamma system, den utveckling som vi ser i dag är ett svar på vad som händer för kanske 30 år sedan. Även om vi stoppar utsläppen totalt kommer havet att fortsätta stiga eftersom det tar lång tid för den redan tillförda värmen att spridas ut i djuphaven.

– Men det kommer att bli stor skillnad beroende på hur mycket och hur snabbt vi

lyckas minska utsläppen. Klarar vi att minska utsläppen väldigt snabbt så får vi längre tid på oss att anpassa samhällen. Vi måste inse att det är en kris och agera därefter.

Nästan tre fjärdedelar av planetens yta, 71 procent, täcks av hav. Haven är direkt livsavgörande – inte minst i klimatförändringen.

Haven har tagit upp drygt 90 procent av den globala uppvärmningen.

Haven tar upp ungefär fjärdedel av koldioxid som släpps ut.

Haven producerar mer syre än regnskogar, vartannat andetag vi tar kan vi tacka algerna i havet för.

Hittills har haven fungerat som en buffert, eller krockkudde, mot klimatkrisens effekter – men det har ett högt pris:

Uppvärmningen leder till minskad syrehalt.

Havsnivåerna stiger, förutom att översvämna landområden tränger saltvatten in i marken och kan förstöra dricksvatten och odlingsmöjligheter.

Koldioxiden som haven tar upp gör dem surare. Skaldjur, koraller och plankton får svårare att bygga skal.

I Antarktis finns mer än hälften av jordens färskvatten fruset i ett närmare fem kilometer tjockt istäcke som täcker ett område lika stort som Nordamerika. Om all den isen smälte skulle havsnivån höjas med cirka 58 meter. Det mesta ligger skyddat av bergskedjor, de delar som är närmast kusten, motsvarande 4–6 meter global havsnivå, är mer utsatta och gör Antarktis till den största osäkerhetsfaktorn när det gäller havsnivån.

– Antarktis står för endast 10 procent av havsnivåhöjningen men nästan hela osäkerheten. De andra processerna kan man förutse ganska bra men i Antarktis finns stora

osäkerheter. Vi vet att haven värms, och nästan hela den uppvärmningen sker i södra ishavet, säger Anna Wåhlin, professor i oceanografi vid Göteborgs universitet.

– Den stora risken är att is som nu finns bunden uppe på land ska flytta sig ut från land, antingen för att den smälter och rinner ut i havet eller i någon form av glaciärkollaps.

Anna Wåhlin beskriver att glaciärer är floder av is som rör sig ut mot havet väldigt långsamt, skulle den takten öka väldigt mycket av något skäl så kan det leda till en kraftigt höjd havsnivå. Och det viktigaste är inte hur många decimeter som havsnivån höjs – det viktigaste är hur snabbt det går.

– Även 5 centimeter kan orsaka stora problem om det går fort. Och 5 meter kan vi hantera om det går långsamt.

Anna Wåhlin har deltagit i flera Antarktisexpeditioner och ingår nu i det dyraste

forskningsprojekt som har gjorts i Antarktis – ett internationellt projekt för att studera Thwaites glaciär – även kallad ”Domedagsglaciären”.

Thwaites glaciär på västra Antarktis är gigantisk och har förutsättningar att kollapsa snabbt.

– Glaciären sitter i en djup bassäng där det kan komma in havsströmmar som kan luckra upp den nedifrån väldigt snabbt. Frågan är vad det är för processer som pågår nu, och kan man hitta spår på havsbotten som kan leda till att vi förstår hur processerna har gått till tidigare i historien, säger Anna Wåhlin.

Forskarna har sett att tittar man 20 000 år tillbaka i tiden har det funnits perioder när havsnivån ökar snabbt, cirka 2 centimeter per år. Så snabb ökning är inte möjlig med bara ökad expansion på grund av varmare vatten.

– Det enda sättet var att det flyttade is från land till havet i snabb takt. Hur stor är risken att det

kan hända igen? Ett jättestort detektivarbete pågår, säger Anna Wåhlin.

På andra sidan jordklotet, på Grönland, pågår liknande detektivarbete. Även om mängden is är mindre här, motsvarande en havsnivåhöjning på 7 meter, så är det Grönlandsisen som enskilt bidragit mest till havsnivåhöjningen och som också ökat sitt bidrag mest sedan 90-talet.

– Frågeställningarna är i mångt och mycket detsamma på båda ställen. Den stora osäkerheten ligger i de glaciärer som har kontakt med vatten. Precis som i västra Antarktis har Grönland områden med sådana glaciärer, säger Martin Jakobsson, forskare i maringeologi och geofysik vid Stockholms Universitet.

– Glaciärer med utlöpare i havet kan brytas upp väldigt snabbt men de kan också stabiliseras väldigt snabbt då de dragit sig tillbaka upp på land. Därför är det också otroligt svårt att sätta en bra prognos för vad som kommer att hända framöver, vi måste ha mycket mer data.

Nyligen presenterade Martin Jakobsson med kollegor en rapport från Ryderglaciären på norra Grönland. Det var den första fartygs-expedition som gjorts dit, ett av resultaten blev att de hittade en grund tröskel i fjorden framför glaciären. Den tröskeln hindrar till stor del varmare havsvatten från att komma in och smälter glaciären underifrån.

Sådana fynd kan förklara varför vissa glaciärer kollapsar och andra inte. Just kartläggning av botten, fler undersökningar av samspel mellan hav och is samt att förstå vad som har hänt tidigare i historien tillhör faktorer som har pekats ut som nödvändiga för att kunna göra mer pålitliga prognoser.

– Vi har hittat spännande data där vi har sett stora kollapser, men sedan har isen legat still väldigt länge. Smältningen går inte linjärt, det går i omgångar, säger Martin Jakobsson.

När inlandsisarna smälter höjs havsnivån generellt, men den stiger inte lika mycket

överallt. Medan lågt liggande ö-riken riskerar att helt försvinna och en stor del av Bangladesh kan läggas under vatten är Sverige relativt förskonat. Dels beroende på att stigande havsnivå kompenseras av landhöjningen i stora delar av landet, men också istäcket på Grönland spelar roll.

De stora istäckena runt polerna har en gravitationsattraktion, de drar till sig havsvatten så att havsnivån är högre nära istäckena. När inlandsisarna smälter minskar deras massa och då även dragningskraften, då sänks havsnivån nära det smälta istäcket och höjs längre bort. Effekten blir att höjningen i Sverige blir lägre än den globala medelhöjningen.

Martin Jakobsson påpekar att osäkerheten som finns när det gäller hur mycket havsnivån stiger inte handlar om att höjningen kan bli lägre än i nuvarande scenarier – osäkerheten handlar om hur mycket högre den kan bli.

– Jag gillar inte att vara alarmistisk, jag vill vara analytiskt. Men vi måste räkna med de värsta scenarierna och planera för att det kan bli så. Det kan jämföras med coronapandemin, man måste ta höjd för riskerna om man ska klara en kris, säger Martin Jakobsson.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se

06 Nathan Shachar: Netanyahus vaccinpolitik är utrikespolitik

Vaccinuppgörelsen mellan Israel, Danmark och Österrike handlar ytligt sett om forskning och samproduktion. Men djupare sett handlar den om premiärminister Benjamin Netanyahus långa och ihärdiga strävan att stärka de direkta banden till EU:s länder och kringgå Bryssel.

JERUSALEM. Få officiella besök äger rum under pandemin. Att statsminister Mette Frederiksen och förbundskansler Sebastian Kurz gjorde sig besväret att resa till Jerusalem för att skapa publicitet kring avtalet är anmärkningsvärt. Samarbetet kunde ha inletts av experter utan några fanfarer.

Gästerna, i synnerhet socialdemokraten Frederiksen, har kritiserats på hemmaplan, dels därför att högprofilmötet med Netanyahu tolkas som ett illojalt misstroendevotum mot EU:s egna vaccinansträngningar; dels därför att Israels tilldelning av vaccin till ockuperade palestinier förblir minimal.

Mycket tyder på att vaccinaspekten av regeringschefernas besök varit sekundär för Netanyahus del. Den israeliska arbetsgivarföreningens ordförande Ron Tomer sade på torsdagen till tv-kanalen Kan 11 att han försökt väcka premiärministerns intresse för egen produktion av vaccin, men mötts av ointresse.

Netanyahu kritiseras hårt under den pågående valkampanjen för koalitionens vinglande och inkonsekventa coronapolitik. Men han har under krisen fortsatt att framgångsrikt driva sina bägge utrikespolitiska projekt: dels att upprätta relationer till arabstater utan eftergifter till palestinierna, dels att, trots Bryssels motstånd, bygga intima och separata relationer till enskilda EU-länder.

På bägge dessa punkter har Netanyahu lyckats. Han har också haft tur – i form av den ”arabiska våren”, vars katastrofer eroderade ned både EU:s och arabvärldens palestinska engagemang. Resultatet är en ny diplomatisk verklighet, där Israel, länge rutinmässigt utskällt och isolerat, blivit en eftersökt partner. Under Donald Trumps år i Vita huset, då denne gjorde Netanyahus Palestinapolitik till sin, tycktes premiärministerns ha alla trumf på hand.

Sex, sju EU-medlemmar – Ungern, Polen, Tjeckien, Slovakien och de baltiska staterna – samordnar sin Palestinapolitik med Jerusalem

snarare än med Bryssel. Netanyahus närmande till dessa stater har rönt förbittrad kritik i Israel. Institutet för Förintelseforskning i Jerusalem, Yad Vashem, och många forskare har hävdad att de forna östblocksländernas vänskap ”köpts” med oacceptabla medel. Netanyahu har anklagats för att ha hållit inne med israelisk kritik då dessa stater skrivit om historien och förskönat sitt agerande under nazisternas ockupation.

Osmakligt eller inte – resultatet är imponerande. EU, vars stöd till palestinierna och kritik av ockupationen var en diplomatisk börda för Israel, är i det närmaste neutraliserat i frågan. Eftersom EU:s utrikespolitik förutsätter konsensus bland medlemmarna kan Bryssel inte längre agera kraftfullt på området. Detta har haft dramatiska konsekvenser för palestinsk vardag i Västbankens C-område – de 61 procent av Västbanken som är under direkt israelisk kontroll – där EU inte längre förmår skydda invånarna mot landbeslag och trakasserier.

Uppvaktningen av de forna sovjetiska lydstaterna, de flesta av dem med antisemitiska skelett i garderoben, var en sak. Att nu ha lockat två västeuropeiska regeringschefer att helt öppet ingå separatavtal i en central fråga mot Bryssels vilja smäller betydligt högre.

Allt detta framställs under valkampanjen av Netanyahus Likud som premiärministerns personliga bedrifter. Det vanligaste ordet under Netanyahus framträdanden dessa dagar är ”jag”: ”Jag ordnade avtalen med gulfstaterna”, ”Jag ordnade vaccinet”. Det rör sig i bägge fallen om överdrifter, men med ett stänk av sanning. Israel tingade tidigt tio miljoner doser av Pfizers covid-19-vaccin genom att bjuda över andra köpare. Men i premiärministerns berättelse kom Israel över doserna därför att han övertalade Albert Bourla, vd och styrelseordförande i Pfizer, att ge Israel förtur.

Bourla, en grekisk-judisk veterinär, har smickrats av Netanyahus skildringar av herrarnas intima vänskap, och gick med på att

gästa Israel i nästa vecka. Netanyahu hade vikt rollen för honom som dragplåster i valkampanjen, där han skulle ha vittnat om sin värds heroiska insatser. Men nyheten om besöket väckte ramaskrin i vida kretsar, och flera hundra av Israels ledande forskare undertecknade ett manifest där de varnade Bourla för att gripa in i den israeliska valkampanjen. På fredagen meddelade Bourla att han skjutit upp sitt besök till efter valet den 23 mars.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

06 Först om helvetet fryser till is kommer vi att överväga er begäran.

Litauens utrikesminister Gabrielius Landsbergis avfärdar begäran från Belarus regim om utlämning av oppositionsledaren Svjatlana Tsichanouskaja, som ställde upp i sin fängslade makes ställe i det presidentval som omvärlden ser som riggat i Aleksandr Lukasjenkos favör.

TT-AFP

06 Singapore skärper straff för sexbrott

Singapore. Straffsatserna för vissa sexbrott i Singapore höjs, enligt myndigheterna. Beskedet kommer efter en våg av missnöje med milda påföljder mot studenter vid elituniversitet som på olika sätt attackerat kvinnor. Maxstraffet för sexuellt ofredande höjs från två till tre års fängelse. Även för andra liknande brott skärps straffen.

TT-AFP

07 *En svensk världsordning skulle dessvärre bli en enda oregerlig röra*

Amerika först, proklamerade Donald Trump, men innebörden i den utrikespolitiken var knappast solklar. Det var ett mitchmasch av isolationism och pennalism. I princip skulle USA roffa åt sig av en vagt definierad kaka och låta resten av världen slåss om smulorna.

Amerika är tillbaka, säger nu den nye presidenten Joe Biden och riktar sig särskilt till USA:s allierade i Europa och Asien. Det ska bli

mer Nato och mer diplomati, kontinuitet hjälper både vänner och fiender att orientera sig.

Fast hur Biden vill – och kan – inrätta världen återstår att se. Amerikansk opinion är inte lagd åt äventyrliga utflykter, utan mer intresserad av pandemin och jobben på hemmaplan. Redan Barack Obama vann sitt val 2008 på löften om att avsluta krigen i Afghanistan och Irak. Trumps protektionism har brett stöd även i Bidens demokratiska parti.

En del röster vill inte alls att USA ska upprätthålla någon ledande ställning internationellt. Strävan efter att ordna upp världen i namn av demokrati och mänskliga rättigheter var ett misslyckande, skriver till exempel historikern Stephen Wertheim i New York Times (25/2). ”Amerika är inte ’tillbaka’ och vi borde inte vilja det heller”, är hans devis.

Att blanda ihop militär styrka med självgod moralism har bara lett till utrikespolitiska katastrofer, hävdar Wertheim. Han tycker att

Biden ska kalla hem alla amerikanska soldater utomlands och ägna sig åt klimatet i stället.

En vänsterkritiker av amerikansk imperialism på 60-talet hade väl inte sagt det vassare. Kina, Ryssland, Iran och andra som är missnöjda med USA:s muskler stämmer förväntansfullt in.

Fast USA kan inte bara önska bort sin ställning som supermakt, skriver den förre neokonservative höken Robert Kagan i en tänkvärd essä i tidskriften Foreign Affairs. Att jorden mår bäst av att lämnas åt sitt öde är en illusion. För ”alternativet till den amerikanska världsordningen är inte en svensk världsordning”.

Kagan, som blev så bestört av Donald Trumps presidentskap att han lämnade det republikanska partiet, tar sin utgångspunkt i historien. Amerikaner är inte isolationister, menar han, tvärtom agerar de när det är nödvändigt. Men de tenderar alltid att se det som unika svar på extraordinära

omständigheter. Och de letar alltid efter utgången: ”Deras förmåga till global makt överstiger deras uppfattning om sin lämpliga roll i världen.”

Efter första världskriget drog sig USA undan. Samma instinkt rådde 1945, men då gick det inte att lämna över Europa till Stalin. I stället byggdes ett demokratiskt förbund som till slut besegrade kommunismen och begravde kalla kriget. Fast med den uppenbara fienden ur vägen föddes åter en impuls till reträtt, som 11 september-dåden sedan tillfälligt pausade.

Geografin har gjort USA mindre sårbart än andra större länder, som måste tampas med regionala rivaler. Styrkan i den amerikanska ekonomin har gett en speciell förmåga att utöva militär makt långt bort, i Atlanten, Stilla havet och Mellanöstern. En sådan position har ingen annan.

Den liberala världsordningen har skakat i fogarna på senare år. Hotet kommer från den

växande kommunistdiktaturen Kina, men också från andra auktoritära system. Dessutom finns en inre fiende i de destruktiva populiströrelser som skapat både Trump och brexit.

Fast det amerikanska intresset av ordning har inte minskat, konstaterar Kagan. Eftersom ingen annan kan garantera den måste USA göra det, med hjälp av Nato och andra allianser. Den egentliga poängen med att projicera militär styrka är att slippa utnyttja den.

En annan fråga är förstås om det är bra för övriga världen att USA tar på sig sitt ansvar som supermakt. I Europa är det rätt uppenbart: utan Nato och dess amerikanska ryggrad, ingen säkerhet. Strategisk autonomi, à la France, låter kanske fint. I den mån viljan går att mobilisera tar det decennier att uppnå.

Demokratins fästen i Asien och annorstädes kan, i händelse av dubier, överväga Kagans analogi om en svensk världsordning. Hur gärna

någon än skulle vilja bli lyssnad på, lär ingen stark man backa för en flugviktare.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

07 De höll öppet – med rigorös övervakning och kontroll

Coronapandemin har fått länder runtom i världen att stänga skolor, ställa in evenemang och begränsa människors rörelsefrihet.

Men det finns de som gått mot strömmen. I Taiwan och Sydkorea är samhället öppet och dödstalen låga. Samtidigt övervakas smittans – och invånarnas – rörelsemönster noga.

I början av februari firade Lee Ting Wei det kinesiska nyåret tillsammans med sin släkt. På

bilderna från firandet sitter unga och gamla nära varandra och ler in i kameran.

– Här är livet ungefär som vanligt. Vi har inga lokala virusutbrott i Taiwan, så vi känner oss trygga, sa 23-åriga Lee Ting Wei till DN i samband med firandet.

När coronaviruset upptäcktes i Wuhan i januari förra året började myndigheterna i Taiwan försöka spåra eventuell smitta. Personer som hade besökt området nyligen söktes upp, och de som reste in från Kina fick genomgå hälsokontroller. Om någon visade sig vara smittad sattes personen i karantän i två veckor.

Omkring ett år efter att Världshälsoorganisationen WHO konstaterade att det nya coronaviruset utlöste en global pandemi har nio personer avlidit i Taiwan i samband med en covid-19-infektion. I tidningar som New York Times och The Guardian beskrivs landets hantering av viruset som en framgångssaga. Den tyska tidningen Zeit kallar

landet för ett ljus i det mörker som är coronakrisen.

Lee Ting Wei upplever vardagen som normal. Butikerna är öppna, det är tillåtet att äta ute på restaurang med vänner, gå på bio och umgås med släkten. Regeringen har hanterat pandemin bra, säger Lee Ting Wei, delvis på grund av erfarenheterna från den tidigare sars-pandemin.

– Många här var till exempel vana vid att bära munskydd redan tidigare, både av hälsoskäl och för att det anses vara snyggt, säger hon.

Men öppenheten har ett pris. För att snabbt kunna upptäcka och spåra smitta har Taiwans myndigheter rätt att följa medborgarnas rörelsemönster. Restaurangägare för protokoll över sina gäster och chefer ska kunna dela med sig av sina anställdas kontaktuppgifter till myndigheten Taiwanese Centers for Disease Control, TCDC. Myndigheten har även rätt att ta del av data från teleoperatörer för att spåra en

smittad persons rörelsemönster ”om detta är nödvändigt”.

Människorättsorganisationer som bland andra Human Rights Watch varnar för att långtgående digital övervakning kan inskränka mänskliga rättigheter.

”Teknologi kan och ska spela en viktig roll för att rädda liv, bland annat genom att sprida information och förbättra tillgången till vård. Men att stater utökar digital övervakning, exempelvis genom att få tillgång till mobildata, hotar människors rätt till integritet, rätt att mötas och att uttrycka sig fritt”, skrev bland andra Human Rights Watch i våras.

Flera andra länder som haft förhållandevis låga dödstal hittills under pandemin, utan att införa landsomfattande stängningar, har gått långt i sin övervakning av medborgarna. I Vietnam, som registrerat 35 dödsfall i samband med covid-19, har myndigheterna använt mobildata

och inlägg på sociala medier för att spåra smittade personers rörelsemönster.

I Sydkorea infördes en lag efter utbrottet av lungsjukdomen mers år 2015 som gav myndigheterna rätt att smittspåra genom att bland annat ta del av information om vilka inköp invånare gjort via bankkort. Om ett virusutbrott upptäcks skärps restriktionerna lokalt – i övrigt är samhället öppet. Invånarna kan gå på karaokebar, restaurang och i butiker, men för den som reser in i landet gäller strikta karantänsregler.

Svensken Joel Peterson Ivre, som arbetar som översättare i Sydkoreas huvudstad Seoul, säger att det tydligaste tecknet på att en pandemi pågår är att människor bär munskydd.

– Det finns i stort sett inga undantag. Sätter man sig på en restaurang tar man av sig munskyddet när man äter, men behöver man gå och hämta något ska man ta på sig det igen, säger han.

För invånarna är det tydligt att myndigheterna registrerar deras rörelsemönster, säger Joel Peterson Ivre. Den som besöker offentliga platser eller restauranger behöver skriva upp sig på en lista, eller skanna en QR-kod med mobiltelefonen. När någon i ett visst distrikt smittats får övriga invånare ett sms om det.

– Det är lite som att ha Hesa Fredrik i fickan. Systemet används också vid jordbävningar, tyfoner, värmeböljor och så vidare, så det är inte nytt, även om mängden meddelanden givetvis har ökat, säger Joel Peterson Ivre.

Han tycker att avvägningen mellan integritet och smittspårning är svår.

– Jag har tidigare alltid tyckt att det är viktigt med datasekretess, men det är svårt att vara idealistisk mitt i en pandemi. Självt gör jag avvägningen att det onda väger upp det goda.

I Taiwan är Lee Ting Wei inne på samma spår.

– Jag tycker att det är bra att man kontrollerar via telefonen att en person verkligen sitter i karantän. Men det finns alltid sätt att komma runt det – som att registrera en annan telefon än sin riktiga på flygplatsen.

Självt säger hon att hennes 14 dagar långa isolering efter en resa från Hongkong till Taiwan fungerade bättre än hon hade trott. I både Vietnam och Taiwan har myndigheterna levererat mat till personer som sitter i karantän.

– De skickade en stor leverans med gratis mat till min dörr. Det gjorde min karantänstid oväntat bra, säger hon.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

Fakta. Taiwan

Antal invånare: Knappt 24 miljoner.

Totalt antal bekräftade fall av covid-19: 955*

Antal bekräftade fall under den senaste veckan:
13.

Antal dödsfall efter bekräftad covid-19-
infektion: 9.

Restriktioner: Strikta gränskontroller och
karantän för den som reser in i landet. För den
som bryter mot karantänen utfärdas höga böter.

Källor: Taiwan Centers for Disease Control,
John Hopkins University. (*) 2 mars

Fakta. Sydkorea

Antal invånare: Knappt 52 miljoner

Totalt antal bekräftade fall av covid-19: 90 372*

Antal bekräftade fall under den senaste veckan:
344

Antal dödsfall efter bekräftad covid-19-
infektion: 1 606

Restriktioner: Munskydd är obligatoriskt på
många platser. Lokala smittoutbrott har
begränsats genom att drabbade identifierats och
satts i karantän. Vid utbrott har skolor, gym och
nattklubbar stängts tidvis.

Källor: BBC, WHO, The Guardian. (*) 2 mars.

07 Marianne Björklund: ”Människor i Peking festar, dansar och går på bio”

Det är trångt inne på hamburgerrestaurangen. Alla bord är upptagna. En kvinna knuffar med armbågarna för att komma före i kön. Munskydden som alla ska ha på sig sitter nu vid hakan och det immar på fönstren.

PEKING. Jag har just varit på en av alla nagelsalonger i Peking och ska äta lunch på ett populärt hamburgerställe med min väninna i ett av stadens köpcentrum. Den sociala distansering som det tjasas så mycket om världen över lyser här helt med sin frånvaro.

Sedan pandemin började i Kina för drygt ett år sedan är nu livet ganska normalt i Peking. Människor har fester, ses för stimmiga middagar, dansar pardans och går på bio.

– Vi måste gå på karaoke någon kväll! sade en kompis för några dagar sedan.

I Peking hålls konserter och gymmen är öppna. Det går till och med att besöka karaoke-tv-ställen (KTV) som präglas av trånga bås där vänner står tätt intill varandra och sjunger karaoke framför en tv för full halls. En övning som framstår som rena skräckfilmen för alla med minsta oro för viruset.

Det är inte alltid logiskt. Medan KTV är öppna infördes begränsningar inför det kinesiska nyåret i februari. Storstadsbor uppmanades stanna hemma i stället för att åka till slakten på landet som de brukar. Det fanns en oro för att smittan skulle ta fart igen med många som trängdes på tåg, bussar och flygplatser.

Men i stället trängdes de i Peking. Vid populära promenadstråk för turister var det svårframkomligt, restaurangerna fullbokade och köerna långa utanför populära dumplingrestauranger.

Nästan alla har fortsatt munskydd på sig, på något sätt. Inte sällan är de nere på hakan eller hänger som ett örhänge. Men för att åka kollektivt, taxi eller gå in i affärer, är munskydd ett krav.

Dessutom är kontrollerna för att smittspridningen inte ska öka rigorösa. Alla måste ha en hälsoapp där koder skannas frenetiskt varje dag. Här samlas en persons

hälsostatus och rörelsemönster. För den som är frisk plingar det glatt och porträttfotot som lagts in får en ram som blinkar grönt. Har du däremot varit sjuk eller besökt ett område som anses riskfyllt blinkar ramen rött och du kommer inte in någonstans. Hälsoappen måste fram flera gånger om dagen för den som lämnar hemmet. Vid restaurangbesök, taxiresor, på posten – ja, nästan överallt.

Och vid minsta lilla tecken på att viruset är på väg att spridas igen inleds masstestning. Den auktoritära regimen – där ingen myndighetsperson vill göra fel – kan arrangera tester för många miljoner personer på bara några dagar.

Men det var också rädslan för att göra fel som gjorde att reaktionen i Wuhan, där viruset började sprida sig, blev långsam. Hur det gick sedan brottas stora delar av världen fortfarande med.

Marianne Björklund

07 Katrine Marçal: Fejden mellan Harry och William är det sista som Diana skulle ha önskat sig

Prins Harry och Meghan Markle har spelat in en intervju med Oprah Winfrey där de berättar sin version om varför de lämnade det brittiska kungahuset.

Från London skjuter prins William tillbaka.

Den brittiska monarkin skakar.

LONDON. Rivalitet mellan kungliga bröder är inget nytt i Storbritannien. När kung Richard I tillfångatogs på ett av sina korståg i slutet av 1100-talet vägrade hans lillebror John att betala lösesumman.

Han ville helt enkelt inte ha hem sin storebror.

Sedan har vi George VI, den nuvarande drottningens pappa. Han kunde aldrig förlåta sin bror Edward VIII för att han abdikerade 1936. Det hela ledde till en livslång fiendskap mellan framför allt de båda brödernas fruar.

Ja, som bekant är den brittiska kungafamiljen inte världens mest funktionella familj.

Och nu upprepar historien sig.

Prinsessan Diana hade två söner: William och Harry. William är äldst och kommer en dag bli kung. Hans lillebror Harry träffade 2016 den amerikanska skådespelerskan Meghan Markle. Hans storebror uttryckte viss skepsis mot att deras relation gick så fort fram och Harry blev rasande.

Prins Harry och Meghan Markle gifte sig i ett jättebröllop i Windsor 2018.

Den nyblivna hertiginnan Meghan hade redan känt på den brittiska tabloidpressens mörka sidor. I början av hennes relation med prins Harry hade det förekommit rasistiskt färgade artiklar om hennes ursprung. Prinsen hade fått gå ut och protestera. Men bröllopet var onekligen en succé. Storbritannien älskade sitt nya glamorösa prinspar.

Sedan gick allt utför.

Vi vet faktiskt inte riktigt vad som hände, förutom att konflikterna mellan de två bröderna

helt urartade. Allt kulminerade när prins Harry lämnade den brittiska kungafamiljen och drog till Kalifornien 2020. Han och Meghan Markle har sedan dess köpt ett lyxhus i Santa Barbara samt startat en mycket lukrativ karriär som producenter av "content" för Netflix och Spotify.

Meghan Markle har också investerat i ett nyetablerat företag som tillverkar någon form av havrebaserad kaffedryck med gurkmeja, probiotika samt någon form av (laglig) svamp. Hon har hjälpt till att marknadsföra denna hälsodryck genom att skicka den till sina kända vänner i Hollywood som sedan har berättat om hur fantastisk produkten är på Instagram.

Prinsparet har helt enkelt börjat bete sig som helt vanliga kändisar.

Prins Harry och Meghan Markle har också i ett par uppmärksammade juridiska fall vunnit mot brittiska tidningar som har publicerat osanna historier om dem.

Samtidigt har prins William suttit i London och blivit allt argare.

Vad håller Harry egentligen på med? Kan man bara dra från kungafamiljen och sälja sig till Netflix och Spotify? Inte ens Harry och Meghan själva kan väl tro att Netflix hade betalat dem miljoner för att producera dokumentärer om ”medkänsla” om de inte varit kungliga?

Och prins William har fått stora delar av brittiska medier med sig.

Det hela liknar onekligen svunna tiders prinsfejder. Prins Harry försöker från Kalifornien framställa sig själv som den ”sanna” arvingen trots att han är yngst. Inte för att Harry bokstavligen vill sitta på tronen men han verkar onekligen vilja uppfattas som den verkliga arvtagaren till den dyrkade prinsessan Diana.

Prins Harry och Meghan Markle har inte lämnat kungafamiljen för att leva familjeliv i lugn och

ro. Istället försöker de skapa någon form av konkurrerande kungafamilj på andra sidan Atlanten i prinsessan Dianas anda.

Precis som prinsessan Diana är Harry och Meghan känslamma i stället för stela. De driver politiskt mer kontroversiella frågor, de är moderna och de krigar mot pressen samtidigt som de använder sig av pressen.

Det är inte konstigt att kungafamiljen känner sig hotad. Inte minst för att prins Harry och Meghan Markle ser sig som offer: de berättar en historia om hur de tvingades fly Storbritannien eftersom de behandlades så illa av pressen och i förlängningen kungahuset självt. Nu har de dessutom spelat in en tvåtimmarsintervju med Oprah Winfrey om alltihopa som påstås vara explosiv.

På måndag kommer den att sändas i Storbritannien.

Monarkin darrar.

Folket poppar popcorn.

Redan innan intervjun har prins William börjat skjuta tillbaka mot sin bror.

I veckan läckte plötsligt sensationella mobbningsanklagelser mot Meghan Markle till The Times. Hertiginnan anklagades för att ha mobbat anställda i sin stab tills de i några fall ”skakade” eller ”blev traumatiserade”. Buckingham Palace (alltså drottningen) meddelade att de ska utreda saken.

Från Kalifornien kontrade Harry och Meghan med att det hela var en smutskastningskampanj.

Frågan som många ställer sig är om en kvinna som varit vit hade uppfattats mobba sina anställda på samma sätt. Hur mycket av anklagelserna mot Meghan Markle handlar om rasistiska stereotyper om ”arga svarta kvinnor”? Hur mycket är verklighet?

Men trots allt fokus på Meghan Markle är detta trots allt en historia om två bröder: prinsar som har gått från bästa vänner till svurna fiender. De må slåss med arméer av pr-folk i stället för soldater. Men det är likväl sorgligt.

Rimligen är detta också det sista som prinsessan Diana skulle vilja – att de två små pojkar som hon slets ifrån i så unga år skulle hamna i krig med varandra.

Med hela världen som åskådare.

Katrine Marçal

katrine.marc@dn.se

07 Erfarenhet inget krav när polisen söker krypskyttar

Sökes: Krypskyttar, ingen erfarenhet krävs.

Den udda jobbbannonsen kommer från den ryska kravallpolisen som har inlett en snabbrekrytering i spåren av de landsomfattande protesterna mot fängslandet av Kreml-kritikern Aleksej Navalnyj.

När oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj återvände till Ryssland i januari greps han direkt. Navalnyj hade då vårdats på sjukhus i

Tyskland efter att ha förgiftats med nervgiftet novitjok av Rysslands säkerhetstjänst FSB.

Nyligen dömdes Navalnyj till fängelse i 3,5 år för att ha brutit mot reglerna för en tidigare villkorlig dom.

Såväl gripandet som den efterföljande rättsprocessen har lett till massiva protester och fördömanden mot Putinregimen både i landet och internationellt. Den ryska polisens styrkor har slagit tillbaka med hårdhet och gripit tusentals under demonstrationerna där tiotusentals deltog.

Sedan dess har polisen lagt ut hundratals platsannonser på rekryteringswebbplatser där man bland annat söker krypskyttar, rapporterar Reuters.

”Ingen erfarenhet krävs”, står det i en beskrivning för arbete som krypskytt inom polisens insatsstyrka. Tjänsten har utannonserats runt hundra gånger på fyra dagar

sedan den lades ut på en rekryteringssajt den 21 februari, uppger rekryteringsföretaget till Reuters.

Polisens intensiva värvningskampanj är långt över det vanliga, enligt rekryteringsföretagen. Ryska nationalgardet, som arbetar vid protester över hela Ryssland, lade ut jobb på sajten Headhunter 1 607 gånger mellan 24 januari till 24 februari. Det kan jämföras med 151 jobbannonser under samma period förra året.

Ett annat exempel är Moskvas största kravallpolisenhet som annonserade 608 gånger på Headhunter, jämfört med 11 under samma period förra året.

Att polisens jobbkampanj kan kopplas till protester vill myndigheten inte tillstå. Enligt tjänstemän som Reuters har pratat med handlar det i stället om att ersätta personer som lämnar tjänster för andra arbeten. Samtidigt erkänner man att jobbkampanjen är större än normalt.

– Vi har ett stort rekryteringsbehov, säger en tjänsteman till Reuters.

En annan säger att den intensifierade rekryteringen om att utöka personalen baseras på ett beslut som fattades för ungefär två år sedan.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

07 Historiskt möte i Najaf

Mötet beskrivs som historiskt. Under dag två av sin Irakresa besökte påve Franciskus storayatollan Ali al-Sistani i den heliga staden Najaf.

Säkerhetspådraget var enormt när bilkonvojen banade väg genom Najaf i centrala Irak. Påve Franciskus klev ut i en av den heliga stadens trånga gränder och in i storayatollan Ali al-Sistanis anspråkslösa kontor.

Mötet mellan den katolska kyrkans överhuvud och storayatollan beskrivs som historiskt. Franciskus har försökt stärka Vatikanens interreligiösa relationer och har tidigare träffat höga sunnimuslimska företrädare i flera länder.

Inför besöket i Najaf har det spekulerats i att en liknande deklARATION ska signeras med shiamuslimske al-Sistani. 90-årige al-Sistani är liksom 84-årige Franciskus känd för sitt engagemang i sociala frågor. 2019 ställde han sig bakom den folkliga proteströrelse som krävde stopp för korruption och utbyggd välfärd.

TT-Reuters

07 Karin Bojs: Så ändras människors gener av sjukdomar

Ingen faktor ändrar våra gener lika snabbt som infektionssjukdomar. Det kommer dock inte att hända på grund av pandemiviruset sars-cov2.

Så sent som i början av 1900-talet var tuberkulos den största dödsorsaken i Sverige. Varannan människa som smittades av sjukdomen dog. Visserligen förbättrades

situationen i början av seklet, tack vare rymligare bostäder och bättre hygien.

Men det dröjde fram till slutet av 1940-talet innan medicinerna gav läkare ett mer effektivt vapen.

Min mor drabbades av tuberkulos när hon var barn på 1930-talet. Hon ordinerades att dricka grädde eftersom undernäring ansågs som värsta riskfaktorn. Även i brukssamhället Tullinge där hon växte upp.

Jag tvivlar på att det var gräddens förtjänst, men hon överlevde och så småningom föddes jag.

Därmed är jag en av alla européer som härstammar från tuberkulosöverlevare. Sådana är vi allihop, eftersom sjukdomen har härjat här i ungefär två tusen år.

Det syns i vår arvs massa. Det finns nämligen ingen annan evolutionär faktor som formar vår

genuppsättning lika mycket som dödliga infektionssjukdomar.

I veckan publicerade en fransk forskargrupp på Institut Pasteur en studie i American Journal of Human Genetics. De har studerat en genvariant som har funnits länge hos människor i Europa. På bronsåldern var den mycket vanlig. Men genvarianten ökar kraftigt risken att bli allvarligt sjuk i tuberkulos och dö av sjukdomen. Följaktligen blev den – plötsligt och dramatiskt – mer sällsynt för två tusen år sedan. Just när tuberkulosen blev en vanlig och dödlig sjukdom i Europa.

Andra allvarliga sjukdomar har också lämnat synliga spår i vår arvs massa. Till exempel pest och mässling.

Men framtida generationers genetiska immunförsvar påverkas bara om sjukdomen dödar barn och yngre människor i barnafödande ålder.

Den rådande pandemin har förödande konsekvenser på många sätt. Bland annat för barn och unga kvinnor, vilket SVT:s Vetenskapens värld uppmärksammade i veckan. Men de dör bland annat av uteblivna vaccinationskampanjer mot mässling och påfrestningar på sjukvård och mödravård. Att yngre människor dör av viruset sars-cov2 är ovanligt, och att barn dör är extremt sällsynt.

EU:s nätverk Euromomo samlar statistik från 27 europeiska länder. Det är bästa sättet att se den så kallade överdödligheten, hur många människor som dör jämfört med tidigare år. Där syns tydligt att barn under 14 år har haft något *lägre* dödlighet än vanligt sedan pandemin startade för drygt ett år sedan.

Den svenske barnläkaren och epidemiologen Jonas Ludvigsson har försökt ta fram mer detaljerade data från Sverige, och publicerade en artikel med sina resultat i New England Journal of Medicine för några veckor sedan.

Sedan dess har Jonas Ludvigsson blivit utsatt för en häftig kampanj, bland annat orkestrerad av nätverket Mewas. Sveriges radios Vetenskapsradion har tidigare rapporterat om nätverkets metoder, som bland annat går ut på att organisera mediedrev och plantera uppgifter i internationell press. En sådan nyhetsartikel publicerades till och med i tidskriften Science för några dagar sedan. Artikeln skrevs av en tysk journalist och publicerades i tidskriftens journalistiska avdelning, inte den vetenskapliga. Den är ändå anmärkningsvärd med sina tendentiösa påståenden, där Ludvigsson anklagas för att ha mörkat siffror i sin studie.

Dagens Nyheters grävande reporter Mikael Delin har kollat upp de omdebatterade uppgifterna genom att begära ut data från Socialstyrelsen om varför barn mellan 7 och 16 år dog förra våren. Hans granskning, som publicerades i DN i veckan, visar att 24 av de 51 barn som avled, dog av "yttre orsaker". Det vill

säga trafikolyckor, drunkningar, självmord och liknande.

På andra plats kom tumörer. Covid-19 var inte underliggande dödsorsak i något av fallen.

Pandemin drabbar hårt. Både själva viruset och åtgärder som ska skydda mot det. Och det gäller i högsta grad desinformation som sköljer över oss, vilket hittills har fått alldeles för lite uppmärksamhet.

Karin Bojs

vetenskap@dn.se

07 Det har vi lärt oss efter ett år med pandemin

Den 11 mars 2020 deklarerade WHO att utbrottet av covid-19 var en pandemi. Ett år senare har forskarna lärt sig enormt mycket mer om det nya coronaviruset sars-cov2 och dess konsekvenser.

– Underskatta aldrig någonsin vad ett nytt virus kan göra – saker som du aldrig tidigare har sett.

Det var USA:s smittskyddschef Anthony Faucis svar när han fick frågan om de viktigaste lärdomarna från coronapandemin, vid den årliga februarikonferensen för

vetenskapsorganisationen American Association for the Advancement of Sciences, AAAS.

– Vi undervärderade verkligen virusets komplexitet och hur det kunde bete sig, fortsatte han.

På torsdag, den 11 mars, är det ett år sedan världshälsoorganisationen WHO deklarerade att spridningen av det nya coronaviruset sars-cov2 hade blivit en pandemi. Samma dag rapporterades det första dödsfallet i Sverige. Sedan dess har nästan 13 000 personer dött med covid-19 i Sverige. I hela världen har sjukdomen nu dödat fler än 2,5 miljoner människor.

Och viruset har fortsatt att överraska oss. Från början såg sjukdomen ut att vara en lunginflammation som framför allt drabbar äldre. Nu vet vi att sars-cov2 kan ge många olika och varierande symtom. Hos en del är de mycket lindriga eller saknas helt, medan andra

blir så allvarligt sjuka att de behöver intensivvård, och kan dö. Dessutom finns det långvariga besvär som kan fortsätta i månader. Medan systersjukdomen sars nästan alltid ger allvarliga symtom och är som mest smittsam när sjukdomen är som värst, kan covid-19 smitta innan symtomen bryter ut. Därför blev åtgärder som testning, fysisk distans, handhygien, karantän och isolering avgörande för att försöka kontrollera smittan.

– Pandemin har satt ljuset på något som vi som sysslar med virus har känt länge: att virussjukdomar är viktiga och kanske underskattade när det gäller risker för världen och för människors hälsa. Att man nu satsar pengar på forskning är ju bra. Men det hade varit ännu bättre om man hade haft den insikten tidigare, säger Jan Albert, professor i smittskydd och ledare för Karolinska Institutets covid-19-grupp.

Forskare från många olika fält slog snabbt om och började forska om det nya viruset, eftersom

vi akut behövde veta hur vi skulle hantera, behandla och förebygga sjukdomen och dess konsekvenser för enskilda individer och hela samhällen. Enligt en uppskattning publicerades fler än 200 000 vetenskapliga studier om coronaviruset under 2020.

– Vi har lärt oss hur snabbt kunskap kan genereras, och hur mycket fortare det går i dag än det någonsin gjort tidigare, säger Anna Mia Ekström, professor i global infektionsepidemiologi vid Karolinska institutet.

– Det har varit en fantastisk internationell samling kring det här. Till exempel har vi ju redan vaccin som används. Folk frågar varför vi inte har mer vaccin, eller varför inte fler vaccineras. Men bara att vi över huvud taget redan har vaccin är helt fantastiskt, säger Jan Albert.

Men det har också begåtts misstag.

– Många av oss trodde nog lite överoptimistiskt att det här skulle vara över ganska snabbt. Men så blev det ju inte. Pandemier håller på ett tag, under flera säsonger. Om man tittar på influensapandemierna från spanska sjukan och framåt så har de kommit i vågor under ett par år, och sedan har det blivit säsongsinfluensa av det. Det är någonting vi kan förvänta oss här också. Det tar tid, och det behövs långsiktighet i insatser och beredskap, säger Jan Albert.

– Fortfarande vet vi väldigt lite om vilka åtgärder i samhället som hade varit klokast långsiktigt. Vi börjar se baksidorna av beslut som togs i panik, för att man härmade andra länder och inte riktigt visste vad man skulle ta sig till, säger Anna Mia Ekström.

Det är fullt begripligt att det blev så, menar hon.

– Självklart var vi tvungna att ta till åtgärder för att försöka förebygga svår sjukdom och död. Men det var ett misstag att tro att *one size fits all*, och att länder skulle stänga ner oavsett risk

eller sjukdomsbörda eller riskgrupper, och hålla stängt så länge. Att skolstängningarna var ett stort misstag som fått mycket negativa konsekvenser för barn och unga börjar de flesta länder inse.

Om fler hade förstått hur länge pandemin skulle pågå hade åtgärderna troligen sett annorlunda ut.

– Jag tror att man tänkte att vi kan ta till så här drastiska åtgärder eftersom alla andra gör det och det är något kortvarigt som snart är över. Jag önskar att länderna samtidigt som man införde åtgärder för att minska smittspridningen, hade satsat på att upprätthålla vanlig basal, förebyggande och livräddande sjukvård, och tryckt mer på vikten av att fortsätta att vaccinera sina barn, eller söka vård även för symtom som kan tyda på andra allvarliga sjukdomar. Att detta inte gjordes kommer vi att få betala ett högt pris för framöver. I låginkomstländer har till exempel utebliven behandling för malaria och andra

vanliga infektionssjukdomar redan kostat många barnaliv, säger Anna Mia Ekström.

Hon har studerat indirekta effekter av åtgärder och nedstängningar, särskilt i låginkomstländer i Afrika.

– Vi fick tidigt rapporter om ökade sexuella övergrepp, våldtäkter och tonårsgraviteter. Från Västafrika rapporterades att kvinnor i vissa fall nekats att föda barn på klinik om de saknade munskydd, med stor risk för mamma och barn. Framför allt ser vi en väldigt stor oro över att människor inte vågar ta sina barn till sjukvården eller vaccinera dem, trots att risken att bli svårt sjuk i covid-19 för unga människor är väldigt liten, säger hon.

Pandemin har även avslöjat brister i världens rikare länder.

– Det är helt uppenbart att både vi i Sverige och de flesta andra länder och samhällen var dåligt förberedda på att den här typen av händelser

kommer att komma. Det gäller forskning och vetenskap, och minst lika mycket samhällets beredskap på alla andra sätt, som hur sjukvården är organiserad, inte minst då omsorgen om äldre är mycket splittrad och saknar tydligt ledarskap, säger Jan Albert.

– Det har blottats svagheter på både lokal, regional, nationell och internationell nivå. Det hoppas jag att vi förhoppningsvis kan dra lärdom av så att det fungerar bättre framöver. Även inom EU så brast ju samarbetet initialt när länder hamstrade skyddsutrustning och respiratorer. Vi behöver bättre system som förebygger sådana kanske mänskliga men inte särskilt konstruktiva beteenden, säger Anna Mia Ekström.

Om vi för ett år sedan hade vetat vad vi vet i dag hade vi kanske haft en bättre beredskap, reagerat snabbare och infört mer långsiktigt hållbara åtgärder, så att till exempel utbildning och andra delar av sjuk- och hälsovården inte blivit lidande.

– Jag tycker att det är viktigt att lära inför framtiden istället för att bara leta syndabockar, säger Jan Albert.

Vid AAAS-konferensen hade Anthony Fauci ytterligare en viktig lärdom från pandemin och att försöka hantera den i ett polariserat politiskt klimat.

– För att bekämpa ett hot mot folkhälsan måste vi göra det när samhället är enat, så att vi alla är överens om vad som ska göras.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

07 Kapp-Ahl storsatsar på den europeiska näthandeln

Modekedjan Kapp-Ahl har tvärbromsat sig genom pandemin och lyckats behålla lönsamheten. Nu är det expansion som gäller:

– Vi ska öppna vår näthandel i flera länder i Europa, i dag finns vi bara där vi har fysiska butiker och i Danmark, säger vd Elisabeth Peregi.

När DN intervjuade Elisabeth Peregi i slutet av mars i fjol hade hon på kort tid sett dagskassorna minska med 70 procent – och i

två av fem länder var alla butiker stängda. Samtidigt hade företaget försökt styra om sin produktion efter smittläget från Kina till Indien och Bangladesh, och sedan tillbaka igen. Nu ett år senare säger hon:

– Det är fortfarande lite ”hela havet stormar” över försäljningen. Vi hade en mycket bra sommar, men sedan kom andra vågen i höstas och det blev nya stängningar. I Polen uteblev julhandeln, vi hade stängt där hela januari.

En räddningsplanka har varit att andelen internetköp har ökat från 5 procent till 15 procent. Och svenskarnas hemmaarbete syns i statistiken – försäljningen av herrpyjamasbyxor har dubblats under pandemin.

– Näthandeln kommer att minska sin andel en aning när folk hittar till affärerna, men vi har helt klart nått en helt ny nivå.

Enligt Peregi tappade Kapp-Ahl, med cirka 3 500 anställda i Sverige, Finland, Norge, Polen

och Storbritannien, totalt sett 15 procent i försäljning under fjolåret – men lyckades ändå hålla ungefär samma lönsamhet. Receptet:

– Extrem kostnads kontroll, vi tvärbromsade med allt. Minskad marknadsföring, stoppade utvecklingsprojekt, omförhandling av hyror och andra avtal. Vi har haft permitteringar i flera länder, vi har dragit ned på extraanställda och vikarier, säger Elisabeth Peregi.

När pandemin slog till förra vintern hade Kapp-Ahl en stark försäljningsmedvind och skulle sjösätta en internationell expansion med hjälp av ny onlineplattform. Den lades på is, men nu är planeringen i gång igen.

– I dag kan man bara beställa varor på nätet från de länder där vi har butiker, plus från Danmark. Nu ska vi in på flera marknader och även börja sälja via andras plattformar. Det finns intresse både i och utanför Europa, vi håller på att planera för detta just nu. Det kommer inte att bli någon ökning av fysiska

butiker den närmaste framtiden, säger Elisabeth Peregi.

Hon menar att coronapandemin tvingade bolaget att minska sin sårbarhet genom att inte tillverka alltför mycket av samma produkt i ett enda land. Den ordningen kommer man att värna även när virusshotet dämpats.

– Vi har över huvud taget byggt in en större flexibilitet i företaget, har blivit mer snabbfotade och vågar utmana de beslut vi tog bara för någon vecka sedan om det behövs. Och vi vet nu att det går att korta ledtiderna mellan design och färdigt plagg.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Fakta. Växer online

Kapp-Ahl grundades 1953 i en källarlokal i Göteborg av Per-Olof Ahl, som ville ”ge många

människor möjlighet att vara välklädda”. I dag är det en koncern med cirka 370 butiker i fem länder och en växande onlinehandel.

Omsättningen var under det senaste rapporterade räkenskapsåret (2018/2019) 4,9 miljarder kronor, nettovinsten blev 141 miljoner.

Företaget avnoterades från Stockholmsbörsen hösten 2019, och ägs i dag av Mellby Gård, vars ordförande är Rune Andersson.

07 Kinas utmaning är att balansera om ekonomin

Den kinesiska ekonomin ångar på trots covid-19 och kommer i år att ha som mål att växa med minst 6 procent. Regimens stora utmaning är att stöpa om motorerna bakom tillväxten. Pressade av sämre relationer med väst vill regimen snabba på planen att bli högteknologiskt självförsörjande.

KOMMENTAR Folkkongressen, den församling som kallas Kinas parlament men som aldrig går emot redan fattade beslut av toppskiktet i Kommunistpartiet, inledde på

fredagen sin årliga kongress. Kinas ledare Xi Jinping fick långa applåder när han äntrade Folkets stora sal vid Himmelska fridens torg. För honom är kongressen ett tillfälle att håva in beröm.

Han kan skryta med att Kina i stort sett har fått kontroll över covid-19. Dessutom gick han för några veckor sedan ut med att Kina nått målet om att utradera extrem fattigdom. Innan kongressen har statlig media porträtterat Kinas auktoritära system som överlägset demokratier i väst. Ledare i kommunistpartiet har kommunicerat budskap som ”öst går upp när väst går ner”.

I den andan inledde premiärminister Li Keqiang kongressen med att redogöra för regeringens arbetsrapport. Han berömde det kinesiska folket för envishet i kampen mot viruset och meddelade, till mångas förvåning, att Kina i år kommer ha ett bnp-mål på minst 6 procent. Många hade räknat med att regimen, liksom förra året, skulle slopa tillväxtmålet på grund av

osäkerheten i ekonomin efter pandemin. Risken med ett tillväxtmål är också att det leder till onödiga utgifter för att nå målet.

Å andra sidan har Kinas ekonomi kommit igång snabbare än många andra länders sedan pandemins utbrott och var den enda av världens större ekonomier med tillväxt förra året. Men fortfarande finns en del att hämta igen efter totalstoppet i början av året när pandemin bröt ut i Wuhan. De flesta prognosmakare räknar därför med klart högre tillväxt än 6 procent.

Nu är snarast risken gryende bubblor på fastighets- och finansmarknaden. För att minska risken att de spricker kommer nu stimulanser gradvis att dras tillbaka.

En annan utmaning är att ändra ekonomins huvudbränsle. Motorn i den senaste tidens tillväxt har varit tillverkningsindustrin och exporten. Den del av ekonomin som fört Kina från att vara ett av världens fattigaste länder till att bli världens näst största ekonomi.

Men Kommunistpartiet har länge haft en ambition att bli mindre beroende av omvärlden. I deras drömmar är Kina världsledande högteknologiskt och självförsörjande i hela tillverkningscykeln. Det, tillsammans med ökad inhemsk konsumtion, är en ambition som blivit alltmer pressande i takt med en mer fientlig relation till väst, i synnerhet USA vars högteknologiska företag än så länge i många fall ligger före Kina.

Frågan blev alltmer akut under Trump-administrationen som blockerades export av viktiga komponenter som datachip till mobiltelefoner.

Nu meddelade Li Keqiang att de årliga anslagen till forskning och utveckling kommer att öka med över 7 procent de kommande fem åren. Dessutom kommer företag att kunna fortsätta göra 75 procent skatteavdrag på forskningsutgifter. Le Keqiang pekade ut ett antal nyckelområden som halvledare,

operativsystem, datorprocessorer och molntjänster.

– Innovation förblir kärnan i Kinas modernisering, sade Li Keqiang.

Samtidigt är det en utmaning att få igång den inhemska konsumtionen. Under pandemin stannade tjänstesektorn i stort sett av och många höll på sina pengar, rädda för att förlora jobbet.

Nu utlovas bland annat skattelättnader för småföretag, som kan vara små affärer i byar eller hål i väggen, för att få igång konsumtionen.

Marianne Björklund

07 Skottland leder kampen för att lämna UK och återförenas med Europa

Det konservativa partiet i Storbritannien lyckades genomföra brexit, men priset kan bli att UK spricker. De mer Europavänliga krafterna i Skottland och på Irland trycker på för självständighet – och det finns en ung generation som talar för det. Unionens upplösning har fått

något oundvikligt över sig, skriver författaren Gunnar Pettersson.

”Tjeckoslovakien eller Jugoslavien?” är en fråga som ibland väcks i diskussionerna kring den eventuella upplösningen av Förenade Kungadömet.

Kommer det att bli en ömsesidigt vänskaplig skilsmässa eller något mycket värre? Är den brittiska nationen ett i grunden fredligt ”settled people”, som många konservativa vill hävda, eller är de beredda på konflikter för att försvara sina intressen?

Med tanke på att över 3 500 människor runt hela landet, många av dem ”civila”, dödades under trettio år av nordirländsk terrorism och militära insatser, är det alldeles självklart att det eventuella slutet på Förenade Kungadömet kommer att gå lugnt och sansat till?

Först och främst, ta det här med ”efteråt”.

Vad kommer att hända om Nordirland blir en del av ett enat Irland? En konsekvens skulle bli att landet inbegriper en avsevärd minoritet hårdnackade och militanta protestantiska ”lojalister” i de sex norra grevskapen. Historiskt färgad förbittring av det slaget går lätt i arv, och kan lika lätt omsättas i blodig handling.

Alldeles nyligen har lojalister riktat dödshot mot gränspersonal vid Nordirlands hamnar därför att myndigheterna följer de nya brexitreglerna under det så kallade Nordirlandsprotokollet och kräver att alla papper ska fyllas i för importen från Storbritannien. Det skapar förseningar, hyllorna i mataffärerna börjar bli tomma, folk är naturligtvis förbannade. Lojalisterna har i veckan rentav hotat att ta avstånd från Långfredagsavtalet från 1998 som säkrar en öppen gräns till Republiken i söder, och nya våldsamheter kan följa.

Nordirland röstade nej till brexit.

Andra tänkbara konflikter kan man koppla till frågan hur ett självständigt Skottland kommer att klara sig ekonomiskt.

Ett återinträde i EU är långt ifrån självklart så länge Spanien har vetorätt, eftersom Skottland kan bli en förebild för ett självständigt Katalonien. Ytterligare problem kan uppstå om priserna, och därmed skatteintäkterna, på den livsviktiga Nordsjöoljan fortsätter ligga kvar på dagens låga nivåer, för att inte tala om oljeproduktionens framtid överhuvud taget i en eskalerande miljökris. Vad kommer då att hända med de skotska jobben när det finns en ”hård gräns” till ett England i söder som fått sina egna ekonomiska problem och blivit allt mer protektionistiskt? Skottland röstade nej till brexit.

När en nation söndras har det givetvis med en mängd olika faktorer att göra, enskilt eller i kombination: politiska, historiska, territoriella, etniska/demografiska, religiösa, språkliga/kulturella. De flesta gäller också här, men en av

dem har särskild relevans: det Europa man just lämnat. Men mer specifikt än så: ”brexit” är ofrånkomligen synonymt med ett konservativt parti som något missvisande fortfarande heter ”Conservative and Unionist Party”. I själva verket har det blivit ett utpräglat engelskt nationalistiskt parti, en process som går längre tillbaka än folkomröstningen i juni 2016, men som konsoliderades då.

Benjamin Disraelis tanke om ”one-nation Toryism” har nu upphört vara en allt övergripande ideologisk hållpunkt för partiet. Den traditionen fick sin definitiva slutpunkt med brexit, just för att det är ett helt och hållet engelskt nationalistiskt projekt. I en undersökning uppgav sextiotre procent av partimedlemmarna att de inte hade någonting emot att bli av med Skottland om det främjade Leave.

Och mot bakgrund av allt mer konturskarpa och separata skotska, walesiska och nordirländska identiteter, har den gamla frågan om själva ”engelskhetens” väsen fått en ny och inte sällan

plågsam relevans. England står för 85 procent av landets befolkning och lider samtidigt av en inte alldeles hälsosam kombination av mindervärdeskomplex och självhävdelsebehov.

Kopplat till detta finns en viktig generationsaspekt. Både brexit och det konservativa partiet är åldringarnas domäner. Sextio procent av människor i pensionsåldern (65+) röstade för Leave och partimedlemmarnas snittålder är 57, med 40 procent över 66 år gamla. Bland Remain-röstarna dominerade följaktligen människor under 50.

Att skapa nya nationella identiteter, än mer att kräva nationell självständighet, betyder att man kan och vill omfamna tanken på en 180-gradig kursomläggning av hela den historiska, politiska och kulturella verkligheten. Det är ett en-gång-för-alla uppbrott från det hävdvunna, det sedan århundraden etablerade, något som en äldre, tryggkonservativ generation ofta instinktivt sätter sig emot.

Finns det då några trösteämnen för Unionens försvarare? Möjligtvis, i alla fall om man ser på den överskådliga framtiden.

För att Nordirland ska rösta för att bli del av Republiken Irland krävs, enligt den konventionella kalkylen, att den katolska befolkningen är i majoritet, en demografisk förändring som just nu också håller på att ske. Men det innebär inte en automatisk majoritet för ja-sidan i en folkomröstning, eftersom de flesta kan se distinkta fördelar med status quo: ett i dessa dagar aktuellt exempel gäller den allmänna sjukvården (i Republiken är den avsevärt mer privatiserad än i UK).

Även om självständighetsopinionen i Wales blivit betydligt starkare de senaste åren så är de historiska, politiska, juridiska och administrativa banden med England mycket äldre och mer hållfasta än i de övriga regionerna. Och Wales röstade ja till brexit.

Skottland kommer utan tvekan att hålla en ny folkomröstning under de kommande åren. Tidpunkten och omständigheterna beror till stor del på vilken fraktion inom SNP – kalla dem ”skynda-fort” och ”skynda-långsamt” – som blir den dominerande efter valen till skotska parlamentet i maj. De senaste tjugo opinionsundersökningarna visar på en klar majoritet för självständighet, hela 58 procent i en från oktober i fjol.

Men även här finns tveksamheter. Om skynda-fort-opinionen inom SNP får övertaget är det inte otänkbart att vi får se ett slags ”Katalonien-scenario”, det vill säga att man iscensätter en folkomröstning som inte är juridiskt och konstitutionellt förankrad och därmed kan ogiltigförklaras av Westminster. En av konsekvenserna kan bli ett långvarigt och bittert ställningskrig i stället för en dynamisk ny framtid.

Dessutom har det på sistone kommit krav från Labourpartiet att offentligt utreda hela frågan

om unionens framtid. Boris Johnson, panikslagen inför utsikten att bli den konservativa premiärminister som presiderade över ett sönderfall, borde ha anledning att ta till sig förslaget.

Tanken är att ta luften ur självständighetssträvandena genom en mer långtgående federalisering av unionen, bortom den devolvering som givit de tre nationerna sina egna parlament och relativt stort självbestämmande. Men, som bland andra Plaid Cymru i Wales påpekat, ett federativt system skulle innebära ett ännu större, och för dem negativt, inflytande för ett England som besitter en så stor del av befolkningen, makten och ekonomin.

På längre sikt kommer en federation bara att fördjupa problemen, menar man, och anledningen är självklar.

Det går återigen tillbaka på brexit och, i förlängningen, Europa. De svåra ekonomiska

effekterna vi redan sett är inga ”teething problems”, barnsjukdomar, utan kommer att leda till långvarig nedgång. När pandemin lagt sig kommer också de sociala och kulturella aspekterna att bli allt synligare, i stort som smått: visumkrav för Europavistelser längre än tre månader, liksom dyrare mobiltele, sjuk- och bilförsäkringar; uteblivna studiemöjligheter inom Erasmusprogrammet, och en lång rad andra exempel.

Priset för att stanna kvar utanför EU kan helt enkelt te sig alltför högt.

Lägg därtill i bredaste mening politiska aspekter. Med ett England på väg mot ett surmulet ensamt majestät kan den europeiska gemenskapen framstå som en mer naturlig tillhörighet, en friskare luft att andas. Skottlands politiska kultur är i flera avseenden mer ”kontinental” än brittisk, med ett utbrett social-liberalt konsensus, tyngdpunkt på välfärd och rättigheter, en i allmänhet socialdemokratiskt färgad politik, det vill säga

det som gör att skotska blickar så ofta riktas mot de nordiska länderna.

Allt detta, måste sägas, ”med reservation för eventuella ändringar”. Om det finns ett problemkomplex där den frasen hör hemma så är det unionens framtid som den ser ut just nu. Inte bara rör det sig om fyra sinsemellan mycket olika nationer, och två distinkta men besläktade hemhörigheter, UK och EU, utan också om den dagspolitiska verkligheten.

Det enda man kan säga utan reservationer är att unionens upplösning nu har fått något oundvikligt över sig, med en demokratisk rörelseenergi som verkar svår att stoppa.

Gunnar Pettersson är författare och översättare, bosatt i England. Hans senaste bok är ”London – en berättelse om en stad. (Natur & Kultur, 2018).

Gunnar Pettersson

08 Ledare: Det krävs nolltolerans inför hat mot kvinnliga politiker

Valet av Nooshi Dadgostar till ledare för Vänsterpartiet i oktober förra året markerade ett historiskt ögonblick. För första gången var en majoritet av riksdagens partiledare och språkrör kvinnor. I regeringen är också kvinnorna fler än männen. Kvinnor har en självklar plats i maktens salonger.

På det sättet har politiken blivit jämställd.

På andra sätt har den det inte. Villkoren för kvinnor och män i politiken skiljer sig åt, det gäller inte minst för dem i den absoluta toppen. Det handlar om hur kvinnor och män bedöms och värderas. Kvinnliga politiker får fortfarande räkna med kommentarer om kläder och utseende.

Ännu värre är det rena hatet som drabbar kvinnliga politiker på ett helt annat sätt än deras manliga motsvarigheter, som frodas i sociala medier och de ”alternativa mediernas” kommentarsfält, och som bottnar i ren och skär misogyni.

Centerledaren Annie Lööf har flera gånger vittnat om hatet hon har fått utstå. Hon är sedan länge ett favoritobjekt för SD-sfärens ilskedrivna nätbrigader. Hon har en liberal syn på invandring, försvarar januariavtalet, tar debatten med Sverigedemokraterna – och hon är en kvinna som tar självklar plats i

offentlighetens mitt. Det sistnämnda vet vi är ett särskilt rött skynke för arga män från Borås till Bagdad.

Men det är inte bara SD-sfärens anonyma nätkrigare som står för hatet mot kvinnliga politiker. KD-ledaren Ebba Busch har berättat om reaktionerna efter att hon på Instagram tackade Jimmie Åkesson för en kopp kaffe:

”Jag har blivit kallad nazist, liten råtta, vidrig, äckligt as, blivit brunsmetad. Ja, ni hör ju. Ingen politiker eller offentlig person förtjänar den tonen emot sig. Oavsett parti.”

Tre dagar före internationella kvinnodagen den 8 mars intervjuade Göteborgs-Posten svenska kvinnliga politiker som engagerat sig på rikspanet eller lokalt. De berättar om hur de kallas ”hora” och utsätts för direkta dödshot i sociala medier, kommentarsfält och diskussionsforum.

I GP bekräftar Sandra Håkansson, doktorand i statsvetenskap vid Uppsala universitet, detta

välkända faktum: kommentarer som riktas till kvinnor i sociala medier ”är betydligt grövre och handlar mindre om utövande av uppdraget och mer om person och kön”.

Hatet som drabbar kvinnor som tar plats i offentligheten är självklart inget unikt svensk fenomen. Vi ser det världen över. Donald Trumps kommentar om Foxjournalisten Megyn Kelly, att ”det kommer ut blod överallt från henne”. Turkiets president Recep Tayyip Erdogan som säger att kvinnor är ”halva människor” om de väljer yrkesliv framför moderskap.

Värst av allt: vi har sett hur hatet ibland ger upphov till våld, som när den brittiska Labourparlamentarikern Jo Cox mördades på öppen gata av en högerextremist inför folkomröstningen om Brexit.

De kvinnliga politikerna som drabbas av hatet är bara toppen på ett isberg av kvinnohat. Men de utsätts för att de upplevs som ett verkligt hot,

för att de kan göra skillnad och utmana de män som anser sig ha ensamrätt på offentlighetens torg.

Det krävs nolltolerans inför hatet mot kvinnliga politiker.

Därför vore det också önskvärt om en partiledare som Jimmie Åkesson, som nyligen slog fast att ”Vi har mycket att tacka alternativmedia för”, i stället tog tydligt och konsekvent avstånd från det hat mot kvinnliga politiker som flödar i dess kommentarsfält. Åkesson och SD:s partiledning har faktiskt en chans att påverka, att markera mot – ja, försöka få stopp på – sina sympatisörers kvinnohat.

DN 8/3 2021

08 Fler dog av malaria än covid-19 när Uganda stängde ner

Mitt under Ugandas strikta nedstängning insjuknade tioåriga Fahad i malaria och behövde akut läkarvård. På grund av landets hårda restriktioner mot coronaviruset kunde mamman inte nå fram till läkare.

I delar av Afrika skördar stängda samhällen liv. I Uganda är halva befolkningen under 15 år och bara 1

procent anses som riskgrupp för covid-19.

KAMPALA. – Jag önskade att jag kunde flyga, men gud gav mig inte vingar, säger Salimati Nambi.

Kvällen innan hade hennes son Fahad klagat på smärtor i magen och nu hade Salimati Nambi burit den tioåriga pojken på ryggen till kvarterskliniken.

Det var den 19 maj i fjol. Personalen hade förklarat att han led av malaria – den värsta sorten som kan drabba hjärnan. Det var bråttom – sonen behövde komma till sjukhus och få akutvård.

Men modern befann sig i en mindre förort norr om huvudstaden Kampala och det fanns inga transporter att tillgå.

– Han hade fått malaria tidigare men hade klarat det väl, det var kanske därför han drabbades så hårt den här gången, för han hade

inte hunnit bygga upp immunitet, säger Salimati Nambi.

Hennes barn leker på den lilla gården framför tegelhuset. Åttaåriga mellandottern Fazira kommer in och lyssnar på samtalet.

Två månader tidigare, i mars 2020, hade syskonen Fazira och hennes storebror Fahad som vanligt gått till skolan, men läraren hade berättat för klassen att alla måste gå hem eftersom det spreds en sjukdom med främlingar.

– Så vi fick inte vara kvar i skolan. Jag och Fahad hjälpte mamma med hushållet och sedan spelade vi domino och fotboll, berättar hon.

Tills Fahad insjuknade. Han hade sovit under myggnät men det var gammalt. Egentligen skulle familjen ha fått nya nät, men utdelningen hade stoppats på grund av pandemin, liksom många andra aktiviteter i samhället.

För att hitta en transport var Salimati, ensamstående med tre barn, först tvungen att bege sig till den lokala byledaren för att få tillstånd att ens röra sig bortom närområdet. Och när detta väl ordnats fanns ändå inga transportmöjligheter. Det finns ambulanser i Kampala men de är dyra och därför är det främst motorcyklar som används av landets fattiga.

– Jag var tvungen att hitta ett sätt att ta mig till sjukhuset. Men det fanns inga motorcyklar och inga grannar eller vänner som hade bilar. Det var en hopplös situation.

Till slut hittade hon en lastbilschaufför som ställde upp. Men färden gick plågsamt långsamt.

Redan i maj i fjol varnade forskare i en artikel i den ansedda vetenskapstidskriften *The Lancet* för att dödligheten i andra sjukdomar än covid-19 skulle kunna bli dramatiskt mycket större i Afrika på grund av åtgärderna för att

hantera viruset. Den största oron var malaria. I augusti räknade forskare i *Nature* med en ökning på 80 000 dödsfall i malaria bara i Nigeria på grund av det inställda förebyggande arbetet mot sjukdomen.

I september följdes dessa rapporter upp med ännu en där forskarna fruktade en dubbling av antalet malariadöda globalt. Av alla dödsoffren, vanligtvis drygt 400 000 per år, är fler än hälften barn under fem års ålder. En stor del av dessa dödsfall hade kunnat undvikas. De ugandiska experter som DN talat med är överens om att man fattade fel beslut när pandemin slog till för ett år sedan.

– Jag tycker att vi borde ha analyserat vår situation med vetskapen att den största delen av befolkningen i Uganda består av ungdomar. Vi borde därför ha angripit detta annorlunda. I Europa är en stor del av befolkningen över 70 år men här har vi en ung befolkning som dör av andra anledningar än covid-19, säger Fred

Kagwire, malariaspecialist på Unicef i Uganda till DN.

Den andel av Sveriges befolkning som anses vara i riskgrupp för covid-19, 70-plussarna, utgör 15 procent. 18 procent av vår befolkning är under 15 års ålder och kan anses vara säkra för att inte drabbas av svår covid-19, med några undantag.

I Uganda är en enda procent av befolkningen över 70 år och de bor på landsbygden omgivna av småbarn, statistiskt sett. De unga städerna befolkas främst av yrkesverksamma och ungdomar som brutit upp från landsbygden för att söka lyckan i storstaden.

Svindlande 50 procent av Ugandas befolkningen är yngre än 15 år. Alla dessa barn riskerar knappast att dö av covid-19 men är väldigt utsatta för malaria eftersom de inte drabbats av sjukdomen lika många gånger som äldre människor och inte har hunnit bygga upp motståndskraft.

– Malaria är fortsatt den största orsaken till dödsfall och vi skulle fokuserat på detta, säger Kagwire som i juni i fjol var medförfattare till en artikel med rubriken ”Varför klara sig från covid för att dö i malaria?”.

Han menar att rädslan för att hälsosystemet skulle bli överbelastat gjorde att man agerade i panik.

– Alla länder blev oroliga när smittan spreds från Kina till Europa och man fattade hårda beslut kring nedstängningar. Sedan handlade allt om covid-stöd: hur ser vi till att ha syrgas, intensivvårdsutrustning och så vidare. Här i Uganda tog det mycket energi och vi ignorerade andra sjukdomar, säger Kagwire.

På regeringssidan är upplevelsen densamma. Doktor Jimmy Opigo, anställd vid hälsoministeriet och landets högsta chef för malariabekämpning, berättar att resurserna försvann i ett slag.

– Nästan all min personal försvann för att jobba med covid-19. All kommunikation skulle plötsligt handla om covid och för att vi skulle få ut vår information smög vi in malariabudskap i kampanjer mot covid med meningar som ”nu är fel tid att få malaria”, berättar han för DN.

Informationsbudskap kunde de smyga in. Men utdelningen av myggnät, som är en av de främsta faktorerna bakom den häpnadsväckande positiva utvecklingen inom malariabekämpning sedan millennieskiftet, kom av sig helt. Först i februari i år kunde distributionen i de sista distrikten slutföras. Myggnät måste ersättas vart tredje år eftersom de går sönder och myggmedlet som de behandlats med tappar sin verkan med varje tvätt.

Samtidigt stängdes marknader och kvinnor som Salimati Nambi förlorade sin inkomst. Till vardags säljer hon den exotiskt taggiga jackfrukten vid vägkanten till förbipasserande pendlare.

– Jag förstår inte varför det var nödvändigt att förbjuda all handel, folk drabbades hårt ekonomiskt, säger hon.

Ett land som Sydafrika kan ha fog för att ha reagerat starkt mot covid-19, för landets åldersstruktur, urbanisering och resandemönster påminner om ett fattigare europeiskt land. Men bland övriga länder i Afrika söder om Sahara kan priset för restriktionerna och andra dramatiska insatser ha blivit hundratusentals barns liv.

Jimmy Opigo säger att man överreagerade, inte minst bland regeringsfolk i huvudstaden som tyckte att det var viktigt att stoppa covid-19. Men det skulle ha varit svårt att ställa sig upp och säga detta rakt ut.

– Det krävs en hel del råg i ryggen att säga det i det läget vi befann oss, säger han.

Exakt hur många som dött kommer att ta lång tid att reda ut. Bara under april månad 2020

ökade antalet döda i malaria med nästan 600, vilket är långt fler än de som avlidit under hela året i covid-19 i Uganda (334). Men dessa siffror skildrar bara de fall som trots allt nådde sjukhusen, medan den stora massan döda i malaria inte har räknats eftersom de avled i byarna och är begravda där.

Fahad fick sin sista vila i sin pappas hemby på andra sidan huvudstaden Kampala. Salimati och Fahad kom fram för sent till sjukhuset. Malarian hade angripit hjärnan och pojken avled kort efter ankomsten. När mamman berättar om förlusten av sin förstfödde brister hon ut i gråt.

– Det var roligt att uppfostra honom, han brukade säga konstiga saker som vuxna normalt pratar om. Och han stöttade mig för han visste att vi är fattiga och sade ofta att ”vi ska ta oss igenom det”.

Fazira är mellansystemen som har blivit äldsta barnet och nu måste växa ett extra snäpp inför

uppgiften att bära Fahads börda i hushållet. Salimati är glad för att hon hjälper till med matlagning utan att knorra, på samma sätt som Fahad brukade göra.

Och Fazira håller ett öga på drygt ettåriga minstingen Godwin som rultar runt ute på gården. Ibland spelar de fotboll ihop och skojar med varandra.

Men det är inte samma sak att leka med en ettåring som med en två år äldre storebror.

Erik Esbjörnsson

erikesbjornsson@gmail.com

08 Netanyahu hoppas säkra sin makt med islamistledarens stöd

Jerusalem. Ett mordförsök på en kommunchef i Qalansuwa i norra Israel på lördagskvällen kan spela Benjamin Netanyahu i händerna med två veckor kvar till valet. Med löften om hårda tag mot gängvåldet hoppas han säkra regeringsmakten med stöd av islamistledaren Mansour Abbas.

KOMMENTAR

Ashraf Khatib, kommunchef i Qalansuwa. med en i huvudsak arabisk befolkning, skadades allvarligt när gärningsmän öppnade eld mot bilen han satt i.

När Islamistledaren Mansour Abbas i höstas signalerade att han är redo att stödja vem som än sätter stopp för gängvåldet var Netanyahu genast med på noterna. Han bedriver nu en intensiv kampanj bland araberna. Resultatet är en närmast surrealistisk situation, där premiärministern irriterar sina egna väljare med ”fjäsk för islamister” och där Mansour Abbas och hans parti Raam utmålas som folkförrädare av många av sina egna. Raam lämnade nyligen de arabiska partiernas gemensamma lista, som vann hela 15 mandat i valet för ett år sedan, och ställer upp på egen hand i valet till Knesset den 23 mars.

De många arabiska röster som förbannar Abbas pekar på Netanyahus antiarabiska slängar under tidigare valkampanjer. I fredags, då tiotusentals israeliska araber demonstrerade

mot gängvåldet i staden Umm al-Fahm, angreps Abbas och kom undan med ett nödrop. Men fördömelserna är långtifrån enhälliga. Mot alla förhandstips verkar Abbas och hans islamister på väg att klara sig förbi 3,25 procentspärren. Det betyder att över 100 000 väljare ställer sig bakom partiets kursomläggning. Abbas resonemang är detta: eftersom de arabiska partierna alltid är i opposition har de ingen politisk kraft att sätta i spel. De senaste decennierna har kriminella gäng tagit över den arabiska sektorn, och terroriserar affärsägare och politiker. För att locka regeringen att ingripa mot detta gissel, menar Abbas, måste de arabiska partierna sluta bojkotta Netanyahu och fresta honom med politiskt stöd.

Enligt prognoserna är premiärministern och hans koalitionspartner ett par mandat från absolut majoritet i valet. Om Mansour Abbas och Raam tar sig in i Knesset får partiet 4 mandat. Med dem bakom sig är Netanyahu i hamn och kan påbörja lagstiftning för att

försöka sätta stopp för de tre korrupsionsrättegångar som hotar hans snart tolvåriga styre.

Drygt 20 procent av Israels drygt nio miljoner medborgare är palestinier, fyra femtedelar av dem muslimer. Deras partier stödde Yitzhak Rabin och hans fredspolitik på 1990-talet, men under nästan alla statens 73 år har de arabiska partierna stått utanför regeringssamarbetet. De flesta av Israels icke-arabiska partier har enstaka arabiska representanter i Knesset, men den stora massan av arabiska röster har gått till partier i permanent opposition och utan inflytande. I höstas föreslog Mansour Abbas sina kolleger i ledningen för arabernas gemensamma lista samarbete med den israeliska nationalisthögern: stöd i Knesset mot skoningslös kamp mot maffiorna. Kollegerna reagerade häftigt och klippte av diskussionen. Men över 100 000 arabiska väljare stöder Abbas. En borgmästare i en drabbad kommun i centrala Israel sade i november till DN:

– Vi lever i skräck för gängen. Låt polisen, armén, vem som helst, ta itu med detta. De kan göra det på ett par månader. Alla våra andra samhällsproblem bleknar vid sidan av våldet. Om min värste fiende kan hjälpa mig med detta så skall jag räcka honom handen.

För karikatyrtecknare och satiriska tv-program har smekmånaden Netanyahu-Abbas varit en skänk från ovan. Men om scenariot går i uppfyllelse och Abbas blir en del av högerkoalitionen efter valet så kommer det politiska landskapet att förändras i grunden. I så fall skulle det förvåna om inte fler arabiska partier följde exemplet.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

**Alla våra andra -
samhällsproblem**

**bleknar vid sidan av
våldet. Om min värste
fiende kan hjälpa mig
med detta så skall jag
räcka honom handen.**

09 ”Vi trodde det bara var en tidsfråga innan al-Assad skulle försvinna”

Hemspråksläraren Abdulbaset Sieda och jag träffas över en kopp kaffe på fiket vid tågstationen i Uppsala. Men om nutidshistorien tagit en annan väg hade intervjun kanske skett i Tishreenpalatset, den syriska presidentens residens i Damaskus.

Det är nu tio år sedan det syriska upproret började, en folkresning som ledde till ett

förödande krig som fortfarande pågår.

Abdulbaset Sieda har rak hållning och milda mörka ögon. I sommar fyller han 65 och blir folkpensionär. I den syriska revoltens gryning syntes han ständigt i CNN och BBC, han satt i möten i FN-högkvarteret i New York och i kongressen i Washington och skakade hand med presidenter, kungar och utrikesministrar.

Vi återkommer till Abdulbaset Sieda. Men först en uppdatering om hur den syriska revolten började.

Vårvintern 2011 var en tid av omvälvning i arabvärlden. Patriarkernas höst övergick med hisnande fart i ungdomens vår. I land efter land tågade folket på gatorna. De sjöng ut mot korruption, bossvälde, ekonomisk stagnation och åsiktsförtryck.

I Tunisien gick det 29 dagar från den första stora protesten till dess presidenten Ben Ali lämnade landet. I Egypten tog det 18 dagar innan president Hosni Mubarak avgick. I

Libyen vacklade tronen under Muammar Khaddafi, ”kungarnas kung”, efter bara en vecka.

Och nu stod Syrien på tur – eller? Den 45-årige presidenten Bashar al-Assad hade i likhet med de redan störtade arabledarna tagit makten för given. Trots sin relativa ungdom var han redan inne på sitt elfte år som president. Bashar al-Assad hade efterträtt sin far Hafez som styrde Syrien i 30 år.

I kölvattnet av upproren i Tunisien, Egypten och Libyen klottrade några tonårsgrabbar i Daraa i södra Syrien slagord mot al-Assadregimen på husfasader i staden. De greps och fördes till fängelseceller där de torterades. Övergreppen utlöste ett uppdämt ursinne. Demonstranter proklamerade ”vredens dag”, en serie av regimfientliga protester, till den 15 mars.

I sin lägenhet i Uppsala följde Abdulbaset Sieda utvecklingen i sitt hemland med spänning och

oro. Han hade flytt Syrien redan år 1994 och fått politisk asyl i Sverige.

– Jag läste filosofi vid Damaskus universitet och lade fram min doktorsavhandling år 1991. Den handlade om Mesopotamiens bidrag till den klassiska teoretiska filosofin som senare utvecklades i Aten.

Men trots sin banbrytande forskning var det omöjligt för Sieda att få en universitetstjänst i Syrien. Han kommer från den kurdiska delen av Syrien, från en politiskt intresserad familj.

– På den tiden var jag aktiv i ett radikalt kurdiskt parti. För att få jobb som lärare i Syrien måste du få grönt ljus från underrättelsetjänsten. Jag blev stoppad.

I stället sökte han sig till Libyen och arbetade på olika universitet under tre år.

– Jag tänkte att saker skulle hinna ändras i Syrien bara jag gav mig till tåls ett tag. Men när jag kom tillbaka var det ännu värre.

Abdulbaset Sieda sökte och fick asyl i Sverige i samband med en föreläsning som han bjödits in till. Han hamnade i Uppsala och hoppades på en tjänst vid universitetet.

– Men det var svårt att få jobb inom mitt fackområde. För att försörja familjen började jag arbeta som hemspråklärare i arabiska och kurdiska.

Samtidigt fortsatte han att odla sitt politiska intresse. Abdulbaset Sieda blev framträdande i ett löst sammansatt nätverk av syrier i exil.

– Jag hade kontakt med vänner i USA, i Frankrike, i Turkiet, i Gulfstaterna. Vi träffades då och då. Och jag skrev hela tiden: inlägg, debattartiklar, en bok om kurdfrågan.

Som ung var Abdulbaset Sieda kurdisk nationalist.

– Men när upproret bröt ut i mars 2011 insåg jag att alla folkgrupper och religioner måste gå samman om det skulle kunna bli en verklig

förändring. Och vi måste satsa på den nya generationen, de som drev revolten.

Sieda och en rad andra framstående syrier i landsflykt bildade en grupp som var tänkt att fungera som ett slags övergångsregering efter Bashar al-Assads fall, i väntan på att fria val skulle organiseras.

De kallade sig Syriska nationella rådet, eller SNC efter den engelska förkortningen av Syrian National Council. Deras mål var att Bashar al-Assads auktoritära styre skulle ersättas av ett modernt, demokratiskt statsskick.

Inne i Syrien spred sig revolten som en gräsbrand. al-Assads säkerhetsstyrkor mötte demonstranterna med våld vilket fick konflikten att trappas upp. Några av de protesterande tog till vapen. Det fanns tydliga tecken på att regimen höll på att tappa greppet. Inga löften, blodsdåd eller tal av presidenten kunde längre dämna upp flodvågen av protester.

Syriska nationella rådet fick snabbt gehör från en informell samling länder som stödde den syriska oppositionen: USA, Frankrike och Storbritannien bland annat. De kallade sig för ”Syriens vänner”.

– Vi trodde att det bara var en tidsfråga innan Bashar al-Assad skulle försvinna från makten, säger Abdulbaset Sieda.

Samtidigt tampades Syriska nationella rådet med frågan om att försöka ena de sekulära och de islamistiska krafterna bland regimens motståndare. Flera medlemmar av det Muslimska brödrskapet ingick i rådet, även om de sekuläras övervikt var markant.

Våren 2012 valdes Abdulbaset Sieda till ordförande i SNC. Utifrån sett hade oppositionsfronten ordentlig vind i ryggen. Vid ett möte med Syriens vänner i Istanbul som samlade 83 länder, med USA:s dåvarande utrikesminister Hillary Clinton i spetsen,

utropades nationella rådet till ”den legitima representanten för alla syrier”.

Abdulbaset Sieda hade vid det här laget lämnat Uppsala för Istanbul. Han reste runt mellan världsmetropolerna för att försöka vinna stöd för oppositionen.

– Vi behövde ju både politiskt och militärt stöd. Men jag förstod ganska snabbt att västvärlden mest hade vackra ord att komma med.

Samtidigt formerade sig Ryssland och Iran som starka uppbackare till Bashar al-Assad i Damaskus.

Den syriska oppositionen började splittras. Salafistiska shejker i Gulfstaterna beväpnade jihadistiska grupper som växte sig starka på bekostnad av den sekulära oppositionen. Abdulbaset Sieda antyder att även Bashar al-Assad hade ett finger med i detta spel.

– Det är ett faktum att en rad militanta jihadister frigavs från sina fängelsestraff när det

syriskt upproret satte i gång. Vem tjänade på det, frågar Sieda retoriskt.

Redan i november 2012 avgick han som ordförande i SNC, som höll på att omformas till Syrisk nationella koalitionen.

– Jag märkte att vi inte fick helhjärtat stöd från de länder som motsatte sig Bashar al-Assads regim. Och då fanns det ingen realistisk väg framåt, säger Abdulbaset Sieda.

Så här i efterhand konstaterar han också att Syriens upprorsmän och kvinnor kanske bländades av att revolterna i Tunisien och Egypten gick så snabbt.

– Men förutsättningarna var ju väldigt annorlunda i Syrien. Både Tunisiens och Egyptens arméer ställde sig bakom revolutionen. Så var det ju inte i Syrien. Där stöttade armén presidenten. Visst förekom det avhopp till den väpnade oppositionen, men inte tillräckligt många.

Syrienkriget går snart in på sitt elfte år. Det är en av de mest förödande konflikterna i modern tid. En halv miljon människor har dödats, halva Syriens befolkning har tvingats fly sina hem, antingen inom landet eller utomlands.

Tiotusentals människor har försvunnit efter att ha gripits av al-Assads säkerhetstjänster eller kidnappats av jihadistiska grupperingar. De fredssamtal som förs i FN:s regi har kört fast.

Jag frågar Abdulbaset Sieda om upproret var värt sitt pris. Han sitter tyst en stund, stirrar ned i sin tomma kaffekopp och svarar sedan:

– Jag har inte kunnat återvända till mitt hemland på snart 27 år. Sätter jag min fot där blir jag arresterad. Jag kunde inte vara med när min mamma och min pappa begravdes. Min kamrat George Sabra satt mer än åtta år i fängelse, i en cell som han knappt kunde ligga raklång i. Varför? För att han engagerade sig i ett demokratiskt parti.

– Om man levt under de här förhållandena, känt sig värdelös, känt förtrycket... Kunde jag backa tiden tio år skulle jag göra samma sak igen. Jag tror att folk i Syrien kommer att få det bättre, men det kommer att ta lång tid. Revolutionen var inte förgäves.

Erik Ohlsson

09 Saeed Alnahhal: Vi måste lämna Syrien till varje pris – men vart ska vi fly?

Mars månad, år 2011. Det är snart den 15:e – ”Vredens dag” har utlysts av oppositionella. Den första planerade protesten i Syrien under den arabiska våren.

Jag befinner mig i huvudstaden Damaskus där jag arbetar på Sana, den statliga nyhetsbyrån. En kollega vill diskutera demonstrationen. Han

är mycket entusiastisk. Drömmen om ett fritt Syrien ligger precis runt hörnet.

Världen är med oss: USA, det demokratiska Europa och de rika Golfstaterna, liksom hela arabvärlden. Fyra arabiska länder har redan gjort uppror. Men jag är tveksam. Jag tänker för mig själv att al-Assads regim är stark och inte kommer att falla lätt. Kanske blir det en revolution, men sedan? Med låg röst, närmast en viskning, säger jag till min arbetskamrat:

– Vi kommer att plocka frukten, men vi kommer inte att äta den med glädje.

Vi hoppar fram i tiden till augusti 2013. Nu är allt förändrat. Den syriska oppositionen har börjat tvista sinsemellan. Regimen har fått ökat militärt stöd från Iran. Den libanesiska Hizbollahmilisen går över gränsen till Syrien för att slåss på regimens sida.

Den 21 augusti firar vi min 32-årsdag i min hemstad Yabroud, åtta mil norr om Damaskus.

Samma dag kommer fruktansvärda bilder från östra Ghouta, cirka sju mil från där vi befinner oss. Bilderna därifrån visar hundratals små barn som långsamt kvävs, män och kvinnor som skriker desperat – de är hjälplösa.

Nervgiftet sarin användes i attacken som regimen låg bakom. Drygt 1 400 personer dödades, enligt USA och den syriska oppositionen. En hel värld chockas av bilderna. Men regimen sitter kvar.

USA:s president Barack Obama hade betonat att användandet av kemiska stridsmedel var en ”röd linje”. Men president Bashar al-Assad överskred linjen utan egentlig påföljd.

Senare samma år kommer andra fasansfulla bilder från grannstaden al-Nabk, en halvmil från där vi bor. Staden har precis invaderats av regimen och Hizbollah. Familjer blir innebrända i husens källare.

Jag bestämmer mig för att min fru och mina barn, ett och två år gamla, inte ska behöva möta detta öde. Vi måste lämna Syrien till varje pris. Men vart ska vi fly?

Gulfstaterna försvann snabbt bland alternativen. Dels hade jag inget pass, dels kunde jag inte skaffa något nytt då jag varit efterlyst av regimen.

– Men ni har ju Sverige. Där kan ni få uppehållstillstånd beviljat. Och levnadsförhållandena är bra, särskilt för barn, sade en släkting till mig.

Min familj flydde till Damaskus och jag flydde senare till Libanon, när Yabroud invaderades av Hizbollah och regeringstrupperna. Det var den 15 mars 2014, på den syriska revolutionens tredje årsdag.

Vi var ett tjugotal män som tog emot beskedet i vår första exilstad Arsal, i östra Libanon.

Ledsna, besvikna och förkrossade. Några grät över att staden fallit.

Själv hade jag blandade känslor. Jag var glad över att jag och min familj hade klarat oss med livet i behåll, men kände också oro inför framtiden: när skulle kunna vi träffas igen?

Saeed Alnahhal

saeed.alnahhal@dn.se

Saeed Alnahhal.

Saeed Alnahhal är reporter på DN och var tidigare redaktionschef på Syria News Desk i Beirut. Han har också arbetat på den statliga nyhetsbyrån, Syrian arab news agency – Sana, i Syrien. Han kom till Sverige 2015.

09 Iran tolkade påvens besök i Irak som försynt kritik

Påven Franciskus fyradagarsbesök i Irak var ett av hans längsta i något land. Det var också det farligaste och mest politiska. Både i Irak och i Iran tolkades påvens reseprogram som en försynt kritik mot Irans alltmer kompakta kontroll över grannlandet.

KOMMENTAR

Huvudsyftet med resan var dock att stärka moralen hos den delvis utplånade irakiska kristenheten. En och en halv miljon kristna

levde i landet innan terrorligorna al-Qaida och IS gick lös på dem. I dag har de allra flesta flytt landet. Flera av de kyrkor som lades i grus under IS skräckvälde 2014–2017 tillhörde jordens äldsta kristna församlingar.

– Förlåtelse är starkare än hat, sade Franciskus inför jublande kristna i Mosul, Iraks andra stad och forntidens Nineve, känd från Bibelns berättelse om profeten Jona.

Mosul var IS huvudstad under den stora terrorn, och de kristna byarna kring staden är till stor del övergivna. Muslimska ledare i Mosul – många av dem själva offer för IS – lovade påven att hjälpa de kristna att återupprätta sina rörelser och sina kyrkor.

De Iranstödda shiamiliser som kontrollerar de flesta landsdelar i Irak – och de flesta politiker i huvudstaden Bagdad – gick motvilligt med på den vapenvila som proklamerades inför besöket. I Irans huvudstad Teheran, där man just nu förhandlar med stormakterna om ett

nytt kärnenergiavtal, ville man undvika alla incidenter under påvens resa.

Påven markerade avståndet till Iran genom att överlägga med shiaislams mest aktade andlige ledare, storayatollan Ali al-Sistani, i shiiternas heliga stad Najaf. Den 90-årige al-Sistani, som är noga med att hålla sig utanför dagspolitiken, anses vara motståndare till Irans växande politiska och ekonomiska kontroll över landet. Han har nyligen attackerats i iranska medier sedan han bett internationella observatörer vaka över höstens parlamentsval. Under mötet med Franciskus berättade ayatollan att shiitiska självförsvarsorganisationer som upprättats för att värja civila mot IS haft order att skydda de kristna likaväl som muslimer.

Påven besökte också yazidiska irakier, den hårdast drabbade av alla landets minoriteter, och sade:

– Hur grymt är det inte att detta land, civilisationens vagga, blivit skådeplatsen för

sådana fasansfulla brott, med utrotning av tusentals människor, yazidier, muslimer, kristna.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

09 Anklagelsen om rasism skakar kungahuset

Prinsparet Harry och Meghans anklagelser om strukturell rasism i det brittiska kungahuset har slagit ned som en bomb i Storbritannien. Det är en väldigt allvarlig anklagelse som skadar kungahuset.

LONDON. Det uttrycktes oro om hur mörk hans hy skulle vara när han föddes”, säger Meghan Markle i intervjun med Oprah Winfrey som sändes i USA på söndagskvällen och i Storbritannien på måndagskvällen.

Det var ett uttalande som det brittiska kungahuset kommer att få äta upp i decennier. Ungefär som prinsessan Dianas formulering från skandalintervjun i BBC 1995 ”det fanns tre personer i vårt äktenskap”. Det uttalandet har etsat sig fast i det brittiska kungahusets gyllene fernissa och går inte att tvätta bort.

Detta riskerar att bli likadant.

Vad det brittiska kungahuset än hade förväntat sig från prins Harrys och Meghan Markles intervju med Oprah Winfrey i söndags: ”verkligheten var värre” som The Times omedelbart konstaterade på småtimmarna.

Meghan Markle beskrev hur hennes korta karriär som prinsessa drev henne in i självmordstankar och svår depression. Hur hon inte upplevde att institutionen som hon hade gift sig in i skyddade henne.

”Jag ville inte leva längre” sa hon. Sedan berättade hon att någon i kungafamiljen hade

oroat sig för att parets son skulle födas med alltför mörk hy.

Många i Storbritannien har just undrat vad i hela friden det kan ha varit som drev iväg prinsparet. De gifte sig i ett sagobröllop i Windsor sommaren 2018 (till en ansevärd kostnad för skattebetalarna). Lite drygt 18 månader senare lämnade de kungafamiljen hals över huvud. Många i Storbritannien hängde inte riktigt med: de flesta av oss har bitit ihop på jobb vi inte gillar längre än så. Det måste ha varit något dramatiskt som hänt.

Och nu har världen alltså fått höra deras skäl.

Det är framför allt parets anklagelser om institutionell rasism som har slagit ner i brittisk debatt som en bomb. Det är en väldigt allvarlig anklagelse som på djupet skadar kungahuset. Nästan 15 procent av det brittiska folket hör till minoriteter som inte är vita. Drottningen är statsöverhuvud i 16 länder över hela världen. Många svarta och bruna briter upplever tyvärr

att de kan relatera till Meghan Markles upplevelse av att dömas hårdare på grund av sin hudfärg.

För att förstå dagens reaktion i Storbritannien måste man också förstå den symbolik som prins Harrys och Meghan Markles relation har laddats med: att prinsen gifte sig med en kvinna vars mamma är svart. Att drottningen och Meghan Markles mor fotograferades bredvid varandra som stolt mormor och stolt gammelfarmor till parets son. Allt detta betydde något. Kungafamiljer är symboler som nationer speglar sig i.

När Meghan Markle nu sitter i tv och beskriver hur hon inte kände sig välkommen, hur hon inte upplevde att hon fick stöd, hur hon tyckte att hon dömdes hårdare och hur familjen ställde konstiga frågor om hennes sons hudfärg, då kan många briter identifiera sig.

Det kommer knappast att få dem att omfamna monarkin.

Andra delar av intervjun var svårare för vanligt folk att identifiera sig med. Prins Harry klagade över hur hans familj slutade skicka honom pengar när han lämnade kungahuset. Men att en fullvuxen man som dessutom har ett arv från sin mor på mer än 10 miljoner pund tvingas använda dessa pengar för att börja betala för sin egen bostad, det uppfattas nog inte som en snyfthistoria av många.

Det var också slående hur oförberedd Meghan Markle verkar ha varit för ett kungligt liv. Hon berättar i intervjun hur det var prins Andrews exfru Sarah Ferguson som fick visa henne hur man neg. Meghan Markle verkade också se det faktum att hennes son inte fick någon prinstitel som en del av den allmänna konspirationen mot henne. Men inte blev drottningens syster Margarets barn prinsar och prinsessor. Inte heller prinsessan Annes barn.

Prins Andrews döttrar, Beatrice och Eugenie, är prinsessor men det är bara för att prins Andrew råkar ha slagits för detta med näbbar och klor.

Tronarvingen Charles var emot saken men drottningen gav efter.

Och många briter är kritiska.

Kungafamiljer kan i dagens läge inte tillåta sig själva att bli hur stora som helst. Den svenska kungens beslut häromåret att utesluta diverse barn var en stor nyhet i Storbritannien. Han framställdes som ett mönster av allmän rimlighet. För moderna skattebetalare har inte tålmod med hur många prinsar och prinsessor som helst. Låt de som står först i tronföljden vara kungliga. Låt resten leva sina liv!

Men ingen verkar ha berättat om dessa ting eller debatter för Meghan Markle. Hon verkar ha trott att hennes son automatiskt skulle bli prins, trots att sex personer står före honom i tronföljden. Man kan förstås tycka att hierarkier byggda på vem som föds först är både töntigt och orimligt.

Men det är trots allt detta som en monarki går ut på.

Kungahuset är inte meritokratier där prins Harry och Meghan Markle bara för att de är vackrare och mer karismatiska har rätt att ta upp mer plats än diverse tunnhåriga typer som står före dem i tronföljden. Att Meghan Markle inte visste vad hon gav sig in på är en sak.

Prins Harry borde rimligen ha vetat bättre.

Framför allt gör det att mycket av skulden för denna tragiska historia faktiskt faller på det brittiska kungahuset.

För även om det är sant att Meghan Markle var en amerikansk diva som skrek på personalen att de hade broderat monogram i fel nyans av rött. Och även om det är sant att prins Harry var en bortskämd tjurskalle med kort stubin. Ja även om allt som paret anklagas för skulle visa sig stämna så undrar man trots det varför brittiska

kungahuset inte hanterade situationen annorlunda. Varför lät de det hela eskalera?

Det är knappast så att den brittiska monarkin inte har direkta erfarenheter av allt som kan gå fel när vackra, karismatiska kvinnor som lider av psykisk ohälsa tar plats bland dem. Och något tänker man väl att de kan ha lärt av alla turerna runt prinsessan Diana?

Den brittiska kungafamiljen hade med Meghan Markle en fantastisk möjlighet att visa att den hänger med sin tid. Mindre än tre år senare handlar diskussionen

i stället om huruvida de över huvud taget är legitima symboler för ett mångkulturellt Storbritannien.

Det är allvarligt.

Här bör man tilläggas att andra konservativa brittiska institutioner har lyckats bättre. Det konservativa partiet har flera väldigt framträdande företrädare från etniska

minoriteter. Storbritanniens näste premiärminister heter med stor sannolikhet Rishi Sunak. Han är i dag finansminister och tänder ljus utanför finansministerbostaden under den hinduiska ljusfestivalen diwali utan att någon blinkar. Det konservativa partiet verkar begripa att detta gör att de speglar dagens Storbritannien bättre. Gör inte kungahuset det?

Okej, att prins Harry och Meghan Markle eventuellt var väldigt svåra att jobba med. Men det kan rimligen inte ha varit värre än den nuvarande soppan.

Och de som drabbas hårdast är i slutändan det brittiska kungahuset.

Katrine Marçal

katrine.marcal@dn.se

09 Svårt att utse jury som inte påverkats av rapporteringen

Afroamerikanen George Floyds död skakade en hel värld.

Nu börjar det svåra arbetet med att hitta en jury som inte påverkats av videofilmen från polisingripandet.

WASHINGTON. Det var den 25 maj förra året som George Floyd klev in i en närbutik vid Chicago Avenue i södra Minneapolis för att köpa cigaretter. Personalen misstänkte att han betalade med en falsk 20-dollarsedel och slog larm.

När Derek Chauvin och hans tre kolleger från polisen i Minneapolis anlände till platsen gick allting snett. Nu inleds rättegången som ska klargöra om Chauvin gjorde sig skyldig till dråp när han tryckte sitt knä mot Floyds hals i omkring nio minuter.

Försvaret hävdar att Chauvin är oskyldig, medan åklagarna kräver att åtalet även borde gälla vad som i delstaten Minnesota rubriceras som ”tredje gradens mord” och kan översättas som grovt vållande till annans död. Frågan om åtalpunkterna prövas nu separat av en domstol i Minnesota. Den första morgonen av rättegången mot Chauvin ägnades åt en diskussion om hela den rättsliga prövningen borde skjutas upp i väntan på det beskedet. Till slut valde rätten att ta paus till tisdagen.

Den första stora uppgiften blir att försöka utse tolv juryledamöter som kan granska bevismaterialet mot polisen med opartisk blick.

Det kommer att bli svårt att hitta personer som inte påverkats av rättsfallet på förhand. Mobilfilmen från polisingripandet skakade en hel värld. George Floyds ord på gatan i Minneapolis – *”I can’t breathe”*, jag kan inte andas – blev ett slagord under sommarens landsomfattande demonstrationer mot rasism och polisbrutalitet. Miljontals amerikaner protesterade fredligt, samtidigt som Minneapolis och andra storstäder utsattes för en omfattande vandalisering, bara några månader före det amerikanska presidentvalet. Den politiska debatten färgades av både problemen med rasism och kraven på lag och ordning i USA.

Alla som nu kallas till jurytjänst har fått fylla i ett 16 sidor långt formulär med frågor om alltifrån poliskontakter och medievanor till deras bild av vad som egentligen hände på gatan utanför närbutiken på Chicago Avenue.

De får bland annat berätta om vad de fått för intryck av George Floyd respektive

polismännen, hur många gånger de sett videon från George Floyds död och om de har deltagit i sommarens protester eller om de utsatts för skadegörelse i samband med demonstrationerna.

Urvalet av juryledamöterna väntas ta flera veckor. Planen är att åklagare och försvar ska ta till orda den 29 mars.

Det är endast Derek Chauvin som återfinns på de anklagades bänk nu i vår. Om han fälls kommer hans tre kolleger att ställas inför rätta i augusti – anklagade för medhjälp. Det är restriktionerna runt covid-19 som gör att den rättsliga prövningen delas upp i två omgångar.

Hela processen går att följa online. Det är första gången som filmkameror släpps in i rätten i Minnesota under en hel rättegång. Domaren Peter Cahill motiverar beslutet med att allmänintresset är så stort och att coronavirusrestriktionerna kraftigt begränsar

mediernas möjligheter att följa rättegången på plats.

– Situationen är inte bara onormal, den är unik, säger Cahill.

Samtidigt som åklagare och försvar förbereder utfrågningen av juryledamöterna rustar Minneapolis och Minnesota för nya stora protester. Bland annat har nationalgardet kallats in för att förhindra kravaller under vad som är den största rättegången i Minneapolis historia.

På söndagskvällen deltog några tusen personer i en stillsam marsch genom stadens centrum.

Karin Eriksson

09 Här införs en covidskatt för de rikaste

Hungersnöd, arbetslöshet och syrebrist. Pandemin slår hårdast mot världens fattiga – medan de rikaste blivit rikare.

Flera länder sneglar nu mot Argentina, som infört en covidskatt för de mest förmögna.

– Det blir väldigt intressant att se hur mycket pengar de kan få in, säger Alejandro Rasteletti, skatteexpert vid Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB).

Flera experter på ekonomisk ojämlikhet, som nationalekonomerna Gabriel Zucman och Thomas Piketty, har under en längre tid

förespråkade en särskild förmögenhetsskatt för de allra rikaste. Och i spåren av pandemin tycks idén få större fäste.

I USA lade den demokratiska senatoren Elizabeth Warren nyligen fram ett konkret förslag med rubriken ”The ultra-millionaire tax act”. Tanken är att ta ut en årlig skatt på 2 procent för personer med tillgångar som överstiger 50 miljoner dollar, och 3 procent för de som är goda för över en miljard dollar.

– En 2-procentig förmögenhetsskatt skulle ge oss de resurser som krävs till återuppbyggnad, sade Massachusettsenatoren då hon presenterade sitt förslag.

President Joe Bidens regering har i nuläget inga planer på en särskild förmögenhetsskatt.

Liknande krav har väckts i världens andra stora finansiella centrum, Storbritannien.

Det bästa sättet att stötta upp landets pressade ekonomi vore just att ta in pengar från de

rikaste, enligt en rapport som lades fram i december av The wealth tax commission. Den oberoende kommittén föreslår en 1-procentig extraskatt under fem år för tillgångar över en halv miljon pund. Det skulle inbringa 260 miljarder pund till statskassan.

I Latinamerika förs debatten i ett mer desperat läge.

– De fattiga, som inte kan jobba hemifrån, har drabbats betydligt hårdare än de mer välbärgade, säger Alejandro Rasteletti.

I Latinamerika finns också det enda land som hittills gått fram med en covidrelaterad engångsskatt. Den så kallade ”miljonärsskatten” röstades igenom i parlamentet i Argentina i december. Enligt regeringens beräkningar ska den dra in motsvarande 3,5 miljarder dollar från de rikaste 0,02 procenten av befolkningen, runt 12 000 personer. Pengarna ska bland annat öronmärkas för sjukvård och stöd till små- och medelstora företag. I grannländer som Chile och Brasilien har liknande förslag dock hittills fått kalla handen.

10 Ryssland och Kina enas om bygge av månbas

Rymden. Ryssland och Kina har skrivit under ett principdokument om att gemensamt bygga en rymdstation på eller omkring månen.

Rymdstationen ska utformas som ett komplex med bland annat forskningsenheter för - experiment, antingen på månens yta eller i dess omlopps bana.

TT-AFP-Interfax

10 Tigraykonflikt kan trappas upp till krig med Sudan

Johannesburg. Etiopiens premiärminister Abiy Ahmed pressas hårt av inbördeskriget i Tigray. Nu riskerar denna konflikt att tända ytterligare en krutdurk i regionen. Etiopien kan dras in i ett krig med grannlandet Sudan, som backas upp av mäktiga Egypten.

KOMMENTAR

Under de senaste veckorna har Etiopiens och Sudans regeringar anklagat varandra för att störa freden i gränsområdet mellan de två länderna. Gränsdragningen har varit omtvistad i över 100 år men nu kan det allvarliga läget eskalera till krig.

Det är området al-Fashaga i västra Sudan det handlar om. Det tillhör Sudan sedan 1903 men Etiopien har aldrig accepterat gränsdragningen som placerar ett stort antal amharer av etiopisk härkomst på fel sida gränsen, enligt regimen i Addis Abeba. Under flera veckor har det rapporterats om lokala sammanstötningar mellan sudanesiska och etiopiska styrkor vid gränsen.

Om situationen eskalerar kan den lokala konflikten i Tigray, där grannlandet Eritrea redan dragits in, växa till att även omfatta den storpolitiska konflikten mellan de två jättarna Etiopien och Egypten.

De träter sedan länge om vem som har rätt till vattnet i Nilen och denna konflikt var på väg att urarta i somras när Etiopien började fylla på Stora etiopiska renässansdammen, som Egypten menar hotar deras vattenförsörjning.

Sudan har tidigare varit tveksamt till att välja sida. Men de senaste veckornas sammanstötningar vid gränsen har knuffat Sudan mot Egyptens hörna.

I helgen besökte Egyptens president Abdelfattah al-Sisi Sudan, och både dammen vid Nilen och gränskonflikten mellan Sudan och Etiopien ska ha avhandlats.

I ett uttalande förklarade en talesperson för al-Sisi att man stöttar den sudanesiska mobiliseringen av trupper i gränsområdet som ”sker i linje med Sudans respekt för internationella gränsavtal”.

Erik Esbjörnsson

erikesbjornsson@gmail.com

10 Katrine Marçal: Uttalandet från drottningen lär inte sätta punkt för dramat

Det är inte vanligt att den brittiska drottningen uttalar sig på det här sättet. Men nästan två dagar efter att Oprah Winfreys intervju med Meghan Markle och prins Harry sändes i USA svarade Buckingham Palace.

I ett officiellt uttalande meddelande drottningen att familjen var mycket ledsen över att höra hur dåligt paret hade mått och att man tog anklagelserna om rasism på stort allvar.

KOMMENTAR DN:S KORRESPONDENT

Dessa ämnade man nu adressera.

Privat. ”Inom familjen.”

Den sista biten är den centrala: uttalandet var tänkt som en stoppboll. Drottningen vill stänga den här asken.

Inget mer drama.

Över 11 miljoner briter såg på måndagskvällen intervjun med prins Harry och Meghan Markle. Historien som paret berättade går ungefär så här: drottningen var toppen men kungahuset som helhet misslyckades med att skydda Meghan Markle från den blodtörstiga brittiska pressen.

Hertiginnan upplevde det som att institutionen arbetade mot henne. ”De var villiga att ljuga för att skydda andra medlemmar av familjen... Men för mig och Harry var de inte ens beredda att gå ut och korrigera uppenbara felaktigheter.”

Den allvarligaste anklagelsen i intervju handlade om att någon i kungafamiljen uttryckte oro över hur mörk hudfärg parets son skulle få. Meghan Markle beskrev hur denna blandning av ständiga attacker i medierna med rasism inom slottets väggar och en allmän utsatthet tillslut drev henne in i psykisk ohälsa.

Många briter har de senaste dagarna känt stor sympati för paret. Andra har blivit tvärförbannade. Vad är detta för bortskämda typer som har mage att sitta och gnälla på detta sätt i sin guldkantade existens? I går sa Piers Morgan, en av landets mest namnkunniga journalister, upp sig från tv-kanalen ITV. Det var i protest mot att han just hade fått kritik för att morgon efter morgon rasa mot Meghan Markle.

Landets oppositionsledare Keir Starmer krävde samtidigt att rasismanklagelserna mot kungahuset skulle utredas. Och Boris Johnson duckade bäst han kunde. Var premiärministern för eller mot Meghan och Harry? Nja, Boris Johnson mumlade något neutralt om att han minsann beundrade drottningen...

Den amerikanske presidenten Joe Biden var mer talför. Via sin pressekreterare hälsade han att han tyckte det var starkt och modigt av paret att gå ut och berätta om sina problem med psykisk ohälsa. Även Hilary Clinton hade åsikter: "Medias grymhet mot Meghan var helt oacceptabel" sa den tidigare presidentkandidaten och fördömde det brittiska kungahusets agerande.

Inom brittisk media rasade samtidigt en debatt om pressens ansvar. Organisationen "Society of Editors", en viktig pressförening, var snabba med ett uttalande om att brittisk press inte alls var rasistisk. Men flera tidningar, till exempel The Guardian har tagit avstånd från analysen.

Och att det har förekommit rasistiska artiklar, till exempel där Harry och Meghans flykt till USA nästintill framställdes som att prinsen hade blivit kidnappad av Meghans farliga svarta hiphopvänner, är trots allt utom tvivel. Och att brittisk tabloidpress ofta är vidrig mot kungliga kvinnor är ett faktum. Prinsessan Diana kallades för "horaktig", prins Andrews fru för "fläskhertiginnan" (The Duchess of York) och Kate Middleton hånades i ett drygt decennium för att hennes mamma hade varit en "vanlig flygvärdinna".

Å andra sidan kan inte prins Harry och Meghan Markle förvänta sig att de ska undslippa all kritik, menar många journalister. Kungafamiljen lever trots allt på skattepengar och måste granskas på ett sätt som vanliga kändisar inte behöver acceptera. Oprah Winfrey ställer inte kritiska följdfrågor.

Men det måste andra journalister kunna göra.

Under tisdagen läckte det också till brittiska medier att prins Harrys far, kronprins Charles, minsann var förskräckt över påståendena om att han inte hade stöttat sin son finansiellt. Det hade Charles visst! Med massor av pengar! Och ja naturligtvis även efter att Harry lämnade kungahuset. Ord verkar stå mot ord. Rykte mot rykte. Och apropå pappor: Meghan Markles pappa, satt i tv och sa att han inte alls tyckte att kungahuset var rasistiskt....

Det hela är ett eskalerande drama. Drottningens uttalande var tänkt som sista ordet.

Men det är nog ganska osannolikt att så blir fallet.

Katrine Marçal

katrine.marcal@dn.se

10 Världens mest glamourösa dokusåpa förvandlas till "Expedition Robinson"

Intervjun med Harry och Meghan (de behöver inga titlar eller efternamn) bekräftar det som många redan visste. Kungligheternas förehavanden är underhållning. Världens längsta och sannolikt dyraste dokusåpa utspelar sig i realtid. Det är förlovningar, barndop, aftenklänningar och vinkningar till folket, som nu kompletteras med uppgifter om rasism och självmordstankar.

Och visst är det cyniskt att reducera de två senare till nöjesjournalistik. Men vad ska man annars kalla Oprah Winfreys program? Uppdrag Granskning?

Eller för all del fejden mellan Harry och William, som dammar av berättelsen om rivalitet mellan två bröder,

som återfinns redan i Gamla testamentet?
Samhällsjournalistik som kan få samväldet att falla?

Låt oss heller inte tro att epitetet bara gäller det brittiska kungahuset, även om drottning Elizabeths familj råkar vara ovanligt bra på att skapa skandalomsusande rubriker. När prinsessan Madeleine gifte sig med Chris O'Neill hade en av tv-kanalerna den goda smaken att inte kategorisera sändningen som historisk händelse eller statsangelägenhet, utan slog fast att det var svensk underhållning anno 2013, vilket är så nära sanningen man kan komma.

För inte är det socialt engagemang i aldrig så behjärtansvärda stiftelser som ger släkten Bernadotte chans att leva upp till sin anfader Karl XIV Johans valspråk ”folkets kärlek min belöning”. Det som får siffrorna att stiga är positiv uppmärksamhet i media, och den sortens spinn kommer i regel av sådant som egentligen hör till privatlivet, som vackra bröllop och söta barn. Det är även personliga saker som sänker förtroendet, som efter lanseringen av den så kallade skandalboken om kungen.

Söndagens intervju med de brittiska kungligheterna ingår tveklöst i den andra kategorin. Öppen rivalitet, som kan dela folket i två läger – team Harry/Meghan mot team Buckingham Palace – riskerar att göra världens mest glamourösa dokusåpa till ”Expedition Robinson”.

Det har redan fått många i västvärlden att frossa i detaljer om hur det är att leva på insidan i en annars slutna och mytomspunnen institution, vilket betyder att delar av den gyllene fasaden har rämnat. Då faller mycket av mystiken som är nödvändig för att sagan om kungar, drottningar, prinsessor och halva kungariken ska leva vidare. Det vill säga bottenplattan som traditionen vilar på, som skiljer personerna nära tronen från vanliga influerare på Instagram.

Därmed inte sagt att historien är slut, men den går in i ett nytt kapitel, som är mer ovisst än många av de tidigare. DN:s Katrine Marçal beskrev det med orden: ”Monarkin darrar. Folket poppar popcorn.”

Oavsett utgång, kommer det att ske inför öppen ridå –
i realtid.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

11 Den kinesiska ”gisslandiplo- matin” bär skurkstatens signum

Kanadensarna Michael Kovrig och Michael Spavor har suttit i var sin liten kinesisk fängelsecell i över 800 dagar. Ex-diplomaten och affärsmannen anklagas för allvarliga brott: spioneri och stöld av statshemligheter. Några bevis har aldrig presenterats. De båda är offer för en hämndaktion från kommunistdiktaturen.

För i december 2018 greps Meng Wanzhou i Vancouver i Kanada. Amerikanska myndigheter

hade begärt henne utlämnad på grund av brott mot Iransanktioner. Hon är inte bara finansdirektör i telekomjätten Huawei utan också grundarens dotter.

De två Michael, som de kallas i Kanada, hålls avskurna från omvärlden. Spavor fick ringa hem till familjen för första gången i julas. Meng förfogar över två lyxbostäder i Vancouver och kan röra sig fritt i stan, om än med fotboja.

Skillnaderna i kriminalvård är inte poängen här. I stället är det som tidskriften Economist noterar: ”när det gäller gisslandiplomati har liberala demokratier med moraliska skrupler en nackdel, av det uppenbara skälet att de inte tar gisslan.” Kina gör det som rutin.

Den svenske bokförläggaren Gui Minhai är ett exempel. Han kidnappades under en semester i Thailand 2015 och har varit Pekingregimens fånge sedan dess. Fallet tjänar som en ständig påminnelse till Sverige om att inte sätta sig upp mot Kina.

Australiska medborgare har också spärrats in i påtryckningssyfte. Utländska affärsmän, forskare och journalister löper en påtaglig risk att råka illa ut om deras hemländer höjer rösten.

Donald Trump påstod visserligen att han var villig att byta Meng Wanzhou mot ett bättre handelsavtal med Kina. Men amerikanska domstolar tar inte order av en president. USA är en rättsstat. Det är Kanada också. Kinesiskan har därför alla juridiska möjligheter att slåss mot utlämningen.

I Kina är domstolarna däremot underställda det härskande Kommunistpartiet. Vad president Xi Jinping anser sig behöva i sin utrikespolitik, det levereras.

Detsamma gäller Huawei. Koncernen försöker framställa sig som en i mängden, endast intresserad av att bygga billiga 5G-nät åt glada kunder. Dess representanter i världen låtsas inte om den lag som kräver att alla kinesiska

företag och medborgare är lojala med underrättelseväsendet – och enpartistaten. I gengäld finns hjälp att få om finansdirektören hamnar i trubbel i Kanada.

En laglös gisslantagare är ett dilemma för länder som följer normala regler. Om Kanada lägger rättsprinciper åt sidan och släpper Meng Wanzhou vet Kina vad som behövs för att få sin vilja fram. Då kan det bli fler än två Michael.

Kina vill ha internationell respekt. Enklast förvärvas sådan genom att den framväxande stormakten inte betar sig som en skurkstat.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

11 Svenska marina fartyg pekas felaktigt ut på positioner nära Ryssland

Falsk information om hur svenska marinens fartyg rör sig på haven sprids via sjöfartstjänster på nätet.

Där redovisas att Sverige agerar offensivt och närmare Ryssland – men i verkligheten ligger fartygen vid kaj eller är någon annan stans, enligt Försvarsmakten.

Det är Försvarsmakten som slår larm om att felaktig information om marinens fartyg vid flera tillfällen spridits på nätet. De falska positionerna har presenterats på kommersiella tjänster på nätet där det går att i realtid följa fartygsrörelser över hela jorden.

På nättjänsterna har svenska flottans fartygsrörelser visats – trots att de inte existerat i verkligheten, enligt Försvarsmakten.

– Vi har sett felaktigheter sporadiskt under en tid. Ett exempel är att det sett ut som om korvetten HMS Gävle kastat loss och varit ute och gått. Men det fartyget är under ombyggnation och har inte ens vatten under kölen, säger Rebecca Landberg, marinens kommunikationschef, till DN.

– I ett annat fall har samtliga fartyg varit ute så att det sett ut som om det bedrivs en övning i en viss formation utanför Karlskrona – trots att det inte varit en övning på den positionen, säger Rebecca Landberg.

DN kan visa en skärmdump på sådan falsk information från tjänsten MarineTraffic. Den visar en bild från februari i år. Nio fartyg i en halvcirkel ser ut att löpa ut från örlogshamnen i Karlskrona. Den som klickade på fartygssymbolerna fick reda på detaljinformation om att de alla tillhörde marinen. Men informationen var alltså falsk, enligt Försvarsmakten.

Karttjänsten har också redovisat uppgifter där en svensk korvett kört nära den ryska enklaven Kaliningrad, vilket marinen normalt inte gör med dessa fartyg.

Finns det ett mönster med falsk information där fartygen uppträder längre österut i Östersjön än ni varit i verkligheten?

– Ja, säger Rebecca Landberg.

De kommersiella tjänsterna som visar fartygstrafiken bygger på information från AIS-sändare på fartygen. AIS står för Automatic

Identification System. Det är en del av säkerheten till sjöss. AIS-sändare på fartygen anger dess identitet, position, kurs och fart med ett ”spår” som visar hur fartyget kört.

– Det är en förtroendefråga om det framgår som att vi rör oss på ett sätt som inte överensstämmer med verkligheten. Det är personer från allmänheten som ringt in till Försvarsmakten och undrat om fartygsrörelserna stämmer.

En varning har också publicerats på Försvarsmaktens hemsida:

”Försvarsmakten ser allvarligt på händelserna då det är viktigt att den information som är öppen för allmänheten är korrekt, felaktigheter kan påverka sjösäkerheten samt förtroendet för myndigheten”.

Den falska informationen har enbart funnits på de webb-baserade tjänsterna. Den har inte dykt upp på de system som fartygen själva använder

till sjöss. Det tyder på att systemen hackats för att lägga in falsk information. Ett av de företag det gäller är MarineTraffic.

– Eftersom AIS-data till sin natur är öppna källor, kan felaktiga och falska AIS-signaler förekomma, men det är extremt ovanligt, säger Georgios Hatzimanolis, som är talesperson för MarineTraffic, till DN.

– Vi fortsätter att förbättra våra algoritmer för att hitta fel, så att vi får högsta möjliga kvalitet i vad vi visar på vår Live Map. Vi är mer än intresserade av att diskutera detta öppet med den svenska militären, vilket bägge sidor skulle ha nytta av, säger Georgios Hatzimanolis.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

11

I bilindustrins vagga står klimatet i fokus inför valet

I den tyska bilindustrins hjärta sitter ett miljöparti vid makten. Nu utmanas det av ett nystartat parti som kräver en ännu radikalare klimatpolitik.

I Baden-Württemberg inleds Tysklands supervalår i flera nyanser av grönt.

BADEN-WURTTENBERG. Friederike Benjes slår ut med händerna.

– De säger att det vi vill är orealistiskt. Då frågar jag alltid hur realistiskt det är att tro att vi kan fortsätta leva som vi gör nu på en planet som är tre grader varmare än i dag, säger hon.

Kvällssolen förstärker färgerna vid floden Neckar i staden Mannheim i södra Tyskland och en bit bort sitter ett par i gräset och dricker vin. Men Friederike Benjes och partivännen Jessica Martin har inte tid att sätta sig ner. Valdagen närmar sig i delstaten Baden-Württemberg, och de båda arbetar intensivt för att sprida information om det nystartade parti de kandiderar för – Klimaliste.

– För mig blev det tydligt när jag fick min andra dotter under samma period som Fridays for Future var ute på gatorna och demonstrerade. Jag frågade mig vad det är för framtid jag ger henne egentligen, säger Jessica Martin.

Valen i Baden-Württemberg och grannstaten Rheinland-Pfalz den 14 mars inleder Tysklands supervalår. Den 26 september hålls valet till

förbundsdagen i Berlin, då Angela Merkel kommer att lämna förbundskanslerposten efter 16 år.

Klimaliste kandiderar i båda delstatsvalen i helgen. I Baden-Württemberg kräver de en avveckling av kolkraftverken senast 2025, ett stopp för inrikesflyg och tätare kollektivtrafik på landsbygden. Partiet De gröna, som regerar tillsammans med kristdemokraterna CDU, har inte kunnat leverera den klimatpolitik som krävs för att hålla sig till Parisavtalet, säger Friederike Benjes. Målet är tydligt inför söndagens val.

– Vi hoppas klara femprocentsspärren med marginal.

Det var här i Mannheim som Bertha Benz år 1888 gav sig ut på vägarna i automobilen som hennes man tagit patent på, men som få såg poängen med. Den tio mil långa sträcka som Bertha Benz körde var den dittills längsta resa som någonsin hade gjorts med bil.

Nästan ett och ett halvt sekel senare beräknas nära en halv miljon arbetstillfällen i delstaten Baden-Württemberg vara beroende av bilindustrin. Samma delstat blev för tio år sedan den första i Tyskland att utse en regeringschef från miljöpartiet De gröna – en man som suttit kvar vid makten sedan dess – Winfried Kretschmann.

Hur går det ihop?

Rutger Lindahl, professor emeritus vid den statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet, säger att De gröna gick framåt i Tyskland under en tid då många var trötta på de största etablerade partierna – socialdemokratiska SPD och kristdemokratiska CDU.

– Självklart var även ”Atomausstieg” (avvecklingen av kärnkraft) en nyckelfråga, säger Rutger Lindahl.

Motståndet mot kärnkraft, som på tyska kallas atomkraft, var centralt i De grönas kampanj inför valet i Baden-Württemberg 2011. Knappt tre veckor före valdagen fick deras budskap plötsligt fruktansvärd tyngd. Marken skakade utanför Fukushima i Japan, och kärnkraftsolyckan som följde kom att räknas till de värsta i historien.

Strax efteråt kunde partiet i södra Tyskland bilda regering tillsammans med socialdemokratiska SPD – och konstatera att de lyckats avsluta ett nästan 60 år långt kristdemokratiskt styre i delstaten.

Sedan dess har partiet visat att de klarar att regera med såväl SPD som CDU, säger Rutger Lindahl.

– Näringslivet har uppskattat den politiska stabilitet som De gröna stått för, säger han.

Själva för partiets företrädare gärna fram att andelen förnybar energi ökat från 16 till 30

procent sedan 2011, och att investeringarna i forskning och innovation är högre än någonsin.

Silvie Wemper, presstalesperson för De gröna i delstaten, säger att klimatomställningen här sker i samarbete med näringslivet, miljöorganisationer och civilsamhället.

– Vårt tydliga mål är att omställningen ska bli en tredubbel framgång – för klimatet, företagen och de anställda.

Men 18-åriga Leontine Franz, som demonstrerar på torget Marienplatz i Stuttgart, kräver mer än så av partiet.

– Vi behöver klimaträttvisa. Som det ser ut nu är det de människor som bidragit minst till den globala uppvärmningen som betalar det högsta priset för den, säger hon.

På Marienplatz står ett tält från FN:s flyktingorgan UNHCR och en stor svart gummibåt. Inför valet protesterar flera ideella organisationer mot Tysklands flyktingpolitik.

Leontine Franz representerar Fridays for Future, och säger att kampen för alla människors lika möjligheter är en självklar del av hennes klimatengagemang.

De grönas tid vid makten har inte imponerat på 18-åringen.

– Vi har en regeringschef som låter sig styras av bilindustrilobbyn. Vi måste ställa om. Gör vi det nu kan vi ta hänsyn till hur det påverkar människor. Väntar vi – och låter klimatkrisen eskalera – förlorar vi möjligheten att välja hur omställningen ska gå till, säger hon.

Kristdemokraten Sabine Kurtz, vice regeringschef i Baden-Württemberg, är kritisk till kraven på en snabb omställning.

– Jag vill inte heller leva ett liv på bekostnad av kommande generationer, eller människor i andra länder. Men för att omställningen ska fungera måste vi få med oss alla människor – och det gäller även de väljare som förnekar

klimatförändringarna. Då krävs kompromisser, säger hon.

Sabine Kurtz parti CDU regerar tillsammans med De gröna. Partierna är huvudmotståndare i årets val, och splittras bland annat av frågor som rör bilindustrin. De gröna vill sätta ett slutdatum för produktion av traditionella förbränningsmotorer. Det vill inte CDU.

– Vår bilindustri och vårt näringsliv är grenen vi sitter på. Vi i CDU tror att förbränningsmotorn kan spela en roll även i framtiden, med annat bränsle. Men det måste vara upp till näringslivet att avgöra, säger Sabine Kurtz.

På gatorna i centrala Stuttgart bär de flesta människor munskydd. Butikerna i innerstaden är stängda, kaféerna och barerna tomma. Coronapandemin har förändrat Tyskland. Jürgen Günther som stannar till på väg till ett läkarbesök säger att han alltid röstat grönt, men att de strikta coronarestriktionerna fått honom att tappa förtroendet för partiet.

– Jag tycker att det är omänskligt vad de regerande partierna har gjort. Det värsta är hur barnen påverkas, säger han.

Angelica Diener dricker kaffe i solen. Hon hoppas också att pandemin ska vara över snart. Teatern hon arbetar på har varit stängd i snart ett år, och restriktionerna har hindrat henne från att träffa sin pojkvän, som bor i London. Samtidigt tycker hon att delstatsregeringen har fattat rätt beslut under krisen.

– De gröna gör verkligen ett jättebra arbete. De tar hand om allt. SPD och CDU pratar bara, och de bryr sig bara om de rika, säger hon.

I den senaste mätningen från valforskningsinstitutet Forschungsgruppe Wahlen leder De gröna med 35 procent av rösterna, att jämföra med CDU:s 24 procent. Socialdemokraterna har 10 procent av väljarstödet. Någon siffra för det nystartade partiet Klimaliste har inte publicerats.

Vid floden Neckar i Mannheim låser kandidaten Friederike Benjes upp sin cykel och gör sig redo att rulla mot tågstationen. Hon säger att Klimaliste anklagas för att stjäla röster från De gröna.

– Men andra, även inom partiet, tackar oss för det vi gör. Jag tror faktiskt att de tjänar på att fler är med och lyfter klimatfrågan. Vi sätter press på De gröna att agera. Det behövs, säger Friederike Benjes.

Valet i Baden-Württemberg avgörs den 14 september.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

Fakta. Delstaten har fler invånare än Sverige

Den tyska delstaten Baden-Württemberg har drygt 11 miljoner invånare. Biltillverkarna Porsche och Daimler har sitt säte här. De största städerna är Stuttgart, Karlsruhe och Mannheim.

Sedan 2011 styrs delstaten av regerings- chefen Winfried Kretschmann från partiet Bündnis 90/ Die Grünen – i texten översatt till De gröna. Fram till 2016 regerade partiet tillsammans med Socialdemokraterna, SPD. Sedan dess styr de tillsammans med kristdemokratiska CDU.

2019 utsågs Winfried Kretschmann till Tysklands populäraste politiker. 72-åringen som beskrivs som trovärdig och sympatisk har lyckats locka konservativa väljare till partiet och anses vara en nyckel till De grönas framgång i delstaten. Inför valet den 14 mars har De gröna 35 procent av väljarstödet, enligt en undersökning från Forschungsgruppe Wahlen.

Fakta. 2021 är supervalår

Efter 16 år vid makten ska Angela Merkel lämna posten som förbundskansler. Valet till förbundsdagen hålls den 26 september, men innan dess äger flera delstatsval rum i Tyskland:

Den 14 mars går Baden-Württemberg och Rheinland-Pfalz till val.

Den 6 juni är det val i Sachsen-Anhalt

Den 26 september – samma som förbundsdagsvalet – väljer stadsstaten Berlin och delstaten Mecklenburg-Vorpommern nytt styre.

Tyskland är en förbundsrepublik som består av 16 delstater med egna regeringar. Dessa beslutar bland annat om utbildningssystemet, sjukvården och polisväsendet.

Regeringen på förbunds nivå kallas för förbundsdagen. Den leds av förbundskanslern. På förbunds nivå fattas beslut som rör hela Tyskland, exempelvis sådant som rör utrikes- och finanspolitik.

**Källa: Förbundsdagen –
Bundestag/NE**

11 Djupa sår tio år efter katastroferna

Tio år efter att Japan chockades av av en trippelkatastrof – jordbävning, tsunami och kärnkraftsolycka - pågår fortfarande läkningen av såren. Långt ifrån alla har återvänt till sina hem och befolkningen har förlorat sin tro på kärnkraft.

PEKING. Den 11 mars 2011 klockan 14.46 chockades Japans nordöstra kust av en av de kraftigaste jordbävningarna någonsin i området. Den mätte 9 på richterskalan och utlöste en tsunami med vågor så höga som 40 meter längs huvudön Honshus kust. Hus och hela städer raderades ut. 18 000 personer dog.

Ännu djupare blev krisen när en jättevåg sköljde in över kärnkraftverket Fukushima och översvämde de nödgeneratorer som kopplats på för att kyla ner reaktorerna som slagit av när jordbävningen inträffade. Kärnkraftsbränsle blev överhettat, ett antal kemiska explosioner inträffade och radioaktivt material läckte ut i atmosfären och Stilla havet. Panik utbröt.

Sedan dess har den japanska regeringen pumpat in över 2000 miljarder kronor för sanering. Ett arbete som pågår än i dag. Det finns bedömningar om att det kommer att krävas tiotusentals arbetare de närmaste 30-40 åren för att säkert flytta på kärnkraftsavfall och över en miljon ton radioaktivt vatten.

Området närmast kärnkraftverket Fukushima är fortfarande avspärrat på grund av 50 gånger högre strålning än vad som anses säkert. Invånare som vill besöka sina hem måste ha skyddsdräkt på sig och får inte stanna över natten.

I övriga områden har forskare hävdat att risken är låg för att den strålning som finns kvar ska orsaka cancer och andra sjukdomar. Men bland invånarna finns tvivel. Många har ännu inte återvänt till sina hem.

Samtidigt pågår en intensiv debatt om Japans framtida elförsörjning. Sedan olyckan har kärnkraftens andel i energimixen minskat radikalt. 2011 hade Japan 54 reaktorer igång och kärnkraft stod för en tredjedel av landets elförsörjning.

I dag är bara fyra igång. Det är för få anser flera ledande politiker, bland annat tidigare premiärministern Shinzo Abe, om landet ska nå målet om att vara klimatneutralt 2050.

Visserligen satsar man hårt på vind- och solkraft. Men för att nå sitt mål måste kärnkraft åter stå för en större andel i energimixen, menar de.

Men frågan är politiskt känslig. Sedan olyckan har opinionen svängt och numera är en majoritet av japanerna mot kärnkraft.

Marianne Björklund

11 Relationen till EU allt mer infekterad

Relationerna mellan EU och Storbritannien blir sämre för var dag. Just nu rör bråket ett påstående från Bryssel om att Storbritannien förbjuder vaccinexport.

Det tillbakavisas av premiärminister Boris Johnson. På onsdagen kallade brittiska utrikesministeriet upp en EU-diplomat för samtal.

Det senaste kapitlet i det eskalerade bråket mellan EU och Storbritannien inleddes när Europeiska rådets ordförande Charles Michel skrev om covidvaccin i ett nyhetsbrev. Michel skrev: "Storbritannien och USA har infört ett

direkt förbud mot export av vaccin eller vaccinkomponenter som tillverkats på deras territorium”.

Det ledde till upprörda känslor i Storbritannien. Premiärminister Boris Johnson tillrättavisade Charles Michel när han talade i parlamentet på onsdagen.

– Vi har inte stoppat ett enda covid-19-vaccin eller en vaccinkomponent, sade Johnson.

Brittiska utrikesministeriet kallade också till sig EU:s ambassadör i London för att be om en förklaring till Michels utspel. Eftersom den personen är bortrest fick en lägre rankad EU-diplomat gå dit.

Ambassadörens roll i London är en annan tvistefråga. Sedan tio år tillbaka har EU egna ambassadörer i drygt 140 länder utanför EU. Storbritannien, som ju lämnat EU, vill dock inte ge EU:s högsta företrädare i London full

diplomatisk status, reglerat i Wienkonventionen.

– Storbritannien har inte ackrediterat EU:s representant som en ambassadör, vilket gör det mindre lämpligt om du vill kalla upp honom, säger en EU-källa.

Just vaccin är ett hett ämne i relationen mellan EU och Storbritannien. Särskilt gäller det brittisk-svenska Astra Zenecas roll. I kontraktet med brittiska regeringen framgår att läkemedelsbolaget inte får sluta överenskommelser med andra länder som underminerar bolagets avtal med Storbritannien.

Från Bryssel hävdar man i stället att vaccin producerat i Storbritannien ska kunna skickas till EU-länderna. EU-kommissionen är mycket upprörd över att så stor del av bolagets utlovade leveranser uteblivit och hotar stämma Astra Zeneca för kontraktsbrott.

Charles Michel har hittills inte bett om ursäkt för sitt påstående. I en tweet skriver han att det finns ”olika sätt att införa förbud eller begränsningar av vaccin/läkemedel”.

Ytterligare en tvist mellan Bryssel och London är gränsen till Nordirland. Eftersom Storbritannien och EU är överens om att det inte ska finnas en hård gräns på irländska ön, som riskerar freden, ingår Nordirland fortsatt i delar av EU:s inre marknad och tullunion enligt det så kallade Nordirlandsprotokollet.

Det innebär att vissa varor som skickas från övriga Storbritannien måste kontrolleras i nordirländska hamnar och flygplatser. För att hinna få rutinerna på plats finns övergångsperioder där kontrollerna är begränsade. En av dessa, kontrollen av livsmedel, löper ut vid månadsskiftet. Storbritannien har dock ensidigt beslutat att förlänga övergången till oktober.

Brittiska regeringen hänvisar till att näringslivet på Nordirland drabbas hårt om kontroll av livsmedel införs nu.

Men att ensidigt skjuta upp kontrollerna anser EU är helt emot Nordirlandsprotokollet, som säger att parterna ska samordna sina beslut. Från EU:s sida förbereds rättsliga åtgärder som gör att Storbritannien kan hamna i EU-domstolen.

Irländska public service-bolaget RTE skriver att inom kort skickar EU en formell underrättelse att man anser att Storbritannien bryter mot EU-lagstiftning när man kringgår protokollet.

Den hätska stämningen har fått Tysklands ambassadör i London, Andreas Michaelis, att i sociala medier skriva: ”Det finns tillräckligt med personer i rummet som vill lugna ned saker och ting. Det ska inte fortsätta så här. Vi har viktiga saker att göra. Tillsammans!”

Pia Gripenberg

12 ”Trots OECD-kritik angriper Sverige inte korrruptionen”

De nyligen avslöjade Scaniamutorna i Indien är ytterligare ett exempel på att svenska myndigheter inte kommer till rätta med företagens utlandskorrruption. Sverige har upprepade gånger kritiserats av OECD för att inte ställa företag till ansvar. Lagföringen försvåras också av att företagen använder utländska medborgare för korrupta transaktioner, skriver Claes Sandgren.

DN. DEBATT 210312

”Uppdrag granskning” (SVT) avslöjade häromdagen väl belagda anklagelser mot Scania för mutbrott i Indien. Dessa har dock inte anmälts till svenska myndigheter och det är ovisst om de kommer att utredas.

Och förra veckan sattes punkt för Telias engagemang i Uzbekistan då Riksåklagaren beslutade att inte överklaga den hovrättsdom som frikände Telias vd Lars Nyberg och hans två medarbetare som var åtalade för mutbrott. De gick fria trots att Telia fått telekomlicenser i Uzbekistan tack vare att bolaget betalat cirka 2,7 miljarder kronor till ett brevlådeföretag i Gibraltar som kontrollerades av dottern till Uzbekistans diktator. Domen är precis så stötande som det verkar. Men det betyder inte att domstolen dömt fel utan att här är ett systemfel.

Dessbättre har inte Telias korrupta affärer passerat ostraffade. Telia har erkänt för amerikanska och nederländska myndigheter att bolaget betalat det nämnda beloppet i mutor

och accepterat att betala 7,7 miljarder kronor i böter. Till det kommer att Telia förlorade 3,9 miljarder kronor på avyttringen av sitt bolag i Uzbekistan. Som huvudägare (40 procent) av bolaget har svenska staten stort ansvar för denna usla och korrupta affär.

Även Ericsson har accepterat amerikanska böter, nämligen 10,1 miljarder kronor, sedan bolaget erkänt att anställda begått bland annat mutbrott utomlands åren 2000–2016. Däremot har ingen svensk lagföring skett; det är oklart om det går att binda enskilda personer till korrruptionen och bolaget som sådant kan inte åtalas enligt svensk rätt.

Det förekommer också att svenska förundersökningar lagts ned fastän bevisningen varit övertygande. Så skedde med Saabs och BAE Systems mutor, 540 miljoner kronor enligt medieuppgifter, som betalades i samband med försäljningen av JAS/Gripen till Tjeckien, Ungern och Sydafrika.

Beslutet att lägga ned förundersökningen fattades av chefen för Riksenheten mot korrruption, som uttalade sig i ”Uppdrag granskning”: *”Att det var ett mutkör, det är jag helt övertygad om.”* Ett viktigt skäl för åklagarens beslut var svårigheter att binda enskilda personer till utbetalningarna. Dessa mutor föranledde amerikanska och brittiska böter, dock inte mer än 3,5 miljarder kronor.

De nämnda bötessummorna ligger för övrigt långt under den högsta beloppsnivån. Den franska banken BNP Paribas accepterade 2015 att betala 74,7 miljarder kronor. Det är välkommet att USA och andra stater agerar, eftersom det ligger i små länders intresse att mutor inte tillåts snedvrída den internationella konkurrensen.

Den vanligaste kategorin av personer som lagförs för mutbrott i Sverige är anställda inom äldreboenden, hemtjänsten och personliga assistenter. Det är önskvärt att denna brottstyp lagförs men ett sådant fokus ger relief åt

oförmågan och oviljan att angripa den storskaliga korruptionen.

Det är inte konstigt att Sverige upprepade gånger kritiserats av OECD för att inte ställa företag till ansvar för mutbrott. OECD har även påpekat att lagföringen försvåras av att de svenska företagen använder sig av utländska medborgare för korrupta transaktioner.

Så det är ett mönster att svenska myndigheter inte kommer till rätta med företagens utlandskorruption.

En hel del bör göras, förslagsvis följande:

1 Inte bara individer utan även bolag bör vara underkastade straffrättsligt ansvar, såsom är fallet i många OECD-länder. Betalningar måste då inte knytas till enskilda personer utan företagen som sådana kan lagföras.

2 Svenska åklagare bör ges möjlighet att träffa överenskommelser med företag som misstänks för mutbrott. Företagen skulle då spurras att

samarbeta och de skulle kunna åläggas att betala böter till svenska staten, att införa skärpta kontrollsystem, avskeda vissa nyckelpersoner med mera.

I gengäld skulle vissa personer kunna undgå åtal, företaget skulle kunna fortsätta sin verksamhet obehindrat med mera. Fördelar är också att kostnaderna skulle kunna begränsas kraftigt och att både företag och individer kan slippa en förlamande väntan på en rättegång med oviss utgång, i Telias fall närmare nio år. Överenskommelser av detta slag är på väg att bli standard bland OECD-länderna.

3 Sanktionsavgifter skulle kunna tas ut som liknar dem som tillämpas för regelöverträdelser inom finanssektorn. Swedbank har exempelvis ålagts att betala fyra miljarder kronor för brister i arbetet att förebygga penningtvätt. Det skulle kunna vara en effektiv, förebyggande metod att bekämpa även grov korruption.

4 Företag bör uppmuntras att frivilligt rapportera sina mutbrott. Sådan självrapportering bör leda till att påföljderna för brotten mildras vilket också skulle ha en förebyggande verkan.

5 Revisorernas oberoende borde stärkas. De har en lagfäst skyldighet att anmäla misstänkta mutbrott, men det förekommer knappt att en revisor gör det. Ett skäl är att en sådan anmälan kan få som följd att revisorn tvingas att lämna sitt uppdrag. Ett företag kan nämligen i praktiken lätt göra sig av med en revisor.

6 En effektiv bekämpning av den gränsöverskridande korruptionen skulle underlättas om den kunde bedrivas samfällt inom EU som lagfört techjättarna på ett kraftfullt sätt. Med stöd i konkurrensrätten har EU tvingat Google att erlægga cirka 80 miljarder kronor i böter på grund av missbruk av bolagets marknadsdominans. Detta skulle kunna inspirera till en liknande europeisk ordning för korruptionsbekämpning.

De här förslagen bryter med vår traditionella syn på lagföring av grova, ekonomiska brott och svenska politiker och jurister stegrar sig nog inför de här tankarna. Men vi är förskansade i ett system som kommit i otakt med dagens värld av korruption, penningtvätt och skattebrott vilka omsätter svindlande belopp.

Det är angeläget att få bukt med korruptionen inte minst därför att den är ett medel för att dölja penningtvätt och skattebrott. Dessa tre bildar en elakartad järntriangel på global nivå vilket kräver att vi tänker nytt och större än vi hittills velat och förmått.

Claes Sandgren, professor emeritus Stockholm centre for commercial law, Stockholms universitet, fd ordförande för Institutet mot mutor.

12 Jannike Kihlberg: Konkret klimatstrategi saknas i nya femårsplanen

Kinas nya femårsplan levererade inte det som klimatexperter världen över hoppats på. I stället för ett stort kliv framåt med konkreta och vassa mål för klimatarbetet, blev det ett pyttesteg. De kraftiga snabba utsläppsminskningarna som krävs ligger fortfarande långt fram i tiden, bortanför femårsplanen.

KOMMENTAR Kina är världens största utsläppsland med 28 procent av de globala utsläppen och spelar en avgörande roll när klimatmålen ska nås.

President Xi Jinpings oväntade besked i höstas att Kina skulle höja sina klimatambitioner och sikta på att bli koldioxidneutrala till år 2060 väckte förhoppningar om ett rejält kliv framåt i klimatarbetet. De konkreta åtgärderna förväntades komma i den nya femårsplanen som sträcker sig till 2025.

Nu har planen presenterats och de som hoppades på en tydlig strategi med definierade mål som exempelvis tak för koldioxidutsläpp eller gräns för kolkraftens andel i energimixen blev besvikna – några sådana mål eller gränsvärden är inte satta.

Experter varnar till och med för att de målsättningar som finns kan gå på tvärs mot klimatmålen – i stället för att leda till minskade

utsläpp kan de leda till ökade utsläpp om inte ytterligare åtgärder vidtas.

I planen ingår att ”utsläppsintensiteten” ska minskas, det är ett relativt mått där halten koldioxid är kopplat till andel av bnp. I praktiken innebär det att när tillväxten ökar så finns det utrymme även för utsläppen att öka.

Vid en tillväxt på 5,5 procent skulle utsläppen kunna öka med 1,1 procent och trots det fortfarande vara i linje med målet, enligt beräkningar från Lauri Myllyvirta, chefsanalytiker på institutet Centre for research on energy and clean air i Helsingfors.

Planens mål på 20 procent fossilfritt i energimixen till 2025 signalerar inte kraftigt höjda ambitioner utan är i linje med utvecklingen under de senaste åren. Ett mål för ökad kärnkraftskapacitet finns också i planen, och den kan tolkas som en signal att snabba på nya kärnkraftsprojekt.

Någon gräns för kolkraftens andel finns inte och en ökad energianvändning innebär att det fortfarande finns stort utrymme för kolkraften att expandera.

Sammantaget är inte planen det stora kliv i klimatarbetet som världen hade hoppats på, snarare ett ”baby step”, pyttesteg, som Lauri Myllyvirta uttrycker det. Chansen finns fortfarande att stegen i det kinesiska klimatarbetet kan bli större redan i år. Femårsplanen är trots allt en övergripande plan, senare i år kommer planer för regioner och sektorer, exempelvis energisektorn, som kan vara mer konkreta.

Å andra sidan pekar tyvärr verkligheten åt fel håll. Förra året byggde Kina mer än tre gånger mer ny kolkapacitet än resten av världen tillsammans – takten motsvarar ett stort kolkraftverk i veckan. En sådan investering brukar ta trettio år att räkna hem. Dessutom bygger de även kolkraftverk i andra länder som

deltar i infrastrukturprojektet den nya Sidenvägen.

Men man ska också komma ihåg att alla, inte bara Kina, har ett stort ansvar att minska utsläppen. Och vi här i Sverige bidrar till de kinesiska utsläppen genom vår konsumtion och våra levnadsvanor. Så när vi shoppar kläder, skor eller prylar som tillverkats i Kina har de orsakat utsläpp där. Detsamma gäller till exempel Gotlandsfärjan eller den omtalade ”Guldbron” vid Slussen i Stockholm.

Andra stora utsläppare som EU, Japan och Sydkorea har precis som Kina också utlovat klimatneutralitet runt mitten av seklet, ett liknande löfte kommer från USA:s nya president Biden.

Men ska ländernas löften vara trovärdiga måste de omvandlas till politiska riktlinjer och åtgärder.

Inom Parisavtalet har världens länder gett löften om nationella åtaganden, så kallade NDC, nationally determined contributions. Om nuvarande åtaganden uppfylls kommer uppvärmningen att hamna på 3,2 grader. Ska 2-gradersmålet nås krävs att ländernas åtaganden trefaldigas, ska 1,5-gradersmålet nås krävs att de femfaldigas.

Till klimatmötet COP26 i Glasgow i november ska världens länder ha kommit in med nya, mer ambitiösa löften. Hittills har ett 70-tal länder som tillsammans står för cirka 30 procent av världens utsläpp lämnat in nya åtaganden. Även de är långt ifrån tillräckliga och skulle, enligt en färsk rapport, tillsammans leda till att utsläppen kan minska med mindre än 1 procent till 2030.

Fortfarande har de stora utsläppsländerna inte kommit med nya åtaganden. USA, världens näst största utsläppsland, har sagt att de ska komma med sin nya NDC i slutet på april. Den kan bli en ny måttstock på hur världen ligger till för att klara klimatkrisen. Blir den tillräckligt ambitiös

kan den kanske sporra andra stora
utsläppsländer att vässa sina klimatplaner så att
det blir en kapplöpning till nettonollutsläpp.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se

Inrikes DN-artiklar
5 - 12 mars 2021

Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kulturministrarnas demokrati och kultur

www.riksdagen.se

- 378 **Inrikes DN-artiklar 5 - 12 mars 2021**
- 379 Riksdagen och politiska partier
- 432 Statsrådsberedningen och statsministern
- 440 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 463 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 529 Infrastuktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 595 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 744 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 786 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 824 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 834 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. -854

Från <http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf>

Sveriges Riksdag och dess utskott, partier och ledamöter

Revidering har skett 19 februari 2021 bara beträffande utskottens arbetsuppgifter. Enligt brev från riksdagen:

" I bilagan i riksdagsordningen hittar du utskottens ansvarsområden,
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/riksdagsordning-2014801_sfs-2014-801

Vänliga hälsningar
Marianne Moström
Riksdagsinformation
Kommunikationsavdelningen
Riksdagsförvaltningen

020-349 000

riksdagsinformation@riksdagen.se
www.riksdagen.se "

Sveriges riksdag

<https://www.riksdagen.se>

[Start](#)

[Ledamöter & partier](#)

[Utskotten & EU-nämnden](#)

[Debatter & beslut](#)

[Dokument & lagar](#)

[Så funkar riksdagen](#)

[Webb-tv](#)

Riksdagens utskott (14 feb 2019 Från omr40zp)

Klicka på länkarna

Alla utskott och EU-nämnden

<http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/#alla-utskott--eu-namnden>

Arbetsmarknadsutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/>

Civilutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/>

Finansutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/>

Försvarsutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/>

Justitieutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/>

Konstitutionsutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/>

Kulturutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/>

Miljö- och jordbruksutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/>

Näringsutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/>

Skatteutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/>

Socialförsäkringsutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/>

Socialutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/>

Trafikutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/>

Utbildningsutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/>

Utrikesutskottet <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/>

EU-nämnden <http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/>

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet
<http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/>

1. Konstitutionsutskottet ska bereda

ärenden om

- a) lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
- b) lagstiftning om radio, television och film,
- c) yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
- d) press- och partistöd,
- e) Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisorn och riksrevisionsdirektören, skiljande av riksrevisorn respektive riksrevisionsdirektören från uppdraget, åtal mot riksrevisorn och riksrevisionsdirektören, Riksrevisionens årsredovisning och revision av Riksrevisionen,
- f) riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,
- g) länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,
- h) den kommunala självstyrelsen,
- i) medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet, samt
- j) anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

**[https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/
konstitutionsutskottet/](https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/)**

2. Finansutskottet ska bereda ärenden om

- a) penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
- b) kredit- och fondväsendet,
- c) det affärsmässiga försäkringsväsendet,
- d) Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
- e) den kommunala ekonomin,
- f) statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
- g) statens egendom och upphandling i allmänhet,
- h) förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde,
- i) budgettekniska frågor, samt
- j) anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldräntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen.

**[https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/
finansutskottet/](https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/)**

3. Skatteutskottet ska bereda ärenden om

- a) skatteförfarandet,
- b) folkbokföring,
- c) exekutionsväsendet, samt
- d) anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/>

4. Justitieutskottet ska bereda ärenden om

- a) domstolarna,
- b) arrendenämnderna och hyresnämnderna,
- c) åklagarväsendet,
- d) polisväsendet,
- e) rättsmedicinen,
- f) kriminalvården,
- g) brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar, samt h) anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/>

5. Civilutskottet ska bereda ärenden om

- a) äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, jorda-, handels- och utsköpningsbalkarna och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
- b) försäkringsavtalsrätt,
- c) associationsrätt,
- d) skadeståndsrätt,
- e) transporträtt,
- f) konkursrätt,
- g) konsumentpolitik,
- h) internationell privaträtt,
- i) lagstiftning av annat allmänt civilrättsligt slag,
- j) bostadsförsörjning och annan bostadspolitik,
- k) plan- och bygglagstiftningen samt andra frågor som har nära samband med denna,
- l) vattenrätt,
- m) expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet, samt
- n) anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/>

6. Utrikesutskottet ska bereda ärenden om

- a) rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,
- b) internationellt utvecklingssamarbete,
- c) utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
- d) anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/>

7. Försvarsutskottet ska bereda ärenden

om

- a) totalförsvar,
- b) samhällets räddningstjänst,
- c) åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,
- d) kärnteknisk säkerhet och strålskydd,
- e) sjö- och kustövervakning, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
- f) anslag inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/>

8. Socialförsäkringsutskottet ska bereda

ärenden om

- a) socialförsäkringsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i denna, i den mån ärendena inte hör till ett annat utskotts beredningsområde,
- b) familjeförmåner,
- c) förmåner vid sjukdom och arbetsskada,
- d) förmåner vid ålderdom,
- e) förmåner till efterlevande,
- f) bostadsstöd,
- g) sjuklön,
- h) socialavgifter,
- i) migration,
- j) svenskt medborgarskap, samt
- k) anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/>

9. Socialutskottet ska bereda ärenden om

- a) omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
- b) omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning,
- c) åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
- d) alkoholpolitiska åtgärder,
- e) hälso- och sjukvård,
- f) sociala ärenden i övrigt, samt
- g) anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

**[https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/
socialutskottet/](https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/)**

10. Kulturutskottet ska bereda ärenden om

- a) allmänna kultur- och bildningsändamål,
- b) kulturarv,
- c) folkbildning,
- d) ungdomsverksamhet,
- e) internationellt kulturellt samarbete,
- f) idrotts- och friluftsvksamhet,
- g) tillsyn och reglering av spelmarknaden,
- h) trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
- i) radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning, samt
- j) anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

**[https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/
kulturutskottet/](https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/)**

11. Utbildningsutskottet ska bereda

ärenden om

- a) skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
- b) högre utbildning, forskning och rymdfrågor,
- c) studiestöd, samt
- d) anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning.

**[https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/
utbildningsutskottet/](https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/)**

12. Trafikutskottet ska bereda ärenden om

- a) vägar och vägtrafik,
- b) järnvägar och järnvägstrafik,
- c) hamnar och sjöfart,
- d) flygplatser och luftfart,
- e) post,
- f) elektroniska kommunikationer,
- g) it-politik, samt
- h) anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

**[https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/
trafikutskottet/](https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/)**

13. Miljö- och jordbruksutskottet ska

bereda ärenden om

- a) jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
- b) vädertjänst,
- c) naturvård,
- d) miljövård i övrigt som inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
- e) anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/>

14. Näringsutskottet ska bereda ärenden

om

- a) allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,
- b) industri och hantverk,
- c) handel,
- d) immaterialrätt,
- e) energipolitik,
- f) regional utvecklingspolitik,
- g) statlig företagsamhet,
- h) pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet, samt
- i) anslag inom utgiftsområdena 19 Regional utveckling, 21 Energi och 24 Näringsliv.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/>

15. Arbetsmarknadsutskottet ska bereda

ärenden om

- a) arbetsmarknadspolitik med arbetslöshetsförsäkring,
- b) arbetslivspolitik med arbetsrätt, arbetsmiljö och frågor som rör lönebildning,
- c) integration,
- d) åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
- e) jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
- f) anslag inom utgiftsområdena 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.
Lag (2020:608).

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/>

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet

Ett utskott kan komma överens med ett eller flera andra utskott om att arbeta med en fråga tillsammans. Då bildas ett tillfälligt, så kallat sammansatt utskott. Ett exempel på ett sådant utskott som har bildats vid flera olika tillfällen är sammansatta utrikes- och försvarsutskottet.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/>

EU-nämnden

Vilken linje ska ministrarna i regeringen driva i EU? I riksdagens EU-nämnd förankrar regeringen sin EU-politik. Det gör statsministern och övriga ministrar inför möten och beslut i olika sammansättningar av EU:s råd. EU-nämnden arbetar med alla EU:s samarbetsområden som till exempel utrikespolitik, jordbrukspolitik och polissamarbete.

<https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/>

EU-nämnden (Ej reviderad)

EU-nämnden

9 § För samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen ska riksdagen för varje valperiod inom sig tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden).

EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst femton. Vid nämndens sammanträden har varje partigrupp som är representerad i nämnden rätt att ersätta en ledamot i nämnden med en ledamot av det utskott vars område berörs av de frågor som nämndens överläggningar med regeringen rör. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet. *Lag (2010:1411).*

Tilläggsbestämmelse

10.9.1

Antalet ledamöter i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen. *Lag (2009:1332).*

Regeringens skyldighet att underrätta och rådgöra med EU-nämnden

10 § Regeringen skall underrätta EU-nämnden om frågor som skall beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen skall också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet skall föras inför besluten i rådet.

Regeringen skall överlägga med EU-nämnden i andra frågor rörande arbetet i Europeiska unionen när nämnden på grund av särskilda skäl påkallar sådan överläggning.

Regeringen skall rådgöra med nämnden inför möten i Europeiska rådet. *Lag (2009:1332).*

05 Den nyliberala epoken har skadat känslan av delaktighet i samhället

Stormningen av Kapitolium har visat farorna med konspirationstänkande och ett splittrat samhälle. Vad kan vi göra för att motarbeta samma utveckling i Sverige? Göra upp med valfrihetens tvång och återerövra gemenskapen, skriver etikprofessorn Elisabeth Gerle.

Konspirationsteorier, liksom hat mot myndigheter och experter, mot vaccin, judar och muslimer frodas. Mot media och politiker. Varifrån kommer allt detta hat? Stormningen av Kapitolium har visat vad konspirationstänkande kan leda till. Marjorie Taylor Greene, anhängare av den högerextrema Qanon-rörelsen, är ny ledamot i Representanthuset. På Facebook har hon stött uppmaningar till mord på husets talman, Nancy Pelosi. Frågan om hur demokratin ska skydda sig mot dem som vill underminera den är därför brännande. Vad är viktigast, att fördöma eller försöka förstå och förklara?

I boken "In the ruins of neoliberalism. The rise of anti-democratic politics in the west" (Columbia University Press, 2019) analyserar Wendy Brown, statsvetare vid Berkleyuniversitetet i Kalifornien, antidemokratiska och auktoritära impulser. Naturligtvis finns ett antal orsaker, inte minst i USA, där rasism och krav på vit överhöghet

ständigt blossar upp. Brown lyfter emellertid fram två krafter som hon menar bidrar till att underminera demokratin. Den ena handlar om ekonomi, den andra om kultur. Medan franska statsvetare länge har påpekat att den dominerande nyliberala ekonomin går ut på att förvandla medborgare till konsument, köpare på en marknad, hävdar Brown att detta undergrävande av ett gemensamt samhälle och en ansvarstagande stat får alibi av en kulturell, religiös höger.

Denna höger sår misstro mot gemensamma liberala institutioner där människor av olika etnicitet, religiös tillhörighet, kön och sexuell inriktning tillsammans överlägger och fattar beslut. I stället framhävs den traditionella familjen eller den religiösa gruppen i kontrast mot det gemensamma, som beskrivs som individualistiskt och omoraliskt. Om än svagt kan vi höra ekot av liknande tongångar i Sverige, locktoner för den som ser religiös tillhörighet som en global identitetsmarkör.

Det intressanta med Browns analys är att hon hävdar att kristen konservatism och rasism går hand i hand med en närmast libertariansk hållning till företagande. Hon beskriver den nykonservativa högern som en besynnerlig blandning mellan libertarianism, nationalism och ett fientligt sinnelag mot staten. Längtan efter ett auktoritärt styre framträder ofta draperad i moralisk självgodhet, i kombination med ett närmast triumfatoriskt omoraliskt och ociviliserat uppträdande, alltmedan man rasar mot vetenskap och förnuft. Tillsammans underminerar de två krafterna ett gemensamt samhälle där motsättningar kan överbryggas genom att betona det människor har gemensamt.

Som bokens titel ”In the ruins of neoliberalism” antyder så menar Brown att den nyliberala ekonomiska politik som alltsedan Thatchers och Reagans regimer kommit att dominera västvärlden, ödelägger och raserar det sociala genom att lämna så många bakom sig och

därmed bidra till en antidemokratisk politik. Människor känner sig svikna. Det är inte bara arbetare i bildistrikt, i kolgruvor och annan fossilindustri som förlorat jobben till människor på andra sidan jordklotet.

Samtidigt utgav sig president Trump för att försvara dem gentemot eliten i Washington, medan han berikade sig själv och sin familj. Staten drevs som ett företag där familjen intog styrelseposter i ett allt mer maffialiknande styre. Syndabockar var lätta att peka ut. Hatet riktades mot invandrare, muslimer och spansktalande, men också mot kvinnor. Hbtq-rörelsen stod inte högt i kurs. Vi ser det hos de vita evangelikala väljare som stöttat expresidenten i vått och torrt. De tycks ha fördragsamhet med hans kvinnosyn för att han levererar när det gäller abortförbud och i sitt stöd för staten Israel, oavsett hur politiken ser ut i övrigt. Även svarta evangelikala väljare har dragits med i denna kristna höger. Svenska KD har närmat sig den betydligt. Liknande

tendenser är tydliga över hela västvärlden, i vårt land främst representerade av SD.

Vad innebär då den ”nyliberalism”, som Brown hänvisar till? Är det inte ett begrepp som bara används av vänsterdebattörer som är emot globaliseringens fördelar? Joseph Stiglitz, ekonom vid Columbiauniversitetet, hävdar att det inte har något med liberalism och göra. Det handlar nämligen inte om frihet utan om tvång, även om denna ekonomiska politik ofta lanseras med tal om valfrihet.

En av nyliberalismens främsta ikoner är redan nämnda Margaret Thatcher. Hennes yttrande att det inte finns något samhälle, bara individer, angav riktningen. I Netflixserien ”The crown” skildras hur motbjudande drottning Elizabeth uppfattade denna politik, eftersom den ställde många människor på gatan. Enda alternativet när man förlorade jobbet var nämligen att bli sin egen lyckas entreprenör, något inte alla lyckades med. Wendy Brown lyfter fram genomgående drag inom global nyliberalism,

bland annat den stora friheten för kapital att röra sig obehindrat, men även inhyrd arbetskraft i kombination med en demonisering av en stat med socialt ansvar och attacker mot strävan efter jämlikhet med hänvisning till ”frihet”.

Ideologin kräver privatisering av välfärd, utbildning och hälsovård. Kampanjer om att själv bli entreprenör lanseras i takt med att välfärden rustas ner. Individerna förväntas alltmer ta över det som tidigare varit statens ansvar, som utbildning och vård. Regeringars uppgift blir enligt denna ideologi i stället att stötta marknader, något som skiljer nyliberalism från gammal välkänd liberal teori. Att bry sig om social rättvisa misstänkliggörs med uttryck som ”politisk korrekthet”. Strävan efter social jämlikhet, det som är en förutsättning för demokratisk politik, avfärdas med Thatchers uttryck ”avundsjukans politik”. Egoism hyllas.

Men vad har detta med Sverige att göra? En hel del. OECD påpekar att medelklassen blir mindre när de rika drar ifrån. Detta utmärker flera avancerade ekonomier men är särskilt tydligt i Sverige där klyftorna ökat drastiskt sedan 1980-talet. Även här finns ett antal regioner med hög arbetslöshet och långa avstånd till viktig social service. I känslan av övergivenhet har många vänt sig till SD. Det är lätt att förstå att många känner sig övergivna. Precis som många demokratiska väljare vände sig till Trump när de kände sig svikna så går många socialdemokrater till SD. De andra blir en tacksam syndabock.

Att motverka hatet är nödvändigt. Hat måste fördömas. Men det räcker inte. Lika lite som det räcker att svara ”Mer Gud” på alla frågor. Kristna över hela världen ber ”Ske din vilja” som ett rop, som en längtan efter Guds rike med fred och rättfärdighet. Jesus visar barmhärtighetens väg. Samtidigt upprördes han över kommersialismen i Guds namn. Därför

måste frågan om vem som tolkar vad Gud vill ständigt ställas på nytt, ett tema som sysselsatt hermeneutiker och teologer i århundraden.

När muslimer stödjer våldsbejakande extremism förväntas alla muslimer ta avstånd. Absurt måhända, men kanske viktigt att påminna om eftersom samma krav inte hörs när kristna evangelikala väljare odlar hat och stöder såväl konspirationsteorier som våld mot politiker. Brown hävdar att demokratin undermineras av denna märkliga blandning av kulturell, religiös höger i kombination med den dominerade ideologin bakom nyliberal ekonomi med dess styrmekanismer i form av New public management. Så olikt de många samhällsbärande kristna som varit med om att bygga välfärd och demokrati i vårt land.

Det väcker ett antal frågor till samtiden. Vad innebär till exempel ”liberalism”, ett av nyckelorden i januariöverenskommelsen? Om nyliberalism är allt annat än liberal och frihetlig, utan som Joseph Stiglitz hävdar

snarare kännetecknas av tvång, kanske det är dags att granska vad ordet liberalisering står för. Vilken sorts ekonomi främjas?

Både högern och vänstern var positiva till att införa New public management som styrform. Vänstern för att man tyckte att den gamla eliten fortfarande uppbar de viktiga tjänstemannaposterna och för att kunna ha koll på hur pengarna användes. Högern för att man ville ha mindre direkt statlig inblandning. Det som emellertid har blivit alltmer uppenbart är att NPM inte alls gjort offentliga tjänster mer kostnadseffektiva. Tvärtom. Medan förpappringen och den kontrollerande, administrerande klassen ökar och ytterligare sammanträden krävs för att få kommunikationen mellan olika nivåer att fungera, så har professionerna underminerats. Lärare, sjuksköterskor, läkare, jurister, poliser och ett antal andra professioner har sett sin autonomi urholkas. Tiden för rapporter och möten tas nämligen från undervisning och

patienter. Och brist på tillit till professionerna kostar. Antalet administratörer har ökat mycket mer än personalen som utför arbetet med exempelvis undervisning och vård.

Det mullrar i professionsleden, som kräver att kompetens och omdöme återfår sin rätta plats. Jonna Bornemark är en av flera forskare som ifrågasätter ett ensidigt fokus på det mätbara och kräver upprättelse för omdöme och personligt ansvar. Kanske än allvarligare är att denna ekonomiska politik medför en avdemokratisering där medborgare förvandlas till konsumenter. Familjen eller klanen ersätter det breda samhället. Från en skapelseteologisk horisont är olika religiösa gemenskaper en viktig del av demokratin, inte som alternativ och kontrast, utan för att tillsammans med alla människor av god vilja skapa ett rättfärdigt samhälle. Att återerövra sanning och delaktighet måste vi göra tillsammans.

Elisabeth Gerle

Professor emerita i etik, Lunds universitet.
Aktuell med boken "Allt är omöjligt. Och vi ger oss inte" (Themis)

05 Ledare: Sabuni säger adjö till L:s nyckelroll i svensk politik

Det går inte att missa ironin i det besked som Liberalernas ledare Nyamko Sabuni lämnar på DN Debatt och en presskonferens på fredagseftermiddagen.

Hon börjar med att beskriva L:s unika plats i svensk politik och historia: En självständig liberal mittenkraft, som slagits mot både höger och vänster.

Sedan föreslår hon att Liberalerna ger upp sin nyckelroll.

På något annat vis går det inte att tolka beskedet att Sabuni – och partistyrelsen – vill att L ska gå fram i valet 2022 som en del av ett borgerligt alternativ som ska vara öppet för att söka samsyn med alla – läs: Sverige-demokraterna.

Det är ett besked som står i bjärt kontrast till det som gavs inför valet 2018. Då ville Liberalerna ha en alliansregering, men slog också fast att dörren till SD var stängd. Om M, KD, C och L inte vann tillräckligt många mandat för att regera skulle de vända sig till S.

Liberalernas situation är inte enkel. Partiet har harvat kring, och ofta en bit under, 3 procent i snart två år. De motsägelsefulla vägvalen – först ingicks januariavtalet, sedan valdes Nyamko Sabuni, som var kritisk till uppgörelsen, till partiledare – har fungerat som sänke i opinionen.

Det är inte heller så att det är lätt att försvara en självständig roll i mitten. Många väljare identifierar sig som i första hand höger eller vänster.

Liberalerna signalerar nu till Moderaterna och deras väljare att de är del av samma lag. Det kan säkert locka stödröster, möjligen också tillräckligt många för att täcka upp för dem som lämnar eftersom de absolut inte vill att ett liberalt parti öppnar dörren till nationalismen.

Men även om det räcker för att räddas över 4-procentsspärren hamnar partiet ur askan i elden. Nyamko Sabuni lovar att slå vakt om liberala kärnvärden. Men vad gör hon om SD ställer krav för att släppa fram M-ledaren till statsministerposten som överträder hennes röda linjer? Gör upp med S? Tar ett nyval? Det blir hart när omöjligt för ett parti som med nöd och näppe klarat sig kvar med moderata stödröster. Riksdagsstolarna kanske räddas, men L blir både M:s och SD:s gisslan.

Fredagens besked hade ändå kanske varit begripligt om det vore som Sabuni hävdar, att L ansluter sig till ett genuint borgerligt alternativ, som kommer kunna driva borgerlig politik. Det kan vara värt för ett parti att ge upp delar av sin särart för ett större sakpolitiskt genomslag.

Men M, KD och L samlar inte mer än drygt 30 procent av väljarna. SD:s mandat behövs för att tillträda och leverera budgetar.

Det handlar alltså inte om något frihetligt borgerligt projekt — ett Alliansen 2.0. Utan om att utgöra del av ett regeringsunderlag där ett nationalistiskt och populistiskt parti sitter på nycklarna till makten. Varför det skulle vara ett bra sällskap för att driva liberal politik är omöjligt att förstå.

Så sent som i "Agenda" i söndags förklarade Jimmie Åkesson för just Nyamko Sabuni att han kommer att kräva ett återvändningsnetto för att låta Ulf Kristersson bli statsminister. Hur det ska gå ihop med asylrätt och en human

avvisningsprocess är en gåta. I den ekonomiska politiken, i sin tur, står SD för högre bidrag, inte starkare drivkrafter till arbete.

Det ska ställas mot det i stora delar liberala innehållet i uppgörelsen med S, MP och C.

M och KD har sedan en tid beslutat sig för att leva i förnekelse kring priset för ett samarbete med SD. Med fredagens besked ansluter sig L till den villfarelsen.

DN 6/3 2021

06 ”L vill att januarisamarbetet avvecklas inför valet 2022”

Liberalernas partistyrelse har nu slagit fast att förutsättningarna för liberal politik är bäst om Sverige efter nästa val får en ny statsminister och en ny regering. Vi är ett parti som håller ingångna avtal och vi kommer att bidra till att januariavtalet slutförs. Men efter budgetpropositionen för 2022 vill vi att samarbetet i ordnad form avvecklas, skriver Nyamko Sabuni (L).

DN. DEBATT 210306

Liberalerna har alltid tagit strid för varje människas rätt att fritt forma sitt eget liv. Under

århundraden har vi liberaler identifierat, bekämpat och rivit hinder för människors frihet. Vi har gått i främsta ledet för demokrati, jämställdhet och för ett fritt näringsliv. Vi har kämpat för sociala reformer utan socialism och varit en röst för de ingen annan talar för. Vi har brutit kunskapsfallet i den svenska skolan och slagits för bildning och forskning. Vi har markerat hur varje människas frihet också följs av varje människas ansvar för sitt eget liv.

Vi har som parti i över hundra år utfört detta uppdrag under skiftande omständigheter. Genom världskrig, ekonomiska kriser och vänstervågor likväl som under rekordår och i globaliseringens tidevarv. I lägen då liberalismens parlamentariska förutsättningar varit lätta och i lägen då de varit svåra. Arbetet har skett i tider då vi kunnat skörda framgångar och i tider då all kraft fått ägnas åt att försvara tidigare landvinningar. Att vinna och värna liberala segrar har alltid inneburit att både gå i hård konflikt mot samtidens illiberala

tankegods och att vara en konstruktiv kraft för att lösa samhällsproblemen.

Det är oförmågan att lösa vår tids samhällsproblem som ger en grogrund där både höger- och vänsterpopulistiska partier kan växa. Dessa samhällsproblem måste ges tydliga liberala lösningar. Nästa gång vi ber om väljarnas förtroende gör vi det för att lösa integrationen, höja kunskapsresultaten i skolan och klara klimatomställningen. Vi gör det för att sätta stopp för den stigande kriminaliteten och förbättra förutsättningarna för jobb och företag. Vi gör det för ett välfärdssamhälle där de mest utsatta alltid kan räkna med samhällets stöd. Sverige behöver förändring.

Liberalerna bedriver ett omfattande politikutvecklingsarbete för att Sverige ska bli möjligheternas land för alla. Vi gör det för ett Sverige utan parallellsamhällen, där rättsstaten överallt står stark och där inget kvarter är frizoner för kriminella. För en skola där ingen lämnas efter, men där ingen heller hålls tillbaka.

För en klimatpolitik där det är viktigare att stoppa klimatförändringarna än att stoppa kärnkraften. För mer jämställdhet. För en liberal och borgerlig ekonomisk politik och för en välfärd som inte lämnar något utanför.

Liberalernas partistyrelse slog på fredagen fast att förutsättningarna för att genomdriva liberal politik och liberala reformer är bäst om Sverige efter nästa val får en ny och borgerlig regering. Där är låsningarna färre och förutsättningarna bättre att få genomslag för den politik Sverige behöver. Detta är partistyrelsens förslag inför det partiråd som nu samtidigt kallas in.

Inom borgerligheten finns en samsyn om att Sverige behöver en integrationspolitik som betonar att förutsättningen för att kräva sin rätt är att göra sin plikt, en kunskapsskola där bråk är något elever lär sig på mattelektionerna och inte på rasten, och en klimatpolitik som inte mäts efter hur mycket den kostar utan efter hur mycket den på riktigt får ner utsläppen.

Där finns också de bästa förutsättningarna att stärka rättsväsendet och arbetslinjen, att växla en destruktiv energipolitik mot mer elektrifiering och prioritera kvaliteten i välfärdens kärna. Vår målsättning är därför att i nästa valrörelse möta väljarna, inte bara med vår egen politik, utan också med ett gemensamt erbjudande om en ny start för Sverige med de av de tre andra borgerliga partierna som vill möta väljarna tillsammans med oss.

Under denna mandatperiod genomför Liberalerna viktiga liberala reformer inom januariavtalet. Samtidigt återstår djupa samhällsproblem som kräver långsiktiga och liberala lösningar. Dessa hanteras bäst genom att Sverige efter nästa val får en ny statsminister och en ny regering. Det ändrar inte att Liberalerna är ett parti att lita på. Vi håller ingångna avtal. Så länge som övriga partier hedrar arbetet med de 73 punkterna och budgetsamarbetet kommer Liberalerna fortsätta att bidra och förhandla med sikte på att avtalet

slutförs. När en överenskommelse om budgetpropositionen för 2022 är Liberalernas syn att samarbetet därefter i ordnad form avvecklas.

En insikt från denna mandatperiod är att förutsättningarna för att både vinna nya och försvara tidigare liberala segrar är störst i regeringsställning. Liberalerna ska inte vara ett stödparti utan ett parti som söker stöd för sin politik. Det är därför naturligt att Liberalerna efter nästa val i första hand eftersträvar regeringsmakt.

Ingen regering kommer efter nästa val sannolikt att kunna tillträda utan att förhålla sig till något av de två nuvarande ytterkantspartierna. Ett parti som söker inflytande och regeringsmakt för att värna och vidareutveckla vårt liberala samhälle kan inte gå till val på att rösta nej till varje sannolik regering. För att en ny och borgerlig regering ska kunna tillträda och styra landet kommer det att vara nödvändigt att

samtala och söka samsyn i sakfrågor med riksdagens alla partier.

Oavsett vem Liberalerna förhandlar med är vårt uppdrag oförändrat; att utifrån liberala idéer ta strid för varje människas frihet att forma sitt eget liv. Liberalerna kommer självfallet inte att acceptera en regering där Sverigedemokraterna ingår.

Vi kommer alltid att försvara de demokratiska värdena och bekämpa varje tendens till rasism, ojämställdhet, inskränkthet och intolerans. Den liberala demokratin och domstolarnas oberoende ska nästa mandatperiod inte bara värnas utan också stärkas. Sverige ska ta sin del av ansvaret för både människor på flykt och för att genom internationell solidaritet avhjälpa nöd och stärka demokratin i vår omvärld.

Jämställdheten i Sverige ska fortsätta att gå framåt samtidigt som kulturen, civilsamhället och public service-medierna ska stå fria och oberoende. Ett internationellt orienterat Sverige

ska fortsätta att verka för både frihandel och fördjupat europeiskt och multilateralt samarbete.

Sammanfattningsvis är det tre viktiga besked vi ger i dag för en ny start för Sverige:

1 Liberalerna kommer att gå till val 2022 på en liberal reformagenda för att lösa integrationen, höja kunskapsresultaten i skolan och skapa framgångar i klimatomställningen.

2 Förutsättningarna att genomdriva liberal politik är bäst om Sverige efter nästa val får en ny och borgerlig regering. För att en sådan regering ska kunna tillträda och styra landet kan Liberalerna i sakfrågor söka samsyn med riksdagens alla partier.

3 Vi kommer som parti aldrig medverka i en regering som inte säkrar liberala grundvärden.

Som ett liberalt mittenankare kommer vår roll vara att ge samhällsproblemen liberala lösningar och samtidigt försvara varje

människas rätt att forma sitt eget liv. Det är så vi kan göra Sverige till ett möjligheternas land för alla.

Nyamko Sabuni (L), partiledare

06 L-toppen: Detta är ett olyckligt beslut

Trots fredagens besked är Liberalerna fortsatt djupt splittrade i regeringsfrågan. 13 av partistyrelsens ledamöter röstade för den nya linjen och 10 emot.

– Det är ett olyckligt beslut, säger L-toppen Christer Nylander.

Liberalerna har de senaste åren skakats av upprepade interna konflikter om synen på regeringsfrågan. Och trots fredagens besked lär diskussionen leva vidare inför partirådet i slutet av mars – då frågan ska avgöras. Beslutet delade både partistyrelsen och riksdagsgruppen i två läger. Den del av partistyrelsen som ville gå

till val som ett borgerligt regeringsalternativ som söker samsyn med alla riksdagens partier, inklusive V och SD, vann striden med blott tre röster mot 10 emot. I riksdagsgruppen var motsvarande siffror 11 mot 8.

Christer Nylander, riksdagsledamot som sitter i partistyrelsen, kallar fredagens beslut för olyckligt.

– Jag tycker inte att Liberalerna ska öppna för att sitta i en minoritetsregering som är beroende av SD och förhandla om budgetfrågor och vardagspolitik. Det är uppenbart att SD är motståndare till en liberal samhällsutveckling. Och det är inte Liberalernas uppgift att ge dem mer makt. Med det här beslutet öppnar vi för att förhandla med SD.

Vad tycker du att ni ska göra i stället?

– Om Alliansen blir större än de rödgröna ska vi ha en alliansregering och om inte så ska Alliansen försöka bilda regering eller

budgetkonstellation med Miljöpartiet och om vi inte når det heller så får vi gå in i opposition.

Nylander får medhåll i sin inställning av riksdagskollegan Lina Nordquist som också röstade nej.

– Beskedet innebär att vi skulle kunna hamna i ett budgetsamarbete med SD. Det är bra att det står i skrivelsen att vi som parti vill säkra liberala värden. Men jag undrar vad det innebär när det kommer till budget och kronor och ören. Hur mycket pengar till bistånd, och så vidare, säger Lina Nordquist.

Hon understryker att Sverigedemokraterna är ett större parti och säger att Liberalerna har bäst chans att driva liberala frågor som ”hård opposition”.

Också i Liberalernas Stockholmsdistrikt höjs nu flera tunga röster mot att ge Sverigedemokraterna inflytande.

Både Stockholms stads socialborgarråd Jan Jönsson och regionens hälso- och sjukvårdsregionråd, Anna Starbrink ser samverkan med SD som otänkbart.

Pär Gustafsson, som leder partiets västsvenska förbund sa till DN på fredagseftermiddagen att han tidigare varit tyst men nu vill vara tydlig.

– Liberalerna ska inte öppna upp för ett parti som vill kasta liberalismen överbord, säger han.

Riksdagsledamoten Bengt Eliasson säger sig däremot vara nöjd med Sabunis besked och tror att stödet har varit brett internt. Han ser dock inte att Liberalerna kan regera med budgetstöd av Sverigedemokraterna.

– Det är en svår fråga. Man behöver ju inte vara Einstein för att förstå att vi kan komma att hamna i ett liknande parlamentariskt läge som nu. Jag kan inte se att Liberalerna ska sitta i en regering som kräver samarbete eller något sorts stöd från SD. Så länge som jag har varit

politiker så vet jag att stöd kostar, säger Eliasson och tillägger att han i ett sådant läge vill gå i opposition.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

06 Ewa Stenberg: Den röda linjen mot SD är otydlig

Liberalerna befinner sig i en ohållbar position, som en skidåkare som fastnat mitt i ett lappkast. Nu ska partiet stå kvar i denna obekväma ställning minst ett halvår till.

L:s partistyrelse vill hålla fast vid januariavtalet fram till höstens budget, för att sedan vända helt om och satsa på att ingå i en borgerlig regering efter valet 2022.

Det kommer inte att bli lätt att förklara riktningen för väljarna.

Liberalernas inställning i regeringsfrågan är grumlig. Först beslutade partiet att släppa fram Stefan Löfven (S) som statsminister. Sedan valde det en partiledare som var helt emot att göra det. Det har lett till väljarflykt och interna strider.

Nu har Liberalernas partistyrelse efter stor vända kommit fram till ett nytt besked i regeringsfrågan. Röstsiffrorna för den nya linjen blev 13 för och 10 emot.

Liberalerna vill återuppväcka alliansen och ingå i en borgerlig regering efter nästa val. Om inte Centern vill byta lag igen vill L gå till val tillsammans med Moderaterna och Kristdemokraterna.

Löfvenregeringens nuvarande samarbetsparti vill alltså avsätta statsministern – men först vill

L göra upp med Löfven om budgeten för valåret 2022.

Hade Liberalerna lämnat januariavtalet redan nu hade partiet riskerat en regeringskris och i dess förlängning ett extraval. Det är inte lockande för ett parti med 3 procent i väljaropinionen.

När budgeten väl är klubbad kan Nyamko Sabunis parti gå i opposition utan någon större risk för extraval eller anklagelser om att bryta ingångna avtal.

Men efter valet 2022 riskerar L att hamna i en situation som påminner om den efter valet 2018. Den gången stöp hela det borgerliga projektet på Sverigedemokraterna. Liberalerna och Centerpartiet ville inte göra sig beroende av Jimmie Åkessons parti, men de hade inte tillräckligt många riksdagsmandat för att undvika det.

L och C valde då att göra upp med S och MP om januariavtalet, efter att ha fått igenom flera liberala hjärtefrågor.

Efter nästa val kan Liberalerna, enligt partistyrelsens beslut, göra upp med SD i sakfrågor. Men SD får inte sitta med i samma regering, där går den liberala gränsen.

Om opinionsläget inte ändrar sig dramatiskt räcker det dock inte att göra upp med SD i sakfrågor. En regering måste ha stöd för sin budget i riksdagen, och mycket lite talar för att SD skulle vara berett att ge bort det stödet gratis. SD:s Jimmie Åkesson skriver i en kommentar att han vill se en konservativ regering och att Sabuni har en farligt hög svansföring när hon ställer ultimatum.

Liberalernas partistyrelse diskuterade ifall den skulle dra en röd linje vid budgetsamarbete med SD, men den avstod från att göra det.

Det är mycket svårt för en minoritetsregering att regera utan ett budgetsamarbete. Det gick förr i tiden, på regeringen Bildts tid på 1990-talet. Sedan dess har budgetreglerna stramats åt. Nu tas utgiftsramarna i ett samlat beslut. Moderatledaren har följdriktigt öppnat för budgetsamarbete med SD.

Men L:s partistyrelse föreslår inte att L:s partiråd ska dra någon röd linje vid budgetsamarbete med SD, även om Nyamko Sabuni i en DN-intervju har tagit avstånd från ett så omfattande samarbete.

Fredagens beslut är ett försök till intern kompromiss. Det kan glädja både statsminister Stefan Löfven (som troligen får sitta kvar mandatperioden ut) och oppositionsledare Ulf Kristersson (som lättare kan bli statsminister 2022).

Men ingen av dem kan helt andas ut. Liberalernas inre stridigheter kommer att fortsätta på partirådet den 28 mars.

Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se

08 L-toppar vill inte se samarbete med SD

Liberalerna i Stockholms stad står bakom beskedet att januariavtalet ska avvecklas inför riksdagsvalet 2022. Men företrädarna både i Region Stockholm och i Stockholms stadshus säger nej till att föra diskussioner med SD.

– Vi som liberalt parti kan aldrig ge makt och inflytande till ytterkantpartierna, säger socialborgarrådet Jan Jönsson (L).

På fredagseftermiddagen kom beskedet från Liberalernas partiledare Nyamko Sabuni:

Partistyrelsen vill att januariavtalet avvecklas ”i ordnad form”. Bakgrunden motiveras med att ”förutsättningarna för liberal politik är bäst om Sverige efter nästa val får en ny statsminister”.

Jan Jönsson (L), socialborgarråd i Stockholms stad, menar att det är en naturlig utveckling att januariavtalet måste avvecklas innan nästa riksdagsval. Samtidigt menar han att ingångna avtal måste hållas.

– Att januariavtalet inför valet måste avslutas har inte varit något konstigt för mig, men vi måste ju fullfölja det så till vida att den sista budgeten görs, säger han.

I beskedet från Liberalernas partiledning framgår också att man är villig att tala med alla riksdagens partier inför en framtida regeringsbildning. Detta är något som Jan Jönsson inte vill se, vilket han redan deklarerade i en intervju med DN i januari i år.

– Den stora nyheten är väl kanske inte att vi vill avveckla januariavtalet, och inte heller att vi vill ha en borgerlig regering. Skillnaden är synen på hur SD ska hanteras vid en sådan regeringsbildning. Jag menar att vi som liberalt parti aldrig kan ge makt och inflytande till ytterkantpartierna för det ger dem en legitimitet, säger Jan Jönsson.

Vad innebär dagens besked för politiken i Stockholms stadshus?

– Det innebär ingen skillnad alls. Vi har ju i stadshuset ett grön-blått samarbete som har en bred majoritet och funkar väldigt väl.

Även Anna Starbrink (L), hälso- och sjukvårdsregionråd i Region Stockholm, riktar kritik mot beskedet från riksplanet att man nu är öppen för diskussioner med alla partier i riksdagen.

– Jag är kritisk till det beskedet. Om vi tittar på opinionsmätningarna ser ut nu så tyder allt på

att en borgerlig regering kommer att kräva ett mycket aktivt stöd från SD. Jag tycker inte att L ska ge sig in i ett regeringssamarbete, antingen sitta i regeringen eller ingå som ett samarbetsparti, och förhandla varje politikområde med SD, säger hon.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

08 Striden är långt ifrån över för L

Hur Liberalerna ska ställa sig i regeringsfrågan är fortfarande en öppen process. I fredags röstade visserligen både partistyrelsen och riksdagsgruppen för Nyamko Sabunis idé om att efter nästa val stödja en M-ledd regering, även om den blir beroende av Sverigedemokraterna.

Men förslaget gick igenom med knapp marginal – 13–10 i partistyrelsen, 11–8 i riksdagsgruppen – och i slutändan är det partirådet som avgör. Det vill säga samma instans som för två år sedan, med siffrorna 62–30, bestämde att partiet skulle ansluta sig till januariavtalet och släppa fram Stefan Löfven (S).

Det är alltså ingen vild gissning att omröstningen den 28 mars kommer att bli jämn. Inte minst eftersom det finns många tunga företrädare bland motståndarna, som ungdomsförbundet, EU-parlamentarikern Karin Karlsbro och andre vice ordförande Christer Nylander.

Den senare har lämnat in en konstruktiv reservation tillsammans med Stockholms gruppledare Jan Jönsson. Där är en ny alliansregering förstahandsvalet. En alliansregering med MP-stöd alternativ nummer två. Och att gå i opposition linje tre, samtidigt som de utesluter en januariavtalslösning.

Medan de två första prioriteringarna är rätt, är den tredje att stänga en dörr för mycket. Såväl Liberalerna som Centerpartiet bör gå till val som självständiga liberala krafter, som bara utesluter ytterkanterna, och kan göra upp åt höger eller vänster beroende på hur mandatfördelningen ser ut.

Det är genom att inte låsa sig vid specifika regeringsalternativ som de liberala partierna kan anta rollen som nyckelspelare och kungamakare 2022. Den möjligheten försvinner om de satsar för mycket på ett kort, eftersom det då är svårt att ställa ultimata krav vid förhandlingsbordet.

Det bör ombuden i partirådet tänka på innan de sätter ner foten.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

09 SD:s lånade bidragsmiljarder går helt på tvärs med den borgerliga arbetslinjen

När Allians för Sverige formellt bildades hemma hos Maud Olofsson i Högfors 2004 sammanföll det med att M kraftigt omprövade sin ekonomiska politik. De kommande åren kunde därför de fyra borgerliga partierna mejsla ut färdigförhandlade budgetalternativ och presentera dem för svenska folket.

När Ulf Kristersson 2022 söker väljarnas förtroende för en regering bestående av M och

KD sker det utifrån att budgetförhandlingar med C och L antagligen vore ganska snabbt överstökade. De före detta allianspartierna har var för sig hållit fast vid regeringsårens kanske allra viktigaste princip i den ekonomiska politiken – arbetslinjen.

Ett budgetsamarbete med SD skulle bli svårare. Skillnaderna i den ekonomiska politiken mellan M och KD å ena sidan och SD å den andra, är betydande. Den som lägger partiernas budgetar för 2021 bredvid varandra finner faktiskt att inga partier ligger så långt ifrån varandra som M och SD.

På sista raden, alltså statsbudgetens omfång, skiljer hela 128 miljarder kronor mellan SD:s och M:s politiska planer. M håller nere skattebetalarnas utgifter och ligger 22 miljarder under regeringen, medan SD lägger på 106 miljarder jämfört med finansminister Magdalena Andersson (S). Den största posten är de 82 amerikanskt inspirerade miljarder SD vill lägga på kontantutbetalningar för att kickstarta

ekonomin. För att ha råd med de enorma utgifterna föreslår SD väldiga statliga underskott – större än de som krävs för att hantera pandemin.

SD har vacklat i ekonomisk politik, eftersom nationalkonservatism i sig inte ger mycket till ledtråd om var partiet står när det gäller statliga utgifter och skattetryck. Retoriken om att alliansens jobbskatteavdrag medför en ”pensionärsskatt” är som taget ur de röda partiernas kampanjmaterial.

Och utöver kontantutbetalningarna finns andra, svårsmälta förslag. M kommer knappast att välkomna höjd restaurangmoms och höjd skatt på biodrivmedel. Inte heller höjt bostadsbidrag, höjd sjukersättning, ”barnafödandepeng” och höjd a-kassa. Det är SD-förslag som är på kollisionskurs med arbetslinjen. Vänsterpolitik, rakt av.

Man ska inte räkna med att SD lättvindigt överger de här strategiska positionerna. Det är

just i kommuner med höga ohälsotal och hög arbetslöshet som många väljare övergett S och gått till SD.

När partiideologen Mattias Karlsson ombads nämna vad i M:s liberala övertygelser han ser som mest problematiska (DN 1/1-2020) var det just ”Primärt de ekonomiska socialpolitiska delarna, där jag i dagsläget ser att vi inte alls har samma syn. Man beskriver fortfarande a-kassan och i någon mån pensioner som bidrag.”

Vänner av arbetslinjen är förstås väl bekanta med konsensus i ekonomisk forskning som visar att längre och högre a-kassa höjer den nya lön till vilken arbetslösa är beredda att ta ett nytt jobb samt gör enskildas arbetslöshetsperioder längre. SD:s vänsterlutande arbetsmarknadspolitik riskerar få stora konsekvenser – både i högre arbetslöshet och i lägre skattebetalningar.

När Linus Bylund förra veckan gjorde comeback i SD:s inre krets (han är åter Jimmie Åkessons

stabschef) förklarade han att ”Det som skiljer mest är att vi är ett socialkonservativt parti som i högre utsträckning vill värna den svenska välfärdspolitiken. Vi står närmare S i välfärdsfrågor” (Expressen 3/3).

SD:s politik är kostnadsdrivande på både kort och lång sikt, konstaterar organisationen Skattebetalarnas chefsekonom, Erik Bengtzboe (tidigare M:s arbetsmarknadspolitiska talesperson) i en analys. Självklart skulle följden bli ett högre skattetryck i Sverige om SD fick mer att säga till om på det ekonomiskpolitiska området.

SD:s lånefinansierade bidragsattack mot arbetslinjen blir M:s huvudvärk, allra senast i valrörelsen nästa år.

Förr avgjordes val i detta spänningsfält och i grundläggande ekonomisk politik står alltså SD närmare S på område efter område. Detta borde finansministerkandidaten Elisabeth Svantesson (M) få kritiska frågor om.

Jens Runnberg jens.runnberg@dn.se

10 Annie Lööf: ”Vi kan sitta i regering med både S och M”

Centerpartiets ledare Annie Lööf öppnar nu för att sätta sig i regering med både Socialdemokraterna och Moderaterna efter valet 2022.

– Centerpartiet går inte till val på att sitta i opposition och inte få något gjort. Vi kommer självklart gå till val på att sitta i regeringsställning. Vi är beredda att sitta i regering med både Socialdemokrater och Moderater, säger hon till Expressen.

Efter valet 2018 handlade allt om vilken regering som skulle kunna tillträda. Efter en hel höst av förhandlingar, talmansrundor och en sprucken allians landade riksdagspartierna i att släppa fram Stefan Löfven som statsminister. Januariavtalet var en kompromiss, där Centerpartiet och Liberalerna fick igenom mycket av sin politik mot att låta Socialdemokraterna och Miljöpartiet bilda minoritetsregering.

Nu tar Annie Lööf ett steg till och meddelar att hon är beredd att sätta sig i en regering tillsammans med Socialdemokraterna.

– Det som styr oss efter nästa val handlar om vilka centerpartistiska politiska områden som vi får igenom, hur de andra partierna ställer sig till samarbete med ytterkanterna och valresultatet, säger hon till Expressen.

DN10 ”Om Liberalerna förhandlar med SD lämnar jag partiet”

Det finns flera skäl till att avstå från att bygga en regering på Sverigedemokraternas stöd. Grumliga idéer om svenskhet är den röda tråden i SD:s politik.

SD ägnar mycket tankekraft åt att definiera vem som är svensk och att skilja mellan människor efter etnicitet. Partiet utgår från biologin och kultur och pekar i principprogrammet från 2014 på ”den nedärvda essensen” hos varje människa.

För att vara del av den svenska nationen ska man – som det står i principprogrammet – vara lojal och ha gemensam identitet, kultur och språk. SD menar att man kan förlora sin nationstillhörighet om man till exempel byter lojalitet.

Frågan är då bara vem som ska avgöra om en person brustit i ”lojalitet” på ett sätt att man inte längre anses tillhöra den svenska nationen. Sverige är svenskarnas land, enligt SD, och då

åsyftas inte alla de människor som bor här med svenskt medborgarskap.

SD är besatta av att definiera vem som är svensk eller inte. Varför återkommer man ständigt till denna fråga? Varför är det viktigt? Varför behöver människor grupperas utifrån svenskhet eller avsaknad av svenskhet? Och hänvisningen till att det finns en ”nedärvd essens som man inte kan undertrycka” för onekligen tankarna till rasbiologin och dess besatthet av människors etniska tillhörighet och egenskaper knutna till den.

Det är självklart att medborgarskapet, inget annat, är grunden för den samhälleliga gemenskap vi kallar Sverige. Liberalismen står för mig för personlig frihet, jämställdhet och öppenhet mot omvärlden – samma idéer som SD bekämpar. Det är ingenting de döljer.

SD är helt öppna med att de betraktar liberalismen och liberaler som sina fiender. Kan jag tänka mig att till exempel offra tanken om

att medborgarskapet är grunden för samhällsgemenskapen mot SD:s stöd för lägre skatter och ökade försvarsanslag? Naturligtvis inte!

Jag respekterar att vi inom partiet tycker olika, men vi borde inte vilja vara beroende av SD:s stöd eftersom partiet motarbetar liberala idéer och grundläggande värden som vi borde hålla högt. Detta var partiet väldigt tydligt med i förra valet.

Debattklimatet och principiella ställningstaganden förändras nu i ett rasande tempo. Sedan förra valet har vårt parti fastnat i frågan vilket block vi vill tillhöra.

Sakpolitik och liberala kärnvärden har fått stå i skuggan, medan gräsrötter och företrädare hetsar varandra om vilken politik som är ”mest” liberal och vem vill vi leka med på skolgården.

Principiella ställningstagande överges. I våra interna Facebook-trådar har många tappat respekten för varandra och sakliga argument.

Som liberal gräsrot och förtroendevald blir jag ledsen och besviken att partiet hamnat här. Personligen kommer jag inte att kunna kampanja eller trovärdigt argumentera för partistyrelsens förslag "Ny start för Sverige".

Jag accepterar så klart den demokratiska processen, men jag måste tro på de idéer som jag förväntas föra fram. Blir en "Ny start för Sverige" partiets nya rättesnöre och väg framåt hamnar min röst (och engagemang) i ett annat parti. Jag tackar i sådana fall för många härliga år i Liberalerna.

**Johan Duvdahl,
fritidspolitiker för
Liberalerna i
stadsdelsnämnden Bromma i
Stockholms stad**

11Ledare: En röst på M är en röst på SD, enligt Svantessons logik

Det handlar om bra konsumentupplysning, konstaterade Elisabeth Svantesson sturskt i tisdagens Aktuellt: En röst på C är en röst på S och V. Centerpartiet väljer plats i det politiska landskapet för lång tid framöver, fortsatte hon.

Det är en intressant slutsats från Moderaternas finansministerkandidat, givet vad

Centerledaren Annie Lööf hade sagt i den intervju i Expressen som föranledde Svantessons reaktion.

Lööf konstaterade att C är ett mittenparti som kan samarbeta, ha en gemensam budget och sitta i regering med både Moderaterna och Socialdemokraterna. Däremot kan hon inte tänka sig att göra upp med Sverigedemokraterna.

Det är endast om M insisterar på att gå i armkrok med SD som C med nödvändighet hamnar på samma sida som S.

Nyheten på tisdagskvällen var alltså inte att Annie Lööf valt sida mellan Stefan Löfven och Ulf Kristersson, utan att M till synes bestämt sig för att SD måste vara med – att en röst på M, för att travestera Svantessons hårdragna formulering, är en röst på SD.

Moderaterna har onekligen gjort en resa de senaste åren. I valrörelsen 2018 hette det att

partiet inte tänkte ”samarbeta, samtala, samverka, samregera” med Sverigedemokraterna. Det har förvandlats till både kafferep och öppningar för budgetsamarbete.

Det är dock att gå betydligt längre om Moderaterna bestämmer sig för att SD *måste* finnas med för att de ens ska vara beredda att bilda regering.

Det vore i så fall ett sorgligt värderingshaveri för ett liberalkonservativt parti – något som underströks av att SD:s partisekreterare Richard Jomshof i SVT:s debattprogram ”Sverige möts”, under samma tisdagskväll, kallade islam för en ”avskryvare religion”.

Det skulle dessutom handla om ett ordentligt strategiskt misstag, som innebär att M stänger dörren till betydligt bättre alternativ.

DN/Ipsos senaste partisympatiundersökning innehöll en något underrapporterad nyhet: Det

är jämnt skägg mellan Alliansen och de rödgröna. Andra mätningar pekar i samma riktning. Enligt den sammanvägning som finns på pollofpolls.se har Alliansen ett litet övertag.

Där finns ett möjligt underlag för den ekonomiska politiken, eftersom det enligt budgetpraxis som bekant räcker att vara störst. Det borde rimligtvis vara ett högintressant alternativ för de borgerliga partierna efter valet 2022.

Så hur skulle Kristersson då kunna tillträda med ett budgetunderlag bestående av KD, C och L utöver de egna M-mandaten – i en statsministeromröstning räcker det ju inte att vara störst?

Genom att testa Socialdemokraterna. Stefan Löfvens parti har de senaste månaderna med tydlighet visat att det begriper hur skadligt det är att ge SD ett avgörande inflytande över politiken, med hårda angrepp mot M:s öppningar åt det hållet.

Det är en insikt som förpliktigar. Om Ulf Kristersson har bäst förutsättningar att regera efter att väljarna sagt sitt nästa gång vore det rimligt för S att släppa fram honom, i utbyte mot sakpolitiska eftergifter.

Men det kräver så klart att Moderaterna är beredda att dra en hård gräns mot Sverigedemokraterna.

Det talas en del om att vi är på väg mot en ny tvåblockspolitik. Men det är inte oundvikligt.

Just nu är landskapet öppnare än på länge. Regeringsbildningen 2018 betydde inte bara att Alliansen klövs och att ny mark bröts i mitten, de rödgröna sprängdes också. De två statsbärande partierna fick större manöverutrymme, tyngdpunkten lades i mitten, ytterkanternas inflytande minimerades.

Binder sig M vid SD så tvingar de fram en ny tvåblockspolitik. Inflytande och tyngdpunkt flyttas utåt kanterna.

Det är i så fall ett resultat av Moderaternas val –
inte Centerpartiets.

DN 11/3 2021

11 Liberalerna riskerar att spricka – söker förslag på tredje väg framåt

**Inom Liberalerna pågår intensiva försök
att hitta en kompromiss i
regeringsfrågan som kan ena partiet.
Länsförbundet i Uppsala arbetar med att
mejsla fram ett nytt förslag och hade ett
första möte på tisdagskvällen.**

**– Vi behöver hitta en kompromiss som
alla kan leva med, säger ordföranden
Malin Sjöberg Högrell.**

Om drygt två veckor ska Liberalerna fatta ett beslut som kan bli helt avgörande för partiets framtid, eller rentav dess överlevnad. Det handlar om partiets hållning i regeringsfrågan efter nästa val: vilken statsminister är man beredd att stödja och vilka samarbeten med andra partier kan man medverka i?

Partiledaren Nyamko Sabuni fick stöd för sin linje i både partistyrelsen och riksdagsgruppen i fredags, men bara med en knapp majoritet. Motståndarna anser att beslutet öppnar allt för mycket för att ge Sverigedemokraterna makt och inflytande.

Insatserna är höga inför partirådet den 28 mars där frågan slutligen ska avgöras. Splittringen är så djup att partiet riskerar att spricka. Och det är tveksamt om Nyamko Sabuni kan sitta kvar om beslutet går henne emot.

De höga insatserna gör att många av Sabunis motståndare tvekar inför att gå i hård konfrontation. DN:s kontakter med ett stort

antal L-politiker på olika nivåer visar att det finns en stark önskan om att hitta en kompromiss som både kan accepteras av partiledaren och en bredare majoritet i partiet.

Liberalerna i Uppsala höll på tisdagskvällen ett första möte där möjligheterna att mejsla fram en kompromiss diskuterades. Uppsala var ett av de länsförbund som i partiledarvalet 2019 föredrog Erik Ullenhag framför Nyamko Sabuni. Ordförande där är Malin Sjöberg Högrell.

– Om man kan hitta en skrivning som fler står bakom så blir det lättare för vår partiledare och för oss alla. Då kan vi lägga det här bakom oss. Risken blir annars överhängande att vi får motioner om det här till landsmötet i höst och att det mötet överskuggas av att vi måste diskutera den här frågan igen, sade Malin Sjöberg Högrell till DN före mötet.

Det som enligt henne behöver förtydligas är vad Liberalerna eventuellt ska kunna samarbeta

med Sverigedemokraterna om. Särskilt gäller det frågan om budgetsamarbete, som fortfarande är otydlig, enligt Malin Sjöberg Högrell.

Tanken är att presentera ett kompromissförslag för partistyrelsen och övriga länsförbund så snart som möjligt.

DN erfar att inför partistyrelsens beslut i fredags diskuterade man ifall det skulle sättas på pränt att ett budgetsamarbete med Sverigedemokraterna är uteslutet. Någon sådan markering finns dock inte med i den text, med rubriken ”Ny start för Sverige”, som vann majoritetens gillande. Där sägs i stället att Sverige behöver ”en ny och borgerlig regering. För att en sådan regering ska kunna tillträda och styra landet kan Liberalerna i sakfrågor söka samsyn med riksdagens alla partier”.

Till saken hör att en stabil majoritet när det gäller just budgeten brukar ses som en

förutsättning för att en regering ska kunna tillträda.

Mot detta förslag stod ett alternativ formulerat av riksdagsledamoten och andre vice partiordföranden Christer Nylander samt socialborgarrådet och gruppledaren i Stockholms stadshus, Jan Jönsson. Där står det att: ”Liberalerna ingår inte i en regering, ett regeringsunderlag eller ett budgetsamarbete som bygger på samarbete med Sverigedemokraterna eller Vänsterpartiet.”

Men många hoppas alltså att partirådet inte ska behöva bli en uppgörelse mellan två motstridiga alternativ, med vinnare och förlorare. Stockholms länsförbund tog redan i söndags avstånd från partiledningens linje men även där är man kompromissvillig. Anna-Lena Johansson är länsförbundets ordförande.

– Jag önskar att vi kunde hitta en bredare kompromisslösning som flertalet kunde ställa sig bakom. Något slags variant mellan det som

partistyrelsen förde fram och motförslaget. Det behöver vara mer tydligt var gränsen går för samarbete med ytterkantspartierna. Nu uppfattar många att det är luddigt, säger hon.

Gunnar Nordmark, ordförande för Liberalerna i Kronoberg, anser att det yttersta ansvaret för att hitta en kompromiss som håller samman partiet ligger hos partiledningen.

– Det är många av de som varit aktiva länge som antingen kommer att lämna partiet eller trappa ner sitt engagemang om majoritetslinjen skulle gå igenom. Det är både personer som vi hoppas ska spela en viktig roll som valarbetare i valrörelsen och vanliga medlemmar, säger han.

Skåne är ett annat stort länsförbund som redan tagit ställning. På ett möte på tisdagskvällen anslöt man sig till Nyamko Sabunis förslag.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

FAKTA. DETTA HAR HÄNT

Sedan i december har L:s partistyrelse och riksdagsgrupp haft möten om hur strategin ska se ut efter valet 2022. Den 5 mars antogs med knapp majoritet ett principdokument som säger att L ska verka för en ny regering efter nästa val ihop med övriga borgerliga partier. För att säkra makten för en sådan regering är L berett att samarbeta med Sverigedemokraterna.

I januari 2019 sade L och C ja till januariavtalet – S och MP fick behålla regeringsmakten mot att de förband sig att genomföra ett reformprogram med 73 punkter. En betydande minoritet på L:s partiråd röstade nej till avtalet.

Dessförinnan hade både L och C röstat nej till Ulf Kristersson (M) som statsminister, med motiveringen att det skulle ge SD för stort inflytande.

I juni 2019 valdes Nyamko Sabuni till ny partiledare efter Jan Björklund. Hon var tidigare motståndare till januariavtalet, men lovade nu att hedra partiets åtagande.

Under samma tid har L:s opinionsstöd fortsatt minska och ligger numera stadigt under riksdagssparren på 4 procent.

DN

11 Ewa Stenberg: Nu går Annie Lööf och Nyamko Sabuni skilda vägar

Blockpolitiken sprack och de liberala mittenpartierna blev vågmästare efter förra valet. Nu ser mitten också ut att spricka och två nya block är på väg att bildas.

KOMMENTAR Vi kommer självklart gå till val på att sitta i regeringsställning, säger

Centerledaren Annie Lööf i en Expressen-intervju.

Men det var allt annat än självklart för Centern att sätta sig i en regering efter det senaste valet. Då valde C att släppa fram Stefan Löfven (S) som statsminister, men att själva avstå från ministerposter. I stället ingick C och L januari-avtalet och började samarbeta om statsbudgeten. Den positionen verkar Centerpartiet ha tröttnat på nu.

I framtiden kan C tänka sig att regera inte bara med de borgerliga, utan också med Socialdemokraterna. Det senare har inte hänt sedan 1957.

Annie Lööf understryker att hon kan tänka sig en regering med alla partier utom SD och V. Men läser man Expressen-intervjun närmare så framgår det att det mest realistiska regeringsalternativet är just med S.

Centerledaren tar nämligen avstånd från Moderaternas vägval för att kunna nå regeringsmakten.

”Det är en väldigt tydlig förändring som Moderaterna gjort sista året. Där man nu fullt ut förordar ett budgetsamarbete med Sverigedemokraterna. Och Moderaterna måste välja väg: Man kan inte samtidigt budgetförhandla med Centerpartiet om man också budgetförhandlar med Sverigedemokraterna”, säger hon till Expressen.

Moderaterna uppfattade genast Lööfs besked som en stängd dörr. Partiets första vice ordförande, Elisabeth Svantesson, drog i SVT slutsatsen: ”En röst på Centern är därmed inte bara en röst på Socialdemokraterna utan även en röst på Vänsterpartiet.”

Om inte opinionsläget förändras dramatiskt skulle en S, C och MP-regering behöva Vänsterpartiets stöd för att få igenom sina budgetar i riksdagen. Men Annie Lööf säger att

hon inte vill samarbeta om den ekonomiska politiken med vare sig SD eller V.

Det finns grader i det centerpartistiska helvetet, dock. Annie Lööf kallar SD ”vår värderingsmässiga motpol” och säger att motviljan handlar om grundläggande värderingar. När det gäller Vänsterpartiet kan C tänka sig att förhandla i sakfrågor. Lööf utesluter ett budgetsamarbete av mer pragmatiska skäl, eftersom V och C ligger så långt ifrån varandra på det området.

En Kristerssonregering behöver ett budgetsamarbete med SD för att kunna styra stabilt, om de borgerliga inte gör en rent mirakulös valframgång eller helt byter strategi och börjar liera sig med S.

I fredags beslöt Liberalernas partistyrelse att gå till val för en moderatledd regering. Partistyrelsen öppnade samtidigt för samarbete med SD i sakfrågor.

Den politiska mitten är på väg att splittras. Ett av dess partier går åt höger, det andra åt vänster. Centern vill gärna signalera till L-väljare som är besvikna över fredagens besked att det finns ett annat liberalt parti som aldrig släpper Sverigedemokraterna över tröskeln.

Samtidigt försöker Annie Lööf skaffa sig en god förhandlingsposition efter nästa val. Då är det viktigt att inte på förhand ge bort sitt stöd till S och MP.

Därför försökte Centerpartiet i kulisserna tonar beskedet om att kunna regera med S och understryka att C håller öppet för flera olika konstellationer. Men öppenheten högerut verkar inte många tro på. I synnerhet inte de tilltänkta samarbetspartierna.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

11 SD-topp får hård kritik efter uttalande om islam

SD:s partisekreterare Richard Jomshof sa i SVT att islam är en avskyvärd religion.

Hans uttalande har mött hård kritik från både C-ledaren Annie Lööf och M-ledaren Ulf Kristersson. Jomshof hävdar nu att hans inlägg har ”vantolkats”.

I tisdags medverkade Sverigedemokraternas partisekreterare Richard Jomshof i programmet ”Sverige möts” i SVT för att debattera framtiden

för det mångkulturella Sverige med bland andra tidigare V-ledaren Gudrun Schyman.

Samhällena i den muslimska världen skiljer sig från väst, menar Jomshof, och räknar upp problem med kvinnoförtryck, förföljelse och våld.

– Det finns knappt något muslimskt samhälle som fungerar någorlunda. Man behöver inte dra alla muslimer över en kam. Jag lider med alla människor som tvingas födas i de här länderna under islam som enligt mig är en avskyvärd ideologi och religion, säger han.

Uttalandet har mött starka reaktioner, bland annat från flera partiledare. Centerledaren Annie Lööf skriver på Twitter att SD inte hymlar med sin islamofobi.

”Nu är det inte islamism eller extremism, utan religionen islam. Ett sådant främlingsfientligt populistparti vill inte (C) ska ha inflytande över Sverige.”

Några timmar senare skrev M-ledaren Ulf Kristersson på Facebook att kritik mot våldsbejakande islamism är berättigad men att ”kalla världsreligionen islam med 1,8 miljarder utövare för ’avskyvärd’ är helt enkelt avskyvärt”.

Kristersson anser att Jomshofs uttalande kränker enskilda människor och bidrar till att öka en redan befintlig polarisering i Sverige.

På onsdagseftermiddagen postade Richard Jomshof ett inlägg på sin Facebooksida där han hävdar att hans medverkan i SVT ”tråkigt nog har vantolkats och orsakat onödiga missförstånd”. Han menar att hans inlägg var menat att ge en av personerna som medverkade i programmet stöd för sina upplevelser.

DN har sökt Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

11 ”Många går okritiskt på Åkessons snyftargument”

Sverigedemokraterna. Svar till Sivert Aronsson (9/3): SD:s strategi har länge varit att framställa sig som utfrysta eftersom de står utanför etablissemang. Partiledaren Jimmie Åkesson tar ofta på sig offerkoftan för att visa hur misshandlat SD är.

Märkligt nog är det många som okritiskt går på deras snyftargument. Aronsson skriver att det är respektlöst att ”januariavtalsvägen ignorera en stor del av väljarnas röster”. Men vilka röster ignoreras? Annie Lööf (C), Jan Björklund (L) och Ulf Kristersson (M) hade före valet 2018

tydligt sagt ifrån att de inte skulle bilda en regering som var beroende av stöd från SD.

KristerSSon till och med bedyrade att han inte skulle göra det såvida ”inte himlen faller ner”. Det finns ingen anledning för någon att känna sig lurad, förutom Moderaternas väljare när KristerSSon direkt efter valet inledde förhandlingar med SD.

Alla partier kan inte komma i regeringsställning. Det betyder inte att de ignoreras.

**Nils-Åke Sandström,
centerpartist, TavelSJö**

12 Det finns ingen enad väg framåt

På ett sätt är det sympatiskt att lokala liberaler vill hitta en kompromiss i regeringsfrågan (DN 11/3). Problemet är att det inte går.

Antingen öppnar Liberalerna för att samarbeta med eller ta stöd av Sverigedemokraterna, eller så gör partiet inte det. Nyamko Sabunis utfästelse om att Liberalerna ”självfallet inte kommer att acceptera en regering där Sverigedemokraterna ingår” och önskemålet om att inte förhandla en hel budget med Jimmie Åkesson (SD) är redan så nära en kompromiss man kan komma.

Lösningen på Liberalernas limbo i regeringsfrågan kan alltså inte vara att landa i

ett icke-beslut i ett vägval som i grunden är binärt – ja eller nej – utan att staka ut två tydliga alternativ.

Det ena är Sabuni-linjen, där SD-stöd accepteras.

Det andra kan vi kalla Jönsson-Nylander-reservationen, där en ny alliansregering är förstahandsvalet och en alliansregering med MP-stöd god tvåa. Om båda misslyckas föreslår Christer Nylander, som är partiets andre vice ordförande, och Stockholms gruppledare Jan Jönsson att L väljer oppositionsrollen.

Det är ett bra förslag, men den sista delen bör strykas och ersättas med samma hållning som Centerpartiets. Det vill säga att inte utesluta ett samarbete med Socialdemokraterna, utan gå till val som en självständig liberal kraft, som kan göra upp åt både höger och vänster beroende på hur mandatfördelningen ser ut.

Med det vägvalet skulle även Liberalerna anta den ”strategiska mittposition”, som Annie Lööf (C) talar varmt om, vilket kan göra partierna till kungamakare efter valet 2022.

Ett sådant beslut skulle givetvis inte göra alla i partiet i nöjda. Men det gör inte Sabuni-linjen heller.

Oavsett utgång kommer Liberalerna alltså snart att vara ett ännu mer splittrat parti än i dag.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

Statsrådsberedningen och statsministern

- 378 **Inrikes DN-artiklar 5 - 12 mars 2021**
- 379 Riksdagen och politiska partier
- 432 Statsrådsberedningen och statsministern
- 440 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 463 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 529 Infratrunktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 595 Hälsa- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 744 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 786 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 824 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 834 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. -854

Sverige styrs av regeringen

Regeringen styr med hundratals myndigheter, med 290 självständiga kommuner och 21 självständiga regioner.

Regeringens politik bestäms av socialdemokrater, miljöpartister, centerpartister och liberaler.

Regeringen har en opposition av vänsterpartister, moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater, som kan påverka regeringen med hjälp av riksdagens utskott,

Regeringen den 30 oktober 2020 har beskrivits i Sven Winnell 2 november 2020: <http://winnell.com/omr36-39zzzzzt.pdf>

Regeringens verksamheter enligt dess hemsida 30 oktober 2020:

Statsrådsberedningen

Arbetsmarknadsdepartementet

Finansdepartementet

Försvarsdepartementet

Infrastrukturdepartementet

Justitiedepartementet

Kulturdepartementet

Miljödepartementet

Näringsdepartementet

Socialdepartementet

Utbildningsdepartementet

Utrikesdepartementet

Länsstyrelserna

Statsministern styr regeringen

Politikområden för politiken 5 februari 2021
Regeringens ministerområden. <http://www.regeringen.se>

* **Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**

* **Allmänt om regeringens politik.**

Statsminister [Stefan Löfven](#)
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

* **Europapolitik.**

Politik för EU

EU-minister Statsrådsberedningen [Hans Dahlgren](#)
sb.registrator@regeringskansliet.se

* **Utrikespolitik.**

Politik för en utrikesminister. 17 dec 2020 + bistånd o d

Utrikesminister [Ann Linde](#)
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Handel.**

Politik för en handelsminister.

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor [Anna Hallberg](#)
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd. Minister för internationellt utvecklingssamarbete. [Per Olsson Fridh](#)**
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Försvar.**

Politik för en försvarsminister.

Försvarsminister [Peter Hultqvist](#)
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Miljö och klimat.**

Politik för fysiska och sociala miljöer. Politik för klimat.
Miljö- och klimatminister samt vice statsminister [Per Bolund](#)
m.registrator@regeringskansliet.se [Miljödepartementet](#)

* **Politik för juridik och migration.**

Politik för en justitie- och migrationsminister.

Justitie- och migrationsminister [Morgan Johansson](#)
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Polisen. Brott. Kriminalvård.**

Politik för en inrikesminister för brott och polis o d

Inrikesminister [Mikael Damberg](#)
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Transporter och infrastruktur.**

Politik för en infrastrukturminister.

Infrastrukturminister [Tomas Eneroth](#)
i.registrator@regeringskansliet.se

* **Energi- och digitalisering.**

Politik för energi och digitalisering

Energi- och digitaliseringsminister [Anders Ygeman](#)
i.registrator@regeringskansliet.se

* **Sjuk- och hälsovård o d.**

Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.

Socialminister [Lena Hallengren](#)
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

* **Hushållet. Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**

Politik för en socialförsäkringsminister.

Socialförsäkringsminister [Ardalan Shekarabi](#)
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning.**

Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik

Utbildningsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Högre utbildning och forskning.**

Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**

Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna Amanda Lind
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**

Politik för en arbetsmarknadsminister.

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**

Politik för jämställdhet, diskriminering och segregation

Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Märta Stenevi
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**

Politik för en näringsminister.

Näringsminister Ibrahim Baylan
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Landsbygdspolitik.**

Politik för en landsbygdsminister.

Landsbygdsminister Jennie Nilsson
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**

Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister Åsa Lindhagen
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**

Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad
Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

Karl-Petter Thorwaldsson. F d ordförande i LO
karl-petter.thorwaldsson@lo.se
Ny ordförande [Susanna Gideonsson@lo.se](mailto:Susanna.Gideonsson@lo.se)

Vänsterpartiledare Nooshi Dadgostar
nooshi.dadgostar@riksdagen.se
F d Sjästedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>
Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Ordf. Annie Lööf. Centerpartiet.se, info@centerpartiet.se

Ordf. Nyamko Sabuni. Liberalerna.se, info@Liberalerna.se
Med på listan finns inte moderater, krisdemokrater, Sverigedemokrater som inte hyllar demokratin, motarbetar regeringen och vill störta den

Statsrådsberedningen

Statsrådsberedningen har ansvar för att leda och samordna arbetet i Regeringskansliet.

[Om Statsrådsberedningen](#)

Relaterad navigering

- [Rättsliga dokument](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Stefan Löfven](#)

Statsminister

[Hans Dahlgren](#)

EU-minister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Globala målen och Agenda 2030](#)
- [Innovationsrådet](#)
-

Aktuellt från Statsrådsberedningen

Under regeringen lyder Myndigheter

Här från Sven Winnell 1 maj 2019:

Människornas verksamheter och grunderna för planering av
framtiden för världen och Sverige.

<http://winnell.com/omr40zp.pdf>

Genom att klicka får man veta vad de gör. De sysslar med
gemensamma problem och privata problem.

Myndigheterna ändras. För att få det senaste, aktuella, använd
adresserna till regeringen.

Statsrådsberedningen

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/statsradsberedningen/>

Myndigheter

- [Svenska institutet för europapolitiska studier \(Sieps\)](#)
18 december 2014 från [Statsrådsberedningen](#)
- [Harpsundsnämnden](#)
18 december 2014 från [Statsrådsberedningen](#)

Stefan Löfven

Statsminister

Statsrådsberedningen

”Vårt land ska vara en ledande och inspirerande kraft i världen. Där vi sluter klyftor och förverkligar de löften om frihet vi ställt ut till våra barn. Där vi investerar gemensamt i människor och miljö, i kunskap och konkurrenskraft, i trygghet i nuet och hopp inför framtiden.”

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.

SW 32 Statsvetenskap.

SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.

SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)

SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Hans Dahlgren

EU-minister

[Statsrådsberedningen](#)

"Sverige ska ha en aktiv roll i den Europeiska unionen. I en tid då vi har många gemensamma utmaningar och när ett land till och med väljer att lämna EU, så vill vi se mer gränsöverskridande samarbete. För fler och bättre jobb, för en ambitiös klimatpolitik och för trygghet och säkerhet för alla som bor här.

[SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.](#)

[SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.](#)

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes- departementet, för- svarsdeprtementet och miljödepartementet.

- 378 Inrikes DN-artiklar 5 - 12 mars 2021
- 379 Riksdagen och politiska partier
- 432 Statsrådsberedningen och statsministern
- 440 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 463 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 529 Infrastruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 595 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 744 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 786 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 824 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 834 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. -854

Utrikesdepartementet

UD ansvarar för Sveriges förbindelser med andra länder och internationella organisationer och för bistånds- och internationell handelspolitik. UD utgör tillsammans med cirka 100 utlandsmyndigheter utrikesförvaltningen.

[Områden](#)

Områden

- [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Handelspolitik och främjande](#)
- [Internationellt utvecklingssamarbete](#)
- [Utrikes- och säkerhetspolitik](#)

[Om Utrikesdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Utrikesdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

- [UD:s reseinformation](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Ann Linde](#)

Utrikesminister

[Anna Hallberg](#)

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor

[Per Olsson Fridh](#). Minister för internationellt utvecklingssamarbete

[Genvägar](#)

Genvägar

[Sveriges ordförandeskap i OSSE](#)

- [Sveriges diplomatiska förbindelser](#)
- [Swedish Foreign Policy Stories](#)
- [Sweden Abroad](#)
- [UD: presstjänst](#)
- [UD:s internationella presscenter](#)
- [UD Legaliseringar](#)
- [Misstanke om brott eller oegentligheter](#)
- [Klagomål mot utrikesförvaltningen](#)
- [UD:s rapporter om mänskliga rättigheter](#)
- [Informationsmaterial: Utrikesdepartementet – en kort presentation](#)

Aktuellt från Utrikesdepartementet

Utrikesdepartementet 6 februari 2021

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/>

Myndigheter

- **Business Sweden**
02 september 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Sweden House**
10 augusti 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC**
26 maj 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Nordiska Afrikainstitutet**
09 februari 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Svenska institutet, SI**
06 februari 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Styrelsen för internationellt utvecklingsamarbete, Sida**
06 februari 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Kommerskollegium**
06 februari 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- [Inspektionen för strategiska produkter, ISP](#)
[Utrikesdepartementet](#)
- **Exportkreditnämnden (EKN)**
06 februari 2015 från [Utrikesdepartementet](#)
- **Folke Bernadotteakademin**
06 februari 2015 från [Utrikesdepartementet](#)

Ann Linde

Utrikesminister

Utrikesdepartementet

”När allt fler demokratier utmanas världen över måste Sverige fortsatt vara en stark och respekterad röst för fred, frihet och mänskliga rättigheter. Vår utrikespolitik ska bidra till att i samarbete med andra stärka tryggheten och säkerheten, i vårt närområde och globalt. Det är så vi värnar grundläggande demokratiska rättigheter och gemensam säkerhet världen över.”

Ann Lindes områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Folkrätt
- Utrikes- och säkerhetspolitik

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

Anna Hallberg

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor

[Utrikesdepartementet](#)

"När exporten ökar och jobben blir fler kan hela Sverige växa och utvecklas. Därför står vi upp för frihandeln och möjliggör för fler svenska företag att ta sig ut i världen. Genom utrikeshandeln kan vi främja hållbara lösningar och svenska värderingar."

Anna Hallbergs områden

- [Handelspolitik och främjande](#)
- [Nordiska frågor](#)

[SW . 653 Handelsverksamheter.](#)

[SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.](#)

[SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.](#)

Per Olsson Fridh

Minister för internationellt
utvecklingssamarbete
[Utrikesdepartementet](#)

”Världen står inför stora utmaningar. Vi ser en försvagad demokrati globalt sett, samtidigt som klimatförändringarna blir alltmer akuta och fattigdomen tycks bita sig fast i delar av Afrika. Sveriges bistånd ska stärka demokratin och bidra till att utveckla en mer hållbar och fredlig värld.”
(Peter Erikssons förklaring)

Relaterad navigering

- [Presskontakter](#)
- [Pressbilder](#)
- [E-post till registrator](#)
- [Kontakt](#)

[SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.](#)

[SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ \(FN, EU o d\).](#)

[SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:](#)

[SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.](#)

[SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.](#)

Försvars- departementet

Försvarsdepartementet ansvarar för Sveriges militära försvar och dess stödmyndigheter. Departementet planerar på strategisk nivå internationella insatser och säkerhetsfrämjande verksamhet och ger uppdrag till myndigheterna att genomföra samt följa upp dessa insatser.

[Områden](#)

Områden

- [Försvar](#)
- [Militärt försvar](#)

[Om Försvarsdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Försvarsdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)

- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)
- [Genomförandet av försvarsbeslutet - regeringens åtgärder på försvarsområdet](#)

[Ansvarigt statsråd](#)

Ansvarigt statsråd

[Peter Hultqvist](#)
Försvarsminister

Aktuellt från Försvarsdepartementet

Försvarsdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/forsvarsdepartementet/>

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
07 september 2018 från [Finansdepartementet](#)
- **Totalförsvarets rekryteringsmyndighet**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)
- **Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)
- **Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Siun)**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)
- **Försvarsunderrättelsedomstolen**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)
- **Försvarsmakten**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)
- **Försvarets radioanstalt (FRA)**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)
- **Försvarets materielverk (FMV)**
05 februari 2015 från [Försvarsdepartementet](#)

Peter Hultqvist

Försvarsminister

[Försvarsdepartementet](#)

"Försvarspolitiken måste ha sin utgångspunkt i ansvaret för Sverige. Det handlar om att hävda vår suveränitet, vår demokratiska samhällsordning och rätten att själva bestämma över vår framtid."

Peter Hultqvists områden

- [Försvar](#)
- [Militärt försvar](#)

[SW . 6525-6529 Militära verksamheter.](#)

Miljödepartementet

Miljödepartementet arbetar med frågor som rör minskade klimatutsläpp, en giftfri vardag och att stärka den biologiska mångfalden på land och i vatten. Departementet ansvarar också för frågor som rör kretslopp och avfall, strålsäkerhet, skydd och skötsel av värdefull natur, friluftsliv samt internationellt miljösamarbete. De 16 miljökvalitetsmålen är grunden för regeringens miljöpolitik och miljömålssystemet är den centrala, gemensamma plattformen för aktörer i det svenska miljöarbetet.

[Områden](#)

Områden

- [Miljö och klimat](#)

[Om Miljödepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Miljödepartementets delar i statens budget](#)

- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvarigt statsråd](#)

Ansvarigt statsråd

[Per Bolund](#)

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Aktuella regeländringar](#)

Aktuellt från Miljödepartementet

Miljödepartementet 6 februari 2021

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/miljodepartementet/>

Myndigheter

- **Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, SIVL**
28 april 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Stiftelsen för miljöstrategisk forskning, Mistra**
28 april 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet**
28 april 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **De lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar**
28 april 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Svenska Miljöinstitutet AB, IVL**
28 april 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI**
02 februari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Kemikalieinspektionen, KemI**
27 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Statens geotekniska institut (SGI)**
26 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Strålsäkerhetsmyndigheten**
26 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Naturvårdsverket**
26 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Kärnavfallsfonden**
26 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Havs- och vattenmyndigheten, HaV**
26 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)
- **Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas**
26 januari 2015 från [Miljö- och energidepartementet](#)

Per Bolund

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister

[Miljödepartementet](#)

Per Bolunds områden

[Miljö och klimat](#)

- [Presskontakter](#)
- [Pressbilder](#)
- [E-post till registrator](#)
- [Kontakt](#)

Genvägar

- [Per Bolund på Twitter](#)
- [Per Bolund på Instagram](#)

Aktuellt från Per Bolund

06 Hård kritik mot nedlagda mätstationer för pollen

I vår kommer ingen boende norr om Sundsvall att få en pollenrapport. De fyra nordligaste mätstationerna i Sverige är nedlagda eftersom ingen av regionerna vill betala för tjänsten längre.

– Det är väldigt allvarligt. Vi vet att pollenmätningar är viktiga för att klara sin medicinering, säger Kristina Ljungros, generalsekreterare på Astma- och allergiförbundet.

Årets pollensäsong har dragit i gång, men för dem som bor i norra Sverige är det inte längre möjligt att följa prognosen som Naturhistoriska riksmuseet visar på sajten pollenrapporten.se. Där samlar de in uppmätta pollenhalter och prognoser från mätstationer runt om i landet.

Verksamheten med pollenmätning drivs av flera olika aktörer och bekostas av landets regioner tillsammans med bidrag från staten.

Årskostnaden ligger på runt 130 000 kronor per län. Men från och med i år upphör mätningarna i de fyra regionerna i norr – Boden, Umeå, Östersund och Sundsvall. Anledningen är att det saknas både bemanning och finansiering när regionerna inte längre vill skjuta till några pengar.

Enligt Tommy Svensson, tillförordnad regiondirektör i region Västerbotten, är nyttan med pollenmätningarna liten och har ingen effekt på den medicinska behandlingen.

– Vi och de övriga regionerna ser inte mätningarna som nödvändiga utan patienter med de här symtomen vet när pollensäsongen börjar och när de ska ta sin medicin ändå. Man har sin dos som man har gjort upp med sin läkare, säger Tommy Svensson.

Astma- och allergiförbundet delar inte den uppfattningen och har kämpat för att verksamheten i norr ska få fortsätta.

Förbundet menar att mätningarna ger viktig information för allergiker att kunna planera såväl medicinering som det dagliga livet, prognoserna gäller tre dagar framåt. Vid höga doser kan man behöva en extra tablett och vid låga halter kanske man inte behöver ta någon medicin alls.

– Regionerna säger emot sig själva. På Vårdguiden 1177 står det att man ska följa pollenprognoserna för medicineringen. Det går inte att bara gå ut och känna själv, säger

Kristina Ljungros, generalsekreterare på Astma- och allergiförbundet och tillägger:

– Risken är att vi får onödiga vårdbesök eller att man stannar hemma från jobbet för att man inte har satt in sin medicinering i tid.

Någon säker siffra på hur många som har pollenallergi finns inte men man uppskattar att det rör sig om mellan 25 och 30 procent av befolkningen.

– Det rör en väldigt stor grupp människor, säger Kristina Ljungros.

Pollenmätningarna är också viktiga för forskning och övervakning för klimatförändringen som bland annat har gjort pollensäsongen längre, framhåller Kristina Ljungros.

För att säkra pollenprognosernas framtid har Astma- och allergiförbundet vänt sig till regeringen med förslag om att införa en nationell statlig finansiering och övervakning.

Enligt deras beräkningar skulle det kosta tio miljoner kronor för att driva dagens system med 20 mätstationer, inklusive de fyra i norr.

– Det är inga stora pengar det handlar om, Dessutom har teknikutvecklingen gått framåt och man behöver inte ha en person som går och vittjar dagligen och skickar in till Naturhistoriska museet, säger Kristina Ljungros.

Regeringen har ännu inte gett något svar men Kristina Ljungros är ändå hoppfull. Och kanske är inte sista ordet sagt än för landets norra mätningar, åtminstone i Västerbotten. Tommy Svensson säger att han ska ta en ny ställning i frågan.

– Det här ärendet har fattats av den tidigare regiondirektören och det finns en del oklarheter som jag vill titta på, bland annat ska jag värdera kostnaden för att tillsätta en tjänst att sköta mätstationen mot nyttan att ha den, säger han.

Beslut beräknas han ska vara klart om några veckor.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

Fakta.

Enligt Astma och allergiförbundet visar flera studier att pollenallergi försämrar prestationsförmåga, sömn. Pollenallergi kan även aktivera inflammationer.

Palynologiska laboratoriet på Naturhistoriska riksmuseet samlar in rapporter från 16 platser i landet från i år: Göteborg, Malmö, Kristianstad, Hässleholm, Bräkne-Hoby, Skövde, Stockholm, Nässjö, Visby, Forshaga, Gävle, Borlänge, Eskilstuna, Jönköping, Norrköping och Västervik.854

06 Peter Alestig: Därför kan Vattenfalls miljardseger få en bitter eftersmak

Vattenfalls miljardvinst mot Tyskland är kortsiktigt en seger för svenska skattebetalare. Men segern kan vara dyrköpt för klimatet.

Processer som denna är ett stort hot mot en snabb klimatomställning. Nu vill

Bryssel sätta stopp för dem en gång för alla.

Artikeln är tillfogad en rättelse.

Tyskland tvingas betala över 16 miljarder kronor till Vattenfall för utfasningen av kärnkraften – och med det är en evighetstvist, som började med en jordbävning utanför Japans kust, över.

Efter Fukushima-katastrofen bestämde sig den tyska regeringen för att snabbt fasa ut Tysklands kärnkraft. Det är i sig ett beslut som i sig verkligen kan diskuteras ur klimatsynpunkt, då landets kolkraftverk stod kvar och sedan dess har pumpat ut åtskilliga miljarder ton koldioxid i atmosfären (först nu, nästan ett decennium senare, ska även kolkraften fasas ut).

Men åter till kärnkraften. Vattenfall ägde vid Fukushima-katastrofen två kärnkraftverk i Tyskland, Krümmel och Brunsbüttel. Den tyska

regeringen beordrade Vattenfall att stänga båda två.

Vattenfalls dåvarande ledning slog bakut. 2012 tog bolaget Tyskland till domstol, både i landet och – än viktigare – i en mer ljusskygg process hos Världsbanken i Washington genom det så kallade Energistadgefördraget.

Sedan dess har båda processerna harvat på, den ena med god offentlig insyn och den andra med bara kryptiska meddelanden på Världsbankens hemsida. Enligt tidigare uppgifter krävde Vattenfall den tyska regeringen på motsvarande 4,4 miljarder euro plus ränta. Nu, först nio år senare, står det klart att Tysklands slutnota för att stänga de båda kärnkraftverken landar på 1 606 miljarder euro, motsvarande 16,4 miljarder kronor. Ett tillskott till den svenska statskassan på sådär 1 600 kronor per svensk invånare.

Och det kan ju låta som goda nyheter. Men här finns också en annan aspekt. Vattenfalls miljardvinst i domstolen skickar en kristallklar

signal: det är jätligt dyrt att bråka med energibolagen.

Den här gången handlade konflikten om utfasning av kärnkraft, men så är långt ifrån alltid fallet. DN rapporterade nyligen om hur Energistadgefördraget kan hota omställningen från fossilt. I februari stämde den tyska energijätten RWE Nederländerna på 1,4 miljarder euro för planerna att fasa ut kolkraft. Tidigare har det förekommit uppgifter om att flera länder, bland andra Frankrike, backat från planer på att fasa ut fossilt under hot om stämningar.

Detta har lett till ett mindre uppror mot Energistadgefördraget inom EU. EU-kommissionen har därför nyligen börjat försöka omförhandla avtalet så att nya fossila investeringar inte längre ska skyddas, enligt uppgifter till Reuters. Exakt hur det ska ske är dock en balansgång, där vissa menar att investeringar i förnybar energi och vätgasprojekt ska fortsätta skyddas. Andra vill

inkludera även kraftverk som går på fossilgas om de ersätter kolkraft. Ytterligare andra, enligt uppgifter bland andra Frankrike och Spanien, vill skrota avtalet helt.

Vattenfalls miljardklirr ger onekligen kritikerna till fördraget vatten på sin kvarn – och lär också skrämma politiker som just nu överväger lagstadgad utfasning av fossila kraftkällor. Och det vinner ingen på, inte heller Vattenfall eller svenska skattebetalare.

Peter Alestig

peter.alestig@dn.se

DN rättar

I kommentaren om Vattenfalls förlikning med Tyskland har ett kommatecken försvunnit i beloppet som Tyskland gått med på att betala Vattenfall för utfasningen av kärnkraften – rätt ska vara 1,606 miljarder euro. Siffran i svenska kronor var dock korrekt (16,4 miljarder kronor)

09 250-åriga tallar skyddas i nytt naturreservat

I ett pressmeddelande uppger Nacka kommun att Rensättra, som ligger i norra Boo i närheten av Orminge centrum, ska bli naturreservat.

– De höga naturvärdena är viktiga att bevara för framtida generationer, säger Hans Peters (C), ordförande i natur- och trafiknämnden.

Kommunen skriver att området präglas av de öppna markerna som tidigare var en del av Rensättra gård. Naturen är varierad och skogsområdena i Rensättra har höga biologiska

värden. I naturreservatet finns tallar som är 250 år gamla.

– Nu är ytterligare ett steg taget för att utöka naturreservaten i Nacka. Äntligen kan vi skydda och värna Rensättra som ett naturreservat, säger Hans Peters (C) i ett uttalande.

Rensättra är Nackas femtonde naturreservat, av vilka Nacka kommun förvaltar tretton.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

10 Peter Alestig: Forskning visar att led-lampan kan vara en klimatfälla

Energieffektivisering pekas ut som en av klimatomställningens stora win-win-projekt – här finns både pengar och utsläpp att spara, menar förespråkarna. Men nu kommer varningar att verkligheten är en annan, där effektiviseringen i stället kan bli en klimatfälla.

Led-lampan hyllades som en uppfinning ”av största nytta för mänskligheten” av Nobelkommittén. Innovatörerna, vid universitet i USA och Japan, fick nobelpriset i fysik 2014 för att de hade lyckats med något som ingen annan har gjort i historien – få halvledare att avge starkt blått ljus. På så sätt kunde lysdioder för första gången skapa vitt ljus. Resultatet: lågenergilampor som kapade energiförbrukningen från våra gamla glödlampor med häpnadsväckande 80-90 procent.

Med led-lampan skulle den mängd energi världen lade på energiförbrukning rasa ner i källaren – enligt vissa beräkningar minskade de nya lamporna CO₂-utsläppen med 570 miljoner ton, motsvarande 162 kolkraftverk, under 2017. ”Eftersom ungefär en fjärdedel av världens elförbrukning går till belysning bidrar led-lamporna till att spara på jordens resurser”, skrev Nobelkommittén. En mindre grön

revolution – och dessutom mycket billigare för konsumenterna.

Men stämmer det verkligen?

Nej. Orsaken kallas Jevons paradox – en effekt som är välkänd i ekonomiska kretsar, men märkligt bortglömd i klimatsammanhang.

Led-lamporna är ett lysande exempel (ursäkta ordvitsen). När belysning rasade i pris kompenserade världen genom att köpa väldigt mycket mer belysning. Sedan de första förhoppningarna, har tongångarna från experter vänt – nu kommer varningar för att energiförbrukningen på belysning rent av kan öka på grund av den nobelprisvinnande uppfinningen.

Samma tendenser syns dessvärre på flera andra områden. Mer bränslesnåla bilar eller flygplan, mer resurseffektiv tillverkning – alla har de en baksida. Den första T-forden som rullade ur Henry Fords fabrik drog ungefär en liter per

mil, mindre än en del av dagens bilar. Jo, motorerna har blivit effektivare, men bilarna har utrustats med en massa annat – som klimatanläggning, bilstereo, backkameror – som helt enkelt äter upp vinsten från effektiviseringen. Våra flygplan blir allt mer bränslesnåla, vilket bidrar till billigare flygbiljetter, vilket får flygresandet att skena och den totala bränsleförbrukningen likaså. Flygplanen har blivit mer än 70 procent mer bränsleeffektiva sedan 60-talet och blir bättre för varje år, men de totala utsläppen från flygande ökar ännu snabbare – med 4-5 procent om året i snitt (pandemiåret 2020 undantaget).

Exakt hur mycket mer konsumtion som denna energieffektiviseringens rekyleffekt orsakar är en omdebatterad fråga och varierar från område till område. Enligt en ny metastudie (en studie som går igenom andra studier och sammanfattar kunskapsläget) i tidskriften *Renewable and Sustainable Energy Reviews* äts mer än hälften av energibesparingarna upp av

växande konsumtion. Forskarna menar att detta är en aspekt som FN:s klimatmodeller måste ta större hänsyn till. Andra pekar på att effektivisering rent av kan *öka* energikonsumtionen som helhet.

Men oavsett vilket bör man ta uttalanden om att nya, energisnåla alternativ till dagens teknik ska rädda klimatet med en stor nypa salt. Mål för att bli mer energieffektiv – som Sveriges mål på 50 procents energieffektivisering till 2030 – är förstås inte klimatskadliga i sig. Men en växande mängd forskning visar att energieffektivisering inte är någon silverkula för klimatet. Sannolikt kan det bara kapa utsläppen om det kombineras med andra styrmedel som samtidigt ser till att konsumtionen inte ökar.

Peter Alestig

peter.alestig@dn.se

11 Örnarna är räknade

Dubbelt så många havsörnar skådades under årets örnkoll jämfört med förra året. Adelsö och Mörkö sticker ut i Stockholms län.

– Där finns bra så kallade boträd som havsörnen gör sig hemmastadd i, säger Sten Ullerstad.

I Stockholmsområdet noterades tolv exemplar av den majestätiska rovfågeln, en siffra som enligt Sten Ullerstad, projektledare på fältstationen Rördrommen som arrangerar räkningen kan vara något i underkant.

– Vi vill hellre säga en för låg siffra än för hög. Det är ingen exakt matematik vi håller på med, säger han.

Totalt skådades 261 havsörnar på 88 platser i Mellansverige. Två platser som sticker ut i räkningen är Mörkö i Södertälje kommun och Adelsö i Ekerö kommun, båda i Stockholms län, men som i räkningen inte tillhörde Stockholmsområdet.

För ungefär ett halvt sekel sedan var havsörnen på väg att dö ut i Sverige och det fanns bara ett tiotal par kvar. Sedan dess har beståndet repat sig något med hjälp av olika räddningsinsatser. I dag finns det uppskattningsvis runt 800 par i landet.

Att man i år lyckades se dubbelt så många havsörnar som förra året beror dock inte på någon explosionsartad ökning utan mer på tillfälligheter, enligt ornitologen Sten Ullerstad.

– Det var oerhört bra örnväder. Fåglarna seglade i vinden och ville nog visa upp sig för sina örnkompisar, säger han och fortsätter:

– Dessutom finns det i år mycket vilt som gått genom isen, och som är attraktiva byten för havsörnen.

Att i Stockholms innerstad få se skymten av den glidflygande bjässen kan tyckas få förunnat, men enligt Sten Ullerstad är det inte så ovanligt som man kan tro.

– Ibland tar de vägen genom Stockholm när de ska från Mälaren ut i Östersjön och då kan de stanna till i stan, säger han.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

FAKTA. HAVSÖRN

Havsörnen kan bli upp till 40 år, men i frihet lever den oftast betydligt kortare än så. Den äter fisk, andra fåglar och vissa däggdjur. En vuxen havsörn kan ha ett vingspann på 2,5 meter.

Källa:
Naturskyddsföreningen

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

- 378 Inrikes DN-artiklar 5 - 12 mars 2021
- 379 Riksdagen och politiska partier
- 432 Statsrådsberedningen och statsministern
- 440 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 463 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 529 Infratrunktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 595 Hälsa- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 744 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 786 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 824 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 834 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. -854

Justitiedepartementet

ansvarar för rättsväsendets myndigheter, bland annat polisen, åklagarväsendet, domstolarna, kriminalvården samt för migrations- och asylfrågor och krisberedskap.

Justitiedepartementet ansvarar för lagstiftningen inom områdena statsrätt och allmän förvaltningsrätt, civilrätt, processrätt, straffrätt samt migrations- och asylrätt.

[Områden](#)

Områden

- [Bekämpning av terrorism](#)
- [Civilt försvar](#)
- [Familjerätt](#)
- [Grundlagar och integritet](#)
- [Krisberedskap](#)
- [Migration och asyl](#)
- [Rättsväsendet](#)

[Om Justitiedepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Justitiedepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)
- [Internationellt rättsligt samarbete](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Morgan Johansson](#)

Justitie- och migrationsminister

[Mikael Damberg](#)

Inrikesminister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Justitiedepartementets propositioner](#)
- [34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet](#)
- [Ett tryggare Sverige](#)
- [Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism](#)
- [Information om viseringar \(visum\)](#)
- [Europeisk e-juridikportal](#)
- [Frågor och svar – inreseförbud till EU via Sverige](#)
- [Till dig som är student](#)

Aktuellt från Justitiedepartementet

Justitiedepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/justitiedepartementet/>

Myndigheter

- **Revisorsinspektionen (RI)**
19 april 2017 från [Justitiedepartementet](#)
- **Polismyndigheten**
11 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Inspektionen för strategiska produkter, ISP**
06 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Stiftelsen Gällöfsta utbildningscentrum**
05 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Justitiekanslern (JK)**
05 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Statens haverikommission (SHK)**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Sveriges Domstolar**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Rättshjälpsmyndigheten**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Migrationsverket**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Kriminalvården**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Ekobrottsmyndigheten (EBM)**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Domarnämnden**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Brottsoffermyndigheten (BrOM)**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Brottsförebyggande rådet (Brå)**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Åklagarmyndigheten**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Kustbevakningen (KBV)**
04 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**
02 februari 2015 från [Justitiedepartementet](#)

- **Säkerhetspolisen**
05 januari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Rättsmedicinalverket (RMV)**
05 januari 2015 från [Justitiedepartementet](#)Morgan Johansson
-
- **Gentekniknämnden**
05 januari 2015 från [Justitiedepartementet](#)
- **Datainspektionen**
05 januari 2015 från [Justitiedepartementet](#)

Morgan Johansson

Justitie- och migrationsminister

[Justitiedepartementet](#)

"Som justitie- och migrationsminister vill jag arbeta för att knäcka den organiserade kriminaliteten och förstärka kampen mot terrorismen. Vår migrationspolitik ska vara långsiktigt hållbar och brett förankrad. Jag tror på den välfärdsmodell som vi har i Sverige och på ett samhälle som håller ihop."

Morgan Johanssons områden

- [Bekämpning av terrorism](#)
 - [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Familjerätt](#)
- [Grundlagar och integritet](#)

- [Migration och asyl](#)
- [Rättsväsendet](#)

[SW 32 Statsvetenskap.](#)

[SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.](#)

[SW .7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.](#)

[SW .7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.](#)

Mikael Damberg

Inrikesminister

[Justitiedepartementet](#)

Mikael Dambergs områden

- [Bekämpning av terrorism](#)
- [Civilt försvar](#)
- [Försvar](#)
- [Krisberedskap](#)
- [Rättsväsendet](#)

[SW .7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.](#)

[SW .6525-6529 Militära verksamheter.](#) (Civilt)

05 Ledare: Vi får aldrig bli avtrubbade inför våldet

”Jag trodde aldrig att något sådant skulle kunna hända här i Sverige”, sa vi för några decennier sedan. Så kom ministermord, masskjutningar, terrordåd och sprängningar.

”Jag trodde aldrig att något sådant skulle kunna hända här i vår fridfulla lilla stad”, sa vi länge innan terrorismen slog till i Trollhättan och kriminella gäng etablerade sig på platser som Borlänge och Borås.

”Skottlossning utanför min lägenhet!”, skrev på onsdagen ett vittne som filmade gripandet efter det fruktansvärda dådet i Vetlanda.

Våldet kryper närmare. Och det är mer än ett underbetyg för Sverige – det är en nationell tragedi.

Vi kan börja med att slå fast att det är alldeles för tidigt att dra slutsatser om motiven till det fasansfulla som skedde i Vetlanda på onsdagen. Gärningsmannen är känd, en man i 20-årsåldern från Afghanistan. Mycket mer än så vet vi inte.

Det som hänt är dessutom ett våldsdåd av en sort som ett fritt samhälle aldrig kommer att kunna värja sig mot: Vem kan skriva en lag som ger hundraprocentigt skydd mot den som bestämmer sig för att skada människor på öppen gata?

Samtidigt är varje våldshandling ett misslyckande och varje grovt våldsdåd ett grovt misslyckande.

Fortfarande är Sverige ett land där vi blir djupt skakade när våldet drabbar små städer. ”Det är just nu en kommun i chock”, sa kommunstyrelsens ordförande i Vetlanda, Henrik Tvarnö (S), på torsdagen.

”Ett vansinnesdåd som känns helt främmande”, sa kommundirektör Magnus Färjhage.

”Man är både rädd och arg och frustrerad över att något sådant här otäckt kan hända”, sa floristen Åsa Karlqvist som hjälpte en av de skadade i sin butik.

Den reaktionen är en värdehandling för landet. Det visar att vi inte avtrubbats, inte vant oss, att vi fortfarande vägrar att vänja oss.

”En sak är säker: Varje attack mot Sverige kommer att mötas med hela Sveriges samlade

kraft”, sa statsminister Stefan Löfven på en presskonferens på torsdagen.

Men då gäller det också att Sverige har en samlad kraft att tala om. Även om flera nödvändiga lagar stiftats och resurser lagts på polisen under senare år har vi fortfarande en trygghetsskuld att betala. Laglösheten fick gå för långt. Gliporna i säkerhetsnätet är alldeles för stora.

Det är viktigt att chocken, frustrationen och avskyn vänds till motstånd, till en vägran att acceptera våldet som en del av vardagen. Kampen mot de kriminella gängerna måste fortsätta att trappas upp, liksom vaksamheten och beslutsamheten mot terrorism och våldsbejakande extremism, värnandet av kvinnors rätt till trygghet, åtgärderna mot det skugg- och parallellsamhälle där kriminaliteten frodas.

Vi måste säkerställa tryggheten för vittnen, fortsätta se över straffen för vapen- och

gängbrott och ingripa tidigt vid risker för brottslighet. Vi talar gärna om brottsofferperspektiv – det bästa för offren är om brotten aldrig begås.

Våldet har krupit närmare. Till den svarta listan över platser som Falun, Malexander, Trollhättan och Drottninggatan kan nu läggas Vetlanda mars 2021.

Vi får aldrig vänja oss. Aldrig bli avtrubbade.

DN 5/3 2021

05 Knivmannen högger ner sina offer på måfå

Sju män i åldrarna 35 till 75 år skadades i samband med knivattackerna i Vetlanda på onsdagen. Enligt polisen har offren inget gemensamt med varandra och den 22-årige man som misstänks ha attackerat dem verkar ha valt ut sina offer på måfå. Mannen har begärts häktad.

På torsdagen bekräftade polisen att mannen var beväpnad med kniv och att offren inte hade någon koppling till varandra eller till mannen. Samtliga skadade var män födda mellan 1945 och 1985 och hemmahörande i Vetlanda kommun.

Tre av männen har livshotande skador. På torsdagen beskrevs deras tillstånd som stabilt. Ytterligare två män bedöms ha allvarliga skador, två har måttliga skador och en har lindriga skador.

Också den misstänkte mannen vårdas på sjukhus.

– Mannen är afghansk medborgare och bor i Vetlanda, bekräftade Jonas Lindell, lokalpolisområdeschef vid en presskonferens.

Det första larmet kom in till 112 klockan 14.51 och tre minuter senare skickades de första polispatrullerna från Eksjö till Vetlanda, uppger SOS Alarm för DN. Sammanlagt skulle tio ambulanser komma att skickas till olika platser i centrala Vetlanda.

Den misstänkte 22-åringen bor själv i ett bostadsområde en dryg kilometer från de olika brottsplatserna. Flera personer som DN talat med säger att den misstänkte brukar befinna sig

vid Resecentrum. Det var också där som den första attacken ägde rum.

Två av männen högs ned vid Pressbyrån i Resecentrum på Bangårdsgatan, en man utanför Gretas Blommor på Storgatan, två män, som båda högs i halsen, på Willys stora parkering på Vitalagatan samt en man vid Tandvårdshuset på samma gata. Polisen ville på torsdagen inte uppge var det femte överfallet ägde rum.

En person som DN talat med berättar hur den misstänkte passerade förbi honom på väg mot Mogärdeskolan efter det att han attackerat de sju männen.

– Jag kände igen honom eftersom jag träffat honom förut, berättar ögonvittnet som såg honom genom fönstret.

– När jag gick ut några minuter senare och fortsatte mot Gretas Blommor såg jag hur en ambulans förde iväg en skadad man. 15 meter

därifrån hittade jag ett ljuslila handtag till vad som verkade vara en kökskniv med fläckar på, liggande i en rabatt. Jag uppfattade dem som blod, berättar mannen.

Mannen kontaktade polisen som tog hand om knivskaftet.

Tre minuter efter det att polisen anlät till Vetlanda kunde 22-åringen oskadliggöras i korsningen Kyrkogatan och Kullgatan. Mannen sköts i benet och belades med handbojor sedan han fått första hjälpen.

På filmer från gripandet hörs hur polisen avlossar ett skott mot mannen som sedan trycks ned mot marken.

– Jag hade parkerat bilen och gått upp i lägenheten då jag fick ett sms från en kompis: ”GÅ INTE UT!” Sedan fick jag veta av min kamrat att det varit skottlossning och när jag frågade var den hade varit blev svaret:

”UTANFÖR DIG!”, berättar Olivia Strandberg som sedan filmade gripandet från sitt fönster.

– Där ser jag hur de håller på med en man som ligger på gatan och sedan lastar ombord honom i en ambulans och att han har handbojor på sig. En stund senare ringde min mamma som befann sig på stationen och hade en knivskuren man intill sig. Det är helt ofattbart, jag vågade inte gå ut på flera timmar eftersom det kunde finnas fler gärningsmän.

Den europeiska polismyndigheten Europol kopplades tidigt in på fallet.

Polisens tekniker sökte under onsdagskvällen igenom mannens lägenhet i ett bostadsområde i Vetlanda. Enligt polisen har man tagit flera föremål i beslag. Mannen är begärd häktad och häktningsförhandling kommer att hållas i dag, fredag.

– Det viktigaste är att ta reda på vad som har hänt och vem som har gjort det. Med tanke på

vilken exceptionell handling det är måste vi ta reda på varför, men vi har ingen omständighet som pekar åt det ena eller andra hållet, säger åklagare Adam Rullman.

Henrik Tvarnö, kommunstyrelsens ordförande sade på en pressträff på torsdagen att många i Vetlanda är chockade.

– Det är så oerhört många frågor, man undrar vad som hänt och vad som ligger bakom detta. Det är en mardröm, och oerhört tufft för de närmast anhöriga. Det är tungt för oss alla.

Sofia Tanaka

sofia.tanaka@dn.se

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Fakta. Det här vet vi om den misstänkte gärningsmannen

Mannen som är misstänkt för mordförsök på sju män efter att ha gått till attack i centrala Vetlanda i onsdags är från Afghanistan och sökte uppehållstillstånd i Sverige 2016. Då var han 17 år gammal och fick plats på ett HVB-hem på en mindre ort i södra Sverige.

Personer som DN talat med och som haft nära kontakt med honom beskriver en person som har haft ett ”svårt liv”. Han uppges kunna väldigt lite svenska och ingen engelska. De bristande språkkunskaperna gjorde att det var svårt att få kontakt.

Den misstänkta gärningsmannen är dömd för ringa narkotikabrott. Han har själv uppgett att han tidigare fått mediciner mot psykiska besvär. Hans stora intresse uppges kretsa kring

boxning. På sin Facebooksida gillar han bland annat flera kända boxare, men också svenska underhållningsprogram.

Grannar säger att de inte märkt av honom så mycket, men att han fått besök från socialtjänsten som hjälper honom. Ibland har han fått hjälp av någon granne med enklare bestyr.

I september 2020 ansökte han om förlängt uppehållstillstånd, då hans tillfälliga tillstånd var på väg att gå ut. Hans ansökan är fortfarande under prövning och han har under tiden rätt att vistas i Sverige.

Sammanställning: Mattias Carlsson

05 ”Jag kunde väl aldrig tro att det här skulle hända, inte här”

Torsdag eftermiddag. Gryningens pudersnö har tinat bort och Maria Åkerman lyfter upp sonen i gungan.

Grannlägenhetens dörr har polisen bommat igen, civilpoliser sitter i en bil och håller ett öga på rörelser.

– Vi brukar heja när han kommer förbi på cykeln. Jag kunde väl aldrig tro att det här skulle hända, inte här.

”Inte här”, det är det folk i Vetlanda säger.

Inte här, där det i en park placerats ut ett stort rött hjärta med texten "Vänliga Vetlanda".

Det råkar vara "fössta tossdan i mass", dagen som ibland kallas smålänningarnas egen nationaldag, en begivenhet som normalt firas med "massipantååta".

Ett pressmeddelande med en påminnelse om denna tradition publicerade organisationen Smålands Turism fem timmar innan den unge mannen med kniven effektivt ändrade på alla tankar om festligheter i Vetlanda.

Maria Åkerman är egentligen kulla från Dalarna och på lekplatsen, utrustad med en mellanmålsmacka bredd till treåringen, är hon klädd i Leksand hockeys supportertermössa och jacka.

Men hit, till Vetlanda och området där den unge afghanske medborgaren i allas fokus också fått en bostad, flyttade hon så sent som förra sommaren.

– Jag bodde i Trollhättan när attacken mot Kronans skola skedde där 2015, och nu händer detta här... Det var verkligen inget jag tänkte kunde ske, allra minst med någon någon som bor så nära, säger hon.

När vi pratar med invånare hör vi lite olika bilder om hur pass lugnt det brukar vara. Vad har du upplevt?

– Jag har då inte märkt något stök... jag trivs rätt bra och jag har mitt jobb som personlig assistent, men visst, jag går helst inte ut ensam när det blir mörkt.

Om grannen, som nu har begärts häktad misstänkt för sju fall av försök till mord, har hon dock inte upplevt några märkligheter, säger hon.

– Vi brukar heja när han kommer förbi på cykeln, han brukar vara glad. Det är tur att sonen inte har uppfattat vad som hänt, han har bara hejat på poliserna.

Inne i centrum, i stadshuset som när det invigdes 1970 med tidstypisk betongfasad i folkmun kom att kallas Babels torn, har Henrik Wågesson sitt kontor. Han är skolchef och därmed ansvarig för 3 000 barn i grundskolan och ett tusental i gymnasiet.

Medan medierna direktsände presskonferensen med kommunledningen lyssnade han i bakgrunden. En liknande medial uppmärksamhet kan inte ens SM-guld i bandy eller speedway, stadens stoltheter, skapa.

Henrik Wågesson och hans kolleger har visserligen tvingats till en rad krisåtgärder, extra personal har kallats in för att finnas till hands för barnens alla frågor. Men de hade ändå, på sitt sätt, tur. För när knivmannen sköts av polisen och greps, var det alldeles intill Mogårdeskolan.

Några få elever råkade bli vittnen till polisinsatsen, berättar Henrik Wågesson, men de befann sig där på fritiden.

– Skolan slutade redan klockan 14 i onsdags för att lärarna skulle ha planeringstid. Så därför hade alltså nästan alla barn gått hem. Tack och lov.

Nu har kommunen att hantera ett svårt efterspel även för de som rent fysiskt inte drabbats. Krafter var tidigt i gång för att markera i sociala medier mot otrygghet.

Kan det som hänt spä på konflikter i stan som kanske legat under ytan? Henrik Wågesson säger att ”vi har det scenariot med i vår planering”.

– Vi följer signalerna, vi tar dem på allvar. Men låt oss först få veta vad som egentligen låg bakom det som nu skett. Men, självklart, risken för ökade konflikter finns med i vårt scenario.

I samma stadshus jobbar Åselotte Andersson, hon ansvarar för Vetlanda kommuns integrationsarbete och i juni i fjol meddelade hon att mottagnings- och integrationsenheten

Navet skulle avvecklas, eftersom antalet nyanlända sjunkit så pass snabbt efter det kraftiga trycket som rådde under åren 2016 och 2017.

– Det kom väldigt få i fjol och i år har vi ännu inte tagit emot någon utifrån bosättningslagen, säger hon.

Hur går det? Fungerar integrationen och upplever ni spänningar under ytan?

Åselotte Andersson är mån om att inte koppla det som nu hänt till flyktingmottagandet. Men hon säger:

– Jag upplever inte att vi har några större bekymmer med motsättningar. Det är klart, nu har vi ett år med pandemin bakom oss, folk har blivit av med jobbet och det kan drabba alla. Men jag skulle inte säga att vi är hårdare drabbade än någon annan stad.

Lars Näslund lars.naslund@dn.se

05 Den misstänktes bror: ”Måste handla om hans psykiska hälsa”

Vetlanda. Det är torsdagskväll i stadsdelen Qasaba i Kabul när den misstänkte mannens storebror svarar på Facetime. Han undrar vad som har hänt och vi berättar vad polisen sagt.

– Terror? Nej, nej... han är helt ointresserad av sånt. Han har tränat boxning i många år och fått svåra slag mot huvudet. Ibland tappade han

tålamodet helt och blev som galen och kunde slå huvudet i väggen. Det måste handla om det.

740 mil bilväg skiljer Afghanistans huvudstad från Vetlanda i Småland. Här försöker en hel bygd, ett helt land, förstå vad som ett dygn tidigare fick den unge mannen att angripa sju till synes slumpvis utvalda män.

Där, i lägenheten i Kabul, finns en 32-årig storebror, gift och med två barn som stojar i bakgrunden, som undrar vad som fått en svensk dagstidning att ta kontakt.

Han har ingen aning om att lillebrodern är anhållen i en brottsutredning som nyss fått nio tv-kameror att sända en presskonferens från kommunhuset på Storgatan.

– Är han misstänkt för försök till mord? På sju personer? Och polisen utreder om det kan finnas motiv med koppling till terror? Hur är det med honom? Lever han?

Vi berättar och han ger ifrån sig en ljudlig suck.

– Nej... jag tror bara inte på det, det måste handla om hans psykiska hälsa. Han bara orkar inte ibland. Jag tror att smällar från boxningen har spelat in. Han har mått psykiskt dåligt ibland, det har jag märkt.

Storebrodern säger att de senast talade med varandra för ett par veckor sedan.

– Då lät allt bra.

Vad har han sagt om hur han mår?

– Att han ibland inte orkar. Att det är tufft i skolan, att han får huvudvärk av att lära sig allt. Men jag har uppmanat honom att kämpa på med studierna.

Efter att Vetlanda tog emot hundratals nyanlända under 2016 och 2017 har antalet asylsökande nu sjunkit kraftigt, de sista flyktingförläggningarna i trakten är på väg att stänga. Nu kämpar många av de som kom under

flyktingvägen med att få jobb och uppehållstillstånd.

Den nu anhållne hade berättat för storebror i Kabul att han trodde att den ansökan om förlängt uppehållstillstånd som han skickat in skulle beviljas.

– Känslan är bra, har han sagt.

När vi frågar om hans lillebror visat något intresse för talibanerna eller al-Qaida bryter han av:

– Vi är bara en fattig familj som lever med heder i lugn och ro!

Han säger att föräldrarna är döda. De är flera syskon i familjen och alla är kvar i Afghanistan förutom brodern i Vetlanda och en som tagit sig till ett annat land.

Att brodern flydde till Sverige ”för fyra fem år sedan” säger han att han inte fick någon förvarning om.

– En dag var han bara borta och när han hörde av sig var han i Sverige. Han sa att han hade rest via Iran.

Vad har din bror sagt om sina framtidsplaner?

– Han hade i alla fall inga planer på att komma tillbaka, han har velat skapa sig ett liv och jobba i Sverige. Och jag var glad att han befann sig i ett land med fred och där han kunde vara som en vanlig människa.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

Amir Nabizadeh

amir.nabizadeh@dn.se

BAKGRUND. DETTA VET VI OM ATTACKEN I VETLANDA

En man gick på onsdagen till attack mot sju personer i Vetlanda. Detta vet vi hittills om vad som hände.

Klockan 14.54 fick polisen in flera samtal om att personer angripits med ett tillhygge. Polisen har bekräftat att det rörde sig om en kniv.

Klockan 15.13 hade en misstänkt gärningsman gripits, enligt polisen. Polisen, som ryckte ut från stationen i Eksjö, skottskadade mannen vid gripandet.

Attackerna skedde på fem platser i centrala Vetlanda.

Åtta män mellan 22 och 75 år – inklusive den misstänkte gärningsmannen – vårdas på tre olika sjukhus i Region Jönköping, och en av dem vårdas i Linköping.

Läget är stabilt för samtliga skadade. Tre personer vårdas för livshotande skador. Ytterligare två personer bedöms ha allvarliga skador, två har måttliga skador och en person har lindriga skador. Totalt har fem personer vårdats på intensivvårdsavdelning.

Händelsen utreds som försök till mord. Polisen sade tidigt att de tittar på eventuella terrormotiv, och höll på torsdagen fast vid det. Åklagaren säger dock att det inte finns något som pekar mot terrorbrott.

Säkerhetspolisen är informerad, men utredningen ligger hos den lokala polisen.

En man i 20-årsåldern är anhållen, på sannolika skäl misstänkt för sju fall av mordförsök. Han är känd av polisen och har tidigare dömts för ringa narkotikabrott.

Mannen är afghansk medborgare. Han flyttade till Vetlanda från en närliggande ort för knappt ett år sedan. Han sökte uppehållstillstånd första gången i februari 2016, därefter studerade han på gymnasiet på en ort i Småland 2017–2019.

Enligt folkbokföringen skrevs mannen i Sverige 2018. Mannens lägenhet söktes på onsdagskvällen igenom av polis.

Inget tyder på att det finns fler gärningspersoner, enligt polisen. Det finns ingen känd koppling mellan de sju offren och gärningsmannen.

Sofia Tanaka

sofia.tanaka@dn.se

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se

06 22-åringen häktas för mordförsök på sju män

Eksjö. Den 22-åriga mannen misstänks för sju mordförsök i Vetlanda. Eksjö tingsrätt har beslutat att mannen ska häktas på sannolika skäl för samtliga fall och att han ska genomgå en rättspsykiatrisk utredning.

Domstolen bedömer att det finns risk att den 22-åriga mannen ska avvika och undanhålla sig rättvisan samt röja bevis om han inte är fortsatt frihetsberövad. Därför ska han häktas, enligt tingsrätten, med restriktioner och han ska

genomgå en så kallad paragraf 7-undersökning om sitt mentala tillstånd.

När beslutet meddelades satt 22-åringen växelvis med med armarna i kors och huvudet lutat mot handen i ett lyssningsrum. Det var lämpligast att han satt i annat rum, enligt domaren som inte gav någon ytterligare förklaring till det.

Försvaren, advokat Christian Berntö, säger efter förhandlingarna till DN att hans klient inte har kunnat precisera sin inställning och att han i övrigt inte vill kommentera hur han mår. Berntö säger också att han ännu inte suttit ner ordentligt med 22-åringen

I tingsrättens sal syntes 22-åringen med blårandig skjorta och bandagerad vänsterarm slå andra armen hårt i bordet när förhandlingarna började. Han gav ett upprört intryck och hade två uniformerade poliser bakom sig. Rättens ordförande gav honom tillsägelse lugna ner sig.

Efter åklagarens yrkande om brottsrubriceringen började han prata ivrigt och avbröt rentav tolken. ”Jag har inte gjort något”, sade han, men också att han inget minns. Försvarsadvokaten bestred häktning och avsåg att senare precisera varför. Förhandlingarna fortsatte sedan bakom stängda dörrar.

Händelsen har skakat Sverige, men enligt åklagaren Adam Rullman är det inget som tyder på att det skulle röra sig om ett terrorbrott som polisen sade sig utreda i inledningsskedet. Tre av 22-åringens offer har på fredagen liksom han kunnat lämna sjukhuset, enligt Region Jönköping till P4 Jönköping, och de två som vårdats på iva har flyttats till vanlig vårdavdelning.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

Bakgrund.

Sju män mellan 35 och 75 år knivskadades i olika grad kring 15-tiden på onsdagen. Den misstänkta gärningsmannen oskadliggjordes med skott i benet av tillskyndad polis och på sjukhus begärdes mannen snart häktad på sannolika skäl för mordförsök.

Den nu häktade mannen kom till Sverige från Afghanistan 2016. Inför att hans uppehållstillstånd skulle gå ut i november förra året ansökte han om ytterligare förlängning, men har inte ännu fått svar på sin ansökan.

I juni 2019 dömdes mannen till dagsböter för ringa narkotikabrott, sedan han rökt cannabis.

I polisförhören inför åtalet berättade mannen då att han tidigare ätit lugnande mediciner mot psykiska besvär.

06 Kvinna döms för mord på assistent

Kvinnan, som är i 40-årsåldern, jobbade som personlig assistent. En natt i september förra året tog hon sig in hos en brukare, dödade en manlig kollega som fanns i lägenheten och tog brukarens kontokort.

Nu döms hon till 18 års fängelse för mord av Vänersborgs tingsrätt.

Mannen, som var personlig assistent, hittades död hemma hos en brukare i centrala Trollhättan. Han hade dömts med minst åtta hugg eller stick med en kniv eller ett knivliknande föremål.

Kvinnan har hela tiden nekat till brott men har under rättegången erkänt att hon under lång tid haft ekonomiska problem på grund av spelmissbruk.

TT

06 Svårt skydda samhället mot vansinnesdåd

Grova våldsdåd av ensamagerande gärningsmän, mot slumpmässigt utvalda offer, är nästan omöjliga för samhället att skydda sig ifrån.

Än så länge är inte mycket känt om 22-åringen i Vetlanda som misstänks ha gått till attack mot sju slumpvis utvalda offer. Polisen har varit mycket förtegen kring detaljer och motiv som rör händelsen.

Vid dagens häktningförhandling beslutades att han ska genomgå en så kallad paragraf 7-undersökning om sitt mentala tillstånd.

– Han verkar ha levt under svåra omständigheter och tycks ha uppvisat tecken på psykiska problem, säger Jerzy Sarnecki, professor i kriminologi vid Stockholms universitet.

Attacken har liknats vid ett vansinnesdåd – våld på allmän plats, där gärningsperson och offer inte känner varandra och där det inte finns något motiv.

Sådana är det mycket svårt att försvara sig mot, konstaterar Sarnecki.

– I efterhand brukar vi alltid vara otroligt efterkloka och kunna säga ”det här borde vi ha kunnat förutse, den här personen har uppvisat en mängd olika symptom på psykisk instabilitet”. Det är bara det att det är först i efterhand som vi vet vilka personer av många som uppvisar psykisk instabilitet som också begår vansinnesdåd. Det är fullkomligt omöjligt att förutsäga i de flesta fall, säger han.

Vansinnesdåd står för en väldigt liten del av all kriminalitet sammantagen i samhället. Men ofta får de stor uppmärksamhet.

Några exempel är knivattacken som dödade en mamma och hennes vuxne son på Ikea i Västerås sommaren 2015, mordet på Anna Lindh 2003 och när två personer dödades då en man körde rakt in i folkvimlet i Gamla stan i Stockholm samma år.

Ofta finns ett antal gemensamma nämnare hos gärningsmännen, enligt Sarnecki. Problematik som psykossymtom, missbruk och psykisk ohälsa ökar risken för att begå en impulsiv våldshandling.

– Det är individuella bedömningar, men när vi tittar på detta efteråt ser vi att de här människorna inte har mått bra, de har uppvisat olika symptom på störningar och rätt ofta är det någon form av vanföreställningar eller möjligen en akut psykos som bryter igenom, säger Jerzy Sarnecki.

22-åringen har i tidigare i polisförhör berättat om att han ätit medicin mot ”psykiska besvär”. När han greps för narkotikabrott noterade polisen att han pendlar kraftigt i humör.

Vilka möjligheter har samhället att förhindra vansinnesdåd?

– Möjligheterna är tyvärr mycket små. Vi måste givetvis reagera på att människor inte mår psykiskt bra. Kanske inte i första hand för att vi är rädda för att de ska springa runt och angripa folk med kniv, utan för att ett samhälle ska sträva efter att så många människor som möjligt ska må så bra som möjligt.

På så sätt skulle möjligen en eller annan potentiell gärningsman kunna stoppas. Men någon garanti kommer aldrig att finnas, enligt Sarnecki.

– Det vi kan göra är att ha en effektiv polis som kommer så fort som möjligt till platsen där det händer, säger han. TT

Fakta. Andra dåd

I augusti 2015 dödar en asylsökande man en mamma och hennes son på Ikea i Västerås.

I januari 2007 överfaller en 27-årig man en åttaåring i Norrahammar nära Jönköping. Pojken får flera knivhugg och dör innan han kommer till sjukhus.

I maj 2003 angriper en 32-årig man oprovocerat människor i Åkeshov i Stockholm med ett järnspett. En 72-årig man dödas och sju skadas. Samma månad kör en 50-årig man in i folkvimlet i Gamla Stan i Stockholm med bil. Två personer dör och flera skadas.

I juni 1994 skjuter fänriken Mattias Flink ihjäl sju personer i Falun.

06 Polisen lägger ned utredning om fest i Åre

Polisen lägger ned utredningen om brott efter att en privat fest med minst 100 ungdomar anordnats i Åre, rapporterar Östersundsposten.

Det var på torsdagen som polisen upprättade en anmälan om brott mot pandemilagen.

Rubriceringen ändrades senare till brott mot ordningslagen.

Anledningen till att utredningen läggs ned är att det inte finns någon misstänkt eller några uppgifter om vem som ligger bakom festen.

Enligt polisen ska fastigheten ha inrymt tre lägenheter för säsonsboende.

TT

06 Socialchef sparkas – gick före i vaccinationskön

Socialchefen i en kommun i norra Stockholms län får sparken efter att han vaccinerats mot covid-19.

– Varken jag eller den politiska ledningen har kvar något förtroende för honom, säger kommundirektören till DN.

Det var i början av februari som socialchefen själv berättade i Aftonbladet att han blivit vaccinerad mot covid-19, trots att han inte tillhör de prioriterade grupperna.

Hur det hela gått till var dock oklart:

– Jag kan inte svara något tydligt på det, mer än att jag fick ett erbjudande och valde att tacka ja. Jag har inte bett om att få gå före, har socialchefen tidigare sagt till Aftonbladet.

Vaccineringen ledde till att chefen stängdes av och en utredning tillsattes.

Han har nu fått en underrättelse om avsked sedan utredningen visat att socialchefen och ytterligare två chefer, som inte tillhör vårdnära personal, anmälde sig till vaccineringen via en länk som skickats ut av kommunens vaccinationssamordnare.

Socialchefen hävdade i utredningen, som DN tagit del av, att han fått en ”spilldos” och därmed inte gått före i kön. Men utredaren ”noterar att den ansvarige chefen bokade tid för vaccination genom länken erhållen av vaccinsamordnaren, dagar före vaccinering och

att det således inte kan ha avsett en så kallad spilldos”.

Beslutet att avskeda socialchefen har tagits i samråd med den politiska ledningen.

I ett pressmeddelande säger kommundirektören att många väntar på vaccin i den pågående pandemin och att kommunen måste värna allmänhetens förtroende i arbetet med att begränsa smittspridningen.

De andra två cheferna som vaccinerats kommer att få en varning av arbetsgivaren. Den ene av dem har i efterhand erkänt att hen gjort fel som vaccinerat sig under fas 1. Medan den andra chefen hävdar att ”man kan bli sjuk bara av att vistas i korridorerna” och anser sig ha gjort rätt som tog vaccinet. ”Chefen menar också på att denne, genom att vaccinera sig, har föregått med gott exempel med anledning av vaccinationsskepticismen som ska ha förekommit inom kommunen likväl runt om i hela Sverige”, enligt utredningen.

Vaccinsamordnaren, som skickat ut länken, har under utredningen uppgett att man under ett möte kommit överens om att även chefer ska få vaccin under fas 1 och hänvisat till en mötesanteckning från den 4 januari 2021 där det står att ”även övrig icke-vårdande personal som chefer och lokalvårdare”.

Men enligt utredningen var syftet med den formuleringen att inte utesluta personer som kan komma i kontakt med patienter i sin yrkesutövning på grund av en titel.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

06 Tre personer greps efter rån på Södermalm

Det var strax före klockan 21 på torsdagskvällen som polisen fick larm om att flera yngre personer hade rånats på sina mobiltelefoner i Rosenlundsparken på Södermalm.

Bara några minuter senare kunde polisen gripa tre misstänkta gärningsmän i närområdet och de tre gripna personerna anhölls senare på sannolika skäl misstänkta för rån.

Tidigare under torsdagskvällen misshandlades en person vid en matvarubutik i närheten av Rosenlundsparken och polisen utreder om de två händelserna hänger ihop.

DN

06 Amat Levin: Ingen ska kunna väckas och misshandlas utan påföljder – inte ens av poliser

Håller poliser varandra om ryggen i för hög grad? Råder en farlig tystnadskultur inom kåren? Det aktuella och omskrivna fallet med Babak Karimi gör i alla fall inget för att ändra den bilden.

Knytnävar i ansiktet och skjuten med elpistol. I måndags skrev Elina Pahnke om Babak Karimis fall för medieplattformen Kontext. I reportaget vittnar han om hur han mitt i natten väcks av maskerade män, mottar flera slag och trycks mot golvet. Männen visar sig vara poliser, Karimi grips och anklagas för bland annat våldtäkt mot barn och barnpornografibrott.

När misstankarna visar sig vara ogrundade – poliserna hade misstagit Karimis 30-åriga pojkvän för ett barn – läggs förundersökningen ned. Men skadan är redan skedd, Karimi är traumatiserad av händelsen och har börjat i terapi.

Reportaget innehåller flera beklämmande uppgifter, den mest slående hittas i efterspelet. Karimi anmäler polisen för misshandeln, men förundersökningen läggs ned av åklagaren med hänvisning till att de maskerade poliserna inte kan identifieras. Det påstås därför inte kunna gå att fastställa vem som gjort vad och av den anledningen görs heller inga försök att höra de

inblandade poliserna. Det ställer den häpnadsväckande frågan om masker i praktiken gör polisen immuna mot rättsliga påföljder.

Åklagarens resonemang låter både märkligt och som ett rent påhitt. Det är fullt möjligt att höra personer som kan antas ha information om ett misstänkt brott, och i samband med det besluta om de ska ses som vittnen, misstänkta eller ingendera. Eftersom flera poliser deltog vid ingripandet måste någon kunna svara på vem som utdelade slagen eller varför en elpistol användes.

Färska siffror från särskilda åklagarkammarens årsrapport för 2020 visar att anmälningarna mot polisen ökar men att en majoritet av dem är fruktlösa. Av alla anmälningar mot polisen, med fängelse i straffskalan, läggs 93 procent ned, drygt 68 procent av dem innan en förundersökning har inletts. En vanlig förklaring är att den som anmäler underskattar polisens befogenheter, att den inte inser att polisen faktiskt har rätt att avvisa folk från

platser eller använda så kallat proportionerligt våld.

Karimis fall visar dock att den förklaringen knappast ger hela bilden. Enligt polisforskaren Stefan Holgersson råder en tystnadskultur inom kåren, med effekten att utredningar gällande egna anställda uppmanas till nedläggning och att intern kritik är tabubelagd. I Holgerssons rapport "Ursäkta, men vi är faktiskt polisen och vi står över lagen" från 2018 framgår dessutom att polisens liberala inställning till regelverk sträcker sig ännu längre – från att ge en missvisande bild av hur lyckad vapenamnesti är som strategi till att medvetet förstöra offentliga handlingar som avslöjar hur chefsrekryteringar gått till.

I Aftonbladet (2/3) argumenterar rikspolischefen Anders Thornberg och Polisförbundets ordförande Lena Nitz att poliser behöver få sina rättigheter stärkta på grund av hat och hot de får utstå. Som exempel lyfts scener ur SVT:s populära polisserie "Tunna

blå linjen". Jag tvivlar inte på att poliser möts av trakasserier på jobbet och att hot ibland riktas mot dem även privat.

Men som hanteringen av Karimi demonstrerar behöver vanliga civila också få sina rättigheter respekterade i möten med ordningsmakten. Man ska inte kunna väckas ur sömnen och misshandlas i sin säng för ett brott man inte begått utan att det blir påföljder. Det är just för att polisen har rätt att bruka visst våld som ingripanden måste granskas i stället för att nonchalant viftas undan.

Polisen beklagar sig ofta över de återkommande kraven på att en separat myndighet ska granska dem. Och den existerande bilden av dem som en hålla-varandra-om-ryggen-klubb. Fallet Karimi gör inget för att förändra den bilden.

Amat Levin

07 Pappan till ett av offren: ”Det kändes underbart att höra hans röst”

Henry Söderlunds son fick livshotande skador efter att ha knivskurits i halsen under dådet i Vetlanda. På lördagen kunde de prata med varandra.

– Jag trodde knappt det var sant när jag fick höra hans röst. Det kändes underbart efter de här hemska dagarna, säger Henry Söderlund, 89.

När Henry Söderlund fick höra att en gärningsman attackerat flera personer i centrala Vetlanda blev han direkt orolig. Polisen larmades till Bangårdsgatan vid 14.54 – en tid då hans ena son ofta är ute och promenera i området, berättar han.

– Även om jag inte kunde veta säkert var jag nästan övertygad om att han var inblandad. Tyvärr var det ju så också.

Varje förmiddag brukar han prata i telefon med sonen, som är i 60-årsåldern. Men på onsdagen tutade det upptaget.

– Jag ringde säkert 50 samtal. Men det gick inte. Det var hemskt.

Inte förrän dagen därpå fick Henry Söderlund bekräftat att hans son var ett av de sju offren. Då hade hans andra son själv tagit kontakt med polisen och sjukvården.

– Det var i struphuvudet som han fick knivhugget och halspulsådern hade blivit

skadad. Läget var kritiskt och han fick sövas ned och låg i respirator, berättar Henry Söderlund.

Sonen var en av tre personer som fick livshotande skador under dådet. Vid 16-tiden på torsdagen meddelade region Jönköpings län att läget var stabilt för samtliga. Men det var först på lördagen som Henry Söderlund kunde få kontakt med honom igen.

På lördagsförmiddagen fick Henry Söderlund en ny överraskning. Då ringde sonen själv upp honom.

– Det blev en chock på nytt när jag tog telefonen och fick höra honom igen. Jag blev så glad över att han lät så pass pigg. Som det verkar nu kommer skadorna inte att påverka honom i framtiden.

Henry Söderlund har bott i Vetlanda sedan 1954. Onsdagens händelser var något han aldrig trodde att han skulle få uppleva, säger han.

– Men tydligen kan allt hända. Alla är chockade.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

BAKGRUND.

Sju män mellan 35 och 75 år knivskadades i olika grad vid 15-tiden på onsdagen. Den misstänkta gärningsmannen oskadliggjordes med skott i benet av tillskyndad polis och på sjukhus begärdes mannen snart häktad på sannolika skäl för mordförsök. I fredags häktades mannen.

Den misstänkte är en 22-årig man som kom till Sverige från Afghanistan 2016. Inför att hans uppehållstillstånd skulle gå ut i november förra året ansökte han om ytterligare förlängning, men har inte ännu fått svar på sin ansökan.

I juni 2019 dömdes mannen till dagsböter för ringa narkotikabrott, sedan han rökt cannabis.

07 Gömde sprängdeg i bh:n – döms till fängelse

När polisen gjorde tillslag i lägenheten började farmodern verka nervös.

Hon visiterades och visade sig att gömt flera hekto sprängmedel i bh:n, rapporterar SVT Nyheter.

På torsdagen dömde Södertörns tingsrätt kvinnan, som är i 60-årsåldern, till sex månaders fängelse för medhjälp till brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor samt ringa narkotikabrott. Ytterligare en kvinna, mamman i familjen, dömdes till fängelse i ett år

och fyra månader för skyddande av brottsling och medhjälp till grovt vapenbrott.

Totalt hittades närmare ett kilo dynamitsprängmedel i lägenheten.

Där fanns också två helautomatiska pistoler, en kulsprutepistol med ljuddämpare och ammunition samt tre hekto cannabis.

TT

07 Död man i vattnet – och blodspår i närheten

En man i har hittats död i vattnet vid Hälsö i Öckerö kommun. Fynd på platsen gör att polisen inte kan utesluta att han utsatts för brott och polisen har inlett en förundersökning om mord alternativt dråp.

– I närområdet hittade vi blodspår. Det gör att man kan misstänka att han utsatts för brott, säger polisens presstalesman Thomas Fuxborg.

Mannen hittades på lördagsförmiddagen av förbipasserande som såg en livlös kropp på grunt vatten utanför Hälsö. **TT**

07 16-åring sköts i bröstet med blyhagel – två pojkar åtalas

De tre pojkarna gick till skolan precis som vanligt en höstdag förra året. Några timmar senare flydde en av dem för sitt liv, rakt ut i en sjö med närmare 100 blyhagel i bröstkorgen.

Nu åtalas hans båda klasskamrater för mordförsöket.

GÖTEBORG. Den 9 oktober förra året sköts 16-åringen med ett hemmagjort hagelgevär. Vid en sjö i området Frufällan en knapp mil norr om

Borås stod han på strandkanten i bara kalsonger och strumpor och bad för sitt liv.

De tre pojkarna går i samma klass på ett gymnasium i Borås och några timmar tidigare har de alla tre skrivit ett prov i psykologi. Sedan ska två av dem ha åkt buss, och den tredje – han som blir skjuten – följt efter på sin moped till Frufällan.

Enligt uppgifter till polisen tror pojken på mopeden att mötet ska handla om droger. Det ska finnas paket gömda ute vid udden som han ska hjälpa klasskamraterna att ta hand om.

Men väl framme vid sjön tar en av klasskamraterna, enligt åtalet, fram ett hemmabyggt hagelgevär. Den halvnakne pojken erbjuder de båda andra pengar för att de ska skona hans liv. Sedan faller skottet.

– Det var som en hård smäll. Brinnande smärta. Sen hoppade jag i vattnet, säger pojken till polisen i förhör.

Ytterligare ett skott avlossas, men missar.

Pojken i vattnet lyckas simma i väg och pojkarna på stranden springer, enligt förundersökningen, upp på stigen där mopeden står parkerad och åker sedan in mot Borås. Senare under dagen håller de sig undan sina familjer och när polisen försöker få kontakt med dem via sms får de inget svar. I ett samtal med sin mamma samma kväll säger en av pojkarna ”Förlåt mamma. Jag älskar dig”, enligt uppgifter till polisen.

Den 10 oktober grips de två pojkarna misstänkta för mordförsök.

Efter skotten vid sjön har pojken simmat i ungefär en halvtimme, enligt vad han berättar för polisen. Till slut tar han sig upp på land och tar sig till ett hus i närheten och knackar på för att få hjälp. Kvinnan i huset berättar senare för polisen att hon blir rädd när den halvnakne pojken står utanför hennes fönster. Men trots det öppnar hon dörren och släpper in honom.

Hon märker att han är rädd och han ber om att få gå ner och gömma sig i källarvåningen i huset.

Hon låter pojken få lägga sig i en säng och börjar ta hand om såren på hans bröstorg. Hon pratar med honom när han ligger i sängen och frågar om han kommer att våga berätta för polisen vad som har hänt. Pojken säger: ”Jag har nog inget val”.

Efter en stund kommer ambulansen och hämtar pojken. Såren är inte livshotande men i rapporten från Södra Älvsborgs sjukhus står det att vid en första operation plockas mellan 60 och 70 hagelkulor ut ur kroppen. Senare kommer farhågan att det rör sig om bly i kulorna; de måste ut före en eventuell blyförgiftning och ytterligare cirka 30 blyhagel plockas ut.

Att pojken överlever skottet från strandkanten beror med all sannolikhet på att han vrider kroppen bort från geväret när det avfyras. ”(...)

om blyhageln hade gått rakt in i kroppen hade den med all sannolikhet trasat sönder bröstorgsskelettet och bröstorgens inre organ; hjärtat, de stora kärlen och lungorna – dvs orsakat direkt dödande skador” skriver Rättsmedicinalverket i polisens förundersökningsprotokoll.

Enligt åtalet har skotten vid sjön att göra med att de misstänkta tror att den skjutne pojken har skvallrat för lärare om att de skulle vara langare.

Skolpersonal berättar för polisen att de har haft ögonen på de misstänkta sedan skolstart. Stämningen kring dem har varit ”orolig”. Det har gjorts orosanmälningar om båda pojkarna till socialtjänsten efter rykten om att de har använt och sålt narkotika.

Den målsägande pojken har skolpersonal också haft lite extra koll på. Han är placerad i ett familjehem i Borås efter flera struliga år på annan ort.

I utredningen kommer fler brottsmisstankar fram. Totalt misstänks åtta unga män mellan 16 och 20 år för olika brott. Den ene pojken vid stranden åtalas för att ha försökt frita en kompis som är placerad på ett Sis-hem i Västsverige. Den andra pojken åtalas tillsammans med tre andra, för att ha misshandlat en pojke på en buss, i Borås i augusti 2020.

Även pojken som skjuts är åtalad misstänkt för att ha ett hemmagjort vapen, samma vapen som han senare skjuts med.

Enligt åtalet ska pojken i slutet av september förra året ha gett vapnet till en av pojkarna som är misstänka för mordförsöket.

De båda mordmisstänkta pojkarna förnekar brott.

Rättegången startar den åttonde mars i en säkerhetssal i Göteborg.

Helena Jönsson

helena.jonsson.dn@dn.se

FAKTA. SIS-HEM

Sis är en förkortning av Statens institutionsstyrelse, en statlig myndighet ansvarig för individuellt anpassad tvångsvård.

Sis ansvarar för 22 ungdomshem runtom i landet. Där finns personal som behandlingsassistenter, lärare och psykologer.

Ofta är det ungdomar med allvarliga psykosociala problem, med bakgrund i kriminalitet eller missbruk, som placeras på de låsta hemmen.

08 Han anklagas ha mörkat barns överdödlighet – men siffror visar annat

Våren 2020 upptäcktes ovanligt många dödsfall bland barn i skolåldern. Ingen myndighet granskade orsaken och om de kunde kopplas till covid-19. Forskaren som upptäckte överdödligheten anklagas i dag för att ha mörkat den. DN kan nu publicera data som visar orsaken bakom de omdebatterade dödstalen.

Jonas F Ludvigsson är barnläkare, professor på Karolinska institutet och en av de mest profilerade svenska forskarna under coronapandemin.

Han har presenterat forskningsresultat som visat att skolbarn löper låg risk att bli allvarligt sjuka i covid-19, och anser att skolor därför borde hållas öppna. Det har gjort honom omhuldad av dem som förordar den svenska strategin, och hårt kritiserad av dem som anser att Sverige gjort för lite för att begränsa smittspridningen.

I början av januari publicerade Jonas F Ludvigsson och kollegor forskningsresultat i The New England Journal of Medicine som visade att få svenska barn drabbats av allvarlig covid-19 under våren 2020.

Men i en ny artikel i tidskriften Science påstås att Jonas F Ludvigsson undanhållit uppgifter om att det under samma period varit en ovanlig överdödlighet bland barn i skolåldern. I artikeln

citerar Science ett mejl från Jonas F Ludvigsson till Sveriges statsepidemiolog Anders Tegnell, som en privatperson i Sverige begärt ut och som nu cirkulerar på sociala medier. Personen som begärt ut mejlet och medverkar i artikeln är enligt Expressen medlem i den omskrivna gruppen Mewas som tidigare granskats av Vetenskapsradion.

I mejlet, skickat den 27 juli 2020, skriver Jonas F Ludvigsson att det är få barn som behövt intensivvård på grund av covid-19, men att han också upptäckt något oroväckande.

”Däremot ser vi tyvärr en tydlig signal om överdödlighet bland barn 7–16 år, de åldrar där ’barn går i skolan’”, skriver han och hänvisar till data från SCB.

Datan visar att 51 barn i åldersgruppen avlidit under mars till juni 2020, 68 procent fler än snittet på drygt 30 barn under motsvarande perioder åren 2015–2019. Samtidigt var

dödligheten bland yngre barn betydligt lägre än snittet föregående år.

”Jag känner att jag nu när jag begärt ut dessa siffror har ett ansvar att publicera dem men med få antal så kan detta ju vara slump, men en olycklig sådan”, skriver Ludvigsson.

Mejlet och Science artikel har i veckan fått stor spridning, och Jonas F Ludvigsson anklagas på sociala medier för att ha mörkat obekväma uppgifter som går emot hans forskningsresultat och den svenska strategin.

Till DN säger Jonas F Ludvigsson att hans kritiker har fel – uppgifterna om överdödligheten bland barn i skolåldern har inte gömts utan finns i en onlinebilaga till texten som publicerades i The New England Journal of Medicine.

Han säger att han upptäckte de många dödsfallen efter att en av de forskare som granskat hans ursprungliga forskningsresultat

bett honom jämföra överdödligheten med tidigare år.

– Men för att tolka siffrorna behövde jag data över dödsorsaker, säger Jonas F Ludvigsson.

– Jag vände mig då till Tegnell för jag tänkte att han är central, en myndighetsperson som kanske kan få ut data som jag som enskild forskare inte kan få ut med kort varsel.

Ludvigsson säger att han hoppades få hjälp att reda ut om överdödligheten var slumpartad – exempelvis på grund av ovanligt många trafikolyckor eller drunkningar – eller om den kunde kopplas till covid-19 antingen direkt eller indirekt.

– Covid kan ha en indirekt effekt när barnsjukvården har prioriterats ned, och kanske har det lett till en överdödlighet bland skolbarn, säger Ludvigsson.

Anders Tegnell hänvisade i stället till Socialstyrelsen som enligt Jonas F Ludvigsson

svarade att myndigheten ännu inte hade data över dödsfallen. Trots att Ludvigsson tyckte att uppgifterna var så pass intressanta att han kontaktade statsepidemiologen och Socialstyrelsen så nämns alltså inte dödstaten för 2015–2019 i huvudtexten i The New England Journal of Medicine utan i en bilaga.

Anledningen är enligt Jonas F Ludvigsson brist på utrymme och att han själv inte trodde att överdödligheten bland de äldre barnen är kopplad till covid-19. Om så många barn skulle ha blivit allvarligt sjuka och avlidit av covid-19 skulle det ha upptäckts tidigare, menar han.

– Jag står för de där siffrorna och de finns publicerade i artikelform på nätet som vem som helst kan läsa. Det finns ingenting dolt. Däremot har jag avstått från att göra någon tolkning av datan eftersom syftet med min artikel var att belysa covid-19, säger han.

– Vi vet inte om det här har med covid-19 att göra.

Hur ser du på att ingen gått till botten med det här, trots att det gått över ett halvår sedan du upptäckte överdödligheten?

– Jag tycker det är viktigt att gå vidare med de här siffrorna, jag hoppas att någon gör det. Men data över dödsorsaker fanns inte tillgängliga när jag hade behövt dem.

DN har begärt ut uppgifter om dödsorsak från Socialstyrelsen och kan nu avslöja vad som ligger bakom dödstalen som Ludvigsson anklagats för att dölja. Begäran gäller avlidna barn i ålder 7–16 år under mars till juni 2020, alltså perioden som Jonas F Ludvigsson undersökt.

Myndighetens statistik visar att det främst är ”yttre orsaker” som ligger bakom det ökade antalet dödsfall bland skolbarnen under våren 2020. Enligt statistiken förklaras 24 av 51 dödsfall av det, därefter är tumörer den vanligaste dödsorsaken.

”Det har således inte att göra med att barnen blivit sjuka i covid. Inget barn under 20 år har första halvåret 2020 fått underliggande dödsorsak covid”, skriver Socialstyrelsens statistikavdelning till DN.

– Yttre orsaker innebär att det inte är sjukdom som gör att en person avlider. Det vanligaste är olika transportolyckor men det kan även vara fallolyckor, drunkningar, eller att någon avsiktligt skadat sig själv eller skadats av någon annan, säger avdelningschefen Mona Heurgren.

Socialstyrelsen arbetar nu med en preliminär helårsrapport över dödsorsaker som ska publiceras under mitten av mars, på grund av det stora intresset för statistiken.

DN har även sökt statsepidemiolog Anders Tegnell för att få svar på hur han bedömde uppgifterna om de många dödsfallen, utan resultat.

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

Bakgrund. Turerna kring Ludvigsson och Mewas

De nya anklagelserna mot Ludvigsson är en del i den pågående debatten mellan de som försvarar och de som kritiserar den svenska coronastrategin.

Bakom uppgifterna i Science står en person som är medlem i facebookgruppen Mewas, Media Watchdogs of Sweden. Gruppen har granskats av SR:s Vetenskapsradion, i ett inslag pekas gruppen ut för att ligga bakom informationspåverkan mot Sverige. Inslaget har väckt kritik från dem som anser att det misstänkliggör de som är kritiska mot den svenska strategin.

Även Jonas F Ludvigsson har mött kritik, bland annat för att han undertecknat The Great Barrington Declaration, ett forskarupprop mot nedstängningar. I början av februari sa han att han skulle sluta forska om covid-19 på grund av hat och hot han fått utstå till följd av debatten.

09 Vännerna: 22-åringen hade skurit sig själv med kniv före dådet

Under häktningsförhandlingen hade 22-åringen vänster underarm i bandage. Två av hans nära vänner säger till DN att de var med och körde 22-åringen till akuten på Högländssjukhuset i Eksjö en vecka före dådet.

– Han hade skurit sig med en kökskniv, säger en av vännerna.

22-åringen häktades i fredags förra veckan på sannolika skäl misstänkt för sju mordförsök.

Två av 22-åringens vänner, som DN har pratat med, uppger att mannen på senare tid sagt att han vill tillbaka till Afghanistan, där han har sina syskon. Detta trots att han nyligen ansökt om förlängt uppehållstillstånd.

Den ena vännen, som själv är bosatt i Vetlanda, säger att 22-åringen berättat att han vädjade om hjälp med hemresa under ett möte med socialtjänsten i Vetlanda i tisdags morse, dagen före knivattackerna.

– Jag bjöd honom på mat på tisdagskvällen och då sa han att att han hade fått ett direkt nej till hjälp med hemresa. Han var upprörd över det. Han sa också att han hade sagt till socialen att han har psykiska problem och att han inte längre trivs här, säger vännen.

DN har talat med en av hans äldre bröder i Kabul som sagt att det han fått höra var att

lillebrodern ändå trivdes i Sverige, att han vill forma ett liv här.

– Han kanske har velat hålla dem lugna, jag tror inte att relationen till dem i hemlandet varit så bra, han har känt sig rätt ensam.

DN träffar vännen i hans studentlägenhet.

Själv har han permanent uppehållstillstånd. När han berättar om relationen till 22-åringen och vad som hänt de senaste dagarna ger han en tydlig och detaljerad bild. Första gången han träffade 22-åringen var i somras, genom boxningsträningen.

DN frågar om 22-åringen inför honom gett uttryck för någon stark religiös övertygelse eller dragning till extremism. Men något sådant har det inte handlat om, menar vännen.

– Men han har pratat mycket islam, typ ”varför är det krig i alla länder med islam?”

Vännen uppger att 22-åringen var snäll men att han ibland kunde bli mycket arg, och att han den senaste tiden mått psykiskt dåligt. Han beskriver även en episod när han och en annan kompis åkte hem till 22-åringen samma vecka som våldsdådet ägde rum. Då ska den misstänkte gärningsmannen ha betett sig nervöst och påstått att ”socialen” iakttog honom inne i lägenheten.

Det var torsdagen, en knapp vecka innan dåden, som den misstänkte gärningsmannen ska ha skurit sig själv i armen. Vännen uppger att 22-åringen ringde till en gemensam kompis och sa att han försökt ta sitt liv och ville ha hjälp med att larma ambulans. Kompisarna valde att skynda dit själva i stället.

– Hemma hos honom la vi bandage för att få till trycket. Han hade skurit sig djupt, det var i vänster arm, och vi tyckte inte det fanns tid att vänta på ambulans så vi åkte själva direkt till akuten i Eksjö.

Vännerna fick vänta utanför och uppger att 22-åringen kom ut igen efter en knapp timme. Då hade han fått skärskadan sydd och personalen hade lagt bandage.

– Han verkade helt chockad men pratade inte så mycket. Vi tyckte att det var märkligt att de släppt iväg honom, vi frågade varför de låtit honom gå i stället för att skicka honom till psykakuten.

Vännen säger att han i onsdags kväll, efter att knivdåden inträffat och de hört vem som gripits, tillsammans med kompisen som kört bilen till sjukhuset gick till polisen och berättade om hur den misstänkte skurit sig själv.

Ett påtagligt spår har han kvar i sitt badrum. Det framkommer efter en fråga från DN om besöket på akuten är dokumenterat på något sätt.

– Här är bandaget som han hade på sig när han åkte hem från Eksjö, säger han och visar oss ett smutsigt, blodfläkat och ihoprullad tygstycke.

– Han kom hem till mig ett par dagar senare och öppnade för att se hur såret såg ut, sen slängde han bandaget på min toa.

Efter intervjun, som gjordes i torsdags, har DN talat med en av de andra två som ska ha varit med och kört 22-åringen till sjukhuset i Eksjö. Denne beskriver detaljerat samma förlopp.

Han beskriver en kompis som verkat ha tappat hoppet om att det skulle ordna sig för honom.

– Han var bara hemma, hade inget jobb, inget att göra, tyckte att han mest låg och sov... och så har han känt sig fattig. När han talade om att han ville åka hem till Afghanistan sa jag att han kunde åka till ambassaden i Stockholm för att skaffa pass. Men han svarade att han inte hade råd med resan dit.

Socialchefen i Vetlanda, Anders Saldner, säger att han tycker uppgifterna om att 22-åringen inte ska ha blivit lyssnad på när han vädjade om hjälp låter ”konstiga.”

– Rent allmänt kan jag säga att vi har i våra kontakter inte sett några tecken på något sorts förberedande till det tragiska som hände oss här i Vetlanda.

Uppfattade ni något behov av psykiatrisk vård vid er kontakt?

– Om vi får kontakt med personer som vi bedömer har behov av kontakt med annan huvudman som psykiatrin, så hjälper vi självklart till med det. Jag kan inte kommentera närmare än så.

Kan du dementera att ni kände till att han skurit sig?

– Jag har inte möjlighet att kommentera den uppgiften.

Anders Saldner uppger att polis och åklagare har delgetts all information som de har om 22-åringen.

– Jag kan säga att jag ser i dag inget skäl misstänka att vi skulle ha brustit i vår hantering. Men när utredningen är klar gör vi gärna en händelseanalys om uppgifter talar för att det finns skäl till det.

På frågan om socialtjänsten känt till önskemålet om att återvända till Afghanistan hänvisar Anders Saldner till Migrationsverket.

– Om det kommit upp frågor som gäller migration, som önskan om återresa, för vi dem vidare till Migrationsverket.

Migrationsverket har offentliggjort vissa beslut som myndigheten fattat om 22-åringen.

Men presstjänsten säger till DN att man inte kan kommentera om 22-åringen i samtal med dem väckt frågan om hjälp att återvända, efter-

som den typen av uppgifter inte är allmän handling.

DN har även frågat Region Jönköping, som Högländssjukhuset i Eksjö tillhör, om de ser anledning att göra en Lex Maria-anmälan om hur de hanterade vården av 22-åringen förra veckan. Helena Dovie, kommunikationschef för psykiatri, rehabilitering och diagnostik, skriver i ett svar att de med hänsyn till - patientsekretessen inte kan uttala sig i enskilda fall.

22-åringens advokat Christian Berntö, som satt intill sin bandagerade klient under häktning-förhandlingen, säger att de ännu inte talat om skälet till bandaget.

Kammaråklagare Adam Rullman leder polisutredningen om mordförsöken.

På DN:s fråga om armskadan säger han att rättsläkare ska undersöka saken.

Har du fått information om att han skar sig själv?

– Inte så explicit. Jag vet att han hade vissa skador. Men jag vill vänta med att säga mer till dess att han undersökts av rättsläkaren, säger Adam Rullman.

Polisen i Region Öst säger att de inte kan kommentera om 22-åringens vänner i förhör berättat att den misstänkte skurit sig själv och att han ville återvända till Afghanistan.

Amir Nabizadeh

amir.nabizadeh@dn.se

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

Bakgrund.

Sju män mellan 35 och 75 år knivskadades i olika grad kring 15- tiden i onsdags förra veckan.

Den misstänkta gärningsmannen oskadliggjordes med skott i benet av tillskyndad polis och på sjukhus begärdes mannen snart häktad på sannolika skäl för mordförsök. I fredags häktades mannen.

Vid häktningsförhandlingen beslöt Eksjö tingsrätt att 22-åringen ska genomgå en så kallad liten rättspsykiatrisk undersökning.

I juni 2019 dömdes mannen till dagsböter för ringa narkotikabrott, sedan han rökt cannabis.

09 Polisen: ”Vi gjorde allt för att skydda den mördade 17-åringen”

Samma dag som han fyllde 17 åtalades han för medhjälp till mord. På tisdagen skulle rättegången ha inletts i Södertörns tingsrätt. Men för en vecka sedan sköts han till döds.

Samma öde gick hans bästa vän till mötes i höstas – också misstänkt för inblandning i samma mord. Och båda var

omhändertagna av socialtjänsten när de mördades.

I och med mordet på 17-åringen, som skedde i Ölsta, mellan Sigtuna och utanför Märsta förra måndagen, har nu tre tonåringar i Stockholm fallit offer för dödligt skjutvapenvåld – trots att samhället tagit på sig uppgiften att skydda dem genom att omhänderta dem enligt socialtjänstlagen.

– När jag fick beskedet om att han mördats kände jag mig uppgiven. Vi var många som visste att det fanns en hotbild mot honom. Polisen har gjort allt som stått i deras makt för att skydda honom, säger kammaråklagare Daniel Jonsson som i och med dödsfallet nu har lagt ner misstankarna mot den avlidne 17-åringen.

Enligt Åsa Hansson, biträdande chef på grova brott i polisområde Syd och flera brottsutredare som vill vara anonyma stämmer det att man lagt ner stora resurser på att försöka stärka

säkerheten kring 17-åringen. Trots enskilda samtal med pojken, inblandning av polisens personskyddsgrupp, erbjudanden om att delta i avhopparverksamhet och att man hade en så kallad ”family liaison officer” – en av polisen särskilt utsedd sambandsperson för att skapa kontakt med familjen – så lyckades man inte.

Hoppet stod därför till socialtjänsten, med vilken polisen uppger att man också hade tät kontakt.

Det var socialtjänsten som omhändertagit 17-åringen. När det mord han är misstänkt för inblandning i skedde i Liseberg, Älvsjö på midsommardagen, var han – via ett privat drivet konsultföretag – fosterhemsplacerad hos en ensamstående 29-årig man i Uppsala.

Misstankarna gjorde dock att han häktades. Efter två månader släpptes han på fri fot, på grund av sin låga ålder. Då hade socialtjänsten i Skärholmen beslutat att placera honom på ett SiS-hem i Kalix.

Under förundersökningen kring mordet framkom det att ingen haft koll på den då 16-årige pojken. Inte det privatdrivna familje- och behandlingshemsföretaget som sålt tjänsten till socialtjänsten och inte heller den person som han placerats hos. Den personen ljög till och med för polisen om pojkens vistelseadress. Han påstod att pojken bodde hos honom, men när polisen gjorde husrannsakan på adressen bodde helt annan familj med skyddsbehov där. 16-åringen hade på eget bevåg flyttat till en annan lägenhet.

Men inga larmklockor tycks ha ringt. Under tiden på SiS-hemmet i Kalix var 16-åringen inblandad i ett uppmärksammat fritagningsförsök. Samma månad mördades hans bästa vän, en 18-åring som satt frihetsberövad en kortare tid i somras, även han misstänkt för samma mord som den nu 17 år fyllda pojken.

Trots denna indikation på pojkens omfattande behov av stöd och att det fanns en allvarlig

hotbild beslutade socialtjänsten i december att han inte längre behövde vistas inom ramen för ett låst SiS-hem.

Han placerades återigen i ett familjehem hos en ensamstående man – hos samma privata utförare som misslyckats ge honom skydd, vård och stöd under sommaren.

– Helt galet, det är obegripligt för oss hur det kan gå till så, säger den polis som hållit i utredningen kring mordet.

Mordet var en uppgörelse inom det så kallade Östberganätverket. Bakgrundet var ett bråk mellan tidigare vänner där en falang anklagades för att ha stulit droger och pengar av en annan. En skuld ska ha uppstått och en utpekad gängledare bestämde sig då för att en av barndomsvänner skulle dö – möjligen för att statuera exempel på sitt våldskapital.

I förundersökningen kring mordet i Liseberg framgår att den 31-årige gängledaren fick den

då 16 år gamla pojken att locka den forna barndomsvännen till adressen där han sköts av två personer. Vittnen i utredningen säger sig ha sett när gängledaren försedda skyttarna med vapen strax innan skjutningen.

Ingen av de misstänkta skyttarna har delgetts någon misstanke om brott. 31-åringen delgavs dock misstanke om grovt vapenbrott och medhjälp till mord, men misstankarna lades ner i brist på bevis.

DN har sökt socialtjänsten i Skärholmen för en kommentar. De har lovat att återkomma.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

10 Insatsen dröjde trots att poliser fanns i närheten

Polispatrullen som var först på plats efter attackerna i Vetlanda körde från grannkommunen – en resa på 16 minuter. Men redan när dådet inträffade fanns det poliser i tjänst i Vetlanda.

– Var de befann sig vill jag inte kommentera, säger polisområdeschef Jonas Lindell.

I onsdags förra veckan angrep en ensam gärningsman sju män i centrala Vetlanda med kniv. De första larmsamtalen kom 14.54 och 16

minuter senare anlände den första patrullen från grannkommunen Eksjö. Efter ytterligare tre minuter hade gärningsmannen lokaliserats och gripits – allt enligt polisens egna uppgifter. Framkörningstiden på 16 minuter har väckt liv i debatten om polisens närvaro i glesbygdskommuner och på mindre orter i landet. Polisen medgav förra veckan att de kunde varit snabbare på plats om de hade befunnit sig närmare. Rikspolischef Anders Thornberg ställdes till svars om polisen närvaron i Vetlanda i söndagens ”Agenda” i SVT.

Bara en dryg vecka före attacken, den 19 februari, publicerades en insändare från en privatperson i lokaltidningen Vetlanda-Posten med kritik mot den bristande polisen närvaron i kommunen. Några dagar senare svarade lokalpolisområdeschefen Jonas Lindell i samma tidning att det finns poliser som utgår från Vetlanda polisstation med god lokal- och personkännedom.

”Dessa kallas för områdespoliser och jobbar oftast uniformerat och synligt i samhället. Deras främsta uppdrag är att jobba brottsförebyggande och trygghetsskapande.”

Han beskrev också att det utöver personal i yttre tjänst också finns flera utredare i Vetlanda.

”Senast hösten 2020 utökades bemanningen i Vetlanda med tre poliser som utreder bedrägeribrott”.

När DN frågar Lindell var dessa poliser befann sig under attackerna svarar han först att några var i tjänst på Vetlanda polisstation som ligger centralt i orten – bara en minuts bilväg från en av platserna för attackerna, i närheten av Pressbyrån på Bangårdsgatan.

– En del av dem fanns i Vetlanda polishus och de andra har jag inte exakt koll på var de fanns. Det är ingenting som vi kommenterar, var vi befinner oss med vår operativa resurs, säger han.

Hade det inte varit bättre om de hade ingripit, de var ju på plats?

– Jag tror inte att det hade gått fortare. Som utredare på polishuset kanske man sitter och håller telefonförhör. Man är inte utrustad, man har inte skyddsvästen på sig, den är i omklädningsrummet och man är inte uniformerad. Det är inte det uppdraget man ska jobba med. Skulle vi, regionledningscentralen, beordrat ut dem att jobba hade de självklart gjort det men jag tror inte att det hade gått fortare.

En stund senare säger Lindell att han inte kontrollerat att poliserna verkligen befann sig på polisstationen vid tiden för attacken och att polismyndigheten precis som alla andra myndigheter på grund av pandemin har i uppdrag att arbeta hemifrån när de har möjlighet. DN ber honom kontrollera om det verkligen fanns poliser på polisstationen vid tiden för attacken. När han ringer upp igen vill

han inte berätta var de befunnit sig på grund av säkerhetsskäl.

– En del av de poliser som jobbar i Vetlanda var i tjänst. Var de befann sig vill jag inte kommentera.

Så de kan ha befunnit sig i en annan kommun?

– Nej, men de skulle kunna befinna sig på en annan plats än i Vetlanda polishus.

Jonas Lindell understryker att polisen inte sitter i polishuset och väntar på larm och därför kan befinna sig varsomhelst i kommunen, ibland på långa avstånd från centralorten.

– Vi åker på larm, vi håller trafikkontroller, vi fotpatrullerar och rör oss hela tiden i samhället. Det gör att vi har en framkörningstid som inte är statisk. Ibland är vi väldigt nära och ibland är vi lite längre ifrån. Men vi har alltid en målsättning att komma så fort vi kan.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

BAKGRUND.

Sju män mellan 35 och 75 år knivskadades i olika grad i centrala Vetlanda onsdags förra veckan.

Den misstänkta gärningsmannen, en 22-årig man, oskadliggjordes med skott i benet av polis som ryckte ut från grannkomunen.

22-åringen har häktats för mordförsök. Eksjö tingsrätt har beslutat att han ska genomgå en så kallad liten rättspsykiatrisk undersökning.

I gårdagens DN berättade den misstänktes vänner om att han sagt att han vill tillbaka till Afghanistan, där han har sina syskon. Detta trots att han nyligen ansökt om förlängt uppehållstillstånd. De vittnar även om att 22-åringen en vecka före knivattackerna ska ha skurit sig själv i armen.

DN

11

Rättspsykiatrin gör alldeles för många felbedömningar

Varje mord är något fasansfullt. Men allra särskilt då när det begås plötsligt och slumpmässigt mitt på öppen gata. Som i fallet med flerbarnspappan i Rissne, han som var ute och firade sin flickväns födelsedag ett par dagar efter nyår, han skulle bara gå till bankomaten och ta ut pengar. Där råkade han på en 19-årig man som högg ihjäl honom, kanske i ett försök att råna honom.

Denne 19-åring borde inte ha varit där, rent bokstavligen. Han dömdes i juli 2018 till sluten rättspsykiatrisk vård efter att ha mördat en 17-årig pojke som han inte kände, helt oprovocerat, på en gymnasieskola i Stockholm. Men den rättspsykiatriska vården var i själva verket inte mer slutet än att han under en promenad i vintras kunde springa ifrån sina två ledsagare. De kunde inte göra stort mycket mer än att se honom löpa. Det var fler intagna med, alternativet hade varit att springa efter och då lämna de andra vind för våg ute i friheten.

Det är för en vanlig medborgare svårt att förstå hur det kunnat gå till så här. Att en person som den här 19-åringen alls har fått röra sig ute i samhället, under så lediga former. Trots att han på goda grunder bedömdes vara farlig för andra – och trots att han dessutom hade rymt en gång tidigare.

Man kan frestas att tro att detta rör sig om ett enstaka hjärnsläpp på någon ytterligt olycksalig institution som saknar riktlinjer och rutiner och

logik. Men det här är ren vardagsmat, det framgår nu av SVT:s granskning.

Varje år rapporteras runt 200 rymningar från rättspsykiatri, vilket betyder att det i snitt sker en avvikelse varannan dag. Förra året försvann intagna vid sammanlagt 143 tillfällen. Hälften av dem hade rymt tidigare, och var fjärde ansågs – i likhet med 19-åringen – utgöra en fara för sig själva eller andra.

En anonym intagen som SVT pratar med säger att det är lätt att sticka för den som vill. Det är bara att invänta rätt tillfälle. Många fångas inte in igen under lång tid.

I Aktuellt (8/3) sade sig Ing-Marie Wieselgren, psykiatrisamordnare på Sveriges kommuner och regioner, ha en nollambition för rymningar. Men att spärra in folk för gott gör bara ”ett omänskligt samhälle”, menade hon, det finns inget annat val än att försöka återanpassa de här personerna till det vanliga livet.

Det har hon förstås rätt i, rent generellt. Men när man har att göra med personer som är farliga måste värnandet om allmänhetens säkerhet alltid väga tyngst och sättas främst. I dagsläget gör rättspsykiatrin helt enkelt alldeles för många felbedömningar. 143 stycken bara förra året, för att vara exakt.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

11 Skyddet ska öka för barn som tvångsvårdas

Fem lagändringar ska stärka tvångsvårdade barns rättigheter, föreslår regeringens utredare. Det handlar bland annat om att tvångsvård inte får upphöra om inte omständigheterna förbättrats på ett genomgripande och varaktigt sätt. Socialnämnden ska också kunna besluta om drogtest av föräldrar.

Utredaren föreslår däremot inte att barnets bästa ska vara ensamt avgörande när tvångsvård prövas i domstol.

Det var socialtjänstens handläggare som först kallade den nyfödda bebisen för Lilla hjärtat. Hon omhändertogs kort efter förlossningen och placerades i ett familjehem i Vadstena.

DN-granskningen ”Hon fick aldrig fylla fyra”, som publicerades i mars förra året, beskrev hur flickan efter en dom i kammarrätten tvingades lämna familjehemmet och återförenas med sina biologiska föräldrar. Detta trots uppgifter om missbruk och trots att föräldrarna vägrade drogtestar. Socialnämnden hade mycket liten insyn i familjeförhållandena. Men rätten slog fast att föräldrarnas situation hade förbättrats och att flickan skulle flytta hem.

Den 3-åriga flickan hittades död i sina föräldrars lägenhet tio månader efter flytten.

Sedan dess har politiker, från höger till vänster, lovat lagändringar som stärker placerade barns rätt till trygghet, stabilitet och anknytning. I december röstade riksdagen igenom de första fyra förslagen.

Under en presskonferens på onsdagen presenterade regeringens utredare Charlotte Lönnheim tillsammans med socialminister Lena Hallengren (S) fem förslag till en lex Lilla hjärtat, som ska stärka rättssäkerheten kring tvångsvårdade barn.

En förändring i lvu som säger att tvångsvård inte får upphöra förrän omständigheterna som föranledde omhändertagandet har förändrats på ett *varaktigt och genomgripande sätt*.

Om ett barn varit placerat i samma familjehem i två år ska socialnämnden överväga frågan om en vårdnadsöverflytt – alltså att familjehemmet tar över vårdnaden om barnet. I dag kan det ske först efter tre år.

Om tvångsvården upphört blir socialnämnden *skyldig* att följa upp barnets situation i upp till sex månader. Under den perioden får socialnämnden ta alla kontakter de behöver – och kan till exempel konsultera sakkunniga och prata med barnet utan föräldrarnas samtycke.

Socialnämnden får fatta beslut om att föräldrar till ett tvångsvårdat barn ska lämna drogtester inför umgänge eller inför prövning om vården ska upphöra.

Socialnämnden ska bli *skyldig* att överväga om det finns skäl att ansöka om ett flyttningsförbud vid överväganden om att vård ska upphöra.

Den politiska debatten efter fallet med Lilla hjärtat har ofta handlat om att ge barnet och barnets bästa ett självständigt rekvisit när tvångsvård prövas i domstol. Men ett sådant förslag lämnas inte, enligt utredaren.

– Det här är ett förslag som har utretts flera gånger tidigare. Det har aldrig lett till lagstiftning, det har fått kritik från tunga remissinstanser. Det handlar framför allt om rättssäkerheten, att det är väldigt svårt för en domstol och en socialnämnd att avgöra vad som är det enskilda barnets bästa, säger Charlotte Lönnheim.

Socialminister Lena Hallengren säger att frågan är juridiskt komplicerad.

– Utredaren har valt en annan väg för att se till att barnets bästa verkligen får genomslag i våra domstolar.

Lena Hallengren vill inte gå djupare in på förslagen förrän remissinstanserna sagt sitt, men hon lyfter själv fram förslaget att socialnämnder får möjlighet att besluta om drogtester som mycket viktigt. I dag måste drogtester ske på frivillig väg.

– Det är ofta de som inte vill medverka till drogtester som kommunen behöver komma åt. Det är en möjlighet som jag vet att många socialnämnder vill kunna använda sig av, säger hon.

Pernilla Leviner, professor i offentlig rätt vid Stockholms universitet, säger att lagförslagen innebär ett tydliggörande av placerade barns

rättigheter, något som har efterfrågats under lång tid.

– Det är i grunden bra förslag som innebär ett ökat fokus på barns rätt till stabilitet och trygghet. Situationen i hemmiljön måste ha blivit mycket bättre under en längre tid innan ett barn kan flytta tillbaka.

Lagförslagen innebär sannolikt att vi kommer att se längre familjehemsplaceringar och fler vårdnadsöverflyttningar, enligt Pernilla Leviner. Fokus flyttas från återförening med föräldrarna till stabilitet för barnet.

– Det här kommer att kräva stora satsningar på familjehemsvården och det vore också önskvärt med en större översyn av hela den svenska barnavården, säger hon.

Förslagen skickas ut på remiss i dag, torsdag. Ambitionen är att lagstiftningen ska bli klar så snart som möjligt. Målsättningen är att lämna en proposition till riksdagen i höst.

Fotnot: Lilla hjärtats mamma dömdes till ett år och nio månaders fängelse för grovt vållande till annans död. Domen har överklagats.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

BAKGRUND. LILLA HJÄRTAT HITTADES DÖD EFTER 10 MÅNADER HOS SINA BIOLOGISKA FÖRÄLDRAR

Den treåriga flickan hittades död i sina föräldrars lägenhet i slutet av januari förra året. Hon hade ett stort antal skador på kroppen och narkotikaklassade preparat i blodet. Tio månader tidigare hade hon lämnat det familjehem hon bott i sedan hon var sju veckor gammal.

Trots att socialnämnden framförde misstankar om drogmissbruk och att de hade väldigt liten insyn i familjen, beslutade kammarrätten att tvångsvården skulle upphöra. Det fanns, enligt rätten, ingen påtaglig risk för flickans hälsa. Att

flickan kunde ta skada av flytten från familjehemmet kunde rätten, enligt ett prejudikat, inte ta hänsyn till.

Granskningen väckte en stor debatt om placerade barns bristande rättigheter. I december röstade riksdagen igenom de fyra första lagförslagen för att stärka rättssäkerheten kring tvångsvårdade barn. På onsdagen presenterade regeringens utredare ytterligare fem lagändringar för att stärka principen om barnets bästa.

11 Kraftig kritik mot förslaget: ”Barnens rätt måste väga tyngre”

Utredarens förslag till lex Lilla hjärtat får kraftig kritik från flera partier.

Liberalernas Juno Blom kallar dem otillräckliga och otydliga.

– Det här säger än en gång att vi inte ser barns utsatthet. Vi oroar oss för föräldrarättigheten och därmed blir barns rättigheter tomma ord, säger hon.

I april förra året tillsatte regeringen en utredning för att ta fram förslag till en lex Lilla hjärtat, lagändringar som syftar till att stärka tvångsvårdade barns rätt till stabilitet, anknytning och trygghet.

Flera partier har talat om att ”barnets bästa” ska vara avgörande när frågan om tvångsvård prövas i domstol – att vikta om barns och föräldrars rättigheter där barnets bästa ska väga tyngre.

Under onsdagen presenterade regeringens utredare fem lagförslag för att stärka principen om barnets bästa. Det handlar bland annat om att tvångsvård inte ska upphöra om inte omständigheterna i hemmet förbättrats på ett genomgripande och varaktigt sätt.

Men utredaren lämnade inget förslag om att barnets bästa ska vara ett ensamt rekvisit när tvångsvården prövas. Ett sådant förslag bedöms inte uppfylla kraven på rättssäkerhet och säkerställer inte heller att barnet får stanna kvar

i familjehemmet där barnet har sin trygghet, enligt utredningen.

Flera andra partier, som också driver frågan i socialutskottet, är dock mycket kritiska.

– Jag är upprörd och otroligt besviken över förslaget. Statsrådet förstår inte vilka konsekvenser det här får för utsatta barn. Det här säger ännu en gång att vi inte ser barns utsatthet. Vi oroar oss för föräldrarättigheten och därmed blir barns rättigheter tomma ord. Barnens röst måste väga tyngre, säger Liberalernas partisekreterare Juno Blom.

Liberalerna vill att en prövning om tvångsvård ska fästa särskild vikt vid barnets inställning och om barnet sedan låg ålder eller under lång tid har vårdats i familjehemmet.

Centerpartisten Sofia Nilsson, som sitter i socialutskottet, är positiv till förslagen som utredaren lämnat, men påtalar också bristen på ”barnets bästa” som ett självständigt rekvisit.

– Där ser jag att vi behöver fortsätta att jobba på från riksdagens sida. Hela frågan om rekvisitet behöver utredas djupare. Vad är det annars som ska avgöra barns bästa, om inte barnet självt?

Camilla Waltersson Grönvall (M) är inne på samma linje:

– Det som hade varit avgörande för att förändra lagstiftningen är att barnets bästa får finnas med som ett eget rekvisit. Det finns ett förslag till detta redan, från 2015, som har legat i byrålådan, så vi hade kunnat påverka historien med Lilla hjärtat på ett avgörande sätt.

Vad säger du om utredarens motivering, att ett sådant förslag inte bedöms uppfylla kraven på rättssäkerhet?

– Det finns svårigheter när olika intressen ska vägas mot varandra. Men det går att hitta en rimlig avvägning där barnets bästa beaktas. Det är vi helt säkra på, liksom regeringens tidigare utredare. En överväldigande majoritet av

remissinstanserna tillstyrkte förslaget redan 2015.

Kristdemokraternas Pia Steensland lyfter fram förslaget om skyldigheten att följa upp ett barn som varit tvångsvårdat. Men hon säger också att partiet kommer att fortsätta arbeta för att förslaget om ”barnets bästa” som eget rekvisit ska bli verklighet.

– Frågan kommer att lyftas i vår arbetsgrupp i socialutskottet och vi kommer att bedöma hur vi kan gå vidare för att säkerställa detta, säger hon.

Även Juno Blom och Camilla Waltersson Grönvall säger att partierna kommer att arbeta vidare med lagstiftningsprocessen i utskottet.

– Vi ser att det finns ett lagstöd för förslaget, säger Juno Blom.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Christy Chamy christy.chamy@dn.se

11 Familjehems- mamma: ”Hon hade kunnat vara vid liv”

Regeringens utredare lägger fram fem lagförslag som ska stärka placerade barns rättigheter.

Melinda Jacobs, Lilla hjärtats familjehemsmamma, hoppas att lagändringarna får stort genomslag.

– Om de varit lag tidigare hade hon levt i dag, säger hon till DN.

Flickan som kallades Lilla hjärtat bodde hos Melinda Jacobs och hennes familj i nästan tre år. Trots uppgifter om missbruk i familjen och

trots att socialtjänsten hade mycket liten insyn beslutade kammarrätten att hon skulle flytta till sina biologiska föräldrar. Flytten skedde i maj 2019. Tio månader senare hittades treåringen död med omfattande skador och narkotikaklassade preparat i kroppen.

Det är ett kapitalt misslyckande från samhällets sida och det har kostat barnet livet, sa Sofia Wallström, generaldirektör för Inspektionen för vård och omsorg, som granskat socialnämndens agerande i fallet.

Myndigheten pekade på en rad allvarliga fel och brister i handläggningen men också på att flera lagändringar för att stärka rättssäkerheten kring tvångsvårdade barn behövs.

Lilla hjärtats öde har berört både allmänhet och politiker. Fyra lagar för att stärka placerade barns rättigheter har redan röstats igenom, och på onsdagen presenterade regeringens utredare ytterligare fem.

Lilla hjärtats familjehemsmamma, som tog hand om flickan från att hon var sju veckor gammal till att hon flyttade för gott strax före sin treårsdag, säger till DN att hon är positiv till utredarens förslag.

– Jag tycker att de alla är bra förslag. Jag känner att de har lyssnat på mig och på Ivo som påtalat flera brister.

Melinda Jacobs har sedan granskningen av fallet Lilla hjärtat publicerades i DN haft kontakt med både socialdepartementet och ledamöter i riksdagens socialutskott.

– Jag är tacksam över att det numera finns ett stort engagemang för de här frågorna. Om de här lagarna varit på plats tidigare hade hon aldrig behövt flytta från oss, då hade hon levt i dag. Och det gör ont.

– Men det ska aldrig behöva hända igen.

Fängelsesdomen i Norrköpings tingsrätt mot Lilla hjärtats mamma överklagades och i slutet av maj inleds förhandlingen i hovrätten.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Infratraktur hanteras av infrastruktur- departementet. Med digitalisering och energi

- 378 Inrikes DN-artiklar 5 - 12 mars 2021
- 379 Riksdagen och politiska partier
- 432 Statsrådsberedningen och statsministern
- 440 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 463 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 529 Infratraktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 595 Hälsa- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 744 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 786 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 824 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 834 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. -854

Infrastruktur- departementet

Infrastrukturdepartementet ansvarar för frågor som rör transporter och infrastruktur, digitalisering och it, postfrågor samt energifrågor.

[Områden](#)

Områden

- [Digitaliseringspolitik](#)
- [Energi](#)
- [Transporter och infrastruktur](#)

[Om Infrastrukturdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Infrastrukturdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Tomas Eneroth](#)

Infrastrukturminister

[Anders Ygeman](#)

Energi- och digitaliseringsminister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Nationell infrastrukturplan 2018-2029](#)
- [Nationell godstransportstrategi](#)
- [Digitaliseringsstrategin](#)
- [Infrastrukturdepartementet på twitter](#)
- [Transportsektorn elektrifieras](#)
-

Aktuellt från Infrastrukturdepartementet

Myndigheter under Infrastrukturdepartementet 5 februari 2021

- **Luftfartsverket (LFV)**
Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

Post- och telestyrelsen (PTS)

PTS verkar inom tele-, it-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

•

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket ansvarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska farvatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)

VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga trafikslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Luftfartsverket (LFV)**
Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.

från [Infrastrukturdepartementet](#)

Post- och telestyrelsen (PTS)

PTS verkar inom tele-, it-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket ansvarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska farvatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)**

VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga trafikslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.

från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Trafikanalys**

Trafikanalys är regeringens utvärderings- och analysorgan för frågor inom hela transportområdet. Myndigheten ansvarar för att utvärdera åtgärder och redovisa olika åtgärders effekter inom transportområdet. Trafikanalys ansvarar också för resvane- och transportundersökningar samt för den officiella statistiken inom området transporter och kommunikation. Myndigheten har också till uppgift att sprida kunskap, erfarenheter och resultat från verksamheten till andra myndigheter och intressenter.

från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Trafikverket**

Trafikverket ansvarar bland annat för den samlade trafikslagsövergripande långsiktiga infrastrukturplaneringen för

väg, järnväg, sjö och luft samt för planering, byggande, drift och underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna.

Trafikverket ska med utgångspunkt i ett samhällsbyggnadsperspektiv skapa förutsättningar för ett samhällsekonomiskt effektivt, internationellt konkurrenskraftigt och långsiktigt hållbart transportsystem.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Transportstyrelsen**

Transportstyrelsen ansvarar för merparten av regelgivning, tillsyn, tillståndsprovning och registerhållning inom transportområdet. Myndigheten har det samlade ansvaret för att ta fram regler och se till att de följs. Verksamheten omfattar alla trafikslag, dvs. väg, järnväg, luftfart och sjöfart. Dessutom administrerar Transportstyrelsen bland annat fordons- och trängselskatten och supermiljöbilspremien.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

-

- **Myndigheten för digital förvaltning**

Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) har på övergripande plan i uppgift att:
från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Energimyndigheten**

Energimyndigheten verkar inom olika samhällssektorer för att skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Oljekrisnämnden**

Oljekrisnämnden är en domstolsliknande myndighet. Bestämmelser om Oljekrisnämndens uppgifter finns i oljekrislagen (1975:197) och ransoneringslagen (1978:268). Oljekrisnämnden träder i funktion i en krissituation.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

Energimarknadsinspektionen

Energimarknadsinspektionen bedriver tillsyn över energimarknaderna för el, naturgas och fjärrvärme.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Elsäkerhetsverket**

Elsäkerhetsverket arbetar för att förebygga att människor och egendom skadas av el. De arbetar också för att elektriska apparater och elinstallationer är konstruerade och utförda på ett sådant sätt att de inte stör utrustning för radio och telekommunikation och andra apparater.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

- **Svenska kraftnät**

Svenska kraftnäts uppgift är att förvalta Sveriges stamnät för elkraft. Svenska kraftnät har också systemansvaret för den svenska elförsörjningen, ett ansvar som innebär att se till att elsystemet kortsiktigt är i balans och att dess anläggningar samverkar driftsäkert.
från [Infrastrukturdepartementet](#)

Tomas Eneroth

Infrastrukturminister

[Infrastrukturdepartementet](#)

"Vi bygger Sverige. För att klara klimatet och för att jobben ska bli fler investerar vi i infrastruktur. Vi gör den största järnvägssatsningen i modern tid och satsar på ny konkurrenskraftig teknik. Det är nu det händer!"

Tomas Eneroths områden

- [Transporter och infrastruktur](#)

[SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.](#)

[SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.](#)

Anders Ygeman

Energi- och digitaliseringsminister
[Infrastrukturdepartementet](#)

Anders Ygemans områden

- [Digitaliseringspolitik](#)
- [Energi](#)

[SW .651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.](#)

[SW .644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.](#)

[SW .656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.](#)

[SW 66/68 Tillverkning av varor.](#)

[SW 66 Tillverkning av kemivaror od.](#)

[SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d](#)

[SW 68 Tillverkning av komplexvaror.](#)

[SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.](#)

[SW 62 Ingenjörsvksamheter \(konstruktion o d\)](#)

06 Körkort för vattenskoter skjuts fram

Ministerns förhoppning var att kravet på körkort för vattenskoter skulle vara på plats redan i sommar.

Nu ser pandemin ut att försena införandet till nästa år.

För att de praktiska momenten i utbildningen, som ska ligga till grund för förarbeviset, ska kunna genomföras är det rimligt att utbildningarna startar först i sommar och inte i maj som tidigare var planen, anser infrastrukturminister Tomas Eneroth (S).

Enligt förslaget som är ute på remiss införs särskilda krav på de utbildare som vill

tillhandahålla kurser för förarbevis för vattenskoter den 1 juli i år. Transportstyrelsen är den myndighet som ska certifiera utbildarna.

TT

07 Ledare: Höghastighetstågen blir klimatpolitiska gökungar

Höghastighetstågen är det självspelade pianot i svensk politik på vilket inga förnuftsargument eller kontrollmekanismer i ordinarie beslutsprocesser biter. Ansträngningen ses som något historiskt, något unikt, något så hjälteartat att statyer bör resas som över Baltzar von Platens herkulesarbete för Göta kanal!

När M wobblat färdigt i frågan och till slut satte ned foten i ett tydligt nej till prestigeprojektet

trodde många att det samförstånd över (den gamla) blockgränsen, som ett så här gigantiskt och långvarigt åtagande förutsätter, hade fallit. Men då fick gökungen i statsbudgeten nytt liv genom MP:s starka stöd för saken i förhandlingarna fram till januariavtalet.

Alliansen tänkte sig den visionära lanseringen av ”Sverigebygget” som en samlande framtidsidé som skulle vända en hotande valförlust 2014. Sju år senare är de osäkerheter som vidlåder investeringen fortfarande provocerande stora.

Än finns tydligen ingen fixerad plan att hålla sig till vad gäller stationernas placering, hur höghastighetsbanan ska fungera i en regional kontext eller om den ska byggas på marken eller på en hög cementkonstruktion.

Ska på- och avstigning ske i stadskärnorna eller en bit utanför? I vilka städer ska tågen stanna? Hur fort ska de gå?

Att höghastighetsbanorna ska byggas trots den entydigt samhällsekonomiska mångmiljardförlust de innebär är ju en skandal i sig. Kalkylerna har pendlat mellan 25–40 öre i återbäring på varje investerad krona. Trots Trafikverkets klara besked om hur ekonomiskt dåligt projektet faller ut tycks inget kunna förmå partierna att ta ett omtag.

Riksrevisionens sågning av beslutsprocessen – att makthavarna *först* bestämde sig för en lösning och *sedan* började leta efter de problem som denna skulle kunna påstås hantera – har även den klingat för döva öron.

Projektet höghastighetståg har ett politiskt fribrev, ett antirationellt trumfkort att dra fram inför invändningar från gängse investeringsutvärderingar och beslutsgång, som planerna uppenbarligen inte förtjänar.

Det är riktiga skattepengar som ska gå till detta oavsett om lånen läggs på insidan eller utsidan av statsbudgeten. Därmed borde en helt annan

diskussion, om undanträngningseffekter, ta sin början. Om det nu finns 300 miljarder i infrastrukturinvesteringar att röra sig med; hur skulle klimatnyttan kunna maximeras?

Ett så gigantiskt belopp skulle räcka till en omfattande elektrifiering av vägnätet. Effektöverföringsproblem mellan landets nordliga och södra delar skulle vara ett minne blott, ja Sverige kunde genom exportinvesteringar spela en stor och aktiv roll för utsläppsboven Polens övergivande av sitt kolbaserade energisystem.

Sverige kunde ta ledartröjan vad gäller forskning om insamling av koldioxid eller forskning om nästa generations kärnkraftsanläggningar. Kan elflyg tillfredsställa behoven av regionala transporter? Hur kan den lokala och regionala kollektivtrafik som svenskarna verkligen behöver och visat sig använda göras utsläppsfri med nya klimatinvesteringar i den?

Bara fantasin sätter gränser. Pengarna finns ju, tydligen.

Sverige behöver visa att landet menar allvar med den klimatpolitiska handlingsplanen mot netto noll-utsläpp. Dit ska de stora investeringarna gå. Inte till förlusttyngda höghastighetståg med mycket begränsad klimatnytta.

DN 7/3 2021

07 ”Felaktiga uppgifter cirkulerar om slutförvaret av kärnavfall”

I debatten påstås att mark- och miljödomstolen godkänt SKB:s ansökan om ett slutförvar för använt kärnbränsle. Det stämmer inte. Det finns många och komplexa frågor som regeringen behöver klargöra och ta hänsyn till. Det viktigaste är inte att ett beslut sker skyndsamt, utan att det är välgrundat, skriver företrädare för regeringens Kärnavfallsråd.

DN. DEBATT 210307

Debatten om slutförvaring av använt kärnbränsle har tagit fart. Det är positivt. I egenskap av en rådgivande kommitté utsedd av regeringen anser vi i Kärnavfallsrådet att felaktiga uppgifter cirkulerar i medierna.

Vi vill särskilt peka på den felaktiga uppfattningen att mark- och miljödomstolen 2018 skulle ha godkänt slutförvarsansökan från Svensk kärnbränslehantering AB (SKB). Domstolen bedömde att det behövs ytterligare underlag om kapseln för att slutförvaret ska kunna tillåtas. Vi vill dessutom poängtera att det även efter ett eventuellt positivt regeringsbeslut återstår ett sekel av utmaningar för projektet. Detta står klart efter att vi länge arbetat tvärvetenskapligt med dessa frågor.

Mark- och miljödomstolen har inte godkänt, det vill säga har inte tillstyrkt, SKB:s ansökan om ett slutförvar för använt kärnbränsle. Domstolen ansåg att riskerna med

kopparkapslarna var ofullständigt utredda och att ansökan inte klarade miljöbalkens krav. Domstolen baserade sin slutsats på den riskbedömning som presenterades under huvudförhandlingen och konstaterade:

”Vid en samlad riskbedömning enligt miljöbalken ger det nuvarande underlaget inte stöd för att slutförvarsanläggningen är tillåtlig, eftersom det fortfarande finns osäkerheter om kapseln som ska innesluta det använda kärnbränslet under mycket lång tid. Beviskravet kan därför inte anses uppfyllt, även med hänsyn till att det inte krävs full utredning om slutförvarsanläggningens säkerhet i tidsperspektivet 100 000 år och längre.”

SKB kompletterade sina ansökningar i april 2019. Strålsäkerhetsmyndigheten, som 2018 tillstyrkte ansökan i sitt yttrande till regeringen, tillstyrkte även kompletteringarna.

I vårt yttrande till regeringen (13/9 2019) anser vi bland annat att det finns osäkerheter när det gäller gjutjärnsinsatsen (som finns i kopparkapseln) och hur den påverkas av den intensiva strålningen från kärnavfallet och av den vätgas som naturligt bildas inuti kapseln under rådande förhållande. Det kan leda till försprödning av gjutjärnet och detta måste bli föremål för ytterligare forskning.

Om gjutjärnets mekaniska egenskaper förändrats och kopparkapseln utsätts för yttre mekanisk påverkan genom rörelser i omgivande berg kan gjutjärnsinsatsen, och därmed hela kopparkapseln, spricka. I den efterföljande diskussionen har Strålsäkerhetsmyndigheten å sin sida framhållit att säkerhetsfrågorna bör ses i ett systemperspektiv och bedömer att SKB visat att slutförvarssystemet uppfyller högt ställda krav på strålsäkerhet.

Enligt lag ska regeringen bedöma samtliga frågor kopplade till ett slutförvar för använt kärnbränsle. Domstolens yttrande, SKB:s

kompletteringar samt Strålsäkerhetsmyndighetens och andra organisationers yttranden över dessa kompletteringar utgör viktiga underlag för regeringens prövning.

Regeringens kommande beslut kan medföra konsekvenser för människor och miljö i årtusenden. Om det finns vetenskapligt grundat tvivel om ett slutförvars säkerhet medger inte miljöbalken tillåtlighet. I sådana fall kan Högsta förvaltningsdomstolen i en eventuell rättsprövning upphäva ett beslut om tillåtlighet.

Vi har inte tagit ställning till SKB:s ansökan som helhet, men rådet har utifrån sin tvärvetenskapliga kompetens i snart 30 år lyft fram flera förutsättningar för ett framgångsrikt slutförvarsprojekt. Om SKB får tillstånd blir uppförande och drift av ett slutförvar för använt kärnbränsle en tidigare aldrig genomförd verksamhet. Den planeras pågå intill slutet av innevarande sekel.

Regeringen kan förena ett eventuellt beslut om tillåtlighet med villkor. Om ansökan godkänns är det viktigt att regeringen skapar tydliga ramar för hur en stegvis prövning kan genomföras. Det är exempelvis viktigt att SKB bedriver forskning om slutförvarsmetoden ända fram till slutlig förslutning, för att utveckla och förbättra säkerhetsanalysen och slutförvaret. Den långa konstruktionstiden innebär med stor säkerhet att den tekniska och vetenskapliga utvecklingen kommer att påverka utformningen av den valda slutförvarsmetoden.

Det är svårt att förutse vad som kan hända under den långa tiden fram till slutlig förslutning. Det är därför viktigt att den fortsatta processen inför och efter ett eventuellt beslut har hög vetenskaplig, teknisk och demokratisk kvalitet. Detta innebär att processen bör säkerställa öppenhet och insyn för alla parter; det bör inte endast vara en intern dialog mellan SKB och Strålsäkerhetsmyndigheten.

Det finns en rad frågor som kräver bred belysning, inte minst frågan om kompetensförsörjning. Slutförvarsprojektet kräver välutbildad personal i flera decennier, särskilt rörande kärnteknik och kärnavfall. Därför behövs ett nationellt program för långsiktig kompetensförsörjning. En annan fråga gäller informationsbevarande och dokumentation till kommande generationer. ”Vi får inte glömma att komma ihåg.” Framtida generationer har rätt till kunskap om förvarets konstruktion, placering och innehåll. Slutligen finns flera frågor om hur övervakningen av ett slutförvar ska utformas. Allt detta behöver diskuteras.

Inget land i världen har ännu upprättat ett slutförvar för använt kärnbränsle. Finland har börjat bygga, men inget använt kärnbränsle har deponerats. Att bygga och driva ett slutförvar är ett långsiktigt projekt, det kan ta upp till ett sekel. Slutförvaret ska dessutom vara säkert under minst 100 000 år. Det finns många och

komplexa frågor som regeringen behöver klargöra och ta hänsyn till. Det viktigaste är inte att ett beslut sker skyndsamt, utan att det är välgrundat.

FAKTA. KÄRNAVFALLSRÅDET

Kärnavfallsrådet är en tvärvetenskaplig kommitté som funnits sedan funnits sedan 1992 där ledamöterna utses av regeringen.

Huvuduppgiften är att ge råd till regeringen i frågor om kärnavfall och slutförvaring av använt kärnbränsle samt om avveckling och rivning av kärntekniska anläggningar.

Kärnavfallsrådets uppgifter är:

att följa och bedöma kärnkraftsindustrins bolag Svensk kärnbränslehantering AB:s (SKB) ansökningar och forskningsprogram.

att följa SKB:s arbete med avveckling och rivning.

att ge ut kunskapslägesrapporter och andra publikationer.

att anordna seminarier och möten.

att följa den internationella utvecklingen inom kärnavfallsområdet.

Carl-Reinhold Bråkenhielm, professor emeritus i empirisk livsåskådningsforskning, Uppsala universitet, ordförande i Kärnavfallsrådet

Sophie Grape, docent i fysik med inriktning mot tillämpad kärnfysik, Uppsala universitet

Mats Harms-Ringdahl, professor em. i strålningsbiologi, Stockholms universitet

Tuija Hilding-Rydevik (vice ordförande), professor i miljöbedömning, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala

Hannu Hänninen, professor emeritus i maskinteknik, Aalto universitet, Finland

Thomas Kaiserfeld, professor i idé- och lärdoms historia, Lunds universitet

Mikael Karlsson, docent i miljövetenskap, Kungliga Tekniska högskolan, Stockholm

Ingmar Persson, professor em. i oorganisk och fysikalisk kemi, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala

Ingvar Persson, jur kand

Linda Soneryd, professor i sociologi, Göteborgs universitet

Artikelförfattarna är ledamöter och sakkunna i Kärnavfallsrådet

07 Tågvärden Omid och hans kollegor angrips – SJ hotar dra in tågen till Kumla

Attacken vid tågstationen i Vetlanda aktualiserar frågan om våld och otrygghet i svenska småstäder. SJ larmar om att tågpersonal trakasseras och hotas.

I tågvärden Omid Faroughis hemstad Kumla är problemen så stora att SJ hotar

att inte låta tågen stanna. På nätet skyls händelserna ofta på invandrare.

Omid, med rötter i Afghanistan, angrips från två håll. DN:s Niklas Orrenius och Thomas Karlsson var med när en resenär ansatte tågvärden på perrongen.

Tågvärden Omid Faroughi står i sin tunna SJ-uniform på en isgrusig perrong i Örebro och berättar om vad han och hans kollegor utsätts för på jobbet. Om de unga dryga männen utan biljett som kallar honom hora eller bög när han ber om deras biljett. Om hans kompis och kollega från hemorten Kumla som just nu är sjukskriven efter att han konfronterat tjuvåkare som låst in sig på toa.

När fripassagerarna störtade ut attackerade de Omids kollega och knuffade omkull honom så att han slog i huvudet hårt.

– Och häromveckan gick en man på mitt tåg runt och mobbade andra resenärer för att de bar

munskydd. När jag bad honom sluta greppade han tag i min tröja och sa: ”Det är jag som bestämmer här!”

Mannen var så aggressiv att Omid såg sig tvungen att ringa polisen. Inget lätt beslut för en tågvärd. Ett polisingripande på ett tåg kan leda till förseningar som drabbar alla passagerare. Å andra sidan måste han tänka på resenärernas säkerhet.

Polisen meddelade Omid att de inte skulle hinna till Arboga, dit tåget snart skulle anlända. En patrull skulle möta tåget på stationen i Köping, längre fram på sträckan.

– Efter att jag avslutat samtalet med polisen fick jag höra att mannen gått vidare i tåget och att han tagit en nödhammare, en sån som man krossar glas med om det börjar brinna, och att han hotade folk med den.

När polisen anlände i Köping lugnade sig mannen.

– Plötsligt var han hur snäll som helst.

Orden rinner ur Omid Faroughi där på perrongen. Det finns många incidenter att berätta om. Omid uppskattar att han blir trakasserad av tjuvåkare ”två tre gånger i veckan.”

Tåget han jobbar på den här torsdagsmorgonen ska snart köra vidare från Örebro, mot Arboga. Plötsligt kommer en man i 50-årsåldern fram, en resenär med neddragen stickad mössa som steg på i Kumla och som nu klivit av Omids tåg. Mannen har snappat upp att tågvärden pratar om bråk på tågen. Nu vill han bidra till diskussionen:

– Det är bara utlänningar som bråkar. I stora gäng!

Mössmannen, som presenterar sig som Anders, stöter med ett pekfinger i luften mot Omids ansikte.

– Det är såna som är från ditt land. Jag säger bara som det är!

Omid ser lugnt på mannen som pratar närkingska, liksom Omid. Att vara tågvärd är ett serviceyrke. Det finns inget självändamål att käfta med resenärer, inte ens när de är otrevliga som Anders. Samtidigt störs den 26-årige tågvärden av förenklingar och rasism.

Visst finns unga invandrarkillar som hotar och bråkar med Omid och hans kollegor på tågen. Innan Omid började som tågvärd 2018 jobbade han på ett hvb-hem i Kumla. Där bodde ensamkommande killar från Afghanistan, Eritrea, Somalia och Serbien, tonåringar som anlände till Europa och Sverige i de stora migrantvågorna kring 2015.

För många gick det bra, de jobbade hårt i skolan och tog sig vidare. Men Omid såg också hur några av killarna knäcktes av den långa väntan på besked om uppehållstillstånd, och att kanske till slut få ett avslagsbeslut från

Migrationsverket. De började glida, struntade i skolan, tog droger, hamnade i en kriminell värld. Ibland möter han några av sina gamla killar från hvb-hemmet på tågen, utan biljett och höga som hus.

Men mannen som hotade folk med nödhammaren häromveckan var faktiskt ingen ensamkommande utan – såvitt Omid kunde bedöma – en infödd svensk. Och ställd inför Anders angrepp känner han ett behov av att ge sin syn på saken om vilka det egentligen är som bråkar.

– Det är faktiskt blandat. Det finns invandrare som ställer till bråk, och det finns svenskar.

Anders stannar upp.

– Vad sa du?

– Jag sa att det är blandat. Det går inte att säga att det bara är en grupp som bråkar på tågen.

Anders blir irriterad på tågvärden.

– Du ska inte säga att det är blandat. För det är det inte. Jag vet!

Omid Faroughi ser efter Anders där han försvinner bort längs perrongen, mot lokalbussarna. Tittar på klockan: Snart avgångstid, dags att rulla vidare från Örebro. Omid signalerar med armarna till lokföraren och sätter visselpipan mot munnen.

○ ○ ○

Det sägs att Tage Erlanders finansminister - Gunnar Sträng betraktade godstågens längd som en sorts indikator för vartåt landets ekonomi var på väg. När Sträng gick till jobbet i Kanslihuset tittade han på godstågen som passerade vid Stockholm Central och räknade vagnarna. Fler godsvagnar betydde goda tider – kortare tåg motsatsen.

Det finns något djupt symboliskt med järnvägar och tåg. En välfungerande tågtrafik ses ofta ett tecken på ett välkött och framgångsrikt

samhälle. ”Tågen ska gå i tid” är en närmast utnött politisk slogan, som genom åren har brukats av såväl Centerpartiet och Socialdemokraterna som Miljöpartiet.

När SJ den 29 januari i år skickade ut ett skarpt formulerat pressmeddelande med rubriken ”SJ överväger att tillfälligt sluta trafikera Kumla” var det inte konstigt att det väckte uppmärksamhet över hela landet.

Tågbolaget som ägs av alla svenskar skrev att det sedan några månader tillbaka förekommer ”allvarliga ordningsstörningar” i de centrala - delarna av Kumla och grannorten Hallsberg, och att oroligheterna märks även på tågsträckan Örebro-Kumla-Hallsberg.

– Det är naturligtvis en ganska drastisk åtgärd att inte stanna på en station, och en åtgärd som får ses som en absolut sista utväg. Men i det här läget måste vi ta ansvar för resenärernas och tågpersonalens trygghet, sa SJ:s affärschef Jan Kyrk.

Om det är så illa att tågen kanske inte kan stanna i ett litet samhälle i Närke – hur står det då till med Sverige egentligen? SJ:s pressmeddelande blev omedelbart rikspolitik.

Moderaterna, som även ville passa på att skylla vinterns elbrist på regeringen, formulerade en paroll som partiet delade i sociala medier:

”Ett samhälle där man kan dammsuga när man vill och där tågen stannar i Kumla”.

Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson hakade på. SD gjorde en egen reklambild, där partiet lade in M:s budskap om ett samhälle där tågen ska stanna i Kumla intill ett foto på en allvarlig Jimmie Åkesson som sa: ”Okej, bra. Vi har dock lite högre ambitioner än så för Sverige...”.

Frågor om trygghet och kriminalitet ligger högt på den politiska dagordningen. När opinionsinstitutet Novus i februari lät väljare ranka de viktigaste politiska frågorna hamnade kategorin

”lag och ordning” på delad andra plats, efter sjukvårdsfrågor. 49 procent av de tillfrågade satte lag och ordning som en av de viktigaste politiska frågorna. En lika stor andel kryssade för ”invandring och integration”.

Medan invandrings- och integrationsfrågor tycks ha blivit mindre viktiga för väljarna de senaste fem åren, har brott och straff klättrat uppåt. Att landets två största oppositionspartier Moderaterna och Sverigedemokraterna – som båda profilerar sig med trygghetsfrågor – omedelbart plockade upp Kumla och ordningsstörningarna kan ses i ljuset av det.

Men utspelen om otryggheten på tågen kommer inte bara från högerpartier. Fackföreningen Seko, som länge lyft tågpersonalens utsatthet, kräver att stationerna måste byggas om för att möta hoten mot tågpersonal. Inte bara i Kumla, utan i hela landet.

Martin Alnebring från Seko vill se regelrätta spärrar så att personer utan giltig biljett inte kan ta sig ut på perrongerna.

– Det är tyvärr en nödvändighet. Våra medlemmar hotas och trakasseras, och vi ser inte inte att det här avtar, tvärtom.

○ ○ ○

Äntligen, tänkte tågvärden Omid Faroughi och många av hans kollegor på tågen när de såg SJ:s och fackets utspel om Kumla.

– Under pandemin har det blivit värre, säger Omid medan hans tåg närmar sig Köping.

Tåget han arbetar ombord på den här eftermiddagen är ett tysktbyggt dubbeldäckartåg av typen X40, med slutstation Stockholm. Dubbeldäckarna kan vara svåra för en tågvärd att ha överblick över. Tjuvåkare smiter ibland mellan tågets över- och undervåningar för att undvika kontroller.

– I början av pandemin var nog en del tågvärdar lite oroliga att röra sig runt i tågen, på grund av smittan. Man valde kanske att avvakta med att kontrollera biljetter. Då märkte somliga att det gick att åka tåg utan att betala.

Nu är det nästan tvärtom. Färre reser med tågen, och de glest fyllda vagnarna gör det svårare för tjuvåkare att gömma sig för tågvärdar och kontrollanter.

– Vi märker ju att många är drogpåverkade. Vissa kollegor låser in sig i bakhytten när de har personer ombord som är jobbiga och hotfulla. Jag stänger sällan in mig, men jag förstår dem som gör det till hundra procent.

Omid Faroughis kvinnliga kollegor är extra utsatta, har han märkt, de får sexistiska och förnedrande kommentarer. Facket kräver nu stopp för ensamarbete ombord på tågen.

– Man kan känna sig ensam när man ska kontrollera ett gäng på tre fyra stycken som är

drogpåverkade. Någon kan ha en kniv i fickan eller vad som helst, och det kan vara svårt att prata med dem.

Omid sätter på tågets mikrofon och gör ett högtalarutrop till resenärerna. Nästa Bålsta, därefter Sundbyberg. Framme på Stockholm Central ska han kliva på ett kvällståg till Uppsala och arbeta ombord där. Sedan tillbaka till huvudstaden, sova några timmar på ett Scandichotell, och nästa morgon upp i ottan och jobba på 05.52-tåget mot Hallsberg.

När tåget rullar in mot Centralen nämner Omid ett vanligt skällsord som tågvärdar tvingas ta emot:

– ”Rasist”. Mina kollegor får ofta höra det från tjuvåkare med utländsk bakgrund, säger Omid och ler snett.

– Jag har också blivit kallad rasist. En hel del, faktiskt. Jag tror inte att de som säger så riktigt fattar vad det betyder. Det är bara ett skällsord

för dem. Men jag önskar att de ville sluta säga så.

Tjuvåkare som skriker rasism när de själva beter sig illa urholkar begreppet, menar Omid Faroughi.

– Då blir det svårare att ta upp den rasism som faktiskt finns.

○ ○ ○

När Omid Faroughi söker jobb kliar sig arbetsgivare i huvudet när de tittar på hans cv. Den piggögde, pojkaktige 26-åringen har en arbetslivserfarenhet som sträcker sig arton år tillbaka i tiden.

– Jag var åtta år gammal när jag började jobba.

Som barn arbetade Omid som butiksbiträde på en marknad i iranska miljonstaden Shiraz. Där bodde han med sin mamma, sin pappa och sina fyra syskon. Familjen hade flytt till Iran från det krigshärjade Afghanistan och levde – likt många

i den afghanska minoriteten i Iran – utan medborgerliga rättigheter i den brutala iranska diktaturen.

– Man får inte ens åka tåg som afghan i Iran. Då krävs ett nationellt id-kort, och det ges inte till afghaner.

8-årige Omid gick till marknaden och jobbade efter skoldagen, sålde kläder och prylar i olika småbutiker.

– Jag var duktig på att sälja. Ägaren gick ibland därifrån och lät mig sköta affären så ”det går bättre när du säljer än när jag säljer”.

Pengarna behövdes hemma. Omid har en storebror som fick en hjärnskada när han var sex månader gammal.

– Han fick hjärnhinneinflammation och vi hade inte råd att ha kvar honom på sjukhus. Han fick inte korrekt vård och blev skadad för livet.

När Omid var 12 år fick han sitt livs chock. Hans älskade pappa Said Mohammed hade fått något tungt över sig på bygget där han jobbade. Efter två veckor dog Omids pappa av sina skador.

Efter olyckan fick familjen hjälp av FN-organisationen Unicef. Plötsligt dök en chans upp: Att lämna fattigdomen och förtrycket och starta om i ett land i Europa. Sverige erbjöd - familjen Faroughi kvotflyktingplatser.

Omid var 14 år gammal när han hamnade i Kumla tillsammans med mamma Salima, sina tre systrar och sin bror. Efter att ha växt upp i en brusande miljonstad var det en stor omställning att som tonåring skapa sig ett liv i en svensk landsortskommun med 22 000 invånare.

– Men det var bra också. Jag lärde mig svenska snabbt i Kumla. Jag tror att det finns fördelar med att komma som nyanländ till en liten stad jämfört med att komma till Göteborg,

Stockholm eller Malmö där det kanske finns fler landsmän.

Tågvärden tar fram en dosa Lyft White och lägger in en prilla. Tobaksfritt, konstaterar han nöjt. Förut snusade han Göteborgs Rapé. Tidigare rökte han.

– Pappa rökte. Han är min förebild. Jag ville vara som honom och började röka som artonåring. Men...

Omids ansikte spricker upp i ett leende.

– ...morsan vet fortfarande inte att jag har rökt.

Utanför tågfönstren: Strimmor av ljus vid horisonten. Det är tidig fredagsmorgon och Omids tåg har en rejäl försening när det närmar sig Eskilstuna. Ett elfel gjorde att tåget stod stilla i vinterkylan i över en halvtimme strax väster om Stockholm. Temperaturen sjönk snabbt i vagnarna, passagerare pälsade på sig och Omid och hans kollega ombord började viska om

evakuering. Till allas lättnad lyckades lokföraren till slut få i gång tåget.

När tåget är framme i Hallsberg ska Omid gå av sitt pass och ta helg. På personalparkeringen intill tågstationen väntar hans bil, full av tomma energidrycksburkar och med vindrutan täckt av is. Snart ska Omid skrapa rutorna och köra de nio kilometerna hem till Kumla.

Kanske är det bil som gäller framöver om man vill åka till Kumla, skämtar Omid. Men han blir snart allvarlig.

– Det vore katastrof för Kumla om tågen slutar gå. Det skulle drabba många bra människor.

○ ○ ○

Omid Faroughi och ett hundratal av hans tågvärdskollegor utgår i sitt arbete från den klassiska järnvägsknuten Hallsberg, en knapp mil från Kumla. Här har generationer av järnvägare arbetat: lokförare, konduktörer, banvakter, rallare.

I Hallsbergs stationshus sitter Omids chef Lars Permstäde, en 44-årig man med ett förflutet som väktare. Han har mött en del stökiga personer i sina dagar. Men det som hans personal upplevt de senaste månaderna går, menar han, långt bortom det normala och acceptabla.

– Bara i december hade jag två medarbetare som blev spottade i ansiktet, vid två olika tillfällen. Det är förstås extra illa nu, med tanke på smittspridningen.

Lars Permstäde räknar upp incidenter: stenkastning mot lok och vagnar, en tågvärd som fick glasögonen sönderslagna av en tjuvåkare, passagerare så hotfulla att tågvärdar inte vågar kolla deras biljetter.

– Mina medarbetare är rädda, helt enkelt. Och det är helt orimligt att det ska behöva vara så.

Omid Faroughi uppskattar att mellan tio och tjugo individer återkommande utgör ett obehag

för personalen på tågen mellan Örebro, Kumla, Hallsberg och Laxå. Enligt SJ har det varit oroligt även i Hallsberg, kring stationsområdet, och Omid vittnar om stök på tågen även i Örebro och Laxå.

Trakasserier och hot mot personal på tåg och bussar är ett nationellt problem. Det senaste året har busschaufförer och tågvärddar över hela landet vittnat om en obehaglig arbetsmiljö. I februari larmade fackförbundet Seko om stora problem med hot mot tågpersonal i Västra Götaland.

Så varför är det just Kumla som SJ nu överväger att inte trafikera? Lars Permstäde förklarar att SJ fått många rapporter från Kumla station. Obehaget för hans personal skulle minska om tågen inte gjorde uppehåll där.

Kumlabon och tågvärden Omid Faroughi vet att hans hemstad länge har dragits med våldsbrott, stölder och öppen drogförsäljning i centrum, nära tågstationen. I lokala medier har

oroligheterna i centrala Kumla blivit en följetong det senaste året.

Efter flera fall av rån och knivskärningar beslöt polisen för ett år sedan att genomföra en särskild insats i stadens centrala delar. Övervakningskameror sattes upp i april.

– Det är klart att det är tråkigt att just min hemstad Kumla pekas ut. Men något måste göras, och det handlar inte bara om tågen, säger Omid Faroughi.

De hotfulla och våldsamma personerna på tågen är ett symptom på något större, menar Lars Permstäde.

– Det är ett samhällsproblem som har flyttat in på tågen helt enkelt. En ökning av brott och stök. Det märks i Stockholm, det märks på Ica i Kumla och det märks här på SJ i Hallsberg.

○ ○ ○

Vi har knappt hunnit komma in i affären och - hälsa på Ica-handlaren Ulf Danielsson innan hans telefon ringer. Ica-Ulf tittar på displayen: Mattias på Ica Maxi, på andra sidan järnvägen.

– Vi brukar ringa varandra när det är stökigt.

Han säger ”Tjena Mattias!” och lyssnar en stund.

– Från Bulgarien? Killar? Hur såg de ut? Okej, då vet jag. Vi håller lite koll. Jättebra. Hej.

Personalen på Ica Maxi hade upptäckt två män som försökte stjäla rökt lax, berättar Ulf Danielsson.

– Välklädda var de tydligen. ”Dom kommer väl snart till dig”, sa Mattias. Det är ofta så. Funkar det inte där borta så kommer de hit.

Ica-handlaren ser trött ut. Alltför många i kvarteren runt butiken behandlar hans butik ”som sitt eget skafferi”, säger han.

– De går in här med en väska och hämtar vad de ska ha.

Många svenska orter har områden där social utsatthet och kriminalitet tillåtit att slå rot djupare än på andra håll. I storstäder ligger sådana kvarter ofta i förorterna. I mindre samhällen som Kumla kan de ligga i centrum, nära järnvägsstationen.

Ulf Danielsson har drivit Ica Profilen i området Kvarnparken i Kumla i över 20 år. Butiken ligger nära järnvägsstationen, intill stadsbiblioteket. Det var här, alldeles utanför butiken, som övervakningskameror sattes upp förra våren.

Liksom SJ:s tågvärdar tvingas Ica-personalen hantera hotfulla och våldsamma människor.

– En psykiskt sjuk man kom in här med en kniv klockan åtta en söndagsmorgon. Han hade inte fått sina mediciner, och hade väl kommit på att

han ville sitta inlåst resten av livet. Så han högg en av tjejerna här, rakt genom halsen.

En ung kvinna i Icakläder kommer in på lagret, där Ulf Danielsson står, för att kasta kartonger.

– Ja Jenny, du var ju med den morgonen. Du kan ju berätta. Den tjejen har slutat nu, men hon hamnade ju på intensiv.

Jenny lägger ner kartongerna.

– Ja... Kniven gick in rakt in i hennes nacke och genom halsen. Den skadade matstrupen och ena stämbandet. Jag såg inte vad som hände men hon kom till mig, helt blodig. Jag fick ringa och larma.

Vid ett annat tillfälle kom en påtänd man ”in i butiken med ett järnrör och bara mejade”, berättar Ulf Danielsson.

Vårdsmannen som i onsdags gick till attack i Vetlanda var känd av polisen och har tidigare fällts för ringa narkotikabrott. Det är numera

möjligt att köpa nästan alla typer av droger även i mindre svenska städer, och ungas attityd till narkotika är inte lika negativ.

I Kumla vittnar Icahandlaren, tågvärden Omid Faroughi, kommunalråden och många andra om att narkotika spelar en allt större roll i vardagslivet i centrum. Icapersonalen noterar stölder av aluminiumfolie, som används för att röka heroin. Stadsbiblioteket intill Ica installerade nyligen blåljuslampor på toaletterna, för att försvåra för injicerande narkomaner som försöker hitta ett blodkärl.

– Sammanlagt så skapar det en otrygg känsla, säger handlaren.

Kumlabornas känsla av otrygghet har ökat rejält de senaste åren, visar SCB:s medborgarundersökning. Även i Sverige som helhet har otryggheten ökat det senaste året, enligt Nationella trygghetsundersökningen, NTU. Andelen svenskar som känner oro över brottsligheten har ökat från 43 procent 2019 till

47 procent 2020, den högsta nivån sedan mätningarna startade.

Korresponderar de ökande otrygghetskänslorna med en faktisk ökning av brottsligheten? Frågan rymmer fallgropar och osäkerhetsfaktorer. Folks benägenhet att anmäla brott kan variera över tid. Trenderna ser också olika ut beroende på brottstyp.

Andelen svenskar som uppger att de utsatts för rån, misshandel och hot har ökat de senaste åren, enligt NTU. Andelen som drabbats av sexualbrott har minskat.

Inne i Kumlas kommunhus väger kommundirektör Daniel Jansson-Hammargren sina ord. Kumla är inget laglöst land – men det finns ett verkligt problem.

– Kumla tycks i någon mån ha blivit ett nav för stök.

Samtidigt finns ”en risk för en diskrepans mellan upplevd trygghet och anmälda brott”,

enligt kommundirektören. Grannkommunen Hallsberg har ungefär lika många anmälda brott per capita – ändå känner sig Hallsbergsborna tryggare än Kumlaborna. Daniel Jansson-Hammargren ser en risk att flitig rapportering om brottslighet i Kumla kan göra människor ännu mer otrygga.

– När man i sociala medier diskuterar att sätta in militären på perrongen, då blir jag orolig. Det har ingenting med verkligheten att göra.

Kommunpolis Julia Höglund är inne på samma spår:

– Det *har* ju skett ett antal lite grövre händelser i Kumla, som rån. Men som mediekonsument måste man tänka till och vara lite kritisk. Bilden blir lätt för mörk och man kan få intrycket att inget görs.

Narkotikaproblemen som Omid, Ulf och andra Kumlabor ser i vardagen ligger högt på polisens prioriteringslista, försäkrar Julia Höglund.

– Men vi kan inte vända det här på en vecka eller en dag.

Brottsligheten i Kumla beror inte på att Sveriges största fängelse finns här. Kumlaanstalten är ortens största arbetsgivare med runt 500 anställda – ett slutet system som inte har haft någon rymning sedan 2004.

– Det är tio femton människor som stökar runt i den här stan, kanske något fler, säger Daniel Jansson-Hammargren.

Kommun och polis möter brottsligheten med ett batteri av åtgärder, som kommunalt avlönade väktare som kostar 98 000 kronor per månad.

Icahandlaren Ulf Danielsson, född och uppvuxen i Kumla, anlitar själv väktare. Men det kommer inte åt grundproblemet, menar han: Att samhället har dragit sig tillbaka på en rad fronter.

– Vi måste ta hand om människorna som hamnat snett. Men det verkar inte finnas pengar längre.

Handlaren ger exempel. Mannen som högg en kniv genom halsen på kassörskan borde ha fått psykvård långt tidigare. Polisstationen som fanns i Kumla förr är nedlagd. De missbrukande unga männen och kvinnorna som stjal i hans butik tillåts fortsätta leva i en dimmig halvvard utanför samhället.

– Det krävs ju sysselsättning. Vi har ju en del afghanpojkar häromkring som bor fyra fem i en lägenhet och som är på väg åt fel håll. De behöver något att göra. Samhället måste skapa jobb.

○ ○ ○

Omid Faroughi har fortfarande sin SJ-uniform på sig när han sätter på värmen i sin utkylda bil och kör från Hallsberg, hem mot Kumla.

”En blomstrande kommun”, lyder Kumlas kommunslogan. På många sätt stämmer det. Arbetslösheten är lägre än riksgenomsnittet och flyttnettot är positivt. Kumla en expansiv pendlingsort, med ett levande konstliv.

Men Omid Faroughi ser att somliga inte får plats. Han vet att det lever papperslösa i Kumla, migranter som fått avslag på sina asylansökningar och som håller sig undan myndigheterna.

– Det är ett misslyckande från samhällets sida. Och det ska inte vara så lätt att få tag på droger. Det är så lätt att hamna fel.

Han tror på personligt ansvar: ”Det måste finnas en tydlig konsekvens när folk begår brott”. Samtidigt har Sverige gjort det orimligt svårt för många av de ensamkommande som sökte asyl kring 2015, anser Omid. Att tvingas vänta i åratal på besked om sin framtid knäckte många.

– Det är tufft att komma ensam. Jag vet inte hur jag själv hade klarat av det. Som tur var hade jag min mamma och mina syskon med mig, och vi hade dessutom uppehållstillstånd från dag ett.

Han har jobbat som tågvärd sedan i juni 2018. Jobbet passar honom. Han är pliktrogen, punktlig och älskar att snacka med folk. Men Omid har också andra framtidsplaner.

– Min dröm är att en gång kunna starta en bilverkstad.

Kumlingar, kallas folk från Kumla. Somliga hävdar att man måste vara född i Kumla för att få benämnas kumling, andra att ens familj ska ha levt här i flera generationer.

Omid, storstadspojken från Shiraz som levt halva sitt liv i Kumla, tvekar inte att beskriva sig som kumling. Han är lojal med sin närkingska hemstad, trots att det var tufft i början på gymnasiets fordonsprogram.

– Alla Volvoraggarna gick där. Jag var den enda utländska killen i klassen, och fick höra en del - rasistiska skämt. Jag försökte ta det som ett skämt också, och inte ta åt mig.

Ibland fick Omid höra att just han var okej, medan andra invandrare skulle ut från Sverige. Det gjorde honom fundersam, lite som i dag när han läser hetsiga kommentarsfält om SJ och Kumla, där stöket skylls på olika invandrar-grupper.

Man kan inte dela upp människor på det sättet, anser Omid Faroughi.

– I Iran stötte samhället bort oss afghaner. Vi hade ingen rätt att vara en del av landet. Sverige är allas samhälle. Vi som bor här har alla ett ansvar att det ska bli bra.

Niklas Orrenius

niklas.orrenius@dn.se

07 Över 140 000 flög utrikes i februari

Flygtrafiken i Sverige har bara kvar en bråkdel av sina resenärer jämfört med tiden före pandemin. Likväl var det 271 000 som flög i februari, trots smittskyddsråd och att många länder bommat igen sina gränser.

Jämfört med februari månad förra året är det lite drygt en tiondel så många resenärer, visar statistiken från statliga Swedavia, som driver tio av Sveriges största flygplatser.

Sett över det senaste året har flygtrafiken tappat fler än 34 miljoner resenärer. Tappet blir större och större för varje månad Swedavia räknar in

och enligt bolagets vd Jonas Abrahamsson är antalet ”kvar på historiskt låga nivåer”.

”Flygresandet till Norden och utanför Europa har i princip upphört, medan flygresandet till övriga länder i Europa och inrikestrafiken klarar sig något bättre”, säger Abrahamsson enligt ett pressmeddelande.

Av de 271 000 februariresenärerna var det 141 000 som flög mellan Sverige och något annat land. Fler än hälften av månadens alla resenärer flög till eller från Arlanda.

Swedavias regionala flygplatser har också många färre resenärer, men åtminstone två som ligger på stort avstånd från storstäderna klarar sig bäst. I Kiruna och Åre/Östersund har flygtrafiken minskat rejält, men inte i lika hög grad som på de andra.

TT

Fakta. Flyget i februari

Så här många passagerare reste till eller från Swedavias tio flygplatser under februari månad. Både linjetrafik och charter räknas in. Den procentuella skillnaden jämfört med februari månad 2020 står inom parentes.

Antal passagerare Ändring i %

Arlanda 173 553 -90

Landvetter 31 810 -92

Malmö 17 847 -85

Luleå 15 895 -82

Åre/Östersund 9 107 -79

Umeå 7 007 -90

Kiruna 6 883 -75

Bromma 4 744 -97

Visby 3 273 -86

Ronneby 903 -94

Källa: Swedavia

09 Skavsta kan inte räkna med hjälp från Eneroth

Skavsta flygplats är nära på att gå omkull, västeråsarna ska rösta om sin flygplats framtid och Bromma är konkursmässigt. Nu kritiseras regeringen för att inte göra någonting, men infrastrukturminister Tomas Eneroth (S) menar att allt inte ligger på hans bord.

– Regeringens ambition är att säkerställa samhällsviktiga transporter. Däremot huruvida man ska ha charterflygplatser för turisttrafik

och liknande, det får ju bli en kommunal och regional fråga, säger Tomas Eneroth.

I förra veckan slog Cédric Fechter, vd för Skavsta flygplats, larm om det ekonomiska läget för verksamheten. Flygplatsen närmar sig konkurs om kommunen inte går in med pengar, menar han.

Infrastrukturminister Thomas Eneroth (S) ser ingen omedelbar risk för kapacitetsbrist om en eller flera flygplatser skulle tvingas lägga ner. Det är enligt honom inte aktuellt för regeringen att gå in och stötta flygplatsen i Skavsta, eftersom den ligger så nära Stockholm.

– Skavsta är ju en privatägd flygplats som under lång tid gått med betydande överskott. Den ligger också inom tvåttimmarsradien från Stockholm, och det gör att vi enligt EU:s regelverk inte har möjlighet att kunna ge stöd till Skavsta. Däremot kan kommunen, som också äger en del, använda en del av de resurser

som de fått i stadsbidrag, säger Eneroth och tillägger:

– Jag förväntar mig att ägarna där tar sitt ansvar för flygplatsen på samma sätt som de har tagit ut resultat under lång tid.

Även den Stockholmsnära flygplatsen i Västerås och Bromma flygplats i Stockholm är under press. Det finns sedan tidigare en politisk majoritet i Västerås för att avveckla den lokala flygplatsen, och i slutet av mars ska Västeråsborna rösta om saken. Bromma flygplats ägs av helstatliga Swedavia, som i fjol lade fram en rapport till regeringen om att flygplatsen inte längre är ekonomiskt lönsam.

Enligt Maria Stockhaus (M), riksdagsledamot och trafikpolitisk talesperson för Moderaterna, riskerar situationen runt Stockholm att bli ett stort problem.

– Det är väldigt mycket trafik som i sådana fall ska in på Arlanda, säger hon.

Hon menar att om trafiken till och från Stockholm begränsas av brist på kapacitet så påverkas alla flygplatser runt om i landet.

– Vi behöver flyget för att hela Sverige ska kunna leva. Det finns inte fungerande alternativ och transportmedel i vissa delar av landet för att ta sig till Stockholm eller ut i världen.

Regeringen påbörjande för flera år sedan en flygplatsöversyn som skulle se över statens roll som stödgivare till regionala icke-statliga flygplatser. Det har blivit en långkörare men nyligen kom Trafikverket med en annan rapport om vilka flygplatser som ska vara så kallade ”beredskapsflygplatser”.

Infrastrukturministern menar att dessa är de viktigaste för regeringen att säkra driften på.

– Regeringens ambition är att säkerställa samhällsviktiga transporter. Däremot huruvida man ska ha charterflygplatser för turisttrafik och liknande, det får ju bli en kommunal och

regional fråga om vilken prioritering man väljer, säger Tomas Eneroth.

Tolkar jag dig rätt att om alla de här tre läggs ner så ser du inte något problem med det?

– Det var väldigt länge sedan någon flygplats lades ner. Västerås är första gången det aktualiseras, där kommunen, ägaren, säger att man vill avveckla den för att göra andra prioriteringar. I övrigt konstaterar jag bara att det är en djup kris för flyg över hela världen och att ute i Europa har vi sett många nedläggningar av flygplatser. Jag är inte säker på att vi kommer se det i Sverige, eftersom vi går in med betydande offentliga resurser för att upprätthålla infrastrukturen, inte minst för det som är statens angelägenhet – att säkra viktiga transporter.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

Skavsta flygplats ägs till cirka 90 procent av det franska bolaget Vinci airports. Nyköpings kommun äger resterande del.

09 Ygeman till utskott efter DN-artikel

Vid lunchtid på tisdagen utfrågas energiminister Anders Ygeman (S) och Svenska kraftnäts generaldirektör Lotta Medelius-Bredhe av näringsutskottet.

Det sker som en direkt effekt av DN:s granskning.

Granskningen visade att nationella elberedskapspengar ska gå till att rusta upp ett värmekraftverk i Stockholm som ska lösa stadens effektbrist. DN avslöjade nyligen att 1 miljard kronor av elberedskapspengar i en hemlig uppgörelse ska bekosta upprustning av ett uttjänt kraftvärmeverk, samma verk som

ingår i Anders Ygemans uppgörelse om att öka effekten i Stockholm.

Lars Hjalmered (M) är näringsutskottets ordförande.

– Svenska kraftnäts generaldirektör och energiministern måste klara ut uppgifterna om att elberedskapsmedel används för allmän effekthöjning, säger Hjalmered och fortsätter:

– Stämmer uppgifterna att detta har varit en plan bakom kulisserna och att elberedskapspengar har gått till ett privat bolag i Stockholm är det allvarligt.

Samtidigt granskar konstitutionsutskottet samma frågor efter att SD anmält Anders Ygeman.

– Vi vill upprätthålla en rågång gentemot konstitutionsutskottet, säger Lars Hjalmered.

– Kärnan i KU:s granskning är huruvida Ygeman följt de regler som det innebär att vara

minister, alltså om han utövat ministerstyre. Vi kommer att fråga om själva avtalet gentemot aktörerna i Stockholm.

Anders Ygeman har i flera intervjuer efter publiceringen uppgett att användandet av elberedskapspengar från Svenska kraftnät i elanläggningen bara råkade sammanfalla med hans eget högprofilerade initiativ att lösa effektbristen i Stockholm. Han säger sig inte ha något med det att göra. Detta trots att en av de högsta tjänstemännen på Ygemans departement i sms-växlingar dagarna innan Ygemans uppgörelse legat på Svenska kraftnäts generaldirektör om att utlova pengars.

Sms-växlingen visar att elnätsbolaget i Stockholm som egentligen skulle betala – Ellevio – höll på att dra sig ur uppgörelsen sedan det visat sig att kraftvärmeverket krävde stora investeringar.

Jonas Fröberg jonas.froberg@dn.se

10 Ygeman förnekar felaktigheter om elberedskapspengar

Energiminister Anders Ygeman (S) står fast vid att inga elberedskapspengar går till att lösa - effektbristen i Stockholm, när han svarade på frågor i riksdagens näringsutskott. Även Svenska Kraftnäts generaldirektör Lotta Medelius-Bredhe deltog.

Moderaternas näringspolitiska talesperson Lars Hjalmered ser inte heller att att elberedskapspengar ska ha använts felaktigt.

DN rapporterade tidigare i vinter att Svenska Kraftnät och Ygeman i hemlighet ska ha tilldelat en miljard av nationella elberedskapspengar till energibolaget Stockholm Energi för att lösa elproblemen i huvudstaden. **TT**

10 Skånska städer drömmer om nya vägar till Danmark

Inom femton år beräknas Öresundsbron kapacitet slå i taket. Nu drömmer företrädare för flera skånska städer om nya förbindelser över sundet. Men vilken sträckning som är bäst lämpad råder det delade meningar om beroende på var man frågar.

Från Rådhuset i Helsingborg är det inga problem att se hela vägen över till danska Helsingör. Här, mellan kuststäderna, är Öresund knappt fyra kilometer brett.

– Det har pratats i årtal om att det borde finnas en fast förbindelse där sundet är som allra smalast, säger Angelica Nilsson.

Hon är enhetschef för samhälls- och infrastrukturfrågor i Helsingborgs stad och

har under de senaste åren jobbat så gott som dagligen med att bana väg för den så kallade HH-förbindelsen – en vägtunnel mellan städernas södra delar och en tunnel för persontåg mellan stadskärnorna.

– Det här handlar om att utveckla en region och göra den mer konkurrenskraftig. Vi skulle minska restiden, knyta ihop arbetsmarknaden och skapa ökad integration, säger Annica Nilsson.

Som representant för HH2030 – ett nätverk bestående av bland annat Region Skåne och danska Region Hovedstaden – hoppas hon att tunnlarna ska vara på plats senast år 2035, helst redan 2030.

Resan dit, om den alls blir av, lär dock inte bli spikrak.

I sommar har det gått 21 år sedan Öresundsbron invigdes – den första och hittills

enda fasta förbindelsen mellan Sverige och Danmark. Enligt en rapport som konsultbolaget Sweco gjort på uppdrag av Region Skåne är bron i snabb takt på väg att bli överutnyttjad – runt år 2035 väntas tågtrafiken överskrida maxkapaciteten.

Detta beror inte minst på Fehmarn Bält-förbindelsen som just nu håller på att ta form i Rødbyhavn på södra Själland – en 18 kilometer lång tunnel som ska löpa på Östersjöns botten till den tyska ön Fehmarn.

När förbindelsen står klar 2029 kommer den att minska restiden till kontinenten radikalt och samtidigt öka trycket på infrastrukturen mellan Sverige och Danmark – bland annat med fler långväga godstransporter på järnväg.

Detta har skapat akuta diskussioner om en ny svensk-dansk förbindelse som kan avlasta Öresundsundsbron.

Att det behövs en sådan råder det stor enighet om i Skåne. Men svaren på vilken sträckning som är bäst lämpad blir olika beroende på var man frågar – i Helsingborg, Landskrona eller Malmö.

I slutet av januari tog Angelica Nilsson i Helsingborgs stad emot den svensk-danska utredning som beställts för att reda ut möjligheter och kostnader för de två HH-tunnlarna mellan Helsingborg-Helsingör.

– I medierna blev det väldigt mycket fokus på det negativa, att kalkylen inte går ihop. Men vi kan redan nu se att det går att göra mycket för att minska anläggningskostnaden – och den innehåller mycket positivt, som att resandet med kollektivtrafik skulle öka kraftigt, vilket är fantastiskt ur ett hållbarhetsperspektiv. Sedan har man inte tittat på möjligheterna till fjärrtrafik och på det viset är utredningen snäv, säger hon.

I korta drag konstaterar den mellanstatliga utredningen, där bland annat Trafikverket ingått, att HH-förbindelsen visserligen skulle skapa fler jobb och ökad tillgänglighet i Skandinavians största storstadsregion Öresund. Men medan vägtunneln kan finansieras genom vägavgifter saknas det upp till 20,1 miljarder kronor med järnvägstunneln – och en sådan förbindelse skulle inte göra tillräckligt stor nytta för att uppväga den tillkommande kostnaden, fastlår utredarna.

Från allra första början ingick även en förbindelse för godståg i HH-projektet, men den slopades på grund av att lutningarna i den norra delen av Öresund är för branta. Och nu finns det alltså risk att inte heller persontågstunneln blir av. Från dansk sida är intresset för att finansiera en sådan lågt – landets transportminister Benny Engelbrecht har i danska medier sagt att han i dagsläget inte ens kan svara på om HH-förbindelsen

kommer att tas upp på regeringens lista över kommande projekt.

I Sverige ska riksdagen besluta om ny nationell infrastrukturplan nästa år. Inte heller här står det klart om en fast förbindelse mellan Helsingborg-Helsingör kommer att finnas med bland de kommande trafiksatsningarna.

Alla är inte ledsna över det. Tre mil söder om Helsingborg ligger Landskrona. För omkring fem år sedan lanserade staden ett eget alternativ till ny Öresundsförbindelse: Europaspåret – en 19 kilometer lång tunnel mellan Landskrona och Köpenhamn för fjärr-, regional- och godståg.

–Till skillnad från HH-förbindelsen har vi en lösning på den regionala och nationella trafikproblematiken. Det är vårt huvudargument för Europaspåret: att vi erbjuder goda förutsättningar för godstransport på järnväg, vilket behövs när

Fehmarn Bält-tunneln står klar, säger Torkild Strandberg (L), kommunstyrelsens ordförande i Landskrona.

Europaspåret, som beräknas kosta 50 miljarder svenska kronor, har hittills fått ett svalt mottagande utanför Landskrona. Regionpolitikerna har bestämt sig för att prioritera HH-tunneln och i deras förslag till tågstrategi för Skåne nämns Europaspåret inte med ett ord.

Det betyder inte att Landskrona ger upp. Strax före nyår kompletterades visionen om Europaspåret med en vägtunnel till en kostnad av 10–20 miljarder kronor för att förbättra konkurrensmöjligheterna.

Stadens kommunstyrelse har även skickat ett remissyttrande till regeringen där man kräver att det tillsätts en utredning av Skånes framtida infrastruktur.

– Det vore förmätet av oss att ställa krav på att Europaspåret ska byggas, men vi vill bedömas på samma villkor som Helsingborg-Helsingör. Om en ny förbindelse ska byggas måste det - definieras vilka nyttor en sådan ska göra och vilka lösningar som finns, säger Torkild Strandberg.

I Malmö, ytterligare fyra mil söderut, undersöks sedan 2012 ett tredje alternativ till ny förbindelse mellan grannländerna: Öresundsmetron, en 23 kilometer lång tunnelbana mellan Malmö och Köpenhamn som är tänkt att avlasta Öresundsbron och skapa ökad kapacitet för gods och fjärrtågstrafik över sundet.

– Man ska tänka på Öresundsmetron som en våning till på bron. Genom att lyfta bort alla dagligpendlare och docka in dem i det metrosystem som finns på dansk sida kan vi ta tillvara befintlig infrastruktur och frigöra kapacitet på Öresundsbron i stället för att den

ska bli en flaskhals, säger Katrin Stjernfeldt Jammeh (S), kommunstyrelsens ordförande i Malmö.

Hon har genom åren haft goda insikter i arbetet med HH-förbindelsen i nordvästra Skåne och blev inte förvånad när utredningen nyligen presenterade sitt resultat.

– Utredningen visar väldigt tydligt att HH-förbindelsen kan knyta ihop och förstora den dansk-svenska arbetsmarknadsregionen i nordväst, men att behovet av att lösa godsflödena genom Europa kvarstår. Därför behövs Öresundsmetron också. Det är inga förslag som egentligen kan ställas emot varandra, de löser bara olika problem, säger Katrin Stjernfeldt Jammeh.

Inom det politiska samarbetet Greater Copenhagen, uppmuntrar man nu den danska och svenska regeringen att dels sätta igång en fördjupande utredning kring Öresundsmetrons

förutsättningar, dels att inleda en bilateral förundersökning av HH-förbindelsen, med förhoppningen att båda ska bli verklighet.

– Vi måste ta tillvara fördelarna som tunneln Fehmarn Bält medför, allt från att vi ska klara ökade godsflöden och internationella tågresor ut i Europa till att den skapar enorma förutsättningar i arbetet med att ställa om Sverige till ett fossilfritt samhälle, säger Katrin Stjernfeldt Jammeh.

Vad innebär det att det i dag finns tre olika Öresundsprojekt?

Angelica Nilsson i Helsingborgs stad väljer att se det positivt.

– Det som inte är bra är att det kanske ger en bild i Stockholm av att vi är splittrade. Samtidigt visar det att det finns en kraft i regionen – och titta på hur det ser ut i Francisco Bay, där finns det flera förbindelser. Det skulle vi också kunna ha på sikt även om

jag anser att HH-förbindelsen borde komma först, säger hon.

– Hittills har det dock varit ganska tyst från regeringarna. Det är väl det som talar emot oss. Att det inte finns tillräckligt engagemang på nationell nivå.

Hanna Grosshög

hanna.grosshog@dn.se

FAKTA. NÄTVERK ARBETAR FÖR NYA FÖRBINDELSER

Nätverket HH2030-gruppen samlar över 40 kommuner, regioner, företag samt bransch- och intresseorganisationer i Sverige och Danmark och jobbar för att få HH-förbindelsen till stånd.

Greater Copenhagen är ett dansk-svenskt politiskt samarbete i Öresundsregionen. Organisationen står bakom både en fast förbindelse mellan Helsingör och Helsingborg och en Öresundsmetro från Köpenhamn till Malmö.

11 ”Orealistiska kärnkraftsförslag tar fokus från viktigare frågor”

Debatten om att återstarta eller bygga nya kärnkraftsreaktorer har utvecklats till något av en skendebatt, som tar bort fokus från frågor som på kort sikt är viktigare för både klimatet och elförsörjningen. Det gäller exempelvis utbyggt elnät, fortsatt expansion av förnybar el, satsningar på energilagring och ökad flexibilitet i elsystemet, skriver sju forskare.

DN. DEBATT 210311

Kärnkraften och vattenkraften har tillsammans bidragit till relativt låga och stabila elpriser i Sverige alltsedan 1970- och 1980-talen. Samtidigt har kärnkraften alltid varit kontroversiell, den har splittrat en regering och det har folkomröstats. För precis 12 år sedan, i februari 2009, gjorde alliansregeringen en historisk kompromiss: *”Kärnkraftsparentesen förlängs genom att inom ramen för maximalt tio reaktorer tillåta nybyggnation på befintliga platser.”* Samtidigt fick Centerpartiet genom ett ”tredje ben” i elförsörjningen: en kraftig ökning av stödet till förnybar elproduktion (genom elcertifikatsystemet) och en ”planeringsram för vindkraft på 30 TWh till år 2020”.

I den breda energiöverenskommelsen 2016 formulerades *”Målet år 2040 är 100 procent förnybar elproduktion. Detta är ett mål, inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut”*.

I dagsläget finns inte något motsatsförhållande mellan hörnstenarna i energiöverenskommelsen och kärnkraftsägarnas möjligheter. Det är fortfarande tillåtet att bygga tio nya reaktorer, i takt med att reaktorer tas ur drift.

På grund av låga elpriser och den tidigare effektskatten, hade kärnkraften dålig lönsamhet. Genom energiöverenskommelsen togs effektskatten bort, men efter olyckan i Fukushima den 11 mars 2011 ökade också säkerhetskraven. Kärnkraftsägarna beslöt att avveckla de fyra äldsta reaktorerna, men investerade i modernisering och effektökning i andra. De sex återstående reaktorerna kan sannolikt drivas till början av 2040-talet.

Den nuvarande kärnkraftstekniken (i form av tredje generationens kärnkraft) kännetecknas inte bara av långa ledtider från beslut till drift. Den har också höga investeringskostnader och därmed hög finansiell risk vilket gör det osannolikt att företag kommer att ta en sådan risk på en avreglerad marknad utan statliga

garantier – speciellt när kostnaden för annan ny elproduktion (vindkraft) är betydligt lägre. De politiska förslagen om att bygga två nya reaktorer (KD) och att renovera och återstarta en av de nedstängda (L) är knappast realistiska, om det inte ska ske med någon form av statliga subventioner.

Samtidigt pågår det viktig forskning om olika typer av mindre reaktorer, så kallade SMR (small modular reactor). Vattenfall är med och undersöker förutsättningarna för att bygga sådana reaktorer i Estland och det har lämnats in en svensk ansökan om ett annat projekt till Energimyndigheten.

Givet klimatfrågans stora allvar bör inga tekniker eller åtgärder uteslutas. Det är därför rimligt att Sverige tar fram en strategi för hur en forsknings- och utvecklingspolitik för denna typ av kärnkraftsteknik kan utformas. Det är dock högst osäkert om och när vi kan se sådana reaktorer kommersiellt tillgängliga. Det är tveksamt om sådana kan ge något bidrag av

betydelse inom de närmaste 20 åren. Och då är vi nära den tidpunkt då utsläppen av växthusgaser måste vara nära noll.

Vi kan inte heller utgå från att de befintliga kärnkraftsreaktorerna kan livstidsförlängas ytterligare. Kärnkraften är helt enkelt en senare fråga, en skendebatt och en icke-fråga som skymmer sikten och inte borde få stå i vägen. Det som är tydligt – oberoende av hur länge de befintliga reaktorerna drivs vidare – är att väderberoende kraftslag kommer spela en mycket större roll än i dag.

Detta är en stor utmaning, inte minst eftersom såväl industri- som transportsektorerna ser elektrifiering som en av huvudåtgärderna för att möta klimatmålen, och elanvändningen därför förväntas öka dramatiskt. Men det är möjligt. Resultatet från olika kostnadsminimerande energisystemmodeller visar att sammansättningen av elsystemet – när utsläppen ska vara netto noll – baseras på mycket stor andel förnybar el som, på våra

breddgrader, innehåller vattenkraft, en stor mängd vindkraft, kraftvärme (biomassa och avfall), en mindre mängd solex samt reglerkraft från gasturbiner som drivs av biogas (eller vätgas). Det är viktigt att påpeka att hänsyn har tagits till kostnader som uppkommer på grund av att den icke-planerbara vindkraften ska integreras i systemet.

Man ska ändå inte underskatta utmaningarna med att få fram ett system enligt ovan, men det förutsätter en långsiktig och genomtänkt politik:

1 Fortsatt utbyggnad av vindkraft.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket planerar för att tredubbla den landbaserade vindkraften, men de anser det oroande att det tillkommer väldigt få nya tillstånd. Klimaträtsutredningen bör lämna förslag om hur man kan vikta klimatnyttan tyngre i miljöbalken, vilket skulle gynna både ny elproduktion och nätutbyggnaden.

Det måste också skapas bättre förutsättningar för en storskalig utbyggnad av havsbaserad vindkraft. Därför bör regeringen i de kommande havsplanerna poängtera det stora behovet av sådan vindkraft och Svenska kraftnät bör få bygga ut transmissionsnätet (stamnätet) till havsområden, så man kan ansluta mer vindkraft i södra och mellersta Sverige där behovet är som störst.

2 Ett smart elsystem. Det finns betydande möjlighet med sektorskoppling som innebär smart elanvändning (exempelvis styrning av värmepumpar och smarta laddningsstrategier för elfordon), flexibel (lastföljande) kraftvärme samt olika former av omvandling av el till andra energibärare som till exempel vätgas för industrin. Detta krävs för att värdet av den ökande icke-planerbara elproduktionen inte ska minska när dess andel av den totala elproduktionen ökar.

3 Fortsatt utbyggnad av elnätet. Svenska kraftnät och de regionala nätägarna måste

ytterligare öka sin utbyggnad av elnäten. Det krävs också fler utlandsförbindelser för att ökad möjlighet till import och export, vilket också bidrar till klimatomställningen i hela Nordeuropa.

4 Rättvis omställning. Vi måste utveckla strategier för en rättvis omställning. Som föregångsland bör Sverige även i detta avseende gå före och genomföra en omställning som upplevs som rättvis och gynnsam för samhället. Staten måste exempelvis säkerställa att kommunerna och de närboende får en större ekonomisk vinning av vindkraften. Vi bör fokusera på genomförbarheten i energiomställningen, såväl ekonomiskt och tekniskt som praktiskt och socialt.

5 Ny energiöverenskommelse. Förutsättningarna för en ny bred politisk uppgörelse om elsystemet bör vara goda. De faktiska frihetsgraderna avseende vilken mix av tekniker och åtgärder som står till buds fram till år 2045 – när Sveriges utsläpp ska vara netto

noll – är begränsade. Det krävs en omfattande utbyggnad av förnybar elproduktion för att möta det växande elbehovet och samtidigt upprätthålla den utsläppsminskande elexporten. En ny blocköverskridande överenskommelse skulle skapa bättre förutsättningar för långsiktiga investeringar och säkerställa att vi har rätt fokus i omställningen.

Forskningen bör kunna utgöra ett viktigt underlag till energipolitiken. Vi hoppas kunna bidra till detta genom ett nyligen beviljat forskningsprogram från miljöstrategiska stiftelsen, Mistra.

Energiomställningen kan inte vänta. Därför bör svensk politik försöka nå fram till en samsyn på klimat- och energiomställningen som är framåtblickande och där möjligheterna med flexibel och smart elanvändning, nya marknader samt samhällelig genomförbarhet står i fokus.

Filip Johnsson, professor i uthålliga energisystem, Chalmers tekniska högskola,

programchef för Mistras nya forskningsprogram
”Mistra electrification”

Aleh Cherp, professor, Lunds universitet samt
Centraleuropeiska universitetet i Wien

Lisa Göransson, forskarassistent, Chalmers
tekniska högskola

Magnus Hennlock, forskare, IVL Svenska
miljöinstitutet

Jessica Jewell, forskarassistent, Chalmers
tekniska högskola

Kenneth Karlsson, forskare, IVL Svenska
miljöinstitutet

Mikael Odenberger, docent, Chalmers tekniska
högskola

11 Åtråvärda metaller ska utredas

Regeringen vill ha enklare regler för att öka den svenska produktionen av metaller som behövs för elbilar, solceller och mobiltelefoner.

– Det handlar inte alls bara om mer gruvor utan om att öka återvinningen. Här kan Sverige bli ett föregångsland inom EU, säger näringsminister Ibrahim Baylan.

Det handlar om så kallade ”innovationskritiska metaller och mineraler”; alltså råvaror som tidigare inte sågs som viktiga men som är det för att världen ska kunna bli hållbarare. Det handlar om till exempel litium, kobolt, vanadin,

grafit, tellur och så kallade sällsynta jord-
artsmetaller.

Men begreppet rymmer också tydliga konflikter – här finns gruvbolagen som vill bryta de åtråvärda metallerna, här finns hård miljökritik, här finns samernas kamp för att värna sina renbetesmarker.

– Ja, det är en svår fråga. Från gruvindustrin talar man mest om att reglerna för att få tillstånd är oförutsägbara men vi behöver ta ett helhetsgrepp och ta hänsyn till alla motstridiga intressen, säger näringsminister Ibrahim Baylan.

Han tillsätter nu en utredning som ska se över ”prövningsprocesser och regelverk” för att säkerställa ”en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral”. Utredaren, som utses inom kort, ska vara klar senast 31 oktober nästa år. Det handlar om att förändra minerallagen, men också om att se

över vad som kan justeras i miljöbalken och andra regelverk.

Efterfrågan på åtråvärda metaller är också en geopolitisk fråga, Kina är dominerande när det gäller jordartsmetallerna.

– Ja, det handlar om ökad självförsörjning. Det behövs för Sverige en egen omställning men också för att minska EU:s beroende, säger Ibrahim Baylan.

– Men jag vill verkligen betona att det inte bara handlar om brytning av nya jungfruliga råvaror, vi talar ju ändå om ändliga resurser. Vi måste bli mycket bättre på återvinning, dagens slöseri är inte hållbart. Inte heller här har regelverket hängt med, säger Ibrahim Baylan.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

11 Tufft att försörja Stockholm med el – och värre blir det

Under åtta timmar i januari och februari var Stockholms elkonsumtion större än den eleffekt som kom via stamnätet.

– Om vi inte hade haft den lokala elproduktionen hade vi haft effektbrist då, säger Henrik Bergström, på Ellevio.

Och fram till 2028, då stamnätet beräknas vara utbyggt, blir läget mer och mer ansträngt för Stockholms län.

verige som helhet producerar under ett år mer el än vad vi gör av med. Problemet är att både produktion och konsumtion av el är mycket ojämnt fördelad, såväl över dygnet och året som mellan olika delar av landet – och att kapaciteten i stamnätet inte räcker till i Stockholm när behoven är som störst.

Ellevio varnade för två år sedan i DN för att Stockholm hotades av akut elbrist 2021.

Nu är vi där, hur går det?

– Under de där timmarna i januari och februari var stamnätet – den statliga myndigheten Svenska kraftnäts stora motorvägar där elen från vattenkraft och kärnkraft kommer till Stockholm – fullt. Nu ska stamnätet förstärkas med grövre kablar men det är enligt planen inte färdigbyggt förrän 2028, på grund av en kombination av tidsödande tillståndprocesser och markfrågor, säger Henrik Bergström, samhällspolitisk chef på elnätsbolaget Ellevio.

Läget har, enligt honom, mildrats från akut till allvarligt.

– Vi har inte behövt säga nej till nya elkunder, men vi har diskussioner med större kunder om deras möjligheter att dra ner elkonsumtionen.

Elbehoven i regionen kommer att öka på grund av bland annat en fortsatt stark urbanisering, ett nytt vattenreningsverk i Nacka, nya t-banelinjer, motorleden Förbifart Stockholm, digitaliseringstrenden med behov av datahallar och en transportsektor som ska elektrifieras.

– Sammantaget är elbehovet en jättefråga. Fram till 2045 står vi inför mycket stora förändringar av hela transportsystemet, som då ska bygga på el. Samhällsutvecklingen är så beroende av elförsörjningen, vi måste hitta långsiktiga och stabila förutsättningar för att kunna utveckla elnäten tillräckligt snabbt, säger Henrik Bergström.

Stockholms län har en låg andel egen elproduktion, bara cirka 10 procent av länets totala elanvändning. Men att ljuset inte släcktes under de där timmarna i början av året beror just på den lokala elproduktionen.

Stockholm exergi producerar värme och el baserat på fast biobränsle, restprodukter från skogs- och sågverksindustrin som flis, grenar och toppar.

– Det är energibolaget Stockholm exergi som äger den lokala produktionen. När vi varnade för elbrist i februari 2019 hade det precis, i samband med vårpropositionen, kommit en ny skatt på kraftvärme och de som producerade den menade att det inte var lönsamt längre. Men Stockholm exergi valde att fortsätta produktionen efter att ha skrivit ett avtal med oss, säger Henrik Bergström.

Behovet av eleffekt är inget problem under de varmare årstiderna, utan just under kalla vinterdagar.

– Den här vintern har upplevts som ganska kall men enligt SMHI är det en normalvinter.

Vintern 2012–2013 hade vi tre perioder med kallare än -5 en vecka i sträck. Enligt SMHI är sannolikheten att vi får en sådan vinter igen 10–15 procent. Under en normalvinter klarar vi oss bra men blir det kallt under en längre period kan läget bli allvarligt, säger Henrik Bergström.

Tillsammans med Svenska kraftnät och Vattenfall driver Ellevio projektet Sthlmflex.

– Det handlar om hur vi kan skapa ett incitament för att få kunderna att dra ner sin elförbrukning under januari och februari. Villaägare kan till exempel dra ner sin värme under några timmar och få betalt för det, eller ett växthus dra ner sin belysning under några timmar. Vi testar det från december i fjol fram till mars, de aktörer som är med är Arenabolaget i Solna AB, Stockholms hamnar, Enstar, Entelios, Skellefteå kraft och Stockholm Exergi.

Kan jag dra ner värmen i huset, mot ersättning, när jag ändå ligger och sover?

– Nej, vi vet exakt när problemen uppstår, mellan 06 och 09 och mellan 16 och 19. Men en elbil måste ju inte, till exempel, laddas just då, de kan laddas på natten. Om man har bergvärme och drar ner under en timme hinner inte värmen inomhus förändras, säger Henrik Bergström.

De ekonomiska konsekvenserna av effektbristen kan bli mycket stora.

Ett framtidsscenario som den tekniska konsultfirman WSP utarbetat på uppdrag av Stockholms handelskammare visar en risk för 200 000–400 000 uteblivna årsarbetstillfällen och 27 000–50 000 bostäder som inte kan byggas fram till år 2031.

Produktionsbortfallet blir, enligt WSP:s beräkningar, sammantaget minst 200 miljarder kronor, sannolikt närmare 500 miljarder

kronor, i Stockholms län fram till år 2031. Under det enskilda år när elbristen är som värst – i Handelskammarens mest sannolika scenario år 2027 – reducerar elbristen bruttoregionalprodukten med 130 miljarder eller 8 procent.

Vind- och solkraft kan dessvärre inte bidra med mycket under de kritiska perioderna.

Länets kommunförbund Storsthlm har i rapporten ”Eleffektiva kommuner” studerat vilka väderförhållanden som rådde under de kallaste timmarna med högst elanvändning under perioden 2010–2019. Det var generellt mycket låga vindhastigheter vid dessa tillfällen. Vindkraftens potentiella bidrag vid dessa tillfällen var alltså lågt. Framför allt är mängden vindkraft i Stockholms län låg jämfört med andra län, 61 MW i Stockholms län, 8 682 MW i hela riket, 2019. Så även om det hade varit blåsigt så hade vindkraften i Stockholms län inte betytt så mycket.

Detsamma gäller solkraften. När den värsta effektbristen riskerar att inträffa, tidigt på morgonen eller sent på eftermiddagen under vinterdagar, producerar solceller inte någon el.

Storsthlm har också tagit fram rapporten ”Tiopunktsprogram mot trängsel i elnätet” – en handledning som syftar till att hjälpa kommuner att jobba med de utmaningar energisystemet i Stockholmsregionen står inför.

– Det viktigaste i rapporten är att kommunerna måste skaffa sig kunskap om hur elinfrastrukturen ser ut och vilka risker det finns, samt etablera en dialog och samverka med elnätsägaren – och samverka med varandra, säger Johan Nyqvist, projektledare på det regionala Energikontoret.

En svårighet, menar han, är att kommunerna inte alltid har så bra kompetens på området.

– Elnätsbolagen kan få ett övertag, de och kommunerna har inte alltid samma intressen. Vi vill bidra till att höja kunskapen.

Kommunerna måste också ha ett långsiktigt perspektiv. En viktig fråga för kommuner är att tidigt säkerställa att det finns tillräcklig elanslutning för planerad ny bebyggelse, annars finns risk för förseningar eller andra problem. Och det är ännu svårare för elkrävande företag som vill etablera sig snabbt i en kommun. Det är inte säkert att det går att ordna elanslutning med kort varsel och därför är god framförhållning av stor vikt.

– Det måste också finnas plats för elnätet, för kabeldragningar och nätstationer, det tar plats i bebyggelsen och även där är planering viktigt.

Vad tror ni om projektet Sthlmflex?

– Vi har inte tryckt så mycket på det, det är ganska nystartat. Kommunerna är ganska stora fastighetsägare men än så länge är det inte så

många som har nappat på detta. Vi pratar mer om att arbeta med effektiviseringar rent generellt, där kommunerna kan rikta in sig på att styra ner de större effekttopparna under de perioder när det är kallt, säger Johan Nyqvist.

Totalt sett har inte elkonsumtionen i länet ökat särskilt mycket mellan 2010 och 2019, trots befolkningsökningen, men nu kommer det in nya typer av elanvändare och elbehov. Det är viktigt, menar Johan Nyqvist, att värna fjärrvärme och kraftvärme, fjärrvärmerna är inte elbaserad och kraftvärmeverk kan producera el.

– Effektivisering kan bromsa effekten av befolkningsökningen men 2020-talet kan bli mer och mer ansträngt och en utmaning för länet att klara perioden fram till att stamnätet har byggts ut, säger han.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

Nio förslag från staten på hur du kan spara el

1 Sänk inomhustemperaturen, en grad minskar energianvändningen med fem procent.

2 Nya tätningsslister runt fönster och dörrar.

3 Byt till effektiv och bra belysning, som ledlampor och släck när ljuset inte behövs.

4 Dra ur alla laddare, till exempel till mobilen, när de inte används.

5 Ställ in rätt temperatur i kyl och frys, +4 grader Celsius i kylan och -18 grader Celsius i frysen. Då får du både bra matförvaring och låg energianvändning.

6 Använd vattenkokare när du ska koka upp vatten. Det går snabbt och du sparar energi.

7 Tvätta i 40 grader i stället för 60 grader, när det är möjligt. Det kan nästan halvera energianvändningen.

8 Att diska i diskmaskin sparar energi jämfört med att diska för hand.

9 Snålspolande duschmunstycke sparar på varmvattnet. Hur ofta och hur länge du duschar påverkar också energianvändningen.

Källa: Energimyndigheten

12 Ledare: Värna Stockholmsflyget – inte Bromma flygplats

En storstad utan fungerande inrikesflyg är bara en stad. Bromma flygplats invigdes 1936, med prins Bertil som första passagerare, och har tjänat Stockholm väl. År 2019, innan viruset la sig över resorna som en tjock dimma, reste 2,3 miljoner passagerare mellan Stockholm och platser som framför allt Malmö, Göteborg och Visby.

Det kommer en tid efter covid, och då kommer vi att vilja resa igen. Även i luften. Flyget kommer inte att kunna avskaffas, men det måste bli miljövänligare – vilket också sker. Batterierna blir snabbt allt effektivare. I somras

lyfte ett elektriskt flygplan med plats för nio passagerare och flög i en halvtimme. I en överskådlig framtid skulle flygresor på upp till 160 mil kunna ske med batterier. Det är mer än hälften av alla kommersiella fligheter och uppfyller de svenska inrikesbehoven.

Flygbolaget Bra lovade nyligen att vara fossilfritt år 2025, och att samma år bli först att flyga elflyg kommersiellt.

Det är alltså flygets miljöpåverkan vi måste komma åt, inte flyget i sig. Tidigare har Bromma flygplats setts som en nödvändighet inte minst av kommuner långt från Stockholm som är beroende av vettiga kommunikationer till huvudstaden. Men allt mer tyder på att Arlanda är en lämpligare knutpunkt än sin äldre men mycket mindre bror väster om Stockholm.

I september slog Swedavia, det statliga bolaget som driver tio svenska flygplatser, i en konsekvensanalys fast att det inte längre är affärsmässigt motiverat att driva Bromma

vidare. Om den ska drivas fram till 2038, då arrendeavtalet med Stockholms stad löper ut, eller avvecklas i förtid är enligt Swedavia ett politiskt beslut.

En rapport från i höstas av Stockholms Handelskammare drar slutsatsen att flyget kan ha återhämtat sig efter pandemin i mitten av 2020-talet. Det sker i så fall samtidigt som elflyg kan börja komma in i den svenska inrikesmarknadens luftrum.

Enligt handelskammaren finns stora samhällsvinster att hämta om flyget flyttar till Arlanda – under vissa förutsättningar. Bland annat behöver Arlanda en ny bana, bättre terminalkapacitet och inte minst smidigare kommunikationer till och från stan.

Det sistnämnda får sägas vara A och O i en flytt av inrikesflyget. Bromma ligger knappt en mil från Stockholms city, Arlanda fyra gånger längre bort. Att resa med snabbtåget Arlanda Express gör skillnaden försumbar – men det är dyrt.

Alltför många tar bilen till flyget. Billigare snabbtåg och smidigare bussförbindelser är en förutsättning för att Arlanda ska bli ett attraktivt alternativ till Bromma.

Mycket talar alltså för att klockan tickar för den gamla vackra Bromma flygplats, statligt byggnadsminne sedan år 2000 och en institution för generationer av stockholmare.

Nu berättar DN om ett privat initiativ av ”aktörer i eller nära flygbranschen” för att ta över flygplatsen och driva den vidare. Det är något som inte bör avfärdas reflexmässigt, utan i stället utvärderas noggrant. Samtidigt skulle en flytt göra det möjligt att öppna området för bostäder och kontor. Att samla allt flyg i en knutpunkt är dessutom smidigt inte minst för den som kommer utifrån och ska resa vidare i Sverige.

Men det finns ingen anledning att stressa fram ett beslut. Det vore mycket illa om en flytt tvingades fram för tidigt och av politiska skäl.

Först måste Arlanda byggas ut, hand i hand med en satsning på ett grönare flyg. Kommunikationerna till och från måste fungera mycket bättre. När de förutsättningarna finns på plats kan det bli dags att omdirigera flyget.

DN 12/3 2021

12 Nya regler ska bana väg för mer vindkraft

Den som vill bygga vindkraft ska få snabbare och tydligare besked från kommunerna. Det föreslår regeringens utredare Lise Nordin som hoppas på mindre konflikter kring vindkraften och en mer effektiv utbyggnad.

– Dagens regler är ett hafsverk, säger hon.

Vindkraften har vuxit till en betydande faktor i den svenska energiförsörjningen liksom i klimatomställningen. Förra året stod den för 17 procent av den svenska elproduktionen, en rask ökning från 12 procent året före. Vindkraften är

därmed nummer tre, efter vattenkraft och kärnkraft.

Men utvecklingen är inte bekymmersfri. Vindkraftsparker kan vara betydande ingrepp i landskapet och har mött starka lokala protester. Branschen har klagat på segdragna och ovissa tillståndsprocesser som ökar den finansiella risken med projekt där planeringstiden kan vara flera år.

Regeringens utredare Lise Nordin, tidigare riksdagsledamot för Miljöpartiet, anser sig ha lösningen på åtminstone en del av problemen. Utredningen ska lämna sitt betänkande till regeringen den 30 juni men redan nu står det enligt Lise Nordin klart vad de huvudsakliga förslagen blir.

– Det är tydligt att i princip alla aktörer ser problem med dagens regelverk. Det finns inga tydliga anvisningar för hur det ska tillämpas. Det finns exempel på kommuner som har ändrat sitt besked inom loppet av två månader,

från ja till nej. Då blir det förstås väldigt svårt att planera ett vindkraftsprojekt, säger Lise Nordin.

Enligt utredningen ska kommunerna ha kvar rätten att säga nej till vindkraft men beskedet måste komma mycket tidigare i processen. Redan när en kommun fastställer översiktplanen för marken inom kommungränsen ska man bedöma var vindkraftverk kan vara lämpliga.

Då kan den aktör som är intresserad av att bygga vindkraft få en tydlig fingervisning om möjligheterna redan genom att ta del av planen. Därefter ska man enligt utredarnas förslag få ett definitivt besked om markanvisning från kommunen. Först i nästa steg ska länsstyrelsens miljöprövning ta vid.

Samtidigt ska regelverket tydliggöra rollerna så att kommunen bara tar ställning till hur man vill disponera den egna marken medan

länsstyrelsen gör bedömningen utifrån miljöbalken.

– I dag blir det ofta så att sådant som buller och fågelliv prövas två gånger, säger Lise Nordin.

Målet är att det ska bli tydligare vilka bedömningar kommunerna ska göra.

– En kommunstyrelseordförande har berättat för oss att sist de hade en fråga om vindkraft uppe i kommunfullmäktige så var det 65 ledamöter som gjorde 65 olika tolkningar av vad kommunen skulle ta ställning till.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket presenterade nyligen en strategi för vindkraften, som väntas spela stor roll i klimatomställningen. Där är bedömningen att vindkraften behöver byggas ut med 100 terawattimmar till 2040. Det är nästan fyra gånger mer än vad vindkraften producerade under 2020.

– Vår ambition är att det här regelverket ska göra den fortsatta vindkraftsutbyggnaden mer effektiv. Jag hoppas också att det ska leda till minskade konflikter, säger Lise Nordin.

Den nya lagstiftningen kan vara på plats till årsskiftet 2022/2023.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

12 Slutförvar får grönt ljus med förbehåll

De kopparkapslar som ska förvara använt kärnbränsle i 100 000 år är tillräckligt säkra. Det slår Strålsäkerhetsmyndigheten fast efter en ny granskning. Men granskningen får kritik av forskare. Och regeringen kan inte ge något besked om tidpunkt för beslut om slutförvaret, enligt klimat- och miljöminister Per Bolund (MP).

Korrosionsforskaren Peter Szakálos vid Kungliga tekniska högskolan är kritisk till rapporten:

– Det finns väldigt mycket data som visar att koppar korroderar betydligt mer under de omständigheterna än vad SKB anger.

Bo Strömberg, korrosionsexpert på Strålsäkerhetsmyndigheten, anser dock att det är en feltolkning.

TT

12 Hemlig grupp redo att ta över krisande Bromma

En privat grupp vill ta över krisande Bromma flygplats från staten. Swedavia vill inte svara på frågor om erbjudandet utan hänvisar till regeringen, som i sin tur lägger locket på.

– Det är inte en ägarfråga utan en fråga för regering och riksdag att besluta, och där finns inte mer att säga, uppger näringsminister Ibrahim Baylan (S) för DN.

En hemlig sammansättning av aktörer i eller nära flygbranschen har gjort anspråk på att få ta över driften av den krisande flygplatsen i Bromma.

De kallar sig för Bromma Airport Group (BAG). Den enda kända aktören är flygledningsföretaget ACR, vars vd Wilhelm Wohlfahrt är talesperson för gruppen.

De resterande aktörerna ska vara ”närstående företag till ACR, operatörer på Bromma samt regionala parter med starka intressen i att Bromma finns kvar som flygplats”. Det finns enligt Wilhelm Wohlfahrt gott om erfarenhet från flygbranschen och kunskap om flygplatsdrift i gruppen.

– När vi fått möjlighet att träffa näringsdepartementet kommer vi presentera vilka som står bakom detta och då kommer vi också gå ut offentligt därefter. Men det är ACR som står i fronten eftersom vi är ett väl erkänt namn i flygkretsar, säger Wilhelm Wohlfahrt.

Varför är det hemligt?

– Vi har sagt att det inte ska vara fokus på vilka som står bakom detta nu, för att inte att störa själva diskussionen med näringsdepartementet. Vi tror inte det kommer öppna dörrarna snabbare.

ACR har varit verksamt i Sverige sedan 2004 och sköter i dag driften av flygtrafikledningen på 17 andra flygplatser i Sverige. På Bromma vill man ta över hela den operativa driften. Inte bara flygtrafikledningen.

I ett brev till bland annat näringsminister Ibrahim Baylan (S) har BAG informerat om sitt initiativ och efterfrågat samtal om flygplatsens framtid.

– Vi är beredda att steppa in den dagen staten beslutar sig för att någon annan skulle kunna få sköta detta i stället för att flygplatsen läggs ner, säger Wilhelm Wohlfahrt.

Swedavia har tidigare i en icke-offentliggjord rapport slagit fast att Bromma inte är affärsmässigt motiverat att driva vidare. Enligt det statliga flygplatsbolaget kvarstår bedömningen fortfarande, trots att det för Bromma så viktiga flygbolaget BRA nu gått ut med att de stannar på flygplatsen.

Vad ser ni som inte Swedavia ser?

– Grunden är att vi är ett företag som drivs entreprenöriellt och är väldigt kostnadseffektivt först och främst, säger Wilhelm Wohlfahrt och fortsätter:

– Den här analysen som Swedavia har gjort får ju ingen ta del av och det är ganska frustrerande. Men Bromma hade under 2019 2,3 miljoner passagerare och är Sveriges tredje största flygplats. Vi tror att det kommer gå runt även med ett mindre passagerarunderlag.

Politiker från såväl staden som regionen har enligt honom visat intresse för förslaget, men från näringsdepartementet är det tyst.

– Jag tror inte riktigt man är överens i korridorerna på regeringskansliet i den här frågan med den regeringssammansättning som finns.

Skulle ni ha bättre förutsättningar vid ett maktskifte?

– Absolut, det finns tydliga signaler från oppositionen om att Bromma är en Sverigefråga och väldigt viktig för att många regioner ska kunna ta sig fram och tillbaka till huvudstaden över dagen, säger Wilhelm Wohlfahrt.

Marken som flygplatsen ligger på hyrs i dag av Stockholms stad genom ett arrendeavtal som löper ut 2038. Enligt Swedavias strategichef Fredrik Jaresved kan Swedavia inte överlåta det avtalet hur som helst.

– Det blir i sådana fall upp till Stockholm stad, som vi har ett avtal med, att avgöra om de vill att någon annan ska drifva flygplatsen. Ytterst är detta är en fråga för vår ägare, regeringen, eftersom Bromma ingår i det statliga basutbudet, säger han.

När DN når näringsminister Ibrahim Baylan kan han inte ge något rakt svar på hur det blir med Bromma.

– Vi har inte mer att säga än vad vi tidigare har sagt, säger han och förklarar att flygplatsen ingår i det statliga basutbudet och att det är en fråga som regeringskansliet ”tittar på fortsättningsvis”.

Men när kommer ni till ett beslut?

– Det är en bra fråga, men basutbudet regleras inte av näringsdepartementet. Jag hanterar ägarfrågan och de bolagen. Det är ett arbete som pågår inom hela regeringskansliet. Jag återkommer när det är klart.

Det finns en privat aktör som kan tänka sig ta över Bromma, kan det bli aktuellt att Swedavia lämnar över ägandet?

– Swedavia ska enligt reglerna driva de tio flygplatser som finns i basutbudet. Det är inte en ägarfråga utan en fråga för regering och riksdag att besluta, och där finns inte mer att säga.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

**Fakta. Bromma
flygplats**

Antal resenärer till och från flygplatsen:

Under 2020 reste 479 000 och under 2019 reste 2 352 517 resenärer till eller från Bromma flygplats.

Flygbolag som trafikerar Bromma:

Air Gotland, Air leap, BRA, Brussels airlines.

Statliga Swedavia äger och driver tio flygplatser:

Stockholm Arlanda Airport

Göteborg Landvetter Airport

Bromma Stockholm Airport

Malmö Airport

Luleå Airport

Umeå Airport

Åre Östersund Airport

Visby Airport

Ronneby Airport

Kiruna Airport

**Hälso- och sjuk-
vård och hushål-
lens problem
hanteras av social-
departementet.
Coronakrisen och
hushållens pro-
blem**

- 378 **Inrikes DN-artiklar 5 - 12 mars 2021**
- 379 Riksdagen och politiska partier
- 432 Statsrådsberedningen och statsministern
- 440 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 463 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 529 Infrastuktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 595 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 744 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 786 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 824 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 834 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. -854

Socialdepartementet

Socialdepartementet ansvarar för frågor som rör samhällets välfärd. De handlar om att främja människors hälsa och samtidigt se till att sjuka får den vård de behöver. De omfattar försäkringar för att människor ska vara ekonomiskt trygga när de är sjuka, äldre eller när barnen är små. Frågor om individ- och familjeomsorg, stöd till personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg ingår också. Dessutom arbetar departementet med rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och med frågor om premiepensionssystemet.

Områden

Områden

- [Folkhälsa och sjukvård](#)
- [Funktionshinder](#)
- [Socialförsäkringar](#)
- [Socialtjänst inklusive äldreomsorg](#)

Om Socialdepartementet

Relaterad navigering

- [Socialdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Kontakt](#)
- [Överenskommelser inom sjukvård och omsorg](#)

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

[Lena Hallengren](#)

Socialminister

[Ardalan Shekarabi](#)

Socialförsäkringsminister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Statens budget](#)
- [För äldre, sjuka och vård- och omsorgspersonal med anledning av covid-19](#)
- [Åtgärder på socialförsäkringsområdet med anledning av coronaviruset](#)
- [Statens överenskommelser med SKR](#)
- [Brexit och EUs framtida relation med Storbritannien](#)
- [Trygghet och livskvalitet för äldre](#)
- [Hållbara pensioner](#)
- [Vård i rörelse 2020](#)
- [Prenumerera på nyheter från regeringen](#)

Aktuellt från Socialdepartementet

Socialdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/socialdepartementet/>

Myndigheter

- **Jämställdhetsmyndigheten**
21 mars 2018 från [Socialdepartementet](#)
- **Myndigheten för vård- och omsorgsanalys**
06 februari 2015 från [Socialdepartementet](#)
- **Läkemedelsverket (LV)**
06 februari 2015 från [Socialdepartementet](#)
- **Stiftelsen WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Provinsialläkarstiftelsen**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Systembolaget Aktiebolag**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Statens institutionsstyrelse (SiS)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- 19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Pensionsmyndigheten**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Myndigheten för delaktighet**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Försäkringskassan**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Folkhälsomyndigheten**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)

E-hälsomyndigheten

19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)

- **Barnombudsmannen (BO)**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Arvsfonden**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Alkoholsortimentsnämnden**
19 december 2014 från [Socialdepartementet](#)
- **Inspektionen för vård och omsorg (IVO)**
18 december 2014 från [Socialdepartementet](#)

Lena Hallengren

[SW .7951 Sociologi. Socialvård..](#)

[SW .7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.](#)

Socialminister

[Socialdepartementet](#)

"Vården och omsorgen ska funka, oavsett vem du är eller var i landet du bor. Det ser jag som min viktigaste uppgift de kommande åren. Det är en fråga om trygghet, svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera."

Lena Hallengrens områden

- [Folkhälsa och sjukvård](#)
- [Funktionshinder](#)
- [Socialtjänst inklusive äldreomsorg](#)

[SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.](#)

[SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.](#)

Ardalan Shekarabi

Socialförsäkringsminister

[Socialdepartementet](#)

”De som varit med och byggt landet genom sitt arbete har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Därför är höjda pensioner min främsta prioritering.”

Ardalan Shekarabis områden

- [Socialförsäkringar](#)
- [Spelpolitik](#)

[SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.](#)

[SW .646 Personlig hygien o d, klädvård \(utom tvätt o d\) umgänge o d](#)

[SW .647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.](#)

Från arbetsmarknadsdepartementet

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

[Arbetsmarknadsdepartementet](#)

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde." (Företrädarens förklaring)

Märta Stenevis områden

- [Arbete mot segregation](#)

- [Barnets rättigheter](#)
- [Bostäder och samhällsplanering](#)
- [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Jämställdhet](#)
- [Nyanländas etablering](#)

- [Presskontakter](#)
- [Pressbilder](#)
- [E-post till registrator](#)
- [Kontakt](#)

[SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.](#)

krisinformation.se

Nya skärpta nationella råd

Från och med den 14 december gäller skärpta nationella föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19. Alla i samhället, både individer och verksamhetsansvariga, har en skyldighet att vidta åtgärder för att förhindra

smittspridning. Det gäller också vid firande av högtider.

DELA INNEHÅLLET PÅ DENNA SIDA:

[Twitter](#) [Facebook](#) [E-post](#)

Du har ett personligt ansvar för att skydda dig själv och andra mot spridningen av covid-19. Särskilt viktigt är att du skyddar personer i riskgrupper mot smitta. Från och med 14 december är du skyldig att:

Stanna hemma vid symtom

- Har du **symtom på covid-19** ska du stanna hemma. Du rekommenderas även att testa dig för pågående infektion.

- Läs mer om hur du ska agera om du eller någon i hushållet har symtom eller blivit smittad av covid-19 [här](#).

Begränsa nya nära kontakter

- Samlas aldrig fler än åtta personer samtidigt.
- Umgås bara med personer du normalt träffar, personer du bor med eller några få vänner och närstående utanför hushållet.
- Håll alltid avstånd till andra personer du träffar. Umgås helst utomhus.

Hålla avstånd till andra och undvika platser med trängsel

- Håll alltid avstånd till andra människor. Det gäller både inomhus och utomhus.
- Undvik platser som butiker, köpcentrum och kollektivtrafik om det är trångt.
- Handla ensam och vistas inte i butiker under längre tid än nödvändigt.

Res på ett så smittsäkert sätt som möjligt

- Undvik kollektivtrafik och andra färdmedel där det inte går att köpa platsbiljett.

- Undvik att träffa nya kontakter under resan och på resmålet.
- Säkerställ att du kan isolera dig på ditt resmål eller kan ta dig hem utan att smitta andra om du får symtom på covid-19.

Arbeta hemifrån så ofta du kan

- Kom överens med din arbetsgivare om att arbeta hemifrån när detta är möjligt.
- Om du måste åka till arbetet bör du anpassa dina arbetstider så du kan undvika trängsel i kollektivtrafiken och på arbetsplatsen.

Hålla en god handhygien

- Tvätta händerna regelbundet och noggrant med tvål och vatten.
- Tvätta alltid händerna före måltid och efter toalettbesök samt när du befunnit dig i offentliga miljöer.

Vara försiktig när du besöker personer som är 70+ eller tillhör en riskgrupp

- Var extra noga med att följa alla råd och rekommendationer. Folkhälsomyndigheten har information om [hur du kan umgås på ett säkert sätt](#).
- Besök på äldreboenden ska ske under säkra former. Följ boendets besöksrutiner.

- Om du haft covid-19 under våren är det inte säkert att du fortfarande har en mindre risk att smittas och att smitta andra.

-

Läs mer

- Om ditt personliga ansvar i ["Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19"](#).
- Om hur du kan umgås och resa smittsäkert under jul och nyår på [Folkhälsomyndighetens webbplats](#).
- Om hur du kan skydda dig själv och andra på [Folkhälsomyndighetens webbplats](#).

05 ”Sopbranden i Kagghamra vittnar om naiv syn på avfall”

Sopbranden i Kagghamra söder om Stockholm vittnar om en naiv syn på avfall, en syn som vi måste göra upp med. Låga straff för miljö- och avfallsbrott gynnar bara de som ser Sverige som ett lukrativt land att dumpa avfall och bedriva brottslighet i. Vi uppmanar alla våra seriösa kollegor att sopa rent, skriver företrädare för fyra fjärrvärmeföretag.

DN. DEBATT 210305

Det brinner fortfarande i 100 000 ton osorterat avfall i Kagghamra i Botkyrka kommun. Boende runt Kagghamra har uttryckt maktlöshet och kallat det en naturkatastrof. Djur och natur far illa och brandröken har nått ända till Kungsholmen i Stockholm. Ansvarsfrågan flyttar runt som den brukar när konsekvenser av agerande blir publikt och kostnader skjuter i höjden. Samtidigt rapporterar medier att avfallsberget lakar ur miljögifter och tungmetaller. Avfallsberget började byggas år 2007 av företaget Think Pink. I dag är det en brinnande miljöskuld på mark som är av riksintresse för naturvård med känsliga vattenområden. Kan det bli värre? Ja mycket.

Den svaga svenska miljölagstiftningen som nu medger mellanlagring av 10 000 ton avfall över tre års tid på åkermark ska regeringen stärka med nya regler. Branschorganisationen, Avfall Sverige, bedömer att de nya reglerna bara medför ökad administration för seriösa företag.

Stärkt tillsyn, resoluta miljöinspektörer med ledningsstöd och kännbara vitesföreläggningar anses mer effektivt. Vi delar den bilden.

Alla åtgärder som bidrar till att förhindra en fortsatt etablering av illegal och oetisk avfallshantering i Sverige är nödvändiga. Men den i särklass viktigaste åtgärden är att göra upp med den naivitet som råder kring de växande avfallsproblemen, kriminalitet och skadliga miljö- och hälsorisker.

Gapet mellan att göra gammalt avfall till nya resurser är stort, komplicerat och ibland omöjligt. Det handlar delvis om felaktiga materialval och designskäl som minskar möjligheten att återvinna. Flera produkter är i dag medvetet tillverkade för att försvåra reparationer och återvinning. Dessutom finns det producenter som ansvarslöst anstränger människor och miljö med produkter som innehåller plast, miljögifter och hälsofarliga tungmetaller. Ansvarslös produktion blir till slut avfall som ska hanteras ansvarsfullt.

Om uppfattningen är att allt avfall går att återanvända till nya resurser blir all konsumtion av godo. Denna syn är både felaktig och olycklig. Den ökande konsumtionen bidrar i allt väsentligt till växande avfallsproblem. Om vi blundar för detta går vi vilse i våra prioriteringar. Ansvarsfull avfallshantering och stärkt tillsyn finns bara om samhället efterfrågar och värdesätter det. En fortsatt naiv syn på avfall och låga straff för miljö- och avfallsbrott gynnar bara de som ser Sverige som ett lukrativt land att dumpa avfall och bedriva brottslighet i. Just nu pågår utredningar om grova miljöbrott på flera platser i landet. Kagghamra är inte unikt. Det har rapporterats om fler synliga avfallshögar och oförklarliga bränder runt om i Sverige under flera år. Hur kan detta få pågå?

Avfallsbrottslighet är mycket mer än ett miljöbrott. Polisen definierar multibrottsligheten med avfall som illegal avfallsekonomi. Här finns bland annat

skattebrott, stöld och häleri, penningtvätt och skador på den infrastruktur vi byggt upp över tid. Den organiserade avfallsekonomin är internationell och har enligt Interpol snart växt om den globala narkotikahandeln. Det finns uppenbarligen drivkrafter. Om vi vill motverka en stark etablering i Sverige duger inte en svag svensk miljölagstiftning, en naiv syn på avfall och milda straff för avfallsbrott.

Enligt statistik från Eurostat deponeras över 130 miljoner ton brännbart avfall varje år i Europa. Flera länder saknar system för ansvarsfull avfallshantering. I dag ligger Sverige i topp tack vare deponiförbudet. Vi har återvunnit och förvandlat avfall till energi och hanterbara askhögar sedan förra seklet. Samtidigt finns det länder som kastar merparten av allt de konsumerar på soptipp utan att ta vara på resurserna. Detta skapar stora miljö- och hälsoproblem och det föder kriminalitet. I Sverige ökar också mängden avfall i takt med konsumtion, urbanisering och

befolkningstillväxt. Material- och energiåtervinning är beroende av varandras förmågor att hantera den ökande mängden material och utsorterat avfall. Här kliver fjärr- och kraftvärmen in som en lösning för att hålla rent i Sverige och upprätthålla det värdefulla deponiförbudet. Detta förtjänar uppskattning snarare än beskattning.

Ansvarsfull avfallshantering kräver skärpta lagar, tillstånd och tillsyn. Det krävs spårbarhet och transparens i avfallsströmmarna. Det krävs också att fastighetsägare och privatpersoner som lägger sitt gamla kök i händerna på den billigaste "återvinnaren" ska veta att det kan hamna i ett nytt Kagghamra i morgon.

Om vi inte vill att det ska laka ur gifter och tungmetaller från avfallshögarna i Kagghamra och på andra platser måste vi förstå varifrån de kommer. Vi svenskar bedriver näthandel för närmare 70 miljarder kronor per år. Vi importerar billiga produkter från länder som saknar kemikalielagstiftning, producentansvar

och konsumentskydd. Varje jul kroknar Postnord av mängden Kinapaket. Kemikalieinspektionens analyser landar i rekommendationer att sluta importera från länder utanför EU då många barnleksaker och hud- och kropps nära produkter innehåller farliga tungmetaller. Denna konsumtion är inte av godo. Vi kallar det farligt internetavfall.

Vi som hyllar seriositet kan göra skillnad. Vi som vet vad det kostar och krävs för att bedriva ansvarsfull avfallshantering. Våra investeringar måste skyddas och tillstånden vårdas. Vi uppmanar därför alla våra kollegor som bildar en seriös infrastruktur i avfallstrappan att sopa rent och förhindra en fortsatt etablering av illegal och oetisk avfallsekonomi. Vi vill slå vakt om de värden som en hållbar och ansvarsfull avfallshantering skapar. Branschorganisationer i avfallstrappan bör göra gemensam sak för att hålla Sverige rent från olagliga aktörer och ansvarslösa producenter.

I dag är vi flera fjärrvärmeföretag som lovar spårbarhet och transparens i avfallsströmmarna. Våra kunder ska känna sig trygga med att vi tillsammans arbetar ansvarsfullt med avfall enligt FN:s globala hållbarhetsmål. Spårbarhet ger våra kunder kvitto på de nyttor vi gör med deras avfall. Vi minskar deponier i Europa. Vi minskar utsläpp av klimatgaser. Vi producerar värme och el när och där den behövs. Vi avgiftar samhället från miljö- och hälsoskadliga gifter och tungmetaller. Vi skapar också ett nödvändigt varumärkesskydd då vi vet att alla förbränningsanläggningar är intressanta mål för illegal avfallshantering. Och vi berättar om det.

Samarbetet i avfallstrappan och svensk fjärr- och kraftvärmes förmåga att hantera en ökande mängd avfall ansvarsfullt är en garant för att kunna bibehålla ett svenskt deponiförbud. Den cirkulära kopplingen mellan avfall och energi illustreras otäckt tydligt i röken från Kagghamra. Se svensk fjärr- och kraftvärme

som en avfallskraft i samarbete med vindkraft, solkraft, vattenkraft, kärnkraft och vågkraft.

Mile Elez, teknisk direktör, Tekniska verken i Linköping

Magnus Eriksson, vice vd Mälarenergi

Mårten Henriksson, affärsområdeschef, Umeå Energi

Karin Medin, vd Söderenergi

05 Västsvenskar får beställa test hem till dörren

Göteborg. Från mitten av mars kommer invånare i Västra Götalandsregionen att kunna beställa hemkörning av coronatester. Ett avtal mellan VGR och vårdföretaget Kry ska underlätta provtagningen, nu när smittspridningen ser ut att öka igen.

Den som misstänker covid-19, men har svårt att ta sig till vårdcentralen kan om några dagar få ett test-kit levererat till hemmet. Det är följderna av det avtal som Västra Götalandsregionen har tecknat kring 38 000 tester i månaden med vårdföretaget Kry.

I ett pressmeddelande skriver regionen att avtalet är tänkt att underlätta för invånarna att testa sig, men också avlasta vårdcentralerna, vars kapacitet kommer att behöva riktas mot vaccinationerna framöver.

– Med den nya leverantören ökar vi betydligt vår maxkapacitet att provta, analysera och smittspåra. Det blir lättare för invånarna att lämna prov och innebär att VGR får en ännu mer robust organisation för provtagning, säger Jan Kilhamn som är provtagningssamordnare i VGR.

Bokning av test-kiten ska göras via 1177.se och avtalet med Kry gäller i sex månader till att börja med.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

05 Strandhäng kan förbjudas

Sveriges kommuner får möjlighet att förbjuda tillträde till bland annat parker och badplatser. Åtgärden kan användas om smittspridningsläget kräver det.

Ändringarna i den så kallade begränsningsförordningen ska träda i kraft den 11 mars, beslutade regeringen på torsdagen. Vid stor smittspridning och påtaglig risk för trängsel kan kommunerna då förbjuda närvaro i parker, vid badplatser eller kommunala grillplatser.

I sina remissvar på förordningsändringen har Polisen och Åklagarmyndigheten betonat att informationen till allmänheten måste vara tydlig om förbud införs. Ett brott mot förbudet kan leda till 2 000 kronor i böter.

TT05 Domstolen: Fel av facket att utesluta SD-politiker

SD-politikern Mats Fredlund kastades ut ur fackförbundet Transport på grund av sitt politiska engagemang. På torsdagen beslutade Stockholms tingsrätt att uteslutningen var ogiltig.

– Jag anser att det är helt rätt och riktigt, säger han till DN.

Sverigedemokraternas ledning hoppas nu att domen ska öppna för partiets inflytande i LO-facken.

När Mats Fredlund valdes in som kommunpolitiker i Kiruna för Sverigedemokraterna i valet 2018 inledde Transportarbetareförbundet ett uteslutningsärende.

Flera LO-förbund förbjuder SD-politiker att ha fackliga förtroendeuppdrag, men Transport går längst och tillåter dem inte att vara medlemmar.

Som DN tidigare berättat i ett reportage har Mats Fredlund tagit rättslig strid mot sitt gamla fackförbund som han vill ska betala honom skadestånd och ta honom tillbaka som medlem. Frågan har gått till Stockholms tingsrätt och i går kom domen – domstolen ogiltigförklarar fackets beslut att utesluta Mats Fredlund.

Domstolen anser att Transport inte bevisat att Mats Fredlund som SD-politiker ”bedriver eller stöder med förbundets stadgar oförenlig verksamhet”.

”Eftersom förbundet inte har förmått visa att Mats Fredlund gjort sig skyldig till något som enligt förbundets stadgar berättigat förbundet att utesluta honom ogiltigförklarar tingsrätten beslutet om uteslutning”, står det i domen.

– Jag anser att det är helt rätt och riktigt. Det känns mycket fint, det var förväntat för min del även om Transport säkert kommer att överklaga, säger Mats Fredlund till DN.

Mats Fredlund hade även krävt 100 000 kronor i skadestånd, men det avslår domstolen.

Inför förhandlingen sa Transports förbundssekreterare Lars Mikaelsson att facket inte lägger sig i sina medlemmars politiska sympatier men att det inte är möjligt att vara med i förbundet samtidigt som man aktivt motarbetar det politiskt.

Efter tingsrättens dom säger han att Transport ännu inte beslutat om man ska överklaga beslutet eller inte.

– Naturligtvis är det en besvikelse. Vi har trott att vi själva kunnat besluta vilka som är med i vår förening eller inte. Så är det inte enligt domstolen, i alla fall inte om den här domen vinner laga kraft. Vi får ta oss en fundering kring hur vi ska göra framåt, det är för tidigt att säga.

Fallet gäller mer än Mats Fredlunds medlemskap i facket, det har betydelse för den

politiskt laddade frågan om SD:s inflytande i LO där en betydande andel av medlemmarna röstar på partiet. Statsvetaren Ann-Cathrine Jungar har tidigare sagt till DN att det skulle vara en stor vinst för SD om partiet på sikt fick mer inflytande i de svenska fackförbunden.

Henrik Vinge, gruppledare och vice partiordförande för Sverigedemokraterna, är mycket positiv till domstolens beslut.

– Det är ett väldigt lyckat utfall. Vi hade hoppats på att få se det, att fackföreningar inte ska ha möjlighet att utesluta för att man är politiskt engagerad. Fackförbund är en speciell typ av organisation och man drabbas hårt som arbetstagare om man inte har möjlighet att vara med i facket, säger han till DN.

Han hoppas att fallet ska få betydelse för andra sverigedemokrater i LO-facken.

– Deras inflytande har hållits tillbaka av att de inte kunnat ha förtroendeposter. En sådan här

dom kan möjligen leda till att deras inflytande stärks på sikt och att medarbetare inom olika branscher som har sverigedemokratiska sympatier i större utsträckning kommer att kunna göra sig hörda inom facket.

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

05 Riksdagen vänder om tidsgräns för häktade

Det finns nu en majoritet i riksdagen för att införa tidsgränser för hur länge misstänkta får sitta i häktade i väntan på åtal.

Justitieutskottet återvänder till max tre månader för 18-åringar och yngre samt nio månader för vuxna, ett förslag som Lagrådet sågat.

– Vi har haft många turer, dubbla remissvändor och är nu övertygade om att tidsgränser behövs. Vi samlar en majoritet för förslaget 3+9, säger

Fredrik Lundh Sammeli, socialdemokrat och ordförande i riksdagens justitieutskott.

Han räknar med justering av betänkandet om några veckor och beslut i kammaren därefter. Det betyder i så fall att förslagen om tidsgränser kommer på plats från den 1 juli i år.

TT

05 Regeringen vill skydda titeln undersköterska

Regeringen vill införa en skyddad yrkestitel för undersköterskor, som är Sveriges vanligaste yrke, för att stärka kvaliteten och säkerheten inom vård och omsorg. Förslaget skickas nu på remiss till lagrådet.

Undersköterskor inom hemtjänst, hemsjukvård och äldreomsorg är den största yrkesgruppen i Sverige med 132 300 anställda, enligt SCB. Det finns också undersköterskor som arbetar exempelvis på sjukhus.

I remissen till lagrådet föreslår regeringen att endast den som har ett undersköterskebevis ska få använda titeln i yrkesverksamhet. **TT**

05 M och V ökar trycket på regeringen om vaccin

Både Moderaterna och Vänsterpartiet vill nu att riksdagen ökar trycket på regeringen för att undersöka alternativa vägar för att få fram vaccin.

– Regeringen måste ha en plan B, säger V:s ledamot i socialutskottet Karin Rågsjö.

Vänsterpartiet varnar för att både Sverige och EU haft en för naiv inställning till de kommersiella läkemedelsbolagens vilja och förmåga att leverera i den utsträckning man kommit överens om.

– Det är läkemedelsbolagen som ska se till att vi får de här vaccinen. Vi har pumpat in hur många miljarder som helst i deras infrastruktur. Jag tycker att vi haft en naiv inställning till de kommersiella läkemedelsbolagen, säger Rågsjö.

TT

05 Klartecken för att ge Astra Zenecas vaccin till äldre

Folkhälsomyndigheten har efter att ha utvärderat data från Storbritannien omvärderat Astra Zenecas vaccin, som tidigare inte rekommenderades för äldre.

De nya uppgifterna visar att det har en skyddseffekt i nivå med övriga vaccin.

– Samtliga vacciner som erbjuds är mycket effektiva och har enligt studierna en god skyddseffekt för alla över 18 år. Astra Zenecas vaccin mot covid-19 kan därför rekommenderas

även till personer över 65 år, säger statsepidemiolog Anders Tegnell i ett pressmeddelande.

Folkhälsomyndigheten ändrar sig därmed och ger klartecken för att vaccinera de äldre med Astra Zenecas vaccin. Det betyder att de tidigare rekommendationerna om att bara ge Astra Zenecas vaccin till personer under 65 år upphör.

Sara Byfors, enhetschef vid Folkhälsomyndigheten, kommenterade beslutet under torsdagens myndighetsgemensamma pressträff.

– Nu har man kommit med studier bland annat från England och Skottland som visar att Astra Zenecas vaccin har en väldigt god skyddseffekt även för de som är 65 år och äldre, sade Sara Byfors.

– Skyddseffekten är helt i nivå med övriga godkända vacciner.

Beskedet kan innebära att vaccinationen av de prioriterade grupperna går snabbare, enligt Sara Byfors.

– Det kan hända att man kan justera lite i åldrarna så att man verkligen kan vaccinera de allra mest sårbara först. Framför allt blir det lite enklare för regionerna att planera. De behöver inte dela upp vaccinen på olika grupper, säger hon.

Det finns en utbredd oro för att Astra Zenecas vaccin skyddar sämre och ger biverkningar som feber och huvudvärk sedan vårdpersonal på flera platser sjukskrivit sig dagen efter vaccinationen.

Enligt Anders Tegnell har vaccinet fått oförtjänt dåligt rykte.

– Det är inte speciellt smart att tacka nej till ett Astra Zeneca-vaccin och tro att man kan få ett annat vaccin längre fram, för då blir det mycket längre fram. Det är nu som man har den stora

riskerna att bli sjuk, inte om sju-åtta-nio veckor då det kan finnas mer vaccin tillgängligt.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Juan Flores

juan.flores@dn.se

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

05 Toppmöte mellan Löfven och Modi

Coronapandemin står på agendan när statsminister Stefan Löfven (S) och Indiens premiärminister Narendra Modi har ett digitalt toppmöte på fredagen. Enligt Löfven kommer också en rad gemensamma initiativ inom områden som klimat, innovation och hälsa.

Länderna har ett pågående samarbete när det gäller digitalisering och smarta städer. Tillsammans har Sverige och Indien bildat en ledarskapsgrupp för klimatomställning av tung industri där ett 30-tal länder ingår.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

05 Astravaccin godkänns för äldre

Tyskland. Tysklands vaccinkommission godkänner nu Astra Zenecas och Oxforduniversitetets vaccin mot covid-19 för användning även på personer över 65 år, enligt hälsodepartementet i Bonn.

Nyheten kommer samtidigt som ett likadant besked från svenska Folkhälsomyndigheten, liksom häromdagen från Frankrike.

Tidigare har underlaget för att ge vaccinet till äldre ansetts vara otillräckligt av tyska myndigheter. Den bedömningen har nu ändrats, sedan nya studier genomförts.

TT-AFP Marianne Björklund

05 Pandemin slog hårt mot kioskedjor

Mindre folk i rörelse har gjort att servicehandeln drabbats hårt av pandemin. Med blicken riktad mot tiden efter corona får Pressbyrån och 7-eleven sällskap av nytt hållbarhetskoncept, medan Myway satsar på ungdomligare framtoning.

Under årets första veckor genomfördes knappt hälften så många resor i kollektivtrafiken som under ett normalt år. Det minskade resandet har drabbat de handlare som är verksamma i anslutning till bussterminaler och centralstationer.

– För oss har det varit en tuff period. Butiker vid knutpunkter har drabbats hårt, men de som ligger i bostadsområden har det gått bra för. Vi är beroende av att folk rör på sig, säger Mariette Kristenson som är vd för Reitan convenience, bolaget bakom både Pressbyrån och 7-eleven.

För Reitan är hållbarhet på flera sätt vägen framåt efter corona.

– Pandemin har visat på sårbarheten i samhället. Vi behöver se på hållbarhet på ett holistiskt vis, hälsa, miljö, klimat, och social hållbarhet.

Efter sommaren öppnar Reitan convenience en ny butik helt fokuserad på hållbarhet. Butiken Pbx kommer att ligga i området Albano i Stockholm och fungera som ett labb för att prova ut hur framtidens hållbara servicehandel ska se ut.

– Vi börjar med ett blankt ark, sen bygger vi ett erbjudande till kunden därifrån, säger Mariette Kristenson.

Fokus för den nya butiken är spårbarhet. Leverantörerna för varje produkt ska kunna garantera var innehållet kommer ifrån, hur förpackningar är tillverkade och redogöra för hela leveranskedjan. I dag kan inte Pressbyrån veta exakt varifrån kakaon i alla chokladsorter de säljer kommer.

– Det behöver inte behöva betyda att det vi säljer i dag är dåligt. Men det finns en brist på transparens i livsmedelsindustrin över lag. Skillnaden med Pbx är att vi går i god för allt vi säljer och samtidigt gör det transparent för kunden.

Kan inte konsumenter ställa samma krav på Pressbyrån och 7-eleven?

– Jag är övertygad om att det kommer bli ett krav från kunderna i hela sitt

konsumtionsmönster framåt. Ambitionen är att vi nu lär oss hur vi ska arbeta för att sedan kunna implementera det i övriga butiker.

Kommer chokladbitar i engångsplast att säljas i den nya butiken?

– Ja i viss mån. Men bara choklad som är sjyst producerad både miljömässigt och socialt. Vad det gäller förpackningsfrågan är den komplex, och vi måste göra upp med vårt enorma plastberoende på sikt. I Pbx försöker vi minska mängden förpackningar så mycket det går och gå över till återvinningsbara material. Men det här är en fråga vi måste lösa tillsammans med våra leverantörer, säger Mariette Kristenson.

Hela verksamheten för Reitan convenience ska vara klimatneutral och cirkulär senast 2030. Med hjälp av Pbx ska Pressbyrå och 7-eleven börja förändras tidigare än så.

– Det kommer att ske gradvis men vi hoppas att kunden märker en skillnad redan ett halvår efter att vi öppnat Pbx.

Grossisten Privab ligger bakom servicehandelskedjan Myway som med sina omkring 200 butiker har drabbats hårt av pandemin. På de mest trafikerade platserna har försäljningen gått ned med runt 18 procent. Samtidigt har andra butiker ökat sin försäljning.

– Butiker i bostadsområden där man har kunnat gå ner och köpa sig mjölk och liknande har ökat under corona. När man ändå är och handlar har det ramlat ner något mer i varukorgen, det har gett merförsäljning, säger P-A Melander som är vd på Privab grossisterna.

– Gårdagens b-lägen har plötsligt blivit a-lägen.

Även om pandemins värsta effekter skulle gå över, tror inte P-A Melander att branschen är helt återställd förrän 2023.

– Vi har fått se över vår organisation. Om pandemin gett någon fördel så är det att vi står bättre rustade för framtiden när det vänder, vi har varit tvingade att effektivisera och förbereda oss för det nya normala efter pandemin.

Framtidsplanerna för servicehandeln Myway är att fortsätta växa lönsamt och förtydliga konceptet.

– Vi behöver bli tydligare med vad Myway och servicehandeln vill i framtiden. Göra det ungdomligare och fräschare. Kunderna vill ha nytt, det kanske behövs någon app för att samla ihop till poäng eller så, för att dra in folk i butikerna, säger P-A Melander.

Erik Karlberg

erik.karlberg@dn.se

05 Ansökan om vakter i Hornsbergs strand – igen

Två år i sträck har Stockholms stad fått avslag för ordningsvakter i det välbesökta Hornsbergs strand. Trots detta söker man nu återigen tillstånd.

– Just Hornsbergs strand tycker vi uppfyller alla kriterier för att ha ordningsvakter, säger trygghetsborgarrådet Erik Slottner (KD).

Hornsbergs strand på nordvästra Kungsholmen lockar under sommarmånaderna stora mängder människor. Strandpromenaden erbjuder då

både möjligheter till bad, plats för att sola och närheten till restauranger.

Samtidigt har området plågats av buskörningar, narkotikabrott, fylla och allmänt stök. Detta vill nu äldre- och trygghetsborgarrådet Erik Slottner (KD) komma till rätta med genom att låta ordningsvakter borga för att platsen hålls lugn.

– Nu i veckan lämnade vi in en ansökan till Polismyndigheten, säger han.

Många boende i området är också kritiska till hur platsen ibland kan domineras av busliv och har tidigare uttryckt önskemål om att ha ordningsvakter på plats – en åtgärd som också genomfördes 2018. Men både 2019 och 2020 blev svaret från polisen – den tillståndsgivande instansen – ett nej.

– Vi blir ju väldigt irriterade av att få ett nej för vi tycker verkligen inte att det är motiverat att neka oss ordningsvakter på Hornsbergs strand,

liksom andra plats också, kan jag säga. Hela lagstiftningen är ju helt absurd, säger Erik Slottner.

Han lyfter fram de återkommande klagomålen om stök som riskerar att gå ut över både de boende i området och alla de besökare som uppför sig väl.

– De allra flesta som är på Hornsbergs strand sköter ju sig. Men uppenbart är att en alltför stor del av de som vistas i området, oavsett om de bor där eller inte, beter sig på ett sätt som skapar otrygghet bland de boende.

Polisen motiverade sitt beslut att neka tillstånd förra året bland annat med hänvisning till att problemen inte var ”tillräckligt stora och därmed saknas rättsligt stöd för ordningsvakter”.

Finns det något nytt som gör att ni borde få tillstånd i år?

– Problematiken på platsen är densamma och borde uppfylla alla kriterier för att ha ordningsvakter. I år beskriver vi problembilden tydligare och vilka insatser vi gjort med ökad skräpplockning och avsmalnade vägar och trafik hinder. Vi visar att vi har gjort vad vi har kunnat från stadens sida, men att problemen trots det kvarstår.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

05 Omfattande fusk med livsmedel avslöjat

Under 2020 ägnade kontrollanterna på Stockholms stads miljöförvaltning 630 timmar åt att syna livsmedelshandeln i Årsta i södra Stockholm. De hittade oegentligheter i 70 procent av de verksamheter de inspekterade.

Det inte bara är dyra och känsliga livsmedel som det fuskas med. Torrvaror med stor försäljning som chokladkakor, tonfiskburkar och snabbkaffe är varor som har stoppats.

– Vi har haft extra fokus på fusket under några år. Här har vi tydliga exempel på faktiskt, medvetet fusk med ommärkning och ompackning av utgångna varor. Det är upprörande att det säljs gammal tonfisk och härskna nötter, säger miljöborgarrådet Katarina Luhr (MP).

Det var, enligt miljöförvaltningen, känt sedan tidigare att en andel små företag i Årstaområdet hade stora brister i sina spårbarhetssystem, de kunde inte visa var de hade köpt livsmedlen.

– Vi har sett exempel på livsmedelsfusk i Stockholms stad under många år, för en tid sedan var det tio år gammalt kött på burk som såldes.

Kontrollerna gjordes vid tre tillfällen och resultatet visade att 16 av 23 verksamheter hade avvikelser. Det motsvarar 70 procent av alla verksamheter som kontrollerades. Avvikelserna gällde inköp från oregistrerade livsmedelsföretag, försäljning av livsmedel som

passerat sista förbrukningsdag eller bäst före-datum med mycket god marginal – i vissa fall tre fyra år, felmärkta livsmedel, spårbarhet eller hygienbrister.

I 50 procent av fallen var det så allvarliga brister att det ledde till sanktioner.

Livsmedelskontrollen skrev sammanlagt 16 sanktioner, varav 10 vitesförelägganden. Stockholms stad har dock ännu inte behövt ansöka om utdömmande av vite, företagen har följt de förbud staden har lagt.

Kontrollerna visade också att dokumentation som skickades in till miljöförvaltningen var förfalskad. Tjänstemännen misstänker även att en del av varorna var stöldgods som kommit tillbaka in i livsmedelskedjan genom grossister. Det kan, enligt rapporten, vara en del av den svarta ekonomin i staden, som skapar en snedvriden konkurrens och vilseleder konsumenterna.

– Vi vill strypa det medvetna fusket och den svarta ekonomin. Det är först när vi börjar ta i med hårdhandskarna som det händer något. Men det är svårt att få en riktig rättsutredning, det räknas inte som så grova brott, säger Katarina Luhr.

Det finns, menar inspektörerna, en stor risk att osäkra livsmedel kommer ut på marknaden och negativt påverkar Stockholms invånares hälsa, eller medvetet vilseleder konsumenterna. Dessutom kan konsumenterna omedvetet bidra till en marknad av stöldgoods och kriminalitet genom att handla livsmedel billigt.

Livsmedelsbedrägerier är ett globalt problem, de finansiella förlusterna i Sverige beräknades till 9 miljarder kronor 2019.

Verksamheter som medvetet vilseleder sina kunder eller köper produkter utanför den lagliga livsmedelskedjan kommer delvis undan vid ordinarie livsmedelskontroll.

– Det är svårt att upptäcka ommärkning och tio år gamla nötter vid en ordinarie inspektion i butik, säger Katarina Luhr.

Det krävs, enligt miljöförvaltningen, ett annat slags arbetssätt som är mer tidskrävande än den tid som verksamheterna betalar för i sin årliga kontroll. Det krävs även utbildningsinsatser inom till exempel IT, redovisning och utredningsteknik för att få fler livsmedelsinspektörer att upptäcka och följa upp eventuella problem med bedrägerier.

– Den här gruppen rutinerade inspektörer ska fortsätta sitt arbete med fokus på grossister, både i Årsta partihallar och med andra företag. Det vore bra med en nationell satsning på utbildning, säger Katarina Luhr.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

FAKTA. NÖTKÖTT OCH OST BLAND VARORNA
SOM STOPPATS

Livsmedel som har stoppats med hjälp av sanktioner:

1 300 kg fryst ockra.

490 kg nötter och frön.

225 kg torkad lime.

5 416 burkar energidryck.

236 tonfiskburkar.

217 påsar snabbkaffe.

199 chokladkakor.

160 kg nötkött.

76 kg ost.

55 kg omärkt kött.

20 kg röd timjan.

4 energibars.

05 Fler lägenheter avsätts för hemlösa: ”En insats som räddar människoliv”

Att hjälpa hemlösa personer med bostad utan att ställa krav på drogfrihet har visat sig vara en framgångsrik modell för Stockholms stad, som nu utökar insatsen med fler lägenheter och förlängt stöd.

– Jag vill att folk ska veta att det går att ta sig igenom. Det är inte kört och insatsen räddar människoliv, säger Christine, en av dem som fått hjälp via insatsen Bostad först.

Stockholms stad väljer att utöka insatsen Bostad först med 50 nya lägenheter från Bostadsförmedlingen, som viks åt hemlösa. Bostad först är en boendemodell som ger människor i hemlöshet med psykosocial problematik och behov av stöd en möjlighet till permanent boende i egen lägenhet. Efter en lyckad provperiod kan personen som fått hjälp få behålla lägenheten och ta över hyreskontraktet.

Staden ska även anställa fyra stödpersoner som kan bistå med hjälp även efter att brukaren fått ta över hyreskontraktet – tidigare avslutades hjälpinsatsen vid den fasen.

Christine är en av dem som har fått hjälp. Hon har lämnat ett liv som hemlös bakom sig och

bor nu i en av Stockholms förorter. Nu har hon ett eget hem med blå kuddar som pryder hennes soffa. Katten Sötis stryker sig mot hennes ben när DN kommer på besök.

– Detta blev min räddning, säger hon.

Redan i unga år började Christines liv bli kaotiskt. Hon fastnade i ett tungt amfetaminmissbruk. Men i dag har hon varit drogfri i tre år.

Boenden för hemlösa i Stockholms stad kan vara allt ifrån akuta och tillfälliga boendeplatser till mer långsiktiga boendeformer, där det oftast finns ett krav på drogfrihet. Bostad först erbjuder en lägenhet utan krav på drogfrihet. Efter det sätts resurser in i form av försörjningshjälp eller andra insatser som en brukare kan behöva. Det har varit en viktigt för Christine.

– Att packa väskan och hela tiden vara på flykt är inte hälsosamt för psyket, säger hon.

Stödpersonen Margita Ganerud inflikar:

– Det är fantastiskt att få komma in som gäst i ett hem, att jobba för hyresgästernas premisser, inte att prata om missbruk hela tiden.

När Christine blickar tillbaka känner hon en sorg.

– När jag ser bilder där jag är beroende syns det att jag skriker på hjälp.

Christine skulle gärna ha fått hjälp tidigare och hon poängterar att den här typen av stöd kan utgöra hela skillnaden för många hemlösa.

– Jag vill att folk ska veta att det går att ta sig igenom. Det är inte kört och insatsen räddar människoliv.

Enligt Margita Ganerud är Bostad först en viktig åtgärd för att få fler att våga ta steget och stå på egna ben. Men glappet mellan att vara inne i stödprogrammet och att klara sig själva är för stort för vissa.

– När du tar över kontraktet så visar personen att hen kan klara sig själv. Då försvinner stödet och det leder till att vissa brukare inte vill ta över förstahandskontraktet, säger hon.

Det finns problem med att personer tackar nej till ett förstahandskontrakt eftersom det långsiktiga sociala stödet försvinner. Detta är något som socialborgarrådet nu försöker åtgärda i ett nytt hemlöshetsprogram.

– Tanken är alltså att man i större utsträckning ska förlänga stödet från stadsdelarnas sida även när lägenheten övergår i ett förstahandskontrakt, säger Jan Jönsson (L).

Vad tänker du om insatsen Bostad först?

– Jag tycker att Bostad först borde finnas över hela landet. Detta är en mycket billigare insats än härbärgen. Dygnskostnaden går inte att jämföra. I dag har 49 kommuner av 290 denna insats.

Bim Jacobsson

bim.jacobsson@dn.se

FAKTA. SÅ FUNKAR BOSTAD FÖRST

Sedan 2016 har Bostad först varit en permanent verksamhet inom Socialförvaltningen i Stockholm. Varje person som får en lägenhet genom Bostad först får också en case manager som samordnar det stöd och de resurser som varje brukare har behov av.

Coacherna stödjer deltagaren via motiverande och reflekterande samtal. Stödet omfattar även kontakt med myndigheter och praktiska frågor som att visa hur återvinning och tvättstuga fungerar. De länkar till sysselsättning och arbetar med deltagarmedverkan.

Bostad först riktar sig mot personer med missbruk och psykiatriska problem. Ett andrahandskontrakt som kan övergå till ett förstahandskontrakt om boende sköter sig efter värdens villkor. Villkoren ska i det nya

programmet inte gälla behandling för missbruk utan snarare att inte störa sina grannar.

Sedan starten har 152 personer skrivits in i Bostad först. Andelen personer som bor kvar efter ett år eller längre ligger på 80 procent. Bostad först har i dag 100 personer inskrivna.

05 Han ska åka 180 mil på skidor för att sprida kunskap om sin sjukdom

Jonas Böhlmark var speedad i huvudet när han fick en galen och genial idé på samma gång. Elitåkaren ska på längdskidor ta sig från Dalarna till - Ryssland – detta för att uppmärksamma och normalisera bipolär sjukdom.

– Det här är livsfarligt. Totalt livsfarligt, säger 30-åringen.

På söndag står Jonas Böhlmark i Vasaloppets elitled för sjunde gången sedan han började åka skidor för tio år sedan.

Mycket är det som är anmärkningsvärt med 30-åringens snabba utveckling från nybörjare till en åkare av svensk toppklass. Att han bor i Stockholm – som en normal vinter knappt har någon snö att tala om – är en detalj som sticker ut.

En annan är att han är bipolär. Och att han - behöver leva som en elitidrottare för att ta - kontroll över sin sjukdom.

– När jag är deppad så vill jag inte träffa någon, säger Jonas Böhlmark.

– Men om mamma och pappa har tvingat mig till gymmet och jag springer milen allt jag kan – full rulle – så mår jag bra efteråt. Det är det som är så sjukt: När jag är helt apatisk är det det enda som hjälper.

Att leva som bipolär kan vara förenat med dumdristiga och förhastade beslut – men också ge upphov till en enorm kreativitet.

Det handlar om att hitta en ”hjärnbalans”, säger Jonas Böhlmark, och att ta ner sig själv på en rimlig nivå när sinnet går upp i varv och får den ena storslagna idén efter den andra.

För egen del har detta mynnat ut i två expeditioner som för vissa kanske låter inspirerande, medan andra skulle avfärda dem som vansinne. Den första genomfördes förra sommaren och gick ut på att paddla från Kapellskär, norr om Stockholm, till Åbo i Finland – stående på en sup-bräda i 43 timmar utan att sova.

– Jag har fått tillbaka naglar nu i alla fall. En tappade jag helt och alla andra blev blå.

Den andra har ännu inte ägt rum, men kommer säkerligen bli en minst lika extrem upplevelse när den påbörjas i slutet av mars.

Tillsammans med sin bästa kompis Axel Bergsten, även han elitskidåkare, ska Jonas - Böhlmark åka från Grövelsjön i Dalarna till ryska gränsen på längdskidor.

Efter sig ska de dra varsin pulka med nödvändigheter som mat, tält och ombyte. Färden är 180 mil lång och väntas ta åtminstone 50 dagar.

– Det är väldigt extremt. Men Axel har kommit 18:e på Vasaloppet och är en jäkel på att orientera. Dör Axel så dör jag, säger Jonas Böhlmark skämtsamt.

– Det svåra är inte att ta sig fram 180 mil, utan du ska även kunna sätta upp ett tält i snöstorm, bära med dig mat och orientera dig på ett vitt fjäll. Det är ett galet äventyr men vi ska se till att klara det.

Idén fick han i vad han själv kallar för ett speedat tillstånd. Planen var initialt att ge sig av på egen hand, inte ens en vecka efter att

tankegångarna fått rullning. Men Jonas Böhlmark lyckades som tur var bromsa sig själv.

– Vi har skjutit upp det i tre månader så vi kan planera ordentligt. För det här är livsfarligt. Totalt livsfarligt. Det krävs mycket förberedelser.

Så varför göra det här? Det handlar inte bara om frestelsen att ta sig an en fysiskt mycket krävande utmaning – utan framför allt att sprida kunskap om bipolär sjukdom. Jonas Böhlmark vill visa hur man kan leva ett sunt och friskt liv med diagnosen, avdramatisera den och få den att bli mindre tabubelagd.

Återkommande drar han paralleller till diabetes som han menar är på den acceptansnivån i samhället som biopolär sjukdom också borde tillhöra.

Budskapet lyser igenom i mer eller mindre varje inlägg han publicerar på Instagram, en plattform där hans följarrantal och respons växt

dramatiskt sedan han öppet gick ut med att han är bipolär.

– Jag mår väldigt bra över att jag har vågat berätta om det här. Jag har skämts enormt mycket, men det är ingenting att skämmas för. Det gäller att försöka sköta sig, men ibland gör man fel. För min del har jag haft bra anhöriga som har hjälpt mig upp när jag varit låg, men alla har inte det och då måste man se till att det finns vård och ge dem metoder så att de må bra.

Vad har du fått för respons från dina följare?

– Jag får nästan dagligen meddelanden från människor som är bipolära, haft en psykos eller liknande. Jag är jätteglad att de känner igen sig i mina berättelser.

– De kan skratta till av igenkänningen, att man kan få en pangidé eller göra de här konstiga sakerna. Mycket handlar om att göra sjukdomen normaliserad. Jag tycker inte att jag är ett offer, det är inte synd om mig såvida jag inte får vård

eller inte kan göra alla de här sakerna som jag måste för att ha koll på min sjukdom.

Resan till Ryssland kommer innebära fyra-fem mils längdskidåkning om dagen. På kvällarna? Då är tanken att kompisduon ska skriva på en bok om just bipolär sjukdom, ett arbete som - redan har påbörjats.

Det behövs ny litteratur på ämnet som är - baserad på självupplevda erfarenheter, konstaterar Jonas Böhlmark.

– Boken vänder sig framför allt till den som är bipolär men även till anhöriga.

Är det en bristvara med den här typen av bok?

– Ja, definitivt. Det finns inte. Det är mycket i dag som är läkemedelsponerade böcker, men det är få som vågar berätta om att de suttit inne på tvångsvård.

Jonas Böhlmark var 19 år när han 2010, under sin studietid i Karlstad, fick sin första och

hittills enda psykos och som följd blev inlagd på psykiatrisk tvångsvård i en månad. Han vill poängtera att det inte är något fel med att hamna i en sådan situation, att ”tvångsvård är lika viktigt som intensivvård för inlagda coronapatienter” – men för egen del var det en tid som han aldrig vill återuppleva.

– När jag var på psyk fick man inte röra på sig. Man skulle vara helt passiv och ha väldigt lite stimulans. Nu tror jag det är annorlunda, men när jag kom dit hade jag magrutor och var vältränad – och när jag kom ut var jag fet och hade fettvalkar efter att ätit onyttig sjukhusmat i en månad och fått nya mediciner.

Psykosen var den utlösande faktorn till att han blev bipolär och efter tiden i tvångsvård har flera kritiska synpunkter på behandlingen av diagnosen klarnat i hans medvetande.

– När jag var 19 fick jag ett kompendium av en läkare där det stod att man lever med den

tionde farligaste sjukdomen. Det får ju mig bara att må sämre – och de böckerna finns kvar.

Jonas Böhlmark vittnar om flera kontraproduktiva möten med läkare som han uppfattat har velat sälja på honom medicin, nedvärderat hans ambitioner och ifrågasatt hans egen sjukdomsinsikt.

– Jag hade en läkare som sa att jag hade vanföreställningar för att jag hade som mål att vinna Vasaloppet. Och då hade jag redan kommit 84:a och precis börjat med skidåkning.

– Det är något som står fel i alla böcker, att man bara skulle få vanföreställningar eller liknande. Många som är bipolära får verkligen geniala idéer – men om inte medicinering ges kan det leda till vanföreställningar.

Hur vet man som bipolär om man har en bra idé eller om det är något överilat?

– Om vi tar Rysslandsgrejen som exempel så tänkte jag först göra det själv. På en veckas

förberedelse. Jag var speedad och började tänka att allt är möjligt. Det är idioti att göra det på det sättet, och jag behövde ta medicin för att dämpa min tankeverksamhet.

– Men själva idén har gjort att jag kommer kunna skriva en bok, få sponsorer och göra det här med min bästa vän. Jag kommer kunna påverka många som är i min situation på ett positivt sätt.

Träning, medicin, god kost, sömn och trygga relationer.

Många av komponenterna för att kunna leva ett så kvalitativt liv som möjligt gäller för vilken människa som helst, men är i synnerhet de som Jonas Böhlmark vill understryka vikten av för bipolära personer.

– Jag får hjälp av kuratorer, KBT-sjuksköterskor och arbetsterapeuter – jättestor hjälp – men det skulle inte vara till någon hjälp alls om jag inte hade tränat. De som har min

sjukdom och tar den medicinen som jag tar när jag är speedad blir extremt kraftigt överviktiga. Det hjälper inte att du får gå på Friskis och svettis utan det behövs en duktig och erkänd PT som kan ta hand om dem och hjälpa personen regelbundet med träningen.

För att få tillvaron att fungera som bipolär handlar det i stor utsträckning om att inte få för höga toppar och djupa dalar. Känslan av att bli euforisk och lycklig är därför illavarslande för Jonas Böhlmark som i ett uppvarvat tillstånd måste ta psykosmedicin för att inte bli maniskt.

Varje dag tar han litium som är det vanligaste läkemedlet för bipolära. Jonas poängterar dock att vilken medicinering man tar är väldigt individuellt och bör ske i samråd med läkare.

– Jag vill aldrig hamna på psyket igen. Det är ett enormt övergrepp att hamna där – på botten, inlåst. Du får inte gå ut. Därför blir jag alltid orolig när jag blir för glad. Det är svårt att beskriva, man är kär i livet och superglad när

man är sjuk – men de som inte stoppar ruset i tid hamnar på psyket. Där är sömn och medicinering A och O.

Genom sitt framtida boksläpp och att på - Instagram vara öppen med sin stundtals komplicerade vardag hjälper han många andra men också sig själv.

– Jag får mer förståelse för mig själv, och jag vet också att det jag gör räddar liv. Det är många som kommer må bättre av det. Många som har en bipolär sjukdom är högfungerande – men de vågar inte berätta om det och då kommer det inte ut till dem som faktiskt behöver ta del av det.

– För att klara av sjukdomen måste du ha en sjukdomsinsikt. Det svåra är när du är glad, för då tycker du inte att du är sjuk. Det är då du kan göra dumma saker.

Hur mycket hade en sådan här bok hjälpt dig tidigare i livet?

– Den hade gjort det lättare för mig och anhöriga att i ett tidigt skede få den sjukdomsinsikten jag har i dag – redan från start.

Studier visar att livstidsrisken för att personer med känd bipolär sjukdom tar sitt liv är åtta - procent för män och fem procent för kvinnor. Jämfört med befolkningen i stort beräknas risken för självmord bland patienter med diagnosen vara 17–20 gånger större.

För Jonas Böhlmark är viljan att bromsa självmordsstatistiken en stor drivkraft.

– Ja, absolut. Men man måste också ställa sig frågan: Vilka har levt? Det är inte så kul att ha varit levande i ett helt liv men inte levt. Jag vill få folk att må bättre.

Pelle Strandman

pelle.strandman@dn.se

FAKTA. JONAS BÖHLMARK

Ålder: 30 år.

Från: Mora.

Bor: På Kungsholmen i Stockholm.

Yrke: Personlig tränare, föreläsare och influerare.

Skidklubb: Nacka Värmdö.

Aktuell: Åker för sjunde året i rad i Vasaloppets elitled den 7 mars. Har även planer på att åka längdskidor till Ryssland med sin bästa kompis Axel Bergsten för att rikta uppmärksamhet och förståelse för bipolär sjukdom. Resan inleds i slutet av mars och går att följa på Jonas Böhlmarks Instagram.

Fakta. Bipolär sjukdom

Bipolär sjukdom innebär att du är manisk och deprimerad i olika perioder. Du som har bipolär sjukdom behöver söka vård eftersom

sjukdomen kan göra att du ibland mår mycket dåligt.

Det finns behandling som kan hjälpa dig att må bättre och förhindra att du blir sjuk igen. Det finns olika typer av bipolär sjukdom.

Bipolär sjukdom typ 1 är den mest kända varianten av sjukdomen, och kallades tidigare för manodepressiv sjukdom.

Källa: 1177

05 ”Skuldbeläggande fel väg att gå för att förändra samhället”

Jag tror att de flesta kan enas om att pandemin har påverkat mer än våra enskilda liv. Vi har även fått ett förändrat samhällsklimat där fler har ett behov av att berätta för andra hur de ska leva.

En del skulle aldrig sätta sin fot i kollektivtrafiken, medan andra måste. En del håller sig isolerade, medan andra träffar vänner. Detta skapar en ny sorts konflikter mellan alltifrån släktingar till kollegor. Men det skapar även konflikter mellan generationer.

”Här håller vi avstånd, för det kanske ni inte är så vana med.” Jag tittar undrande på henne och söker i hennes ögon efter en skämtsam glimt eller sarkasm i rösten, men jag finner den inte eftersom hon är allvarlig. Den äldre kvinnan som säger detta till mig vill alltså förklara för mig, ett halvår in i en pandemi, att man ska hålla avstånd.

Det är inte första gången någon jag inte känner ansett att de måste förklara hur man ska agera under pandemin. Det har till exempel hänt när jag varit ensam i en matbutik när – återigen – en äldre kvinna förklarade för mig att ungdomar inte ska umgås i gäng.

Vid det tillfället var jag ensam. Att bli utpekad som ett problem av personer man inte har någon relation till känns alltid jobbigt, speciellt när enda grunden för utpekandet är att man tillhör gruppen ungdom.

Det är som om pandemin lockar fram människors inre Dolores Umbridge – läraren i

”Harry Potter” med lätt fascistiska tendenser att uppfostra sin omgivning efter egna önskemål. Dessa små-Dolores agerar som om världen varit en perfekt plats om alla gjort precis som de velat.

I Potterböckernas skola Hogwarts använde Umbridge sin bläckpenna för att straffa elever som inte följde hennes regler. I pandemisamhället jobbar hennes efterföljare med skambeläggande.

Det är som att jag skulle skambelägga den äldre generationen för att sätta mig i en situation där min framtid och mina framtida barns framtid är osäker. Visst känner jag ibland suget att kliva fram till en äldre man i en diesel-suv och säga: “Jaha, här står du och spyr ut koldioxid så att varken jag eller mina barn och barnbarn får en framtid, men sådant där som klimatförändringar, det tror väl sådana som du inte på?”

Men jag tror inte på skambeläggande som sätt att förändra något, oavsett om det är en pandemi eller klimatförändringar vi vill klara av. När människor lägger skuld på andra är det lätt att inte se sina egna fel, utan bara andras. Det är först när vi kan ta ett steg tillbaka och tar ansvar för vår egen del i problemet och försöker förändra det vi själva kan som vi börjar gå åt rätt håll.

Försök i stället att påverka politiker på samma som klimataktivisterna Greta Thunberg gör, berätta om det vi själva tror på – och ha samtidigt överseende med att det alltid kommer att finnas människor som inte gör som vi själva tycker de borde. I stället för Umbridgepenan eller suv-skam önskar jag vi alla ska påminna oss om de där orden som stod på en post-it lapp i Nooras rum i den norska tv-serien ”Skam”:

”Everyone you meet is fighting a battle you know nothing about. Be kind. Always.” (“Alla du möter utövar en kamp som du inte vet någonting om. Var snäll. Alltid.”)

Agnes Walan, 15 år, Stockholm

05 Bilderna skildrar året för svenskarna som inte kunde stanna hemma

I nya fotoboken ”På liv och död – berättelser från en pandemi” skildrar frilansfotografen Fredrik Sandin Carlson och skribenten Anna Sahlée året med coronaviruset. De möter yrkesgrupperna som sällan står i fokus, men som arbetat vid samhällets frontlinjer. Nu ska bilderna bevaras för framtiden.

Fredrik Sandin Carlson har de senaste tio åren framför allt skildrat människors vardag och arbetsliv. I april 2020 började han på uppdrag av fackförbundet Kommunal resa genom Sverige för att dokumentera händelser under den pågående smittspridningen. Arbetet intensifierades när den andra vågen av epidemin kom och restriktionerna skärptes.

– Genom uppdragen har jag bland annat träffat många undersköterskor, vårdbiträden, barnskötare och ambulansförare. Människor som absolut inte har valet att jobba hemifrån utan måste gå till sina jobb, också under en pandemi, understryker Fredrik Sandin Carlson.

Bilderna ska skickas till Riksarkivet och bevaras för framtiden. Under arbetet fick även förlaget Max Ström höra talas om projektet och ger nu ut fotografierna i bokform, tillsammans med texter skrivna av Anna Sahlée. Förlaget beskriver boken som ett ”meddelande både till samtiden och till framtiden”.

Utöver vårdanställda skildrar Fredrik Sandin Carlson och Anna Sahlée även hur andra yrkesgrupper har påverkats starkt av pandemin. Däribland bussförare, anställda på kyrkogårdar, ambulansförare och förskolepersonal runt om i landet.

Boken rymmer även bilder av DN-fotograferna Paul Hansen, Anders Hansson och Lotta Härdelin.

Var är dina fotografier i boken tagna?

– I Kiruna, Luleå och vidare genom Mellansverige, Stockholm och sedan söderut. Jag har fotograferat ett åttiotal personer på ett tjugotal platser i Sverige. På vissa ställen, som i äldreomsorgen, hemtjänsten och på LSS-hem (bostäder som är anpassade för personer med fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar), har jag mött både personal och boende.

Hur har människorna som du träffat hanterat sina arbetssituationer?

– Jag har fått känslan av att de allra flesta som försatts i de här utmaningarna har löst och klarat av dem. De har helt enkelt varit tvungna till det – även när arbetsgivaren till exempel inte skaffat tillräcklig skyddsutrustning, svarar Fredrik Sandin Carlson.

– Men det har också varit möten där jag verkligen förstått hur fruktansvärt andra har haft det under pandemin. Och det gäller både personal och smittade.

Har dina möten med personal och drabbade förändrat din bild av hur sjukvården i Sverige fungerar?

– Nej, att ta de här bilderna har i stället påmint mig ytterligare om att det är så många i vårt land som jobbar så fruktansvärt mycket för oss andra. Det vanligaste yrket i Sverige är faktiskt att arbeta som undersköterska.

Georg Cederskog

georg.cederskog@dn.se

06 Kommunerna behöll bidrag som skulle hjälpa personal

Regeringen delade ut 150 miljoner kronor i statligt bidrag till kommunerna, ämnat för att hjälpa omsorgspersonal att bearbeta sina upplevelser av pandemin. Göteborg, Malmö och flera andra kommuner behöll dock bidraget utan att fördela det till de drabbade verksamheterna.

– Jag förstår inte hur man kan göra på det här sättet. Vår personal behöver all hjälp de kan få efter den här svåra perioden, säger Peder Yderhag som driver Neuberghska Bambergerska äldreboendet i Göteborg.

Statsbidraget som delades ut till kommunerna i december förra året skulle användas för att stärka förutsättningarna för personal inom hälso- och sjukvård, samt äldre- omsorg, som påverkats av coronapandemin. De skulle få möjligheter till återhämtning och erbjudas tidiga insatser för att bearbeta sina trauman, enligt Socialstyrelsen.

Peder Yderhag som driver äldreboendet Neuberghska Bambergerska i Göteborg hoppades kunna ordna den typen av insatser för de anställda. Boendet hade klarat sig utan smitta i drygt nio månader men fick i december sitt första bekräftade covidfall. Efter det gick det fort, berättar han.

– En tredjedel av personalen och drygt en femtedel av de boende smittades. Många av våra äldre dog. Och det här gör ju något med oss alla. Vi fick jobba extremt mycket i två månader och med en minskad personalstyrka. Då såg jag ett ganska stort behov att få chans att reflektera över det som har hänt men också sörja de gamla, säger han.

När han kontaktade Göteborgs stad fick han via mejl veta att bidraget inte skulle fördelas ut i verksamheterna utan bokföras centralt inom kommunen.

– Jag förstår inte hur man kan göra på det här sättet. Vår personal behöver all hjälp de kan få efter den här svåra perioden. Det finns en anledning att de här pengarna kom till, man såg ett behov utifrån att personalen far väldigt illa emellanåt, säger han.

Av de 150 miljoner kronor som delades ut totalt fick Göteborgs stad 6,9 miljoner kronor. Magnus Andersson, ekonomidirektör vid

Göteborgs stad, bekräftar att bidraget inte har fördelats i stadens verksamheter. Enligt honom beror det på att pengarna betalades ut sent på året och inte var förknippade med några villkor.

– Det fanns egentligen inga förutsättningar för att dela ut det till verksamheterna för att de ska kunna göra något. Vi fick det sent i december. Om vi skulle dela ut det då så hade ingen verksamhet haft möjlighet att hantera det, säger han.

Ser ni inget fel med att inte fördela pengar till det som de var ämnade för?

– Det finns inga krav eller villkor förenade med det här statsbidraget. Vi följde därför de redovisningsrekommendationer som finns för hur vi ska hantera generella statsbidrag. Det innebär att det ska intäktsföras det året som det kom in. Det går inte att hantera på något annat sätt, säger han.

Samma beslut togs i Malmö som tilldelades runt 4,1 miljoner kronor. Stockholm stad tilldelades 11,5 miljoner och lyckades få ut medlen i två verksamheter – det som blev över gick in i stadens budget.

Annika Wallenskog, chefsekonom på Sveriges kommuner och regioner (SKR), berättar att många kommuner har fått göra på samma sätt.

– För att genomföra de insatserna ska man göra en upphandling och organisera allt inom kommunen. Och då stod det uttryckligen i det här statsbidraget att pengarna gällde 2020. Bidraget aviserades i september, men blev helt klart i slutet i november. En del kommuner hade på eget initiativ satt i gång dessa insatser redan innan och kunde använda dessa pengar men en hel del andra hann inte med, säger hon.

Eftersom beskedet kom så sent på året borde beslutet gällande statsbidraget, enligt henne, ha formulerats annorlunda.

– Om det hade stått att medlen får användas under 2020 och 2021 hade det inte varit några problem att föra över pengarna till nästa år. Många hörde av sig till oss och var oerhört frustrerade. Det blir dessutom så att man skapar förväntningar hos personalen om insatser som inte kommer, säger Annika Wallenskog.

Socialminister Lena Hallengren (S) har inte gått att nå för en intervju. I ett mejlsvår till DN skriver hon att hon förutsätter att pengarna har avsatts för det som de var ämnade för och fortsätter:

”Samtidigt har jag förståelse för att en del kommuner och regioner tycker att pengarna kom sent. Satsningen aviserades dock i höst-ändringsbudgeten redan i september.”

Hon tar också upp att regeringen i budgeten för 2021 avsätter runt 2 miljarder kronor för att bekämpa psykisk ohälsa och sjukdom.

”Merparten av medlen fördelas till kommuner och regioner för att stärka och utveckla deras arbete. Delar av de medlen kan till exempel användas för förebyggande och främjande insatser för hälso- och sjukvårdspersonal samt omsorgspersonal i samband med pandemin”, skriver hon.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se

BAKGRUND.

Den 30 november förra året meddelade regeringen att de betalar ut 500 miljoner kronor till landets kommuner och regioner för krisstöd, samtalsstöd eller traumastöd för de professioner som i sitt arbete påverkas negativt av pandemin.

350 miljoner kronor skulle gå till regionerna och 150 miljoner kronor till kommunerna. Varje kommun skulle få minst 100 000 kronor, utbetalat under december månad.

Satsningen benämndes som ”ett led i regeringens arbete med att skydda människors liv och hälsa och säkra hälso- och sjukvårdens kapacitet i samband med spridningen av covid-19”.

06 Digitala vaccinationsintyg kan införas till sommaren

Sverige kan snart införa digitala vaccinationsintyg för bland annat utlandsresor.

– Regeringens mål är att du som har vaccinerats ska få ett digitalt vaccinationsintyg och att det ska vara klart till sommaren, säger digitaliseringsminister Anders Ygeman (S).

Regeringen har tidigare gett Myndigheten för digital förvaltning (Digg) i uppdrag att ta fram digitala vaccinationsintyg. Så kallade vaccinpass

har diskuterats både i Sverige och inom EU som ett sätt att få i gång turistnäringen och resandet igen. Det kan även komma att krävas vid andra sammanhang, exempelvis kultur- och idrottsevenemang.

Uppgifterna är tänkta att hämtas från det nationella vaccinationsregistret. De som har vaccinerat sig ska därefter kunna få ett intyg som gäller internationellt.

Vaccinationsintyget, som kommer att kallas ”vaccinationsbevis”, ska kunna gå att ladda ner i en app eller som ett fysiskt dokument.

– För att begära ut det kommer det att finnas en tjänst och man ska kunna använda redan befintliga appar. Det är främst avsett för resande och för att kontrollanterna ska kunna titta på beviset och verifiera att det är äkta, säger Mats Snäll, projektledare på Digg.

Enligt Anders Ygeman kommer det bli nödvändigt med intyg för att kunna resa utomlands i sommar.

– Jag tror både resebolag och länder kommer att ställa det kravet. I dag ställer många krav på covidtest och i takt med att vaccinet kommer är det logiskt att fler ställer krav på vaccinbevis, säger Ygeman.

Det finns frågor kvar att lösa, som finansiering och juridik, säger digitaliseringsministern.

– Men med det här är vi ett steg närmare regeringens tidsplan, säger Anders Ygeman.

Svenska resebyrå- och arrangörsföreningen, SRF, skriver i ett pressmeddelande att de ”ser positivt på att regeringen inom detta område ligger långt fram”.

– Resebranschen är den mest utsatta i denna kris. Samtidigt ser vi att det finns ett uppdämt behov av att resa. Bokningar för andra halvåret 2021 har nu börjat ta fart. Allt som underlättar

resandet är ytterst välkommet, säger SRF:s generalsekreterare Didrik von Seth.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

FAKTA. SKA FINNAS TILLGÄNGLIGT I JUNI

Vaccinbeviset ska finnas tillgängligt från den 1 juni, enligt myndighetens förslag. Begreppet bevis används för att inte blanda ihop det med de intyg hälso- och sjukvård utfärdar för olika sjukdomstillstånd.

Vaccinationsbeviset kommer man att kunna få via e-legitimation på smarta telefoner, digitala plånböcker, e-brev eller vanlig pappersutskrift, alternativt som så kallad NFC-tagga att klistra in i passet. Det kommer vidare att vara myndighetssignerat med en krypteringsnyckel som ska kunna läsas av vid gränskontroller.

06 Gravida får rätt till coronaersättning

Gravida ska få rätt till statlig ersättning om de inte kan vara på jobbet på grund av risken för att smittas med coronaviruset, men samtidigt inte kan utföra sitt arbete på distans, rapporterar SVT Nyheter.

Socialstyrelsen meddelade nyligen att kvinnor som smittas med covid-19 under den senare delen av graviditeten löper ökad risk att föda för tidigt, och att gravida i vecka 22–36 bör räknas in bland riskgrupperna.

– Sedan Socialstyrelsen meddelade att det finns en särskild risk för gravida så har vi tittat på vilken förmån som kan användas, säger

socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi till SVT.

– Det här går att ansöka om från och med nu.

Shekarabi säger till tv-kanalen att arbetsgivaren ska försöka se till att den anställde ska kunna jobba hemifrån.

– Om det alternativet inte finns så finns den här möjligheten för gravida så att man får ersättning under den tiden som man är hemma, säger ministern.

TT

06 Covidutbrott bland gruvarbetare i Gällivare

Elva personer som jobbar i Bolidens Aitikgruva i Gällivare har bekräftats positiva för covid-19. Nu pågår massiv snabbtestning av de anställda, och alla som varit i kontakt med de smittade måste stanna hemma.

– Det är naturligtvis olyckligt. Det finns smittade i alla fem skiftlagen, säger Hans Jönsson, områdeschef på Boliden-Aitik, till SVT Norrbotten.

Enligt honom kan det bli svårt att klara av produktionen om smittan har spridit sig ytterligare.

DN

06 Tunga profiler sågar bonusar i pandemin

Näringslivsprofilen Christer Gardell sågar storbolag som höjt bonusar trots att de fått permitteringsstöd i pandemin.

Han ansluter sig därmed till en växande grupp kritiker bland tunga ägare på börserna.

Kritiken tar särskilt sikte på den ändring av AB Volvos bonusvillkor i maj i fjol – när pandemin härjade som värst – som öppnade för bonusutbetalningar för vd:n Martin Lundstedt

och andra Volvochefer på totalt 118 miljoner kronor.

”Generellt tycker vi att det är fel att ändra bonusvillkoren – spelreglerna ska vara tydliga och ledningen ska inte få någon gräddfil bara för att det uppstår problem som även drabbar ägare, övriga anställda och andra intressenter”, skriver Christer Gardell, grundare och vd för aktivistfonden Cevian Capital.

Cevian är en av de största ägarna på Stockholmsbörsen och var tidigare även storägare i AB Volvo.

”Om något, borde den bonusgrundande vinsten justeras ner för den eventuella vinstökning de statliga stödpengarna inneburit, även om detta i praktiken är svårt att göra”, tillägger Gardell.

Institutionella ägare som pensionsbolaget AMF, femte största ägare i AB Volvo, har också kritiserat styrelsens agerande i frågan. Även Swedbank Robur och pensionsjätten Alecta är

kritiska till AB Volvos hantering av bonusfrågan, rapporterar Dagens Industri.

Finansmannen Sven Hagströmer har också gått till angrepp mot Volvos bonushantering.

”Detta är verkligen det som sänker näringslivet i gemene mans ögon. Säger en sak, gör en annan”, skriver han i ett inlägg på det sociala nätverket Twitter.

Storägaren Industrivärden har dock backat upp Volvos styrelseordförande Carl-Henric Svanberg.

– Vi har full förtroende för att styrelsen i AB Volvo hanterat den aktuella frågan på ett bra sätt, säger Industrivärdens kommunikationschef Sverker Sivall till Dagens Industri.

Företrädare för Wallenbergsfärens maktbolag Investor vill enligt informationschefen Viveka Hirdman-Ryrberg inte svara på frågor om bonushanteringen bland börsbolagen. **TT**

06

Vaccinprofessorn: ”Jag slåss mot corona dag och natt”

Vaccinprofessor Ali Mirazimi har ägnat sitt liv åt att slåss mot de farligaste virusen i världen. Nu ligger fokus på att rädda liv under coronapandemin och han anser att de äldsta och sköraste måste vaccineras först. Och han oroas över de nya virusmutationerna.

– Man får dö av allt annat, men inte av detta virus, säger Ali Mirazimi, som själv

hamnade på sjukhus efter att ha insjuknat i covid-19.

I vårsolen på Djurgården gör Ali Mirazimi en djupt fokuserad Kata. Professorn i klinisk virologi är även karatetränare men klubbverksamheten är stängd under pandemin. I ett år har han jobbat i turbofart för att försöka ta fram både vaccin och mediciner mot covid-19. Hans hästsvans har dessutom flimrat förbi i alla mediekanaler. Karaten är hans vaccin mot att jobbet, som han kallar hobby, inte utplånar honom helt.

– Jag tror att karaten gjort mig till en bättre människa. Jag nollställer hjärnan. Det går inte att tänka, för då kommer smällen. Karate kräver styrka, snabbhet, balans, självdisciplin, den passar mig som nörd, säger Ali Mirazimi.

Vem slåss du mot?

– Jag slåss mot mig själv. Jag lever mig in i min fajt. Man måste vara där och fokusera. Det var

det som fick mig att tända på sporten. Jag använder karate för att fokusera och nu är mitt mål corona. Jag slåss mot corona dag och natt, känns det som.

Har du själv vaccinerats?

– Nej, jag vaccineras samtidigt som alla andra. I Sverige får ingen vaccin i förväg, inte ens ministrar.

Vad tycker du om den svenska vaccinationsplanen?

– Jag tycker det är bra att man börjar med de sköraste i stället för att vaccinera alla på en gång. Det har gått för många liv i onödan. De som gått bort är ofta 80 plus och har varit sköra. Det har varit en diskussion om att de kanske gått bort nästa år ändå. Men ingen ska behöva dö av en virusinfektion. Man får dö av allt annat, men inte av detta coronavirus.

Vad tycker du om att Stockholm vaccinerar vårdpersonal före vissa äldre?

– Jag har inte hört deras argument. Men jag hade själv vaccinerat de äldre först. Det är viktigare att rädda liv, det är de äldre som dör. Särskilt nu när det blir förseningar av vaccinet.

Du blev själv sjuk i covid-19 i våras, hur var det?

– Det började som en riktigt jobbig influensa, jag låg hemma med feber. Sedan blev jag bättre och tänkte att nu är det slut på slöandet och gick upp och jobbade. Men efter helgen blev det mycket värre. Tjejen tyckte att jag skulle ringa 112 men som den gubbe eller barn-rumpa jag kan vara, tyckte jag att ”äsch, det är bara lite feber”. Till slut ringde hon ambulansen som bedömde att jag borde åka in till sjukhus. Men jag ville inte åka. Då sade de ”men kom med in så testar vi dig och så får du åka hem sedan”. Jag kom in och sedan fick jag inte komma ut igen.

Hur länge låg du på sjukhus?

– Jag svarade bra på syrgas, men var så sjuk att jag blev kvar i en vecka. Till slut fick jag kortison och då gick det över på några timmar. Då tog jag på mig kläderna och gick hem. Jag vill vara en superman fast jag inte är det. Det tog otroligt lång tid att komma tillbaka, säkert en månad. Jag klarade bara av att gå två minuter till Coop. Men nu mår jag bra och har fortfarande jättemycket antikroppar.

Vilket vaccin vill du helst ha?

– Ärligt talat spelar det ingen roll. Jag kan ta vilket som helst. De har olika effektivitet, men 70 eller 90 procent spelar ingen roll. I princip har jag inget emot ryska Sputnik heller, det har jättebra effektivitet, men deras fabriker är inte kvalitetskontrollerade så det är inte godkänt av EU.

Är du orolig för mutationerna?

– Ja, det är jag. De mutationer vi har i dag är inte så allvarliga men det kan komma andra efter sommaren.

Så när alla är vaccinerade kommer vi att få värre mutanter?

– Ja, det är det vi rädda för. Om nya mutationer kommer när en större del av populationen är vaccinerad, och vi fortfarande har en samhällsspridning, då kommer viruset att vilja komma in och känner att det är stopp. Då lär det sig smygande att hitta en väg in. Men det behöver inte betyda att det blir en pandemi igen. Utbrott kan stoppas lokalt med nya vaccinvarianter. De som redan vaccinerats blir troligen inte jättesjuka.

Måste hela befolkningen massvaccineras även nästa år?

– Ja, om det visar sig att vaccinet inte skyddar då måste vi gå in med en boost till eller två. Då

kommer vi att behöva massvaccinera kanske de kommande två till tre åren.

Hur går det med det vaccin du själv jobbar med att ta fram?

– Vi hoppas kunna göra en fas 1-studie efter sommaren. Vårt koncept är lite annorlunda för vi använder fler proteiner av viruset, inte bara spike-proteinet. Då blir det mer skyddande mot alla konstiga mutationer som kommer. Om fas 1 funkar kan vi göra en fas 2-studie 2022. Finns det sedan pengar och företag som är intresserade kan det bli en fas 3-studie.

Pandemin har gjort att du som vaccinprofessor blivit tv-profil och kändis?

– Ja, vem trodde det? Jag har varit i medier tidigare, men nu är det helt sanslöst, kanske 70 intervjuer i månaden. I början tyckte jag att det var lite ballt. Sedan tyckte jag att ”nej, nu hinner jag inte jobba längre”. Men jag inser att det är en stor del av arbetet. Det är viktigt att vi

experter lär människor om vaccin och bidrar med fakta. Om vi inte haft vaccin hade de flesta av oss inte funnits. Då hade vi gått bort i alla otäcka sjukdomar.

Har du mött hot och hat?

– Nej, jag har sluppit få hot och hat. Jag tror att det handlar om att jag inte är på några sociala medier. Jag har bara mejl. Jag tycker det är socialt nog. Jag har heller inte offentligt valt någon linje, jag har mer förklarat läget om covid-19, vaccin och antiviraler.

Du har undvikit munskyddsdebatten, varför?

– Jag tycker att man ska ha kunskaper om ett ämne för att ha en åsikt om det i medierna och jag tycker inte att jag har tillräcklig kompetens för det. Om en professor säger något, då lyssnar ju några på det. Jag kan tycka saker som person, men jag vill inte lura människor att lyssna på det.

Vad har vi lärt oss av pandemin?

– Att vi måste tänka globalt. Vi tror att saker inte berör oss. Vi vill inte lägga pengar på virus som ebola, Krim-Kongo (Krim-Kongovirus sprids via vissa djur och kan orsaka blödarfeber med hög dödlighet, reds anm) eller corona för att det inte drabbar oss. Men virus är inget du kan vaccinera bort i ett land. Om vi inte vaccinerar hela världen så kommer mutanter och härjar och plötsligt en dag kommer det hit. Ska vi bli av med virusen måste vi tänka globalt. Det är förhoppningsvis en väckarklocka.

Vad ska du göra när allt är över?

– Nästa år så här dags tror jag att det kommer att vara någorlunda som vanligt. Men då det gäller att hela världen vaccineras. Jag älskar att resa och reser vanligtvis i jobbet minst en gång i veckan. Det blir säkert en resa till Paris eller Rom.

Vad vill du säga till allmänheten?

– Bra kämpat, vi har klarat ett år, nu är det bara en liten bit kvar. Ljuset i tunneln syns tydligt, men sträckan är upp till oss, om det går fort eller om det tar lite längre tid. Alla måste kämpa lite till, då kan vi rädda liv. Snart är det över, i Stockholm och Sverige.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

FAKTA. ALI MIRAZAMI

Ålder: 53 år.

Familj: Sambo och bonusdotter.

Bor: Lägenhet på Kungsholmen.

Yrke: Adjungerad professor i klinisk virologi på Karolinska institutet och Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA. Dessutom deltidsanställd på Folkhälsoinstitutet.

Hobby: Tränar karate och är tränare i Stockholm Karate Kai, paddlar havskajak och älskar att resa.

06 Lallerstedt säljer anrik krog: ”Otroligt sorgligt”

Efter att Gondolen vid Slussen stängt tillfälligt och Eriks Basar begärdes i konkurs i fjol kommer nu nästa smäll för krögarfamiljen Lallerstedt. Efter ett tufft år säljs restaurangen Eriks bakficka.

– Det är otroligt sorgligt men till slut har vi behövt fatta detta beslut, säger ägaren Anna Lallerstedt.

I över tre decennier har familjen Lallerstedt drivit Eriks bakficka på Östermalm.

– Det var på bakfickan som jag lärde mig yrket, det är en plats som ligger oss väldigt varmt om hjärtat, säger Anna Lallerstedt.

Men coronapandemin och de restriktioner den inneburit blev för mycket och till slut fanns ingen annan utväg än att sälja den anrika restaurangen.

– Det har varit en mardröm, vi har slitits och stångats för att få de bidrag vi har rätt till men det har inte fungerat, säger Anna Lallerstedt som upplever att regeringens stöd till restaurangerna varit för dåligt:

– De drar alla krogar över en kam, vi restauranger är väldigt duktiga på att hålla avstånd och följa rekommendationerna, säger hon.

Vad händer med bakfickan nu?

– Förhoppningsvis hittar vi en ny ägare som har ambitionen att driva vidare restaurangen i

samma anda. Jag vill att bakfickan ska leva kvar men vi klarar inte mer, säger hon.

Trots att man tvingas sälja familjeimperiets krog på Östermalm är Anna Lallerstedt hoppfull inför framtiden och den nyrenoverade Gondolen, som enligt planen ska öppna vid Slussen igen 2023.

– När vi nyöppnar om ett och ett halvt år är förhoppningsvis pandemin över och då är det bara att jobba vidare, säger hon.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

06 Tuff kamp för kvinnorna

Rösträtten jubilerar. På måndag är det internationella kvinnodagen. Vi firar med historien om hur det gick till när kvinnorna äntligen fick rätt att rösta i Sverige för 100 år sedan!

När läraren Stina Quint grundade tidningen KP år 1892 hade hon inte rösträtt. Först 1921, när hon var 62 år, fick hon gå och rösta för första gången. En lång och seg kamp för kvinnorna i Sverige var äntligen över.

I år kommer det att talas mycket om kampen för kvinnors rösträtt. Det beror på att det är exakt 100 år sedan kvinnor fick börja vara med och bestämma hur Sverige skulle styras. Innan dess var det bara män som fick rösta fram vilka politiker som skulle sitta i riksdagen. Det var

också enbart män som kunde väljas till riksdagsledamöter.

I dag känns det både upprörande och underligt att enbart männen fick bestämma. Men i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet var det många som inte alls tyckte att det var märkligt. Kvinnor ansågs inte ”mogna” att rösta. År 1902 kom till och med ett förslag från regeringen om att gifta män skulle få två röster. En för sig själv och en för sin hustru!

När man tänker på ”kvinnosakskvinnor” i början av 1900-talet kanske man ser damer med stora hattar och långa klänningar framför sig. Kanske de slåss med paraplyer mot polisen. Det stämmer att kvinnorna som arbetade för ”saken”, det vill säga rösträtt, hade långa klänningar och stora hattar. Men det var i Storbritannien som kampen gick våldsamt till.

I Sverige handlade det om ett långt och oändligt tålmodigt arbete där tusentals kvinnor var engagerade i rösträttsföreningar. De höll möten,

skrev artiklar och samlade in namn. År 1913 samlades det in 350 000 underskrifter. Ändå blev kvinnorna som arbetade för rösträtt hånade av många. De kallades för ”gapiga” och ”okvinnliga”.

Att männen i riksdagen till slut inte kunde stå emot kvinnornas krav berodde mycket på att kvinnor kommit ut i yrkeslivet. De arbetade som lärare, på postkontor och i sjukvården. Och som journalister och författare. Och de krävde sin rätt. Två kvinnor som var aktiva i kampen var KP:s grundare Stina Quint och den berömda författaren Selma Lagerlöf.

Många män i Sverige (de som hade lägst lön) fick rösträtt först 1909. Det var då, när det var avklarat, som kampen för kvinnlig rösträtt kunde dra i gång på riktigt.

Det första valet för kvinnor i september 1921 blev en succé. Nästan hälften av de kvinnor som fick rösta (åldersgränsen var 23 år) gick till valurnorna. Fem kvinnor valdes in i riksdagen.

I det senaste valet (2018) röstade 87 procent av alla som fick chansen. Nästan hälften av politikerna i riksdagen är nu kvinnor. Men ännu har vi inte haft någon kvinnlig statsminister!

*Källor: ”Rösträtt för kvinnor 100 år” (UR),
”Vägen till rösträtt var lång och svår” ur
Populär Vetenskap och sajten demokrati100.se*

Katarina Schück

katarina.schuck@dn.se

FAKTA.

De 5 första i riksdagen

Elisabeth Tamm, 41. Ägde en herrgård, Fogelstad i Sörmland, där hon grundade en skola för kvinnor.

Nelly Thüring, 46. Fotograf med egen ateljé.

Bertha Wellin, 51. Sjuksköterska.

Agda Östlund, 51. Sömmerska.

Kerstin Hesselgren, 49. Sjuksköterska och skolkökslärare. Arbetade för att förbättra arbetsmiljön och bostäder för kvinnor.

Efter valet 1921 var det fem kvinnor och 375 män i Sveriges riksdag. Det sägs att Kerstin Hesselgren blev stoppad av polis när hon skulle gå in i riksdagshuset första dagen. Polisen visste inte att kvinnor fick vara där.

Sverige sist i Norden

I Finland fick kvinnorna rösträtt 1906.

I Norge 1913.

I Danmark och på Island 1915.

I Storbritannien, där en del kvinnor slagits med våld för rösträtt, infördes den 1918 för kvinnor över 30 år. 1928 sänktes rösträttsåldern till 21 år.

Det första landet i världen där kvinnor fick rösträtt var Nya Zeeland år 1893.

Många fick ändå inte rösta

När både kvinnor och män äntligen hade rösträtt fick väl alla vuxna rösta? Nej, fortfarande 1921 stod 20 procent av alla vuxna utanför. Det var människor som satt i fängelse, människor som inte kunde försörja sig, folk med stora skatteskulder och de som var omyndigförklarade. Först 1989 försvann den sista regeln som begränsade rösträtten.

Vill du läsa mer om ...

... KP:s grundare Stina Quint? Läs "Sagan om KP" på KPwebben.se.

07 I dessa fall räckte det inte att personalen gjorde allt den kunde

I november kom Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) med sina beslut efter en granskning av hur regionernas vård fungerade under den första vågen smittspridning på 98 hårt drabbade äldreboenden över hela landet. Ingen region gick fri från allvarlig kritik.

När det så i februari blev kommunernas tur att granskas av Ivo var kritiken återigen ett grundskott mot föreställningen att vi haft en

robust kvalitet i offentligt finansierad vård och omsorg i Sverige.

Man anar en frustration hos de ansvariga huvudmännen. Personal med minsta symtom på smitta beordrades vara hemma, och läget fick hanteras med alla de tillkommande personalresurser som kunde uppåddas, och med den utrustning som för ofta inte fanns och för ofta inte fungerade som den skulle.

De upplever sig ha gjort allt som gick att göra. Att alla ansträngde sig till det yttersta. Och de har rätt i detta. Ändå kommer kritiken. För siffrorna ljuger inte.

Ivo:s metod med en fördjupad journalgranskning har föranlett omfattande motkritik. Region Skånes chefsläkare tycker Ivo svartmålar. Den ansvariga nämndsordföranden i Jönköping beskriver underlaget som ”svagt” och anser att det innehåller för få intervjuer, nämligen bara en.

Region Dalarnas chefsläkare tipsar Ivo om en helt annan granskning, nämligen ”hur inverkade bristen på skyddsutrustning och hur inverkade otydlighet och de många förändrade riktlinjerna från myndigheter i övrigt?” (DN 9/12.)

Chefen för patientsäkerheten i Sörmland framhåller att vården kan ha varit tillfyllest utan att det framgår av den i och för sig bristfälliga dokumentationen, och att Ivo ”generaliserar”. ”Det vi inte tar åt oss av är den här generella kritiken utifrån det begränsade underlaget.” (Sörmlands Nyheter 8/1.)

Ändå är det välkänt att just Sörmland gav generella direktiv om palliativ vård till samtliga med coronasymtom, oavsett om de hade konstaterad smitta eller inte. Mer generellt än ”alla” blir det inte.

Det är att ställa orimliga krav på Ivo att begära att granskningen ska omfatta samtliga 2 500 boende på 63 boenden i Sörmland.

Det ligger i sakens natur att det är de allvarliga avvikelserna som det är mest angeläget att granska.

Det är förstås surt att få hård kritik när man gjort allt man kan. Men ibland räcker inte någons bästa.

Ivo har rätt i att nivån på vård och omsorg som var den bästa möjliga då visade sig vara otillfredsställande dålig och inte får upprepas i framtiden.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

07 Här demonstrerar de mot coronarestriktionerna

Hundratals personer samlades på lördagen i Stockholm för att demonstrera mot coronarestriktionerna.

Manifestationen hade inte tillstånd och polisen beslutade att upplösa den på grund av smittorisken. Men folksamlingen vägrade och sex poliser skadades i tumultet.

Demonstrationen ”Tusenmannamarschen” började klockan 14 på lördagen på Medborgarplatsen på Södermalm. Flera hundra demonstrerade, skanderade slagord, sjöng nationalsången och viftade med banderoller och

plakat med budskap som ”svenskar är sjuka, stoppa 5G” och ”själv censur”.

Det är gruppen Frihet Sverige som bjudit in till protesterna som lockade deltagare från olika delar av Sverige.

Evenemangets grundare Filip Sjöström anser att restriktionerna inskränker svenskarnas rörelsefrihet och yttrandefrihet och att medier inte berättar sanningen om pandemin.

”Restriktioner och inskränkningar av friheten skadar miljontals människor i Sverige och miljarder världen över. Den direkta kollektiva skadan är mångt mycket större och på lång sikt är detta en katastrof för vår värld”, skriver han på Facebook.

En halvtimme in i demonstrationen beslutade polisen att upplösa folksamlingen som inte hade tillstånd. Enligt pandemilagen är det inte tillåtet att samlas fler än åtta personer, detta för att

minska risken för smittspridning. Flera personer omhändertogs eller leddes i väg.

”Den här demonstrationen är upplöst, lämna platsen”, meddelade polisen genom högtalare på piketbilarna som parkerats som en båge mellan Medborgarplatsen och Björns trädgård och stoppade trafiken på Götgatan.

Trots detta tågade demonstranterna vidare norrut mot Gamla stan. För att stoppa dem bildade polisen en mänsklig mur på Slussbron. Enligt uppgifter från platsen använde poliserna batong i sina försök att stoppa tåget.

En person greps misstänkt för blåljussabotage, ytterligare en greps misstänkt för våldsamt upplopp. Det finns en anmälan om brott mot ordningslagen och en person är skäligen misstänkt. 50 personer avlägsnades dessutom från platsen av polis. Sex poliser skadades lindrigt och en av dem fick åka ambulans till sjukhus för kontroll.

En stor del av demonstranterna valde att fortsätta till Kungsträdgården i centrala Stockholm.

– Det här är otroligt resurskrävande. Det vi kan göra är att avvisa och avlägsna. Vi provar första att avvisa dem genom att be dem lämna platsen. Funkar inte det, så kan vi avlägsna dem. Alltså stoppa några personer i en buss och köra iväg dem några tunnelbanestationer, säger Mats Eriksson, polisens presstalesperson.

Han tillägger att arbetet varit särskilt besvärligt då polisen hela tiden måste tänka på smittorisken.

– Vi kan ju inte stoppa in hur många som helst i en buss. Vi har små bussar och kan ta max tre stycken, säger Mats Eriksson.

Vid 17-tiden hade de flesta demonstranterna lämnat Kungsträdgården.

Johanna Sundbeck

johanna.sundbeck@dn.se

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

07 Covidsjuk uppmanades arbeta på äldreboende

En anställd vid ett demensboende i Lerums kommun uppmanades av sin chef att fortsätta arbeta – trots positivt covidtest, skriver GT. Den anställda fick svaret på sitt test en timme in på nattsiftet och skulle enligt rutinerna gå hem omedelbart. I stället bad chefen den anställda att stanna kvar och arbeta hela natten. Orsaken ska vara att man haft svårt att bemanna skiftet.

Atosa Jakobsson, ansvarig för äldreboendena i Lerums kommun, beskriver förtroendet för den privata vårdgivaren Humana Omsorg som naggat.

– Det finns ingen ursäkt för det som inträffat. Det får inte hända att någon som fått ett positivt svar blir kvar på jobbet, säger hon till GT.

Både kommunen och vårdbolaget har anmält det inträffade till Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) enligt lex Maria och lex Sarah.

TT

07 ”Det är en vanlig influensa, inte en pandemi”

Personer från hela Sverige lockades till den stora demonstrationen. De förenas i känslan av att inte vara fria att bestämma över sitt eget liv i och med restriktionerna.

– Jag ansvarar för min egen hälsa. Om jag är förkyld så stannar jag hemma. Då har jag gjort mitt, säger Petri Latifi, en av dem som samlades på Medborgarplatsen i Stockholm.

Petri Latifi kallar restriktionerna och rekommendationerna som den svenska regeringen har beslutat om för "fatala".

– Restauranger tvingas stänga tidigt. Då måste vissa slå igen. Det leder till arbetslöshet och det leder till våld mot kvinnor och barn och i slutändan kollaps av hela vårt samhälle, säger Petri Latifi.

Han är själv inte rädd för att bli smittad i folksamlingen som uppgick uppemot 1 000 personer.

– Jag är inte rädd att bli förkyld. Jag tillhör ingen riskgrupp. Det är inte värt att stänga ner samhället för det.

Är du inte rädd att smitta någon som är i riskgrupp?

– Jag ansvarar för min egen hälsa. Om jag är förkyld så stannar jag hemma. Då har jag gjort mitt, säger han.

En ung kvinna berättar att hon tvingas bära munskydd och visir på sin skola.

– Jag vill bestämma över min egen kropp, säger hon.

Paret Sanna Modin och Rasmus Ren har rest från Skövde för att "stå upp för frihet och mot pandemilagen".

– Det här kallas pandemi, men det är en vanlig influensa. Vi har levt som vanligt sedan det började och hittills inte blivit smittade, säger Sanna Modin.

Stockholmsbon Jeanette passerade demonstrationen vid Medborgarplatsen och reagerar upprört:

– De här är skitfarliga. Först trodde jag att det var något trevligt. Jag frågade en tjej som sa att de samlats för frihet. Men sedan förstod jag när jag såg skyltarna. Då tänker jag att nu har de samlat alla konspirationsteoretiker på ett ställe.

Det var läskigt att hon var så trevlig, hon brann för det här, säger Jeanette.

Även Alex och Martina råkade gå förbi folkmassan.

– Vi förstår att folk är kritiska, det är tråkigt med restriktioner. Men vi tycker att det är överdrivet med konspirationsteorier och att samlas så här, säger Alex.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

07 Allt fler fortsätter att arbeta efter 65 trots pandemin

Allt fler seniorer fortsätter att arbeta efter 65-årsdagen och pandemiåret 2020 är inget undantag. En rapport som intresseorganisationen SPF Seniorerna tagit fram visar att sysselsättningen för 65–74-åringar ökade förra året. Samtidigt som många i de yngre åldrarna blev arbetslösa.

När coronaviruset började spridas vårvintern 2020 blev många unga med tillfälliga anställningar snabbt av med sina jobb och det blev svårare för dem som ville in på

arbetsmarknaden. Enligt Statistiska centralbyrån, SCB, steg arbetslösheten från 6,8 procent 2019 till 8,3 procent 2020.

Men 65-plussarna bryter mönstret under pandemiåret 2020. Sysselsättningen bland 65–74-åringarna fortsatte att öka precis som under tidigare år. Seniorerna påverkades inte heller när arbetslösheten steg på grund av finanskrisen 2008.

Den här utvecklingen tar intresseorganisationen SPF Seniorerna fasta på i en ny rapport ”Seniorer som jobbar”. Rapporten framhåller att många 65-plussare är kvar på arbetsmarknaden och att de blir fler. Enligt rapporten kommer 230 000 seniorer i åldrarna 65–74 år att arbeta 2025 om trenden håller i sig, en ökning med 22 procent.

SPF Seniorernas rapport framhåller också att det inte bara är seniorerna själva som tjänar på att fortsätta arbeta. Deras arbete bidrar också till den svenska ekonomin. Enligt rapporten

bidrog de sysselsatta seniorerna med 136 miljarder kronor till Sveriges bnp 2020.

Men vad är det då som gör att allt fler äldre finns på arbetsmarknaden i allt större utsträckning? Eva Eriksson, ordförande i SPF Seniorerna säger att en orsak är den höga efterfrågan på sjukvårdspersonal men det finns annat som också spelar in.

– Många som har arbetat i servicesektorn och inom industrin behöver komplettera den låga pensionen med andra inkomster. Det är också många seniorer som är piggare och har bättre hälsa än tidigare generationer även om det också finns de som har haft väldigt slitsamma yrken och inte orkar fortsätta arbeta, säger hon.

SCB tar fortlöpande fram statistik som beskriver utvecklingen på arbetsmarknaden i arbetskraftsundersökningen, AKU. Statistiken ger stöd för att det finns fler 65–74-åringar på arbetsmarknaden nu än tidigare.

– Under 2005 var det ungefär 1 av 10 i gruppen som var sysselsatt och 2020 hade sysselsättningen ökat till nästan 1 av 5, säger Krister Näsén, utredare på SCB.

Trots att de flesta fortfarande ser 65-årsdagen som pensionsåldern är det alltså många som väljer att fortsätta arbeta. Det finns flera skäl till det. Ett av de viktigaste är att las-åldern, den ålder där man omfattas av lagen om anställningsskydd, har flyttats upp från 65 till 68 år. Från 2023 ska las-åldern höjas till 69 år.

Eva Eriksson, ordförande i SPF Seniorerna, tycker att las-åldern borde höjas ännu mer så att äldre anställda kan arbeta kvar längre än i dag. Bland annat för att pensionsåldrarna höjs. Från 2026 införs en riktålder i pensionssystemet och då kommer pensionsåldrarna att höjas i takt med medellivslängden.

– Det är oerhört viktigt att pensionssystemet kopplas till de övriga reglerna på

arbetsmarknaden. Las-ålder borde till exempel vara högre än riktåldern, säger hon.

Ett annat skäl till att fler seniorer arbetar är att det har blivit lönsammare att ha arbetsinkomster från det år man fyller 66 år genom att skatten är lägre. Dessutom drabbas de som tar ut pension ett eller flera år innan det år de fyller 66 år av att skatten på pensionsinkomsten blir högre än på motsvarande arbetsinkomst.

Maria Crofts

maria.crofts@dn.se

FAKTA. SCB TAR FRAM
ARBETSMARKNADSSTATISTIKEN

Statistiska centralbyrån, SCB, tar fram siffror som beskriver utvecklingen på arbetsmarknaden för Sveriges befolkning i åldern 15–74 år. Undersökningen kallas Arbetskraftsundersökningarna, AKU, och visar bland annat hur många och hur stor andel som

är sysselsatta per månad, kvartal och år. AKU är den enda källan med kontinuerliga uppgifter om den totala arbetslösheten och står för det officiella arbetslöshetstalet.

07 Kreativiteten hotas av digitala möten

Kreativiteten minskar under digitala möten, menar psykologiforskaren Leif Denti. Det ”tredje rum” som skapas vid kaffemaskinen är oersättligt. Katarina Berg, hr-direktör på Spotify, vill ändå tro på företagets globala satsning på arbete hemifrån.

– Det behöver inte vara perfekt från början, menar hon.

För några veckor sedan lanserade Spotify sitt program ”Work from anywhere” där de 6 500 anställda i hela världen får välja var de vill arbeta, hemma eller på kontoret. Företagets medarbetarundersökningar under pandemin

har visat att distansarbetet har haft flera fördelar, men få nackdelar. Produktiviteten och effektiviteten hade till med ökat.

– Vi är inte lika oroliga för vad som ska hända med produktiviteten och effektiviteten, som med kreativiteten. Den är otroligt viktig för oss. Vi tror att kreativitet och innovation är det som håller oss framme i det enormt konkurrensutsatta landskapet vi befinner oss i, säger Katarina Berg.

Men trots att Spotify inte riktigt vet hur det kommer att gå, sjesätter de satsningen som innebär en ombyggnad av alla kontor i hela världen. Spotify menar att vi länge har varit på väg in i den så kallade ”distribuerade” tidsåldern (distributed på engelska), där ett företags verksamhet inte är samlad, utan spridd på olika ställen. Work from anywhere är ett naturligt steg.

Men psykologiforskaren Leif Denti vid Göteborgs universitet, som sedan 2009 har

forskat om kreativitet och innovation i arbetslivet tror att det kommer att märkas på resultatet.

– Ge det två år till, så får vi se hur det har gått med vilka features som Spotify skulle ha kunnat lägga till. Eller vilka marknader och kundbehov som man skulle kunna möta på nya sätt, säger han.

Leif Denti stödjer sig bland annat på forskaren Ray Oldenburgs teorier om vikten av det ”tredje rummet”. Det första rummet är den du är privat, i hemmet eller med dina kompisar. Det andra rummet är den du är professionellt. Här ska du leverera, uppträda förnuftigt och vederhäftigt. Men det finns även en tredje plats som vare sig är hemma eller på jobbet.

– Där kan vi vara lite mer informella och ofta är det där som man får en möjlighet att ställa en dum fråga eller säga någonting man inte har tänkt klart. Eller komma med en idé, förklarar Leif Denti.

Den här tredje platsen kan finnas i en soffgrupp på jobbet, i lunchrestaurangen eller vid kaffeautomaten.

Leif Denti hänvisar också till forskaren Richard Florida som menar att en av anledningarna till framgångarna för företagen i Silicon Valley var att man umgicks på ställen som var utanför företaget. Alla kände varandra, åt lunch på samma pizzerior och tog en öl på samma barer. I det tredje rummet.

Även om det tredje rummet inte går att ersätta kan man försöka skapa förutsättningar för kreativitet och problemlösning även digitalt, menar Leif Denti (se faktaruta).

Spotify har en lång erfarenhet av att samarbeta i team över hela världen. De använder sig av gemensamma verktyg för att kunna jobba synkroniserat under olika tider på dygnet. De arbetar även med inspelade frågor och inspelade genomgångar.

– Allt vi gör är i kollaborativa dokument och vi arbetar på samma plattformar. När man loggar ut och tar en paus så kan man komma tillbaka utan att allt har stannat av, berättar Katarina Berg som inte tror att innovationen inom företaget kommer att avstanna.

– Vi har ofta ganska kort tid från tänka-fasen till att vi levererar. Med vår techbakgrund jobbar vi mycket med att testa och ytterligare förfinas oss, det gäller nog all vår innovation.

Katarina Berg och Spotify vill nu gärna samarbeta med forskare och institutioner för att både de och andra organisationer ska få hjälp att lära sig mer om vad som är viktigt när människor inte ses.

Helena Sjödin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se

Foto: Hampus Apelqvist

FYRA STEG I PROBLEMLÖSNING UNDER DIGITALA MÖTEN

Leif Denti talar om fyra olika steg i problemlösning. Den som leder ett möte digitalt måste vara övertydlig med vad man ska göra på mötet. För att digitala möten ska bli kreativa kan man inte tillräckligt uppmuntra ifrågasättandet av etablerade sanningar på företaget.

1 Det första momentet handlar om att förstå problemet. Vem? Vad? Var? För vem? Hur? När?

2 Vad kan man göra åt det? Det kräver ett fritt, divergent (parallella tankespår) tänkande där allt är tillåtet. I digitala möten är den här punkten svårare eftersom vi inte har ögonkontakt eller kan läsa av varandras kroppsspråk. Det krävs extra tydlighet från den som leder att alla tankar är bra. Ge varje mötesdeltagare tio minuter att reflektera innan de kör i gång.

3 Välja bästa lösningen. Här krävs ett konvergent (sammanlöpande tankespår) tänkande där man väljer den bästa idén.

4 Planera och testa den lösning man har valt.

07 Första fallet av brasiliansk virusvariant i Stockholm

Ett första fall av den brasilianska varianten av covid-19 har konstaterats i Region Stockholm. Det bekräftar smittskyddsläkare Maria Rotzén Östlund för DN. Fallet har en koppling till tidigare konstaterade fall i Gävleborg.

Två fall har även konstaterats i Västmanland.

Det var i mitten av februari som smittskyddet i Gävleborg konstaterade de första fallen av den brasilianska varianten av covid-19. Det

handlade om fyra personer som insjuknat med covid-19. Den 22 februari skärpte Region Gävleborg därför de lokala rekommendationerna.

Ett fall av den brasilianska varianten av coronaviruset har också identifierats i Stockholm.

– Det inleddes en smittspårning i samband med att vi fick besked från Gävleborg att det var personer med den brasilianska varianten som varit i Stockholm, säger Region Stockholms smittskyddsläkare Maria Rotzén Östlund, som säger att det då gjordes en extra smittspårning.

– Det normala när en person får ett positivt besked om covid-19 är att hen ska göra sin egen smittspårning. Men när vi får klart för oss att det rör sig om en variant som vi vill ha koll på – och den brasilianska varianten är ju det – så gör vi en extra smittspårning.

Maria Rotzén Östlund säger att extra smittspårning gäller även vid upptäckt av den sydafrikanska varianten.

Den brittiska varianten följs inte upp på samma sätt sedan en vecka tillbaka.

– Den brittiska sprider sig så pass mycket så där ringer vi inte upp i varje enskilt fall.

Vad skiljer den här rutinen från smittspårning vid fall av vanlig covid-19?

– Det som skiljer är att när vi får reda på att det är en virusvariant så ringer vi ett extra samtal för att höra om det är fler som är sjuka. Hade det varit stort kluster kring så hade andra åtgärder vidtagits.

Smittskyddsläkaren säger att personer som kunnat ha varit aktuella kontaktats.

– Då har vi funnit den brasilianska varianten hos en person. Vi ringer runt extra och har personlig kontakt med dem för att höra om det

kan ha varit en större smittspridning runt dem för att höra om det varit andra personer i deras omgivning. Vi har haft en smittspårning runt detta och eventuella andra personer.

Ett par fall av den brasilianska varianten har även konstaterats i Västmanland. En av dessa personer har utfört arbete i Stockholm, och smittskyddet i Stockholm informerades i förra veckan. Enligt smittskyddsläkaren i Stockholm pågår ett arbete för att följa upp detta fall.

– Ja, det har påbörjats men är inte klart. Det pågår diskussion med Smittskydd Västmanland om vad som framkommit samt därefter kontakt med personerna för att höra efter om det förekommit situationer där trängsel och risk för smitta kan ha uppstått.

Jan Smedjegård, smittskyddsläkare i Region Västmanland, säger att det är ett par som har smittats av den brasilianska varianten.

– Vi fick besked om detta i förra veckan sent på onsdagen. Man har provtagit arbetskolleger och hittills har man inte erhållit några namn som bekräftar koppling till Brasilien. Paret har smittats i Sverige eftersom de inte har varit på några utlandsresor, säger Smedjegård.

Enligt Smittskydd Stockholm finns inga kända kopplingar mellan fallet i Stockholm och de två fallen i Västmanland.

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

07 Fler unga kvinnor söker stöd under pandemin

Unga tjejer som lever i en kontrollerad och våldsam miljö som begränsas av hedersnormer har fått det svårare under det senaste året.

Stockholms läns resurscentrum Origo och riksförbundet Unizon uppger att trycket för att få stöd och hjälp har ökat under pandemin.

– Skolan och fritiden kan vara pausen från kontrollen och det psykiska och

fysiska våldet, säger Poya Ashna, kurator på Origo.

I början av pandemin, i takt med att fler barn och unga stannade hemma, varnade ungdoms- och kvinnojourer för ökat våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck och våld.

Nu, ett år senare, märker flera ungdomsjourer ett högre tryck och vittnar om att fler unga behöver stöd. Siffror från Origo, som är ett resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld för Stockholms län, visar att en av fyra ungdomar som regelbundet kontaktar dem uttryckt att den sociala kontrollen och det psykiska våldet i hemmet ökat under pandemin. Siffrorna har sammanställts från perioden mars-augusti där Origo haft regelbundna samtal med ett hundratal ungdomar.

Dilek Baladiz, verksamhetschef på Origo, visar upp ett meddelande från en ung person:

”Som tur är låter min mentor mig vara i skolan trots att den är stängd, annars skulle jag inte stå ut.”

Poya Ashna, kurator på Origo, tror att fler hade sökt hjälp om det inte vore för pandemin och distansundervisning. Enligt honom finns ett stort mörkertal.

Origo har anpassat sig till pandemin och försökt vara nåbara genom sms och mejlkonversationer med ungdomar som haft svårt att prata ostört eller komma till verksamheten på grund av att andra familjemedlemmar varit hemma.

– Att få träffa en ungdom fysiskt ger en annan dimension i samtalet än att prata i telefon eller via sms, säger Poya Ashna.

Enligt Dilek Baladiz är skolan en viktig arena och fristad för många ungdomar som lever i en hederskontext. De unga får en paus från kontrollen, våldet och familjen. Hon lyfter fram

att skolan och myndigheter kan informera var barn och unga kan söka stöd.

Linn Jansson, kurator på Origo, berättar att tjejer generellt sett är mer begränsade än killar när det gäller rörelsefrihet.

– Familjemedlemmar begränsar deras frihet och använder pandemin som en ursäkt.

Alla tre förstår att beslut tas utifrån ett folkhälsoperspektiv, men i praktiken innebär det för utsatta unga att restriktionerna försämrar deras psykiska hälsa och ökar riskerna för våld i hemmet.

Enligt Unizon, ett riksförbund för över 130 kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer i landet, utgör tjejer under 18 år den största gruppen som söker stöd.

– Vi har sett ett behov att prata om den allmänna oron kring pandemin men får också samtal från unga tjejer som lever med en

våldsam pojkvän eller pappa, säger Olga Persson, Unizons ordförande och fortsätter:

– Unga och barn som lever i en utsatt situation hemma har blivit enormt isolerade och utlämnade i pandemin.

Olga Persson berättar att unga tjejer vittnar om att deras pojkvänner använder pandemin för att utöva ännu mer makt och ger ett exempel på hur det kan låta: ”Du kan inte vara med din mamma för hon är i riskgrupp”.

– Det är viktigt att prata om psykiatris, rättsväsendets och socialtjänstens skuld till unga tjejer. Vi måste finnas där, säger Olga Persson.

Ungdomsjouren Kraftbyrå gav nyligen ut rapporten ”Ung under coronapandemin”, där ungdomar från Huddinge kommun deltog. Rapporten visar att stödsamtalen ökat med femtioåtta procent under 2020.

En studie från Högskolan i Väst och Jönköping University med svar från 1 700 ungdomar från hela landet, visar att majoriteten upplever en försämring av sin psykiska hälsa under pandemin. Framför allt är det unga tjejer som mår sämre. 63 procent av tjejerna har känt mer ångest under corona, cirka 60 procent känner sig mer deprimerade och 66 procent känner sig mer ensamma.

Bim Jacobsson

bim.jacobsson@dn.se

FAKTA. TVÅ STÖDCENTER I STOCKHOLMS LÄN

Här nedan finns två ställen i Stockholms län där du kan få hjälp om du är utsatt för våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck och våld.

Origo

Ett resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld för Stockholms län. Hit kan du få hjälp

och stöd om du är mellan 13–26 år och bor i Stockholms län.

Telefon: 020-25 30 00

www.etjanst.stockholm.se/origo

Kraftbyrån Huddinge

En ungdomsjour som ger stöd till dig som är 12–20 år. Du kan chatta anonymt med jouren på onsdagar, det innebär att Kraftbyrån inte vet vem du är eller vart du bor.

www.unizonjourer.se/kraftbyran

07 Vaccination av vårdpersonal sätts på paus

Vaccinationen av hälso- och sjukvårdspersonal sätts till stor del på paus de kommande veckorna. Detta efter beskedet om att Astra Zenecas vaccin även kan ges till personer över 65 år.

– I stort sett så kommer allt vaccin gå till de äldre, säger regionens vaccinsamordnare Magnus Thyberg.

Under torsdagen kom nya riktlinjer från Folkhälsomyndigheten. Vaccinet från Astra Zeneca, som tidigare inte rekommenderats för personer över 65 år, anses nu vara säkert att ge även till äldre.

Detta föranleder en omläggning i Region Stockholms vaccinationsplan, berättar vaccinsamordnare Magnus Thyberg.

– Hälso- och sjukvårdspersonal i fas 2 kommer inte att ha lika hög vaccinationstakt den närmsta tiden, säger regionens vaccinsamordnare Magnus Thyberg.

I praktiken innebär det att i princip all vaccinering av hälso- och sjukvårdspersonal pausas de kommande veckorna, enligt Thyberg.

– I stort sett så kommer allt vaccin gå till de äldre, säger han.

DN har tidigare rapporterat om att Stockholm i nationell jämförelse har vaccinerat en låg andel äldre med hemtjänst. Magnus Thyberg säger att det delvis beror på logistiska problem, men att regionen numer har en bra takt.

– Den delen som hade hemtjänst hade vi utmaningar med, det fanns inte stöd att transportera vaccinet bland annat.

Tidigare har regionen räknat med att alla över 65 år ska ha erbjudits vaccin i maj. Nu tror Magnus Thyberg att det kan bli tidigare, men något datum vill han ännu inte ge.

– Det beror så väldigt mycket på vaccindoserna, jag kan inte svara på det just nu. Men det som är alldeles klart är att vi har större möjligheter nu.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

08 ”Den feministiska regeringen har inte förbättrat kvinnors liv”

Ojämslaldheten är bestående och kvinnors liv har försämrats på en rad områden de senaste fem åren. Den feministiska regeringen har suttit vid makten i snart två mandatperioder, men ännu lyser de stora reformerna med sin frånvaro. Vi ställer nu 120 krav för att förbättra kvinnors livsvillkor, skriver Sveriges kvinnolobby tillsammans med 20 kvinnoorganisationer.

DN. DEBATT 210308

Lågutbildade kvinnors livslängd sjunker, inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män har inte minskat på 25 år och tjejjers utsatthet för sexuellt våld och övergrepp ökar. I dag på Internationella kvinnodagen släpper Sveriges kvinnolobby tillsammans med ett 20-tal kvinnoorganisationer rapporten "Kvinnor i Sverige 2021" om kvinnors villkor i Sverige. Den visar att ojämställdheten är bestående, att kvinnors liv har försämrats på en rad områden de senaste fem åren och att regeringen saknar politik för att bryta utvecklingen.

Kvinnor i Sverige får fortfarande mindre betalt än män för lika och likvärdigt arbete. Kvinnor i arbetaryrken tjänar i genomsnitt 6 000 kronor mindre i månaden än män i arbetaryrken. Inget tyder på att det strukturella lönegapet minskar, tvärtom har klyftan mellan flera stora kvinnodominerade yrken och jämförbara yrken vuxit de senaste åren.

Kvinnodominerade yrken präglas av sämre arbetsmiljö, hög fysisk och psykisk belastning och små möjligheter att påverka arbetssituationen. Coronapandemin har blottlagt de ohållbara arbetsvillkoren för den stora grupp kvinnor som arbetar inom hemtjänst, hemsjukvård och på äldreboenden runt om i landet. Det är dessa kvinnor som betalar priset för årtionden av besparingar som genomförts av kommuner och regioner.

Den tunga arbetsmiljön gör att allt fler kvinnor blir sjuka av jobbet. I dag är kvinnor sjukskrivna i nästan dubbelt så stor utsträckning som män. 70 procent av de som är sjukskrivna för psykisk ohälsa är kvinnor. Samtidigt som övriga befolkningen lever allt längre sjunker livslängden för lågutbildade kvinnor för första gången på 200 år.

Den ekonomiska ojämställdheten följer kvinnor in i pensionsåldern. Låga löner och frånvaro från arbetsmarknaden på grund av sjukskrivning, deltidsarbete och omsorgsansvar

gör att allt fler kvinnliga pensionärer i Sverige lever under fattigdomsgränsen. Det nuvarande pensionssystemet både upprätthåller och förstärker de ekonomiska skillnaderna mellan kvinnor och män.

Ett annat område där utvecklingen backar är det omfattande våldet mot kvinnor. En nationell strategi har antagits och stora satsningar har gjorts, men straffriheten för mäns våld mot kvinnor består. Särskilt oroande är den ökade utsattheten för sexuell exploatering av flickor på nätet. Drygt hälften av alla 15-åriga flickor uppger att de har kontaktats i sexuella syften av någon de tror är vuxen, och förekomsten av så kallad groomning har ökat under coronapandemin. Enligt Åklagarmyndigheten ökade fallen av utnyttjande av barn för sexuell posering med 66 procent mellan 2019 och 2020.

Under andra halvan av 1900-talet bröt Sverige ny mark för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Sverige uppfann den reformistiska

jämställdhetspolitiken. Inga strukturer tycktes för svåra att utmana. Med breda reformer angreps några av den tidens stora jämställdhetsproblem. Införandet av särbeskattning, föräldraförsäkring och utbyggd barnomsorg är exempel på storskaliga reformer som gjorde det möjligt för kvinnor att komma ut på arbetsmarknaden och försörja sig själva.

I dag är läget ett annat. Vår rapport går igenom utvecklingen för kvinnors livsvillkor utifrån FN:s kvinnokonventions artiklar. Slutsatsen är att utvecklingen står still eller har gått bakåt på flera centrala områden. I stället för reformer har jämställdhetspolitiken präglats av tillfälliga satsningar och en brist på övergripande analys. Den feministiska regeringen har suttit vid makten i snart två mandatperioder, men ännu lyser de stora reformerna med sin frånvaro. Om regeringen på allvar vill åtgärda den ekonomiska ojämställdheten mellan kvinnor och män måste det få avtryck i mandatperiodens sista budget.

För att bryta kvinnors strukturella underordning krävs en modig och långsiktig reformagenda. Sverige behöver bättre arbetsvillkor och högre löner i den kvinnodominerade välfärden, ett skattesystem som ökar kvinnors livsinkomster och ett pensionssystem som lyfter kvinnor ut ur i stället för in i fattigdom. I enlighet med jämställdhetsintegreringens principer måste kvinnor och flickor synliggöras och alla politiska förslag analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv. De förslag som har negativa effekter för jämställdheten måste antingen justeras eller inte genomföras alls.

Sveriges kvinnolobby ställer i dag tillsammans med 20 kvinnoorganisationer 120 krav för att förbättra kvinnors livsvillkor. Våra tio viktigaste krav är:

- 1 Stäng lönegapet. Medlingsinstitutet bör få i uppdrag att kartlägga skillnader mellan likvärdiga arbeten. Diskrimineringsombudsmannen bör få i

uppdrag att utvidga och skärpa sin tillsyn och genomföra en omfattande granskning av arbetsgivares arbete med lönekartläggningar likt Jämos tidigare "Miljongranskning".

- 2 Investera i högre löner och bättre villkor för de som arbetar i välfärden. Åtstramningarna i skola, vård och omsorg måste få ett stopp. Statliga investeringar krävs för att höja lönerna och skapa bättre arbetsmiljö och arbetsvillkor i kvinnodominerade yrken. Lagstifta om rätt till heltid.

- 3 Höj nivåerna på transfereringar som halkat efter. Tryggheten måste öka för den som arbetar och blir förälder eller sjuk. Detsamma gäller för den som går i pension efter ett yrkesliv.

- 4 Individualisera föräldraförsäkringen. Dela föräldrapenningen och föräldraledigheten lika mellan föräldrarna och se över flexibiliteten.

- 5 Se till att framtidens skattesystem ökar jämställdheten. Kommande skattereformer

måste ha som uttalat syfte att minska inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män.

6 Reformera pensionssystemet. Höj kvinnors pensioner genom att öka insättningarna i pensionssystemet, omfördela den pott som i dagsläget inte används och utjämna skillnaderna i tjänstepensionsavsättning.

7 Förbättra unga kvinnors psykiska hälsa. Primärvården bör ta över ansvaret för psykisk ohälsa och ges tillräckliga resurser. Vården måste bli bättre på att identifiera och behandla flickor med neuropsykiatriska diagnoser samt trauman och psykiska besvär efter sexuella övergrepp.

8 Stoppa straffriheten för mäns våld mot kvinnor. Inför en rättsgaranti för sexualbrott som garanterar att anmälda brott utreds inom rimlig tid och att de resurser som krävs avsätts. Varje polisregion bör ha en särskild enhet som arbetar med utredning av sexualbrott och våld mot kvinnor. Åtgärder måste sättas in för att

skydda den växande grupp unga tjejer som riskerar att utsättas för grooming och sexuell exploatering på nätet.

9 Säkerställ kvinnors rätt till medborgarskap. Anhöriginvandringen bör öppnas så att kvinnor får rätt att komma till Sverige och återförenas med sina familjer. Migrationsverket måste höja sin kunskap och förbättra sina rutiner för att identifiera och tillgodose kvinnors asylskäl och skyddsbehov.

10 Skärp styrningen och förbättra uppföljningen av myndigheters jämställdhetsarbete. Ställ krav på att myndigheter ska redovisa effekterna av sitt jämställdhetsarbete. Lagstifta om jämställd medborgarservice.

FAKTA. RAPPORTEN

Rapporten ”Kvinnor i Sverige 2021” är en granskning av hur Sverige lever upp till artiklarna i FN:s kvinnokonvention och tar

bland annat upp frågor som rör arbetsmarknad, utbildning, hälsa och våld mot kvinnor.

Rapporten kommer att överlämnas till FN:s Cedaw-kommitté inför FN:s uppföljning av hur Sverige lever upp till kvinnokonventionen i oktober 2021.

Rapporten är framtagen av Sveriges kvinnolobby, en obunden paraplyorganisation för kvinnorörelsen, tillsammans med Cedaw-nätverket som består av ett 20-tal kvinnoorganisationer.

Rapporten publiceras under måndagen på sverigeskvinnolobby.se.

Clara Berglund, generalsekreterare, Sveriges kvinnolobby

Anna Giotas-Sandquist, ordförande, Sveriges kvinnolobby

På uppdrag av Cedaw-nätverkets 20 medlemsorganisationer.

08 Oron inför tredje vågen växer på landets begravningsplatser

Pandemin har slagit hårt mot krematorier och gravgravare i landet. Nu växer också oron inför den tredje vågen. I Malmö tvingas man nu tacka nej till muslimska familjer som vill begrava sina nära.

– Familjer ringer och bönar och ber. Men det finns inte plats, säger

kyrkogårdschefen Sven-Erik Perlman Aspeklev.

DN har träffat de som jobbar med döden – och som tvingats jobba både helger och overtid för att hinna med.

Nere i den kalla källaren, ligger de avlidna i sina kistor i väntan på att anhöriga ska få ta ett sista farväl. Bland trevåningshyllorna längs väggarna är det bara någon enstaka plats ledig.

Flera av kistorna här på krematoriet i Malmö har fått en särskild symbol fastklistrad på kortsidan. En blå cirkel med tre vita droppar visar att personen dog med bekräftad covid-19.

– Så här många kistor har vi inte haft tidigare. Jag har varit med om att man satt kistor på andra hyllan, men inte den tredje. Det är första gången jag ser det, säger kapellvaktmästaren Sabina.

Coronapandemin har drabbat landets regioner olika hårt. Under första vågen i våras

påverkades bland annat Stockholm svårt med höga dödstal. Skåne klarade sig mycket lindrigare undan då.

Men vid årsskiftet, under den andra vågen, börjar kistorna strömma in i en så snabb takt att krematoriepersonalen – på våningen ovanför den kalla källaren – tvingas jobba både helger och många övertidstimmar för att hinna med.

Antalet begravningsärenden under januari är 50 procent fler jämfört med januari i fjol, enligt kyrkogårdsförvaltningen i Malmö.

I lokalen ovanför källaren står tre stora ugnar. I en av dem bränns en kropp upp i 800 graders värme. Efter tjugo minuter rasar kistan ihop.

Efter en timme återstår bara askan av ett helt liv.

Bredvid en av ugnarna står krematorieteknikern Sebastian och försöker reparera en sladd. Han började på sitt jobb i april förra året, mitt under coronakrisen.

– Det är fortfarande ett högt tryck. I princip varje helg har vi jobbat över för att hinna med. En månad hade jag nästan 40 övertidstimmar. Det är klart att man blir trött, men vi kommer fortsätta köra så mycket ugnarna klarar av, säger han.

Eftersom de avlidna ligger i kistor så ser personalen aldrig de dödas ansikten. Det hjälper de anställda att hålla distansen, enligt Sebastian. Men ibland ser han årtal på kistorna som påminner om föräldrarnas födelseår. Då kommer det nära.

På gatan utanför krematoriet står flera vita kylcontainrar redo för att förvara ännu fler avlidna om behovet uppstår. Flera anställda tror att det kan komma en tredje pandemivåg även till Skåne.

På Östra kyrkogården i Malmö har solen börjat skingra den tunga dimman som legat över gravarna och minneslunden.

Gravgravare och annan personal har fått jobba under hård press på kyrkogården sedan den andra vågen slog till, enligt kyrkogårdsmästaren Anna Jeppsson.

– Att vågen kom till Malmö blev vi väldigt varse om i mitten av december. Då smälde det till ordentligt med många, många, många begravningar. Om vi jämför perioden mitten av december till mitten av februari i år med samma period förra året, så är det nästan dubbelt så många begravningar, säger hon.

Sedan den andra pandemivågen har över hundra jordbegravningar ordnats bara på den här kyrkogården. En siffra som Anna Jeppsson beskriver som ”extremt hög” – och som många andra kyrkogårdsförvaltningar skulle bli ”ganska chockade” över.

I en av de gånger som går genom kvarter 30 står gravansvarige Robin Nilsson, som bland annat jobbar med att gräva gravarna. Han beskriver att deras arbetssituation varit pressad. De har,

likt krematorieteknikerna, fått jobba helger och övertid för att hinna med trycket. Även om situationen just nu är lugnare.

– Men just nu pågår ju sportloven där folk reser runt trots pandemin. Jag tror inte vi sett slutet på den smittspridningen. Man kan bara spekulera, men jag tror att vi kommer märka av att det varit sportlov i vår verksamhet så att säga, säger Robin Nilsson.

Tvärs över den muslimska begravningsplatsens många gravstenar syns en gräsyta som ännu ligger orörd. Det är den sista ytan att begrava muslimer på just nu. Förvaltningen uppskattar att den i bästa fall kan räcka i något år till.

Sedan är marken på den muslimska begravningsplatsen slut.

Numera får bara muslimer som är folkbokförda i Malmö begravas här – även om den avlidne varit uppväxt och har hela sin familj i staden, men tillfälligt varit folkbokförd någon

annanstans. Trycket från pandemin har gjort det ännu viktigare att följa detta strikt, för att undvika en situation där det blir fullt.

Det har bland annat lett till att studenter som tillfälligt pluggat på en studentort, och gått bort, tvingas begravas i en helt annan stad än hemorten.

Sven-Erik Perlman Aspeklev är kyrkogårdschef vid förvaltningen. Han önskar att de inte behövt neka familjerna.

– Folk hamnar tyvärr i kläm nu när vi tvingas säga nej. Vi har först och främst sett till att vi kan uppfylla det som begravningslagen säger, att de som är folkbokförda här har rätt att begravas här, säger han.

Förfrågningar kommer in varje vecka. Familjerna blir förtvivlade när de får ett nej, enligt kyrkogårdschefen.

– Familjer ringer och bönar och ber. Jag förstår att det är väldigt svårt. Men det finns inte plats, säger Sven-Erik Perlman Aspeklev.

Bakom avspärrningarna i en annan del av Östra kyrkogården rör sig grävmaskinerna över jorden. Ett helt nytt muslimskt kvarter ska byggas upp för att få plats de avlidna i framtiden.

Enligt förvaltningen kommer det vara ”på håret” att det nya kvarteret blir färdigt – innan marken på den ordinarie muslimska gravplatsen tar slut.

Region Skåne meddelade under veckan att den brittiska virusvarianten nu fått fäste och ökat i regionen.

Krematorieteknikern Matilda kontrollerar de inkomna kistorna på krematoriet i Limhamn.

Kyrkogårdschefen Sven-Erik Perlman Aspeklev går förbi några av containrarna som

kyrkogårdsförvaltningen i Malmö har ordnat. Varianten på bilden rymmer omkring 20 kistor.

Gravansvarige Robin Nilsson tror att smittspridningen under sportloven riskerar leda till att fler gravar måste grävas.

Adrian Sadikovic

adrian.sadikovic@dn.se

FAKTA. PRESSAD SITUATION FÖR
KYRKOGRÅRDSFÖRVALTINGAR

DN har varit i kontakt med ett tiotal av landets större kyrkogårdsförvaltningar. Utöver Malmö är krematoriepersonalen i exempelvis Lund också pressade, och förvaltningen där ser med oro på en tredje våg.

I Linköping finns också en rädsla för ökad smitta i samhället. I Gävle har situationen varit ansträngd under både första och andra vågen – och nyligen meddelade regionen att man nu befinner sig i den tredje.

En rad förvaltningar ser en stor risk om krematoriepersonalen skulle insjukna i covid-19. Kremationstekniker går inte att byta ut – och på vissa håll är de väldigt få. Högt personalbortfall skulle kunna hota den samhällsviktiga verksamheten.

Både Umeås och Malmös förvaltningar uppger för DN att det i värsta fall skulle kunna leda till att man inte kan hantera de döda.

08 S vill utreda långsam vaccinering

Nästan alla regioner har inlett fas två i vaccineringen mot covid-19 och tre fjärdedelar uppskattas inleda sista fasen i maj. Men Stockholm släpar efter.

Nu kräver S i regionen och i Stockholms stad en äldrekommission för att reda ut bland annat hur vaccindoser använts i regionen.

Alla regioner vaccinerar fortfarande personer som hör till fas ett, det vill säga personer på äldreboende och med hemtjänst samt personal som jobbar nära dessa riskgrupper. Men alla utom Stockholm har gått vidare och vaccinerar

personer i fas två parallellt, enligt en kartläggning från SVT Nyheter.

I Stockholm har 2 procent av de äldre med hemtjänst fått två vaccindoser i regionen, jämfört med 25 procent i hela landet, enligt Folkhälsomyndigheten.

Regionen har även valt att snäva in gruppen med hemtjänst i den högst prioriterade gruppen, och endast äldre med omsorgsinsatser har högsta prioritet. Samtidigt har vårdspersonal prioriterats upp för vaccination och hittills är äldre personer över 70 år i minoritet bland alla vaccinerade i regionen.

Socialdemokraterna kräver nu att en äldrekommission tillsätts.

– Vi vill gå till botten med vad som har hänt. Vi vill ha information och en kartläggning och att utomstående experter tittar på detta. Det är människor som far illa, och i värsta fall är det äldre som dör. Nu är vi på väg in i en tredje våg,

och det är viktigt att äldrekommissionen tillsätts nu, säger Aida Hadzialic (S), oppositionsregionråd i Stockholm.

DN har sökt företrädare för den blågröna regionledningen för en kommentar. Desiree Pethrus (KD), vårdutvecklingsregionråd, kommenterar skriftligt:

”Vi räds inga granskningar, men det är inte till någon hjälp just nu. Nu måste vi få låta vårdens medarbetare få göra sitt jobb. Sedan är det viktigt att påpeka att Region Stockholm fått 80 procent färre vaccindoser än utlovat under januari och februari. Och det är Socialdemokraterna som i Sveriges regering ansvarar för att få fram mer vaccin. Nu är det en nationell vaccinkris, inte en regional sådan”, skriver Desiree Pethrus.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

TT

08 Så kan filosofin hjälpa oss att hitta svar under coronakrisen

Har du reflekterat över varför du var en av dem som hamstrade toalettpapper och handsprit i början av pandemin? Eller varför du inte gjorde det?

Under året som gått har vi ställts inför nya problem som individer, men också som samhälle.

Kan filosofin hjälpa oss att hitta svaren på frågorna som uppstått?

Det är inte förrän allt vänds upp och ner som man tvingas tänka. Det har gått ungefär ett år sedan pandemin slog till på allvar i Sverige. Är det något vi har behövt ägna oss åt under pandemiåret så är det att fundera, ta ställning, och bestämma oss för hur vi ska agera. En aktivitet som tidigare var så självklar att den gick på autopilot, som att gå till affären, behöver nu föregås av planering. Vi behöver vara försiktiga och komma ihåg att hålla avstånd.

Men frågorna som många har börjat reflektera över är fler och större än så. Hur mycket i livet är rimligt att göra avkall på i solidaritet gentemot andra? Hur stor makt ska staten ha över sina medborgare? Vilka ska få vaccin först? Det är bara några av alla ämnen som kommit att diskuteras vid middagsbord, men också offentligt av politiker och samhällsdebattörer, under året.

– Det här är en väldigt filosofisk kris. Den aktualiserar mycket av det som normalt ligger

inom filosofins domäner, både på det moraliska och på det politiska planet.

Det säger Tulsa Jansson, ordförande i förbundet Svenska sällskapet för filosofisk praxis, som hon grundade för tio år sedan. Efter att ha gått igenom två djupa utmattningsdepressioner kände hon ett starkt behov av att få prata om existentiella frågor. Men som icke-religiös var det svårt att hitta forum för sådana samtal.

Lösningen blev att helt enkelt starta en egen förening, där människor kan mötas och samtala om existentiella och filosofiska frågor i en annan miljö än den akademiska. Hon är övertygad om att samhället skulle må bra av fler filosofiska samtal. Ett av föreningens mål är att reflekterande och filosofiska samtal ska föras på många olika ställen i samhället – hemma, i skolan, i vården, på jobbet.

– Ett samhälle består av individer. Därför är en förutsättning för ett bra samhälle också att individerna mår bra, säger hon.

Många skulle kanske invända och mena att om det är något vi inte har lidit brist på under året så är det debatt. Men ett filosofiskt samtal, menar Tulsa Jansson, är något annat. Skillnaden ligger i utgångspunkten. I en filosofisk dialog är det inte alls säkert att man kommer fram till ett svar. Snarare än att vinna över sin motståndare, handlar det om att försöka nå kunskap.

– Det gör man genom att vara kritisk mot andras hypoteser – men också mot sina egna. Man försöker ta fasta på det som verkar vara värdefullt i andras idéer. Det finns ett gemensamt skapande element, förklarar Tulsa Jansson.

– Det handlar om att man letar efter det som verkar rimligt och det är ett väldigt ovanligt sätt att samtala på, menar jag. Särskilt i det offentliga rummet.

Hon menar att den polarisering som diskuterats allt flitigare potentiellt är förödande för samhällsdebatten:

– Därför att man ser på andra som konkurrenter eller fiender. Allt blir överdrivet svart och vitt. Det finns också en övertro på att det är så förbannat värdefullt att ha en åsikt.

I ett samtal menar hon att det intressanta inte borde vara den andres åsikt i sig – utan *hur* personen kom till just sin slutsats.

– Det är först då man kan få en förståelse och eventuellt mötas.

Men det är svårt. I det offentliga samtalet är vi vana vid just debatt, där man med ord försöker övervinna och övertyga. Och det är inget som är fel per definition.

– Debatt fyller också sin funktion. Men det som brukas beskrivas som dialog innebär alltså ett samtal som präglas mycket av mod. Det kräver ödmjukhet inför att man inte vet allt även om

man ibland tror att man kan en hel del. Och det kräver nyfikenhet, säger hon.

Dialog och att vända och vrida på argument kan vara något som många är ovana vid. Den amerikanska pedagogen John Dewey myntade begreppet ”learning by doing” – att lära genom att göra.

– Han menade att vi inte tänker om vi inte ställs inför problem. Det ligger någonting i det. I vanliga fall knallar liksom vardagen på. Nu gör den inte det – alltså börjar vi tänka.

Under pandemiåret har stort ansvar lagts på varje individ – att hålla avstånd, ställa in fester och middagar. Kan filosofin hjälpa oss att hitta rätt i hur vi ska agera och hantera detta ansvar? Ja, menar Tulsa Jansson. Dels finns det olika etiska inriktningar och moraliska dilemman att fundera kring – som vilken plikt jag som individ har gentemot andra.

– Man behöver också fråga sig: Vad finns det för skäl? De flesta vill ju vara bra människor – då bör man fördjupa sin kunskap om vad det finns för skäl att göra på det ena eller andra sättet. Det är viktigt, om man vill göra rätt, att också veta *varför* man handlar som man gör.

Och då behöver man gå till sig själv och svara på frågan vad man har för skäl till att göra något, helt enkelt?

– Man kan såklart se det som att man har en pralinask med olika argument där man plockar de som man tycker känns riktiga. Men filosofi för mig är inte att hitta det ultimata svaret, utan det är själva processen. Att vara intresserad av vad som är skälen till att göra vissa saker.

Hon tipsar om att i stället för att kort och gott sluta sig till att ”jag tycker så här” – fundera över vad man bygger sina antaganden på.

– Man kan ställa sig frågan: varför tycker jag så här? Skulle man kunna invända någonting mot

det jag säger? Då har man redan hamnat i ett reflekterande. Hur hänger mina resonemang ihop, gör de ens det?

Så hur kan man som individ ta hjälp av filosofin i vardagen? Enligt Tulsa Jansson finns det flera sätt att se på det. Dels det rent existentiella – vi mår bra av att samtala med varandra på teman som mening och värde. Dels kan metoder som logik och argumentationsanalys hjälpa oss praktiskt – att reda ut olika dilemman vi ställs inför, eller att orientera oss i komplexa frågor.

Men framför allt är det praktiken av dialog, att mötas i samtal som präglas av ett filosofiskt förhållningssätt.

– Det är naturligtvis centralt i ett demokratiskt samhälle att man behärskar det. Man behöver kritiskt ifrågasätta, men också öva sig i att ha konstruktiva, utforskande samtal.

Sofie Österström

sofie.osterstrom@dn.se

SJU FRÅGOR. SÅ BEMÖTER DU DIN MENINGSMOTSTÅNDARE

Ponera att du möter en person som har åsikten ”Jag tycker att alla har rätt till X”. Här är sju frågor ni kan utgå från en diskussion.

1. Varför tycker du det?
2. Vilka antaganden grundar du din åsikt på?
3. Finns det något av antagandena du grundar din åsikt på som känns mindre välgrundat?
4. Kan du komma på något skäl till att alla inte skulle ha rätt till X?
5. Vilka positiva konsekvenser skulle ”att alla har rätt till X” kunna få?
6. Vilka negativa konsekvenser skulle ”att alla har rätt till X” kunna få?
7. På vilket sätt kan din bakgrund ha format din åsikt?

Källa: Tulsa Jansson

FAKTA. FILOSOFISK PRAXIS

Filosofisk praxis är en gren inom den moderna filosofin. Den handlar om aktiviteten att filosofera i dialog och gärna med utgångspunkt i den egna erfarenheten och reflektionen kring de stora frågorna.

Dialogerna modereras av en samtalsledare och deltagarna är själva filosoferna. Det krävs ingen förkunskap för att delta eftersom filosofins råmaterial är livet själv.

Filosofisk Praxis består av samtal med en eller flera personer som med filosofin vill nå en fördjupad förståelse för sig själv, andra och världen.

Källa: filosofiskpraxis.org

09 En abort blir aldrig något man kilar hem och gör på lunchen

Förenklade är en stor konst, när det görs på rätt sätt. Men det finns en gräns då det upphör att få saker att framträda tydligare, och i stället gör dem endimensionella. Abort är ett typiskt exempel där det brukar gå fel. Jag har själv gått vilse i den frågan, ofta, och det handlar i grunden om rädsla: Om man tillstår att abort i verkligheten är något rätt komplicerat, så öppnar man kanske för tvivel runt kvinnors rätt

till detta? Men riskerna med att därför låtsas som att det svåra är något enkelt, är betydande.

På detta är Moderaternas senaste idé ett bra exempel.

Låt kvinnor göra abort hemma via apotek! Det föreslog partiet nyligen (Aftonbladet 27/2). Och det är ju fullständigt logiskt utifrån den svenska diskussionen sett: Om aborter inte är någonting särskilt alls, så blir det följaktligen också obegripligt varför de ska omgärdas av så mycket krångel. Varför ska kvinnor behöva harva runt hos läkare? Borde de inte bara kunna köpa sina piller på apoteket, och sedan gå hem och få allt överstökad på direkten?

Faktum är dock att oavsett hur en kvinna känner inför att avsluta sin graviditet, om det är ett enkelt beslut eller ett svårt, så är detta inget som görs lättvindigt. De som ibland hävdar att kvinnor använder abort som preventivmedel vet helt enkelt inte vad de talar om.

Före själva pillren ges vanligen en tablett som stoppar gravidhormonet progesteron. Efter att den svalts måste kvinnan hållas under uppsikt på en vårdinstitution i en timme eller mer, sedan får hon åka hem. Ett till tre dygn senare kan hon ta abortpillren hemma. Hon får inte heller då vara ensam, utan måste ha någon hos sig, som kan hjälpa till. För vad pillren gör är att framkalla kraftiga kramper som får livmodern att stöta ut sitt innehåll. På detta följer mycket blod. Och det händer att det går snett, varenda väninnekrets har väl sina skräckhistorier om någon som svimmat av smärtan och vaknat i en pöl på toaletten, som höll på att förblöda på väg in till sjukhus.

Det går att i stället göra en skrapning, det vill säga att läkare suger ut livmoderns innehåll på klinik. Det brukar dock ta många veckor att få tid för en sådan kirurgisk abort, medan medicinska aborter kan göras inom några dagar – och därmed oftast blir den mest skonsamma

varianten av en procedur som likväl oundvikligen innebär en påfrestning.

Alternativet till detta, till Sveriges lättillgängliga aborter, är inte att kvinnor fullföljer alla graviditeter, såsom vissa tycks tro, utan olaglig abort. Men när vi diskuterar den här frågan måste vi också veta: En abort blir aldrig något man kilar hem och gör på lunchrasten.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

10 Ledare: Först stödpaket och stimulanser – sedan reformer

Nästan 400 miljarder kronor har avsatts till stödpaket under coronapandemin, visar DN i en översikt. Varje krona har visserligen inte spenderats, men det handlar ändå om svindlande summor. De kan ställas i relation till de 50 miljarder vi lägger på rättsväsendet varje år, eller de 60 miljarder som försvaret kostar. Det reformutrymme som finansminister Magdalena Andersson (S) rört sig med de senaste åren har legat kring 25 miljarder kronor.

På det stora hela är det väl använda pengar. Korttidspermitteringar och omsättningsstöd har räddat företag vars affärsmodell i grunden var sund, men för vilka pandemin ryckte undan mattan. Masskonkurser och massarbetslöshet har undvikits.

Ekonomi har utan tvivel varit regeringens starkaste bit i en annars undermålig pandemihantering. När Magdalena Andersson varit för långsam eller snål har hon dessutom fått hjälp av samarbetspartierna C och L, samt M, som spelat en konstruktiv oppositionsroll. Krångliga åtgärder som hyresreduktionen har ersatts av enklare insatser.

Den första akten – som gick ut på att hålla ekonomin under armarna medan restriktioner och rädsla för att smittas tryckte ner efterfrågan – får alltså klassas som en framgång. Den akt som nu följer har förutsättningar att bli rätt angenäm för regeringen. Under den ska ekonomin sparkas i gång när vaccineringen närmar sig sitt slut och viruset pressats undan.

Det handlar om stimulanser för att få upp efterfrågan.

Att regeringen längtar dit stod klart redan i höstas, när Magdalena Andersson lanserade sin omstartsbudget – innan vaccinen ens var godkända, medan den andra vågen tornade upp sig vid horisonten. Fokus fick snabbt skifta tillbaka till en fortsättning av den första akten.

Nu lär den andra i stället gå av stapeln i sommar och till hösten, samt fortgå under valåret 2022. Det klagar regeringen knappast på.

Svårare blir det som kommer sedan – pandemins ekonomiska tredje akt, då finanspolitiken ska återgå till det normala.

Det är självklart roligare att rulla ut stimulanser än att driva igenom besparingar. Samtidigt måste budgeten återställas till balans.

Företagsstöd plockas bort. Åtgärder som införts för att mildra pandemins effekter – förstärkt akassa, ersättning för karensavdraget – men som

också försvagat drivkrafterna till arbete behöver rullas tillbaka.

Det är inte bara politiskt knivigt, tajmingen är också svår. Återhämtningen får inte snöpas av alltför snabba åtstramningar. Förr eller senare måste det ändå ske.

Samtidigt har pandemin påvisat en rad brister och skapat nya behov. Vårdskuld är en ny glosa. Äldreomsorgens kvalitet inte hög nog. Krisberedskapen överlag måste höjas.

Allt detta kostar pengar. Men ska ekonomin växa varaktigt kan det inte finansieras med vare sig lånade pengar eller kraftigt ökat skattetryck. Därför kommer det att krävas också en fjärde akt, som många partier helst lär vilja undvika – inte minst just finansminister Magdalena Anderssons socialdemokrater.

Internationella valutafonden (IMF) gav Sverige beröm tidigare i vintras för hanteringen av pandemins ekonomiska effekter, men noterade i

samma veva också att behovet av strukturreformer är stort.

Bostads- och arbetsmarknaderna måste bli mer flexibla. Skatterna behöver inte nödvändigtvis sänkas, men de får gärna skifta, från arbete till kapital och konsumtion.

Januariavtalet har inneburit en nödvändig, om än otillräcklig, början på det arbetet. Valrörelsen 2022 bör handla om de reformer som krävs för att Sverige ska ta sig ur pandemin med högre produktivitet och mer effektivitet i ekonomin.

DN 10/3 2021

10 ”Så vill vi adopterade att utlandsadoptionerna utreds”

Regeringen har nu lovat att utreda de oegentligheter i adoptionsverksamheten som DN har granskat i en artikelserie. Vi begär nu att regeringen genomför utredningen på samma sätt som man gjort i Nederländerna. Vi ser deras utredning som en förebild i sammanhanget, skriver företrädare för adopterades föreningar.

DN. DEBATT 210310

Under riksdagens interpellationsdebatt den 2 mars lovade socialminister Lena Hallengren att regeringen ska göra en översyn av hur den

svenska internationella adoptionsförmedlingen har gått till från 1960-talet och fram till 1990-talet. Regeringen ska tillsätta en utredning som ska gå till botten med alla de oegentligheter i adoptionsverksamheten som DN har granskat i artikelserien Barn till varje pris. DN:s artikelserie har lett till att samtliga riksdagspartier nu ställer sig bakom kravet på en sådan utredning. Ett krav som Vänsterpartiet har drivit ända sedan nyheten om de illegala Chileadoptionerna nådde Sverige 2018. Det råder med andra ord numera konsensus i riksdagen om att Sverige helt enkelt måste utreda utlandsadoptionerna.

Tillsammans med USA var Sverige det land i världen som tidigast institutionaliserade internationell adoption som en slags kombinerad reproduktions-, bistånds- och migrationspraktik under 1960-talet.

Det som skiljer Sverige från både USA och de andra adopterande västländerna är dock att svenska staten ända sedan 60-talet har varit

synnerligen proaktiv vad gäller att underlätta för svenskarna att kunna adoptera internationellt. Sverige var först i världen med att införa ett statligt adoptionsbidrag på 1980-talet. Dessutom har svenska UD genom de svenska beskickningarna världen över varit synnerligen behjälplig på plats i ursprungsländerna. Också Sida har genom anställda på fältet stöttat och aktivt underlättat utlandsadoptionerna.

Det som gör svenska statens inblandning i den internationella adoptionsverksamheten än mer unik är att staten dessutom agerade adoptionsförmedlare från 1960-talet och fram tills 1980 genom Socialstyrelsen och dess avdelning Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor. Genom åren kom svenska staten att arrangera tusentals utlandsadoptioner, vilka logistiskt genomfördes med hjälp av SAS som under årtiondena har transporterat 10 000-tals utländska adoptivbarn från långt över 100 olika

ursprungsländer till både Sverige, Norge och Danmark.

Därtill inhyser Sverige världens näst största adoptionsförmedlare Adoptionscentrum som har stått bakom närmare hälften av alla adoptioner. Utöver statens, Adoptionscentrums och de andra adoptionsförmedlande adoptionsorganisationernas alla utlandsadoptioner har också tusentals svenskar adopterat privat sedan 1960-talet. Dessutom har Svenska kyrkan och de olika svenska frikyrkorna likaså varit mycket aktiva i adoptionsverksamheten genom sina utsända missionärer och biståndsarbetare i ett stort antal ursprungsländer.

Allt detta har lett fram till att över 60 000 barn från andra länder har adopterats till Sverige sedan 1960-talet, vilket är ett på alla sätt och vis extraordinärt historiskt och ett demografiskt rekord.

Mellan 1960- och 1990-talen och fram till dess att andra reproduktionstekniker sakta men säkert började ersätta internationell adoption var efterfrågan på utländska adoptivbarn av olika anledningar mycket stor särskilt i Sverige och översteg alltid tillgången på adopterbara barn i ursprungsländerna.

Var det kanske så att det var svenskarnas efterfrågan på utländska adoptivbarn som gjorde att korrruptionen inom adoptionsverksamheten både uppstod, utvecklades och med åren blev i det närmaste permanentad när gigantiska pengasummor till slut var i omlopp inom den globala adoptionsverksamheten?

I ursprungsländerna konkurrerade svenskarna dessutom med de andra västländerna om att hitta så kallade adopterbara barn. I dag vet vi att det faktum att efterfrågan på adoptivbarn från Sveriges och Västs sida under flera decennier alltid översteg tillgången har inneburit alltför många tragedier för

förstaföräldrarna och förstafamiljerna i ursprungsländerna liksom för de adopterade vars ursprungsidentiteter i många fall har uttraderats för alltid och även för de svenska och västerländska adoptivföräldrarna vilka handlade i god tro.

Vi som står bakom denna artikel företräder alla de föreningar som finns i Sverige för adopterade. Nu när det står klart att regeringen kommer att utreda oegentligheter inom adoptionsverksamheten liksom illegala och korrupta adoptioner begär vi av regeringen att denna utredning genomförs på samma sätt som den nederländska utredningen, som vi ser som en förebild i sammanhanget.

Visserligen hade den nederländska utredningen, som sammantaget var verksam i tre års tid, till en början i uppdrag att enbart undersöka adoptionerna från fem olika ursprungsländer och endast de adoptioner som ägde rum fram tills 1990-talet. Under resans gång insåg dock den nederländska utredningskommittén att

problemet med korruptionen inom adoptionsförmedlingen var större än så. Till slut kom adoptionerna från över 20-talet ursprungsländer att inkluderas, vilka sammantaget representerar uppemot 90 procent av Nederländernas 40 000 utlandsadopterade, liksom samtliga utlandsadoptioner från den internationella adoptionens barndom på 60-talet och fram tills 2018.

Vi menar att det är onödigt att uppfinna hjulet på nytt och att Sverige därför redan från början bör utreda utlandsadoptionerna från samtliga ursprungsländer, vilka för övrigt i praktiken är exakt samma länder som nederländerna har adopterat ifrån, liksom alla adoptioner till Sverige från 1960-talet och fram tills 2010-talets slut. Vidare vill vi att utredningen ska vara oberoende och självständig så som den nederländska utredningen var i den meningen att inga kommittémedlemmar får ha någon som

helst koppling till någon adoptionsförmedlande adoptionsorganisation.

Slutligen vill vi att den svenska utredningen engagerar landets experter och forskarkompetenser inom området precis som den nederländska utredningen gjorde. Sammantaget kom den att involvera femtontalet personer varav ett flertal var jurister, historiker och forskare med expertkunskap som krävs för att genomföra en fullständig genomlysning av den internationella adoptionsverksamheten.

Utöver att vi vill att alla ursprungsländer och alla år utreds vill vi även att utredningen, som måste ges ordentliga resurser såväl personellt såsom finansiellt och som måste få arbeta så länge som det behövs, särskilt undersöker svenska statens roll i den svenska adoptionsförmedlingen utöver de olika adoptionsförmedlande organisationernas adoptioner och privatadoptionerna. Vidare vill vi att utredningen lämnar förslag på åtgärder för att säkerställa att dagens adoptioner sker på

ett rättssäkert sätt och att dagens adoptionsförmedling kvalitetssäkras och följs upp på ett rigoröst sätt.

Alltför många adoptionskandaler har uppdagats även på 2000- och 2010-talen i ett flertal ursprungsländer som Sverige fortfarande adopterar ifrån vilket indikerar att utredningen både måste undersöka adoptionerna som har ägt rum efter 90-talet och säkerställa att korruption inte förekommer i samband med dagens adoptioner.

Maria Dexborg, Transnationellt adopterades riksorganisation (TAR)

Katarina Grahn, Världsgruppen för adopterade

Enrica Hanell, Organisationen för vuxna adopterade och fosterbarn (AFO)

Li Hansson Bejarano, nätverket Adopterad från Colombia

Tobias Hübinette, adopterad från Sydkorea och lärare och forskare vid Karlstads universitet

Hanna Sofia Johansson, Svenska Koreaadopterades nätverk (SKAN)

Rose Larsson, nätverket Adopterad från Indien

Clas Lindholm, Chileadoption.se

Pia Ninche, Adopterade etiopiernas och eritreaners förening (AEF)

Simon Nordangård, Vuxen internationellt adopterad (VIA)

Teresa Norman, nätverket Adopterade från Bolivia (AFB)

Martin Svensson, Föreningen för adopterade thailändare (FFAT)

Petra Wester, Adopterade koreaners förening (AKF)

10 Rekordstora stödpaketen får godkänt av fack och näringsliv

Efter ett år med pandemin börjar notan för statens stödpaket närma sig svindlande 400 miljarder kronor. Staten har aldrig tidigare använt så mycket pengar för att möta en kris.

– Den stora bilden är att stöden fyllt sitt syfte och att vi har kunnat undvika en mycket värre kris, säger Jonas Frycklund på Svenskt näringsliv.

När pandemin drog i gång på allvar i början av mars förra året blev det ett dråpslag inte bara

mot folkhälsan utan också mot många näringsverksamheter. Börsen störtök, restauranger och butiker tömdes och hotellrummen gapade plötsligt tomma.

Under de första veckorna införde regeringen och stödpartierna Centerpartiet och Liberalerna bland annat stöd för korttidsarbete, olika kreditgarantier och nedsatta arbetsgivaravgifter. Sedan dess har stöden byggts ut och fyllts på.

Enligt den senaste noteringen uppgår summan för pengar som hittills avsatts till olika krisåtgärder till 389 miljarder kronor. Det motsvarar mer än en tredjedel av statens inkomster under ett helår. Som jämförelse kostar försvaret ungefär 60 miljarder per år och hela rättsväsendet 50 miljarder.

Det är ännu för tidigt att säga vilka långsiktiga konsekvenser pandemin kommer att få för svensk ekonomi och företagande. Hittills har inte konkurserna ökat i landet i genomsnitt,

även om vissa branscher haft det betydligt tuffare än andra.

– Den stora bilden är att stöden fyllt sitt syfte och att vi har kunnat undvika en mycket värre kris. Om vi inte haft den här typen av åtgärder så hade vi haft mycket fler konkurser och uppsägningar, säger Jonas Frycklund, biträdande chefsekonom på Svenskt näringsliv.

Svenskt näringsliv tycker att utformningen av de stödåtgärder som regeringen satt in mot företagen är bra: korttidspermitteringar, omställningsstöd och skattekrediter. Däremot finns det en hel del i detaljerna som kunde ha varit bättre. Företag har hamnat mellan stolarna, reglerna har bitvis varit otydliga och det har varit för stor skillnad mellan hur snabbt olika myndigheter hanterat ansökningarna.

– Det faller till stor del på politiken. Sen finns det säkert förklaringar om EU-godkännanden och annat som tagit tid men hade regeringen agerat snabbare så hade även det gått fortare.

Jonas Frycklund noterar också en tydlig skillnad mellan hur regeringen hanterade krisen under den första vågen och hur det sett ut under hösten.

– I våras fanns en krisstämning som gjorde att regeringen agerade snabbare. Under andra vågen har det gått långsammare att komma till skott. Man hade inte riktig beredskap när smittspridningen satte fart på nytt under hösten och det behövdes nya åtgärder, säger han.

Den enskilt största posten i regeringens stödpaket är korttidspermitteringar. Den nuvarande bedömningen är att enbart det stödet kommer att kosta 52 miljarder kronor under 2020 och 2021. Men vad slutnotan landar på är fortfarande oklart. När regeringen först lanserade systemet beräknades kostnaden till 2 miljarder, senare under pandemin bedömde finansminister Magdalena Andersson (S) att kostnaden för korttidspermitteringar kunde uppgå till 95 miljarder.

Samma osäkerhet gäller flera andra av stödåtgärderna, till exempel nedsättningarna av arbetsgivaravgifter eller stödet till enskilda näringsidkare. Hittills har regeringen avsatt mer pengar än vad som betalats ut.

Även LO ger på det stora hela regeringen ett gott betyg för de stödåtgärder som har satts in.

– Det som har funkade särskilt bra är korttidsarbetet, de tillfälliga förbättringarna av a-kassan och resurser till välfärden och utbildningssystemet, säger LO:s chefsekonom Ola Pettersson.

Samtidigt skulle han gärna ha sett ett mer generöst permitteringssystem för dem som inte kan jobba hemma.

– Det är ändå LO-grupper som har hållit i gång det här under pandemin, som undersköterskor, busschaufförer och renhållning. Vi behöver ha ett system för korttidsarbete som funkar för alla branscher, säger Ola Pettersson.

Han anser att det viktigaste när pandemin klingar av blir att förstärka försäkringssystemen, bland annat genom att permanenta den tillfälliga höjningen av a-kassan.

– Det är konstigt av regeringen att först konstatera att a-kassan och sjukförsäkringen inte håller måttet under en kris och sen bara göra tillfälliga förändringar. Det vore bättre att säga till löntagarna att vi har gjort fel, vi har ett för svagt försäkringsskydd och nu gör vi om det, säger Ola Pettersson.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

10 Varför ska en rik region spara in pengar på födande kvinnor?

Hur kan vi spara in ännu mer pengar på kvinnor som föder barn? Den frågan ställer nu cheferna på ett av Sveriges största BB:n till de anställda. Kanske kan man skippa paprika på smörgåsen som mammorna får efter förlossningen, har någon skrivit på förslagslistan i personalrummet. Små bristningar kan möjligen sys med osterila handskar, menar en annan. Och så skulle man eventuellt kunna sluta ge bedövning vid urinkateterisering, tillägger en tredje. En fjärde funderar kring om bebisarnas små sängar verkligen behöver bäddas ordentligt, kan man strunta i påslakan?

Verksamhetsområdeschefen Maria Sjöstrand försäkrar i intervju efter intervju att det inte är sådana besparingar sjukhuset tänker sig. Inte ska man dra ned på kvaliteten i den patientnära vården! Men faktum är

att BB Södersjukhuset inte har klarat sin budget på flera år. Och det beror inte på slöseri: Redan 2019 riktade Inspektionen för vård och omsorg kritik mot den höga arbetsbelastningen, efter att ett spädbarn dött, och ifrågasatte hur patientsäkerheten skulle kunna upprätthållas. Allt som behövt hinnas med har helt enkelt inte hunnits med, och marginalerna har ofta varit oroväckande små – ibland för små.

Till de tidigare besparingskraven läggs nu en administrativ fakturamiss, som gjort att kvinnokliniken i år har ett sammanlagt underskott på 72 miljoner. De pengarna måste in på något sätt. Maria Sjöstrand talar om effektiviseringar, alltså allt fler förlossningar som hanteras av allt mindre personal, får man anta. Fem, sex specialistläkare har redan fått veta att de troligen måste sluta.

Den sortens nedskärningar får självklart även effekter för den patientnära vården, för kvinnorna och barnen; det är anmärkningsvärt att Maria Sjöstrand inte vill säga det rakt ut. I stället viker hon undan i haranger om att verksamheten måste balansera sin budget. Och

det är klart att den måste. Det är heller inte hon som bestämmer hur mycket pengar kliniken får. Det är Region Stockholms politiker. Och de kan alltså tydligen inte ens tänka sig att efterskänka pengarna för fakturamissen, än mindre satsa på förlossningsverksamheten. Detta trots att regionen gjort budgetöverskott år efter år, nu senast med hela 6 miljarder. Så stora ekonomiska marginaler kan förstås vara av godo, men de är inget självändamål – särskilt då inte när en av de mest grundläggande verksamheterna saknar pengar.

Frågan om hur man kan spara in ännu mer på kvinnor som föder barn är därför helt enkelt felställd. Den verkliga frågan är: Varför ska kvinnokliniken spara? Det vore intressant om Region Stockholm svarade på det.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

10 Västregion gick 1,8 miljarder plus efter statliga bidrag

Göteborg. Västra Götalandsregionen drog i fjol på sig en än mer förvärrad kökris i sjukvården. Vårdskulden bedöms ha vuxit med 18 000 operationer eller behandlingar.

Men eftersom staten skickade mycket stora belopp för att hantera pandemin visar det sig att regionen går med hela 1,8 miljarder i ekonomiskt överskott.

Resultatet redovisas vid regionstyrelsens sammanträde nästa vecka. Av bokslutsrapporten framgår att det formella överskottet blev 1 822 miljoner.

Men samtidigt skriver man att det så kallade underliggande resultatet i praktiken snarare är plus minus noll. Dels beräknas kostnaden för uppskjuten sjukhusvård, alltså patienter till exempel vars

operationer flyttats fram, vara 875 miljoner. Dels väntas en miljard behöva läggas undan till pensioner till följd av ökad medellivslängd, men där det formella beslutet från SKR dröjer.

Den så kallade vårdskulden har alltså, som väntat, ökat under pandemiåret. Regionen skriver att inom den specialiserade öppenvården är det uppdämda vårdbehov som tillkommit på grund av pandemin beräknat till 10 000 förstabetesök och 18 000 operationer eller behandlingar.

Detta kräver nu, skriver man, att ”hela den samlade vårdkapaciteten måste nyttjas och mängden vård som utförs behöver tillfälligt öka, samtidigt som omställningen behöver fortsätta i högt tempo.”

Västra Götalandsregionen har 1,7 miljoner invånare och 55 800 anställda – en ökning med cirka 130 personer från 2019 – och omsatte i fjol drygt 55 miljarder.

Regionstyrelsens ordförande Johnny Magnusson (M) skriver i årsredovisningen att ”inget verksamhetsområde har lämnats oberört av covid-19. Men tack vare god ekonomisk hushållning sedan den förra krisen har vi i Västra Götalandsregionen stått väl rustade för att agera på egen hand, och med hjälp av statliga tillskott ser vi möjligheter att upprätthålla god nivå i våra verksamheter även kommande år.”

I rapporten skriver regionen att statsbidragen har varit avgörande för överskottet. Regionen fick 2020 över 2,5 miljarder i riktade statsbidrag utöver vad man hade räknat med i budget. 1,2 av dessa miljarder gällde merkostnader för covid-19-vård, 400 miljoner fick man till kollektivtrafiken.

Dessutom skickade regering och riksdag 1,7 miljarder mer i generella statsbidrag utöver budget. Samtidigt sjönk de egna skatteintäkterna med ”bara” 811 miljoner.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

10 Pandemin har visat oss hur mycket vi behöver varandra

I den påtvingade anonymiteten bakom munskydden har vi alla blivit varandras bröder och systrar. Den erfarenheten kan skapa en helt ny era av gemenskap och engagemang, - skriver den danske författaren Carsten Jensen.

Det finns något dubbeltydigt hos ensamheten. När ensamheten tar för stor plats i ens liv längtar man bort från den. När man är omgiven av alltför många larmande människor längtar man efter den.

Ensamheten kan vara en loflägenhet, tillvarons toppläge, där man på en och samma gång har utsikt och insikt. Och ensamheten kan vara den mörkaste av källare, där det är så svart att du inte ens kan se handen framför dig.

Detsamma gäller gemenskapen. När gemenskapen inte finns längtar vi efter den. När gemenskapen tränger sig på från alla håll hotar klaustrofobin.

Det är så vi lever under dessa pandemimånader. Lever du i en barnfamilj tänker du att en stängd dörr för helvete måste vara en mänsklig rättighet. Är du singel, som det kallas oavsett om du är frivilligt eller ofrivilligt ensamstående, tänker du att en öppen dörr för helvete måste vara en mänsklig rättighet.

Vår längtan efter gemenskap har hela tiden funnits där. Det är därför vi är medlemmar i partier, föreningar, idrottsklubbar, eller definierar vår identitet utifrån grupptillhörigheter; de må vara sexuella, religiösa, etniska eller nationella. Ensamheten har också hela tiden funnits där. Den är grundläggande i ett konkurrenssamhälle, där vi alla var och en för sig är inspärrade i karriärkapplöpningens ändlösa tunnel.

Jag tror att det finns tre slags ensamhet. Det finns den frivilliga ensamheten, som vi själva söker oss till

eftersom vi behöver en paus för eftertanke. Den är syre för hjärnan och utan den kan vi inte andas.

Det finns den ensamhet vi inte själva uppsökt, kontaktlöshetens påtvingade isoleringscell. Det är i den vi upptäcker att också andra människors sällskap är som syre för hjärnan, och för övrigt också för hjärtat.

Och så finns det tredje slaget av ensamhet som, trots att den inte alls ter sig som ensamhet, i själva verket är den värsta. Det är den ensamhet som yttrar sig i att du tror att du inte behöver de andra. De är bara i vägen, eller också ska de utnyttjas till att nå mål som är dina och inte deras. Ditt samarbete med dem är alltid bara på låtsas. Du är helt igenom *self made*. Det är vinnarens krigiska machoensamhet, som är båda ynkelig och illusorisk, trots att vi i konkurrenssamhället hela tiden uppmuntras till att tänka just på det sättet. Att vi kan klara oss utan de andra är en fix idé, som för övrigt oftare hemsöker män än kvinnor.

Och de som inte klarar sig i livets maraton? Det är de stackars förlorarna som får leva i sin egen hopplösa

ensamhet. Ingen vill bli en av dem, och därför drivs också den inbillade vinnaren av rädsla för avgrunden.

Det är pandemins paradox. Till och med mitt i självisoleringen och nedstängningen inser vi att vi behöver de andra och att de behöver oss. På stormarknaden eller på bussen tänker vi aldrig på de motiv de anställda har för att vara där. Om någon frågade oss skulle vi svara att de är där för lönens skull. I dag inser vi att de också är där för vår skull. Vi lär oss att en grundläggande beståndsdel av samhället är en oegennyttia vi också kan kalla hjälpsamhet. I marknadsekonomin är vi alla tvungna att bära egoismens uniform. Nu står vi plötsligt nakna, tvingade till insikt om hur beroende vi är av varandra. Vi är en gemenskap på ett sätt vi aldrig tidigare har erfårit. I den påtvingade anonymiteten bakom munskydden har vi alla blivit varandras bröder och systrar.

De två slagen av ensamhet, den frivilliga och den ofrivilliga, finns fortfarande kvar, kanske i synnerhet den sistnämnda. Men den tredje sorten, den

samhällskadliga, har svårt att frodas. Bara de uppenbart asociala tror i dag att de kan klara sig utan resten av oss. Det är innebörden i ordet samhällskänsla: att våra individuella offer uppvägs av de andras lika individuella offer. Vi befinner oss i detta tillsammans. Vi kan bara klara av det tillsammans. Och den insikten uppväger i slutändan allt som vi dessa månader måste gå igenom.

Hjälper det de ensamma, och bland dem framför allt de många unga som skulle ha trätt ut i livet, men nu i stället hänvisats till ett ungdomsliv som liknar ett skuggliv? Unicef har beräknat att nästan 900 miljoner skolelever och studenter hålls borta från klassrummen och säger att konsekvenserna kan bli kännbara långt in på det innevarande seklet. Ensamhet och tomhets känslor är de oundvikliga följeslagarna.

Vart ska de unga ta vägen när och om pandemin lättar? Från start hör generationen till en av de mest diagnosdrabbade i historien, plågad av stress och otillräcklighetskänslor i ett iskallt konkurrenssamhälle där också de mest blygsamma uttryck för livsglädje

underordnas karriärmålen och förlorarstämpeln är ett alltid närvarande hot. Är det en väg bort från ensamhetens trampkvarn?

I klimaktivismen finns allt det som utbildningsinstitutionerna inte längre kan erbjuda i fråga om att utveckla sig som människa. En skola för livet, gemenskapskänsla, en solidaritet som omfattar hela mänskligheten, ett engagemang som ger så mycket mer mening än en glanslös karriär, öppna horisonter som också rymmer en framtid för barn och barnbarn.

Ett engagemang i klimatrörelsen är inte något som kräver att man är full av livskraft. Det är något som skänker livskraft; den ömsesidiga beröringens glädje, den framsträckta handens nödvändiga gest, blickar som möts utan att någon krymps till objekt. Här kan unga hitta hem och hem är aldrig den plats som skrivits in i födelseattesten utan mötesplatsen för människor som vill samma sak.

Det är inte den blinda tillväxtekonomin återkomst vi ska hoppas på när pandemin ebbar ut. Det finns en annan väg bort från ensamheten: engagemangets återkomst.

Carsten Jensen

11 Skyddet ska öka för barn som tvångsvårdas

Fem lagändringar ska stärka tvångsvårdade barns rättigheter, föreslår regeringens utredare. Det handlar bland annat om att tvångsvård inte får upphöra om inte omständigheterna förbättrats på ett genomgripande och varaktigt sätt. Socialnämnden ska också kunna besluta om drogtest av föräldrar.

Utredaren föreslår däremot inte att barnets bästa ska vara ensamt avgörande när tvångsvård prövas i domstol.

Det var socialtjänstens handläggare som först kallade den nyfödda bebisen för Lilla hjärtat. Hon omhändertogs kort efter förlossningen och placerades i ett familjehem i Vadstena.

DN-granskningen ”Hon fick aldrig fylla fyra”, som publicerades i mars förra året, beskrev hur flickan efter en dom i kammarrätten tvingades lämna familjehemmet och återförenas med sina biologiska föräldrar. Detta trots uppgifter om missbruk och trots att föräldrarna vägrade drogtester. Socialnämnden hade mycket liten insyn i familjeförhållandena. Men rätten slog fast att föräldrarnas situation hade förbättrats och att flickan skulle flytta hem.

Den 3-åriga flickan hittades död i sina föräldrars lägenhet tio månader efter flytten.

Sedan dess har politiker, från höger till vänster, lovat lagändringar som stärker placerade barns rätt till trygghet, stabilitet och anknytning. I december röstade riksdagen igenom de första fyra förslagen.

Under en presskonferens på onsdagen presenterade regeringens utredare Charlotte Lönnheim tillsammans med socialminister Lena Hallengren (S) fem förslag till en lex Lilla hjärtat, som ska stärka rättssäkerheten kring tvångsvårdade barn.

En förändring i lvu som säger att tvångsvård inte får upphöra förrän omständigheterna som föranledde omhändertagandet har förändrats på ett *varaktigt och genomgripande sätt*.

Om ett barn varit placerat i samma familjehem i två år ska socialnämnden överväga frågan om en vårdnadsöverflytt – alltså att familjehemmet tar över vårdnaden om barnet. I dag kan det ske först efter tre år.

Om tvångsvården upphört blir socialnämnden *skyldig* att följa upp barnets situation i upp till sex månader. Under den perioden får socialnämnden ta alla kontakter de behöver – och kan till exempel konsultera sakkunniga och prata med barnet utan föräldrarnas samtycke.

Socialnämnden får fatta beslut om att föräldrar till ett tvångsvårdat barn ska lämna drogtester inför umgänge eller inför prövning om vården ska upphöra.

Socialnämnden ska bli *skyldig* att överväga om det finns skäl att ansöka om ett flyttningsförbud vid överväganden om att vård ska upphöra.

Den politiska debatten efter fallet med Lilla hjärtat har ofta handlat om att ge barnet och barnets bästa ett självständigt rekvisit när tvångsvård prövas i domstol. Men ett sådant förslag lämnas inte, enligt utredaren.

– Det här är ett förslag som har utretts flera gånger tidigare. Det har aldrig lett till lagstiftning, det har fått kritik från tunga remissinstanser. Det handlar framför allt om rättssäkerheten, att det är väldigt svårt för en domstol och en socialnämnd att avgöra vad som är det enskilda barnets bästa, säger Charlotte Lönnheim.

Socialminister Lena Hallengren säger att frågan är juridiskt komplicerad.

– Utredaren har valt en annan väg för att se till att barnets bästa verkligen får genomslag i våra domstolar.

Lena Hallengren vill inte gå djupare in på förslagen förrän remissinstanserna sagt sitt, men hon lyfter själv fram förslaget att socialnämnder får möjlighet att besluta om drogtester som mycket viktigt. I dag måste drogtester ske på frivillig väg.

– Det är ofta de som inte vill medverka till drogtester som kommunen behöver komma åt. Det är en möjlighet som jag vet att många socialnämnder vill kunna använda sig av, säger hon.

Pernilla Leviner, professor i offentlig rätt vid Stockholms universitet, säger att lagförslagen innebär ett tydliggörande av placerade barns

rättigheter, något som har efterfrågats under lång tid.

– Det är i grunden bra förslag som innebär ett ökat fokus på barns rätt till stabilitet och trygghet. Situationen i hemmiljön måste ha blivit mycket bättre under en längre tid innan ett barn kan flytta tillbaka.

Lagförslagen innebär sannolikt att vi kommer att se längre familjehemsplaceringar och fler vårdnadsöverflyttningar, enligt Pernilla Leviner. Fokus flyttas från återförening med föräldrarna till stabilitet för barnet.

– Det här kommer att kräva stora satsningar på familjehemsvården och det vore också önskvärt med en större översyn av hela den svenska barnavården, säger hon.

Förslagen skickas ut på remiss i dag, torsdag. Ambitionen är att lagstiftningen ska bli klar så snart som möjligt. Målsättningen är att lämna en proposition till riksdagen i höst.

Fotnot: Lilla hjärtats mamma dömdes till ett år och nio månaders fängelse för grovt vållande till annans död. Domen har överklagats.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

BAKGRUND. LILLA HJÄRTAT HITTADES DÖD
EFTER 10 MÅNADER HOS SINA BIOLOGISKA
FÖRÄLDRAR

Den treåriga flickan hittades död i sina föräldrars lägenhet i slutet av januari förra året. Hon hade ett stort antal skador på kroppen och narkotikaklassade preparat i blodet. Tio månader tidigare hade hon lämnat det familjehem hon bott i sedan hon var sju veckor gammal.

Trots att socialnämnden framförde misstankar om drogmissbruk och att de hade väldigt liten insyn i familjen, beslutade kammarrätten att tvångsvården skulle upphöra. Det fanns, enligt rätten, ingen påtaglig risk för flickans hälsa. Att

flickan kunde ta skada av flytten från familjehemmet kunde rätten, enligt ett prejudikat, inte ta hänsyn till.

Granskningen väckte en stor debatt om placerade barns bristande rättigheter. I december röstade riksdagen igenom de fyra första lagförslagen för att stärka rättssäkerheten kring tvångsvårdade barn. På onsdagen presenterade regeringens utredare ytterligare fem lagändringar för att stärka principen om barnets bästa.

11 Kraftig kritik mot förslaget: ”Barnens rätt måste väga tyngre”

Utredarens förslag till lex Lilla hjärtat får kraftig kritik från flera partier.

Liberalernas Juno Blom kallar dem otillräckliga och otydliga.

– Det här säger än en gång att vi inte ser barns utsatthet. Vi oroar oss för föräldrarättigheten och därmed blir barns rättigheter tomma ord, säger hon.

I april förra året tillsatte regeringen en utredning för att ta fram förslag till en lex Lilla hjärtat, lagändringar som syftar till att stärka tvångsvårdade barns rätt till stabilitet, anknytning och trygghet.

Flera partier har talat om att ”barnets bästa” ska vara avgörande när frågan om tvångsvård prövas i domstol – att vikta om barns och föräldrars rättigheter där barnets bästa ska väga tyngre.

Under onsdagen presenterade regeringens utredare fem lagförslag för att stärka principen om barnets bästa. Det handlar bland annat om att tvångsvård inte ska upphöra om inte omständigheterna i hemmet förbättrats på ett genomgripande och varaktigt sätt.

Men utredaren lämnade inget förslag om att barnets bästa ska vara ett ensamt rekvisit när tvångsvården prövas. Ett sådant förslag bedöms inte uppfylla kraven på rättssäkerhet och säkerställer inte heller att barnet får stanna kvar

i familjehemmet där barnet har sin trygghet, enligt utredningen.

Flera andra partier, som också driver frågan i socialutskottet, är dock mycket kritiska.

– Jag är upprörd och otroligt besviken över förslaget. Statsrådet förstår inte vilka konsekvenser det här får för utsatta barn. Det här säger ännu en gång att vi inte ser barns utsatthet. Vi oroar oss för föräldrarättigheten och därmed blir barns rättigheter tomma ord. Barnens röst måste väga tyngre, säger Liberalernas partisekreterare Juno Blom.

Liberalerna vill att en prövning om tvångsvård ska fästa särskild vikt vid barnets inställning och om barnet sedan låg ålder eller under lång tid har vårdats i familjehemmet.

Centerpartisten Sofia Nilsson, som sitter i socialutskottet, är positiv till förslagen som utredaren lämnat, men påtalar också bristen på ”barnets bästa” som ett självständigt rekvisit.

– Där ser jag att vi behöver fortsätta att jobba på från riksdagens sida. Hela frågan om rekvisitet behöver utredas djupare. Vad är det annars som ska avgöra barns bästa, om inte barnet självt?

Camilla Waltersson Grönvall (M) är inne på samma linje:

– Det som hade varit avgörande för att förändra lagstiftningen är att barnets bästa får finnas med som ett eget rekvisit. Det finns ett förslag till detta redan, från 2015, som har legat i byrålådan, så vi hade kunnat påverka historien med Lilla hjärtat på ett avgörande sätt.

Vad säger du om utredarens motivering, att ett sådant förslag inte bedöms uppfylla kraven på rättssäkerhet?

– Det finns svårigheter när olika intressen ska vägas mot varandra. Men det går att hitta en rimlig avvägning där barnets bästa beaktas. Det är vi helt säkra på, liksom regeringens tidigare utredare. En överväldigande majoritet av

remissinstanserna tillstyrkte förslaget redan 2015.

Kristdemokraternas Pia Steensland lyfter fram förslaget om skyldigheten att följa upp ett barn som varit tvångsvårdat. Men hon säger också att partiet kommer att fortsätta arbeta för att förslaget om ”barnets bästa” som eget rekvisit ska bli verklighet.

– Frågan kommer att lyftas i vår arbetsgrupp i socialutskottet och vi kommer att bedöma hur vi kan gå vidare för att säkerställa detta, säger hon.

Även Juno Blom och Camilla Waltersson Grönvall säger att partierna kommer att arbeta vidare med lagstiftningsprocessen i utskottet.

– Vi ser att det finns ett lagstöd för förslaget, säger Juno Blom.

Josefin Sköld

josfin.skold@dn.se

Christy Chamy christy.chamy@dn.se

11 Familjehems- mamma: ”Hon hade kunnat vara vid liv”

Regeringens utredare lägger fram fem lagförslag som ska stärka placerade barns rättigheter.

Melinda Jacobs, Lilla hjärtats familjehemsmamma, hoppas att lagändringarna får stort genomslag.

– Om de varit lag tidigare hade hon levt i dag, säger hon till DN.

Flickan som kallades Lilla hjärtat bodde hos Melinda Jacobs och hennes familj i nästan tre år. Trots uppgifter om missbruk i familjen och

trots att socialtjänsten hade mycket liten insyn beslutade kammarrätten att hon skulle flytta till sina biologiska föräldrar. Flytten skedde i maj 2019. Tio månader senare hittades treåringen död med omfattande skador och narkotikaklassade preparat i kroppen.

Det är ett kapitalt misslyckande från samhällets sida och det har kostat barnet livet, sa Sofia Wallström, generaldirektör för Inspektionen för vård och omsorg, som granskat socialnämndens agerande i fallet.

Myndigheten pekade på en rad allvarliga fel och brister i handläggningen men också på att flera lagändringar för att stärka rättssäkerheten kring tvångsvårdade barn behövs.

Lilla hjärtats öde har berört både allmänhet och politiker. Fyra lagar för att stärka placerade barns rättigheter har redan röstats igenom, och på onsdagen presenterade regeringens utredare ytterligare fem.

Lilla hjärtats familjehemsmamma, som tog hand om flickan från att hon var sju veckor gammal till att hon flyttade för gott strax före sin treårsdag, säger till DN att hon är positiv till utredarens förslag.

– Jag tycker att de alla är bra förslag. Jag känner att de har lyssnat på mig och på Ivo som påtalat flera brister.

Melinda Jacobs har sedan granskningen av fallet Lilla hjärtat publicerades i DN haft kontakt med både socialdepartementet och ledamöter i riksdagens socialutskott.

– Jag är tacksam över att det numera finns ett stort engagemang för de här frågorna. Om de här lagarna varit på plats tidigare hade hon aldrig behövt flytta från oss, då hade hon levt i dag. Och det gör ont.

– Men det ska aldrig behöva hända igen.

Fängelsesdomen i Norrköpings tingsrätt mot Lilla hjärtats mamma överklagades och i slutet av maj inleds förhandlingen i hovrätten.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

11 Därför är pandemin ett lömskt problem

Det är ett år sedan det första svenska dödsfallet i covid-19 rapporterades. Sociologen Daniel Lindvall påminner om att pandemin är bara en förövning till den enorma utmaning som nu ligger framför oss.

Vid det kinesiska nyåret tog sjukhussängarna i Wuhan slut. Efter att först tystat ner larmen om utbrottet handlade myndigheterna nu resolut. Elvamiljonsstaden sattes i karantän och väster om centrum började 35 grävmaskiner och 10 dumperlastbilar att bygga två nya sjukhus. Det tog sju dagar att resa dessa sjukhus med plats för 2 300 patienter. På nätet gick det att följa

bygget i realtid och bilden av grävskopsarmén som rensade mark kablades ut över världen. I kinesiska medier benämndes det som ett ”mirakel i den medicinska historien”. En regeringstjänsteman deklarerade att ”detta auktoritära land förlitar sig på mobilisering ovanifrån. De kan besegra finansiella och byråkratiska hinder för att snabbt mobilisera sina resurser”.

I dag har det gått ett år sedan viruset skördade sitt första svenska dödsoffer och det har nu krävt mer än en miljon människoliv världen över. Bortom Kina har regeringar desperat försökt hantera pandemin genom rekommendationer, restriktioner, nedstängningar och ekonomiska krispaket. Men virusets väg genom samhället är komplext och de olika ekonomiska och sociala konsekvenser som följer pandemibekämpningen svåra att överblicka. I våras skapade de australiska forskarna Oz Sahin och Shannon Rutherford tillsammans med några kolleger ett så kallat

orsaksslingdiagram för att visualisera vilka följdverkningar olika insatser kan ha på ekonomi, miljö, hälsa och samhälle. Varje insats på deras diagram är sammanlänkad i en kedja med trettiotal olika effekter. Det är en bild som inte är helt olik armén av grävmaskiner i Wuhan.

Vad Sahin och Rutherford försökte visa med sitt diagram är att pandemin måste ses som ett ”wicked” problem, vilket på svenska bäst kan översättas som ett lömskt problem. Med det menas problem som i sig är olösliga eftersom de är hopkopplade i ett system med andra problem. Lömska problem saknar optimala lösningar eftersom varje försök att lösa dem kommer att skapa nya andra komplexa problem som behöver ytterligare lösningar. Det finns ingen lösning som är rätt eller fel utan bara sådana som är bättre eller sämre.

Uttrycket lömskt problem myntades av samhällsplanerare på 1970-talet, men har på senare tid använts för att beskriva det betydligt

allvarligare och mer omfattade problem som ligger bortom pandemin, nämligen klimatkrisen. Få andra problem är lika lömska som den globala upphettningen. Det är ett problem som främst är orsakat av vår användning av fossila bränslen, vilken är sammankopplad med vår energiproduktion och framställning av stål och cement liksom våra transporter, bostäder och hur vi odlar vår mat och tillverkar våra kläder med mera.

Varje försök att lösa en del av klimatkrisen skapar andra problem. Byter vi ut förbränningsmotorn i bilen mot batteridrift måste elproduktionen skruvas upp samtidigt som vi måste göra våld på naturen för att gräva fram sällsynta jordartsmetaller. Dessutom är klimatkrisen förbunden med förlusten av biologisk mångfald liksom med vår ekonomi, vår kultur och vårt sätt att leva. Vissa forskare menar att klimatkrisen bättre beskrivs som ett "super wicked problem" eftersom vi har kort om tid för att lösa det samtidigt som det är samma

aktörer som har orsakat problemet som också måste hitta lösningarna.

Om pandemin är en övning i liten skala för den enorma utmaning som står framför oss så borde vi nu ett år efter utbrottet kunna dra vissa lärdomar inför framtiden. På den övergripande frågan om vilket styrelseskick som är mest lämpat för att hantera lömska problem ger pandemin dock ännu få svar. Auktoritära länder som förlitat sig på mobilisering ovanifrån, såsom Kina och Vietnam, påstår sig ha låga dödstal. Några demokratier såsom Nya Zeeland, Sydkorea, Norge, Danmark och Finland har också varit framgångsrika. Bland dem som presterat sämst återfinns såväl diktaturer som fungerande demokratier och några länder som styrts av populistiska demagoger.

Men antalet människor som dött av covid-19 är inte den enda tragiska konsekvensen av pandemin. När vi hanterat detta lömska virus har nämligen andra rätt bekymmersamma problem uppstått. Organisationen Oxfam

bedömer att det troligen är fler människor som dött av hunger än av viruset i sig eftersom matproduktion och distribution störts. Därutöver har miljontals människor fallit ner i djup fattigdom eller gått miste om malariamedicin och annan nödvändig sjukvård. Unesco har varnat för att nedstängningen av skolor har lett till att miljontals barn, i synnerhet flickor, förlorat rätten till utbildning.

Enligt en studie har andelen amerikaner som rapporterat att de lider av depression eller oro ökat från var tionde till var fjärde person. Därutöver har demokratin offrats i kampen mot viruset. Demokratiorganisationen Idea skriver i en rapport att fler än tre av fyra länder i Sydostasien har använt pandemin som ursäkt för att införa lagar som begränsat yttrandefriheten. Efter att EU-landet Ungern beslutade om en undantagslag som ger premiärministern rätt att runda parlamentet klassas det inte längre som en demokrati av den amerikanska organisationen Freedom house.

Våra försök att lösa detta lömska problem har alltså fått återverkningar på en rad olika samhällsområden, och i vissa avseenden tycks lösningarna ha skapat värre problem än det vi försökte hantera.

Frågan är om vi ens har insett lömskheten i de problem som vi i dag står inför. Under pandemin har det runt om i världen hörts en kör av röster från företagsledare, författare, förståsigpåare och politiker som ropat efter kraftfulla lösningar eller som begärt ett datum för när det hela ska ta slut. I klimatdebatten finns samma tendens att efterfråga de storskaliga och enkla lösningarna. Ge oss en *quick fix!* Fram med grävmaskinerna!

Men lömska problem kan inte lösas med en mobilisering ovanifrån eftersom det just saknas optimala lösningar. Om vi ska nå långsiktigt hållbara lösningar måste samhället snarare mobiliseras underifrån. Lömskhet hanteras bäst av ett öppet samhälle där enskilda kan yttra sina åsikter och där det offentliga lyssnar, ser

konsekvenserna av sitt agerande och erkänner sina egna tillkortakommanden. Ett lärande samhälle helt enkelt. Just så som demokratin är när den fungerar som bäst. En lärdom att dra från pandemin är därför att vi alltid måste stå upp för demokratin och i synnerhet när den superlömska klimatkrisen nu tränger sig på.

Daniel Lindvall

Daniel Lindvall är doktor i sociologi och författare till böckerna ”Folkstyret i rädslans tid” och ”Upphettnings. Demokratin i klimatkrisens tid”.

12 Adopterade barn kan inte ”ångras” och ”lämnas tillbaka”

Internationella adoptioner har på senare år blivit något alltmer omdiskuterat och problematiserat. Vad innebär det egentligen för en person att växa upp utan sina rötter?

Många har vittnat om en känsla av utanförskap som inte lättat heller när de i vuxen ålder besökt den plats de en gång kom från: I Sverige kunde alla genast se att de såg annorlunda ut än sin familj. I deras födelseland utgick alla tvärtom

från att de hörde till – men det gjorde de inte. De kände sig inte hemma där, deras ursprung var dem främmande.

Det är klart att sådant kan ge upphov till existentiell ångest. Studier visar också att psykisk ohälsa är vanligare bland utlandsadopterade. Lägg därtill de sår som rivs upp i samband med avslöjanden som att en del adopterade bokstavligen rycktes ur famnen på sina ovetande mödrar direkt efter förlossningen (DN 19/2).

I synnerhet bebisadoptioner har ibland präglats av allvarliga oegentligheter. Numera adopteras dock ofta något äldre barn, som inte sällan även har särskilda behov och funktionsnedsättningar. Och i många fall är adoption verkligen det allra bästa, givet den krassa verklighet där en del föräldrar inte kan eller vill ta hand om sina små.

Genom adoptionen lyfts barnet från påvra förhållanden och dåliga framtidsutsikter, ofta på barnhem, till ett liv av möjligheter, hos

resursstarka föräldrar som bara väntar på någon att älska. När papprena väl är undertecknade är detta barn sedan deras barn, för alltid, och har – på alla sätt – exakt samma status i relation till dem som biologiska barn har.

Likväl finns det, inte bara hos adopterade, fortfarande denna märkliga vanföreställning om att de inte hör till på riktigt. Det blir tydligt inte minst i de senaste dagarnas nyhetsrapportering om en så kallad enskild adoption där ett par i Sverige adopterade en släkting, men sedan ”ångrade sig” och åkte och ”lämnade tillbaka” barnet till myndigheterna i Ryssland. Dessa ordval, som återkommer gång på gång, skymmer vad det egentligen handlar om.

Mycket är ännu oklart i den här historien. Men tydligt är att föräldrarna hade genomgått samma utredning som alla som vill adoptera, och befunnits lämpliga. Den lilla hade blivit deras. I fjol ska de, enligt uppgift, dock ha känt att de inte längre ville ha sitt barn, som är i

förskoleåldern och alltså fullt medveten om sin omgivning.

Detta barn var deras barn. Och det finns ingen ångerrätt. Man kan inte lämna tillbaka sina egna barn. Vad som har skett är att två föräldrar har övergett sitt barn i Ryssland. Att benämna detta vid dess rätta namn är faktiskt det minsta omvärlden kan göra.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

12 Astra Zeneca halverar sina leveranser av vaccin

Astra Zeneca halverar sina leveranser av covidvaccinet till Sverige och resten av EU under det andra kvartalet. Det innebär att Sverige går miste om drygt två miljoner doser under det första halvåret. Vaccinationstakten kan nu komma att påverkas, enligt vaccinsamordnare Richard Bergström.

EU-kommissionen fick beskedet från Astra Zeneca på torsdagseftermiddagen. Enligt Sveriges vaccinationssamordnare Richard

Bergström är det exportrestriktioner snarare än produktionskapacitet som ligger bakom.

– Astra Zeneca har verkligen ansträngt sig för att hitta volymer för att leva upp till kontraktet. 75 miljoner doser skulle komma från USA, Storbritannien och i viss mån från Indien under andra kvartalet. Nu har vi precis fått veta att vi inte får loss de här doserna till EU, säger Richard Bergström till TV4.

USA och Indien har infört exportförbud på det Astra Zeneca-vaccin som länderna tillverkar – för att försäkra sig om att själva få tillräckligt med vaccin. Att vaccin inte kan levereras från Storbritannien har kontraktsmässiga orsaker.

Enligt vaccinsamordnaren finns det nu en risk för att planen att alla i Sverige ska erbjudas vaccinering till midsommar kan spricka. Han kommer att analysera det nya läget tillsammans med Folkhälsomyndigheten.

EU skulle ha fått 150 miljoner doser från Astra Zeneca fram till halvårsskiftet, enligt Richard Bergström, nu handlar det i stället om 70 miljoner doser. Sverige har förväntat sig total 15 miljoner vaccindoser från samtliga vaccintillverkare under det första halvåret. Med

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

12 Blodproppar gör att vaccin pausas i flera länder – men inte i Sverige

Flera europeiska länder har helt eller delvis pausat användandet av Astra Zenecas covid-19-vaccin. I Europa har 22 personer som fått vaccinet drabbats av blodpropp – och eventuella kopplingar utreds. I Sverige är det inte aktuellt att avbryta vaccineringen.

EU:s läkemedelsmyndighet EMA har inlett en utredning av ett parti av Astra Zenecas vaccin

mot covid-19, sedan personer som fått vaccinet drabbats av blodpropp, enligt danska Lægemiddelstyrelsen.

En av rapporterna gäller ett dödsfall i Danmark, som nu pausar vaccineringen i minst två veckor.

I EU har 17 länder har fått ett parti av vaccinet som EMA nu utreder, och som består av omkring 1 miljon doser.

Flera europeiska länder har pausat användningen av allt Astra Zeneca-vaccin eller stoppat det specifika partiet, medan utredningen pågår. I onsdags fattades sådana beslut i Estland, Lettland, Litauen, Luxemburg och Österrike, enligt EMA.

På torsdagseftermiddagen kom samma besked från Norge efter ett blixtkallat möte med Folkhälsoinstitutet och Läkemedelsverket i Norge. All användning av Astra Zenecas vaccin stoppas.

EMA:s säkerhetskommitté säger att det inte finns något som tyder på att blodpropparna orsakats av vaccinet. Vaccineringen med Astra Zeneca kan fortsätta samtidigt som kommitténs utredning fortgår, skriver EMA i ett pressmeddelande.

Läkemedelsverket gör samma bedömning.

– Utifrån de data som vi hittills gått igenom så ser vi inte att antalet fall av blodpropp hos de vaccinerade är fler än de som ses hos den allmänna befolkningen, sade Veronica Arthurson på myndigheternas pressträff på torsdagen.

– I nuläget bedömer vi på Läkemedelsverket att nytta-risk-balansen för Astra Zenecas vaccin är fortsatt klart positiv och vi ser inga skäl att revidera produktinformationen eller dra in vaccinet. Vi kan stå trygga i vår nationella rekommendation.

Enligt statistik från Läkemedelsverket är Astra Zeneca det vaccin som har flest inrapporterade biverkningar i Sverige. Av 85 000 vaccinerade svenskar har 3 281 rapporter om misstänkta biverkningar kommit in till myndigheten. Motsvarande siffra för Pfizer/Biontech är 3 929 rapporter på 443 000 vaccinerade. Gällande Moderna har 466 rapporter på 40 000 vaccinerade kommit in.

De flesta biverkningarna är dock av den vanligare sorten: feber, huvudvärk, muskelvärk och yrsel. Biverkningsprofilen mellan de tre vaccinerna är ytterst snarlik, enligt Veronica Arthurson.

– Jag skulle säga att det inte alls är oroväckande. Det är helt enligt förväntan utifrån vad vi har sett i de kliniska studierna, säger hon.

Danska Sundhedsstyrelsens chef Søren Brostrøm uppger att det inte var ett enkelt

beslut att pausa när landet befinner sig i en så omfattande och viktig vaccinationskampanj.

”Men just eftersom vi vaccinerar så många måste vi reagera i rättan tid när det kan finnas möjliga allvarliga biverkningar. Vi måste få klarhet innan vi kan fortsätta att använda Astra Zenecas vaccin”, skriver han i en kommentar.

Danmarks statsminister Mette Frederiksen säger att uppehållet kommer att vara tills myndigheterna har skaffat sig överblick över biverkningarna.

I en skriftlig kommentar till TT skriver Astra Zeneca att man är medveten om att Sundhedsstyrelsen undersöker rapporterna om biverkningar.

”Patientsäkerhet är högsta prioritet för Astra Zeneca. Tillsynsmyndigheter har tydliga och stränga effektivitets- och säkerhetskrav för godkännande av alla nya läkemedel, och det inkluderar Covid-19 Vaccin Astra Zeneca.

Säkerheten för vaccinet har studerats omfattande i kliniska fas III-studier, och peer-reviewed data bekräftar att vaccinet i allmänhet tolereras väl.”

På torsdagen kom också besked om att Janssens vaccin mot covid-19 har fått grönt ljus från EMA. EU-kommissionen väntas inom kort godkänna vaccinet.

Till skillnad från andra vaccin räcker en dos. Janssens vaccin har en skyddseffekt på upp till 85 procent när det gäller att förhindra svår sjukdom.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

FAKTA. TRE VACCINER ÄR GODKÄNDA I SVERIGE

Astra Zenecas vaccin är ett av tre vacciner som är godkända i Sverige mot sars-cov-2, det vill säga det virus som orsakar covid-19.

Till skillnad från de andra två, Pfizer-Biontech respektive Moderna, är Astra Zenecas inte ett så kallat mrna-vaccin.

I stället bygger tekniken på att en del av virusets arvs massa förs in i cellen med hjälp av ett inaktiverat förkylningsvirus, som ursprungligen kommer från schimpanser, därav att Ryssland kallat vaccinet för ett ”schimpansvaccin”.

Två vaccindoser behövs. Rekommendationen är att den andra dosen ges 9–12 veckor efter dos nummer ett, enligt Folkhälsomyndigheten. Studier har visat ett bättre immunförsvar om det går längre tid mellan doserna. TT

12 Tegnell: ”Den som tackar nej till vaccinet utsätter sig för en risk”

Den som tackar nej till Astra Zenecas vaccin utsätter sig för en stor risk, enligt statsepidemiolog Anders Tegnell. Samtidigt har han förståelse för om människor blir oroliga när vaccinet stoppats i flera länder.

– Det finns inga faktiska signaler som visar att det här vaccinet skulle vara farligt, säger Anders Tegnell.

Förra veckan gav Folkhälsomyndigheten klartecken till att ge Astra Zenecas vaccin till personer över 65 år. De senaste dagarna har flera länder beslutat att stoppa vaccinet, men redan innan fanns en utbredd oro för att vaccinet ger sämre skydd och ger biverkningar. Enligt Anders Tegnell har dock vaccinet fått ett oförtjänt dåligt rykte.

Har du förståelse för att människor i det här läget väljer att tacka nej till vaccinet?

– Både ja och nej. Jag förstår ju att man blir orolig när man ser den här typen av händelser. Men nej, det finns som Läkemedelsverket har berättat inga faktiska signaler om att det här skulle vara ett vaccin som på något sätt är farligt. Det här är fortfarande ett väldigt bra sätt att skydda sig mot att bli sjuk i covid-19 som äldre person. Nyttan som vaccinet gör överstiger med jättestor marginal den eventuellt lilla risken som finns.

Enligt Anders Tegnell är blodproppar inte vanligare hos de som är vaccinerade än hos folk i allmänhet.

– Många av de som är vaccinerade är gamla och väldigt sjuka personer. I den gruppen är det inte ovanligt att man ser den här typen av händelser. Det är det man måste gå på.

Vad händer om man tackar nej till Astra Zeneca, hur länge får man då vänta på att bli vaccinerad?

– Hur länge man får vänta beror på hur vaccinationsarbetet fortskrider och det kommer säkert att variera mellan olika regioner. I grunden kan man inte välja vaccin. Man blir erbjuden det vaccin som finns tillgängligt och som passar vid det tillfället. Går man inte med på att bli vaccinerad under de förutsättningarna så får vi se hur det utvecklas.

Utsätter man sig själv för onödiga risker genom att tacka nej till Astra Zenecas vaccin?

– Ja, det gör man definitivt.

Vad man göra för att förbättra Astra Zenecas rykte?

– Det vi försöker göra nu är att leverera den kunskap som finns om effekterna, och de eventuellt dåliga biverkningarna.

Enligt Anders Tegnell är det en väldigt seriös bedömning i botten när det gäller Läkemedelsverkets besked om att inte i nuläget stoppa vaccinet i Sverige. Han har tidigare sagt att det är nu som risken att bli smittad är stor, inte om sju-åtta-nio veckor när det kan finnas mer vaccin tillgängligt.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

12 Victoria och Daniel smittade med coronaviruset

Kronprinsessan Victoria och prins Daniel har smittats med coronaviruset.

– De har lättare influensasymtom, säger hovets informationschef Margareta Thorgren.

De båda testade sig i onsdags för covid-19, sedan kronprinsessan fått lättare förkylningssymtom. På torsdagen kom testresultatet som visade att båda har smittats med viruset.

– De har lättare influensasymtom, men mår efter omständigheterna rätt så bra, säger Margareta Thorgren.

Familjen isolerade sig i Haga slott i samband med att testet genomfördes, och barnen har även tagits hem från skolorna.

TT

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Övergripande delar av kulturministrarnas demokrati och kultur läggs i området för riksdag m m

- 378 Inrikes DN-artiklar 5 - 12 mars 2021
- 379 Riksdagen och politiska partier
- 432 Statsrådsberedningen och statsministern
- 440 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 463 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 529 Infrastuktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 595 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 744 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 786 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 824 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 834 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. -854

Utbildnings- departementet

Utbildningsdepartementet ansvarar för regeringens utbildnings- och forskningspolitik. Departementet arbetar med frågor som exempelvis handlar om skolresultat, lärarnas villkor och studiefinansiering.

[Områden](#)

Områden

- [Barn- och ungdomsutbildning](#)
- [Folkbildning](#)
- [Högskola och forskning](#)
- [Studiefinansiering](#)
- [Vuxenutbildning](#)

[Om Utbildningsdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Utbildningsdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)

- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Anna Ekström](#)

Utbildningsminister

[Matilda Ernkrans](#)

Minister för högre utbildning och forskning

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Arbete inom utbildningsområdet med anledning av nya coronaviruset](#)

Aktuellt från Utbildningsdepartementet

Utbildningsdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utbildningsdepartementet/>

Myndigheter

- **Etikprövningsmyndigheten**
24 januari 2019 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Karlstads universitet**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Högskolan i Skövde**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Högskolan i Halmstad**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Högskolan i Borås**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Högskolan Dalarna**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Göteborgs universitet**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Försvarshögskolan**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Centrala studiestödsnämnden (CSN)**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Blekinge tekniska högskola (BTH)**
23 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Överklagandenämnden för högskolan**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Örebro universitet**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Vetenskapsrådet**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Uppsala universitet**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Universitetskanslersämbetet (UKÄ)**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Universitets- och högskolerådet (UHR)**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)

- **Södertörns högskola**
18 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Stockholms universitet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Stockholms konstnärliga högskola (SKH)**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Statens skolverk**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Statens skolinspektion**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Skolforskningsinstitutet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Sameskolstyrelsen**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Rymdstyrelsen**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Polarforskningssekretariatet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Mälardalens högskola (MDH)**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH)**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Mittuniversitetet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Malmö universitet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Lunds universitet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Luleå tekniska universitet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Linnéuniversitetet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Linköpings universitet**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Kungl. Tekniska högskolan (KTH)**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)

- **Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH)**
17 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Kungl. Konsthögskolan**
13 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Kungl. biblioteket (KB)**
13 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Konstfack**
12 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Karolinska institutet (KI)**
12 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Institutet för rymdfysik**
11 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Högskolan Väst**
11 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Högskolan i Kristianstad (HKR)**
11 januari 2017 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Umeå universitet**
05 februari 2015 från [Utbildningsdepartementet](#)
- **Skolväsendets överklagandenämnd**
05 februari 2015 från [Utbildningsdepartementet](#)

Anna Ekström

Utbildningsminister

[Utbildningsdepartementet](#)

"Vi har haft ett av de mest högpresterande och jämlika skolsystemen i världen. Dit ska vi igen. Då krävs ordning och studiero, kunskap och bildning. Vi ska skapa en skola där varje elevs ansträngning avgör hur långt hon kan nå i sina studier – inte vilka föräldrar hon råkar ha eller vilken skola hon valt."

Anna Ekströms områden

- [Barn- och ungdomsutbildning](#)
- [Folkbildning](#)
- [Vuxenutbildning](#)

Matilda Ernkrans

Minister för högre utbildning och forskning

[Utbildningsdepartementet](#)

”Oavsett var du bor i vårt land ska det finnas goda möjligheter att studera vidare. Vi ska se till att Sveriges studenter får bra förutsättningar och en trygg studietid. Vi investerar i utbildning och forskning för att bygga ett starkare samhälle.”

Matilda Ernkrans områden

- [Högskola och forskning](#)
- [Studiefinansiering](#)

[SW .7957 Undervisning o d. Forskning](#)

Kulturdepartementet

Kulturdepartementet ansvarar för frågor som rör kultur, demokrati, medier, de nationella minoriteterna och det samiska folkets språk och kultur. Departementet ansvarar också för idrott och ungdomspolitik samt för frågor som rör det civila samhället, trossamfund och begravningsverksamhet.

[Områden](#)

Områden

- [Civila samhället och idrott](#)
- [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Kultur](#)
- [Medier](#)
- [Ungdomspolitik](#)

[Om Kulturdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Kulturdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)

- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvarigt statsråd](#)

Ansvarigt statsråd

[Amanda Lind](#)

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Amanda Linds möten angående nya coronavirusets effekter](#)
- [Regeringens strategi för romsk inkludering](#)
- [Demokratin 100 år](#)
- [Kulturrådsbloggen](#)

Aktuellt från Kulturdepartementet

Kulturdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/kulturdepartementet/>

Myndigheter

- **Nationalmuseum**
02 januari 2018 från [Kulturdepartementet](#)
- **Delegationen mot segregation**
02 januari 2018 från [Kulturdepartementet](#)
- **Myndigheten för stöd till trossamfund**
01 juli 2017 från [Kulturdepartementet](#)
- **Sveriges Fängelsemuseum**
02 januari 2017 från [Kulturdepartementet](#)
- **Nämnden för hemslöjdsfrågor**
21 november 2016 från [Kulturdepartementet](#)
- **Myndigheten för press, radio och tv**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Myndigheten för tillgängliga medier**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens musikverk**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens konstråd**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens försvarshistoriska museer**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Riksantikvarieämbetet**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Naturhistoriska riksmuseet**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Myndigheten för kulturanalys**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Moderna museet**
27 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Konstnärsnämnden**
24 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Institutet för språk och folkminnen**
24 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Forum för levande historia**
24 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Svenska Artisters och Musikers Intresseförening (SAMI)**
20 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)

- **Stiftelsen Dansmuseifonden**
20 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Sveriges Radio**
20 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Nordicom**
20 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Riksteatern**
20 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Valmyndigheten**
05 februari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Zornsamlingarna**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Thielska galleriet**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Tekniska museet**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Strindbergsmuseet**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Skansen**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Nordiska museet**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Arbetets museum**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Riksförbundet Sveriges museer**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Nobelmuseet**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Judiska museet i Stockholm**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Áttje, Svenskt fjäll- och samemuseum**
26 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Voksenåsen AS**
21 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Drottningholms Slottsteater**
21 januari 2015 från [Kulturdepartementet](#)

- **Kungliga Operan AB (Operan)**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Föreningen Svensk Form**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Diskrimineringsombudsmannen, DO**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Utbildningsradion**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Sveriges Television**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Sveriges författarfond**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Svenska Filminstitutet**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Stiftelsen Dansens Hus**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens museer för världskultur**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens medieråd**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens maritima museer**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens kulturråd**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens historiska museer**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Statens centrum för arkitektur och design**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Sametinget**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Röhsska museet i Göteborg**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Riksarkivet**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Nämnden mot diskriminering**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten)**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)

- **Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS)**
19 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Sveriges Författarförbund**
11 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)
- **Bildmuseet i Umeå**
11 december 2014 från [Kulturdepartementet](#)

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna

[Kulturdepartementet](#)

”Vår demokrati ska främjas, journalister och konstnärers frihet skyddas och oavsett om du bor i storstad eller på landsbygden ska du ha tillgång till att utöva och uppleva kultur och idrott.”

Amanda Linds områden

- [Civila samhället och idrott](#)
 - [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Kultur](#)
- [Medier](#)
- [Ungdomspolitik](#)

[SW 70 Allmänt om konst o kultur.](#)

[SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.](#)

[SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.](#)

[SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.](#)

[SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.](#)

[SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.](#)

[SW 78 Musik \(konserter o d 792\)](#)

[SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.](#)

[SW .7911-7913 Seder och bruk.](#)

[SW .7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.](#)

[SW .792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.](#)

[SW .793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.](#)

[SW .7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.](#)

[SW 796/799 Sport, idrott o d.](#)

[SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.](#)

[SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.](#)

[SW .101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.](#)

[SW .102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning](#)

[SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar](#)

[SW 11/19 Individernas inre verkligheter.](#)

[SW 2 Religiösa verksamheter o d.](#)

[SW .655 Förlagsverksamheter o d.](#)

[SW .659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od. SW .](#)

[657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.](#)

[SW 32 Statsvetenskap.](#)

04 Digital konst säljs för miljontals dollar med kryptoteknik

I mitten av mars klubbas ett verk bestående av 5 000 digitala bilder på det anrika auktionshuset Christie's. Auktionen är den första i sitt slag men del av en större trend där digital konst säljs för mångmiljonbelopp.

Bland säljarna finns artisten Grimes och bakom trenden ligger ny kryptoteknik, som garanterar verkens äkthet.

Torsdagen den 25 februari lades verket "Everydays: The first 5 000 days" ut på Christie's onlineauktion. Utgångspriset var 100 dollar. Efter knappt ett dygn låg det högsta budet på 2,4 miljoner dollar, drygt 20 miljoner svenska kronor. En ansenlig prisökning för ett verk som inte har någon fysisk existens utan enbart kan betraktas på en skärm.

"Everydays: The first 5 000 days" är ett digitalt kollage bestående av 5 000 separata målningar gjorda av konstnären Beeple, eller Mike Winkelmann som han egentligen heter. I tretton år har Winkelmann gjort en målning per dag, ofta i form av en visuell kommentar till en samtida nyhetshändelse. I början utgjordes bilderna av relativt enkla skisser, med åren blev de mer färgrika och komplexa tack vare avancerade 3D-program. Beeples kollage är det första heldigitala konstverk som Christie's säljer. Det är också första gången som det anrika auktionshuset accepterar kryptovalutan Ethereum som betalning.

Men prisrusningen på "Everydays: The first 5 000 days" kom inte som en fullständig chock. Under pandemin har marknaden och intresset för digital konst närmast exploderat. Redan i december sålde Beeple 21 bilder på sajten Nifties Gateway. Han la upp dem för 969 dollar styck, slutpriset blev 100 000 dollar per bild. På samma sajt sålde artisten Grimes häromdagen en serie illustrationer föreställande

vingklädda spädbarn i en rymdvärld till ett pris av närmare 6 miljoner dollar, cirka 50 miljoner kronor.

– Digitala konstnärer och konstverk har funnits sedan digitaliseringen inleddes på 60-talet. Det som är nytt nu är sättet att sälja, äga och förmedla digital konst. Detta har man försökt hitta en modell för länge, nu har polletten trillat ner, säger Marina Schiptjenko som sedan trettio år tillbaka driver galleriet Andréhn-Schiptjenko.

Modellen heter Non-fungible token, NFT, och utgör ett seriöst försök att komma runt en tydlig nackdel med digitala verk – att de är enkla att kopiera. För varför köpa en digital bild för miljontals dollar om den redan finns överallt, som exempelvis i den här artikeln?

Den nya tekniken gör det möjligt att förse ett verk med ett slags digitalt fingeravtryck, som med hjälp av blockkedjeteknik försäkras att ett verk är ett original och därmed skiljer det från eventuella avbildningar. I en artikel i New York Times kallar Noah David,

specialist på samtida konst på Christie's, det här för "ett potentiellt paradigmskifte" i konstvärlden.

– Det fungerar så att man tar en given mängd data och kör den igenom en algoritm som spottar ut ett digitalt fingeravtryck. Ändrar man så mycket som en byte i datamängden så blir det ett nytt och annat fingeravtryck, säger Martin Lundgren, universitetslektor i informationssäkerhet vid Luleå Tekniska Universitet.

Blockkedjeteknik är kanske mest känt som tekniken bakom kryptovalutor som bitcoin, men innebär att information lagras decentraliserat. I stället för att traditionellt lagra data i en databas hos en enskild aktör delas databasen av ett större antal volontärer runt om i världen. Så fort något ska ändras, som ett ägarbyte, måste förändringen registreras överallt.

– Tanken är att man ska uppnå transparens, så att ändringar kan spåras och alla kan ta del av alla förändringar som skett över tid. Så fort man lägger in något i blockkedjan så finns det förevigat och går inte

att ändra i efterhand. Det är för evigt, för alltid, säger Martin Lundgren.

NFT:en är knuten till verket och följer alltså inte med om man till exempel gör en skärmavbildning.

– Det har en stor potential för att kunna spåra vem som äger ett visst digitalt verk. Hur det har spridits, vem som köpt, vem som äger den just nu och att det faktiskt är originalet, säger Martin Lundgren.

Men det finns en nackdel. Har man originalet i sin ägo kan man som med alla digitala entiteter kopiera det.

– Jag kan sälja ett verk till dig, men du kan inte veta helt säkert att jag inte sparat en egen kopia av det, som också stämmer överens med blockkedjan.

Martin Lundgren ser med dagens teknik ingen lösning på problemet – all data är representerad av ettor och nollor som alltid går att kopiera. I stället får man luta sig mot de transaktioner som finns registrerade i blockkedjan.

– Om jag säljer till dig och vi registrerar det i blockkedjan, men så dyker det upp ett likadant verk på andra sidan jorden. Då kan vi hänvisa till att det inte finns registrerat i blockkedjan att en sådan transaktion har gjorts, det finns inte i köphistoriken. Det kan alltså vara en identisk klon, men den personen är inte den rättmätige ägaren, säger Martin Lundgren.

Hittills har NFT-konsten huvudsakligen uppmärksamats från ett försäljnings- och förmedlingsperspektiv. Inte mycket har skrivits om verken i sig, om exempelvis konstnärlig kvalitet, referenser och genrer. Enligt Marina Schiptjenko blir det ofta så när ett nytt fenomen tar plats i konstvärlden.

– Diskussionen som nu pågår berör knappt konstupplevelsen alls. Jag ser fram emot när intresset för fenomenet lagt sig något och vi kan föra en kritisk diskussion om konstnärligt innehåll, säger hon och fortsätter:

– Men det finns också något paradoxalt med NFT-konsten. Den innebär nya pengar, nya transaktioner, nya format, men ska ändå inlemmas i en traditionell och konservativ värld, dit exempelvis Christie's hör. Man kan fråga sig varför. Svaret är väl att tanken på konsten som en vara som går att köpa och sälja består och kanske till och med stärks med NFT.

En annan fråga som den digitala konsten väcker är den om vilken roll gallerierna kommer spela i framtiden och hur konsten kommer att förvaras och användas.

– Man kan tänka sig att det blir färre fysiska galleriutställningar och fler virtuella visningsrum även efter pandemin. Jag kan också tänka mig att de digitala verken till slut ändå tar fysisk form genom exempelvis projektioner eller tryck.

Ser du för dig att Andréhn-Schiptjenko i framtiden kommer sälja NFT-konst och acceptera kryptovalutor som betalning?

– Det är inte omöjligt. Jag tror att det kan bli svårt att helt ställa sig utanför den här tekniken men jag vill se tiden an och vänta till spekulatioerna lugnat sig något.

Fotnot: Christie's onlineauktion av Beeples "Everydays: The first 5 000 days" pågår till den 11 mars. I skrivande stund är det högsta budet på drygt 3,2 miljoner dollar.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

Sandra Stiskalo

NON-FUNGIBLE TOKEN.

En särskild typ av kryptoteknik som bland annat används vid försäljning och ägande av digital konst.

Varje token motsvarar en unik del i en blockkedja som skapar ett slags digitalt fingeravtryck. Detta gör att digitala konstverks originalitet och autenticitet kan verifieras, vilket i sin tur lett till att marknaden för

digital konst i fjol växte enormt och att priserna sköt i höjden.

NFT-tekniken används även för att skapa så kallade digitala samlarkort och tillgångar eller tillträde till olika delar i datorspel.

05 Fadäsen måste få M att fundera

När Kristina Axén Olin (M) fick kännedom om en kurs och dess kurslitteratur på Malmö universitet ställde hon inte bara rektorn till svars. Det ifrågasättande brevet om universitetets beslut gick också till generaldirektören för lärosätets tillsynsmyndighet.

Förfarandet är oacceptabelt i ett parti som säger sig värna akademisk frihet och än mer så eftersom Axén Olin är andre vice ordförande i riksdagens utbildningsutskott, tillika M:s utbildningspolitiska talesperson och kandidat till en statsrådspost efter valet nästa år.

Det var ett politiskt ifrågasättande av utbildningen Axén Olin ägnade sig åt. Kursen ”Skolmarknaden och dess konsekvenser för skola, samhälle och synen på utbildning” föranledde frågor från henne om hur ledningen ”har tänkt” samt om ”detta (kursen och kurslitteraturen) verkligen är seriöst menat”. Axén Olin upplyste Universitetskanslersämbetet och rektorn om sin ”stora förvåning”.

Rektor Kerstin Tham förklarade i ett ampert svarsbrev att kritisk granskning av samhällsutvecklingen är påbjuden: ”Att inte forska om hur svensk skola påverkas av lagstiftning om dess finansiering vore att inte ta detta ansvar på allvar. Vi tar också vårt ansvar genom att undervisa om forskningsresultaten.”

Axén Olins pudel i tidningen Universitetsläraren är måttligt övertygande. Hon säger att hon inser hur hon kan uppfattas och att hon *borde ha ringt* brevmottagarna i stället.

Vad som händer på universiteten har alltid varit politiskt och ideologiskt intressant. Självklart ska verksamheten kunna debatteras. Men om enskilda toppolitiker ställer institutionernas ledningar till svars för kursutbud och litteraturval passeras en gräns.

Partiledaren Ulf Kristersson bör överväga om Axén Olins förklaring till sitt agerande gör att hon trots fadäsen kan fortsätta som utbildningspolitisk talesperson för M.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

05 Johan Glans ska inte skämmas för att det manliga geniet inte finns

I årets andra "Söndagsintervju" gästades journalisten Martin Wicklin av komikern Johan Glans (P1 31/1). Wicklin, som har gjort till sitt signum att överrumpla intervjupersonerna med att i princip kunna mer om dem än de vet själva, guidade lyssnaren igenom en karriär långt utöver det vanliga. Från nybörjarmisstagen på ett misslyckat företagsgig i Eslöv, till ett liv där Glans uppträder inför fulla hus, vilket han

nästan lite generat erkänner har gjort hans bankkonto välfyllt.

Men det är inte pengar som är det minst välkomna samtalsämnet. Det är när Wicklin berättar att Glans äger humorböcker och är påläst.

"Är det fel att beskriva dig som en humorteoretiker?"

"Nej, det är det ju inte. Men jag vill inte säga det. Jag vill inte att folk ska veta det."

"Varför inte det?"

"Det låter lite själlöst. Man vill ju att folk ska tro att man bara..."

"Är ett geni?"

"Ja, att man bara är spontant rolig."

Nu är det kanske lite taskigt att återge just den del av intervjun – om än i komprimerad form – som innehåller det som Johan Glans helst vill

dölja. Samtidigt sätter dialogen, ovanligt tydligt, ett problem i blyxtbelysning.

För det som Glans säger, och Wicklin bekräftar, är att myten om det manliga geniet lever. Det vill säga den seglivade idén om att det är bättre att ”råka” vara bra på något än att ha kämpat sig dit, samt att bra är någonting som man *är*, inte något man ska *bli* eller utvecklas till.

Bland svenska ungdomar sitter föreställningen så djupt att majoriteten svarar att det handlar om talang när de får frågan: ”Hur blir man bra på matte?” I exempelvis Finland och Kina säger de flesta att den sortens framgång nås genom ansträngning.

Baksidan med svenskarnas inställning är att var och en blir ett offer för yttre omständigheter, medan den som sätter sin tilltro till ansträngning tar kommandot över situationen, vilket också ger en sannare bild av verkligheten. För även om såväl kända artister och elitidrottare som framstående matematiker

förvisso i regel anser att de har fötts med viss fallenhet för det som i dag är deras levebröd, är de ofta lika medvetna om att talangen inte hade tagit dem någonstans om de inte hade förvaltat den.

Glans konstaterar: ”Man måste ha den där nördiga sidan också.” ”Man får vara lite teoretiker helt enkelt”, vilket en del kanske tycker låter trist – rent av själlöst.

I själva verket är research, förberedelser och att lämna så lite som möjligt åt slumpen skillnaden mellan att vara proffs och amatör, där proffset ser uppgiften som ett hantverk som ska behärskas och utvecklas så att produkten kan levereras på beställning. Det är den insatsen som ger applåder och cash – inte att dra ett skämt när andan faller på. Och den bör både uppmärksammas och hyllas. Inte döljas bakom en mytisk bild av spontanitet och genialitet.

Susanne Nyström
susanne.nystrom@dn.se

05 Skidsäsongen förlängs när kylan återvänder

Flera skidbackar i Stockholm hoppas kunna hålla öppet under sportlovshelgen, när kylan gör återinträde i Stockholm.

– Vi har märkt skillnad jämfört med tidigare år, nu under pandemin har folk inte haft så mycket annat att göra, säger Victor Östman, anläggningschef för Ekebyhovsbacken och Ekholmsbacken.

Den senaste tiden har våren sakta men säkert gjort sig påmind i Stockholm och kvicksilvret har flera gånger letat sig upp över 10 grader på termometern. Men nu ser kylan ut att komma tillbaka, åtminstone tillfälligt – vilket gör att flera skidbackar i Stockholm fått upp hoppet om att förlänga säsongen.

Både Ekebyhovsbacken på Ekerö och Ekholmsbacken på Lidingö räknar med att hålla både nedfarter och längdspår öppna månaden ut.

– Vi har förberett oss på varmare väder och har laddat på med snö. Nu när det blir kallare igen kommer vi även att tillverka mer snö under kvällarna, säger Victor Östman, anläggningschef för de båda skidbackarna.

Enligt Victor Östman har det varit en bra säsong för både Ekebyhovsbacken och Ekholmsbacken.

– Vi har märkt skillnad jämfört med tidigare år, nu under pandemin har folk inte haft så mycket annat att göra.

Även under sportlovet har backarna varit välbesökta, kanske beroende på att färre valt att åka till fjällen för skidåkning, uppger Victor Östman. Trots att skidåkarna varit många under året har det enligt anläggningschefen varit smittsäkert.

– I början av säsongen fick vi några gånger stänga liftkortsförsäljningen för att inte få för mycket folk i backen, sedan ser vi till så att åkarna håller avstånd med utökade liftfällor.

Väsjöbacken i Sollentuna och Flottsbro i Huddinge planerar även de att hålla liftarna öppna under helgen, om vädergudarna tillåter.

Hammarbybacken har däremot varit stängd under sportlovsveckan och har inga planer på att öppna igen för säsongen.

– Vi har stängt på grund av vädret, säger Petra Hallebrant, kommunikationschef på Skistar.

Även Ragnhildsborgsbacken i Södertälje meddelade tidigare i veckan att man har stängt för säsongen.

Flera backar i Stockholms län har under skidsäsongen endast tillåtit förköp av liftkort samt stängt av skiduthyrningen och kaffestugor för att hindra köbildning och trängsel.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

05 ”Skriv Vita havet på Konstfack för mångfaldens skull”

Konstfack. Diskussioner och debatter har varit många kring ett eventuellt namnbyte på en utställningslokal på Konstfack. Förslag har också kommit om att en plakett sätts upp i lokalen för att manifesteras en eventuell förändring.

Mångfaldsarbetet måste fortsätta och hållas levande. Mitt förslag är att en plakett med följande utseende sätts upp i den nuvarande

Vita Havet. Ett streck mitt över – Vita – blir en påminnelse om vikten av fortsatt mångfaldsarbete, oberoende av vad individer för närvarande vill kalla lokalen. Valet finns.

Elisabeth Sellerfors, Härnösand

05 Majoriteten nöjd med journalistiken under pandemin

Medierna fyllde i stort sin roll som informationsförmedlare under pandemivåren 2020. Det enligt en färsk studie från Göteborgs universitet på uppdrag av MSB.

Studien konstaterar samtidigt att pandemin getts ”exceptionellt stor uppmärksamhet” och att en majoritet av materialet var alarmistiskt.

– Mycket annat har trängts bort, säger Marina Ghersetti, en av studiens författare.

Studien har genomförts på uppdrag av Myndigheten för samhällskydd och beredskap och undersöker mediernas rapportering under två faser våren 2020. Dels under pandemins inledande fas, 24 februari till 10 mars, dels under vad studiens författare beskriver som en mer intensiv fas, från 31 mars till 14 april.

Resultaten grundas på analyser av material från Sveriges största morgon-, respektive kvällstidningar, Dagens Nyheter och Aftonbladet, samt inslag från nyhetssändningen, Rapport 19.30. Studien grundar sig även på enkätundersökningar som skickats ut till 13.718 personer under samma tidsperioder.

– Vi har försökt identifiera perioder då någonting har förändrats. Vi har valt de här perioderna för att fånga upp utvecklingen i

pandemin, säger Marina Ghersetti, docent vid Göteborgs universitets institution för journalistik, medier och kommunikation, och en av studiens författare.

Enkätundersökningen visar att allmänheten i stort varit nöjd med mediernas rapportering om hur farligt coronaviruset är, hur man bäst skyddar sig och hur pandemin påverkar det svenska samhället. Andelen nöjda ökade markant under den mer intensiva fasen jämfört med pandemins inledande fas.

– Jag tolkar det som att medierna har gett den information som människor efterfrågat under den här perioden och att medierna fyllde sitt informationsuppdrag väl, säger Marina Ghersetti.

Studien konstaterar att pandemin getts ”exceptionellt stor uppmärksamhet i svenska medier”, betydligt större än tidigare nyhetshändelser som fågelinfluensan och ebolaepidemin.

”Sannolikt har ingen annan händelse under efterkrigstiden fått större uppmärksamhet i svenska nyhetsmedier under jämförbar tid”, skriver studiens författare.

– Man kan konstatera att nästan ingenting annat fick plats i nyhetsflödet under stora delar av våren och det är väldigt mycket som trängs bort. Vad som trängs bort det vet vi inte riktigt, men det kanske vi blir varse om så småningom, säger Marina Ghersetti.

Samtidigt hade en övervägande del av det undersökta materialet en alarmerande karaktär, ett tonläge som betonade att situationen var allvarlig. 54 procent av inslagen och artiklarna var på något sätt alarmerande, de flesta utan att också ha ett lugnande budskap. Särskilt alarmerande var åsiktsmaterialet och ännu mer så under den senare, mer intensiva perioden, enligt studien.

Marina Ghersetti säger att det ur ett samhällsperspektiv kan finnas fördelar med

alarmerande journalistik, men att det är svårt att veta hur alarmerande rapporteringen ska vara och under hur lång tid.

– Det får människor att uppmärksamma vad som händer och ta till sig information. Men det finns tidigare forskning som visar att det finns en gräns då det kan bli för mycket alarmism, då människor slutar ta del av nyheterna. Men det är svårt att veta var den gränsen går, säger Marina Ghersetti.

Av de tre undersökta medierna framstår SVT:s Rapport som mest alarmerande, Aftonbladet är det medium som haft minst andel alarmerande rapportering och Dagens Nyheter intar en mellanposition i studien. Samtidigt konstateras att tonläget inte varit mer alarmerande än under tidigare kriser, som ebolaepidemin.

Studien konstaterar även att ungefär hälften av alla artiklar och inslag innehåller någon form av spekulationer. Andelen artiklar och inslag som i huvudsak byggde på spekulationer utgjorde

endast sju procent och då framför allt i form av åsiktsmaterial. Mer än var fjärde åsiktsartikel om pandemin klassas enligt studien som i huvudsak spekulerande.

– Det man kan konstatera är att spekulationerna var som flest när vi visste som minst om vad som höll på att hända. Men när osäkerheten är som störst, då finns det också som minst faktakontrollerade uppgifter, säger Marina Ghersetti.

De undersökta medierna fyllde under våren vad studiens författare kallar en enande roll, närmare bestämt en ”rapportering om nationell samling”. De kritiska rösterna finns förvisso, men framför allt i ledare, krönikor och debattartiklar.

– Vi slås av att det är förvånansvärt få utblickar mot de andra nordiska länderna, där strategierna var andra och dödstaten lägre, säger Marina Ghersetti.

– Det kan bero på att hela våren präglades av en slags nationell uppslutning. Det är blickar mot Italien, Storbritannien och USA, men det är förvånansvärt få utblickar mot de nordiska länderna, säger hon men understryker att rapporteringen kan ha förändrats sedan våren 2020.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

05 Absurd debatt med Aftonbladet. Att bokförsäljningen ökar i Sverige är kalla fakta, skriver Erik Wikberg

Sven Anders Johansson replikerar på min debattartikel i Aftonbladet (2/3) och uttalar sig i Svensk Bokhandel (1/3). För att påminna om hur debatten inleddes påstod Johansson i texten ”Streamingtjänsterna är dåliga nyheter för litteraturen” (Aftonbladet 17/2) att SVT:s ”Ekonomibyrån” ger en falsk bild av den långsiktiga utvecklingen och att mina rapporter visar en ”oavvisligen” negativ utveckling av bokförsäljningen.

Som jag redan påtalat i DN (26/2) visar statistiken motsatsen. Den totala försäljningen har ökat varje år både räknat i kronor och volym sedan 2015.

Johansson framhärdar ändå i att statistiken visar en negativ utveckling, men har i eftertankens kranka blekhet valt mer modesta beskrivningar: ”Man kan ha olika perspektiv, och tolka statistiken olika (...) Det ligger ganska still, det minskar svagt och det ökar otroligt mycket i abonnemangstjänsterna. Det är min bild. Så kan man tvista om det. Han och jag tolkar det uppenbart olika.”

Men att den totala bokförsäljningen ökat varje år sedan 2015 både räknat i kronor och volym är inte en ”uppfattning” eller ett ”perspektiv”. Det är fakta. Sedan står det Johansson naturligtvis fritt att subjektivt tycka att den litterära kvaliteten förflackas eller att han personligen upplever att litteraturen befinner sig i ett kristillstånd trots alla försäljningsökningar (jag kan påminna om att även lyrik, filosofi och

idéhistoria samt essäer ökade med 51–86 procent under 2020).

Att Johansson vill undanta digitala böcker i underlaget är anmärkningsvärt. För att sätta denna statistiska körsbärsplockning i perspektiv vore det som att beskriva Aftonbladets utveckling genom att undanta tidningens digitala läsningar och annonser och enbart se till försäljningar av tryckta papperstidningar. Det ger förstås en enögd och missvisande bild av utvecklingen.

Finns det något sätt att skära i statistiken för att försäljningen ska kunna ses som ”oavvisligen” negativ? Nej. För att återigen hänvisa till min artikel i DN: ”Sammanfattningsvis: även om man räknar bort de inkomster som kommer från streamingtjänster har den totala försäljningen ökat 2015, 2018 och 2020 samt var oförändrad 2017.”

Men Sven Anders Johansson envisas: ”Tittar man 2017, 2018, 2019, 2020, och bortser från

strömmande medier, har bokförsäljningen inte stigit. Den har sjunkit svagt. Det fanns en marginell uppgång senaste året, troligen på grund av corona. Annars finns ingen stigning.”

Återigen, detta stämmer inte: även om man bortser från streamingtjänster ökar försäljningen exempelvis 2020 med 4,4 procent i kronor och 0,5 procent i volym.

I en tid där vi alla förhoppningsvis är ense om att filterbubblor och faktaresistens är ett problem för samhällsdebatten är det obegripligt att ens behöva debattera vilka siffror som står i mina offentligt tillgängliga rapporter.

I Aftonbladet (2/3) skriver Johansson att mina påpekanden av hans faktafel är en tydlig och ”missriktad maktdemonstration”. Notera att påståendet kommer från Johansson som är professor vid Mittuniversitet och litteraturredaktör för en av Nordens största tidningar. Då har man ett ansvar för att kunna föra en saklig debatt och inte känna sig

”brännmärkt” av en högst befogad kritik om faktafel.

Jag kan på nytt upprepa att jag innan publiceringen i DN mejlat Aftonbladet ett flertal gånger med en replik och en rättelse av felaktiga uppgifter utan att få något svar.

Erik Wiberg är forskare vid Handelshögskolan i Stockholm, sakkunnig i Kulturrådet och rapportförfattare till Bokförsäljningsstatistiken – Helåret 2020 .

Erik Wikberg

06 När ni ber kändisar ”ta ställning” – tänk om de säger som Zlatan

I Sverige vill många se Zlatan Ibrahimovic som nationalikon och dessutom galjonsfigur i kampen mot rasism. Kanske är det därför rubrikerna blir förhållandevis sparsamma när han hånfullt uppmanar den svarte Interspelaren Romelu Lukaku att ”göra sin voodoo-skit” och när han tycker att basketstjärnan LeBron James borde tona ner sin antirasistiska aktivism.

Utomlands har uppståndelsen blivit större. Så här sa alltså Zlatan om James: ”Jag gillar inte när folk har uppnått en viss status och börjar syssla med politik samtidigt. Gör det du är bra på. Håll dig till det du gör.”

James är, förutom superduperstjärna på basketplanen, politisk aktivist. Han har tagit stark ställning mot rasism och Donald Trump, mot polisvåld mot svarta och för Joe Biden.

Zlatan sa uttryckligen att idrottsmän inte skulle syssla med politik. Och det lustiga är att han med detta gjorde ett mycket politiskt uttalande.

Han gjorde dessutom något som framför allt vänstermänniskor gärna efterlyser av kända personer: Han tog ställning. Det kan faktiskt ha varit det mest politiska Zlatan sagt under hela karriären.

Annars sysslar han mest med att marknadsföra sig själv. Det är, som The Guardian nyligen skrev i en fantastisk analys, just vad han är bäst

på. Att berätta hur bra han är, tala om sig själv i tredje person och lansera nya produkter till varumärket Zlatan.

När människor använder sin allvarligaste röst och säger "Idolen borde använda sin plattform och ta ställning!" menar de ofta bara att Idolen borde säga något som de själva tycker. Det är ju mycket snopet om Idolen, som i fallet Zlatan, säger något som de tycker är alldeles uppåt - väggarna.

Kända människor har förstås lika stor rätt att uttala sig politiskt som alla andra. Men jag kan tycka att det finns ett förvånansvärt stort intresse för skivdebutanter som gör utspel om patriarkatet eller världsfreden, och att Zlatans uttalande därmed var lite uppfriskande.

Varför i all världen skulle man fråga just Armand Duplantis vad han tycker om Donald Trump? Han har lagt 100 000 timmar på att hoppa högt med en stav, det gör honom unik.

Åsikter om Trump har till och med min kusins nymfparakit.

Idrottsmän, artister, skådespelare och andra kändisar är nog i sina åsikter ganska representativa för folk i gemen. Därmed finns alltid risken att någon på en direkt fråga svarar att de tycker att klimathotet är överdrivet, att kvinnan är bättre på att uppfostra barn eller att svarta idoler borde sluta med sin antirasism.

Och det är ju förvisso också att ta ställning.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

06 Privatteatrar kräver fyra miljarder

Våren riskerar att kantas av konkurser i kulturbranschen om inte nya krispaket kommer. Det är budskapet i en ny rapport från föreningen Sveriges producenter och privatteatrar, som kräver att staten delar ut ytterligare fyra miljarder kronor.

– Så länge det finns restriktioner så behöver vi pengar, hjälp och stöd, säger föreningens ordförande Emelie Löfmark.

Sveriges producenter och privatteatrar bildades så sent som i höstas och består av elva bolag, bland dem Blixten & Co, Oscarsteatern, 2Entertain, Cirkus, Göta Lejon och Lifeline.

I den färskaste rapporten "Låt oss jubla igen" tecknas en bild av en bransch i kris som förlorat omkring 98 procent av sina intäkter efter att ha varit i princip nedstängd sedan allmänna sammankomster över 50 personer förbjöds i slutet av mars 2020.

Sedan dess har regeringen i olika omgångar presenterat stöd till kulturen, inledningsvis 500 miljoner i slutet av mars och totalt omkring 2,6 miljarder under 2020, varav Kulturrådet fördelat 1,37 miljarder. Men stödpaketet har varit långt ifrån tillräckliga, enligt Sveriges producenter och privatteatrar som beskriver rapporten som "ett rop på hjälp".

– Vi är ganska många som står redo och har stått redo, att stänga ned när det behövdes men också att öppna upp för att rädda så mycket som möjligt av kulturen i Sverige. Men för att komma dit behöver vi hjälp, säger hon till DN.

För att förhindra konkurser kräver föreningen nu att staten stöttar kulturbranschen med

ytterligare 4 miljarder kronor via Kulturrådet, medel som man anser bör aviseras innan första maj för att klara av året. Summan grundar sig på att ansökningarna om stöd från Kulturrådet förra året vida överskred de tillgängliga 1,37 miljarderna. Enbart under sökomgången i december överskred ansökningarna med närmare 2,5 miljarder kronor.

– Det innebär att mellanskillnaden är kostnader som branschen bär och har burit, som vi fått lösa. Det är rimligt att anta att det handlar om behov för fyra miljarder även 2021 för att överleva och öppna upp till sommaren och hösten, säger Emelie Löfmark.

Trots de presenterade och utdelade stöden tycker Emelie Löfmark att regeringen haft en bristande hörsamhet gentemot branschen.

– De pengar som kommit har ju hjälpt oss en bit på vägen dit vi är i dag. Men jag tycker att det har varit för lite pengar. Det syns i relationen mellan de utdelade 1,37 miljarderna och de

ansökta fyra miljarderna. Men stöden har också kommunicerats på tok för sent, säger hon.

Sveriges producenter och privatteatrar ställer även krav på bättre förutsägbarhet om restriktionernas framtid – med scenarier kopplade till statlig kompensation, utöver de fyra miljarderna.

– Vi behöver en förutsägbarhet, en gemensam plan. Veta att när smittan är på en viss nivå, då gäller en viss typ av restriktioner, kopplade till en viss typ av stöd, säger Löfmark.

Man efterfrågar även ett garantistöd för inställda evenemang samt bidrag för lönekostnader snarare än permitteringsstöd – även det utöver de fyra miljarderna.

– Permitteringsstödet har hjälpt oss enormt. Men i dag kan vi inte planera och jobba framåt för att öppna igen, för all personal är permitterad. Det skjuter på våra möjligheter att öppna igen, längre och längre fram.

Om kraven inte hörsammas och de fyra miljarderna uteblir spår rapporten en dystert framtid för branschen, där artister skolar om sig till andra yrken och teaterscener köps upp och omvandlas till andra verksamheter.

– Man ska inte tänka alltför dystopiskt, men vill man göra det för en sekund så försvinner stora delar av den här branschen och kommer inte att komma tillbaka på en lång tid framöver, säger hon.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

07 Det räcker inte med utbildning

Det är lätt att tro att Sveriges största arbetsrelaterade problem är arbetslösheten. Men det är fel. Det största problemet är kompetensbristen.

Över 6 av 10 arbetsgivare upplever att det är svårt att hitta kompetent personal, enligt ManpowerGroups undersökning. Skolverkets prognos visar att det kommer saknas cirka 45 000 behöriga lärare och förskollärare om 15 år. Och under det närmaste decenniet behövs ungefär lika många nya sjuksköterskor.

Universallösningen anses i regel vara ”utbildning, utbildning och ännu mera utbildning”, vilket på ett sätt är rätt. Kompetent

personal uppstår inte ur tomma intet – även om rekryteringsbehoven understryker varför Sverige bör ha en generös syn på arbetskraftsinvandring.

Däremot räcker det inte att klubba igenom beslut om fler utbildningsplatser, förutsatt att det inte handlar om program med stort söktryck där lärosätena har kapacitet att snabbt växla upp. Det visar Riksrevisionens granskning av regeringens satsningar på att bygga ut vissa bristyrkesutbildningar, bland annat inom vården och skolan.

Orsaken är att det finns flaskhalsar, som brist på praktikplatser och disputerad personal. Därför är det inte särskilt konstigt att regeringens åtgärder inte har bidragit till den ökning som man hoppades, och Riksrevisionen menar att resurserna gör större nytta om de satsas på att redan antagna studenter fullföljer sina utbildningar, vilket skulle öka antalet utexaminerade.

Sist men inte minst går det inte att blunda för att granskningen blottar det som utgör själva grundproblemet, nämligen varför vissa yrken är bristyrken.

Ungdomar tycker helt enkelt inte att de jobben är tillräckligt attraktiva och väljer därför bort dem när de gör sina framtidsplaner. Den trenden vänder man inte genom att bygga ut universitet och högskolor.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

07 Kungen bjuder till gudstjänst för covidoffer

Den 11 mars bjuder Kung Carl XVI Gustaf och hans familj till minnesgudstjänst för offren för coronapandemin, skriver tidningen Dagen.

Det är årsdagen av det första coronarelaterade dödsfallet i Sverige och hovpastor Michael Bjerkhagen säger till tidningen att initiativet kommer helt och hållet från kungen.

– Kungen och hans familj känner starkt med alla som är drabbade och vill med gudstjänsten uttrycka sitt deltagande.

Minnesgudstjänsten sänds från Drottningholms slottskyrka och kommer att ledas av överhovpredikant Johan Dalman. Den visas i SVT torsdagen den 11 mars med start klockan 18.45.

TT

07 Varning för stor lavinfara i fjällen

Det råder stor lavinfara fjällen. Särskilt kritiskt är läget i Kebnekaisefjällen och i Västra Vindelfjällen.

Naturvårdsverket har utfärdat en klass 4-varning i Kebnekaiseområdet i Norrbotten och Västra Vindelfjällen i Västerbotten, vilket innebär att det bedöms råda mycket farliga lavinförhållanden. Natten mot onsdag utlöstes en stor lavin nära Kebnekaises fjällstation, som stannade strax innan den nådde fram till husen. Efter en storm gick flera spontana laviner på syd- och sydostsluttningar.

TT

09 Nya frimärken inför lika rösträttens 100-årsdag

I år är det 100 år sedan valet 1921, då svenska kvinnor för första gången fick rösta. För att uppmärksamma hundraårsdagen lanserar Postnord nya frimärken som är inspirerade av rösträttsrörelsen och designade av svenska kvinnor. Illustrationerna på frimärkena visar kvinnor, symboler och milstolpar från rösträttsrörelsen, enligt Postnord.

TT

10 Interna stridigheter på nyhetssajten Bulletin

Nyhetssajtens redaktionsledning kräver att företagets vd avgår och att bolagsstyrelsen ombildas, rapporterar branschtidningen Journalisten. Den pågående konflikten bekräftas av Bulletins chefredaktör Ivar Arpi.

Enligt Journalisten uppstod förra veckan en konflikt under ett digitalt stormöte för medarbetarna på Bulletin. En av tidningsbolagets ägare ska under mötet ha tystat politiska chefredaktören Alice Teodorescus ljud när hon skulle berätta om

varför Paulina Neuding den 12 februari lämnade sin post som chefredaktör, knappt två månader efter tidningens lansering.

Tidigare har Bulletin kommunicerat att Neuding lämnade chefredaktörstjänsten för att fokusera på utrikesbevakning. Nu rapporterar dock Journalisten att orsaken till rockaden är en konflikt med bolagets tre delägare, som tillsammans äger 70 procent av aktierna i Bulletin AB. Oenigheterna gäller i grunden en avpublicerad krönika.

En av ägarna krävde att Neuding skulle återpublicera krönikan. Hon vägrade och konflikten blev till slut så infekterad att hon tvingades avgå, enligt Journalisten.

Branschtidningen rapporterar att fem redaktionella medarbetare, däribland nya chefredaktören Ivar Arpi, i ett brev till styrelsen protesterat mot ägarnas behandling av Paulina Neuding.

Situationen uppges vara ”kaotisk”, enligt Bulletins medarbetare. Det framkommer bland annat uppgifter om att en annan av ägarna har hängt ut medarbetare på sociala medier samt skrikit på tidningens journalister under möten, vilket bekräftas av chefredaktör Ivar Arpi.

Den senaste tidens stridigheter har resulterat i att åtta redaktionsmedlemmar undertecknat ett nytt protestbrev till styrelsen. Brevet innehåller krav på att bolagets vd avgår, samt att bolagsstyrelsen ombildas.

”Den konflikt som kom i dagen när ägarna ville att Paulina Neuding skulle återpublicera en krönika i januari består än i dag”, säger Ivar Arpi till Journalisten.

”Jag kommer som chefredaktör aldrig acceptera påtryckningar för vad som ska publiceras i tidningen. I brevet som vi skickade i fredags kräver vi en professionell ledning och en styrelse som förstår publicistik. Vi kräver att rågången mellan ägare och redaktion

upprätthålls, samt att ingen medarbetare hängs ut offentligt av en ägare eller av någon chef.”

På Journalistens fråga om redaktionen har fått något svar säger Arpi:

”Nej, inte än. Jag vet däremot från flera källor att de har sökt efter en efterträdare till mig.”

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

11 Ägarna har blivit en mardröm

En svensk nättidning som visar att den hämtat sin inspiration från New York Times och Washington Post – det var den förra utgivarens uttalade målbild. Men det som nu händer mellan ägare och tidningsledning på Bulletin är ett amatöristiskt haveri inför öppen ridå.

På märkligt kort tid står Bulletin nu inför ett vägskäl där det är svårt att se hur centrala befattningshavare på redaktionen ska kunna fortsätta alls, med bibehållen journalistisk trovärdighet.

Den grundlagssäkrade utgivarens roll i den fria pressen bygger naturligtvis på ägarnas fulla stöd. När ägare uttrycker ens en antydning till

brist på förtroende har det hittills varit vanligt att utgivaren tackar för sig. På onsdagen påminde branschorganisationen Utgivarna ägarna om tryckfrihetsgrundlagens från 1766 paragraf om vem som är ansvarig för det som står i en tidning: ”Intet däri får införas mot utgivarens vilja.”

Redaktionen kämpar för sin integritet, en omistlig journalistisk förutsättning. Men den yttersta makten över tidningar – om än inte över det dagliga redaktionella arbetet – ligger så klart hos ägarna. Ägardirektiv ska hanteras i direkta kontakter med utgivaren, för vilken ägarna endera har förtroende eller ej. Ägare har i normalfallet aldrig ens kontakt med redaktörer. Utgivarens befattning är av sådant slag att innehavaren måste vara beredd att gå på dagen.

Oavsett vilken tidningsledning Bulletin har när röken efter praktgrälet skingras, så har bilden cementerats av en styrelse som tycker det är självklart att detaljstyra journalistiken. Allt

Bulletin publicerar kommer att läsas med den föreställningen. Det är förödande. Läsarperspektivet är det som minst av allt verkar vara i fokus för ägarna.

Möjligheten att rekrytera kvalificerade journalistiska krafter efter dem som redan lämnat Bulletin, och dem som riskerar att göra det, är i det närmaste obefintliga. Det har ägarna sett till.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads- departementet och näringsdepartementet

- 378 Inrikes DN-artiklar 5 - 12 mars 2021
- 379 Riksdagen och politiska partier
- 432 Statsrådsberedningen och statsministern
- 440 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 463 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 529 Infratrstruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 595 Hälsa- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 744 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 786 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 824 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 834 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. -854

Arbetsmarknads- departementet

Arbetsmarknadsdepartementet ansvarar för frågor och ärenden som rör arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Departementet ansvarar också för arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män och mänskliga rättigheter på nationell nivå. Dessutom ansvarar departementet för arbetet för integration, mot segregation, rasism och diskriminering samt för att stärka hbtq-personers och barns rättigheter.

[Områden](#)

Områden

- [Arbete mot segregation](#)
- [Arbetsmarknad](#)
- [Arbetsrätt och arbetsmiljö](#)
- [Barnets rättigheter](#)
- [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Jämställdhet](#)

- [Nyanländas etablering](#)

[Om Arbetsmarknadsdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Arbetsmarknadsdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Eva Nordmark](#)

Arbetsmarknadsminister

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Aktuellt från Arbetsmarknadsdepartementet

Genvägar

- [Reformering av Arbetsförmedlingen](#)
- [Ordning och reda på arbetsmarknaden](#)
- [En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016-2020](#)
- [Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck](#)
- [Hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter](#)
- [Samlat grepp mot rasism och hatbrott](#)
- [Följ Arbetsmarknadsdepartementet på Twitter](#)
- [Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens arbetsmarknadspolitik](#)

Arbetsmarknadsdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/arbetsmarknadsdepartementet/>

Myndigheter

- **Myndigheten för arbetsmiljökunskap**
16 augusti 2018 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Arbetsmiljöverket**
07 mars 2016 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, SNAU**
15 oktober 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Arbetsdomstolen**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Svenska ILO-kommittén**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Svenska ESF-rådet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Nämnden för styrelserepresentationsfrågor**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Arbetsförmedlingen**
02 februari 2015 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)
- **Medlingsinstitutet**
03 december 2014 från [Arbetsmarknadsdepartementet](#)

Eva Nordmark

Arbetsmarknadsminister

[Arbetsmarknadsdepartementet](#)

"Alla som kan arbeta ska arbeta. Det är grunden för vår gemensamma välfärd. När arbetslivet förändras gör vi en nystart i arbetsmarknadspolitiken. Regeringen fortsätter föra en politik för fler jobb och nya satsningar på kompetensutveckling. Vi bygger ett tryggare arbetsliv med goda utvecklingsmöjligheter. Så möter vi framtiden tillsammans."

Eva Nordmarks områden

- [Arbetsmarknad](#)
- [Arbetsrätt och arbetsmiljö](#)
- [Nyanländas etablering](#)

[SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.](#)

[SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.](#)

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

[Arbetsmarknadsdepartementet](#)

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde." (Företrädarens förklaring)

Märta Stenevis områden

- [Arbete mot segregation](#)

- [Barnets rättigheter](#)[Bostäder och samhällsplanering](#) [Demokrati och mänskliga rättigheter](#)
- [Jämställdhet](#)
- [Nyanländas etablering](#)

- [Presskontakter](#)
- [Pressbilder](#)
- [E-post till registrator](#)
- [Kontakt](#)

[SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.](#)

Med mera

Näringsdepartementet

Näringsdepartementet har ansvar för frågor som rör bolag med statligt ägande, näringsliv, innovation, landsbygd, livsmedel och regional utveckling.

[Områden](#)

Områden

- [Bolag med statligt ägande](#)
- [Innovation](#)
- [Landsbygd, livsmedel och areella näringar](#)
- [Näringspolitik](#)
- [Regional utveckling](#)

[Om Näringsdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Näringsdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Ibrahim Baylan](#)

Näringsminister

[Jennie Nilsson](#)

Landsbygdsminister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Information in English from the Ministry of Enterprise and Innovation](#)
- [Regeringens strategiska samverkansprogram](#)
- [En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet](#)
- [Ett nationellt skogsprogram för Sverige](#)

Aktuellt från Näringsdepartementet

Näringsdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/naringsdepartementet/>

Myndigheter

- **Teracom Group AB (Teracom)**
22 november 2017 från [Näringsdepartementet](#)
- **European company for the financing of railroad rolling stock (EUROFIMA)**
09 april 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden)**
09 april 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Stiftelsen Industrifonden (Industrifonden)**
09 april 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Centrala djurförsöksetiska nämnden**
06 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Skogsstyrelsen**
06 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)**
06 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Livsmedelsverket (SLV)**
06 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Statens jordbruksverk (SJV)**
06 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)**
06 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Lernia AB (Lernia)**
05 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Orio AB (Orio)**
05 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Verket för innovationssystem (Vinnova)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Vattenfall AB (Vattenfall)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Vasallen AB (Vasallen)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **V.S. VisitSweden AB (VisitSweden)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Transportstyrelsen**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Trafikverket**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Trafikanalys**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)

- **Tillväxtverket**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **TeliaSonera Aktiebolag (TeliaSonera)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Svevia AB (publ) (Svevia)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Sveriges geologiska undersökning (SGU)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (Svedab)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Svenska skeppshypotekskassan (Svenska Skeppshypotek)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Svenska rymdaktiebolaget (SSC)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Swedfund International AB (Swedfund)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Swedesurvey Aktiebolag (Swedesurvey)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Swedavia AB (Swedavia)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Sveaskog AB (Sveaskog)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Statens Bostadsomvandling AB (Sbo)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Specialfastigheter Sverige Aktiebolag (Specialfastigheter)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **SOS Alarm Sverige AB (SOS Alarm)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Sjöfartsverket**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **SJ AB (SJ)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **SBAB Bank AB (publ) (SBAB)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **SAS AB (SAS)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
-
- **Samhall Aktiebolag (Samhall)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)

- **RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **PostNord AB (PostNord)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Post- och telestyrelsen (PTS)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Patentombudsnämnden**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Patent- och registreringsverket (PRV)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar (Tillväxtanalys)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Metria AB (Metria)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Luftfartsverket (LFV)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Konkurrensverket (KKV)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Jernhusen AB (Jernhusen)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Inlandsinnovation AB (Inlandsinnovation)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Infranord AB (Infranord)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Green Cargo AB (Green Cargo)**
04 februari 2015 från
- **Fouriertransform Aktiebolag (Fouriertransform)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Bolagsverket**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Arlandabanan Infrastructure AB (Arlandabanan)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Apoteksgruppen i Sverige Holding AB (Apoteksgruppen)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Apoteket AB (Apoteket)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)

- **ALMI Företagspartner AB (ALMI)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK)**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Aktiebolaget Svensk Bilprovning**
04 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Aktiebolaget Bostadsgaranti (AB Bostadsgaranti)**
03 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Akademiska Hus Aktiebolag (Akademiska Hus)**
03 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **AB Svenska Spel (Svenska spel)**
03 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **AB Göta kanalbolag (Götakanal)**
03 februari 2015 från [Näringsdepartementet](#)
- **Styrelsen för samefonden**
19 december 2014 från [Näringsdepartementet](#)
- **Lantmäteriet**
19 december 2014 från [Näringsdepartementet](#)
- **Boverket**
19 december 2014 från [Näringsdepartementet](#)

Ibrahim Baylan

Näringsminister

[Näringsdepartementet](#)

Ibrahim Baylans områden

- [Bolag med statligt ägande](#)
- [Innovation](#)
- [Näringspolitik](#)

[SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.](#)

[SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.](#)

[SW 66/68 Tillverkning av varor.](#)

[SW 66 Tillverkning av kemivaror od.](#)

[SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d](#)

[SW 68 Tillverkning av komplexvaror.](#)

[SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.](#)

[SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.](#)

[SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.](#)

[SW 62 Ingenjörsvksamheter \(konstruktion o d\)](#)

Jennie Nilsson

Landsbygdsminister

[Näringsdepartementet](#)

Jennie Nilssons områden

- [Landsbygd, livsmedel och areella näringar](#)
- [Regional tillväxtSW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.](#)

[SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.](#)

04 GM stoppar produktionen i fabriker

Biltillverkaren GM avser att minska och också stoppa produktionen tillfälligt på tre bilfabriker i Nordamerika på grund av bristen på halvledare. Eventuellt kan också en fjärde fabrik beröras. GM har tidigare sagt att halvledarbristen kommer att påverka intäkterna med ungefär 2 miljarder dollar, men att GM kommer att försöka ta igen så mycket som möjligt av tappet.

Nu försöker GM hitta producenter som kan göra halvledarkomponenter. Men alla biltillverkare är på jakt efter samma sak. Då pandemin slog till tvingades bilfabriker stänga, och det har också påverkat underleverantörer. Nu får bilproducenterna slåss om halvledarna.

TT-Reuters

05 Samma jobb men olika lön – var du bor avgör

Samma yrke, lika lön. Eller? Hur står sig din lön i jämförelse med dem som utför samma typ av arbetsuppgifter någon annanstans i Sverige? DN:s genomgång visar att lönerna för några av våra vanligaste yrken i vissa fall kan skilja sig åt rejält.

Och det är inte alltid stockholmarna som får bäst betalt.

Stockholmslön? Jo, nog finns det ibland fog för den etiketten. I huvudstaden bor många med höga löner, såväl från statliga anställningar som inom näringslivet. Även bland de vanligaste

yrkena står Stockholm ut med löner som ofta höjer sig över genomsnittet för riket.

Men att lönerna i Stockholm är högre än i resten av landet är en sanning som inte givet håller. DN har tagit fram statistik över de vanligaste yrkena i Sverige och kan jämföra löner i Malmö, Göteborg, Stockholm och riket som helhet.

Här sticker exempelvis byggarbetare i Malmö och industriarbetare i Göteborg ut. De sistnämnda har den största positiva avvikelsen av alla yrken i DN:s sammanställning.

Susanna Gustafsson, 32 år, arbetar som maskinoperatör på Volvo Cars i Göteborg där hon också är vice sekreterare och jämställdhetsansvarig i en av de lokala fackklubbarna. Hon har en grundlön på 31 000 kronor, men med flera fasta tillägg för skiftarbete och annat hamnar hon på en bit över 37 000 kronor i månaden. Därtill kommer ofta ersättning för beordrad övertid.

– Nöjd ska man aldrig vara, man ska alltid sträva efter bättre. Men det är en bra lön med tanke på att man inte behöver någon högskoleutbildning, säger hon.

När Volvo 2015 startade nattskift tog Susanna Gustafsson chansen och skickade in en ansökan. Lönen var den direkta orsaken till att hon sökte jobb på Volvo. Tidigare arbetade hon inom vård och omsorg och hon säger att även om hon tyckte att det arbetet var väldigt roligt så var lönen ungefär hälften av vad hon tjänar i fabriken.

– Jag är ensamstående med två barn så det är klart att den här lönen har varit väldigt viktig för mig, både för att komma in på bostadsmarknaden och för att kunna få lite pengar över. Om jag hade försökt få ett lånelöfte med min gamla lön inom vård och omsorg så hade de bara skrattat åt mig på banken, och det är lyxigt att som ensamstående kunna ta med barnen på utlandssemestrar, säger hon.

Just samspelet mellan arbets- och bostadsmarknad påverkar i stor utsträckning nivån på lönerna och kan delvis förklara varför industrilönerna i Göteborg är högre än snittet för riket. Eller varför lönerna i Stockholm är högre än på annat håll i Sverige.

Anders Forslund är professor vid Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU, i Uppsala och expert på arbetsmarknadspolitik. Han refererar till Nobelpristagaren Paul Krugman och dennes teorier kring så kallade agglomerationsvinster när han letar förklaringar till att två personer med samma yrke och samma kompetens kan ha så olika löner beroende på var i landet de bor.

– Det är produktivt att alla programmerare håller till på ungefär samma ställe därför att de kåkar lunch med varandra och kanske lär sig saker av varandra när de gör det. Den typen av effekter talar för att produktiviteten kan öka om personer som ägnar sig åt ungefärligen likartade saker finns på samma ställe. Det gör att

företagen vill etablera sig på samma ställe som andra företag som gör ungefär samma sak, säger Anders Forslund.

Anhopningen av arbetsgivare som konkurrerar om kvalificerad personal påverkar enligt den här teorin lönerna positivt. Anders Forslund kallar det för en dragande kraft:

– Det som då inträffar är att när företagen gör det här så drivs lönerna upp och priserna på bostäder drivs upp. Så det här kommer att vara lönsamt till en viss gräns, men sedan inte längre. Man får agglomeration, men det är inte så att alla kommer att bo i Stockholm för sedan sätter motkrafterna in.

Bostadspriserna i Stockholm och Göteborg ligger betydligt högre än i resten av landet och enligt Anders Forslund kan det ha stor påverkan på lönerna i de två storstadsregionerna. Högt avlönade personer kan betala dyrt för boende och omvänt kräver nyanställda höga löner för att alls ha råd att bo där jobbet finns.

– Det man har observerat är att förmodligen är det så att de som rekryteras till Stockholms eller Göteborgs arbetsmarknad är personer som blir produktiva när de är där, de kommer att få höga löner och det kommer att påverka bostadspriserna. Det betyder att vi får högre levnadsomkostnader som en del av samma paket, säger Anders Forslund.

Så långt det fria näringslivet, men i SCB:s statistik syns tydligt att även anställda inom den offentliga sektorn ofta har betydligt högre löner i Stockholm än i resten av landet.

För grundskollärare kan det skilja flera tusen kronor i genomsnittlig månadslön. Här går knappast att hänvisa till att skolor i huvudstaden tvingas konkurrera om lärare med spetskompetens. Arbetet i skolan styrs av läroplaner och en lärares kompetens måste vara densamma i hela landet.

– Bara genom att jämföra statistiken så ser man skillnaden mellan Göteborg och Stockholm,

men jag tycker inte att hur mycket man tjänar ska vara baserat på var man bor, säger Felicia Kejsman, 43 år, som är idrottslärare på en skola för årskurserna F till 3 i Göteborgsstadens Utby.

– Jag kanske sticker ut hakan, men jag tror att min lön är prestationsbaserad för jag har inte bytt arbetsplats de senaste 20 åren men ligger ändå över snitt, fortsätter hon.

Felicia Kejsman berättar att hon känner en jämnårig idrottslärare i Stockholm. Denna är förstelärare på högstadiet och har en lön som ligger 10 000 kronor över hennes.

Enligt Anders Forslund måste man se den stora bilden för att förstå skillnaden i löner för offentliganställda mellan exempelvis Göteborg och Stockholm.

– Det beror på andra skäl än de som har att göra med vilka arbetsuppgifter de som arbetar i

skolan har. Det är ett högre löneläge generellt i Stockholm och det drar upp lönerna, säger han.

Irene Wennemo är generaldirektör på Medlingsinstitutet, en statlig myndighet som ansvarar för en väl fungerande lönebildning i hela Sverige. Hon lyfter sambandet mellan storleken på arbetsmarknaden och nivån på lönen.

– Om man tar lärare som exempel så tror jag att det bidrar att man inte kan få upp sin lön så mycket utan att byta arbetsgivare. I Stockholm är det lätt att pendla mellan olika kommuner för att arbeta och då är man inte i händerna på en kommun när man förhandlar sin lön. Det bygger naturligtvis på att man har ett yrke där det råder brist på arbetskraft, säger hon.

Carl Cato

carl.cato@dn.se

Hugo Ewald hugo.ewald@dn.se

FAKTA. SÅ GJORDES JÄMFÖRELSEN

DN har bitt Statistiska centralbyrån, SCB, ta fram lönestatistik för de vanligaste yrkena i Sverige. Vi har lagt till yrken inom kommunikation för att bredda listan.

De summor som anges är snittlön inom varje yrkesgrupp räknade på en heltidsanställning, inklusive fasta och rörliga tillägg, men inte övertidsersättning.

*Siffror över löner för vårdpersonal som är anställd av Sveriges regioner saknas eftersom SCB inte har sådan statistik. Det betyder att en stor andel av all vårdpersonal inte finns med i våra listor.

Snittlöner för olika yrken

Yrke Stockholm Malmö Göteborg Riket

Barnskötare 24 700 23 700 24 100 24 300

Butikssäljare, dagligvaror 31 200 28 800 29 700 29 600	Informatörer, kommunikatörer 42 500 42 300 41 200 41 100
Butikssäljare, fackhandel 31 100 30 900 28 300 29 700	Installations- och serviceelektriker 32 500 36 000 34 400 33 300
Civilingenjör inom bygg och anläggning 47 200 43 400 46 900 47 200	Journalister med flera 43 700 39 700 – 38 600
Ekonomiassistenter med flera 31 100 31 900 32 300 31 100	Kockar och kallsköttor 28 400 27 400 26 900 27 100
Elevassistenter med flera 25 900 24 100 25 400 24 900	Kundtjänstpersonal 27 800 29 000 26 800 27 400
Fastighetsskötare 30 700 27 100 29 300 28 600	Lager- och terminalpersonal 27 600 30 100 28 600 28 600
Företagssäljare 43 000 40 400 46 300 42 500	Lastbilsförare med flera 30 600 29 300 26 800 29 300
Förskollärare 35 700 32 700 32 200 31 400	Lednings- och organisationsutvecklare 57 900 50 800 48 300 50 700
Grundskollärare 39 100 34 700 36 500 35 300	Maskinställare och maskinoperatörer 31 700 – 37 500 30 900
Grundutbildade sjuksköterskor* 43 700 – 36 600 44 600	
Gymnasielärare 39 400 37 800 39 100 37 800	

Mjukvaru- och systemutvecklare med flera
47 900 39 400 45 800 45 500

Motorfordonsmekaniker, fordonsreparatörer
32 300 31 300 30 600 29 400

Personliga assistenter 28 300 27 600 28 100
27 600

Planerare och utredare med flera 44 600 37 000
40 000 39 800

Poliser 37 800 34 200 35 900 35 100

Restaurang- och köksbiträden med flera 24 700
23 500 23 700 24 200

Städare 24 700 24 400 24 400 24 200

Träarbetare, snickare med flera 37 000 36 600
34 600 32 800

Undersköterskor, hemtjänst, äldreboende
28 400 28 800 29 400 28 900

Undersköterskor, vård- och specialavdelning
29 700 – – 29 500

Vårdare, boendestödjare 28 400 28 200 29 200
28 500

Vårdbiträden 26 200 25 300 26 000 25 300

Övriga byggnads- och anläggningsarbetare
26 000 34 000 27 700 29 400

Övriga kontorsassistenter och sekreterare
33 300 31 200 30 900 30 800

Källa: SCB

06 Cykelbudet Harry Heath: ”Man känner sig som en andra klassens medborgare”

Många undrar hur de har det, men få har inblick i deras verklighet och nästan ingen vill prata öppet om arbetsvillkoren.

DN följde cykelbudet Harry Heath under hans arbetspass i Stockholms innerstad.

DN släpps in i ett garage fullt av ceriseklädda cykelbud – här börjar arbetsdagen.

– Man känner sig som en andra klassens medborgare, säger cykelbudet Harry Heath.

Det är minus fyra grader ute, men enligt SMHI ska det kännas som minus åtta. 27-åriga Harry Heath har klätt sig i skidstrumpor, underställ, regnbyxor och en buff som han drar över munnen för att skydda sig mot kylan. Det börjar närma sig lunchtid och de kommande fyra timmarna ska han leverera mat till stockholmare genom företaget Foodora, som han är anställd av.

Dagens första beställning plingar till på mobilskärmen. Harry Heath cyklar till thairestaurangen och plockar upp en påse, markerar att ärendet är utfört i appen och accepterar sedan en ny leverans. Först när maten är upphämtad får han adressen: båda ska från Odenplan till Östermalm.

Han cyklar till Skeppargatan, låser sin cykel och kilar in genom en mörk port. Han dröjer sig kvar lite längre än de tre minuter som företaget rekommenderar (om det dröjer för länge sänks hans prestation). När han kommer ut igen håller han förvånat upp en sedel.

– Vi brukar aldrig få dricks. I England är det standard, men här tänker folk att människor har tillräckligt bra betalt, att det inte ska behövas.

Men det behövs, tycker han. Grundlönen på 70 kronor i timmen motsvarar nästan bara hälften av medianlönen i den lägst betalda yrkesgruppen i Sverige, enligt SCB:s statistik (kategorin ”övrig hem-servicepersonal har en medianlön som motsvarar omkring 130 kronor i timmen). Utöver grundlönen får han ytterligare 20 kronor per leverans, och när han summerar arbetspasset i slutet av dagen har han fått en snittlön på 123 kronor i timmen.

Harry Heath flyttade till Sverige för fem år sedan, men trots att han har en examen inom film- och tv-produktion från England och har läst svenska på universitetet har han haft svårt att hitta mer kvalificerade jobb.

– De flesta som jobbar för Foodora kommer från Pakistan eller Bangladesh, och när jag berättar för dem att jag kommer från England frågar de ”vad gör du här?”, säger Harry Heath och skrattar till.

För knappt tre år sedan stod varannan plats i cykelgaraget, som Trafikverket satsade 47 miljoner kronor på att bygga, tom. Nu är problemet snarare det omvända. Det vimlar av cykelbud klädda i rosa, grönt och blått som antingen värmer sig från kylan eller förbereder sig för nästa arbetspass. De större förvaringsskåpen är hett eftertraktade – det krävs ordentligt med utrymme för att få in cykelhjälm, jacka och den stora, boxliknande väskan.

Den typiska hjälmen, ryggsäcken och jackan är den enda utrustning buden får av Foodora. Cykel, mobil och eventuell parkeringsplats har de hittills fått stå för själva, men enligt det nya kollektivavtal som Foodora tecknade i förra veckan ska de framöver få ersättning för att de använder sin egen utrustning.

Foodora är just nu det enda matbuds företaget som anställer sina bud, och som därmed har haft möjlighet att teckna kollektivavtal. Det nya avtalet innebär en tydlig förbättring för buden: högre lön, årliga löneökningar och extra tillägg för vissa tider på dygnet. Samtidigt kommer några av de förutsättningar som de riktar kritik mot att bestå. Deras prestation kommer fortsätta mätas, enligt vd Hans Skruvfors.

– Om den anställde inte har möjlighet att ta de leveranser som inkommer eller inte är tillgänglig för att utföra arbete sätts man på rast, men den anställde kan hela tiden kontakta oss för att avbryta rasten plus att de får meddelande och samtal, säger vd:n.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

FAKTA. SÅ MENAR CYKELBUDEN ATT DE PRESSAS

Kontrakten är korta, ofta en eller tre månader i taget. De förnyas efter hand, delvis baserat på prestation.

Prestationen mäts främst på antal leveranser i timmen. Om maten är försenad på en restaurang eller om budet måste cykla fyra kilometer för att hämta en leverans påverkas prestationen negativt, trots att det inte är något de själva kan påverka.

Foodora delar även ut så kallade ”strikes” till buden. Det är en markering som kan utdelas om till exempel en kund har klagat eller om buden missat ett arbetspass. En strike påverkar möjligheten till ett nytt kontrakt.

Alla cykelbud klockas intensivt. Att hämta maten på restaurangen och att leverera i kundens trappuppgång ska ta tre minuter.

Buden har 90 sekunder på sig att tacka ja till en leverans – annars ska de bli uppringda, och om de inte svarar sätts de på 30 minuters obetald rast. Flera bud säger dock att Foodora inte ringer upp, utan att de sätts på rast utan att de får reda på det.

Buden står själva för de främsta arbetsredskapen: cykeln och mobilen. Om något av redskapen blir stulna eller går sönder under ett arbetspass utgår ingen ersättning.

Buden har kontrakt på tio timmar per vecka. Utöver en grundlön på 70 kronor i timmen får de 20 kronor per leverans. De förväntas göra minst tre leveranser per timme, vilket ger en snittlön på 130 kronor i timmen.

Uppgifterna bygger på samtal och uppgifter från Foodora-anställda.

FAKTA. FOODORA

Foodora, som levererar mat hem till dörren, grundades av svenske Niklas Östberg 2015.

Bolaget är en del av jätten Delivery Hero, som finns i 39 länder men har sitt huvudkontor i Berlin.

Inom hela koncernen jobbar drygt 27 000 anställda, enligt Foodora.

2019 gjorde företaget en förlust på drygt 33 miljoner kronor och året innan en förlust på drygt 37 miljoner kronor. Det tyska moderbolaget går däremot desto bättre.

09

”Coronastrategin har varit bra för svensk ekonomi”

Sverige har klarat sig bra jämfört med andra europeiska länder, både när det gäller överdödlighet och samhällsekonomi. Därför är det oroande att regeringen infört alltmer restriktioner utan att säkerställa att inskränkningarna för företagen minimeras och att stöd når företag och anställda i tid och i tillräcklig omfattning, skriver nationalekonomerna Lars Persson och Fredrik Sjöholm.

DN. DEBATT 210309

När vi går in i ett andra år av pandemin börjar det bli möjligt att utvärdera länders strategier och dess effekter på samhälle och medborgare. Ny statistik tyder på att de ekonomiska effekterna i Sverige har varit relativt milda jämfört med situationen i andra jämförbara länder. Samtidigt har överdödligheten varit lägre i Sverige än i de flesta andra europeiska länder.

När nu utökade restriktioner införs i slutspurten mot pandemin är det viktigt att stöd till drabbade företag och anställda utökas så att inte ekonomin faller precis före mållinjen.

En coronastrategi bör balansera minskade dödsfall och minskat mänskligt lidande mot den totala kostnaden för att stänga ner samhällen såsom begränsade demokratiska rättigheter (begränsad rörlighet och mötesförbud), ekonomiska kostnader (arbetslöshet, konkurser, försämrad skolgång) och försämrad folkhälsa (psykisk ohälsa, missbruk, isolering och fysisk inaktivitet).

Studier har under den senaste tiden visat att överdödligheten i coronapandemin under 2020 var högre i Sverige än i våra nordiska grannländer men lägre än i de flesta andra europeiska länder. Däremot har de samhällsekonomiska kostnaderna inte diskuterats på samma sätt. För att utföra en sådan analys måste man ha jämförbara mått på den samhällsekonomiska utvecklingen, normalt mätt som bnp, det vill säga ett lands samlade produktion.

Vidare är det viktigt att inte bara titta på hur bnp har utvecklats, utan att också beakta hur mycket offentliga medel som använts för att minska fallet i bnp. Underskott i de offentliga finanserna kan nämligen ses som en inkomstöverföring mellan generationer. Om bnp tack vare stora underskott minskar relativt lite, så låter man den framtida generationen bära en del av kostnaden för dagens kris, då denna generation antingen får betala högre

skatter eller får tillgång till minskad offentlig service.

Ett land som får ett litet fall i bnp och liten ökning i skuldsättningen kan sägas ha klarat coronakrisen bra ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Nu finns ny statistik som gör det möjligt att jämföra hur olika länder har drabbats ekonomiskt av pandemin. I en nyligen utgiven årsrapport av European economic advisory group, publicerad av det välrenommerade tyska Cesifo-institutet, analyseras statistiken. När man tittar på bnp-fallet framträder en dramatisk bild.

Världens bnp minskade med 6,1 procent under 2020 och EU:s bnp med 7 procent. Inom EU skiljer sig utvecklingen markant åt. Allra allvarligast har krisen slagit mot Italien, Frankrike, Grekland och Spanien som sett bnp sjunka med runt 10 procent.

Bäst har Litauen klarat sig med ett fall på 2 procent och därefter Sverige med 3 procent. Generellt har länder i norra Europa klarat sig bättre än länderna i syd, men Sverige har klarat sig bra även i jämförelse med till exempel Danmark och Finland (4 procents minskning), Tyskland (5,4 procent) och Nederländerna (4,6 procent).

Den relativt milda ekonomiska tillbakagången i Sverige beror inte på en stor expansion av offentliga utgifter och skuldsättning. EEAG-rapporten visar att den finanspolitiska stimulansen har varit lägre i Sverige än i alla andra EU-länder.

Utgiftsexpansionen har till exempel varit betydligt större i Danmark, Finland, Tyskland och Holland. Att andra länder har ökat sitt budgetunderskott i en så pass omfattande grad innebär att deras skulder växer avsevärt.

I flera sydeuropeiska länder är skuldnivåerna alarmerande höga, vilket kommer att

framtvunga svåra framtida skattehöjningar och utgiftsminskningar. För Sverige är situationen betydligt mer gynnsam med den näst lägsta skuldnivån i EU. Däremot är en relativt hög ökning av svensk arbetslöshet i pandemins spår ett orosmoln.

Varför har då Sveriges ekonomi klarat sig relativt bra under pandemins akuta skede?

Vi ser flera olika faktorer som förklarar detta. En sådan är skillnader i branschstruktur, till exempel att besöksnäringen som drabbats hårt är av mindre vikt i Sverige än i många andra länder, om än inte i jämförelse med våra nord-europeiska grannländer.

En annan kan vara att svenska företag har en hög omställningsförmåga och att de därigenom har klarat utmaningen av till exempel hemarbete och störningar i leverantörskedjor. Många studier visar på en sådan omställningsförmåga och även på en hög grad av digital mognad som är viktigt när fysiska

kontakter begränsas. Vidare kan det vara så att även om svenska offentliga stöd har varit av relativt blygsam omfattning så har de varit mer träffsäkra än andra länders stöd. Slutligen ligger det nära till hands att tro att den svenska strategin med relativ öppenhet har haft en gynnsam påverkan på ekonomin. En hög grad av öppenhet har inneburit att många typer av verksamhet som i andra länder helt har gått i stå har kunnat bedrivas hjälpligt i Sverige.

I ljuset av att Sverige har klarat sig relativt bra jämfört med andra europeiska länder, både när det gäller överdödlighet och när det gäller de samhällsekonomiska kostnaderna, är det oroande att regeringen infört alltmer restriktioner och begränsningar utan att säkerställa att inskränkningarna i företagens verksamhet minimeras och att stöd når utsatta företag och anställda i tid och i tillräcklig omfattning.

Att låta till exempel småföretag i besöksnäringarna gå under som en följd av de

senaste skärpningarna ter sig ogenomtänkt när vi genom vaccineringen är så nära att nå målet. Ett uppstartsprogram likt det som lanserats i Storbritannien vore också av stort värde så att företag kan planera sin återstart.

Minskad politisk osäkerhet har visat sig avgörande för ökade företagsinvesteringar, och företagsinvesteringar och medföljande jobbskapande är något vi är i stort behov av i pandemins spår. Inte minst skulle detta kunna hjälpa de unga som blivit av med sitt jobb i pandemin eller de studenter vars skolgång försämrats och som snart ska söka sina första jobb.

När vaccinationsprogrammet är fullt utrullat kan vi förhoppningsvis lämna denna dystra tid bakom oss. Men det är nu viktigt att stå fast vid en strategi med skydd och snabb vaccinering av de mest utsatta grupperna i samhället, samtidigt som man låter näringslivet bedriva sin verksamhet med så lite restriktioner som

möjligt och att man stöttar utsatta företag och anställda tills krisen är över.

Vacklar man strax före den hägrande mållinjen riskerar de framtida kostnaderna att bli onödigt höga.

Lars Persson, professor och vice vd, Institutet för näringslivsforskning

Fredrik Sjöholm, professor och vd, Institutet för näringslivsforskning

09 Så satsar skogsjättarna miljonbelopp på kampanjer

Skogsnäringen lobbar för att öka skogsbruket för klimatets skull. Det omtvistade budskapet riktas mot svenska politiker, EU och mellanstadiebarn.

Skogsbolagen har satsat mer än 150 miljoner kronor på kampanjerna, visar DN:s granskning.

Som DN tidigare berättat råder skilda uppfattningar bland forskarna om skogen och klimatet: vissa menar att skogen måste brukas för att växa bättre, lagra mer kol och samtidigt

ersätta fossila produkter. Andra menar att tiden är för knapp, avverkningar och eldning av skogsprodukter ger stora utsläpp nu – träden måste stå kvar och suga upp koldioxid om vi ska klara 1,5-gradersmålet och bevara biologisk mångfald.

Skogsnäringen satsar stora pengar på att förmedla att ökat skogsbruk är klimatsmart. Sammanlagt över 150 miljoner kronor under de senaste fyra åren, visar DN:s granskning av fyra olika kampanjkanaler:

1 Svensk skogskommunikation, 135 miljoner kronor

Bolaget Svensk Skogskommunikation AB bildades hösten 2015 och ägs i dag av statliga Sveaskog, branschorganisationen Skogsindustrierna och Skogsägarnas Virkes AB.

Fram till 2019 har bolaget satsat 135 miljoner kronor på pr-kampanjer under namnet Svenska skogen med affischer i lokaltrafik,

tidningsannonser och filmer, där forskare beskriver att skogen bör brukas för klimatets skull. Alla skogsägare är med och finansierar kampanjen, genom ett avdrag på 40 öre per -kubikmeter vid virkesförsäljning.

Carina Håkansson är avgående vd för Skogsindustrierna och avgående ordförande för Svensk Skogskommunikation.

– Svenska skogens kommunikation är till för att berätta om de positiva bidrag som svenskt skogsbruk och dess produkter kan ge till samhället, säger hon.

I var sin presentation till regeringen 2019 beskriver Skogsindustrierna och LRF Skogsägarna att kampanjen nått goda resultat. Den har nått ut till drygt halva den vuxna befolkningen och andelen som beskriver sig som positiva till skogsbruket har ökat från 68 till 72 procent.

Om debatten kring vad som är bäst för klimatet, säger Carina Håkansson:

– Jag förlitar mig på de forskare som har forskat just på den frågan som visar att aktivt skogsbruk är det bästa för klimatet. Det jag tror att alla är helt överens om är att växande skog är bra – det är ju när skogen växer som den suger upp koldioxid. Sedan finns debatten om det är bra att avverka den eller om den ska stå kvar. Men ska vi ha växande skog måste vi ha ett aktivt skogsbruk. Precis som vi människor slutar skogen annars växa – efter ett tag så blir man inte längre.

Ingen från Sveaskog vill ge en intervju eller svara på vem från bolaget som deltagit i beslut om att tvinga alla verkssäljare att subventionera kampanjen. Pressavdelningen skickar ett mejl:

”Vi ser Svenska Skogen som ett initiativ där en del av skogens olika kunskapsaspekter förs fram. I samband med implementeringen av vår

nya långsiktiga inriktning kommer vi även se över vilka olika initiativ och sammanhang Sveaskog ska medverka i.”

2 Balanskommissionen, 6 miljoner kronor

Skogsbolagen SCA, Holmen och landets största skogsägarförening Södra skogsägarna bildade 2019 organisationen Balanskommissionen, tillsammans med fyra andra bolag, för att lätta upp miljölagstiftningen som man menar hindrar omställningen till ett hållbart samhälle.

Man släpper bland annat rapporter som ifrågasätter tillämpningen av artskyddsförordningen och nyckelbiotopsbegreppet i skogsbruket. En projektledare uppger för DN att man vill komma åt ”obalansen mellan bevarande och utveckling”. Den årliga budgeten är på runt 2 miljoner kronor.

3 EU-lobby i Bryssel, över 16 miljoner kronor

På EU-nivå lobbade svenska bolag och intresseorganisationer inom skogsnäringen i fjol för mellan 8 och 11 miljoner kronor, visar uppgifter från EU-kommissionens lobbyregister. Flera av satsningarna ökade från 2019 – att räkna med totalt 16 miljoner för perioden är i underkant.

Branschorganisationen Skogsindustrierna, med tillgångar på 190 miljoner kronor 2019, öppnade i oktober 2019 ett lobbykontor i Bryssel. Vd Carina Håkansson beskrev i sitt välkomsttal rollen för svenskt skogsbruk för en hållbar värld.

– När andra talar om att bidra om tio eller tjugo år från nu, erbjuder vi lösningar i dag som skapar omedelbara klimatförändringar.

Även LRF Skogsägarna har sedan 2019 satsat mer på EU-lobbying.

4 Skogen i skolan, okänd summa

Föreningen Skogen driver projektet Skogen i skolan, som producerar läromedel för elever i mellanstadiet med finansiering från både myndigheter och bolag som SCA och Sveaskog.

Enligt ett faktablad är orörd skog sämre för klimatet än brukad skog. ”De orörda skogarna innehåller också mycket kol men de har inte samma betydelse för klimatet eftersom man inte kan ”använda” dem”. Ett annat faktablad anger att koldioxiden från skogsbränsle som förbränns är ”klimatneutral” eftersom den tas upp igen av växande skog – något som ifrågasätts, bland annat av 500 forskare som skrivit ett öppet brev till USA och EU om stoppat stöd till biobränslen.

Projektledare Theresa von Hofsten säger att materialet håller på att uppdateras.

– Vi kan ha gammalt material med olyckliga formuleringar.

En styrgrupp med representanter från finansiärerna finns. Generellt ser hon det inte som problematiskt att finansieringen delvis kommer från skogsnäringen.

– Jag lutar mig mycket mot det att om man tidigt kan väcka intresse för skogen så kommer barnen fortsätta bry sig om den.

Organisationen vill inte svara på hur mycket pengar som går till utbildningssatsningarna.

Leif Öster har suttit som expert i skogsutredningen som kom i fjol. Han är själv skogsägare i Dalarna och har jobbat i olika kommunikationsroller inom skogsnäringen, bland annat som Sveaskogs informationschef. Under sin karriär har han förespråkat bland annat det nu förbjudna insektsgiftet DDT och växtbekämpningsmedlet hormoslyr.

I dag är han kritisk till de stora skogsbolagens sätt att kampanja – och, som han menar, inte ta till sig av kritik.

– Man kan inte kommunicera bort tokigheter som hormoslyr, DDT, hyggesplogning och som nu, jättehyggen, missnöjd Ortsbefolkning och skador på vattendrag. Det är miljardbelopp som skogsbruket genom åren har lagt på reklam och pr. Det hade förmodligen varit bättre att utveckla skonsammare metoder med de här pengarna.

Han är även kritisk till just Sveaskogs informationssatsningar, med tanke på att Sverige inte når målen om biologisk mångfald och levande skogar, mycket på grund av skogsbruket, som Naturvårdsverket konstaterat.

– Det är problematiskt när statliga bolag kampanjar mot riksdagens miljömål. Kampanjen förespråkar ett skogsbruk som inte når målen.

I riksdagen finns skogsindustrinätverket för intresserade ledamöter. Lantbrukets affärstidning ATL avslöjade 2011 att Skogsindustrierna betalade nätverkets träffar.

En riksdagsledamot som under flera år deltog i nätverket vill vara anonym och beskriver det som populärt.

– De har de finaste middagarna, med bubbel och fina viner, och de mest påkostade frukostseminarierna.

Bland politiker DN varit i kontakt med råder skilda meningar om skogsbolagens och särskilt Sveaskogs lobby.

Näringsminister Ibrahim Baylan (S) hälsar via sin presskontakt:

”Sveaskog är ett bolag och detta är en operativ fråga för bolagets styrelse och ledning.”

Centerpartiets skogspolitiska talesperson Peter Helander:

– Jag tycker att det är rimligt att statliga bolag som verkar på en kommersiell marknad också agerar som ett bolag. Presentationen tycker jag är både informativ och saklig.

MP:s talesperson för biologisk mångfald, Rebecka Le Moine:

– Dessa pengar borde gå till att förbättra skogsbruket i stället för att försöka förbättra bilden av skogsbruket. Svenskt skogsbruk är inte hållbart och vi når inte våra miljömål. Den som möts av reklamen ser inte heller vem avsändaren är, och mycket av det som sprids är kraftigt vinklat.

Hon ifrågasätter även materialet från Skogen i skolan:

– Det är beklämmande. Skogen i skolans information är väldigt vinklad för att barn från tidig ålder ska vaggas in i en trygghet och tro på att svenskt skogsbruk är hållbart.

Daniel Naurin är professor i statsvetenskap vid Oslo och Göteborgs universitet och har länge forskat om lobby- och intressegrupper. Han konstaterar att det råder starka intressekonflikter inom skogspolitiken. Om det

är rätt för ett statligt bolag att satsa på pr går inte att svara generellt på, anser han.

– Det kan ju vara så att den verksamhet man driver anses vara kopplad till ett stöd i opinionen. Men det får ju inte trilla över i någon slags idéproduktion som inte är förankrad i riksdagen, säger han.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se

FAKTA.

Här läggs lobbymiljonerna

Sedan 2016 har över 150 miljoner kronor lagts på pr och lobby från skogsnäringen:

Sveaskog, LRF Skogsägarna, Skogsindustrierna, skogsägare:

135 miljoner kronor

till bolaget Svensk skogskommunikation, för PR-kampanjer med affischer i tunnelbana, lokaltrafik, tidningsannonser (mellan 2016-2019)

Skogsbolag och intresseorganisationer

16–22 miljoner kronor

till EU-lobby i Bryssel

Beloppet är räknat i underkant. I år satsas 8–11 miljoner. Flera större satsningar pågår sedan 2019 och siffror bakåt saknas.

Skogsbolag med flera

6 miljoner kronor

till Balanskommissionen (2 miljoner årligen, i tre år sedan starten) som verkar för att lätta upp miljölagstiftningen för skogsbruket.

Skogsbolag

okänd summa

till Skogen i skolan, utbildningsmaterial för svenska mellanstadieelever.

Summa: Över 157 miljoner kronor

Källor: Bolagsverket, EU-kommissionens lobbyregister, Balanskommissionen, Föreningen Skogen

Skogskampanj för 135 miljoner

Svensk Skogskommunikations omsättning

2016 5 miljoner

2017 48,36 miljoner

2018 41,44 miljoner

2019 39,85 miljoner

Totalt: 135 miljoner kronor

Källa: Bolagets årsredovisningar

EU-lobby: 10 miljoner per år

Lobbybudget för svenska skogsbolag och -organisationer vid EU-kommissionen i Bryssel 2019:

Lantbrukarnas Riksförbund, LRF

5–6 miljoner kronor

Skogforsk

2–3 miljoner kronor

Skogsindustrierna

250 000–500 000 kronor

Billerud Korsnäs

100 000–250 000 kronor

Norra Skog

250 000–500 000 kronor

SCA

250 000–500 000 kronor

Totalt: 8–11 miljoner kronor

Källa: EU-kommissionens öppenhetsregister

10 Håll fast vid visionen för vår periferi

Efter ett år med coronasmittan vet vi några saker: Företagens föreställning om att de måste ha stora, centralt belägna kontorslokaler har fått sig en knäck.

Priserna på bostäder har fortsatt öka, med ny efterfrågan på fler rum från köparna; en trend som kan ha samband med en önskan om att komma ifråga för framtidens flexibla arbetsliv. Kommer undervisningen att se ut som den hittills gjort, med fysisk närvaro i klassrummen?

Trenderna förstärker den redan iakttagna flyttvågen ut från centrum. Till det nya mönstret hör ett minskande behov av pendling – är man bara ”inne på kontoret” en gång varannan vecka står man ut med andra förutsättningar än om resan är daglig.

En annan megatrend är så klart välfärdens digitalisering, som sker parallellt med att hela servicesektorn i allt högre utsträckning inrättar nättjänster.

DN har i flera artiklar berättat om hur olika samhällelig infrastruktur rullas ut. Rubriker som ”Mål om bredband på väg att spricka – landsbygden halkar efter” (25/5-2019), ”Digitalt utanförskap i glesbygden: ’Utan uppkoppling är du en andra gradens medborgare’” (3/7-2020) inger oro.

Likväl finns en bortre gräns för när ett ensligt och avlägset boende kostar för mycket att förse med fast bredband – staten måste kunna säga nej när det handlar om ett stort antal kilometer till närmaste granne.

Ändå är det märkligt att Telia i många kommuner gräver ned uppkopplingar som endast klarar 30 Mbit/s innan Post- och telestyrelsen avgjort vilken bandbredd som blir stödberättigad. Protesterna från kommuner som Vansbro i Dalarna och Norrtälje i Roslagen, som

båda får sämre uppkoppling ute i byarna, är
förståeliga.

Det digitala samhället kan ge periferin en ny chans och
minska centrums geografiska fördel. Sverige bör hålla
fast vid en sådan vision.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

- 378 Inrikes DN-artiklar 5 - 12 mars 2021
- 379 Riksdagen och politiska partier
- 432 Statsrådsberedningen och statsministern
- 440 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 463 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 529 Infratraktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 595 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 744 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 786 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 824 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 834 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. -854

Finansdepartementet

Finansdepartementet ansvarar för frågor som rör statens ekonomi. Det handlar om samordning av statens budget, prognoser och analyser, skattefrågor samt styrning och förvaltning av statens verksamhet. Dessutom ansvarar departementet för frågor som rör finansmarknad, bostäder och samhällsplanering samt konsumentlagstiftning.

[Områden](#)

Områden

- [Bostäder och samhällsplanering](#)
- [Ekonomisk politik](#)
- [Finansmarknad](#)
- [Kommuner och regioner](#)
- [Konsumentpolitik](#)
- [Offentlig upphandling](#)
- [Skatt och tull](#)
- [Spelpolitik](#)
- [Statlig förvaltning](#)

[Om Finansdepartementet](#)

Relaterad navigering

- [Finansdepartementets delar i statens budget](#)
- [Rättsliga dokument](#)
- [Utredningar och kommittéer](#)
- [Myndigheter med flera](#)
- [Remisser](#)
- [Organisation](#)
- [Kontakt](#)

[Ansvariga statsråd](#)

Ansvariga statsråd

[Magdalena Andersson](#)

Finansminister

[Lena Micko](#)

Civilminister

[Åsa Lindhagen](#)

Finansmarknadsminister, biträdande finansminister

[Genvägar](#)

Genvägar

- [Statens budget](#)
- [Prognoser för den ekonomiska utvecklingen](#)
- [Ekonomiska åtgärder för 2020 till följd av virusutbrottet](#)
- [För företagare med anledning av covid-19](#)

Aktuellt från Finansdepartementet

Finansdepartementet

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/>

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
07 september 2018 från [Finansdepartementet](#)
- **Upphandlingsmyndigheten**
25 november 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Trygghetsstiftelsen**
25 juni 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige)**
19 maj 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Statistiska centralbyrån**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens skaderegleringsnämnd**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens Personadressregisternämnd**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Resegarantinämnden**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Kammarkollegiet**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Fastighetsmäklarinspektionen**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Allmänna reklamationsnämnden (ARN)**
06 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Första AP-fonden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Stipendiestiftelsen för studier av japanskt näringsliv**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Tredje AP-fonden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Tullverket**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Sparbankernas säkerhetskassa**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Skatteverket**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Skatterättsnämnden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)

- **Sjätte AP-fonden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Sjunde AP-fonden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Riksgälden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Prövningsnämnden för stöd till kreditinstitut**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Länsstyrelserna**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Lotteriinspektionen**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Krigsförsäkringsnämnden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Konsumentverket**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Kronofogdemyndigheten**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Konjunkturinstitutet**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Forskarskattenämnden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Fjärde AP-fonden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Finanspolitiska rådet**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Finansinspektionen**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Ekonomistyrningsverket**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Bokföringsnämnden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Arbetsgivarverket**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Andra AP-fonden**
05 februari 2015 från [Finansdepartementet](#)
- **Statskontoret**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens överklagandenämnd**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)

- **Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens servicecenter**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens fastighetsverk (SFV)**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens ansvarsnämnd**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Fortifikationsverket**
19 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Statens tjänstepensionsverk (SPV)**
18 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor**
18 december 2014 från [Finansdepartementet](#)
- **Offentliga sektorns särskilda nämnd**
18 december 2014 från [Finansdepartementet](#)

Magdalena Andersson

Finansminister

[Finansdepartementet](#)

"Att tillväxten skapas på ett sätt som är socialt och ekologiskt hållbart och fördelas rättvist är en av vår tids ödesfrågor, men också en fråga där Sverige har goda möjligheter att ligga i framkant".

Magdalena Anderssons områden

- [Ekonomisk politik](#)
- [Skatt och tull](#)

[SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.](#)

[SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.](#) (Tull)

[SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.](#)

Lena Micko

[SW .657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.](#)
[SW .6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.](#)

Civilminister

[Finansdepartementet](#)

”Som civilminister är en av mina viktigaste uppgifter att se till att kommuner och regioner har de förutsättningar de behöver för att klara sina uppgifter, inte minst att kunna erbjuda medborgarna en god och tillgänglig välfärd. För ett Sverige som håller ihop är det också viktigt med en statlig närvaro över hela landet”

Lena Mickos områden

- [Kommuner och regioner](#)
- [Konsumentpolitik](#)
- [Offentlig upphandling](#)
- [Statlig förvaltning](#)

Åsa Lindhagen

[SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.](#)

[SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.](#)

Länsstyrelser hör till regeringen

Finansmarknads- och bostadsminister,
biträdande finansminister

[Finansdepartementet](#)

”Jag är en oroad optimist. Vår generations viktigaste uppdrag är att skapa ett samhälle som håller även för de som ska leva långt efter oss. Därför arbetar jag för finansiell stabilitet och ett stabilt bostadsbyggande. Ekonomin ska gynna den som fattar klimatsmarta val.”

Åsa Lindhagen områden

- [Bostäder och samhällsplanering](#)
- [Finansmarknad](#)

[SW .657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.](#)

[SW .643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.](#)

10 Finansministern: Det finns mycket att lära

Det har varit ett hektiskt år för finansminister Magdalena Andersson (S). Ingen av hennes företrädare har i modern tid tvingats ösa ut så mycket pengar för att möta en kris.

Vad anser du har fungerat bäst med stödpaketet?

– Det som har varit viktigt för mig är att pengar inte ska stå i vägen för att vårda våra sjuka och äldre och få fram mediciner och utrustning. Det är därför vi har sagt att vi tar alla extraordinära kostnader för sjukvården och äldreomsorgen och det tycks som att det har fungerat. Att 590 000 personer har kunnat korttidspermitteras

innebär också att det är väldigt många som sluppit oroa sig för arbetslöshet.

Skulle du ha gjort på samma sätt om krisen uppstått i dag?

– Det här kommer att utvärderas och det finns säkert jättemycket att lära som man kan göra bättre nästa gång. Vi har tagit fram de här krisstöden under stark tidspress eftersom det var bråttom att rädda svenska jobb.

En del branscher har haft det extra tufft under pandemin som restauranger, hotell och evenemang – hade ni inte kunnat göra mer för dem?

– Det är branscher som har det oerhört tufft, och nu när pandemin fortsätter är marginalerna ännu mindre än de var för ett år sedan. När vi tittar på vilka branscher som fått mest stöd i förhållande till hur många anställda man har så är det kultur och evenemang samt hotell- och

restaurangbranschen. På så sätt har stöden varit träffsäkra.

– Det är bra att vi inte jobbat med särskilda stöd för enskilda branscher. Då hamnar man lätt i att närliggande företag som har det väl så tufft hamnar på fel sida gränsen och inte skulle få stöd.

LO anser att de tillfälliga förändringarna av a-kassan och sjukförsäkringen ska permanentas, kommer det att ske?

– Coronakrisen har satt svagheten i våra försäkringssystem i blyxtbelysning. Vi har gjort en permanent förändring i sjukförsäkringen och vi har en tillfällig förhöjning av a-kassenivån fram till 2022. Vi kommer att återkomma till vad Socialdemokraterna går till val på när det gäller a-kassan.

I flera fall har ni avsatt mer pengar till stöd än vad som sen betalats ut – vad beror det på?

– Det finns också fall där det blivit mer pengar än vad vi avsatt så det har gått åt båda håll. Prognossäkerheten om hur mycket pengar som ska gå åt är inte det som vi varit bäst på på finansdepartementet. Det är inte så konstigt eftersom det varit helt nya stöd och det har varit svårt att förutse hur pandemin utvecklas.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

- 378 Inrikes DN-artiklar 5 - 12 mars 2021
- 379 Riksdagen och politiska partier
- 432 Statsrådsberedningen och statsministern
- 440 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
- 463 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
- 529 Infratraktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
- 595 Hälsa- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
- 744 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
- 786 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
- 824 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
- 834 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. -854

Länsstyrelserna

Uppdaterad 05 februari 2015

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding.

Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.

[Länsstyrelsernas webbplats](#)

- [Facebook](#) [Twitter](#)
- [LinkedIn](#) [E-post](#)

Sidan är uppmärkt med följande kategorier:

- [Finansdepartementet](#)
- [Statlig förvaltnin](#)
-

De 21 Regionerna

De 290 Kommunerna

Regeringens ministrar styr inte kommuner och regioner men har något inflytande genom länsstyrelserna. Det inflytandet är oklart. Regeringen har inflytande över kommuner och regioner genom statliga myndigheter men myndigheterna är självständiga och regeringen styr dem bara genom allmänna instruktioner.

Därför behövs ett område för länsstyrelser, kommuners och regioners verksamheter.

[Frånhttp://winnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf](http://winnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf)

Under regeringen lyder Landshövdingar med Länsstyrelser.

Här från Sven Winnell 1 maj 2019:

Människornas verksamheter och grunderna för planering av
framtiden för världen och Sverige.

<http://winnell.com/omr40zp.pdf>

Länsstyrelserna

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.

[Länsstyrelsernas webbplats](#)

Publicerad 17 december 2014 · Uppdaterad 05 februari 2015

Länsstyrelsen Blekinge län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa våra senaste nyheter](#) [Läsa mer om oss](#) [Besöka ett naturreservat](#) [Våra remisser](#) [Ring rätt telefonnummer vid kriser](#)

Dalarnas län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Kontakta oss](#) [Sök i Länsstyrelsens diarium](#) [Hitta publikationer](#)
[Hitta ett naturreservat](#) [Läs om landshövding och länsledning](#)

Gotlands län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Få utflyktstips](#) [Kontakta oss](#) [Anmäla bristande djurhållning](#)
[Ansöka om stöd i Landsbygdsprogrammet](#) [Jobba hos oss](#)

Gävleborgs län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Anmäla bristande djurhållning](#) [Söka solcellsstöd](#) [Titta i vårt diarium](#) [Veta mer om motortrafik i naturen](#) [Veta mer om hotade arter \(ÅGP\)](#) [Läsa våra nyheter](#)

Hallands län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa våra nyheter](#) [Söka jobb](#) [Söka stöd till solceller](#) [Läsa våra kungörelser](#) [Kontakta oss](#) [Ansöka om strandskyddsdispens](#)
[Anmäl för miljöprovning av vattenkraft](#)

Jämtlands län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Jobba hos oss](#) [Evenemang på gång](#) [Kungörelser](#) [Aktuella jaktbeslut och domar](#) [Komplettering eller yttrande i ärende](#)

Jönköpings län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Jobba hos oss](#) [Evenemang på gång](#) [Kungörelser](#) [Aktuella jaktbeslut och domar](#) [Komplettering eller yttrande i ärende](#)

Kalmar län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa nyheter](#) [Kontakta oss](#) [Anmäla att djur far illa](#) [Söka karta eller geotjänster](#) [Läsa fiskeregler](#) [Ansöka om medborgarskap](#)
[Publikationer](#)

Kronobergs län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Anmäla vattenkraft till miljöprovning](#) [Ta del av kungörelser](#) [Anmälan om vattenverksamhet](#) [Söka stöd till solceller](#) [Kolla lediga jobb](#)

Norrbottnens län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Jobba hos oss](#) [Veta mer om årets älgjakt](#) [Söka i diariet](#) [Läsa våra senaste nyheter](#) [Veta mer om landshövdingen](#)

Skåne län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Söka solcellsstöd](#) [Överklaga kommuns beslut](#) [Ansöka om tillstånd för djurverksamhet](#) [Söka stiftelser och stipendier](#) [Ansöka om medborgarskap](#)

Stockholms län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Registrera stiftelse](#) [Anmäla att djur far illa](#) [Kontakta Länsstyrelsen](#) [Jobba hos oss](#)

Södermanlands län

[Privat Företag](#) [Förening](#) [Lantbruk och landsbygd](#) [Stat och kommun](#) [Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa våra senaste nyheter](#) [Jobba hos oss](#) [Veta mer om Länsstyrelsen](#) [Anmäla vattenverksamhet](#) [Ansöka om tillstånd för djurverksamhet](#) [Ansöka om förprovning av djurstallar](#)

Uppsala län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa nyheter](#) [Söka jobb](#) [Läsa kungörelser](#) [Skaffa en digital brevlåda](#) [Söka stöd för naturvård](#) [Överklaga kommunens beslut](#)
[Hyra boende i naturreservat](#)

Värmlands län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Se om vi har lediga tjänster](#) [Läsa om nya regler för vattenkraft 2019](#) [Hitta ett naturreservat](#) [Läsa nyheter](#) [Söka energistöd](#) [Delta i Regional samverkanskurs - RSK - 2019](#)

Västerbottens län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Anmäla bristande djurhållning](#) [Anmäla vattenkraft till nationell plan för miljöprövning](#) [Söka i Länsstyrelsens diarium](#) [Läsa våra nyheter](#) [Ladda ner en publikation](#)
[Jobba hos oss](#)

Västernorrlands län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Besöka ett naturreservat](#) [Läsa våra publikationer](#) [Hitta en författning](#) [Söka i vårt diarium](#)

Västra Götalands län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa våra nyheter Kolla status på vattnet och musslor i Västerhavet Ansöka om medborgarskap Registrera stiftelse](#)
[Jobba hos oss Komplettera ditt ärende Söka i våra karttjänster och geodata](#)

Örebro län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Läsa nyheter Kontakta oss Söka jobb Ladda ner en publikation Använda karttjänster och geodata Hitta naturreservat eller kulturmiljö](#)

Östergötlands län

[Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck](#)

[Bygga och bo](#)
[Djur och natur](#)
[Jakt och fiske](#)
[Livshändelser](#)

[Ansöka om bidrag för vård av kulturhistoriska miljöer](#)
[Ansöka om bidrag till solceller Hitta en vigselförrättare](#)
[Söka stiftelser i vår stiftelsedatabas Samråd för ändring i naturmiljön](#)

Kommuner och landsting (regioner)

Kommunallag (2017:725)

Svensk författningssamling 2017:725

SFS nr: 2017:725

Departement/myndighet: Finansdepartementet K

Utfärdad: 2017-06-22

Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)

Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

SFS-nummer · 2017:725 · [Visa fulltext](#)

Innehåll:

- 1 kap. Grunderna för den kommunala verksamheten
- 2 kap. Kommunala angelägenheter
- 3 kap. Kommunernas och landstingens organisation och
- 4 kap. Förtroendevalda
- 5 kap. Fullmäktige
- 6 kap. Styrelsen och övriga nämnder
- 7 kap. Anställda
- 8 kap. Delaktighet och insyn
- 9 kap. Kommunal samverkan
- 10 kap. Överlämnande av kommunala angelägenheter
- 11 kap. Ekonomisk förvaltning
- 12 kap. Revision
- 13 kap. Laglighetsprövning
- Övergångsbestämmelser

Sven Winnell 9+16+26 maj 2016:

Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner.

Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.

<http://winnell.com/omr36-39zzzq.pdf>

Innehåll:

Sida

3	Sveriges regioner.
10	Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp. Kompletteringar har skett den 14 och 16 maj 2016: För varje län har lagts till: * Skattesatser 2016 i kommuner, län riket. Uppgifter från SCB. * Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun år 2014 för kvinnor och män. Uppgifter från SCB. * Samtliga förväntade påbörjade bostäder genom nybyggnad, Uppgifter från boverkets intervjuundersökningar presenterade i maj 2016. * Antal förvärvsarbetande (dagbefolkning) efter sektor och kommun År 2014. Uppgifter från SCB. * Svenskt Näringslivs hemsidor för länen. * Arbetsförmedlingarna i länen. * Handelsbanken
11	1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.
29	2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.
55	3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.
74	4) Gotlands och Stockholms län.
84	5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

106	6) Blekinge och Skåne län.
119	Detaljer om kommunerna. Folkmängd per tätort och småort per kommun 2005 (enligt SCB)
121	1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.
144	2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.
177	3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.
200	4) Gotlands och Stockholms län.
212	5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.
246	6) Blekinge och Skåne län.
267	Pressinbjudan: Indelningskommittén presenterar diskussionsunderlag angående Sveriges framtida regionala indelning.
277	Några kommentarer den 14 maj 2016.
280	Innehållet i hemsidor hos boverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen samt arbetsuppgifter för den nya regeringen.
293	Människor påverkas hela livet av fysiska och sociala miljöer de vistas i.
294	Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.
297	Utvecklingens krafter
298	Systemet för mänskliga verksamheter
301	Den fundamentala påverkanskedjan
303	Sven Winnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?
305	Något om välfärd och näringsliv. 26 maj 2016.
307	Näringslivet.
308	Svenskt Näringsliv
317	Arbetsförmedlingen
324	Handelsbanken

[Från SKR.se 28 dec 2019](#)

Sveriges kommuner och regioner

Meny

Arbetsgivare, kollektivavtal

Demokrati, ledning, styrning

Ekonomi, juridik, statistik

Hälsa, sjukvård

Integration, social omsorg

Näringsliv, arbete, digitalisering

Samhällsplanering, infrastruktur

Skola, kultur, fritid

Förskola, grund- och gymnasieskola

Kultur, fritid

Om SKR

- [Lediga jobb](#) [Remisser](#) [Styrelsehandlingar och beslut](#) [Styrelse och beredningar](#) [Kansliorganisation](#) [Om SKR](#)

Mer från SKR

- [Kurser och konferenser](#) [Rapporter och skrifter](#) [Cirkulär](#) [Webbsändningar](#) [Nyhetsbrev](#) [Press](#) [Lärande exempel](#) [Bloggar](#)

Kommuner, regioner

- [Kort om kommuner och regioner](#) [Kommuner, lista](#) [Fakta kommuner och regioner](#) [Regioner, lista](#)

Hjälp

[English pages](#)

[Lättlästa sidor](#)

[Webbkarta](#)

[A-Ö index](#)

Webbhandboken

I webbhandboken samlar vi alla riktlinjer, instruktioner och annat som krävs för att kunna göra ett bra jobb med sidorna på SKR:s webbplatser.

[Sök i webbhandboken](#)

[Om webbhandboken](#)

Om SKR

SKR är en arbetsgivar- och intresseorganisation. Vi är en medlemsorganisation för alla kommuner och regioner.

SKR:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuner och regioners verksamhet. Vi fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. I vår roll ingår att ge service och professionell rådgivning till tjänstepersoner och förtroendevalda i kommuner och regioner inom alla de frågor som kommuner och regioner är verksamma inom. Vi erbjuder även kurser och konferenser inom många ämnen.

[SKR:s medlemmar](#)

Sveriges största arbetsgivarorganisation

SKR är arbetsgivarorganisation för alla kommuner och regioner. De är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. SKR har till uppgift att teckna centrala kollektivavtal om lön och allmänna anställningsvillkor.

[Arbetsgivarfrågor](#)

Det går att göra skillnad

SKR:s ambition är att ligga steget före och belysa viktiga omvärldsförändringar. På så vis kan vi påverka utvecklingen i den riktning som ger störst nytta för våra medlemmar, och som i förlängningen bäst gynnar allmänheten. Genom intressebevakning arbetar vi för att påverka beslutsfattare såväl nationellt som internationellt.

[Internationellt](#)

[Lättläst information om Sveriges Kommuner och Regioner](#)

Fakta om kommuner och regioner

Antal kommuner och regioner

Det finns 290 kommuner och 21 regioner i Sverige. Gotlands kommun räknas in både under kommuner och regioner. Gotland är kommun med landstingsuppgifter och regionalt utvecklingsansvar och har också rätt att kalla sig region.

Så styrs regionerna

Regionerna styrs av politiker som valts direkt av länets invånare. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur regionerna utför sina uppdrag.

[Så styrs regionerna](#)

Så styrs kommunerna

Kommunerna ansvarar för en stor del av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg. Kommunerna styrs av politiker som valts direkt av medborgarna. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur kommuner utför sina uppdrag.

[Så styrs kommunerna](#)

Kommungruppsindelning

Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning 2017. Här finns en beskrivning av den reviderade kommungruppsindelning som gäller från 1 januari 2017.

[Kommungruppsindelning](#)

Läns- och kommunregister

Här finner du en lista över alla län och vilka kommuner de innefattar samt en lista med landets alla kommunkoder och en karta över Sveriges kommuner.

[Länsregister](#)

[Kommunkoder](#)

[Kommunindelning, karta från SCB \(PDF, nytt fönster\)](#)

Kostnader och intäkter för kommuner och regioner

Vi har sammanställt statistik kring hur kommunernas och regionernas kostnader och intäkter är fördelade. Du finner bland annat tabeller med övergripande uppgifter om kommunernas och landstingens resultat, de siffror som diagrammen bygger på samt utvecklingen av statsbidragen.

[Fakta om kommunernas och regionernas kostnader och intäkter](#)

Antal anställda i kommuner och regioner

Sveriges kommuner och regioner är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. Mer exakta och uppdaterade uppgifter hittar du på våra statistik-sidor.

[Personalstatistik](#)

Rena fakta om kommuner och regioner

Det finns många föreställningar och uppfattningar om kommuner och regioner och den verksamhet som de ansvarar för.

Många gånger är uppfattningarna korrekta och relevanta och bidrar till att förbättra våra välfärdstjänster. Andra gånger baseras de på bristfälliga fakta, onyanserade resonemang och oproportionerliga slutsatser. Orsaker och verkan, resultat och resursfördelning – det är inte alltid det låter sig förklaras i korta, slagkraftiga rubriker.

Vi har därför tagit fram en skrift där vi samlat fakta om kommuner och regioner i ett försök att ge hela bilden, eller den bild som sällan visas.

[Välfärden i siffror](#)

Läs vidare

[Därför är självstyrelse bra](#)

[Styra Sverige, så fungerar det](#)

[Lista på kommuner som återtagit benämningen stad](#)

[Stads- och kommunhistoriska institutet](#)

[Kartor, SCB:s webbplats](#)

Informationsansvarig

- **Björn Kullander Handläggare**

Sveriges Kommuner och Regioner SKR är en medlems- och arbetsgivarorganisation för landets alla kommuner och regioner. Vi är en politiskt styrd organisation och vår styrelse består av förtroendevalda från kommuner och regioner. Sveriges Kommuner och Regioner hette tidigare Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Kontakta SKR

[Adress och övrig kontaktinformation](#)

08-452 70 00

info@skr.se

- [Facebook](#)
- [Twitter](#)
- [YouTube](#)
- [RSS](#)
- [Prenumerera på webbinnehåll](#)
- [SKR:s webbhandbok](#)
- [Om webbplatsen](#)
- [Kakor](#)
- [Personuppgifter - GDPR](#)
- [Förbättra webbplatsen](#)

Kommungruppsindelning 2017

Här är en beskrivning av SKLs kommungruppsindelning 2017 som gäller från den 1 januari 2017. Det är en omarbetning av den tidigare kommungruppsindelningen från 2011.

Kommungruppsindelningen används för att underlätta jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang och är utarbetad på Statistiksektionen, SKL.

Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna grupperats utifrån vissa kriterier som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Dataunderlaget är hämtat från SCB:s olika databaser.

Förändringar jämfört med tidigare indelning

Huvudprincipen för den nya indelningen har varit storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Grupperna storstad och större städer byggs nu på antal invånare i den största tätorten i kommunen istället för som tidigare, invånarantalet i hela kommunen.

En ny grupp, mindre stad/tätort, har tillkommit och pendlingsmönstren i omkringliggande kommuner har fått ökad betydelse. Grupperna varuproducerande kommuner och kommuner i tätbefolkad respektive glesbefolkad region har utgått. Gruppen turism-och besöksnäring-kommuner finns kvar, men med förändrad definition.

Beskrivning av grupperna

För en mer utförlig och detaljerad beskrivning, se publikationen Kommungruppsindelning 2017.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner

A1. Storstäder - kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.

A2. Pendlingskommun nära storstad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

B. Större städer och kommuner nära större stad

B3. Större stad - kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.

B4. Pendlingskommun nära större stad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

B5. Lågpendlingskommun nära större stad - kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner

C6. Mindre stad/tätort - kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.

C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort - kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.

C8. Landsbygdskommun - kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent).

C9. Landsbygdskommun med besöksnäring - landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/ hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet.

[Översiktstabell och lista på indelning 2017 \(Excel, nytt fönster\)](#)
[Classification of Swedish municipalities 2017 \(engelsk översättning\)](#)
[\(PDF, nytt fönster\)](#)

Publikationer

[Kommungruppsindelning 2017 \(PDF, nytt fönster\)](#)

**[https://skr.se/tjanster/
omwebbplatsen/omkakor/
webbkarta.16.html](https://skr.se/tjanster/omwebbplatsen/omkakor/webbkarta.16.html)**

Webbkartan visar alla sidor som finns på webbplatsen.

I systemet för mänskliga verksamheter ligger verksamheterna för demokrati i område 3 :

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter. 15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.

SW 32 Statsvetenskap.

SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.

SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

SW .351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

SW .352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)

SW .353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

SW .354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:

SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.

SW 37 ...om utbildning o d.

SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.

SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

Områdena 31-34 innehåller politiska vetenskaper som inte för politik utan bara studerar politiker och politik.

Området 35 innehåller verksamheter som förtroendevalda i allmänna val ägnar sig åt: folkvalda församlingar på olika nivåer. FN EU, riksdagar, kommuner och folkvalda regioner

Områdena 36-39 innehåller verksamheter som försöker påverka de förtroendevalda, i första hand politiska partier, politiska organisationer och personer.

Den svenska regeringen och kommunerna och regionerna ska ägna sig åt att undersöka vad som har gjorts, görs, kan göras och bör göras och vilka beslut som bör fattas. Riksdagen beslutar om vad de tre kategorierna ska ägna sig åt.

Kommunerna har lag för sina verksamheter och ska sörja för kommuninånarnas välfärd. Regionerna har vissa av delar av välfärden under sitt beskydd, huvudsakligen sjukvård och kommunikationer. De kan komma i konflikt med kommunerna när gränserna är suddiga.

För regeringen gäller att den ska se till välfärden i hela landet och kommer i konflikt med kommuner och regioner, bland annat ifråga om problem med coronasjukan, men mycket ifråga om socialtjänst för barn, gamla och personer med problem. Hushållen ska ha goda förhållanden och ha god service ifråga om gemnesamma saker, som utredningar, försvar, vägar, tillgång till bostäder, skolor, socialtjänst, handel och kulturella verksamheter o s v..

FN och dess organisationer, EU m m har krav på svenska förhållanden som den svenska regeringen måste beakta. Regeringen har mycket att bestyra och ska anpassa sig till både problem under och över regeringens nivå.

Regeringen består av departement och ministrar enligt följande :

Systemet för mänskliga verksamheter utom område 3

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter

20 områden:

Texten för områdena är länk till hemsidan.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar

SW .101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

SW .102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning

SW .103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.

SW .104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband

SW .105 Övergripande om forskning

SW .106 Övergripande om ekonomiska verksamheter

SW .107 Övergripande filosofier om utbildning o d.

SW .108 Samhällskunskap.

SW .109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.

SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.

SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.

SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.

SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.

SW 16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.

SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.

SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2. Religiösa verksamheter o d.

5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.

SW 21 Allmän religionsvetenskap.

SW 22/28 Kristna religioner.

SW 29 Icke kristna religioner o d.

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.

3 områden:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.

SW 40 Systemvetenskap. Infostruktur.

SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.

11 områden

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.

SW 51 Matematik.

SW 52 Astronomi, rymdforskning.

SW 53 Fysik o d.

SW 54 Kemi o d.

SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.

SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.

SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet

SW 58 Botanik.

SW 59 Zoologi.

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter. 30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.

SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

SW .641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.

SW .643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW .644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

SW .645 Användning av inventarier o d.

SW .646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)

SW .647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

SW .648 Städning-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

SW .649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.

SW .651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

SW .6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

SW .6525-6529 Militära verksamheter.

SW .654 Telekommunikationsverksamheter.

SW .655 Förlagsverksamheter o d.

SW .656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

SW .657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

SW .658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

SW .659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW 66/68 Tillverkning av varor.

SW 66 Tillverkning av kemivaror od.

SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d

SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

SW 70 Allmänt om konst o kultur.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.

SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.

SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.

SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.

SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.

SW 78 Musik (konserter o d 792)

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.

SW .7911-7913 Seder och bruk.

SW .7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.

SW .792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

SW .793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

SW .794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

SW .7951 Sociologi. Socialvård..

SW .7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

SW .7957 Undervisning o d.

SW .7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

SW .7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

SW 796/799 Sport, idrott o d.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

12 områden:

SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.

SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.

SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.

SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.

SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.

SW 84 Fransk skönlitteratur o d.

SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.

SW 86 Spansk och portugisisk skönlitteratur o d.

SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.

SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.

SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.

12 områden:

SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.

SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.

SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.

SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.

SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.

SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.

SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.

SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.

SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

Ansvarsområden

Kulturministern, utbildningsministern och forskningsministern i regeringen svarar för verksamhetsområdena 1-5, 8-9 och en stor del av 7. Övriga ministrar svarar för område 6 och en liten del av 7.

I område 6 sköts område 61 hälso- och sjukvård huvudsakligen av regionerna och område 64 av kommunerna. I område 7 sköter kommunerna områdena 71 och 72 och kulturministern områdena 73- 794 och 796-799. Det blir inte mycket kvar till de övriga ministrarna huvudsakligen övergripande delar av 795.

Kulturministern, utbildningsministern och forskningsministern har inte hög hand om sina områden, beklagligt eftersom kunskaper och värderingar har stor betydelse för demokratin.

I Sven Winnell 7 januari 2021: Om stora regioner och regionstyrelser. Debattartiklar. Utrikes och inrikes artiklar till 1 januari 2021.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzzy6.pdf>

gjordes en genomgång av regionerna med följande slutsats

Slutsats

Det kan vara lämpligt att ha

290 kommuner,

6 stora självständiga regioner,

21 länsstyrelser samt

6 statliga regionstyrelser för planering av verksamheter som rör regionala förhållanden i de 6 stora områdena.

Regionstyrelserna kan ligga direkt under regeringen eller ha myndighetskaraktär.

Det viktiga är att staten får planeringar för de 6 stora regionerna som de nu inte tycks ha och som behövs.

Regeringen behöver ha en regionminister, oklart var, som kan hantera regionerna. Det kan kanske vara klimat- och miljöministern som omvandlas till klimat- och regionminister.

De 6 regionstyrelserna ska styras av klimat- och regionministern, som ska ha en rikspolitik som grund som ska innehålla statens krav på regionernas och kommunernas fysiska och sociala miljöer. Länsstyrelserna som har lång tradition blir kvar för kontinuiteten och får tillsyn över länen.

Man ska få kvar självständigheten i kommuner och regioner och samtidigt ha en statlig styrning med hjälp av de statliga regionstyrelserna.

Man kan skilja mellan planeringar och beslut. Planeringarna ska följa processerna hur det var och är, kan bli och bör bli.

Kommunerna och de självständiga regionerna måste förbättras enligt vad man lärt sig nu. Det som tillkommer är den statliga planeringen, som lider av stor brist nu.